coordonatori

STELIAN SCĂUNAŞ PAUL DUȚĂ

NICOLETA MUNTEANU

Ştiințe politice, relații internaționale şi studii de securitate

Sesiune Internațională
de Comunicări Ştiințifice

Volumul II

Editura Universității „Lucian Blaga“ din Sibiu

(coordonatori)
Stelian Scăunaş, Duță Paul
Nicoleta Munteanu

Ştiințe politice, relații internaționale şi studii de securitate

Volumul II

- ***Studii de securitate***

Editura Universității "Lucian Blaga" din Sibiu
Sibiu, 2010

Copyright © 2009, Universitatea „Lucian Blaga” din Sibiu

Facultatea de Ştiințe Politice, Relații Internaționale şi Studii Europene

ISBN 978-973-739-990-8; 978-973-739-991-5

550324 Sibiu, Calea Dumbrăvii 34
Tel. / Fax: +40-0269-422169
E-mail: sprise@ulbsibiu.ro
Web: http://spriss.ulbsibiu.ro/

Reproducerea integrală sau parțială a conținutului acestei lucrări este posibilă numai cu acordul prealabil scris al coordonatorilor.

Autorii articolelor din volumul de față îşi asumă întreaga răspundere asupra conținutului.

CUPRINS

Considerații privind drepturile omului în operațiile multinaționale, **prof.univ.dr. Mihai Neag**, Academia Forțelor Terestre „Nicolae Bălcescu" Sibiu 9
Sisteme de securitate şi modul lor de manifestare în mediul de securitate, **prof.univ.dr. Alexandru Baboş**, Facultatea de Ştiințe Politice, Relații Internaționale şi Studii Europene, ULBS**, drd. Dumitru Buda,** Universitatea Națională de Apărare „Carol I" București.....19
Politica Europeană Comună Externă şi de Securitate: o evaluare, **prof.univ.dr. George Poede**, Facultatea de Filosofie şi Ştiințe Social-Politice, Universitatea „Alexandru Ioan Cuza" Iaşi 27
Determinismul geografic şi religios în opera lui Simion Mehedinți, **lect.univ.dr. Eugen Străuțiu**, Facultatea de Ştiințe Politice, Relații Internaționale şi Studii Europene, ULBS .38
Interdependențele rețelelor infrastructurii critice energetice, **prof.univ.dr.ing. Marian Rizea**, Universitatea „Petrol-Gaze" Ploieşti, **conf.univ.dr.ec. Daniela Enăchescu**, Universitatea „Petrol-Gaze" Ploieşti, **slt. Iulia Manuela Asandului**, Statul Major al Forțelor Aeriene 47
Argumente şi contraargumente pentru un NATO global, **conf.univ.dr. Olimpiodor Antonescu,** Facultatea de Ştiințe Politice, Relații Internaționale şi Studii Europene, ULBS 54
Implicații geopolitice ale globalizării, **lect.univ.dr. Boris Popescu**, Facultatea de Ştiințe Politice, Relații Internaționale şi Studii Europene, ULBS..... 62
Dimensiunea națională a Securității Republicii Moldova: provocări şi perspective, **lect.univ.dr. Diana Bencheci**, Facultatea de Relații Internaționale, Ştiințe Politice şi Administrative, Universitatea de Stat din Moldova, Chişinău, Republica Moldova, **drd. Marcel Bencheci,** Facultatea de Relații Internaționale, Ştiințe Politice şi Administrative, Universitatea de Stat din Moldova, Chişinău, Republica Moldova.....65
Securitatea națională. O nouă paradigmă. **dr. Francisc Tobă**, Universitatea „Spiru Haret" Braşov 72
Securitate internațională. Provocări contemporane la adresa NATO, **lect.univ.dr. Bogdan Ştefanachi**, Facultatea de Filosofie şi Ştiințe Social-Politice, Universitatea „Alexandru Ioan Cuza" Iaşi 75
Schimbările climatice şi securitatea mediului, noua paradigmă a mileniului trei, **dr. Francisc Tobă**, Universitatea „Spiru Haret" Braşov 84
Diferendele etnice în mediul de securitate est-european, **insp.princ. Alin Diaconu,** Serviciul Investigații Criminale, IPJ Sibiu 89
Dimensiuni teoretice ale securității umane. Premizele operaționalizării conceptului de securitate umană, **drd. Alexandru Kiş**, Facultatea de Istorie, Geografie şi Relații Internaționale, **drd. Eduard Dirinea,** Facultatea de Istorie, Geografie şi Relații Internaționale 98
Noul Concept Strategic NATO şi securitatea internațională, **dr. Mihai Chiriță**, Academia Forțelor Terestre „Nicolae Bălcescu" Sibiu, **drd. Ion Panait**, Statul Major General București 112
Puncte de vedere privind Departamentul şi Strategiile privind Securitatea şi Intelligence-ul Patriei (teritoriul național– Homeland Security), **lect.univ.dr. Tiberiu Tănase**, Academia de Informații „Mihai Viteazul" București.....120
Separatismul ca izvor al terorismului: probleme de combatere, **lect.sup.univ.dr. Cristina Ejova**, Facultatea de Relații Internaționale, Ştiințe Politice şi Administrative, Universitatea de Stat din Moldova, Chişinău, Republica Moldova, **lect.univ.dr. Alexandr Ejov,** Facultatea de Relații Internaționale, Ştiințe Politice şi Administrative, Universitatea de Stat din Moldova, Chişinău, Republica Moldova 129
Indicatori ai securității umane din perspectiva globalizării, **drd. Otto Milik**, Academia de Studii Economice București.....135

Violența politică şi corupția în contextul securității umane, **dr. Gabriela Neştian**, Universitatea „Gheorghe Asachi" Iaşi 143
Oportunitățile şi limitările sistemelor moderne de educație şi instruire, **asist.univ.drd. Ioana Corina Ilie**, Universitatea Națională de Apărare „Carol I" București..... 155
Criza financiară, rezultatul unei activități „teroriste"?, **drd. Otto Milik**, Academia de Studii Economice București..... 158
De ce şi de cine a fost susținută „cauza" independenței Kosovo?, **drd. Dan Solescu**, Academia Forțelor Terestre "Nicolae Bălcescu" Sibiu..... 170
Eurojust şi impactul său asupra politicii externe şi de securitate externă a Uniunii Europene, **asist.univ.drd. Sergiu Adrian Vasile**, Academia de Poliție „Alexandru Ioan Cuza" Bucureşti 178
Fenomenul terorismului islamic în Nordul Africii, **cerc. Mihai Voiculescu**, Academia de Informații „Mihai Viteazul" Bucureşti 186
Politica de securitate a NATO în spațiul post-sovietic: evoluții şi dificultăți, **lect.univ.dr. Vitalie Grosu,** Centrul de Informare şi Documentare privind NATO în Republica Moldova, Universitaea de Stat din Moldova..... 193
Conceptualizarea securității şi a intelligence-ului – de la apărare la intelligence, **lect.univ.dr. Silviu Nate,** Facutatea de Ştințe Politice, Relații Internaționale şi Studii Europene, ULBS 202
Educația ca beneficiu al păcii. Influența asupra securității în perioada post-conflict, **prep.univ. Nicoleta Munteanu,** Facultatea de Ştiințe Politice, Relații Internaționale şi Studii Europene, ULBS 212
Considerații privind mecanismul de securitate european, **dr. Țuțu Pişleag,** Academia de Poliție „Alexandru Ioan Cuza", **dr. Cătălin Andruş**, Academia de Poliție „Alexandru Ioan Cuza"..... 221
Interoperabilitatea şi guvernarea, **drd. Gheorghe Păcurar**, Ministerul Administrației şi Internelor..... 229
Atitudinea României față de independența provinciei Kosovo, **drd. Dan Solescu,** Academia Forțelor Terestre "Nicolae Bălcescu" Sibiu..... 237
Schengen III şi perspectivele securizării frontierelor externe ale Uniunii Europene, **asist.univ.drd. Sergiu Adrian Vasile**, Academia de Poliție „Alexandru Ioan Cuza" Bucureşti 246
Serviciul militar ca o varietate a serviciului public, **drd. Oleg Hanganu**, Institutul Militar al Forțelor Armate al Republicii Moldova..... 254
Activismul islamic în spațiul comunitar, **drd. Emanuela Monica Pencea,** Facultatea de Informații, Academia Națională de Informații „Mihai Viteazul" București..... 258
Tipuri de migrație – cauze, efecte asupra componentelor securității statului, **drd. Doina Diaconescu**, Facultatea de Informații, Academia de Informații „Mihai Viteazul" București 266
Profilul organizației Hezbollah în timpul conflictului cu Israelul din 2006 – de la activitatea de gherilă la culegerea de informații, **drd. Cristian Niță,** Academia Națională de Informații „Mihai Viteazul" București..... 277
De la securitatea energetică la guvernare de nivel global a energiei, **slt. Iulia Manuela Asandului**, Statul Major al Forțelor Aeriene, **prof.univ.dr.ing. Marian Rizea**, Universitatea „Petrol Gaze" Ploieşti, **conf.univ.dr.ec. Georgeta Asandului**, Universitatea „Petrol Gaze" Ploieşti..... 285
Terorismul, formă de luptă armată asimetrică?, **drd. Teodor Popa,** Inspectoratul de Jandarmi Județean Alba 293
Reforma sectorului de securitate națională a Republicii Moldova: aspecte ale controlului civil asupra forțelor armate, **drd. Vitalie Varzari**, Institutul Integrare Europeană şi Ştiințe Politice al Academiei de Ştiințe a Moldovei 302

Tendinţe şi evoluţii geopolitice în Orientul Mijlociu, **drd. Ion Panait**, Universitatea Naţională de Apărare „Carol I" Bucureşti 307
Definirea şi perceperea conceptului „Out of Area" al Alianţei Nord Atlantice, **cerc. Natalia Rusu**, Republica Moldova 306
NATO între reformă şi noul concept strategic, **drd**. **Ionel Claudiu Pasăre**, Academia Naţională de Informaţii „Mihai Viteazul Bucureşti, **Călin Constantin Istrăţoiu**, Universitatea Naţională de Apărare „Carol I" Bucureşti)..... 324
Conexiuni între dezvoltarea umană, securitatea umană şi dezvoltarea durabilă, **drd. Marinel Adi Mustaţă**, Universitatea Naţională de Apărare „Carol I" Bucureşti..... 330
Influenţa Turciei asupra situaţiei de securitate din Balcani, **Mihaela Pană**, masterand, Facultatea de Ştiinţe Politice, Relaţii Internaţionale şi Studii Europene, ULBS 335
Stabilitatea globală şi vecinii Afganistanului: Pakistan, Iran şi India, **Veronica Ciortea**, masterand, Facultatea de Ştiinţe Politice, Relaţii Internaţionale şi Studii Europene, ULBS 344
O evaluare a mediului de securitate al Eurasiei, **Cristian Agaficioaia**, masterand, Facultatea de Ştiinţe Politice, Relaţii Internaţionale şi Studii Europene, ULBS..... 354
Consideraţii privind securitatea dunăreană, **Albert Alexandrescu**, masterand, Facultatea de Ştiinţe Politice, Relaţii Internaţionale şi Studii Europene, ULBS 362
Evaluări ale conceptului „mediul de securitate", **Georgiana Panainte**, masterand, Facultatea de Ştiinţe Politice, Relaţii Internaţionale şi Studii Europene, ULBS 371
Perspective de evoluţie ale mediului internaţional de securitate, **Marian Panainte**, masterand, Facultatea de Ştiinţe Politice, Relaţii Internaţionale şi Studii Europene, ULBS 376
Consideraţii privind geopolitica frontierei, **Mihai Tudorache**, masterand, Facultatea de Ştiinţe Politice, Relaţii Internaţionale şi Studii Europene, ULBS 386
Cercetările geopolitice şi interesele naţionale, **Diana Tache**, masterand, Facultatea de Ştiinţe Politice, Relaţii Internaţionale şi Studii Europene, ULBS 402
Probleme de ordin geopolitic ale spaţiului ocupat de statul român, **Cornel Matei**, masterand, Facultatea de Ştiinţe Politice, Relaţii Internaţionale şi Studii Europene, ULBS 412
Consideraţii privind exploatarea poziţiei geopolitice a României, **Marius Adrian Dobre**, masterand, Facultatea de Ştiinţe Politice, Relaţii Internaţionale şi Studii Europene, ULBS 420
Geopolitica şi interesele naţionale, **Cătălin Pascu**, masterand, Facultatea de Ştiinţe Politice, Relaţii Internaţionale şi Studii Europene, ULBS 429
Revoluţia geopolitică: Noua identitate pentru regiunea Mării Negre?, **Ovidiu Chebac**, masterand, Facultatea de Ştiinţe Politice, Relaţii Internaţionale şi Studii Europene, ULBS 437
Accesul la resursele energetice, **Monalisa Stanimir**, masterand, Facultatea de Ştiinţe Politice, Relaţii Internaţionale şi Studii Europene, ULBS..... 445
Coordonate fundamentale ale cooperării internaţionale, **dr. Dan Ionescu,** Universitatea Naţională de Apărare „Carol I" Bucureşti, **Aurel Stănescu**, masterand, Facultatea de Ştiinţe Politice, Relaţii Internaţioanle şi Studii Europene, ULBS..... 453
Sistemul de indicatori „Early-Warning" al O.N.U., **Alexadra Stroe**, masterand, Facultatea de Ştiinţe Politice, Relaţii Internaţioanle şi Studii Europene, ULBS..... 462
Omul – subiect al securităţii, **Bogdan Ionescu,** masterand, Facultatea de Ştiinţe Politice, Relaţii Internaţioanle şi Studii Europene, ULBS 468
Harta securităţii umane, **Aurel Stănescu**, masterand, Facultatea de Ştiinţe Politice, Relaţii Internaţioanle şi Studii Europene, ULBS..... 475

CONSIDERAŢII PRIVIND DREPTURILE OMULUI ÎN OPERAŢIILE MULTINAŢIONALE
CONSIDERATIONS ON HUMAN RIGHTS IN MULTINATIONAL OPERATIONS

Prof.univ.dr. Mihai NEAG
Academia Forţelor Terestre „Nicolae Bălcescu" Sibiu

Abstract:
In planning and carrying out a multinational operation, debates related to the observance of human rights seem to be as important, if not more, as the debates on political, economic and military issues. Nowadays, human rights and their terms of reference, as well as the conditions governing the development of multinational operations have become major issues of interest to most of the international bodies, national and international non-governmental organizations and mainstream public opinion, these long debated issues having unfortunately not produced any clear and precise results. Defence and observance of human rights, from the basic right to life to the most fundamental rights specific to democratic countries, lie, after all, at the core of all armed conflicts. Even if there might be other interests at stake besides the observance of human rights, the latter seem to be the most important factor all international organisms or states resort to when they want to justify their interventions.
Keywords*: human security, conflict military, states, international governmental organizations*

Ameninţările globale de securitate sunt generate de evoluţiile din cadrul societăţii umane, caracterizate de incertitudine, trăsătură definitorie a politicii de securitate din zilele noastre. Motivaţia, intenţiile şi capabilităţile actorilor non-statali sunt deseori necunoscute. În plus, calculul impactului evenimentelor şi a acţiunilor unei părţi a lumii asupra securităţii celeilalte părţi este extrem de greu de realizat, făcând la fel de probabile atât exagerarea, cât şi inacţiunea în faţa ameninţării.

După încheierea Războiului Rece, menţinerea păcii a reprezentat o activitate importantă în arena relaţiilor internaţionale. ONU, NATO şi, mai recent, UE, au desfăşurat misiuni care presupun angajarea forţelor armate în medii post-conflict urmărind sprijinirea transformării politice în statele în care se intervine, sau altfel spus, democratizarea acestora. Această descriere nu se potriveşte tuturor expediţiilor militare de dată recentă, dar construirea păcii sau operaţiile de stabilizare, numite astfel conform terminologiilor preferate utilizate, au devenit paradigma dominantă pentru întrebuinţarea forţelor armate în era post Război Rece.

Operaţia multinaţională este definită prin acţiuni militare desfăşurate de două sau mai multe naţiuni, de obicei, în structura unei alianţe sau coaliţii[1]. O alianţă este rezultatul unor acorduri oficiale între două sau mai multe state, pentru scopuri şi obiective pe termen lung care vizează interesele comune ale membrilor. Membrii unei alianţe urmăresc compatibilitatea sistemelor lor militare şi stabilesc proceduri comune. O coaliţie este bazată pe aranjamente ad-hoc între două sau mai multe state pentru o acţiune comună. O coaliţie este formată şi se concentrează pentru îndeplinirea unui scop limitat precis. Atât alianţele cât şi coaliţiile pot conduce la creşterea cantităţii şi abilităţii forţelor disponibile pentru rezolvarea crizelor apărute în diferite colţuri ale lumii şi permit participanţilor împărţirea costurilor operaţiei.[2]

Operaţiile militare multinaţionale nu sunt noi, marea majoritate a operaţiilor militare desfăsurate în secolul XX au fost multinaţionale, nici-o naţiune la momentul de faţă neputându-şi

[1] www.thefreedictionary.com/multinational+operations , *Joint Publication 3-16, Multinational Operations, 07 March 2007*, http://www.js.pentagon.mil/doctrine/jel/new_pubs/jp3_16.pdf
[2] Departament of the Army, *FM- 1, The Army, June 2005*, http://www.army.mil/fm1

permite, cel puțin din punct de vedere politic, să desfăşoare acțiuni unilateral. Majoritatea operațiunilor multinaționale sunt parte a unor operații de pace ale Organizației Națiunilor Unite. Caracterul multinațional necesită o atenție deosebită pentru că interesele naționale şi influența organizațională pot intra în competiție cu doctrina şi eficiența. Conflictele moderne se caracterizează prin forme noi de manifestare a violenței şi prezintă unele trăsături specifice, cum ar fi elementele de internaționalizare prezente în conflicte interne, unele dificultăți de determinare a părților la conflict în lumina creşterii rolului actorilor nestatali şi a formațiunilor transnaționale, precum şi caracterul frecvent asimetric al operațiilor militare. Aceste conflicte ridică multiple probleme de calificare din cauza profundelor conotații politice pe care le prezintă şi aduc în dezbatere abilitatea dreptului internațional, în forma sa actuală, de a reglementa acele garanții fundamentale de umanitate. Utilizarea forței sub auspicii internaționale se referă, într-o definiție îngustă, la desfăşurarea şi utilizarea forțelor armate aparținând unuia sau mai multor state într-un stat terț sub autoritatea unuia sau a mai multor organizații internaționale.

Folosirea forței armate sub auspiciile unor instituții internaționale a crescut dramatic în epoca contemporană. Organizația Tratatului Atlanticului de Nord (NATO) şi Uniunea Europeană (UE), au început să utilizeze forța în afara spațiului stabilit prin tratatele constitutive. Cauzele acestor evoluții sunt variate, dar cu siguranță, la modul general, acestea pot fi privite ca rezultat a internaționalizării afacerilor privind securitatea în contextul mai larg al globalizării şi regionalizării. Forțele armate sunt tot mai mult implicate în cooperarea militară internațională şi în activități de menținere a păcii.

În planificarea şi desfăşurarea unei operații multinaționale, alături de dezbaterile asupra considerentelor de ordin politic, economic şi militar, dezbaterile asupra aspectelor de respectare a drepturilor omului tind să ocupe uneori acelaşi nivel sau, uneori, chiar mai important. La momentul actual, sfera drepturilor omului, condițiile desfăşurării unor operații multinaționale, întinderea şi conținutul acestor drepturi, se află în atenția numeroaselor organisme internaționale, organizațiilor neguvernamentale, naționale şi internaționale, precum şi a marii majorități a opiniei publice, fără ca rezultatul tuturor acestor dezbateri îndelungate să conducă la rezultate clare şi precise.

Apărarea şi asigurarea respectării drepturilor omului, începând cu dreptul la viață şi până la drepturile omului specifice într-o democrație, reprezintă în ultimă instanță rațiunea implicării într-un conflict armat. Chiar dacă pe lângă nevoia de intervenție pentru asigurarea respectării acestor drepturi mai pot interveni şi anumite interese ale unor state, acesta este factorul declanşator şi cel mai adesea invocat de orice organism internațional sau stat pentru justificarea unei asemenea intervenții. Aceste considerații conduc în mod implicit la ideea că respectarea drepturilor omului pe timpul desfăşurării unei operații multinaționale constituie rațiunea oricărei decizii de desfăşurare a unei operații multinaționale. În caz contrar, se va pune în discuție legitimitatea acestor acțiuni şi, pe cale de consecință, la lipsa sprijinului opiniei publice naționale şi internaționale pentru desfăşurarea operației multinaționale.

La momentul actual, sfera drepturilor omului pe timpul unui conflict armat, întinderea şi conținutul acestor drepturi se află în permanență în atenția numeroaselor organisme internaționale, organizații neguvernamentale, naționale şi internaționale, precum şi a marii majorități a opiniei publice, fără ca rezultatul tuturor acestor dezbateri îndelungate să conducă la rezultate clare şi precise.

Aspectele politice, juridice, operaționale şi practice cheie în gestionarea problematicii protejării populatiei noncombatante, respectarea drepturilor omului şi protecția forțelor militare proprii pe timpul desfăşurării operațiilor multinaționale pot viza următoarele aspecte:

- **mediul din teatrele de operații în care acționează militarii sunt caracterizate ca fiind provocatore;** este dificilă identificarea forțelor inamice şi perceperea distincției între diferite grupuri care constituie „inamicul”, precum şi între acestea şi infractori sau de indivizi şi grupuri, cu scopuri ostile; determinarea situațiilor în care forțele cu care se intră în contact sunt constituite din combatanți sau non-combatanți, precum şi cazurile în care acestea sunt vizate prin mandatul operației, devin provocări în sine;

- **situațiile în care militarii intră în contact cu anumite persoane în vederea reținerii acestora;** adesea într-un timp foarte scurt şi într-un mediu ostil militarii sunt puşi în situația să-şi asigure propria securitate şi să îndeplinească misiunea încredințată, concomitent cu obligativitate de a respecta normele relevante;

- **faptul că atât militarii, cât şi deținuții sunt în situația cea mai vulnerabilă în punctele de deținere;** există riscul ca militarii să resimtă frustrări deosebite în special atunci când orientările privind gestionarea problematicii deținuților sau regulile de angajare nu sunt foarte clare;

- **existența riscului ca forțele militare să adopte o abordare ad-hoc în diferite situații ale misiunii,** luând în considerare mixul de norme interne şi internaționale aplicabile care poate duce la confuzie şi incertitudine cu privire la unele modalități de rezolvare a unor situații; este foarte importantă existența atât a unui mandat clar privind misiunea, cât şi de reguli clare pentru militari (reguli de angajare, ordine şi proceduri) cu privire la modul în care trebuie să acționeze; în caz contrar, astfel de incertitudini pot influența modul de conducere şi desfăşurare a operației.

- asigurarea legitimității şi coerenței pe timpul indeplinirii misiunilor, precum şi o înțelegere comună a importanței acțiunilor inițiate.

Un complex de reglementări de drept internațional umanitar şi / sau reglementări privind drepturile omului vizează desfăşurarea operațiilor multinaționale. Conform cadrului actual, aplicarea normelor depinde de existența unui conflict armat şi caracterul internațional sau non internațional al acestuia. Mai mult, statutul juridic al fiecărei persoane poate determina normele aplicabile.[3]

Regulile de angajare au rolul de a restrânge distrugerile sau de a limita suferința umană, precum şi moartea unor persoane nevinovate, asigurând, totodată, evitarea discreditării forței multinaționale angajată în soluționarea situației (conflictului) sau a organizației internaționale de securitate căreia îi aparțin. Dacă sunt bine concepute, cunoscute şi aplicate de toată lumea, pot asigura succesul legal al misiunii.

Manualul de *Drept Operațional al Forțelor Armate ale SUA* relevă următoarea definiție ale ROEs: „ROEs sunt directivele trasate de către autoritățile militare competente pentru a delimita circumstanțele şi limitările în cadrul cărora propriile forțe terestre, navale şi aeriene vor iniția şi/sau continua angajarea în luptă cu alte forțe. Ele sunt mijloace prin care Autoritatea Națională de Comandă şi comandanții de arme întrunite reglementează folosirea forțelor armate în contextul diplomației militare şi politice, a dreptului internațional şi a celui național”[4].

Dacă considerăm că Autoritatea Națională de Comandă reprezintă „conducerea politică”, relația dintre conducerea politică şi ROEs reprezintă mijlocul prin care se ajunge la un obiectiv politic. Un al doilea avantaj al acestei definiții este dat de interpretarea corectă a conceptului de „angajare”. El nu este legat doar de aplicarea forței (într-un sens limitat, chiar folosirea ei), ci şi de „angajarea în luptă”. Angajarea în luptă reprezintă mai mult decât o forță militară armată, include şi activitățile legate de această forță. Apoi, aflăm că, deşi este nevoie de o autoritate politică pentru a aproba întrebuințarea ROEs, inițiatorul acestora este o autoritate militară[5].

Aria de cuprindere a ROEs NATO se întinde asupra tuturor acțiunilor care ar putea fi interpretate ca provocatoare şi care extinde astfel spectrul ROEs la întregul spectru al conflictului, incluzând nu doar acțiuni militare în baza art. 5 dar şi operațiile de răspuns la crize

---

[3] Copenhagen Conference on *"The Handling of Detainees in International Military Operations" 11* - 12 October 2007, Denmark , Non-Paper on legal framework and aspects of detention, http://www.ambottawa.um.dk/NR/rdonlyres/F5364962-DC30-4333-9EFC-1B612B43DC28/0/NonpaperCopenhagenConference.pdf

[4] *Operational Law Handbook*, US Army, JAG School, Charlottesville, Virginia, 1996

[5] O definiție similară este reiterată în *Operational Law Handbook*, US Army, JAG School, Charlottesville, Virginia, ediția din 2007 şi 2008 „*Directives issued by competent superior authority that delineate the circumstances and limitations under which U.S. forces will initiate and/or continue engagement with other forces. ROE are drafted in consideration of the Law of War, national policy, public opinion, and military operational constraints"*, http://handle.dtic.mil/100.2/ADA469294 şi *http://www.au.af.mil/au/awc/awcgate/law/oplaw_hdbk.pdf*

(non-art.5) şi care, de altfel, reprezintă cea mai parte a efortului militar al NATO în momentul de faţă[6].

Deşi este impropriu să se vorbească de o doctrină militară a Uniunii Europene, cât priveşte folosirea forţei[7], în cadrul operaţiilor sub egida UE, ROEs au acelaşi cadru de aplicare şi aceeaşi definiţie ca şi cele pentru operaţiile NATO: „directive destinate forţelor armate care definesc împrejurările, condiţiile, gradul şi modalitatea în care forţa poate fi aplicată".

Organizaţia Naţiunilor Unite înţelege prin ROEs „îndrumările date comandantului operaţional care delimitează parametrii în interiorul cărora forţa poate fi folosită de către personalul NOMINALIZAT al ONU, pe timpul unei operaţii ONU specificate."[8]

Putem constata uşoare variaţii în definiţiile armatelor altor state, cum ar fi Canada sau Marea Britanie, dar acestea nu sunt de esenţă. De exemplu, pentru operaţiile de coaliţie, doctrina canadiană defineşte ROEs drept: „îndrumări emise de autoritatea militară competentă care delimitează împrejurările şi limitările în interiorul cărora forţa poate fi aplicată pentru îndeplinirea obiectivelor militare stabilite în concordanţă cu politica naţională."[9] Doctrina maritimă britanică are o abordare originală, definind ROEs ca "mijlocul de bază pentru definirea limitărilor politice ale folosirii forţei şi care ia forma directivelor şi indicatorilor de politică generală, a restricţiilor şi autorizărilor".[10]

Doctrina românească[11] şi-a însuşit întru-totul definiţia oficială a Alianţei Nord-Atlantice potrivit căreia ROEs sunt „directive emise de autorităţile militare competente care precizează circumstanţele şi limitele în cadrul cărora forţele armate vor iniţia şi/sau continua acţiuni de luptă cu alte forţe întâlnite".[12] Această definiţie doctrinară urmează să fie consacrată şi în plan legislativ prin proiectul Legii privind regimul armelor, dispozitivelor militare şi muniţiilor deţinute de Ministerul Apărării şi de forţele armate străine staţionate pe teritoriul României, care definesc regulile de angajare ca fiind „reglementări pentru structurile militare în ansamblu precum şi pentru fiecare militar în parte, care definesc circumstanţele, condiţiile, nivelul şi modalitatea în care pot fi utilizate armamentul şi dispozitivele militare pentru îndeplinirea misiunilor, pe timpul participării la operaţii".

Regulile de angajare trebuie să respecte dreptul internaţional şi dreptul intern al statelor care fac parte din forţă. Pe lângă mandatul forţei, în general definit printr-o rezoluţie a Consiliul de Securitate a Organizaţiei Naţiunilor Unite, standardele internaţionale implică conformarea cu alte două ramuri ale dreptului internaţional, reprezentate de dreptul conflictelor armate şi legislaţia internaţională privind drepturile omului. Standardele care urmează să fie aplicate pot varia în funcţie de natura a crizei şi nivelul de violenţă. Prin urmare, sunt specifice pentru fiecare operaţie. În afară de aceasta, legislaţia naţională continuă să se aplice fiecărui militar din compunerea forţei multinaţionale. Astfel, Codul penal al României se aplică tuturor cetăţenilor români aflaţi în afara teritoriului statului român. Legislaţia altor state în ceea ce priveşte utilizarea de forţei poate diferi de legea română. În ipoteza participării forţelor române la o operaţie multinaţională, trebuie să se asigure că implementarea de către militarii români a regulilor de angajare nu contravine legislaţiei române care prevalează. Documentele de referinţă ale diferitelor organizaţii (NATO, Uniunea Europeană) prevăd posibilitatea ca statele care iau parte la o operaţie să prezinte comentarii sau restricţii care permite fiecărui stat să respecte propria lege.

---

[6] Alin Bodescu, *Regulile de angajare în contextul limitării forţei în acţiunile militare naţionale*, teza de doctorat

[7] Conceptul „*Use of force for EU-led Military Crisis Management Operations of the European Union*" (ESDP/PESD/COSDP 342 dated November 20th 2002).

[8] Ghidul ONU "*Rules of engagement for the UN peace keeping operations*" (April 2002) (MD/FGS/020.0001)

[9] http:/www.mstp.quantico.usmc.mil/gce

[10] *British Maritime Doctrine*. BR 1806 din 1999.

[11] *Doctrina pentru operaţiile întrunite multinaţionale*., 2001, art. 123 (1), p.83. *Doctrina Armatei României*. Bucureşti, Editura S.M.G., 2007, Glosar, p.132.

[12] *Doctrina Armatei României*., 2007, art. 74 (a), p. 132.

Institutul Apărării pentru Studii de Drept Internațional atrage atenția asupra unor aspecte deosebit de importante în înțelegerea filozofiei Regulilor de Angajare: Regulile de Angajare se discută acum de liderii politici şi de presă; Regulile de angajare se folosesc pentru: *operații militare de tip război, operațiile de pace în coaliție, operațiile de asistență umanitară națională şi internațională;* Regulile de Angajare sunt principalul mijloc al liderilor politici pentru extinderea şi întărirea principiilor democratice de control civil asupra militarilor. o acțiune a unei forțe armate împotriva altei forțe armate sau a cetățenilor unei națiuni nu este o noutate iar folosirea forței armate se face cu grijă şi precauție; normele societății privind folosirea forței s-au schimbat în mod semnificativ.

Interacțiunea dintre forțele militare şi mediul civil (atât guvernamental, cât şi neguvernamental) în care aceştia operează are un rol foarte important în ceea ce priveşte succesul operațiilor. Comandantul coaliției este foarte probabil că va avea nevoie aranjamente pe linie de comandă şi de stat major pentru managementul interfeței şi cooperării civil-militare.

Coaliția va trebui să ia în calcul factorii sociali, politici, culturali, religioşi, economici, de mediu, managementul spectrului radio şi factorii umanitari, în momentul în care organizează şi desfăşoară operații militare. Trebuie să se țină cont de posibila prezență a organizațiilor internaționale, naționale locale şi ne-guvernamentale, care au la rândul lor propriile scopuri, metode de acțiune şi perspective. Altă problemă de luat în considerare este prezența mass-mediei şi aşteptările, atât ale comunității internaționale, cât şi locale, care formează o parte din receptorii mass-mediei. Relațiile bune cu o cât mai mare parte din organizațiile civile, dar şi cu populația locală, guverne şi forțe militare, vor fi probabil esențiale în operațiunile viitoare[13].

Interfața şi cooperarea civil-militară presupun activități pentru a sprijini misiunea şi pentru asigurarea respectării drepturilor omului în conflict armat, prin legătura, coordonarea şi cooperarea între forțele militare şi elementele cheie din mediul civil. Acestea includ legătura, cooperarea şi coordonarea cu ONG-urile naționale şi internaționale şi alte agenții.

Activitățile civil-militare sunt desfăşurate având, de regulă, ca obiectiv final transferul treptat al funcțiilor către autoritățile sau organizațiile civile care ar fi, în mod normal, responsabile. Ca urmare, în termeni generali, scopul cooperării civil-militare este de a ajuta la crearea şi menținerea condițiilor care sprijină obținerea unei soluții de lungă durată pentru o situație de criză.

Acorduri de pace. Coordonatele acțiunii forțelor într-o operație multinațională pot avea izvorul, în primul rând, în **acordurile internaționale** încheiate între părțile aflate în conflict. Faptul că anterior sau ulterior încheierii acestor tratate sunt adoptate diferite rezoluții ale organismelor internaționale care determină sau vin să aducă precizări suplimentare prevederilor tratatelor încheiate între părțile în conflict nu schimbă natura de principal document ce trebuie luat în considerare de către forțele multinaționale, deoarece ele exprimă cel mai clar voința părților şi delimitează explicit limitele mandatului rezervat acestor forțe multinaționale. Două cazuri recente pot fi exemplificatoare în acest sens[14].

Misiunile în Balcani şi Afganistan s-au desfăşurat în condițiile stabilite prin acorduri internaționale de pace. Pe 21 noiembrie 1995, preşedinții din Croația, Serbia, Bosnia au încheiat Acordul de Pace de la Dayton, cunoscut ca şi Cadrul general pentru pace în Bosnia şi Herțegovina (GFAP). Acesta şi anexele sale militare au definit rolurile şi responsabilitățile părților, precum şi a forței multinaționale, şi au inclus următoarele: justificarea pentru utilizarea forței; termenele specifice de acțiune; zonele de separație şi linia de demarcație inter-entități; statutul diverselor forțe de poliție şi a altor organizații; normele privind retragerea, demobilizarea, controlul forțelor şi armamentului; libera circulație a IFOR; mandatul pentru

[13] Domeniul cooperării civili-militari este larg şi necesită existența unei legături strânse între structura politică şi cea juridică. În teatrul de operații, cooperarea civili-militari are un rol important datorită necesității obținerii resurselor locale, acționării într-un cadru internațional legal şi facilitării trecerii în final la o conducere civilă. Apud *Doctrina pentru operațiile întrunite multinaționale*, 2001, art.83

[14] Colonel Costel Dediu, *Aspecte juridice ale planificării şi desfăşurării operațiilor multinaționale*, teză de doctorat.

Comisiilor Militare Comune; statutul forțelor încheiat între NATO şi Croația pe de o parte şi NATO şi Bosnia pe de altă parte.

Forța Internațională de Asistență de Securitate (ISAF) din Afganistan, de asemenea, funcționează ca urmare a unor acorduri internaționale. Sub egida ONU, în decembrie 2001, la Bonn, Germania, a fost încheiat acordul prin care a fost înființată Autoritatea Interimară Afgană. Acordul de la Bonn a inclus o cerere adresată Consiliului de Securitate al ONU de a lua în considerare trimiterea unei forțe mandatate ONU. Ca urmare, Consiliul a adoptat rezoluția Consiliului de Securitate al ONU 1386, prin care a fost autorizată prezența ISAF sub capitolul VII al Cartei ONU. Mandatul ISAF includea misiunea de a lua "toate măsurile necesare" pentru a crea un mediu sigur, în Kabul şi în zonele din jur. Ulterior, zona de operații ISAF a fost extinsă pentru a include toate regiunile din Afganistan. Obiectivele Acordului de la Bonn au fost îndeplinite, dar ISAF a continuat să opereze în temeiul Acordului Militar Tehnic (MTA) încheiat cu Autoritatea Interimară Afgană în ianuarie 2002. Când NATO ulterior şi-a asumat responsabilitatea pentru misiunea ISAF, a semnat un schimb de scrisori cu guvernul afgan, confirmând dispozițiile Acordului Militar Tehnic ce au continuat să se aplice misiunii ISAF condusă de NATO.

Cadrul legal al detenției reprezintă un domeniu sensibil al domeniul ce vizează drepturile omului. Reglementările cu privire la gestionarea problematicii deținuților se găsesc atât în dreptului internațional umanitar, cât şi în reglementările interne şi internaționale ale drepturilor omului. Mai mult decât atât, Buletinul Secretarului General ONU din 1999 stipulează respectarea regulilor dreptului internațional umanitar de către forțele Națiunilor Unite "atunci când, în situații de conflict armat, acestea sunt implicate activ ca şi combatanți", precum şi în operațiile de menținere a păcii, atunci când folosirea forței este permisă în auto-apărare. Dreptul penal internațional creează responsabilitatea individuală pentru detenția legată de crime de război şi crime împotriva umanității. Responsabilitatea statului şi individuală constituie chestiuni separate, deşi aceeaşi acțiune sau o omisiune poate da naştere la ambele.

Când detenția are loc în afara domeniului de aplicare a unui conflict armat, normele care reglementează detenția şi tratarea deținuților pot fi găsite în reglementările relevante privind drepturile omului, cum ar fi Convenția internațională privind drepturile culturale şi politice, Convenția ONU asupra torturii, sau dintr-o perspectivă regională, Convenția Europeană a Drepturilor Omului, Convenția Inter-americană a Drepturilor Omului şi Carta africană pentru drepturile omului şi popoarelor. În cele mai multe cazuri, aceste tratate permit derogări de la unele dintre dispozițiile acestora în timpul instituirii stărilor de urgență. Aceste derogări trebuie să fie strict necesare, nediscriminatorii şi în concordanță cu dreptul internațional, inclusiv cu dreptul umanitar internațional. Trebuie să fie menționat faptul că nu sunt premise nici chiar în astfel de circumstanțe derogări de la interzicerea torturii şi tratamentelor crude, inumane sau degradante[15].

Responsabilitatea unui stat, în conformitate cu aceste instrumente juridice în domeniul drepturilor omului, depinde în mod obişnuit de faptul că persoana deținută este considerată a fi în jurisdicția acelui stat, ținând seama de faptul că noțiunile de jurisdicție în aceste instrumente nu sunt identice.

Punerea în aplicare a dreptului umanitar internațional depinde de existența unui conflict armat. Cu toate acestea uneori este dificil de a stabili dacă o anumită situație poate fi calificată ca fiind un conflict armat. În plus, uneori este dificil să se stabilească care este momentul în care un anumit conflict armat începe şi se termină şi, pe cale de consecință, să se determine perioada specifică în care se aplică dreptul internațional umanitar. În acelaşi timp, în cazul conflictelor armate non-internaționale modul de tratare este diferit în cadrul Protocolului Adițional II[16] şi articolului 3 comun; protocolul cere ca partea non-statală să-şi exercite controlul teritorial.

[15] Colonel Costel Dediu, *Op. cit.*

[16] *Protocolul II adițional la Convențiile de la Geneva, semnate la 12 august 1949, referitor la protecția victimelor conflictelor armate fără caracter internațional adoptat la Geneva la 10.07.1977*

Determinarea sfârşitului conflictului armat este în ultimă instanță stabilită mai degrabă de situația de fapt de pe teren decât prin instrumente politice, cum ar fi tratatele de pace.

În operațiile militare internaționale actuale situația de pe teren se poate schimba dintr-o parte a unei țări la alta. Prin urmare, pe timpul aceleiaşi operații în aceeaşi țară, militarii pot fi la un moment dat într-un conflict armat internațional şi, la un alt moment, într-un conflict armat non-internațional sau chiar în afara domeniului de aplicare a unui conflict armat. Nu este, de asemenea, întotdeauna evident dacă un conflict ar trebui să fie clasificat ca un conflict armat internațional sau non-internațional şi, prin urmare, care parte a dreptului umanitar internațional se aplică.

S-a afirmat că dreptul internațional umanitar constituie legea specială şi că legislația privind drepturile omului nu se aplică într-un conflict armat. În acest caz, este la fel de dificil de stabilit, când se aplică legislația privind drepturile omului şi când normele dreptului internațional umanitar. Cu toate acestea, inclusiv Curtea Internațională de Justiție relevă faptul că legislația privind drepturile omului se poate aplica în paralel cu dreptul internațional umanitar, sau chiar exclusiv, într-un conflict armat. La acest punct de vedere, cele două sisteme se completează unul pe celălalt şi decizia cu privire la care regulă se aplică depinde de circumstanțele specifice şi de o analiză detaliată a normelor corespunzătoare în ambele sisteme.

Nu există nicio definiție legală a "detenției" în Convențiile de la Geneva (CG.) În cazul conflictului armat internațional, prizonierii de război obțin statutul lor, atunci când au "căzut în puterea de inamicului", iar persoanele civile protejate sunt cele care "la un moment dat şi orice circumstanță se află în mâinile ... unei părți la conflict sau a puterii de ocupație ", deşi aceasta din urmă dispoziție protejează indivizi care nu sunt neapărat reținuți.

Articolele 12 şi 13 din CG III[17] indică faptul că momentul decisiv al apariției responsabilității este acela în care un stat are o persoană în "custodie". Nu există, de asemenea, nici-o definiție clară a termenului de "custodie", dar se poate argumenta că este nevoie de un control calificat al persoanei în cauză. O astfel de definiție, cu toate acestea, ar putea duce la un decalaj de protecție a unei persoane în perioada dintre "captură" şi "custodie". Aceasta ar trebui luată în considerare dacă un stat trebuie să fie considerat ca fiind puterea care deține cu responsabilitate ulterioară atunci când transmite ordine altui stat de a deține o persoană sau atunci când într-un alt fel este implicat într-o operație care presupune a duce la detenție[18].

În conformitate cu reglementările privind drepturile omului, testul juridic este diferit întrucât întrebarea relevantă care se pune se referă la momentul în care o persoană se află sub jurisdicția unui stat.

Principala regulă este că o persoană pe teritoriul propriului stat se află în jurisdicția acelui stat. Cu toate acestea, există în prezent pe scară largă - deşi nu universal – acceptarea ideii că normele de drepturile omului pot într-o măsură limitată, în anumite circumstanțe, să se aplice în afara teritoriului unui stat, conducând la numita problema a efectului extrateritorialității. Acesta poate fi cazul în situația în care un stat exercită controlul efectiv într-o zonă în afara teritoriului său național cum ar fi, de exemplu, ocupația, sau atunci când un stat îşi exercită autoritatea de control prin agenții săi care operează într-un alt stat. Existența unor astfel de jurisdicții extrateritoriale este complicată de faptul că diferitele tratate internaționale şi regionale utilizează terminologii diferite. De exemplu, în timp ce Convenția Europeană a Drepturilor Omului se referă la orice persoană care se află în jurisdicția unei părți contractante, Convenția privind drepturile politice şi culturale se referă la toate persoanele care se găsesc într-un teritoriu şi care se află sub jurisdicția unei părți contractante.

Curtea Internațională de Justiție, în avizul consultativ referitor la zidul israelian, afirmă existența jurisdicției extrateritoriale, sub Convenția privind drepturile politice şi culturale, în ceea ce priveşte ocupația. Cu toate acestea, se poate argumenta că nu ar trebui să facă o distincție

[17] *Convenția (III) cu privire la tratamentul prizonierilor de război, încheiată la Geneva la 12 august 1949*
[18] Operational law handbook, 2007
http://handle.dtic.mil/100.2/ADA469294

în ceea ce priveşte relevanţa avizului care se bazează pe termenul lung al ocupaţiei palestiniene. Orientări importante cu privire la problema efectului extrateritorialităţii - în special pentru statele părţi - pot fi găsite în practica Curţii Europene a Drepturilor Omului (de exemplu cazurile Cipru-Turcia, Bankovic şi alţii, Issa si alţii v. Turcia)[19], dar aceste cazuri sunt limitate ca valoare la nivel mondial întrucât Curtea Europeană pune accentul de cele mai multe ori pe natura regională a protecţiei stabilite de Convenţie.

S-ar putea susţine că detenţia în sine nu implică responsabilitatea în conformitate cu legislaţia internaţională privind drepturile omului, din moment ce actul de deţinere a unui individ nu este, de obicei, în sine, suficient pentru a aduce acel individ în jurisdicţia statului care-l deţine. Totuşi, jurisprudenţa specifică pe problematica detenţiei existentă duce la constatarea opusului. Casa Lorzilor a Parlamentului britanic a declarat recent că această Convenţie se aplică în cazul facilităţilor de detenţie operate de către forţele Marii Britanii în Irak, un stat care nu este parte la Convenţia Europeană

Când operaţiile militare internaţionale nu se ridică la un conflict armat şi / sau ocupaţie, dreptul internaţional umanitar nu se va aplica. În timp ce prevederile dreptului umanitar internaţional cutumiar şi / sau legislaţia privind drepturile omului ar umple de cele mai multe ori golurile care rezultă din regimul juridic mult mai limitat ale conflictului armat non-internaţional sau absenţa conflictului, interpretările diferite asupra aplicării dreptului internaţional umanitar cutumiar şi / sau legislaţia privind drepturile omului în situaţii de conflict armat, precum şi incertitudinea legată de efectele extrateritorialităţii complică problema.

Nevoia de legitimitate politică în operaţiile militare viitoare va impune cu siguranţă implicarea, chiar simbolică, a cât mai multor naţiuni. Chiar dacă o astfel de largă participare poate conduce la o diminuare a eficienţei operaţionale, nevoia de susţinere publică va prevala. În general, se afirmă că o operaţie multinaţională poate fi efectuată în cadrul unei alianţe sau prin formarea unei coaliţii. Practica a demonstrat că tocmai nevoia unei susţineri cât mai largi, care să stimuleze un sentiment de solidaritate la nivel internaţional, combinată cu nevoia de eficienţă, determină ca în fapt să avem de a face tot mai des cu un hibrid, în sensul că operaţiile multinaţionale, pe de o parte, vor fi conduse de o alianţă, care să joace rolul generic al naţiunii lider şi pe structura căreia să se asigure comanda, controlul şi coordonarea, precum şi efortul necesar asigurării succesului operaţiei, iar, pe de altă parte, vor fi invitate şi alte naţiuni care doresc să participe şi care ar putea în acest fel să-şi realizeze diferite interese naţionale, cel mai adesea declarate fiind dorinţa statelor de a se afirma ca factori de stabilitate şi de contributori la asigurarea securităţii internaţionale. Exemplul participării naţiunilor din Parteneriatul pentru pace, precum şi a altor naţiuni, la operaţiile conduse de NATO în Kosovo şi Afganistan sunt mai mult decât edificatoare în acest sens.

Ca urmare, ca o concluzie, apreciez că se evidenţiază mai mult decât oricând nevoia crescândă de a fi mai bine pregătiţi pentru operaţii specifice unei coaliţii. Consider că este imperios necesară intensificarea eforturilor la nivel internaţional în vederea clarificării şi definirii aspectelor referitoare la competenţele diferitelor organisme şi autorităţi internaţionale şi naţionale, astfel încât să permită o reflectare clară a protejării populaţiei din zona de conflict concomitent cu concentrarea eforturilor pe îndeplinirea misiunilor şi mai puţin pe analiza continuă a semnificaţiei şi implicaţiilor politice a acţiunilor desfăşurate de militari.

Acknowledgments

„This work was supported by CNCSIS –UEFISCSU, project number 900 PNII – IDEI code 1204/2008”

[19] *Banković and Others v. Belgium and 16 Other Contracting States*
http://www.echr.coe.int/eng/Press/2001/Dec/Bankovicadmissibilitydecisionepress.htm
Issa and Others v. Turkey
http://www.echr.coe.int/Eng/Press/2004/Nov/ChamberjudgmentIssaandOthersvTurkey161104.htm

Bibliografie selectivă

1. Alexandrescu G., *Amenințări la adresa securității*, Editura Universității Naționale de Apărare „Carol I”, București, 2004.
2. Aron, Raymond, *Paix et guerre entre les nations*, Paris, Calman-Lévy, 2004.
3. Dennis M. Drew, Donald M. Snow Making Twenty-First Century Strategy: *An Introduction to Modern National Security Processes and Problems*, Maxwell Air Force Base, AL: Air University Press, 2006.

SISTEME DE SECURITATE ŞI MODUL LOR DE MANIFESTARE ÎN MEDIUL DE SECURITATE

SECURITY SISTEMS AND THEIR MEANS TO DEVELOP WITHIN SECURITY ENVIRONMENT

Prof. univ.dr. Alexandru Baboş
Facultatea de Ştiinţe Politice, Relaţii Internaţionale şi Studii Europene,
Universitatea „Lucian Blaga" din Sibiu
Drd. Dumitru Buda
Universitatea Naţională de Apărare „Carol I"

Abstract

The security systems, which have functioned in time, have evolved from simple to complex, from partial knowledge to total knowledge, from temporary connection to a permanent one; nevertheless, in the present, it has reached the hyper-complexity of the security environment, where actors actions situations, within security environment.

The present paper aims at improving the means to understand the security systems (anarchical, multi-polar, bi-polar, uni-polar or hegemonic) and also analyze the means this system participates in the security environment building up process, whether or not favorable to the armed conflicts.

Keyterms: *security system, security environment, international organizations*

Când vorbim de sisteme de securitate trebuie să avem în vedere că ele sunt expresia politicii interne şi externe a statelor (uniunilor de state) sau, mai nou şi a organizaţiilor internaţionale, reprezentând relaţiile şi rezultatul acestora la nivel global, rezultat care va crea diferenţe de natură organizaţională, socială, economică sau militară, ajungându-se la poziţionări diferite în mediul de securitate. Aceste diferenţe de poziţionare vor influenţa direct acţiunea în mediul internaţional al actorilor, generând acţiuni şi contraacţiuni dictate de interesele fundamentale ale fiecăruia dintre aceştia.

Funcţie de gradul de dezvoltare şi acţiunea actorilor în mediul internaţional, aceştia au creat şi promovat atitudini care au produs iniţial interferenţe, apoi legături permanente şi ulterior interdependenţe la nivel global care, odată generalizate au creat adevărate sisteme de relaţionare. Astfel, relaţia permanentă dintre actorii mediului de securitate au creat sisteme fidele tipului de politică şi capacitatea de exprimare promovată de către aceştia, în mediul de securitate dinamizând evolutiv omenirea spre ceea ce a devenit astăzi.

Sistemele de securitate care au funcţionat de-a lungul timpului au evoluat de la simplu la complex, de la cunoaşterea parţială a actorilor la cea totală, de la relaţionare temporară la cea permanentă, ajungându-se azi la o hipercomplexitate a mediului de securitate, în care acţiunea de orice natură a oricărui actor poate influenţa în timp operativ situaţia altor actori din mediul de securitate.

Pentru o mai bună înţelegere a sistemelor de securitate şi importanţa lor vom adânci studiul asupra acestora, căutând să vedem cum sistemele de securitate participă la formarea unui mediu de securitate, favorabil sau nu conflictelor armate.

a. Sistemul anarhic

Ca o expresie a relaţiilor anarhice specifice antichităţii, apreciem că sistemul anarhic a fost primul element de structură a mediului de securitate şi a fost promovat de state relativ legate între ele, dar fără un guvern deasupra lor. Acestea includ statele-oraş din Grecia Antică ori Italia sec. al XV-lea. Putem include aici statul dinastic teritorial a cărui coeziune vine din controlul exercitat de familia domnitoare sau alte exemple ce pot fi găsite în India sau China din sec. al V-

lea î.d.Ch. unde apartenența populației se făcea nu după naționalitate sau limbă ci după clanul din care făcea parte şi unde „*o singură căsătorie putea să arunce o parte din populație sub altă stăpânire şi sub alte obligații privind securitatea individuală sau colectivă a ținutului respectiv*”[20]. În anul 1640 *Pacea de la Westfalia* pune capăt *Războiului de 30 de ani* din Europa şi consfinţeşte statul suveran teritorial ca formă de organizare internațională, aşezând definitiv statul ca putere suzerană peste puternicile familii dominatoare. Se elimină astfel arbitrajul în securitatea internă a indivizilor, dar rămâne nerezolvată relația de securitate statală întrucât în relațiile internaționale statul, prin suveranitatea totală a regelui, promovează la rândul său un mediu de securitate specific sistemului anarhic, neavând deasupra sa un guvern sau o conducere organizațională de care să țină cont. Astfel, indivizii sau comunitățile umane, cum sunt statele, existând împreună cu altele asemenea lor într-o relație anarhică, îşi descoperă nevoia de securitate sporită şi din dorința de libertate sporită. În acest sens, Waltz consideră că „*Insecuritatea statelor, ca şi a popoarelor, este direct proporțională cu mărimea lor. Dacă se doreşte libertatea, insecuritatea trebuie acceptată*”[21].

Haosul inacceptabil devine motivul pentru sacrificarea unei părți din libertate pentru a îmbunătăți nivelul securității individuale şi colective, lucru care neaplicat cu atenția cuvenită poate duce la îngrădirea unor drepturi şi libertăți fundamentale ale omului. Însă în sistemul anarhic constrângerile interne privind participarea la realizarea forței necesare asigurării securității statale nu erau grevate de drepturi general valabile şi unanim acceptate ale oamenilor.

În aceste condiții, statul, ca actor în mediul de securitate, era reprezentat aproape în exclusivitate de către suveran. În acest sens a rămas faimos dictonul regelui Ludovic al XIV-lea „*l'état c'est moi*” (*statul sunt eu/eu sunt statul*). Suveranul nu era constrâns de miniştri sau parlamentari aleşi. Astfel, în această perioadă asistăm la multe conflicte cu sute de mii de morți generate din motive personale, din care se elimină interesul de stat şi unde regulile internaționale de drept a persoanei erau inexistente, indivizii fiind obligați să moară la nevoie în interesul suveranului său. În aceste condiții războaiele şi conflictele erau dese, fiind favorizate şi de faptul că nimeni nu putea să tragă la răspundere pe inițiatorii acestora.

Primul semn că mediul de securitate bazat pe statul anarchic îşi începe declinul a fost Revoluția Franceză din 1789 când punctul de vedere dominant în Franța era acela că toți monarhii trebuie trimişi la eşafod sau ghilotină şi că puterea trebuie să emane de la popor. Napoleon a răspândit această idee revoluționară în toată Europa, iar războaiele napoleoniene au constituit o provocare enormă pentru mediul de securitate al epocii. Mediul de securitate moderat şi stabil de la mijlocul veacului datorat apariției mai multor actori de forțe relativ egale s-a schimbat într-unul revoluționar şi instabil la sfârşit de secol. Procesul evolutiv al mediului de securitate fiind influențat şi de natura instrumentelor folosite de statele generatoare de putere. În acelaşi timp mijloace diferite care s-au dorit a fi generatoare de securitate au devenit destabilizatoare şi generatoare de insecuritate. De pildă, invențiile şi inovațiile specifice pentru această perioadă ce au dus la perfecționarea armelor de foc se constituie, în opinia noastră, într-un germene al industrializării războiului, război ce va fi promovat mult mai des de un mediu de securitate aflat în expansiune şi adesea în impas.

Cu toate acestea, putem afirma că sistemul anarhic, în comparație cu celelalte sisteme, promovează câteva elemente specifice pozitive date de:

- actorii intercontinentali, mai puțini la număr;
- de actori locali, fără posibilitate de expansiune;
- un vid semnificativ de cunoaştere la nivel global;
- interdependență şi constrângeri reciproce foarte reduse.

Toate aceste aspecte fac conflictele mai rare şi păstrează identitatea actorilor nealterată. Lipsa contactelor permanente şi a informațiilor complete referitoare la actorii şi situația reală din mediul de securitate creează impresia de stăpânire globală a întregului pământ şi în acelaşi timp

[20] Fukuyama Francisc – *Construcția statelor. Ordinea mondială în sec. XXI*, Ed. Antet, Bucureşti, 2004, p. 124
[21] Kennrth N. Waltz – *Theory of international politics*, Reading Mass, Addinson / Wesley, 1979, p. 39

impresia de forță invincibilă pentru fiecare actor cu alonjă internațională, creând inflexibilitate relațională şi premisele unor conflicte generate de aceasta datorată, aşa cum am arătat, insuficienței informațiilor dar şi de o anumită superficialitate analitică.

Apreciem că principala influență a acestui mediu de securitate asupra conflictelor militare este dată de dezvoltarea progresivă a armelor şi mijloacelor de foc care transformă războiul de la unul manevrier la unul pe poziții şi unde calitatea armamentului şi mijloacelor logistice încep să dea câştig de cauză actorilor, care experimentează, implementează şi utilizează noutățile oferite de mediul de securitate specific.

b. Sistemul multipolar

Sistemul multipolar este "*expresia elementelor de structură şi proces în mediul de securitate specific secolului al XIX-lea când regula de bază a jocului securității pierde teren, iar monarhii sunt obligați să accepte adevărate guverne în jurul lor*" pentru menținerea unei balanțe a puterii între aceste monarhii, concomitent cu "*surprinderea multidimensională a aspectelor specifice securității lor naționale*"[22], ceea ce a dus la crearea unui mediu de securitate mult mai stabil.

Congresul de la Viena care a consfințit înfrângerea lui Napoleon a restaurat vechea ordine multipolară cu cinci mari puteri care se balansau reciproc, creând un mediu de securitate ce oferea alternative creării securității statale dorită de toți actorii. Franța revoluționară a schimbat sistemul pentru 20 de ani şi amenința să-i schimbe structura[23], cu un sistem unipolar, însă în final nu a reuşit, iar structura sistemului interstatal european rămâne în echilibru pentru o lungă perioadă de timp.

În opinia noastră, accentul trebuie pus pe structura interioară a actorilor care pot provoca schimbări majore prin forța lor, precum Franța sub Napoleon sau Germania prin unificarea din 1870, care provoacă schimbări semnificative în Europa, privind modul de gândire şi realizare a securității statale. Mai mult decât atât, aşezarea Germaniei în centrul Europei avea enorme consecințe în procesul relațiilor geopolitice. Dintr-o perspectivă structurală a mediului de securitate european o Germanie unită era fie prea puternică, fie prea slabă. Era suficient de puternică pentru a se apăra în fața unor actori precum Rusia şi Franța dar suficient de slabă pentru a iniția un război împotriva celor două. Acest mediu de securitate european completat de o Anglie şi Spanie preocupate de expansiune maritimă a dus la un sistem multipolar în care, datorită numărului impar de actori marcanți ai mediului de securitate, orice coaliție putea fi uşor contrabalansată de către un singur actor care trecea de partea cealaltă, aspect ce a dus la echilibru, flexibilitate şi stabilitate pentru o lungă perioadă de timp.

Sistemul multipolar este reprezentat cel mai bine în sec. al XIX-lea, întrucât din 1815 şi până în 1870 au existat, aşa cum am arătat, cinci actori majori cu posibilități de exprimare internațională care deseori au schimbat aliațele împiedicând astfel pe oricare dintre ele să domine continentul european. Din 1870 până în 1907 au existat şase puteri majore cu resurse de putere diferite (includem Austro-Ungaria), ceea ce a creat echilibru şi a dus la o dezvoltare economică avântată, aducând continentul european în vârful ierarhiei mediului de securitate. Ulterior însă, prin puterea crescândă a Germaniei aceasta a creat dezechilibre în mediul de securitate şi în cele din urmă probleme ce au pus capăt sistemului multipolar.

Astfel că în următorii şapte ani cele două sisteme de alianțe, Tripla Înțelegere (Marea Britanie, Franța şi Rusia) şi Tripla Alianță (Germania, Austro-Ungaria şi Italia) s-au polarizat în blocuri rigide a căror pierdere de flexibilitate a contribuit la declanşarea Primului Război Mondial, şi ceea ce s-a construit în aproape 100 de ani se va distruge în aproximativ patru ani.

---

[22] Dr. Costică Silion – *Tendințe şi orientări în analiza mediului de securitate global şi european*, Sesiunea de comunicări științifice cu participare internațională „Strategii XXI – Securitate şi apărare în UE" – UNAp, București, 17-18 aprilie 2008, p. 63

[23] Gl. dr. Mihail Popescu, Gl. Lt. (r) dr. Valentin Arsenie –*Arta militară de-a lungul mileniilor*, vol.2, Centrul Tehnic Editorial al Armatei, Bucure□ti, 2004, p. 6

Apare astfel pentru prima dată în istoria europeană, cu implicații majore la nivel mondial, *„bipolaritatea structurală a mediului de securitate”*[24], ce devine din ce în ce mai inflexibilă pentru ca în final să explodeze în 1914 prin declanşarea Primului Război Mondial la 28 iulie şi atacarea Serbiei de către Austro-Ungaria în urma atentatului de la Sarajevo.Este necesar să luăm în calcul schimbările din cultura europeană şi ideile care au influențat procesul ori tipurile de relații din sistemul sec. al XIX-lea unde se constată o *„schimbare în obiectivele şi instrumentele statelor care au modificat mobilurile pentru cooperare”*[25] şi care au favorizat apariția la putere a unor personalități care promovau o politică prea personală şi adesea lipsită de elementul cooperant, târând după ele popoarele lumii în adevărate catastrofe evolutive.

Astfel, ideologia democratizării şi naționalismul s-au întărit mult în decursul secolului şi au avut un efect major asupra relațiilor internaționale şi creionării mediului de securitate. Statul şi suveranul nu mai erau aceiaşi. De asemenea sentimentul de identitate s-a schimbat pe măsură ce oamenii au ajuns să se considere cetățeni care se raliază conceptului de patrie mamă, exacerbând naționalismul şi mărind inflexibilitatea relaționară, ceea ce la nivel global se traduce prin intransigență şi conflictualitate. Specific pentru această perioadă ar fi cauzalitatea conflictelor care operează din ce în ce mai mult, pe lângă diferențele de natură etnică, religioasă, culturală şi ideologică în domeniul accesului la resurse şi a mecanismelor de distribuție a acestora, iar modul de desfăşurare a acestora este influențat din ce în ce mai mult, atât de dezvoltarea mijloacelor de foc cât şi de cele de logistică, care au mărit anvergura conflictelor şi numărul de participanți la acestea.

Lucrul pozitiv specific acestui sistem este gradul mare de echilibru dat de existența mai multor actori internaționali care abia au căpătat alonjă globală, relativ egali în forță, creşterea în importanță a actorilor mai mici, apărând actori cu prezențe zonale active în mediul de securitate şi scăderea vidului de cunoaştere sau interes la nivel mondial. Dacă valoarea actorilor ar putea fi menținută la o putere relativ egală, iar numărul acestor actori care au cu adevărat alonjă internațională ar putea fi la rândul lui menținut în echilibru atunci putem spune că acest sistem ar fi sistemul ideal ce asigură cel mai bine pacea mondială. Cum acest lucru nu este posibil, apar aspectele negative de natură ideologică date de creşterea în forță a unor actori noi şi apariția dorinței de a juca un rol important, care măreşte probabilitatea conflictului şi alianțelor rigide. Datorită acestei imposibilități de menținere a actorilor într-un echilibru relativ a apărut uşor, uşor pe scena globală a mediului de securitate sistemul bipolar.

c. Sistemul bipolar

Majoritatea autorilor sunt de acord că sistemele bipolare sunt expresia unui mediu de securitate inflexibil şi intrat într-un grad de rigiditate semnificativ şi că *„sistemele bipolare fie se erodează fie explodează”*.[26]Astfel, aproape toate marile confruntări desfăşurate de-a lungul timpului şi decăderea marilor civilizații sunt expresia bipolarității.

Primele exemple de inflexibilitate a bipolarității cu implicații globale sunt sistemele de alianțe din Europa care au dus la declanşarea celor două războaie mondiale. Astfel, bipolaritatea statelor iar apoi a alianțelor devine din ce în ce mai inflexibilă prin amplificarea nevoii de securitate şi lipsa unei terțe puteri de interpunere între cele două ca alternativă de alianță pentru una dintre ele în vederea păstrării echilibrului sau pentru a înclina balanța în mod decisiv spre una dintre părți şi astfel să se elimine războiul ca posibilitate alternativă pentru cealaltă parte.

Aşa s-a întâmplat în Europa anului 1914 precum şi a anului 1943. Putem aprecia că inflexibilitatea sistemului ce a dus la declanşarea Primului Război Mondial se datorează nu numai sistemului în sine ci şi *„noului tip de mediu de securitate generat de o societate avântată*

[24] R. N. Berki –*Security and Society :Reflection on law, order politics*, J.M.Dent, London, 1986, p.76
[25] Joseph S. Nye jr. –*Descifrarea conflictelor internaționale*, Ed. Antet XX, Ploieşti, p. 47
[26]Joseph S. Nye jr. – Op. Cit., p. 45

de evoluția ştiinței şi tehnicii, a naționalismului ardent, identitar"[27] şi militarizării puternice a actorilor, detaşându-se SUA pentru continentul american şi Germania pentru Europa unde deja începuse să domine aşa numita „*pace germană*"[28] instaurată o dată cu întemeierea Rech-ului wilhelmian prin afirmarea puternică a Germaniei. Ascensiunea Germaniei s-a declanşat încă din 1866 când Franța nu a reuşit să sprijine Austria atunci când a fost atacată de Prusia, o eroare cu consecințe pe termen lung din punct de vedere structural. Apoi în 1870 Bismarck a luat Alsacia şi Lorena de la Franța în urma războiului, creând resentimente naționaliste care împiedică ulterior cele două state să devină aliați. Astfel, în acest timp, pe măsură ce veacul se scurge intervin mişcări rapide în ceea ce priveşte mijloacele. Aplicarea noii tehnologii industriale în scopuri militare a produs instrumente de război enorme care au mărit puterea unor state generând inflexibilitate în relațiile internaționale şi o luptă a celorlalte de a se ridica la nivelul oponenților. Prin programele de mobilizare a căilor ferate şi capacitatea de a concentra un mare număr de soldați într-un singur loc, Germania a început să joace un rol cheie în mediul de securitate al epocii, canalizând spre rigiditate relațiile internaționale. Această atitudine este generată, în opinia noastră, şi de conştientizarea până la nivelul cetățeanului de rând a puterii şi forței pe care o exercită acest actor în mediul de securitate şi care, începând cu 1914 îşi exprimă pentru prima dată puterea cu adevărat globală.

Astfel, ascensiunea Germaniei, ca actor unit, în Europa şi forța generată de aceasta precum şi o anumită inflexibilitate a succesorului lui Bismarck face ca Franța să încerce o apropiere de Anglia şi Rusia care împreună puteau contrabalansa puterea Germaniei şi a aliaților ei.

Putem aprecia că în acest mediu de securitate Primul Război Mondial este un produs al ciocnirilor actorilor în puternicul şi complexul proces de constituire a identității lor politice, economice şi sociale. Cu toate acestea, din acest conflict nu va ieşi însă învingătoare nici o putere din Europa ci o altă mare putere care începând cu sfârşitul războiului îşi va începe epoca sa de glorie şi dominare asupra Terei: Statele Unite ale Americii, rămânând singurul pol de putere mondială care a căutat cu succes să „*reconfigureze sistemul național de securitate aproape omnidirecțional*"[29].

Încheierea Primului Război Mondial a adus o înfrângere pentru Germania şi o enormă dezintegrare socială cu valuri şocante de repulsie din cauza măcelului lipsit de rațiune în toate țările lumii. În aceste condiții care pentru unii critici păreau utopice, Woodrow Wilson, președintele american, propune înființarea Ligii Națiunilor pentru a se acorda prioritate democrației, iar organizarea securității internaționale să funcționeze după modelul celei din interiorul statelor, iar legile acesteia având prioritate în fața celor interne.

„*Suveranitatea statelor nu va putea fi abolită, spunea Wilson, dar forța ar putea fi îmblânzită prin lege şi instituții aşa cum este la nivel intern*".[30] Apreciem că președintele american nu face această propunere în necunoştință de ceea ce va urma sau doar din dorința de pace globală, ci profită din plin de succesul şi forța mondială a SUA pentru a lansa germenele noului sistem de securitate, a unei posibile hegemonii a SUA prin controlul unor organisme internaționale recunoscute de toți actorii globali şi, cum orice lucru are un început, se constituie Liga Națiunilor Unite şi se elaborează Doctrina Securității Colective, cu scopul eradicării sau, cel puțin a controlului apariției şi desfăşurării conflictelor în mediul de securitate.

Deşi doctrina securității colective a fost încorporată în Constituția Ligii Națiunilor la 29 aprilie 1919, lipsa de dorință a statelor de a renunța la o parte din suveranitate în schimbul securității colective a constituit sâmburele celei mai notabile slăbiciuni a Ligii Națiunilor. Aşa

[27] R. N. Berki – Op. cit., p.76
[28] Gl. dr. Mihail Popescu, Gl. Lt. (r) dr. Valentin Arsenie – Op. cit., p. 159
[29] Eugen Mariş, Dorina Danielescu –*Dinamica strategiilor de securitate în mediul de securitate contemporan*, în volumul Sesiunii de comunicări Ştiințifice cu participare internațională „Strategii XXI – Securitate şi apărare în Uniunea Europeană", UNAp, Bucureşti, 17-18 aprilie 2008, p. 108
[30] Joseph S. Nye jr. – Op. cit., p. 85

apar eşecurile din Manciuria – 1931 şi Etiopia – 1935, când acțiunile Ligii sunt lipsite de fermitate şi nu pot împiedica acțiunile de anexare ale celor două teritorii la Japonia şi Italia.

În acest timp Hitler accede uşor, uşor la putere şi pe fondul unui mediu de securitate derivat din Primul Război Mondial, din situațiile politice şi economice ale continentului, din tensiunile acumulate şi recrudescența unor vulnerabilități şi amenințări specifice epocii, ajunge la putere în 1933, când începe aplicarea strategiei *„spațiului vital”*, ceea ce duce la apariția unui mediu rigid şi, ulterior, la izbucnirea celui de-al Doilea Război Mondial.

Pentru studiul de față, importantă, considerăm noi, este nu dimensiunea panoramică, la scară mondială, cu distrugerile inimaginabile produse ci, câteva aspecte care trebuie scoase în evidență şi de care factorii politico-militari trebuie să țină seama în analizele şi deciziile viitoare.

În primul rând, rolul decisiv al individului carismatic, o formă quasi-mesianică, într-o societate dominată de dorința de renaştere națională şi într-o fază traumatizată de umilire şi paralizată de un colaps politic. Aici trebuie subliniat succesul în plan organizațional şi acțional independent şi de grup al organizației teroriste Al-Qaeda condusă de Osama Bin Laden, unde găsim similitudini la nivel emoțional al maselor privind frustrările generate de cel puternic împotriva celui slab.

În al doilea rând, războiul se desfăşoară ca o acțiune politică prin mijloace violente, dar nu rezolvă nimic din problemele statelor, dovedind că nu este o soluție, ba mai mult adânceşte crizele prin generarea unor dezechilibre în mediul de securitate. De această dată, a produs deplasarea omenirii de la un sistem multipolar cu perioade de bipolaritate spre un sistem bipolar, întrucât SUA şi Rusia au ieşit de departe cele mai întărite din război.

Profunzimea rănilor materiale şi emoționale generate de conflictele majore niciodată nu pot fi justificate de eventualele beneficii, care nici ele nu acoperă în totalitate costurile unui conflict.

În acelaşi timp degradarea mediului de securitate ce a rezultat după conflagrațiile majore este dominată de o stare conflictuală de sorginte ideologică şi în acelaşi timp de dorința expansionistă a câştigătorilor, fiecare bazându-se pe mijloacele de exprimare proprii în mediul de securitate, exemplul elocvent fiind dat de cele două mari blocuri militare, conduse de SUA şi URSS după cel de-al doilea război mondial. Comunismul şi cultura occidentală se diferențiau în mod concret la începutul sec. al XX-lea, devenind realități considerate extrem de periculoase una pentru alta. Comunismul produsese o emoție puternică mai ales în rândul americanilor, precum dealtfel bomba atomică şi experiența folosirii ei de către americani a produs îngrijorare şi căutări ştiințifice febrile în URSS.

Această stare de tensiune care s-a creat între cei doi actori ca *„poli de putere militară, politică şi ideologică a căpătat denumirea de Război Rece”*[31] amplificând răul imens produs de cel de-al doilea război mondial prin sutele de mii de crime făcute în numele unei ideologii şi prin împărțirea pentru prima dată pe deplin şi în mod conştient a lumii în două, aducând modificări deosebite în mediul de securitate internațional..

Alți autori consideră că sistemul bipolar caracterizat de acest război rece a început o dată cu Convenția de la Yalta şi a ținut până la 30 octombrie 1990, când a căzut Zidul Berlinului[32]. Dacă analizăm lupta acerbă dusă de principalii actori: SUA şi URSS, încă dinainte de terminarea războiului pentru obținerea supremației putem aprecia că germenii conflictului au pornit încă de atunci, s-au escaladat exponențial iar explozia sistemului bipolar a fost oprită, în opinia noastră, doar de frica unei alte *„mari explozii*” - a multitudinilor de focoase nucleare produse într-un ritm febril al înarmărilor.

Declinul puterii sovietice a fost posibil prin *înhămarea* acesteia la cursa înarmărilor, prin faptul că americanii au adoptat cea de-a doua variantă, adică supunerea tratatului de la Varşovia, în mod deosebit a Rusiei, unei presiuni extraordinare din punct de vedere economic şi politic care în final a dus la rezultatul dorit. Această confruntare globală, economică şi politică,

[31] Bădălan Eugen – *Forțe şi tendințe în mediul european de securitate*, Sibiu, 2003, p. 33
[32] Gl. dr. Mihail Popescu, Gl. Lt. (r) dr. Valentin Arsenie – Op. cit., p. 241

dar şi militară, directă sau prin interpuşi în conflictele regionale au slăbit Uniunea Sovietică şi au impus la nivel mondial ca principal actor aproape de necontestat SUA. Trebuie evidenţiat faptul că este pentru prima dată când evoluţia conflictelor majore s-a orientat de pe componenta pur militară pe cea economică sau economico-militară, iar victoria în Războiul Rece a fost dată primordial nu de componenta militară ci de cea politică şi economică.

Specific acestui sistem considerăm că este creşterea în putere, mult peste ceilalţi, a doi mari actori (coaliţii) cu putere mondială, apariţia unor pivoţi mondiali şi actori zonali generaţi de bogăţia resurselor şi micşorarea până la anularea vidului de cunoaştere reciprocă a actorilor la nivel global. Apare pentru prima dată în mod evident constrângerea acţională generată de interferenţele şi interdependenţele reciproce ale statelor în mediul de securitate global.

Întrucât acest sistem a existat, putem totuşi aprecia ca elemente pozitive ale acestuia, un anumit control al conflictelor mici între actorii zonali, însă existenţa riscului permanent de apariţie a unui conflict generalizat anulează aceste părţi aşa-zise pozitive, iar dispariţia lui din mediul de securitate a fost salutară pentru siguranţa omenirii.

d. Sistemul unipolar (hegemonic)

Sistemul unipolar (hegemonic) este ceea ce conştient sau nu au dorit să aplice toţi marii cuceritori ai lumii, de la Alexandru Macedon la Hitler sau în lumea modernă, SUA bazându-se pe sursele majore de putere de care dispuneau. Marea problemă a actorilor dinainte de 1990 a fost că nu aveau la dispoziţie elemente de închegare a acestui imens *joc de puzzel* elemente care astăzi există. În epocile anterioare *„promotorii unei securităţi colective”*[33] promovau valorile lor fără o armonizare prealabilă a elementelor de cultură, religie, economice sau financiare. Lipsa acestor elemente integratoare fundamentale au dus la eşecul repetat a unei securităţi colective dorite de unii şi refuzată de alţii. Un element al eşecului poate fi atribuit, în mod deosebit în epoca modernă şi în perioada interbelică, sistemelor de structură, proces şi priorităţii balanţei de putere căutate de fiecare actor cu alonjă mondială, în defavoarea securităţii colective.

Mediul de securitate specific începutului de secol XXI la nivel mondial prezintă o altă faţă cu totul nouă şi favorabilă reuşitei sistemului unipolar, iar soluţia liberală a preşedintelui american Woodrow Wilson are un vast câmp favorabil de aplicare; azi sistemul unipolar poate să-şi îmblânzească imaginea de conducere hegemonică prin interpunerea unor organisme internaţionale, ONU, OSCE, NATO (cu rol de menţinere a păcii sau construcţie post-conflict). Teoria stabilităţii hegemonice afirmă că: *„...puterea neechilibrată/nebalansată produce pace. Când există o putere predominantă, solidă, va fi stabilizată, însă când această putere începe să alunece şi apare un nou concurent, mai probabil este războiul.”*[34]. Azi *„unipolaritatea este reprezentată de SUA, care deocamdată s-au manifestat şi se mai pot manifesta încă o bună perioadă de vreme ca unica entitate statală care dispune de ceea ce este necesar pentru a-şi prezerva interesele, folosindu-se de mijloace militare sau non-militare”*[35].

Chiar dacă sistemele unipolare tind să erodeze pe măsură ce statele încearcă să-şi păstreze independenţa, luând în calcul puterea hegemonică, sau un stat care se ridică şi în cele din urmă îl provoacă pe lider, există câteva elemente componente care pot asigura pe termen lung viabilitatea sistemului unipolar, astfel: componentele economică, politică, militară şi socială.

Dincolo de aceste aspecte, mediul de securitate global dă calitatea de membru ONU, NATO sau a altor organisme internaţionale tuturor membrilor şi le oferă posibilitatea de a participa la principalele schimbări din domeniul politic, economic şi social, de a fi implicaţi direct în operaţiile şi mişcările militare, precum şi în procesele şi iniţiativele de modernizare a capabilităţilor de apărare sau generare a transformărilor din cadrul politicii de securitate şi de

[33] Bădălan Eugen – Op. cit., p. 33
[34] Joseph S. Nye jr. – Op. cit., p. 67
[35] Mircea Vladu – *Impactul globalizării asupra mediului de securitate*, în volumul Sesiunii de comunicări Ştiinţifice cu participare internaţională „Strategii XXI – Securitate şi apărare în Uniunea Europeană”, UNAp, Bucureşti, 17-18 aprilie 2008, p. 71

apărare pornind de la premisa creşterii importanței acestor evoluții pentru mediul de securitate regional şi global.

Ca elemente specifice acestui sistem trebuie subliniate cele date de detaşarea unui singur actor în influențarea mediului de securitate, micşorarea până la anulare a vidului de cunoaştere sau interes la nivel global şi generalizarea constrângerilor ca proces de interacțiune a elementelor specifice mediului de securitate dar şi apariția şi afirmarea unor actori transnaționali care direcționează elementele procesuale ale sistemului unipolar.

Principalul aspect cu influențe asupra structurilor de forțe şi modul de acțiune a acestora este dat de sistemele de parteneriate şi interdependențe între statele mediului de securitate ce presupune readaptări legislative şi doctrinare date atât de sistemul de parteneriat cât şi de armamentele intrate în dotare în ritm rapid, armamente şi mijloace care uneori în decursul a câțiva ani schimbă fizionomia şi tipologia armatelor naționale, precum şi a conflictelor.

Dacă a fost salutară dispariția sistemului de securitate bipolar, atunci trebuie să ne întrebăm, pe bună dreptate, dacă înlocuirea lui cu un sistem hegemonic, capabil să controleze strâns toți actorii din mediul de securitate şi prin ei ființa umană, trebuie salutată. Un răspuns este greu de avansat la această dată întrucât opiniile pro şi contra sistemului hegemonic sunt foarte divergente, însă în opinia noastră orice conducere unipolară, fie ea cât de democratică, nu poate şi nu trebuie acceptată.

POLITICA EUROPEANĂ COMUNĂ EXTERNĂ ŞI DE SECURITATE : O EVALUARE
EUROPEAN COMMON FOREIGN AND SECURITY POLICY: AN ASSESSMENT

Prof.univ. dr. George Poede
Universitatea ''Alexandru Ioan Cuza" Iaşi

Abstract:
The development of the institutional framework of the EU Security Policy has been a long and difficult process. The history of European Defence Community reflects the tendency to include the security dimension in the process of European integration.

The arrangements for security were an important step forward, mainly determined by the changes occurred after the Single European Act came into operation in 1987.

The IGC (December 1990 – December 1991) perceived the changes as a need for defining and implementing a European Common Foreign and Security Policy. Two basic differences became evident during the IGC debates: to consider the Western European Union as an embryonic European Security and Defense Identity or to rely on NATO keeping the US involved in the process. The ambition to give consistency to a European pillar dealing with foreign and security issues had to face difficulties raised by the general political context and the ratification procedures.

This paper is trying to assess the consistency of the new European security institutions when confronting the complex realities of changes in Europe and in the world.

Keywords: *security policy, european defence, NATO, security institutions*

Dezvoltarea cadrului instituțional al securității UE a reprezentat o veche preocupare, iar istoria Comunității Europene de Apărare reflectă tendința de a include dimensiunea securității în procesul general de integrare europeană. Încercările de reglementare din acest domeniu au fost determinate de schimbările intervenite după intrarea în vigoare a Actului Unic European în 1987. Prăbuşirea Blocului Sovietic şi a Tratatului de la Varşovia, unificarea Germaniei, criza din Golf şi fragmentarea Iugoslaviei au constituit elemente importante in procesul de definire şi implementare a unei politici comune europene externe şi de securitate. În timpul dezbaterilor CIG (1990-1991) s-au remarcat cu claritate doua preocupări: considerarea Uniunii Europei Occidentale ca o instituție a identității europene de securitate şi apărare ori menținerea NATO şi a Statelor Unite ale Americii implicate în procesul general de asigurare a securității continentului european. Ambiția de a construi un pilon european care să se ocupe cu probleme externe şi de securitate avea să se confrunte cu dificultățile impuse de contextul politic general şi de procedurile de ratificare ale Tratatului de la Maastricht. Dezbaterile ample de asigurare a unui mediu mai sigur în Europa au avut loc pe fondul războiului etnic din Bosnia - Herțegovina, a conflictului din Kosovo şi Serbia şi a noilor tensiuni din Orientul Mijlociu.

Acest studiu are drept obiectiv evaluarea politicii europene externe si de securitate, consistența abordărilor specifice noilor instituții de securitate europeană în raport cu realitățile complexe din Europa şi din lume. Acest proces de evaluare va lua în considerare câteva elemente precum producția europeană de arme, conflictul bosniac, prevenirea conflictelor, intervenția umanitară de Kosovo şi rolul UE în Orientul Apropiat şi în regiunea Mediteranei.

1. Producția europeană de arme

Procesul de restructurare a industriilor europene de apărare trebuie luat în analiză cu alți factori, precum crearea unor companii competitive ca rezultat al micşorării pieței globale de

armament după Războiul Rece, rolul SUA, extinderea NATO şi atitudinea rezervată a SUA faţă de exportul tehnologiilor sale recente către aliaţii săi, fără un control direct. Toate aceste lucruri au fost exprimate de Luis Maria de Puig, Preşedinte al Adunării Parlamentare a Consiliului Europei (din ianuarie 2008) : "... dacă europenii ar deveni dependenţi de SUA ca singur furnizor, ei ar fi în curând limitaţi, sub imediata supraveghere politică şi militară de la Washington, la participarea în misiuni concepute şi controlate de către partenerul lor american, după cum a fost cazul Războiului din Golf. Până la urmă, în joc este viitorul politic al Europei".

Integrarea pieţelor şi a industriilor de apărare a reprezentat o direcţie majoră în administrarea mai eficientă din punct de vedere economic a producţiei şi exportului de echipament militar la nivel european. Competitivitatea crescută a companiilor americane, necesitatea de a face faţă noilor ameninţări la adresa securităţii europene ce a condus la manifestarea evidentă a unei atitudini de ordin protecţionist a industriilor de apărare şi percepţia din ce în ce mai clară a obiectivului politic de realizare a unei uniuni politice a statelor europene au reprezentat tot atâtea raţiuni pentru care strategia comună europeană este determinată cu necesitate de obiectivul general al integrării europene.

Europenizarea pieţelor şi a industriilor de apărare a fost unul din cele mai complexe obiective ale integrării europene. Dorinţa de integrare a pieţelor şi industriilor de apărare din Europa s-a manifestat încă din anii 50, iar coordonarea industriei europene de armament a început în 1953 cu FINABEL (Franţa, Italia, Olanda, Belgia şi Luxemburg) structură nou înfiinţată ca parte a Comunităţii Europene de Apărare. Cu timpul, alte ţări europene s-au alăturat acestui organism coordonator şi s-au stabilit noi forme de cooperare în acest domeniu, precum Eurogroup (1968), al cărui scop a fost acela de a încuraja cooperarea europeană în producţia de apărare din cadrul NATO.

Consiliul European de la Roma din 1990 a apreciat că ţările membre ar trebui să intensifice cooperarea din domeniul armamentului. Grupul European Independent pentru Programe, ca singurul organism european competent în materie de armament, s-a integrat în UEO în decembrie 1992, creând astfel Grupul Vest-European pentru Armament. Sarcina principală a acestui organism viza principiile şi modalităţile de acţiune necesare pentru crearea unei Agenţii Europene de Armament. În ceea ce priveşte producţia europeană de armament, găsim o analiză realistă în studiul lui Peter van Ham ("The Prospects for a European Security and Defence Identity"): "Europa se caracterizează prin pieţe de apărare naţionale protejate, cu un grad ridicat de paralelism (duplicare) la nivel de cercetare şi dezvoltare. Doar câteva guverne vest-europene au decis să-şi deschidă pieţele pentru competiţie ... Pentru majoritatea guvernelor europene, asigurarea apărării este încă o problemă de cumpărare a securităţii la preţul cel mai mic posibil."[36]

O analiză comparativă între Europa şi SUA a problemelor privind apărarea ne dă următoarea imagine:

- cheltuielile pentru materiale şi achiziţii ale UE rămân în jur de 40% faţă de nivelul american, inclusiv echipamentul, cercetarea, testarea şi evaluarea (RTD&E);
- nivelul cheltuielilor Europei privind operaţiunile şi întreţinerea se situează la 40% din nivelul american, ceea ce înseamnă că pregătirea şi menţinerea a importante forţe operaţionale nu poate fi asigurată corespunzător în aceste condiţii;
- investiţia europeană de capital pe militar se ridică la o treime din nivelul american.

Cheltuielile pentru apărare a SUA au scăzut constant între 1989-1998, dar această perioadă s-a sfârşit, iar SUA a intrat într-o perioadă pe care David Gold a etichetat-o ca: "anii dividendelor de după pace" (David Gold, "Defence Spending and the US Economy", in *Survival*, vol. 43, nr. 3, Autum 2001). Cheltuielile SUA pentru armată au crescut începând cu anul fiscal 1998, şi se aşteaptă să continue să crească cel puţin în prima decadă a secolului XXI. Cele mai mari alocări bugetare pentru armata SUA în perioada de după pace vor fi pentru cercetare şi dotare.

[36] Peter van Ham, The Prospects for a European Security and Defence Identity, in *European Security*, vol. 4(40), Winter 1995, p. 539.

După 11 septembrie 2001, administrația Bush a trebuit să facă față criticilor interne privind validitatea unui sistem de apărare cu rachete şi să convingă aliații europeni că un astfel de sistem va mări stabilitatea globală. Instabilitatea ar putea fi determinată de o posibilă cursă a armelor nucleare pe măsură ce țările încearcă să-şi îmbunătățească puterea de a penetra sistemele de apărare cu rachete. Bugetul destinat domeniului apărării cu rachete a cunoscut o creştere semnificativă, aşa cum arată David Mosher în studiul său "Understanding the Extraordinary Cost of Missile Defence" (în *Arms Control Today*, decembrie 2000). *Revoluția în Probleme Militare* este un efort susținut pentru folosirea mai amplă a tehnologiei informațiilor şi a comunicațiilor în domeniul armamentului şi al tacticilor militare, un "sistem de sisteme" care implică o mai mare folosire a timpului real în colectarea şi diseminarea de informații şi comunicații în ambele sensuri pe câmpul de luptă. *Revoluția în Probleme Militare* se realizează prin folosirea unor mecanisme speciale, precum sateliții, o integrare mai mare a tehnologiei informațiilor şi a comunicațiilor în sistemele de armament existente şi viitoare şi prin pregătirea personalului în concordanță cu noile tehnologii, acestea din urmă fiind descrise ca un multiplicator major de forțe armate. În termeni economici, progresul tehnologic măreşte productivitatea atât a capitalului, cât şi a forței de muncă.

SUA au pus un mare accent pe operațiunile coaliției în desfăşurarea războiului, pe politizare şi pe menținerea păcii, în mare parte ca mijloc de limitare a angajamentelor armate şi bugetare. Operațiunile eficiente presupuse de coaliție necesită un înalt grad de interoperabilitate. După zeci de ani de planificări şi implementări NATO, slaba interoperabilitate s-a dovedit a fi fost slăbiciunea majoră în Războiul din Golf din 1991. SUA dețin poziția esențială în ceea ce priveşte aplicarea în domeniul militar a tehnologiei informațiilor şi comunicațiilor, având un rațiune clară şi puternică în a promova interoperabilitatea. Numai acele state capabile să se conecteze la rețeaua americană de informații şi comunicații vor putea să participe deplin la operațiunile coaliției. Deoarece organizațiile militare urmăresc să păstreze un relativ nivel de superioritate, tehnologia militară este greu de transferat chiar şi aliaților de lungă durată. În perioada de după Războiul Rece, ca şi după cel de-al doilea război mondial, Europa a avut de înfruntat o competiție dură din partea industriilor de apărare americane care afirmau poziția de dominanță tehnologică în apărare.

Cheltuielile europene pentru achiziționarea de armament, pentru cercetare şi dezvoltare, sunt deosebit de mici în comparație cu cele ale SUA, fapt ce conduce la o diferență calitativă şi tehnologică tot mai mare între armatele europene şi cele americane.

Politica europeană

Între1996-1997 Comisia a publicat două comunicări pe probleme legate de apărare în vederea constituirii unei piețe de echipament eficientă de apărare în Europa. În aprilie 2003, Parlamentul a cerut Comisiei să revadă această problemă şi, în consecință, Comisia a publicat o nouă comunicare cu explicații asupra necesității unei industrii competitive a echipamentului de apărare europeană pe termen lung pentru a sprijini Politica Europeană de Apărare şi Securitate (ESDP). În acest document din martie 2003, Comisia a stabilit principiile politicii pentru echipamentul de apărare a UE: eficiența de cost a cheltuielilor pentru apărare, menținerea unei apărări competitive şi a unei baze industriale tehnologice, o mai bună pătrundere produselor europene din domeniu pe piețele unor terțe țări; etică şi corectitudine în comerțul cu arme; necesitatea de a respecta prerogativele statelor membre în acest domeniu.

Comisia şi-a propus să definească un Standard de echipament de apărare UE, supravegheat de o Agenție şi, de asemenea, un Manual pentru Standardizarea Echipamentului European de Apărare. Comisia este convinsă că "politica pentru echipament militar a Europei nu este în nici un fel o copie a politicii SUA". Din această perspectivă, Europa trebuie să-şi folosească resursele mai eficient şi să creeze o Piață Europeană de Apărare – o piață mai deschisă şi mai transparentă pentru a răspunde cerințelor de material militar corespunzător intereselor Grupului European de Industrii de Apărare. Comisia mai propune să lanseze monitorizarea industriilor de apărare pentru a oferi o imagine clară a participanților din aria industriei de apărare europeană. Tratatul

de la Amsterdam a făcut din cooperarea pentru apărare (în ceea ce priveşte procurarea echipamentului) o problemă de voinţă politică între guvernele implicate şi le-a îndemnat să-şi asume responsabilitatea în probleme de securitate şi apărare. Există cel puţin două raţiuni care par să atenueze rolul Americii ca principal protector al Europei :

- după terminarea Războiului Rece, Europa s-a dovedit a fi nu mai puţin importantă pentru SUA decât fusese în perioada anterioară, deşi ameninţările cu care se confruntă Europa sunt mult mai puţin presante;
- Uniunea Europeană îşi adaptează instituţiile şi îşi creează noi structuri pentru a implementa o politică comună de securitate care să limiteze dependenţa Europei de SUA.

2. Rezolvarea conflictului din Bosnia

Comunitatea Europeană a fost foarte activă în relaţiile comerciale cu Iugoslavia constituind cea mai importantă piaţă străină şi acumulând până la 60% din exporturile iugoslave. Iugoslavia şi Comunitatea Europeană au parafat un nou acord comercial preferenţial în 1973 prin care şi-au acordat reciproc tratamentul naţiunii cele mai favorizate. În noul context, după terminarea Războiului Rece, prăbuşirea regimului comunist, afirmarea naţionalismului în republicile Iugoslaviei şi declaraţiile de independenţă ale Sloveniei şi Croaţiei au contribuit la dizolvarea statului iugoslav. Uniunea Europeana a avut unele iniţiative politice în domenii precum:

- medierea încetării focului, conferinţe de pace (Haga, Londra) şi planuri de pace (Brioni, Haga, Londra);
- conferinţe de pace (Geneva) şi planuri de pace (Vance-Owen, Owen-Stoltenberg).

Recunoaşterea Croaţiei şi a Sloveniei de către Germania a deschis, oarecum indirect, discuţia viitorului Bosniei. Folosirea aceluiaşi mecanism de recunoaştere (un referendum pentru independenţă) a avut potenţialul de a genera conflicte deoarece acesta ducea inevitabil la divizări pe criterii etnice. Bosnia a fost recunoscută în aprilie 1992 cu toată opoziţia sârbilor bosniaci în timpul referendumului. Macedonia, care părea să îndeplinească cele mai multe criterii pentru recunoaştere, s-a confruntat cu opoziţia Greciei până în aprilie 1993. Reacţiile UE au fost incoerente, iar sancţiunile s-au impus cu dificultate. Procesul de pace de la Londra şi Planul de pace Vance-Owen din ianuarie 1993 au uşurat prea puţin suferinţele umane. Respingerea noului plan Vance-Stoltenberg de către sârbii bosniaci într-un referendum (16-17 mai) a pus capăt tuturor speranţelor pentru o pace imediată. Divergenţele dintre SUA şi aliatul european în aprecierea crizei iugoslave au devenit evidente mai ales când administraţia Clinton a declarat că nu va accepta nici o soluţie bazată pe concesii teritoriale, având o atitudine critică şi distantă faţă de iniţiativele europene pe care le-a considerat ca fiind decizii impuse. S-a creat un Grup de contact în urma unei iniţiative ruseşti pentru organizarea unui Summit internaţional privind Bosnia. Insuccesul primului plan al Grupului de contact a dus la o nouă decizie de înăsprire a sancţiunilor contra Serbiei şi Muntenegru. Refuzul planului a determinat SUA să solicite Consiliului de Securitate ridicarea embargoului asupra armamentului pentru Bosnia-Herţegovina. NATO a decis să lupte contra poziţiei sârbilor bosniaci în mai 1995. La iniţiativa franceză, s-a format o forţă de reacţie rapidă care avea sarcina precisă de a impune pacea, precum şi acţiuni de ajutor umanitar, protecţia zonelor libere , protecţia forţelor ONU. O analiză generală a acestor misiuni reflectă necesitatea ajutorului SUA. Acordul de la Pace de la Dayton, semnat pe 21 noiembrie 1995, scoate în evidenţă rolul important jucat de americani în soluţionarea conflictului din Bosnia-Herţegovina. S-au încheiat acorduri privind aspectele militare ale stabilirii păcii, graniţele interetnice, alegerile, constituţia, drepturile omului, refugiaţii şi persoanele deportate, corporaţiile publice şi aplicarea legii civile. Semnarea Acordului şi-a atins scopul său principal – încetarea războiului, care produsese mari pierderi umane şi materiale şi lăsase fără locuinţe aproape jumătate din populaţia zonei. Prin Acordul de la Dayton, comunitatea internaţională şi-a asumat răspunderea de a restabili pacea şi o nouă ordine socială în Bosnia-Herţegovina. În baza Rezoluţiei 1031 a Consiliului de Securitate, NATO a primit mandatul de a pune în practică aspectele militare ale acordului de pace. Pe lângă

toate țările membre NATO, la trupele IFOR (Forțe de Implementare) au contribuit țări ca Albania, Austria, Republica Cehă, Estonia, Finlanda, Suedia şi Ucraina, dar şi alte țări ca Egipt, Iordania, Maroc şi Malaezia. Desfăşurarea forțelor SUA şi NATO în Bosnia şi Herțegovina a avut un impact major asupra conceptului de menținere a păcii în noul mediu de securitate de după Războiul Rece. După 1995, un număr de organisme internaționale şi neguvernamentale au cooperat cu NATO, ceea ce a determinat creşterea securității mediului internațional. ONU l-a sprijinit pe Înaltul Reprezentant, dându-i legitimitate, OSCE a ajutat la pregătirea ofițerilor de poliție şi la desfăşurarea alegerilor, iar UE a oferit asistență tehnică şi financiară.

Concluzii

- Dezintegrarea Iugoslaviei s-a produs în momentele în care când Comunitatea Europeană parcurgea tranziția spre o Politică Comună Externă şi de Securitate.
- UE nu dispunea de structuri capabile să desfăşoare resurse umane sau financiare care să rezolve o criză atât de mare în contextul dezacordului dintre UE şi SUA privind problema încetării sancțiunilor.
- UE nu a reuşit să se manifeste ca o "voce" unică.
- Mecanismele post-criză ale UE trebuiau ameliorate.

Criza iugoslavă a constituit o "lecție" binevenită despre limitele integrării europene, mai ales în ceea ce priveşte delegarea suveranității în domenii precum securitatea şi apărarea. Luând în considerare limitele capacităților UE, am putea accepta că UE a avut un impact politic în medierea pentru realizarea încetării focului, în influențarea intereselor şi politicilor statelor principale (Rusia, SUA, Marea Britanie, Franța) şi a organizațiilor multilaterale de securitate (CSCE, Consiliul de Securitate al ONU, NATO). O parte dintre acestea au delegat răspunderile lor către UE fără ca ele să aibă propria lor inițiativă în eforturile de asistență umanitară (transport de ajutoare, provizii şi hrană, asistență medicală, adăpost, evacuarea civililor, mai ales a copiilor şi a răniților).

3. Prevenirea conflictelor

Motivele pentru includerea prevenirii conflictelor în agenda politică a UE se referă la extinderea violenței în lume, în Balcani, în Orientul Mijlociu sau în Africa şi Asia. Situația creata de evenimentul din11 Septembrie 2001 a scos în evidență importanța investițiilor în capacitatea de prevenire a conflictelor. Consiliul European de la Laeken (14-15 dec. 2001) a identificat o listă de modalități de prevenire a conflictelor:

- dezvoltarea cooperării şi asistenței externe;
- instrumente de politică comercială;
- ajutoare umanitare;
- politici sociale şi de mediu;
- instrumente diplomatice şi dialog politic;
- cooperare cu parteneri internaționali şi ONG-uri;
- instrumente noi în domeniul rezolvării crizelor.

Prevenirea conflictelor este un obiectiv formulat pe o perioada lungă, iar mijloacele de îndeplinire sunt foarte complexe. Toate programele de cooperare regională – CARD (Ajutor Comunitar pentru Reconstrucție, Dezvoltare şi Stabilitate), MEDA (principalul instrument financiar al UE pentru implementarea Parteneriatului Euro-Mediteranean), ALA, PHARE, TACIS şi Acordul Cotonou, împreună cu strategiile de pre-aderare şi stabilitate, acordurile de asociere şi cooperare cu terțe țări conțin prevederi pentru prevenirea conflictelor şi rezolvarea crizelor. Exemplele practice de prevenire a conflictelor, precum programele de reabilitare din Rwanda, programele de reconstrucție economică din Kosovo sau programele de ajutor bilateral construite pe acordurile de pace din Guatemale şi El Salvador evidențiază necesitatea creării unui instrument mai bun pentru a împiedica izbucnirea conflictelor şi, de asemenea, necesitatea unei capacități de reacție mai rapidă şi mai eficientă în rezolvarea conflictelor.

Concluzia relativei capacități a UE de a preveni conflictele a fost inclusă în Raportul Comun al Comisiei şi Înaltului Reprezentant către Consiliul European de la Nisa, cu recomandări centrate pe îmbunătățirea şi dezvoltarea unor metode mai bune de analiză, o coordonare mai strânsă în cadrul Uniunii şi o cooperare mai eficientă cu partenerii internaționali, mai ales cu ONU şi OSCE, dezvoltarea de indicatori şi de sisteme de avertizare timpurie, revizuirea instrumentelor PESC precum dialogul politic. Se elaborează un nou cadru de acțiune cu un accent mai mare pe sprijinul în vederea construcției de instituții stabile şi a statului de drept. Din această perspectivă, programele europene de asistență iau în considerare indicatorii de excludere politică, marginalizările etnice, sociale şi regionale, degradarea mediului şi alți factori care ar putea contribui la conflicte violente. Referindu-se la cauzele profunde ale conflictelor, noul Cadru al Comisiei sprijină inițiativele internaționale (G8, OECD) în probleme precum combaterea crimei internaționale, comerțul cu diamante, traficul de droguri, utilizarea forțată a copiilor soldați.

Comunicarea Comisiei cu privire la prevenirea conflictelor cuprinde patru obiective principale:

1. folosirea sistematică şi coordonată a instrumentelor UE pentru identificarea cauzelor profunde ale conflictelor;
2. ameliorarea eficienței acțiunilor care țintesc cauzele specifice ale conflictului (probleme acute) precum traficul de droguri sau de ființe umane, arme mici;
3. îmbunătățirea capacității UE de a reacționa rapid la conflicte în curs de apariție;
4. promovarea constantă a cooperării cu partenerii UE.

Implementarea Cadrului menționat ridică o serie de întrebări care trebuie luate în considerare atunci când se apreciază capacitatea reală a acestui nou instrument în prevenirea conflictelor. Aceste probleme sunt legate de capacitatea de a identifica, defini şi folosi indicatorii de conflict în relație cu echilibrul puterii politice şi economice, controlul forțelor de securitate, compunerea etnică a guvernului pentru țările divizate etnic, potențiala degradare a resurselor mediului, impactul real al programelor de asistență pentru întărirea rolului instituțiilor democratice, dezvoltarea societății civile, reforma în sectorul securității în țările cu un mare grad de violență, posibila cooperare cu actorii locali pentru îmbunătățirea mecanismelor de avertizare timpurie şi dialogul politic sau folosirea de reprezentanți speciali ai UE.

4. Intervenția umanitară în Kosovo

Situația tensionată din Kosovo nu poate fi separată de insuccesul general de a găsi o rezolvare pentru regiunea de sud a Balcanilor. Înființarea Armatei de Eliberare din Kosovo (1997-1998) a reprezentat, pentru mulți observatori, un indicator al deteriorării situației din această regiune. Potrivit indicatorilor demografici, economici, etnici şi politici, majoritatea populației este albaneză, din punct de vedere etnic, şi musulmană din punct de vedere religios. Aceste elemente au determinat majoritatea populației să dorească mai multă autonomie şi chiar independență.

Problema fundamentală era ca UE să învețe lecția bosniacă. Ca răspuns la deteriorarea situației din Kosovo, Grupul de Contact s-a întrunit, dar acțiunile sale au prezentat prea puțină coerență. Secretarul american pentru apărare a afirmat, în iunie 1998, că NATO a fost unitar în hotărârea de a monitoriza încetarea focului şi de a mobiliza rapid o capacitate militară importantă. Acțiunile sârbilor contra pozițiilor KLA au determinat Națiunile Unite să solicite încetarea focului în august 1998. Rezoluția 1199 adoptată de Consiliul de Securitate al Națiunilor Unite exprima profunda îngrijorare cu privire la folosirea excesivă a forței de către trupele sârbe de securitate şi cerea ca toate părțile, grupuri sau indivizi, să înceteze imediat ostilitățile şi să mențină încetarea focului în Kosovo. Rezoluția stabilea limita contingentului forțelor sârbe şi scopul operațiunilor lor. Rezoluția cerea măsuri pentru găsirea unei soluții politice problemei din Kosovo:

- încetarea oricărei acțiuni împotriva populației civile şi retragerea tuturor unităților de securitate folosite pentru reprimarea civililor;
- monitorizarea internațională eficientă şi continuă în Kosovo de către Misiunea Comunității Europene şi de către misiunile diplomatice acreditate în fosta Republică Iugoslavia;
- facilitarea reîntoarcerii în siguranță a refugiaților şi a deportaților la casele lor şi permiterea accesului neîngrădit al organizațiilor de ajutorare umanitară;
- realizarea cât mai rapidă a unui orar clar în dialogul cu comunitatea albaneză din Kosovo.

OSCE a stabilit o Misiune de Verificare în Kosovo pentru a observa conformitatea de pe teren, iar NATO şi-a asumat misiunea unei supravegheri aeriene. Cele două misiuni au fost aprobate prin Rezoluția 1203 a Consiliului de Securitate ONU. Planurile militare NATO de a rezolva situația din Kosovo au apărut ca rezultat al insucceselor diplomatice de a se ajunge la o soluție. Serbia a acceptat un acord pe 13 octombrie 1998. În noul cadru, observatori străini neînarmați au fost acceptați să monitorizeze retragerea trupelor sârbe din Kosovo şi să participe la negocierile care aveau să restabilească autoguvernarea în provincie. Implementarea acestui acord a fost un element pozitiv în crearea de condiții sigure pentru întoarcerea celor 50.000 de oameni. S-a presupus că acest acord a fost precursorul tratativelor de pace de la începutul anului 1999. Prima rundă de discuții s-a ținut lângă Paris, la Rambouillet. În timpul discuțiilor, violențe şi mai puternice au izbucnit în Kosovo. A apărut o nouă situație şi membrii NATO s-au aflat într-o dilemă: acțiunea întârziată în Bosnia a fost explicată prin perioada de tranziție a Instituțiilor Europene de Securitate, iar UE a fost criticată pentru aceasta. Reizbucnirea luptelor şi marele număr de locuitori care părăseau provincia au determinat aliații să acționeze contra Serbiei.

Simon Duke, în „The Elusive Quest for European Security. From EDC to CFSP", a identificat următoarele aspecte de care ar fi trebuit să se țină seama în rezolvarea acestui conflict:

1. PESC a scos în evidență importanța structurării, formării şi exprimării opiniei UE şi s-a constituit ca un forum pentru urmărirea soluțiilor diplomatice. UE a fost ineficientă în aplicarea programului de sancțiuni.
2. capacitatea de a efectua operațiuni de menținere a păcii pe o perioadă mai lungă s-a bazat în cea mare parte pe sprijinul SUA;
3. dimensiunea etnică complexă a conflictului din Kosovo impune o prezență de menținere a păcii pe perioadă îndelungată. Acest fapt creează o presiune importantă asupra resurselor UE.

De la jumătatea lui ianuarie 1999 situația s-a deteriorat, iar intensitatea ciocnirilor dintre forțele sârbe şi unitățile KLA i-a făcut pe civili să-şi părăsească casele. Pe 30 ianuarie, NATO a dat publicității o declarație fermă după întrunirea Grupului de Contact, avertizând ambele părți aflate în conflict şi amenințând cu lovituri aeriene. Încercarea de la Rambouillet de a găsi o soluție politică pentru criză nu a reuşit din cauza opoziției sârbe față de prezența militarilor internaționali în Kosovo şi a albanezilor kosovari la conducerea provinciei. Negocierile finale din martie 1999 de la Paris au fost un insucces, iar Serbia a devenit ținta forțelor aliaților NATO începând cu 23 martie 1999. În timpul celor 78 de zile ale campaniei aeriene contra Serbiei (23 martie – 9 iunie 1999), NATO şi-a exprimat obiectivele privind imediata încetare a acțiunilor militare în scopul încetării violenței şi a represiunilor, retragerea din Kosovo a forțelor militare sârbe (de poliție şi paramilitare), staționarea în Kosovo a unei prezențe militare internaționale, întoarcerea necondiționată şi în siguranță a persoanelor refugiate şi deportate şi accesul acestora către serviciile organizațiilor de ajutorare umanitară, stabilirea unui cadru politic pentru Kosovo în conformitate cu legile internaționale şi cu Carta ONU. Campania NATO, acțiunile militare ale KLA şi intervenția diplomatică rusă au contribuit la decizia guvernelor Republicii Federale Iugoslavia şi Serbia să se retragă din Kosovo şi să semneze un Acord militar tehnic cu NATO. Rezoluția 1244 a Consiliului de Securitate ONU a delegat comunității internaționale mandatul de a stabili instituții democratice guvernamentale şi de a asigura condițiile pentru o viață normală

pentru toți locuitorii din Kosovo. În cadrul procesului de pace bazat pe Rezoluția 1244 a ONU, diferiți activişti internaționali au fost implicați cu sarcini specifice: ajutorul umanitar urma să fie organizat de către Înaltul Împuternicit al ONU pentru Refugiați, administrația cetățenească a fost atribuită UNMK (administrația civilă interimară), reconstrucția economică a fost atribuită UE şi procesul de democratizare şi de construcție instituțională a fost atribuit OSCE. Din perspectiva cooperării dintre structura de Comandă KFOR ş instituțiile europene de securitate, un element important a fost rolul jucat de Eurocorps. În februarie 2000, au sosit în Kosovo primii reprezentanți ai Eurocorps. Pe 18 aprilie 2000, întreaga autoritate KFOR a fost transferată Comandamentului Eurocorps care a constituit nucleul cartierului general KFOR III contribuind cu aproape 40% din întregul personal şi cu majoritatea posturilor-cheie ale Cartierului general.

O apreciere a rolului NATO în misiunea Kosovo a fost făcută de Lordul Robertson, la Roma, după ce şi-a asumat rolul de Secretar General al NATO. El a afirmat că Alianța şi-a adaptat reformele politice şi militare care au început cu mult înainte de campania Kosovo, ceea ce a permis NATO să folosească o varietate de mijloace în rezolvarea complexității crizei, inclusiv a prevenirii conflictelor, izolarea conflictului şi eforturile făcute pentru stabilizarea regiunii, asistență umanitară, o puternică forță de menținere a păcii şi ajutor economic. Necesitatea de a întări mecanismele de prevenire a posibilelor conflicte a fost şi ea evidențiată de Lordul Robertson, deoarece Europa este încă supusă unor presiuni politice, economice şi militare care pot şi chiar duc la conflicte deschise.

Au existat unele diferențe între metodele de acțiune ale Națiunilor Unite şi cele ale NATO. Națiunile Unite aveau o perspectivă tradițională asupra misiunilor de menținere a păcii, confruntându-se cu lipsa resurselor şi a capacităților de gestionare. Calitățile militare NATO au devenit importante în ceea ce priveşte doctrina de menținere a păcii. Cooperarea cu NATO este o prioritate pentru UE, dar în acelaşi timp, UE recunoaşte răspunderea primordială a Consiliului de Securitate ONU în menținerea păcii şi securității mondiale. Experiența cooperării ONU-NATO-UE este plină de învățăminte, de succese şi de insuccese. Războiul din Bosnia - Herțegovina a scos în evidență problema pre-eminenței agențiilor ONU, NATO şi UE. Aplicarea Acordului de la Dayton a exprimat principiul „împărțirii internaționale a muncii", conform căruia fiecare operațiune de menținere a păcii să fie interpretată şi implementată printr-o modalitate comună. Experiențele din Bosnia şi din Kosovo au reflectat necesitatea unei voințe clare politice în construirea stabilității pe termen lung precum şi aceea de a dezvolta mecanisme pentru prevenirea conflictelor.

5. Un rol global pentru UE în Orientul Mijlociu

Poziția generală a UE în conflictul din Orientul Mijlociu

Declarația UE privind Orientul Mijlociu de la Summit-ul de la Sevilla din 2002, a recunoscut că procesul de pace şi stabilitate al regiunii nu trebuie să fie influențat de terorism şi violență. UE a condamnat toate atacurile teroriste contra populației civile evreieşti şi a somat autoritatea palestiniană să facă totul pentru a le împiedica. În acelaşi timp, UE a continuat să solicite Israelului să-şi retragă forțele militare de pe teritoriul palestinian şi să înceteze execuțiile extra-judiciare, să ridice toate restricțiile impuse poporului palestinian şi să înceteze activitățile de colonizare israeliană.

UE este, de asemenea, implicată în probleme politice, economice, sociale şi de securitate, afirmând că va continua să colaboreze cu Autoritatea Palestiniană şi cu societatea şi partenerii internaționali pentru a promova căile de rezolvare a conflictului prin toleranță şi respect pentru democrație şi drepturi omului.

UE furnizează suport financiar Autorității Palestiniene şi, împreună cu FMI şi cu Autoritatea Palestiniană, UE a contribuit la un buget de urgență cu condiția ca Autoritatea Palestiniană să ducă la îndeplinire măsuri concrete de reformă pentru a întări transparența în problemele finanțelor publice palestiniene, să consolideze toate sursele de venit național într-un singur cont de trezorerie monitorizat de către FMI, să adopte legea independenței justiției.

Abordarea istorică

Problema palestiniană nu au apărut pe agenda Comunității Europene până în 1967. CE era preocupată cu eliminarea tarifelor interne şi cu înființarea unei noi piețe comune. În procesul de a dezvolta o politică externă a comunității, țările membre au identificat Orientul Mijlociu ca o zonă importantă pentru coordonarea politicii CE. De îndată ce Israelul a devenit o putere de ocupație în 1967, iar producătorii de petrol au învățat cum să folosească petrolul ca pârghie de influențare, CE nu mai putea să nu fie afectată de disputa arabo-israeliană. Acțiunile UE au contribuit la moderarea şi legitimarea conducerii palestiniene făcând-o mai acceptabilă israelienilor în contextul MEPP. UE a avut o influență politică asupra Israelului în cadrul Procesului de Pace din Orientul Mijlociu (MEPP). Totuşi, UE şi-a subminat propriul său rol pentru că nu a reuşit să lase problemele de rezolvare a disputei spre negociere protagoniştilor înşişi. Se consideră că UE a făcut trei greşeli tactice[37] când a mediat MEPP:

- s-a cerut Israelului să facă concesii palestinienilor înaintea negocierilor directe pentru pace între Israel şi Palestina;
- s-au făcut concesii palestinienilor care au lezat interesele israelienilor înainte de negocierile directe pentru pace;
- s-a insistat că Națiunile Unite ar fi forumul indicat pentru reglementarea păcii în general, ceea ce a fost total inacceptabil pentru Israel.

EU a ratat rolul de mediator terț prin încercarea de a impune Israelului un set de condiții europene pentru reglementări teritoriale – problema granițelor teritoriale – înaintea negocierilor dintre Israel şi vecinii săi. Atitudinea UE de a impune ONU şi nu Statele Unite ca loc al negocierilor a lezat interesele Israelului din cauza structurii Adunării ONU, oarecum ostilă Israelului. Chiar şi palestinienii au recunoscut rolul important al USA şi rolul redus al UE. În acest nou context, aşteptările generale ale principalilor actori din domeniu au evidențiat rolul de conducător politic al SUA ce avea să ducă la o înțelegere, în timp ce UE a păstrat rolul de a furniza ajutor economic pentru a se ajunge la înțelegere şi apoi să conducă eforturile internaționale de reconstrucție.

Declarația de la Veneția, din iunie 1980, a exprimat poziția de bază a UE în MEPP, reafirmată de Consiliile Europene următoare (Berlin, Köln şi Helsinki, în 1999, şi Feira, Biaritz şi Nisa în 2000), precum şi de Consiliul Afacerilor Generale al miniştrilor de externe.

Dimensiunile rolului UE în Orientul Mijlociu

EU joacă un rol de actor global politic şi economic în procesul de pace israeliano-arab. Sprijinul politic constă în facilitarea procesului de pace în întruniri obişnuite cu principalii reprezentanți implicați şi cu vizite în Orientul Apropiat ale conducătorilor UE: Troika UE, Înaltul Reprezentant al PESC, Comisia şi trimisul special UE pentru procesul de pace. Declarațiile PESC prin preşedinția UE au făcut apel la ambele părți să depăşească momentul de stagnare al procesului. Acțiunile comune ale PESC, ca monitorizarea alegerilor palestiniene de la începutul anului 1996 şi pregătirea poliţiştilor palestinieni, dialogul şi cooperarea transatlantică privind MEPP, facilitarea dialogului regional în parteneriatul euro-mediteranean. Sprijinul economic constă în ajutor nemilitar pentru MEPP: 179 de milioane de euro pe an, în medie, timp de mai mult de şase ani, ca sprijin direct pentru Autoritatea Palestiniană, proiecte pentru refugiați şi pentru procesul regional de pace. Cu sprijinul indirect pentru Procesul de Pace (ajutoare bilaterale şi regionale), sprijinul economic total se ridică la mai mult de 810 milioane de euro pe an. EU este primul donator de asistență financiară şi tehnică către Autoritatea Palestiniană furnizând peste 50% din finanțarea oferită de comunitatea internațională pentru West Bank şi

[37] Roy Ginsberg, *The European Union in International Politics*, Rowman & Little filed Publications, New York, Oxford, 2001, p. 107

Fâşia Gaza între 1994-1998, cel mai important partener comercial şi economic, ştiinţific şi de cercetare pentru Liban, Siria, Iordania şi Egipt.

Procesul Barcelona oferă un cadru multilateral pentru o situaţie cu avantaje pentru toţi participanţii. Declaraţia de la Barcelona a fost semnată de statele membre UE şi de către unsprezece ţări mediteraneene precum şi de Autoritatea Palestiniană. Aceasta creează un „Parteneriat euro-mediteranean" bazat pe trei capitole: *politic/securitate* (creând o zonă de pace şi stabilitate, promovarea diplomaţiei preventive), *economic/financiar* (promovând comerţul nord-sud şi sud-sud şi negociind acorduri de asociere Euro-Med) şi *socio/umanitar* (dezvoltarea economiei, promovarea drepturilor umane şi favorizarea activităţilor întreprinse de societatea civilă). Procesul Barcelona este evaluat prin intermediul întrunirilor anuale ale miniştrilor de externe. Cooperarea regională este încurajată prin programul de ajutorare al UE de peste 5 miliarde de euro. Cea mai mare parte din ajutor este folosit pentru ajustări structurale, împreună cu finanţări paralele de la Banca Mondială şi de la FMI. Parteneriatul Euro-Mediteranean permite UE să iniţieze şi să susţină un proces de pace independent de, şi complementar cu Statele Unite (Statele Unite au participat la Conferinţa Barcelona ca observator), să faciliteze contacte între principalii actori din zonă, să promoveze cooperarea pentru securitate regională pe probleme legate de terorism, crime, mediu şi imigrare ilegală, să furnizeze un context multilateral pentru ajutorarea Israelului şi ancorarea sa în lumea mediteraneană, să menţină pieţe şi rute pentru comerţul cu petrol deschise pentru consumatorii şi producătorii europeni, să negocieze noi acorduri de asociere Euro-Med între UE şi fiecare dintre statele litoralului. Pe scurt, UE doreşte să îmbunătăţească condiţiile pentru stabilitate şi dezvoltare economică pe termen lung, obiectiv de enormă importanţă pentru stabilirea unor reglementări finale în Orientul Mijlociu şi apoi, pentru reconstrucţia post-conflict. MEPP este separat, dar complementar Procesului Barcelona.

Nu se poate nega impactul politic benefic al Parteneriatului Euro-Med, dar există limite în intensitatea schimbărilor pe care parteneriatul poate să le impună. Există, de asemenea, limite în posibila ancorare a Israelului în contextul comercial regional; deşi Procesul Barcelona este independent de Procesul Politic din Orientul Mijlociu, politica MEPP influenţează într-o manieră semnificativă relaţiile Euro-Med. Contribuţiile europene la MEPP sunt foarte importante dar din perspectiva politică, SUA s-au dovedit a avea rolul principal.

Cadrul Internaţional de Securitate este în realitate mult mai mare decât cel referitor la NATO, UE şi UEO. Credem că acest cadru trebuie lărgit pentru a cuprinde actori majori precum Naţiunile Unite, Organizaţia pentru Securitate şi Cooperare în Europa şi Consiliul Europei.

Bibliografie:

EU Documents

1. *Treaty on European Union* – Title V: Provisions on a Common Foreign and Security Policy, Article J;
2. *Consolidated version of The Treaty on European Union* (incorporating changes made by the *Treaty of Amsterdam*, signed 2 October 1997) – Title V –Provisions on a common foreign and security Policy , Article 11 (ex Article J.1), Article 12 (ex article J.2), Article 13 (ex J.3), Article 14 (ex article J.4), Article 15 (ex article J.5), Article 16 (ex Article J.6) Article 17 (ex Article J.7), Article 18 (es Article J.8), Article 19 (ex article J.9), Article 20 (ex article J.10), Article 21 (ex Article J.11), Article 22 (ex article J.12), Article 23 (ex Article J.13), Article 24 (ex article J.14), Article 25 (ex article J.15) Article 26 (ex article J.16), Article 27 (ex Article J.17), Article 28 (ex article J.18)
3. Sir William Nicoll, Trevor C. Salmon - *Understanding the European Union*, Longman, 2001, Part 4, 12, Pillar II, The Common Foreign and Security Policy, 345- 401.
4. Arnhild and David Spence – The Common Foreign and Security Policy from Maastricht to Amsterdam, 43-58 in Kjell A. Eliassen (editor) – *Foreign and Security Policy in the European Union*, Sage Publications, London, 1998.

5. Dominic McGoldrick – International Relations Law of the European *Union*, Longman, London, 1997, 138-174. (*From European Political Cooperation to a Common Foreign and Security Policy*)
6. Michael Dunne – *US foreign relations in the twentieth century: from world power to global hegemony, International Affairs*, 76, I, 25-40.
7. Joseph S. Nye Jr. – *The US and Europe: continental drift*?, *International Affairs*, 76, I (2000), 51-59.
8. Mark Webber, Terry Terriff, Jolyon Howorth and Stuart Croft – *The Common European Security and Defence Policy and the ''Third-Country''* Issue, *European Security*, vol.11, No.2 (Summer 2002), pp.75-100.
9. Stuart Croft, Terry Terriff (editors) – *Critical Reflections on Security and Change*, Frank Cass, London, 2000.
10. Gilles Ferreol (sous la direction) – *Dictionnaire de l'Union Européenne, Politique étrangère et de sécurité commune,* Armand Colin, Paris, p.112-113, 2000.
11. David S. Yost – *The NATO capability gap and the European Union*, *Survival*, vol.42, no.4 Winter 2000-2001, pp.97-128.
12. Francois Heisbourg – *Europe's Strategic Ambitions:The Limits of Ambiguity, Survival,* vol.42. Summer 2000, pp.5-15.
13. Philip H.Gordon – *NATO after 11 September*, *Survival*, vol.43, no.4, Winter 2001-2002, pp.89-106.
14. David Gold – *Defence Spending and the US Economy*, *Survival*, vol.43, no.3, Autumn 2001.
15. Vally Koubi – *Military Technology Races*, *International Organization* 53, 3, Summer 1999.
16. Joseph S. Nye JR – *The US and Europe : continental drift? International Affairs*, 76, 1, 2000.
17. Michael Dunne – *US foreign relations in the twentieth century: from world power to global hegemony, International Affairs*, 1. 2000.
18. Terrence Guay, Robert Callum – *The transformation and future prospects of the Europe's defence industry,* in *International Affairs*, 78, 4, 2002.

DETERMINISMUL GEOGRAFIC ŞI POLITIC ÎN OPERA LUI SIMION MEHEDINȚI
POLITICAL AND GEOGRAPHICAL DETERMINISM IN SIMION MEHEDINTI WORK

Lect.univ.dr. Eugen Străuțiu
Facultatea de Ştiințe Politice,
Relații Internaționale şi Studii Europene
Universitatea "Lucian Blaga" Sibiu

Abstract:

Under the German geopolitics school – as Ph.D. of Famous Friedrich Ratzel -, the Romanian scientist Simion Mehedinți offered us the Romanian application of antropogeography and geographical determinism, which he major increased it with the Orthodox interpretation of Romanian people geopolitics.

Discredited and under-privileged during the communist regime, as human and creation, Simion Mehedinți is coming back into actuality, offering us capital paradigms in order to a better understanding of Romanian present and for a viable forecasting of our nation future.

Keywords: *geopolitics, geopolitical school, antropogeography, ortodox geopolitics, geographical determinism*

Viața şi cariera

Simion Mehedinți s-a născut la 18 octombrie 1868[38] în satul Soveja (fostul județ Putna), într-o familie a cărei cap era învățătorul şcolii sătești, urmând unei tradiții de mai multe generații de preoți ortodocşi.

A parcurs primii trei ani ai şcolii primare în sat, următorii doi fiind absolviți în comuna Vidra – acelaşi județ. Învățământul gimnazial l-a purtat succesiv la Seminarul de la Roman - 4 ani; Seminarul Central de la Bucureşti - 1 an; Liceul ,,Unirea" din Focşani - 1 an (1885-1886, cls. a V-a) şi Colegiul ,,Sfântu Sava", din Bucureşti - 3 ani (1886-1889, cls. VI-VIII). O astfel de evoluție şcolară avea să fie marcată negativ (prin desele schimbări ale mediului educațional şi mai ales ale profesorilor), dar şi pozitiv (prin perspectivele variate asupra şcolii şi vieții).

După încheierea liceului, a reuşit să obțină o bursă la Seminarul Normal Superior -, unde a devenit elevul a două mari personalități ale cuturii româneşti, care îi vor marca restul vieții şi carierei: Titu Maiorescu şi Alexandru Odobescu[39].

În calitate de student la Facultatea de Litere şi Filozofie din Bucureşti (1889-1892)[40], a fost unul dintre membrii marcanți ai Ligii pentru unittatea culturală a tuturor românilor. Alături de o prodigioasă activitate organizatorică în cadrul Ligii, Mehedinți s-a dovedit un foarte bun orator şi ideolog. Împreună cu P.P. Neguleascu, a redactat *Memoriul studenților universitari români privitor la situațiunea din Transilvania şi Ungaria*.[41] Tipărit în 13.000 exemplare în limbile română şi franceză, documentul a fost răspândit în întreaga Europă şi a provocat o reacție acuzatoare din partea guvernului ungur, la care tinerimea universitară rânp s-a mobilizat pentru a publica în chiar Budapesta broşura *Les Roumaines et la nation hongroise. Réponse au*

[38] O discuție asupra exactității datei naşterii la Costică Neagu, *Simion Mehedinți. Biobiliografie*, Editura Terra, Focşani, 2003, p. 11

[39] Acesta l-a recomandat pentru o bursă a Societății Geografice Române, în baza căreia a început studiile de specialitte în Franța

[40] Despre contribuția lui S. Mehedinți la constituirea şi activitatea Ligii, la Petre Dan, *Asociații, cluburi, ligi, societăți. Dicționar cronologic*, Editura Ştiințifică şi Enciclopedică, Bucureşti, 1983, p. 194

[41] redactat *Memoriul studenților universitari români privitor la situațiunea din Transilvania şi Ungaria*, Tipografia Carol Goebl, Bucureşti, 1891, 52 p.

mémoire des étudiants universitaires roumains sur la situation des Roumains de Transylvanie et de Hongrie (tipărit tot în 1891).

În 1892, Simion Mehedinți a absolvit facultatea cu calificativul "Magna cum laudae", la susținerea tezei de licență *Ideile lui J.J. Rousseau asupra educației*.

Beneficiind de o bursă a Societății Române de Geografie, a început în anul următor studii doctorale de geografie la Paris, în cadrul École Normale Supériore. Aici a devenit elevul lui Paul Vidal de la Blanche, considerat până azi referință fundamentală a geopoliticii franceze, şi întemeietor al geografiei umane în Franța.[42]

La sfatul profesorului francez, tânărul student român a decis să-şi continue studiile la Berlin, unde o puternică şcoală de geografie era condusă informal de către Oskar Peschel şi Ferdinand von Richthofen, în timp ce etnograful Adolf Bastian aprofunda un nou orizont la întâlnirea geografiei cu etnografia, sub denumirea de *antropogeografie*.

Dar cum antropogeografia era domeniul deja luat în proprietate de Şcoala de la Lepizig, Simion Mehedinți a solicitat şi obținut înscrierea la doctorat sub coordonarea celui mai vestit profesor al Universității din Leipzig, Friedrich Ratzel. În anul 1895 a început o muncă asiduă, care avea să-l ducă la un surmenaj accentuat şi la întruruperea temporară a studiilor pe motive medicale.[43] Richthofen şi Ratzel l-a sfătuit să se recupereze în Alpi, dar tânărul Mehedinți a ales să se întoarcă la Soveja.

După refacere, a lucrat cu folos la defintivarea tezei de doctorat, obținând titlul în filozofie – specialitatea geografie, cu calificativul "Magna cum laudae". În cuvântul de apreciere, Friedrich Ratzel s-a exprimat elogios, apreciind că autorul cercetărilor "a ajuns la o cugetare geografică".[44]

Pentru a valorifica expertiza desosebită a tânărului doctor, Ministerul Instrucțiunii Publice a înființat, la Universitatea din Bucureşti, prima catedră de geografie din țară. Cursul inaugural a fost susținut de către Mehedinți la 3 noiembrie 1900, în prezența mentorului său Titu Maiorescu.[45]

Din acest moment, cariera fondatorului şcolii româneşti de geografie avea să se consolideze rapid şi sistematic. În 1908 a devenit membru corespondent al Academiei Române, iar din 1915 a fost primit în calitate de membru cu drepturi depline.

A îndeplinit funcția de ministru al Instrucțiunii şi Cultelor în guvernul Alexandru Marghiloman (martie – octombrie 1918), trecând prin parlament două legi fundamentale privind reformarea învățământului rural.

Din 1907 până în 1924 a fost director al revistei "Convorbiri literare", principalul periodic de literatură şi analiză literară al epocii, creat de către Titu Maiorescu în calitate de fondator şi preşedinte al asociației literare "Junimea".

După instaurarea regimului comunist, Simion Mehedinți a devenit unul dintre martiri. Casa i-a fost confiscată în favoarea unei instituții sindicale comuniste; impresionanta bibliotecă a fost devastată; a fost exclus din Academie sub acuzația de "determinism geografic". Sub acest val de nefericiri, Simion Mehedinți şi-a păstrat gândirea şi sentimentele tradițional româneşti. Într-una dintre ultimele sale scrieri, *Rugăciunea din urmă*, evaluându-şi retrospectiv viața şi opera, lasă posterității reperele existenței sale în formula: "Ordinea obligațiilor mele oficiale ar fi aceasta: Armata, Biserica, Şcoala şi Academia, iar în latura ştiinței: geografia, antropogeografia, etnografia, pedagogia.". Despre călăii săi, în cea mai pură gândire creştină: "Iartă-i Doamne că nu ştiu ce fac!"[46]

---

[42] Despre relațiile lui S. Mehedinți cu P. Vidal de la Blanche la Victor Tufescu, *Simion Mehedinți. Viața şi opera*, Editura Enciclopedică, Bucureşti, 1994, p. 28

[43] acceptul pentru întreruperea studiilor în *Buletinul Societății Române de Geografie*, nr. recapitulativ ,,*Treizeci de ani de muncă*", 1905, pp. 217-218

[44] Victor Tufescu, op. cit., p. 40

[45] N. Orghidan, *Şcoala geografică românească* formată de Simion Mehedinți, în *S. Mehedinți. Opere alese*, Editura Ştiințifică, Bucureşti, 1967, p. 68

[46] apud Costică Neagu, op. cit., p. XLI

A murit în anonimat pe 14 decembrie 1962.

Posteritatea avea să dea dreptate intuiției lui Mehedinți în preajma morții sale. După 1989, mai multe volume aveau să-i redescopere elogios viața şi activitatea. Numele său este denumirea mai multor instituții de învățământ la Galați, Codlea şi Vidra. Un bust monumental străjuieşte localitatea natală, iar o asociație care îi poartă numele îi editează sistematic opera şi îi perpetuează memoria prin seminarii, conferințe, mese rotunde.[47]

Pentru studiile geopolitice româneşti, Simion Mehedinți a redevenit referință fundamentală. În lucrări tipărite în în cursuri susținute în instituțiile de învățământ militar şi în cele civile care au în obiect geopolitica, teoriile lui Simion Mehedinți reprezintă o recuperare necesară şi sistematică.

Concepția geopolitică

Încercând o sistematizare asupra liniilor directoare ale gândirii geopolitice prezente în opera lui Simion Mehedinți, ne oprim asupra a trei capitole esențiale: antropogeografia dezvoltată în tradiția lui Friedrich Ratzel; geopolitica ortodoxiei aşa cum rezultă dintr-o reflecție creatoare aplicată la spiritualitatea românească; geopolitica națiunii şi frontierelor româneşti aşa cum rămâne din cursurile predate la Şcoala Superioară de Război şi din constribuțiile la revista "Geopolitică şi geoistorie. Revistă română pentru sud-estul european (1940-1944)".

Antropogeografia

Concepția geopolitică generală a lui Mehedinți este tributară analogiei între evoluția sistemelor police şi cea a organismelor umane. Referindu-se la *Politische Geographie* a lui Friedrich Ratzel (1897), profesorul român scria: "Lucrarea această a fost menită să răstoarne şi să transforme o întreagă rubrică a literaturii geografice. Până la Ratzel, sub numele de geografie politică se înțelegea o înşirare de suprafețe ale statelor şi provinciilor, de granițe, populații, împărțiri administrative, forme de guvernare şi alte amănunte fără spririt geografic(…) Ratzel îşi dă seama că o astfel de moştenire penibilă nu mai poate fi suferită mult timp. Geografia politică are să se ocupe, zicea el, de stat. Iar statul nu este o ficțiune cartografică, ci o realitate biologică şi el. E o parte din suprafața pământului şi o parte din omenire, diferențiată în anumite împrejurări naturale ce trebuie studiate. Statul, ca şi orice organism, se naşte, creşte, decade şi piere în legătură cu anumite împrejurări fizice: rasă, formele plastice ale scoarței, clima, etc."[48]

În aceşti termeni trebuie să recunoaştem şi să valorizăm contribuția lui Simion Mehedinți la difuzarea antropogografiei în România. Profesorul Mehedinți a realizat sistematizarea conceptuală şi introducerea obligatorie ca materie de studiu în ultimul an de liceu, ca o încununare a cunoştințelor dobândite anterior pe tărâmurile istoriei, geografiei, etnografiei. Între zecile de manuale întocmite şi introduse în uzul şcolilor româneşti, *Antropogeografia* este cel din urmă în sens cronologic, ca o sinteză a gândirii geografice, etnologice şi filozofice, forjând ideile de forță din opera anterioară (*Altă creştere: Şcoala muncii*, Bucureşti, 1919, *Terra. Introducere în geografia ca ştiință*, Bucureşti, 1931; *Coordonate etnografice: civilizația şi cultura*, în "Memoriile Academiei Române", Bucureşti, 1930)

În prima ediție (1937), antropogeografia lui Mehedinți a purtat titlul *Geografia umană şi politică*, pentru ca începând cu ediția din 1938 şi continuând cu cele din 1941 şi 1942 să devină *Antropogeografia* pe care a re-editat-o Asociația "Simion Mehedinți" prin Editura Terra, în anul 2007.

Scopurile demersului antropogeografic sunt definite de către autor chiar din prefața la prima ediție: 1). *care e legătura dintre om şi pământ;* 2). *pe ce cale a ajuns omul de la sălbăticie la civilizație şi cultură;* 3). *ce înțeles au cuvintele ,,civilizație" şi ,,cultură" (ca să poată deosebi clar progresul de iluzia progresului);* 4). *în sfârşit, să-şi dea bine seama că ,,omul sfinteşte*

[47] www.asociatiasimionmehedinti.ro

[48] Simion Mehedinți, *Antropogeografia şi întemeietorul ei Fr. Ratzel*, Atelierele Grafice LV, Editura Socec, Bucureşti, 1904

locul", dar tot omul poate să-l şi batjocorească, împuţinând munca apucată de la părinţi şi ajungând robul muncii altora.

Lectura acestei opere fundamentale a lui Mehedinţi în domeniul antropogeografiei ne arată o gândire logică, sistematică şi coerentă asupa legăturii între om şi mediul geografic, atât sub aspectul influenţei mediului (scoarţei terestre, atmosferei, cosmosului, plantelor şi animalelor) asupra omului (comunităţii, poporului), cât şi în sens invers. Analiza de tip filozofico-religios este captivantă mai ales vorbind despre influenţa mediului asupra spiritului popoarelor. Aşa spre exemplu, "*Muntele* face pe om nu numai sprinten la picior, ci şi îndrăzneţ, îl deprinde cu libertatea, aşa că nu primeşte uşor asuprirea, chiar când e unul singur contra tuturor (Wihelm Tell). *Marea* de asemenea e o şcoală de curaj. Fie pentru pescuit, fie pentru negoţ şi piraterie, ea deprinde pe om să intre în lupta cu „necunoscutul" (Normanii). (…) *Stepa*, de asemenea, a obişnuit (cel puţin pe nomazi) cu multă disciplină, iar caii şi cămilele i-au ajutat să străbată mari depărtări pentru războaie şi pradă. Din contra, *câmpia* bună de arat, ca şi *dealurile* ademenitoare prin pometurile ce leagă pe om de pământ, sunt mai degrabă o şcoală de pace şi de blândeţe. Putem spune că sunt atâtea *case de educaţie*, câte medii geografice sunt."[49]

În altă parte[50], gândind în paradigma antropogeografică, Simion Mehedinţi identifică o corelaţie între creşterea populaţiei şi forţa politică a statului, după regula conform căreia "puterea naţiunilor creşte şi scade după cum creşte şi scade populaţia lor". Atsfel, creşterea importanţei politice a Franţei se explică prin nucleul dens de populaţie între Rin şi Oceanul Atlantic, încât "aici trebuia să se dezvolte cel dintâi popor mai numeos şi cel dintâi stat european cu tendinţe de hegemonie asupra continentului". De la 7 milioane de oameni în timpul Galiei romane, populaţia acestei regiuni a cerscut la 9 milioane dub Carol cel Mare, 20 de milioane în timpul lui Ludovic al XIV-lea, 24 milioane sub Ludovic al XVI-lea şi 35 milioane în 1850. Aşa se explică cum Regele soare a devenit arbitrul continentului, comandând o armată de 97.000 de soldaţi, care avea să sporească la 350.000 în 1710. Schimbarea preponderenţeo demograficeîn favoarea Germaniei (în 1871 Franţa opunea 100 francezi la 101 germani; în perioada interbelică raportul se modificase la 100/168, arătând proporţional sporirea puterii politice a Germaniei.

Această lege a corelării creşterii demografice cu puterea politică explică fluctuaţiile puterii statelor româneşti. Dacia era la fel de bine populată ca şi Galia, dar epoca năvălirilor barbare a dus la o scădere semnificativă a elementului autohton. Populaţia românească a început din nou să crească în epoca constituirii statelor feudale (secolele XIII-XIV), aceste state reuşind să ridice armate puternice în vremea lui Ştefan cel Mare (1457-1504). A urmat o cădere demografică evident corelată cu cea politică, după care un trend crescător este evident între 1849 (4 milioane locuitori) şi 1912 (7.28 milioane). "Privind aceste cifre este cu neputinţă să pierdem din vedere legătura dintre sporul populaţiei şi afirmarea politică a statului (…). De la 1880 până la 1917, natalitatea noastră a fost mereu (afară de 1898) peste 38 la mie, iar mortalitatea numai 35 la mie. Aceasta este epoca de ascensiune politică a statului."

În plus faţă de numărul populaţiei, un alt indicator corelat cu puterea statului este "desimea şi omogenitatea populaţiei"[51] (cel din urmă aspect indicând raporturile populaţiei majoritare cu minorităţile): "este o axiomă etnocgrafică că puterea unui popor stă în raport direct cu desimea şi omogenitatea sa, atunci este vădit pentru orişicine că problema fundamentală a statului românesc este obsesia populaţiei. Toată legiferarea, începând cu cea economică, sanitară, administrativă, şcolară, bisericească şi în genere culturală trebuie să se învârtească în jurul acestui punct cardinal."

Antropogeografia lui Mehedinţi, atât de seducătoare în logica şi exemplificările sale, avea să fie principalul argument al comuniştilor în demonstrarea "determinismului geografic" pentru care a fost eliminat din Academie.

[49] S. Mehedinţi, *Antropogeografia*, Ediţia a V-a, Editura Terra, Focşani, 2007, p. 107
[50] Idem, *Politica de vorbe şi omul politic*, Bucureşti, 1920
[51] teorie dezvoltată în *Vechimea poporului român şi legătura cu elementele alogene*, Bucureşti, 1924

Geopolitica ortodoxiei

Una dintre aplicațiile geopolitice majore ale lui Simion Mehedinți este analiza specificului ortodoxiei (în mod special a ortodoxiei românești) în contextul gepolitic al creștinismului. Concluziile sale sunt astăzi reluate și re-evaluate de către exgeți teologi români, care află o sursă de inspirație majoră în conturarea geopoliticii contemporane a ortodoxiei.

În conflictele gepolitice interne ale creștinismului[52], Mehedinți identifică drept sursă primară "imperialismul papal": "Roma, centrul marelui imperiu, ale cărui drumuri, toate, duceau spre stâlpul militar din Urbs, s-a simtit cea mai ofensată de noua doctrină care predica egalitatea și frăția între neamuri"[53] Biserica, în aceeași măsură ca și Statul, este interesată mai întâi de lumea de aici, realizând un soi de stat al lui Dumnezeu pe pământ cu Episcopul Romei în frunte, aceasta ca o ilustrare a teoriei augustiniene a lui Civitas Dei.

În acest timp, protestantismul reprezintă un alt compromis cu doctrina originară a lui Isus. "Pornind de la principiul libertății (influență veche protestantă), protestantul afirma o autonomie împinsă uneori pâna aproape de anarhie. În locul imperialismului papal, cu centrul la Roma, el este individualist și particularist. Cine ține în mână o Biblie se poate considera pe sine ca unitate de măsură a întregului creștinism, după ideile partizanilor Reformei. Antiteza e vădită: pe când catolicismul e politic în sensul cel mai larg al cuvântului, protestantismul este a-politic și pune libertatea de conștiință a individului mai presus de orice interes al comunității, prin urmare și al statului. Rezultatul a fost o sumedenie de secte și de dizidențe în mijlocul sectelor"[54]

Ortodoxia se distinge prin caracterul sinodal, în defavoarea primatului papal. Nu autoritatea infailibilă a Papei, nici libertatea anarhică a individului, ci puterea sobornicității este primordială.

Ortodoxia orientală a cunoscut o evoluție distinctă "începând cu Bizanțul în care împărații amestecau teologia cu răzbunările lor politice (mai ales cu scoaterea ochilor, tăierea nasului și jugănirea) și sfârșind cu Moscova țarilor brutali, care porunceau tot felul de persecuții, apoi au încheiat prin a se crede capii Bisericii... În fața imperialismului occidental s-a ridicat imperialismul oriental. Panslaviștii nu s-au sfiit să facă din Ortodoxie o unealtă politică, înfîțișând pe ruși ca singurul popor ales, menit să joace prin Ortodoxie rolul lui Israel"[55]

În mijlocul atâtor concepte și dispute cu privire la calea adevărată a creștinismului, ortodoxia românească unsprezece trăsături distincte, care fac în aceeași măsură baza culturii și civilizației poporului român:

1. Lipsa războaielor confesionale. („Să pui pe cineva pe rug ori să-l înjunghii în numele lui Iisus, să măcelărești prunci, să ucizi femei și bătrâni, să dărâmi biserici, să arzi orașe și sate, pustiind ținuturi întregi, numai din ură confesională, smintenia asta nu s-a pomenit niciodată între fruntariile noastre. Nu doar că noi, românii, am fi niscai sfinți. Dar, cu toate păcatele noastre, crime în numele Evangheliei nu am făcut“).

2. Neutralitatea față de certurile dogmatice, considerată semn al omeniei românești, al unei „reale maturități sufletești“.

3. Primatul sufletului, demonstrat prin continuitatea unor elemente de credință geto-dacă (zeul suprem Zamolxe este preluat, interpretat și integrat) în creștinismul românesc.

4. Arhaismul creștinismului românesc, rezultat al diferenței fundamentale față de cazul vecinilor noștri care s-au creștinat de sus în jos, la ordin, în timp ce românii s+au creștinat “pe nesimțite”;

5. Simbioza între Stat și Biserică, „fără ciocniri, pe de-o parte, și fără contaminare politică, atât de păgubitoare în viața altor națiuni, pe de altă parte. La noi, Biserica și neamul au trăit în deplină solidaritate, chiar de la început“;

---

[52] exegeză la Constantin Mihai, Diferențele confesonale în viziunea lui Simion Mehedinți, în “Rost”, nr. 45, noiembrie 2006

[53] Simion Mehedinți, *Creștinismul românesc*, Editura Anastasia, București, 1995, p.170

[54] Ibidem, p. 173

[55] Ibidem, p. 175-176

6. Absența ereziilor şi sectelor: „Creştinismul nostru păduratic a rămas la adăpostul Carpaților mai curat decât al altora… În privința aceasta ne-au ajutat trei împrejurări: mai întâi, temperamentul calm, evlavia dacică şi înclinația către contemplare a vechilor noştri sihaştri. Poporul român, nefiind habotnic şi nefăcând proces gândului altora, nu şi-a pierdut timpul cu cicăleli confesionale şi cauzalități cazuistice“;

7. „Adânca pătrundere a lui Iisus în legende şi în alte creații ale sufletului românesc“.

8. Absența pornirii spre răzbunare. ”. Este un alt aspect, de indiscutabilă noblețe creştină, al toleranței noastre proverbiale, exemplificat abundent prin fapte istorice.

9. Acceptarea suferinței ca mijloc de purificare morală, pe care o vede izvorîtă mai întîi tot din predispoziția „dacilor nemuritori” spre ascetism şi sacrificiu.

10. Încrederea necondiționată în biruința binelui asupra răului: „Pentru neamul din Carpați, socoteala e limpede şi rotundă: lumea e departe, foarte departe de perfecțiune, însă e cu siguranță perfectibilă“;

11. Prioritatea frumuseții morale asupra justiției formale, un fel de echivalent autohton şi rural al “kalokagathiei” greceşti. Străin de legalismul formalist, românul caută mai degrabă duhul decît litera binelui.

În contextul crizei globale prin care trecem azi, acceptând componenta spirituală drept una de fond, întoarcerea la lectura lui Simion Mehedinți ar putea fi o inspirație pentru soluțiile româneşti de regăsire a identității şi construire a unui drum propriu, conform cu această identitate.

Geopolitica națiunii şi frontierelor

Contextul în care evoluează din punct de vedere geopolitic națiunile este explicitat astfel la Simion Mehedinți: “Omenirea nu e o masă de cetățeni-atomi, ci e ceva concret: o sumă de națiuni. Iar ca să ajungi la o stare superioară a omenirii, nu e altă cale decât aceasta: să ridici, pe cât e posibil, *toate neamurile*, cu însuşirile lor caracteristice, armonizând interesele individuale în masa fiecărei națiuni, cât şi interesele generale ale tuturor neamurilor, în *societatea* (concertul n.n.) *națiunilor*.”[56].

Această realitate ontologică este rezultat al unei evoluții îndelungate a civilizației, pe care Mehedinți o împarte în trei faze, în funcție de relația dintre zonele de civilizație şi cucerirea spațiului geografic:

1. faza continentală, care se întinde pe mii de ani, în care societățile trăiau autarhic, iar interacțiunile dintre ariile de civilizație erau accidentale;
2. faza oceanică, echivalentă epocii moderne, când “omenirea ia cunoştință de unitatea ei antropologică şi biogeografică”, prin modernizarea navigației şi luarea în stăpânire a Oceanului Planetar;
3. faza atmosferică, în secolul XX, o dată cu invenția aeronauticii, fapt care a mijlocit circulația rapidă între societăți.

La data la care scria aceste lucruri[57], “istoria este nu numai universală, ca în faza oceanică, dar viața omenirii este în aşa măsură integrată încât izolarea a devenit cu neputință; nici o națiune şi nici un stat nu mai poate scăpa de ritmul accelerat al relațiilor impuse de tehnica circulației moderne”.

Pornind de aici, grila de analiză, înțelegere şi valorizare geopolitică a națiunilor trebuie să se concentreze pe trei factori: Țara, Poporul şi Statul.[58] Din coroborarea celor trei analize, Mehedinți demonstrează că România este, *un stat de necesitate europeană*.

---

[56] Simion Mehedinți, *Politica de vorbe şi omul de stat*, Editura Terra, Focşani, 1999, pag. 181

[57] 1931, în *Terra. Introducere în geografia ca ştiință*, Bucureşti

[58] „abordarea lui Mehedinți îmbină criteriul universalizării istoriei (…) cu criteriul organicității geo-politice şi geo-etnologice a popoarelor”, vezi (Ilie Bădescu, Dan Dungaciu şi colaboratorii, *Sociologia şi geopolitica frontierei*, vol. I, Editura Floarea Albastră, Bucureşti, 1995, pag. 75-76

Prin poziția esențială în cadrul istmului ponto-baltic, fiind punct de trecere obligatoriu al influențelor orientale spre Europa şi invers, România deține „cu adevărat o poziție cheie” şi stări geografice care determină ca ea să „străjuiască aici în numele şi interesul întregii Europe din spatele ei”.[59]

Valoarea geopolitică a României este dată şi de capacitatea frontierelor sale de a asigura protecția externă şi libera dezvoltare internă a poporului locuitor.

O discuție profundă face Simion Mehedinți în legătură cu rolul Dunării în naşterea statului român. Valea Dunării nu a constituit niciodată “un hotar ci însăşi viața poporului”. În analiza geopoliticianului român, Dunărea a fost factorul determinant în realizarea unirii prinipatelor Moldova şi Muntenia, după un agoritm istoric de evenimente internaționale strâns conexate cu interesul marilor puteri la Dunăre. Etapele Unirii au fost:

1. În 1829, prin Tratatul de la Adrianopole, raialalele stăpânite de turci pe malul stâng al Dunarii au fost realipite la Muntenia. Acordul marilor puteri se explică mai ales prin interesul Marii Britanii ca navigația pe Dunăre să fie liberă.
2. În 1865 Basarabia este restituită României, în contextul în care Anglia şi Franța tot mai implicate în “Chestiunea Orientală”, prin preluarea Basarabiei de România Rusia fiind îndepărtată de la gurile Dunării.
3. Unirea Moldovei şi a Munteniei a fost considerată de utilitate internațională, pentru că astfel circulația pe Dunăre ar fi fost simplificată şi mai uşor de rezolvat din punct de vedere tehnic. Ca aspect secundar, marile puteri au văzut influența asupra şefului noului stat ca o prioritate dobândită în “Chestiunea Dunării”.

De problema Dunării se leagă nemijlocit cea a importanței Mării Negre pentru statul modern român, pornind de la legea geopolitică conform căreia “țărmul mării reprezintă cea mai favorabilă față pentru orice stat”[60]. Este evidentă corelația conform căreia “epocile de lumină ale neamului din Carpați şi regiunea înconjurătoare au fost acelea când marea de la răsărit s-a nimerit sa fie liberă şi împărtăşită din toate roadele civilizației mediteraneene”[61]

Dacă Dunărea şi Marea reprezintă unul dintre reperele fundamentale ale “frontoanelor naturale” ale poporului român, Munții Carpați şi Codrul reprezintă celălalt cuplu de forțe geopolitice absolut necesar formării şi perpetuării statului român.

Mehedinți demonstrează că poporul dac a reuşit să supraviețuiască invaziilor retragându-se în spațiul intracarpatic, la fel cum au procedat românii mai târziu în fața năvălirilor succesive ale popoarelor migratoare: “fiind culmile bune de păşunat, în timpul verii, iar văile adăpostite în timpul iernii, românii au putut trăi aici nesupărați de valurile barbarilor, mai ales că la gura Lotrului, între lanțul de Nord şi cel de Sud, e ca o căldare uriaşă (bazinul Titeştilor), unde se poate face plugărie aproape ca în şes. Aşadar, în cetatea aceasta muntoasă, apărată din toate părțile, neamul nostru a putut păstra foarte bine neatârnarea. Aci a fost de bună seamă şi cnezatul lui Lytuon, de care regii Ungariei nu îndrăzneau să se atingă, chiar după ce cotropiseră Transilvania.”[62]

Prin aceste analize, dezvoltate în cărți separate, în broşuri cuprinzând conferințe sau cicluri de conferințe, în cursuri universitare, Simion Mehedinți rămâne reper fundamental în geopolitica frontierei şi națiunii române, iar ideile sale fundamentale sunt bun comun în manualele şcolare (cel mai adesea fără a i se respecta paternitatea!) şi pentru opinia publică românească.

---

[59] Simion Mehedinți, România în marginea continentului. O problema de geopolitică romanească şi europeană, Bucureşti, 1914

[60] Legăturile noastre cu Dunărea şi Marea. *Conferință inaugurală a ciclului de prelegeri: "Apele, Dunărea şi Marea Neagră" ținute la Liga Navală Română*, Bucureşti, 1938, pag. 26

[61] Ibidem, p. 18

[62] Simion Mehedinți, Vintilă Mihăilescu, *România*, Ed. XVI, Bucureşti, 1924, p. 49

Memoria şi actualitatea lui Simion Mehedinți

Onorate şi valorificate conform cu meritele sale ştiinţifice şi morale până la încheierea celui de-al doilea război mondial, omul şi opera Simion Mehedinți au fost trecute sub tăcere în timpul regimului comunist. După recâştigarea libertății de conştiință şi a adevăratelor tradiții naționale, Simion Mehedinți a devenit o valoare a națiunii române. Instituții de învățământ în poartă numele; operele sale sunt reeditate sistematic; o puternică asociație constituită în locul natal îi promovează sistematic, obiectiv şi în formă ştiințifică opera; un premiu al Academiei Române este institulat după numele său. Pentru geopoliticienii români ai zilelor noastre, gândirea lui Simion Mehedinți reprezintă un abecedar.

Din păcate, afişarea numelui sau asocierea unor instituții şi activități cu acesta depăşeşte mult cunoaşterea efectivă şi profundă a operei. Exegeze nu există, predominând preluarea ideilor prin citat sau fără. Opinia publică abia dacă poate recunoaşte numele Simion Mehedinți, nicicum să îi apropie măcar câteva titluri fundamentale ale sale. Şcoala nu face nimic în acest sens.

Este menirea intelectualilor români, fie că se revendică din literatură, geopolitică, teologie, pedagogie, să aşeze la locul cuvenit în conştiința publică românească şi universală pe Simion Mehedinți prin substanța gândirii sale, şi nu numai prin evocare formală.

Bibliografie:

Cărți şi broşuri:

Die Kartographische Induktion (teza de doctorat), Leipzig, 1900.
Eterogeneitatea celor patru sfere, Bucureşti, 1900.
Problemele geografiei contemporane ca ştiință despre Cosmos, Bucureşti, 1900.
Introducere în studiul geografiei, Bucureşti, 1904.
Die rumänische Steppe, Leipzig, 1904.
Poporul, Bucureşti, 1913.
Omul politic, Bucureşti, 1915.
Însuşirile omului de Stat, Bucureşti, 1919.
Altă creştere: Şcoala muncii, Bucureşti, 1919.
Caracterizarea etnografică a unui popor prin munca şi uneltele sale (Discurs de recepție la Academia Română), Bucureşti, 1920.
Vechimea poporului român şi legătura cu elementele alogene, Bucureşti, 1924.
Titu Maiorescu, Bucureşti, 1925.
Şcoala română şi capitalul biologic al poporului român, Biblioteca eugenică şi biopolitică a ASTREI, Cluj, 1927.
Legăturile noastre cu Dunărea şi Marea. Conferință inaugurală a ciclului de prelegeri: "Apele, Dunărea şi Marea Neagră" ținute la Liga Navală Română, Bucureşti, 1938.
Cadrul antropogeografic. Transilvania, Banatul, Crişana şi Maramureşul. Vol. I, 1918-1928, Bucureşti.
Geografie şi geografi la începutul sec. XX - Însemnări cu privire la desvoltarea ştiințelor şi a învățământului în România, Bucureşti, 1938.
Învățătorul şi straja țării, Bucureşti, 276 pag.
Ce este Transilvania? Bucureşti, 1940.

Studii şi articole

Insula Şerpilor, în "Buletinul Societății Regale Române de Geografie", Vol. XIV.
Locul geografiei între ştiințe, în "Buletinul Societății Regale Române de Geografie, Vol. XV.
Obiectul şi definiția geografiei, în "Convorbiri literare", 1901.
Aplicări antropogeografice în sfera etnografiei, istoriei şi a altor ştiințe, în "Anuarul de Geografie şi Antropogeografie", Vol. I, 1910.

Observări asupra Dobrogei, în "Buletinul Societății Regale Române de Geografie", Vol. XXXVIII, 1919.
Premise etnografice în istoria românilor, în "Analele Academiei Române", Bucureşti, 1922.
Dacia pontica şi Dacia carpatica, în "Buletinul Societății Regale Române de Geografie", Vol. 47, București, 1923.
Religia ca mijloc de caracterizare a unui popor, în "Analele Academiei Române", Bucureşti, 1924.
Rumänische Volkskultur, în "Völkermagazin", Berlin, 1924.
Direcția „Convorbirilor literare" şi îndrumarea poporului român, în "Convorbiri literare", Ianuarie-Aprilie 1927, Anul LIX.
Coordonate etnografice: civilizația şi cultura, în "Memoriile Academiei Române", Bucureşti, 1930.
Moța-Marin - Urmaşii lui Eminescu, în "Cuvântul Studențesc", Anul XII, Nr. 1-4, Ianuarie - Februarie 1937, Bucureşti.
Quelque observations sur l'evolution de la geographie en Roumanie, în "La vie scientifique en Roumanie", Academia Română, tomul IV: "Sciences pures" I, pag. 329-371. Bucureşti, 1937.
Deliormanul, o verigă între Carpați şi țărmul Mării Negre, în "Analele Dobrogei", Anul XIV, Nr. 2, 1938.
Trilogia ştiinței. Cercetător - erudit – savant, în "Memoriul Secției Istorice a Academiei". Tip. Monitorul Oficial, Bucureşti, 1939.
Creştinismul Românesc, în "Chemarea Vremii", 1940.

INTERDEPENDENȚELE REȚELELOR INFRASTRUCTURII CRITICE ENERGETICE
CRITICAL ENERGY INFRASTRUCTURE INTERDEPENDENCIES

Prof.univ.dr.ing. Marian Rizea
Universitatea „Petrol-Gaze" Ploieşti
Universitatea de Vest Timişoara
Conf.dr.ec.ing. Daniela Enachescu
Universitatea „Petrol-Gaze" Ploieşti
Slt. Iulia-Manuela Asandului
Statul Major al Forțelor Aeriene

Abstract:

Because of vital importance that energy has in the proper functioning and development of all nations and economies both at local and global scale, energy security issue is the focus of agencies and governments worldwide concerning.

The European Commission has identified energy, nuclear industry, IT and communications, water supply system, food, health, financial sector, transport, chemical industry, space and research facilities as critical infrastructure sectors

Energy infrastructure security must be applied in early stages and until the end, from the ways and means of detection and exploration of natural resources, energy refining, storage, to transport and distribution of those products

Automation and computerization of technological processes in these sectors of critical infrastructure, although they bring important benefits and are vital for their proper functioning, are vulnerable to cyber attacks

Physical risks of infrastructure vulnerabilities are due to components of energy networks such as dams, substations, pipelines and pumping stations. These risks are working on design stage to protecting and enhancing the security features.

But at present are major vulnerabilities arising from advance information technology through due to the links between energy networks and information networks technology (IT&C) to which the network infrastructure security and control is depending. This makes the security of energy infrastructure to become more complex, because the risks that can threaten the smooth functioning of ICT can also affect the energy infrastructure.

Obviously the issue of protection of critical infrastructure is extremely complex and requires close collaboration between critical infrastructure sectors, agencies, institutions, operators and users, owners and state through government bodies, and third party expertise, reflected by the consultancy, business research or activities of associations.

Keywords: *energy, economies, energy infrastructures, vulnerabilities*

1. Introducere

Datorită importanței vitale pe care o are sectorul energetic în buna funcționare şi dezvoltare a oricărei națiuni şi economii atât la nivel local cât şi la nivel global, problema securității energetice este în centrul preocupărilor agențiilor şi guvernelor din întreaga lume. Până la dezvoltarea rețelelor cibernetice, securitatea fizică a acestei infrastructuri critice a constituit principalul obiectiv al securității energetice. Dezvoltarea fără precedent a domeniului IT&C şi interconectarea la rețelele energetice face posibilă, cu destulă uşurință, penetrarea securității acestor sectoare prin atacuri cibernetice.

Comisia Europeană a identificat domeniul energetic, industria nucleară, domeniul IT şi al comunicaţiilor, sistemul de alimentare cu apă, hrană, sănătatea, sectorul financiar, transporturile, industria chimică, spaţiul şi facilităţile de cercetare ca sectoare de infrastructură critică[63].

Potrivit Comisiei Europene infrastructurile critice europene se constituie din „totalitatea facilităţilor fizice oferite de tehnologia informaţiei, de reţele, servicii şi bunuri, care în cazul în care sunt perturbate sau distruse ar avea un impact grav asupra sănătăţii, siguranţei, securităţii sau bunăstării economice a cetăţenilor sau asupra funcţionării eficiente a guvernelor din statele membre UE[64]".

Infrastructurile critice reprezintă sisteme extrem de complexe şi interdependente, reţele şi proprietăţi care furnizează servicii esenţiale pentru buna desfăşurare a activitaţilor zilnice. Mai precis, infrastructurile critice reprezintă acele persoane, lucruri sau sisteme care trebuie să fie operaţionale în întreaga noastră societate pentru a face viaţa de zi cu zi şi condiţiile de muncă posibile. Nu toate infrastructurile sunt critice şi nu toate infrastructurile critice au acelaşi nivel de importanţă[65].

Sistemele de infrastructură includ, de exemplu, infrastructura necesară procesului de tratare şi distribuţie a apei, de colectare şi tratare a apei menajere, conducte de petrol şi gaze, producţia, transportul şi distribuţia de energie electrică, sistemele de apărare civilă şi sisteme de comunicaţii la scară largă.

Departamentul DHS (United States Department of Homeland Security) a identificat 17 tipuri de infrastructuri critice şi sectoare cu resurse cheie: Finanţe-Bănci; Chimice; Servicii Comerciale; Reactoare Comerciale Nucleare, Materiale şi Deşeuri; Baza Industrială de Apărare; Sisteme de Apă Potabilă şi de Epurare a Apei; Servicii de Urgenţă; Energie; Sistemul Alimentar şi Agricultura; Servicii Guvernamentale; Tehnologia Informaţiei; Monumente şi Obiecte Naţionale; Servicii Poştale şi de Transport; Sănătatea Publică şi Îngrijirea Medicală; Telecomunicaţii şi Sisteme de Transport[66].

Infrastructurile critice sunt esenţiale tuturor funcţiilor de care societatea depinde şi sunt, în mare parte, neluate în considerare până când aceste funcţii sunt perturbate.

2. Riscurile şi interdependenţele infrastructurii critice energetice

Dacă până la dezvoltarea puternică şi la îndemâna oricui a tehnologiilor din domeniului IT&C, fiabilitatea tehnică reprezenta cea mai importantă dimensiune a analizei de risc, la ora actuală, paleta riscurilor din sectorul energetic a căpătat noi dimensiuni: de la riscurile tehnologice provocate de sistemele active (centrale nuclearo- electrice, chimice) sau de sistemele tehnice pasive (ex. baraje ale centralelor hidroelectrice) până la pericole de tip şi natură cibernetică, cum ar fi: extinderea reţelelor de calculatoare şi de comunicaţii, posibilitatea accesului de la un computer personal (PC) sau printr-o conexiune telefonică clasică la sistemele automatizate care conduc sectoarele energetice.

Considerată ca problematică majoră în ultima perioadă, securitatea energetică are cel puţin două aspecte puternic relevate: securitatea canalului de aprovizionare, cu aspecte puternic geopolitice, respectiv securitatea infrastructurilor critice asociate.

Securitatea infrastructurii energetice trebuie aplicată din fazele incipiente şi până la final, de la căile şi mijloacele de detectare şi explorare a resursele naturale energetice la rafinare, stocare, transport şi la distribuţia produselor în cauză.

---

[63] Directiva Consiliului privind identificarea şi clasarea infrastructurilor critice europene şi necesitatea îmbunătăţirii protecţiei acestora, COM (2006) 787, Bruxelles, 12 decembrie 2006, p. 21. În plus, multe state membre UE, au identificat structuri guvernamentale şi sectoare responsabile cu situaţiile de urgenţă ca fiind parte a infrastructurii critice.

[64] Protecţia Infrastructurii Critice în lupta împotriva terorismului, COM(2004) 702, Brussels, 20 octombrie 2004, p. 3

[65] http://www.afcea.org/securitylanding.asp.

[66] http://www.dhs.gov/files/programs/critical.shtm.

Automatizarea şi informatizarea proceselor tehnologice din cadrul acestor sectoare care aparţin infrastructurilor critice, deşi aduc importante beneficii şi chiar devin vitale pentru buna lor funcţionare, le fac vulnerabile atacurilor cibernetice.

Riscurile fizice din infrastructură sunt datorate vulnerabilităţilor unor elemente constitutive ale reţelelor energetice cum ar fi: barajele, staţii de transformare, conductele sau staţiile de pompare. Asupra acestor riscuri se lucrează de la faza de proiectare până la protejarea şi întărirea elementelor de securitate.

Dar la ora actuală sunt vulnerabilităţi mai importante apărute prin avansul tehnologiei informatice datorită conexiunilor dintre reţelele energetice la reţele de informaţii şi tehnologia comunicaţiilor (TIC) de care depinde securitatea şi controlul reţelelor de infrastructură. Acest lucru face ca securitatea infrastructurii energetice să devină şi mai complexă, deoarece riscurile care pot pune în pericol buna funcţionare a TIC pot afecta, de asemenea, şi infrastructurile energetice.

Vom trata în continuare câteva aspecte legate de vulnerabilităţile sistemelor automate folosite in industria energetică.

Industria energetică este creditată ca fiind primul sector din infrastructură care ar fi implementat sistemele automate de tip PCS (Process Control System) în mod intensiv. Mai târziu, sectoarele de tratare şi aprovizionare cu apă şi distribuţia de utilităţi au avut nevoie de sisteme automate de control al proceselor, aşa cum au făcut şi sectoarele de rafinare pentru obţinerea combustibilului şi reţelele de distribuţie a acestuia. În cele din urmă, tehnologiile originale destul de primitive, bazate numai pe tehnologiile analogice au fost înlocuite cu reţele moderne digitale sau analogice/digitale hibride bazat pe tehnologiile microprocesorului şi pe protocoale de comunicare moderne.

Iniţial, cunoscute mai ales sub numele de SCADA (Supervisory Control and Data Acquisition), aceste sisteme automate sunt critice pentru realizarea condiţiilor de siguranţă în exploatare, de fiabilitate şi bună funcţionare a numeroase procese fizice.

PCS este utilizat pe scară largă în infrastructură (inclusiv energie electrică, apă, petrol şi gaze naturale), precum şi în diverse operaţiuni de fabricaţie în care automatizarea şi sistemele electronice de control permit urmărirea şi funcţionarea corectă, rapidă şi mai ales sigură a proceselor tehnologice.

Vulnerabilitatea reţelelor PCS/SCADA depinde de tipul acestora. Sistemele automate de tip PCS/SCADA au fost proiectate pentru supraveghere, control şi achiziţie de date, iar securizarea la posibile atacuri cibernetice nu a fost proiectată. În general, vorbim despre un sistem de control industrial: un sistem informatic de monitorizare şi control a unui proces. Procesul poate fi industrial, pe bază de infrastructură sau doar o instalaţie.

Multitudinea de sisteme care intră în componenţa reţelelor SCADA şi care conduc la calităţile tehnologice ale acestora şi le fac eficente, prezintă însă lipsuri în ceea ce priveşte securitatea sistemului. Această lipsă a securităţii sistemului permite cu relativă uşurinţă un atac cibernetic, un atac terorist care să acceseze sau să doboare reţelele de oriunde s-ar afla. Din nefericire nu există o abordare generală, care să trateze problemele ca un întreg în interdependenţa lor. Nu există o industrie a securităţii şi controlului sistemelor. Astfel, sectoare critice cum ar fi cel bancar, telecomunicaţii, transport, energie, etc., nu sunt întotdeauna tratate ca un întreg, ci sunt protejate numai pe anumite secţiuni ale sistemului, fără a se ţine cont de faptul că un sistem este bazat pe interconexiuni şi astfel pot fi doborâte sistemele conexe prin atacuri din alte sectoare. Nici chiar industria de securitate IT nu consideră o prioritate aceste ameninţări, punând pe primul loc securitatea strictă a sistemelor IT şi mai puţin pe securitatea în faţa atacurilor cibernetice în sistemele automatizate.

În plus, există o problemă mare de comunicare între cei care iau deciziile (oficiali guvernamentali, factori de decizie etc.) şi specialiştii tehnici (experţii în securitate SCADA, securitate IT etc.)[67].

[67] Francois Gaspard, Alain Hubrecht, Tackling Critical Energy Infrastructure Network Interdependencies, 2010.

Datorită acestor interdependențe, dar şi datorită infrastructurii critice pe care o deservesc, rețelele PCS/SCADA reprezintă o zonă de maximă vulnerabilitate pentru rețelele infrastructurilor critice.

Deşi teoretic, rețelele de tip SCADA trebuie izolate de alte rețele, de la rețelele locale din birouri, sau de rețelele externe, de tip internet, intranet sau extranet, în realitate acestea sunt conectate, din motive tehnologice dar şi economice de reducere a costurilor, la alte rețele mult mai vulnerabile şi care sunt supuse unor amenințări privind securitatea şi unor atacuri cibernetice

Sistemele PCS/SCADA poat fi accesate în principal prin următoarele modalități: accesul prin rețelele informatice conectate, prin intermediul internetului, prin cablu optic sau wireless sau prin intermediul liniilor telefonice conectate la un modem şi prin intermediul unei persoane din interiorul companiilor.

De exemplu, datorită avansului tehnologie al informației, operatorul sistemelor SCADA poate controla şi monitoriza procesele direct dintr-un birou prin intermediul unei interfețe grafice prietenoase, dar care să aibă în acelaşi timp şi acces la internet sau la rețele de tip VPN (Virtual private Network). Însă aceeaşi stație (operator), care are acces la Internet poate accesa o rețea foarte critică.

Implicarea factorilor umani ilustrează faptul că activitatea umană poate constitui riscuri la adresa securității, fie în mod deliberat (de exemplu, terorismul) sau defecțiuni ocazionale. De altfel studiile arată că peste 60% din atacurile asupra sistemelor sunt făcute chiar de către angajații firmei sau cu ajutorul acestora.

Nu trebuie uitat şi faptul că avem un întreg sistem de conexiuni de-a lungul lanțului de aprovizionare cu energie, fiecare cu interfețele sale, sisteme de rețele aflate în interdependență şi deci multiple posibile puncte de vulnerabilitate şi de atac.

Dar securitatea infrastructurii sectorului energetic nu poate fi garantată fără a lua în considerare securitatea celorlalte infrastructuri critice, cum ar fi de exemplu telecomunicațiile.

Sectorul telecomunicațiilor şi cel energetic par a fi sectoarele cu cel mai ridicat grad de interdependență[68]. Fără sistemul public de energie electrică, sistemul de telecomunicații de la cel de transmisie de tip voce (telefoane fixe, centrale telefonice sau mobile) sau cel de date (internet, rețelele private VPN, care fac legătura între departamente sau filialele organizațiilor oriunde s-ar afla) este grav afectat. Comunicarea între două entități tot ar fi posibilă (de exemplu, comunicarea prin radio), dar majoritatea serviciilor nu ar putea fi demarate. Echipamentele care permit funcționarea rețelelor, cum ar fi switche-urile, routerele sau firewalls-urile necesare industriei de telecomunicații nu vor avea energia necesară pentru a porni. Pe de altă parte, fără de telecomunicații, sistemul de monitorizare şi control PCS/SCADA din cadrul sectorul energetic ar fi puternic afectat atât în funcționare cât şi din randament. Sistemele SCADA ar fi puternic afectate şi astfel întreaga rețea energetică, de la generarea de energie electrică până la furnizarea acesteia ar fi perturbată.

Infrastructurile critice trebuie luate în considerare atât drept sectoare de sine stătătoare cât şi infrastructuri care ajută la funcționarea altor sectoare.

Datorită interconectării existente între diferitele sectoare de infrastructură critică, efectele unui posibil atac sunt de tip cascadă sau domino.

De exemplu, dacă o substație electrică este deteriorată şi energia electrică este stopată, operațiunile de cale ferată sunt perturbate şi fluxul de trafic asupra zonei este afectat, provocând un transport încetinit al mărfurilor şi potențiale probleme serviciilor de urgență. În acest caz, substația reprezintă o proprietate a sectorului energetic care trebuie protejată, dar şi un element-cheie al infrastructurilor altor sectoare. Sistemele de dezvoltare din sectorul tehnologic şi controlul supraveghetor şi de achiziție a datelor (SCADA) au sporit operațiunile sectoarelor individuale, dar în acelaşi timp au sporit interdependențele dintre ele, creând astfel vulnerabilități suplimentare.[69].

[68] ibdem.
[69] http://www.dhs.gov/files/programs.

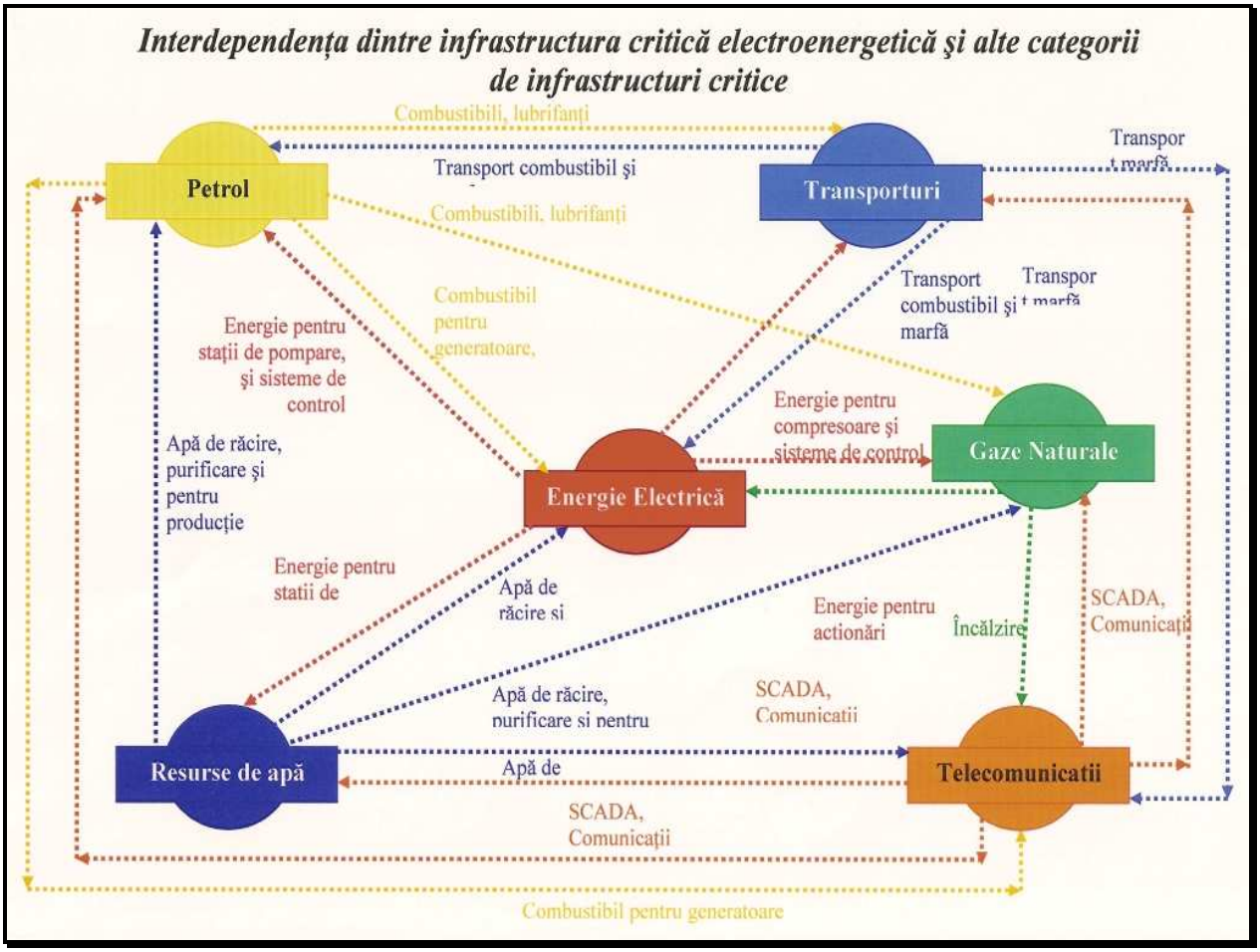

3. Exemple de terorism energetic prin intermediul atacurilor cibernetice

Literatura de specialitate prezintă câteva metode devenite clasice de penetrare a securității sistemelor energetice.

Câteva dintre cazurile „celebre” sunt prezentate în cele ce urmează[70]:

- Practica de acces la rețele prin intermediul liniilor telefonice este numită wardialing şi a fost foarte populară în anii 1980 în ciuda faptului că pentru a rula se impuneau costuri mari. Acest fenomen al wardialing-ului s-a reinventat, întrucât hackeri folosesc wardialing-ul cu voce prin IP (VOIP);
- Cea mai folosită metodă pentru accesarea rețelelor SCADA este apelarea în mod direct de către angajații companiei. Într-adevăr, statisticile arată că majoritatea incidentelor legate de securitate pornesc din interiorul companiei. Angajații furioşi sau supărați sunt cei mai motivați pentru a ataca rețelele SCADA. De exemplu, în 2000, un fost antreprenor a preluat controlul asupra sistemului SCADA de canalizare şi tratare a apei din Queensland Maroochy Shire, Australia, cu ajutorului unei conexiuni wireless şi a unui calculator furat. Acest lucru a avut drept consecință devărsarea a câtorva milioane de litrii de resturi de la canalizare, nămol, în golfuri, parcuri şi un hotel din apropiere ;
- 1998 Gazprom: hackerii străini au preluat controlul asupra principalelor conducte de gaz care alimentau țările UE, sub forma unui atac de tipul calului troian;
- 2003 centralele nucleare Davis–Besse: sistemul de monitorizare şi siguranță a fost oprit mai mult de 5 ore;

[70] Francois Gaspard, Alain Hubrecht, Tackling Critical Energy Infrastructure Network Interdependencies, 2010.

- 2005 o companie energetică internațională: un virus a afectat sistemul HMI responsabil cu oprirea de urgeanță în caz de condiții meteorologice nefavorabile;
- 2009 Texas: un atacator pune stăpânire pe sistemelele de control a ventilației, de răcire şi încălzire a unei clinici medicale;
- 2009 Integral Energy: un virus a afectat server-ul rețelei de calculatoarea al companiei Integral Energy, fiind necesară restartarea a 1000 de calculatoarea înainte ca virusul lănsat să ajungă la rețeaua electrică şi să preia controlul acesteia;
- un strateg militar şi specialist în probleme legate de China, Larry M. Wortzel a tras un semnal de alarmă pe 10 martie 2010, în fața Comitetului pentru Afaceri Externe din Camera Reprezentanților, precizând că cercetătorii chinezi de la Institutul de Inginerie a Sistemelor, din cadrul Universității de Tehnologie Dalian (China), au publicat o lucrare despre metode de atacare a unei mici sub-rețele energetice americane, ce ar putea duce la o scoatere din funcțiune în cascadă a sistemului energetic al Statelor Unite. Autorul lucrării este un student, Wang Jianwei.

4. Concluzii

Protecția infrastructurilor critice trebuie să integreze pe deplin disciplinele de drept, politici publice, informații şi tehnologie, pentru îmbunătățirea siguranței infrastructurii națiunii.

Evident problematica de protecției a infrastructurilor critice este extrem de complexă şi impune o conlucrare strânsă între sectoarele de infrastructură critică, agenții, instituții, operatori şi utilizatori, proprietari şi stat prin organismele guvernamentale, şi expertiză de terță parte, materializată prin activitatea de consultanță, activitatea de cercetare sau activitatea unor asociații profesionale.

Este necesar un cadru de reglementare pentru investițiile din infrastructura energetică, cadru care să țină seama de standardele de siguranță şi securitate.

Se constată nevoia de a elabora standarde de securitate pentru sistemele de control şi achiziții de date (SCADA) utilizate în sectorul energetic. Este necesar să se identifice şi să se documenteze cele mai bune practici pentru a standardiza siguranța şi normele de securitate şi informarea şi conştientizarea factorilor de decizie până la cei de operare.

Măsurile de securitate care trebuie luate trebuie să acopere domenii diverse de la cele organizaționale - precum instituirea unui cadru organizatoric, adoptarea unei strategii şi a unor politici de securitate, securitatea personalului, securitatea relațiilor cu terții, tratarea incidentelor până la domeniul securității fizice şi cel al securității informatice, managementul situațiilor de urgență şi criză, managementul organizațional[71].

Bibliografie:

[1] Gaspard F., Hubrecht A. – *Tackling Critical Energy Infrastructure Network Interdependencies*, 2010.

[2] Coord. dr. Macuc M.; Predoiu C.; autori: Rizea M.; Marinică M.; Barbăsură Al.; Dumitrache L.; Ene, C. – *Protecția infrastructurilor critice în spațiul euroatlantic*, Editura ANI, Bucureşti, 2008.

[3] Borchert H., Forster K. – *Securitatea Națională şi Protecția Infrastructurilor Energetice Critice: O Perspectivă Europeană*, 2007.

[4] Arion S. – *Protecția infrastructurilor critice, managementul securității la nivelul deținătorilor şi al operatorilor*,
http://www.revista-alarma.ro/pdf/ protectia_infrastructurilor_critice_managementul_securitatii_ la_nivelul_deținătorilor_şi_al_operatorilor.pdf.

[71]http://www.revista.larma.ro/pdf/Protecția_infrastructurilor_critice_managementul_securității_la_nivelul_deținători lor _si_al_operatorilor.pdf.

[5] Asandului I.M. – *Rolul intelligence-ului în protecția infrastructurilor critice* – lucrare disertație, ANI, 2010.
[6] Directiva 2008/114/CE a Consiliului din 8 decembrie 2008 privind identificarea şi desemnarea infrastructurilor critice europene şi evaluarea necesității de îmbunătățire a protecției acestora.
[7] Directiva Consiliului privind identificarea şi clasarea infrastructurilor critice europene şi necesitatea îmbunătățirii protecției acestora, COM (2006) 787, Bruxelles, 12 decembrie 2006.
[8] *Protecția Infrastructurii Critice în lupta împotriva terorismului, COM(2004) 702*, Brussels, 20 octombrie 2004.
[9] http://www.dhs.gov/files/programs.
[10] http://www.afcea.org/securitylanding.asp.

ARGUMENTE ŞI CONTRAARGUMENTE PENTRU UN NATO GLOBAL
ARGUMENTS AND COUNTERARGUMENTS FOR A GLOBAL NATO

Conf.univ.dr. Olimpiodor Antonescu
Facultatea de Ştiinţe Politice,
Relaţii Internaţionale şi Studii Europene
Universitatea „Lucian Blaga" din Sibiu

Abstract:
A series of seminars hosted by individual allies have taken place in order to enhance the strategic debate. The seminars have engaged all stakeholders and relevant players. Each seminar covers a specific aspect of the Strategic Concept.

The first, the core tasks and functions: the meaning of collective defence and deterrence in today's environment; how to confront a broader spectrum of threats to our populations; NATO's role in disarmament, arms control and non-proliferation.

The second, NATO as a part of a network of security actors in contributing to global civil and military crisis management and NATO's likely tasks with a view to enhancing cooperation with internaţional organisations and NGOs.

A third seminar, NATO and the Euro-Atlantic security environment: NATO's role in building security in the Euro-Atlantic area, enlargement and NATO's partnerships including relations with Russia.

A fourth seminar, the forces and capabilities, including defence planning and transformation. It will also look at procurement at a time of increased financial constraints – that requires flexibility and prioritisation.

Keywords: *NATO, strategic concept, global engagement*

Poate NATO merge la nivel global? Poate să stabilească parteneriate cu alte democraţii de pe glob, cum ar fi Australia, Noua Zeelandă şi Japonia sau chiar cu statele prietenoase din Orientul Mijlociu? O astfel de evoluţie a Alianţei este aprobată de administraţia americană, dar este controversat în opinia europenilor. Unii participanţi europeni au pus la îndoială viabilitatea argumentului că NATO ar putea oferi securitate la distanţă în diferite părţi ale lumii - cum ar fi Asia de Est sau chiar din Orientul Mijlociu. Ar trebui NATO să încerce să facă acest lucru, ar afecta capacitatea de a-şi îndeplini angajamentele de apărare faţă de membri curenţi? Mai mult decât atât, un NATO global ar putea risca o problemă politică, ar putea fi văzută ca o alianţă a democraţiilor din vest împotriva altora.[72]

Cu toate acestea, globalizarea Alianţei este fezabilă atâta timp cât acesta se face selectiv, aşa cum a demonstrat un angajament actual al NATO în Afganistan. Poate că în viitor, NATO ar putea lua în considerare stabilirea de parteneriate mai strânse cu alte democraţii globale; cu toate acestea, în primul rând, ar trebui să termine afacerile în Europa. Existenţa unor conflicte îngheţate şi politicilor autoritare de la periferia Europei, au fost menţionate în acest context.

În şedinţă după şedinţă, experţii aliaţi de apărare au lucrat la document cuvânt după cuvânt, propoziţie cu propoziţie, pagină cu pagină. Ei trebuia să-l aducă în forma în care toţi vor conveni asupra lui. Altfel, ei vor fi nevoiţi a se întoarce masa negocierilor din nou.

Consensul este totul în Organizaţia Tratatului Atlanticului de Nord. Fie că actualizezi un document sau disloci anumite forţe, Statele Unite şi alţi membri NATO sunt parteneri egali, atunci când să iau decizii şi să stabileşte politica. Fiecare naţiune este legată de tratatul de angajament de a se apăra reciproc şi de ani de promovare a intereselor comune de securitate.

[72] Khidirbekughli, Doulatbek. *U.S. Geostrategy in Central Asia: A Kazakh Perspective.* Comparative Strategy 22:159-167 April-June 2003. http://search.ebscohost.com/login.aspx?direct=true&db=aph&an=10182537

În prezent, o comisie de politică NATO actualizează Conceptul Strategic, documentul numărul doi în importanță fiind precedat numai de Tratatul NATO. "Tratatul de la Washington din 1949 este piatra de temelie a NATO; Conceptul Strategic este fundamentul", a explicat Col. U.S. Air Force Chris D. Miller[73]. "Tratatul stabileşte de ce avem o alianță. Conceptul Strategic stabileşte ce este Alianța, încotro se îndreaptă şi, într-o foarte înaltă abordare, la modul general, cum va ajunge acolo."[74]

Conceptul Strategic al NATO este proiectat pentru a furniza fundalul politic şi militar pentru strategia Alianței. Se prevede, de asemenea, o orientare a autorităților militare aliate cu privire la modul de punere în aplicare a acestei strategii. Inițial clasificat, conceptul a devenit un document public, atunci când a fost actualizat ultima oară în anul 1991.[75]

La articolul 4 din tratat, aliații au fost de acord să se consulte cu privire la probleme de îngrijorare sau amenințare la adresa securității lor, a explicat Miller. Până la Bosnia, niciodată articolul 4 nu a mai condus la o operațiune militară NATO, a spus el. Bosnia reprezintă conştientizarea membrilor NATO a faptului că angajarea, intervenția în afara zonei de responsabilitate, uneori, e cel mai bine pentru interesele de securitate, a declarat Miller. "Nu întotdeauna doar închizi uşile şi ferestrele şi laşi lucrurile să meargă în lumea de afara. Uneori, cel mai bun mod de a avea grijă de tine este de a lucra cu vecinii, pentru a vă îmbunătăți cartierul".

Noul Concept Strategic va recunoaşte că Alianța poate, în anumite cazuri, să ia măsuri pentru a menține siguranța în afara teritoriului membrilor, a declarat Miller. Conceptul va permite NATO să se pregătească să acționeze la o varietate de situații. "Ar trebui să ne permită să fim flexibili şi ar trebui să ne dea capacitatea de a acționa în cazul în care există voința politică de a face asta". "Efectuarea dispozițiilor pentru situații ca Bosnia este, probabil, cea mai mare schimbare reală între Conceptele Strategice din 1991 şi 1999."[76]

Conceptul Strategic va asigura aliații NATO de continuarea apărării reciproce şi că aceştia sunt pregătiți să acționeze în afara teritoriului aliat, dacă este necesar. Ea va reflecta un NATO care este "mai bine pregătit pentru a lua decizii folosind dreptul oamenilor pentru a face lucrul potrivit la momentul potrivit". Personalul militar american şi a altor membri NATO, pot fi siguri că, "în cazul în care trebuie să meargă la ceva de genul Bosnia, ei vor fi acolo pentru un motiv bun, cu dreptul de a face un lucru bun care merită."

Nou Concept Strategic NATO este receptiv la schimbările din mediu de securitate euro-atlantic, cu accent pe următoarele elemente cheie[77]:

---

[73]Miller, fost comandant adjunct al unui bombardier B-1, deține un doctorat în relații internaționale la Oxford, servește consilier de planificarea apărării la Misiunea SUA la sediul NATO din Bruxelles.

[74] După un an la locul de muncă, ofițerul american a spus că este încă uimit de cantitatea de lucru migălos implicat în astfel de lucruri NATO. "Am avut o întâlnire de trei ore şi jumătate, majoritatea timpului fiind alocat unei singure propoziții", a spus el. "Dar a fost o propoziție importantă care a stabilit unele aspecte foarte importante de politică privind extinderea NATO." Statele Unite şi NATO trebuie să cadă de acord cu privire la fiecare cuvânt, fiecare virgulă, a spus Miller. Acest proces consumator de timp este "uneori foarte dureros", a spus el, "dar puterea lui este că atunci când este făcut, chiar înseamnă ceva. Ce e acolo, oamenii se simt obligați să sprijine."

[75] Mediu de securitate al NATO s-a schimbat considerabil începând cu anul 1991, a observat Miller. "Vechiul Concept Strategic NATO are, pur şi simplu limba depăşită, cum ar fi trimiterile la Uniunea Sovietică şi Cehoslovacia. Mărimea şi caracterul riscurilor convenționale la securitatea europeană sunt diferite. Riscul potențial prezentat de proliferare este diferit." NATO, în sine, s-a schimbat, a spus Miller. Aceasta a deschis calea pentru noi membri, a creat Parteneriatul pentru Pace şi Consiliul Parteneriatului Euro-Atlantic, a dezvoltat noi relații pozitive cu Rusia şi Ucraina. Şi pentru prima dată, Alianța desfăşoară operații militare în afara teritoriului NATO.

[76] Noua strategie nu va fi o schimbare radicală de la predecesorul său, cu toate acestea, pentru că obiectivele Alianței rămân fundamental aceleaşi. În Conceptul din 1991, abordarea largă a NATO asupra securității implică dialog, cooperare şi apărare colectivă. "Acestea sunt la fel de valabile astăzi cum au fost în 1991, pentru că Alianța va continua să facă lucruri în toate aceste domenii", a spus Miller. "Ceea ce este diferit şi demn de remarcat este faptul că ne-am luat de cooperare şi am aprofundat-o în mod dramatic. Am creat Parteneriatului pentru Pace şi Consiliul pentru Parteneriat euro-atlantic şi acum am ajuns să cooperăm cu multe țări cu care NATO nu a avut relații în timpul Războiului Rece. Acestea sunt linii de dezvoltare foarte pozitive.

[77] Proiectul Noului Concept Strategic, a fost dat publicității de către NATO la Summit de la Washington în Aprilie 24,1999, Secretariatul Oficiului de Presă, Casa Albă.

- Apărarea colectivă: Conceptul Strategic subliniază misiunea de bază a NATO de apărare colectivă a membrilor săi în conformitate cu articolul 5 din Tratatul Atlanticului de Nord.

- Capacitățile militare: Conceptul reafirmă hotărârea aliaților de a consolida capacitățile de apărare a Alianței prin asigurarea forțelor, care sunt mai mobile, sustenabile, durabile şi capabile de a angaja în mod eficient întregul spectrul de misiuni NATO.[78]

- Misiuni noi: Conceptul face apel pentru îmbunătățiri în capacitatea NATO de a întreprinde noi misiuni pentru a răspunde la un spectru larg de posibile amenințări la adresa intereselor comune ale Alianței, inclusiv: conflictele regionale, cum ar fi în Kosovo şi Bosnia, proliferarea armelor de distrugere în masă şi de mijloacele lor de livrare, precum şi amenințări transnaționale ca terorismul.[79]

- Noi membri: Conceptul precizează deschiderea NATO pentru noi membri şi angajamentul aliaților privind extinderea, ca parte a unui efort mai larg de a consolida pacea şi stabilitatea în întreaga comunitate euro-atlantică.

- Consolidarea parteneriatelor: Conceptul consolidează eforturile Alianței de a construi parteneriate de mare anvergură, cu scopul de a creşte transparența şi încrederea reciprocă în probleme de securitate şi consolidarea capacității aliaților şi partenerilor de a acționa împreună.[80]

- Capabilitățile europene: Conceptul subliniază dezvoltarea unei Securități Europene şi Identitatea Apărării în cadrul NATO ca un element esențial al adaptării NATO, permițând aliaților europeni să facă o contribuție mult mai eficientă pentru securitatea euro-atlantică.[81]

Firmele sănătoase se reinventează la fiecare câțiva ani. Fără inovare, îşi pierd puterea de piață şi devin irelevante. De aceea, NATO are nevoie de o politică antreprenorială care să ofere Alianței o nouă imagine de viață şi un nou accent. Astăzi, nu există deloc o provocare cu care se confruntă Occidentul ca NATO să nu o fi adăugată la ei în agenda deja aglomerată de ordine de zi. La început de sarcinile tradiționale, cum ar fi apărarea teritorială şi menținerea păcii, Alianța acum se ocupa cu proliferarea armelor de distrugere în masă, apărare anti-rachetă şi Cyber-securitate.

În multifuncționalitatea sa, NATO începe să se asemene cu un cuțit de buzunar elvețian, cu toate instrumentele expuse[82]. Dar, aşa cum ştim cu toții, cuțitele de buzunar – bricege, sunt pregătite pentru a face totul, dar nedesfăcute, de fapt, nu sunt bune de nimic. De aceea, NATO trebuie să se desfacă, să se reinventeze începând cu o revizuirea acestui învechit Concept Strategic. Actualul Concept Strategic, care este declarația de bază a misiunii Alianței, a fost adoptat în aprilie 1999, în mijlocul campaniei NATO din Kosovo. Acest document cheie, prin urmare, precedă paradigma de schimbare strategică - 9/11, precum şi misiunea NATO din Afganistan, prima din afara zonei euro-atlantice.[83]

În trecut, aliații nu au pregătit Concepte Strategice frecvent (în 1952, 1967, 1991 şi 1999), dar istoria pare să meargă la viteza accelerată în aceste zile. Acesta este motivul pentru Secretarul General al NATO Jaap de Hoop Scheffer, a cerut un nou Concept Strategic, în februarie 2007, argumentând că, desfăşurarea de operații din Afganistan şi Kosovo au oferit Alianței "lecții din securitatea secolului 21. Avem nevoie de a pune în raclă documentele noastre de ghidare astfel încât acestea să fie puse în aplicare."

---

[78] Garnett, Ian. *The NATO Response Force.* NATO's Nations and Partners for Peace 49, no.1:156 2004. http://search.ebscohost.com/login.aspx?direct=true&db=mth&AN=14137000

[79] Howard, Russell D. *Thinking Creatively in the War on Terrorism: Leveraging NATO and the Partnership for Peace Consortium.* Connections 4:1-8 Spring 2005. http://www.ciaonet.org/olj/co/co_mar05/co_mar05a.pdf

[80] Jakobsen, Peter Viggo and Lightburn, David. *Should NATO Support UN Peacekeeping Operations?* NATO Review, 6 p, Summer 2005. http://www.nato.int/docu/review/2005/issue2/english/debate.html

[81] Haine, Jean-Yves. *ESDP Transformed?* NATO Review, 4 p, Summer 2005. http://www.nato.int/docu/review/2005/issue2/english/military.html

[82] Dr Peter van Ham este Directorul Global Governance Research la Clingendael şi Profesor la Colegiu Europei în Bruges (Belgia). Cercetarile sale se axează pe securitatea europeană şi probleme de apărare, relații transatlantice, proliferarea armelor de distrugere în masă.

[83] Dobbins, James. *NATO's Role in Nation-building.* NATO Review, 4 p, Summer 2005. http://www.nato.int/docu/review/2005/issue2/english/art1.html

Cu toate acestea, mulți funcționari în cadrul NATO sunt îngrijorați de faptul că riscurile legate de o astfel de revizuire strategică sunt prea mari. Ei se tem că s-ar putea revigora controversele transatlantice 2002-2003 şi redeschide rănile care tocmai au început să se vindece. De asemenea, sugerează că Orientarea Politică Comprehensivă - document care a fost aprobat în noiembrie 2006, la Summit-ul de la Riga, a găsit o soluție la neplăcerile NATO.

Totuşi, doar poate eliminarea acestui aspect ar fi o greşeală gravă. Această mentalitate "dacă nu este stricat, nu repara" subestimează provocările strategice cu care se confruntă astăzi NATO. În actuala dezbatere, Angela Merkel, cancelarul Germaniei, este singurul lider politic care a declarat în mod clar, că ar dori un nou concept strategic aprobat la Summit-ul NATO din 2009. Acest lucru va fi dificil de atins având în vedere calendarul electoral al SUA, unde în ianuarie 2009 o nouă administrație se va instala şi va fi nevoie de câteva luni pentru strângerea unei echipe pentru această problemă.

Prezentarea unui nou Concept Strategic al NATO, la aniversarea de 60 de ani ar fi un binevenit cadou pentru ziua de naştere. Dar mai important decât frumos este că la Summit-ul NATO de la Bucureşti, aliații s-au angajat în a face ceea ce era necesar: să accepte inconvenientele dezacordurilor temporare şi să țintească un nou Concept Strategic NATO, care să clarifice strategia politică şi militară a Alianței - şi a comunicat acest lucru în mod clar lumii întregi.

Actuala dezbatere despre un nou Concept Strategic este deja vu pentru analiştii strategici: toate argumentele pro şi contra, care ar putea fi auzite în anii 90, sunt acum repetate. De ce să deschidem Cutia Pandorei? De ce să pierdem energie diplomatică care ar putea fi investită pe lucrurile operaționale mai importante? De ce să riscăm eşecul prin spălarea rufelor murdare ale NATO în public?

Discutabil, NATO se confruntă cu un test de turnesol, care stabileşte dacă organizația este încă o adevărat "Alianța", bazată pe interese şi valori comune, sau mai degrabă o coaliție de securitate preamărită. Există patru motive apăsătoare pentru care o recalibrare strategică a NATO, este necesară[84].

În primul rând, aliații trebuie să găsească un consens funcționabil despre legitimitatea de a folosi forța militară în operațiuni non-articol 5 (de exemplu, în alte scopuri decât pentru auto-apărare), şi, la extrem, chiar şi fără un explicit mandat al Consiliului de Securitate al ONU. Într-un fel, acest lucru a fost cel mai controversat, problema nerezolvată din Conceptul Strategic din 1999, care a câştigat chiar şi o mai mare relevanță cu invazia SUA din Irak şi doctrina americană a războaielor preventive. Dacă NATO tinde să se ocupe cu terorismul şi proliferarea ADM[85], calendarul şi legitimitatea forței militară va fi o problemă-cheie pe care aliații trebuie să o aibă in vedere. Dar, ca o privire la unele documente strategice de bază arată, acest lucru nu este cazul în prezent.

Strategia de Securitate a UE din 2003 se deschide cu observația, că "Europa nu a fost niciodată atât de prosperă, aşa de sigură şi nici atât de liberă", Strategia de Securitate a SUA din 2006 începe cu o declarație de rău augur că "America e în război." Acest lucru este martor la potențiala infectare a Alianței cu un nivel strategic de schizofrenie, care este nesănătoasă şi impracticabila. Actualul struț-reflex, cu capul în nisip, în speranța că problema va dispărea, nu va mai merge.[86]

Un angajament trebuie să se facă pentru a transforma NATO într-o adevărată, funcțională organizație politică, pregătită să dezbată provocările strategice cheie cu care se confruntă Alianța. Că acest lucru nu se întâmplă astăzi explică percepțiile divergente ale amenințărilor care fac acțiunile colective NATO – o problemă. Consiliul Nord-Atlantic (NAC), a NATO - organismul de conducere politic cheie, acum se concentrează în deliberările sale în mare parte pe operațiunile în curs ale Alianței, cu prea puțin timp petrecut pe potențiale crize ivite la orizont.

84 J. Peter Burgess, *Institutul Internațional de Cercetări pentru Pace, Oslo (PRIO)*

85 Arme de Distrugere în Masă

[86] Kibaroglu, Mustafa. *NATO before and after the Second Gulf War.* Connections 4:43-45 Summer 2005

Un nou Concept Strategic ar trebui să aducă un sfârşit în acest dezechilibru, de exemplu, prin schimbarea procedurilor de stabilire a ordinii de zi în cadrul NAC.[87]

În al doilea rând, trebuie să se facă alegeri în ceea ce priveşte viitorul NATO ca o organizaţie de apărare. În mod evident, apărarea colectivă rămâne coloana vertebrală a Alianţei. Dar ce înseamnă acest lucru într-o eră în care stopările livrărilor de energia şi (Cyber-) terorismul sunt preferatele linii de atac? Clauza de apărare colectivă NATO în conformitate cu articolul 5 a fost invocat în mod corespunzător, după 9/11, ceea ce înseamnă, în teorie, că NATO ca un întreg, rămâne într-o stare de cvasi-război. Faptul că, pur şi simplu am uitat acest lucru indică faptul că Alianţa trebuie să reconsidere în natură de apărare colectivă, răspunsurile sale, precum şi de importanţa de reinventarea abordărilor sale operaţionale pentru a face faţă noilor provocări la adresa securităţii mai eficient. Operaţiunile militare a NATO sugerează o nouă strategie de "înainte de apărare", în cazul în care interesele şi valorile aliate sunt protejate "de la Hindukush." Dar cum securitatea energetică domină ordinea de zi şi relaţiile cu Rusia, la punctul de îngheţ, adevărul, şi, posibil, nuvela, sensul articolului 5 necesită serioase gânduri colective. Toate acestea implică faptul că NATO trebuie să-şi stabilească priorităţi. Decalajul aşteptări-capabilităţi al Alianţei este de a deveni periculos de mare. Ca o organizaţie, NATO nu poate aduce mai multe instrumente politice la masa tratativelor şi depinde de dorinţa statelor membre de a lucra împreună şi de a-şi uni colectiv resursele şi capacităţile. Dar continua neînţelegere de finanţare şi de generare a forţelor NATO pentru operaţiile conduse expune surpătura consensului în cadrul Alianţei, în special în cazul ISAF. NATO ar trebui să înceapă să-si ajusteze haina în funcţie de material. Noul Concept Strategic ar trebui să explice în mod clar ce înseamnă articolul 5 în secolul 21, şi, în funcţie de noua evaluare să stabilească limitele domeniului de aplicare şi natura misiunilor conduse de NATO.[88]

În al treilea rând, NATO ar trebui să determine relaţia sa cu noii, de multe ori parteneri globali şi actori-cheie precum UE şi ONU cu privire la un nou nivel. În Afganistan, ISAF include aliaţi cruciali, cum ar fi Australia, a cărei 1000 de soldaţi sunt angajaţi în această ţară în provincia riscantă de sud, Uruzgan. Deoarece numeroase state membre NATO rămân reticente la riscul de viaţă în aceste misiuni periculoase, riscurile Alianţei, determină "coaliţii de voinţă", care ar submina solidaritatea internă şi, prin urmare, NATO raison d'être.[89] Dacă NATO doreşte să ajungă cu adevărat global, trebuie să atragă parteneri globali mai aproape de organizaţie, şi să clarifice drepturile şi obligaţiile lor, în conformitate cu noile reguli transparente ale jocului.[90] Acest lucru este valabil şi pentru relaţiile NATO cu UE şi ONU. În realitate, însă, acest lucru poate fi realizat numai prin atragerea în joc de resurse cheie ale organizaţiilor internaţionale (OI), cum ar fi UE, ONU, Banca Mondială. Acesta este motivul pentru care aceste OI au fost invitate pentru prima dată, pentru a discuta de reconstrucţia Afganistanului în timpul reuniunii informale NATO a miniştrilor apărării din Noordwijk, în octombrie 2007. Datorită faptului că 21 state UE sunt, de asemenea, membri ai NATO, o mai mare coordonare şi mai multe acţiuni comune între cele două organizaţii sunt în mod evident necesare. Aranjamentul Berlin Plus prevede UE folosind resursele NATO. Acum este timpul pentru un aşa-numit Berlin Plus în sens invers, ca Alianţa ar dori să folosească de la UE instrumente ca Europene Jandarmeresc Force (FEG), precum şi capabilităţile UE de gestionare a crizelor civile. Având în vedere că ONU Departamentul de operaţiuni de menţinere a păcii (DPKO) are acum 90000 trupe desfăşurate sub autoritatea sa (pe baza unui buget anual SUA de 5 miliarde dolari), relaţiile NATO-ONU în mod

[87] Kretchik, Walter E. *Concerning Multinational Staff Efficiency and Future NATO Operations.* Connections 3:53-58 December 2004. http://www.ciaonet.org/olj/co/co_ dec04/ co_dec04f.pdf

[88] *Key Element of NATO Transformation: The NATO Response Force (NRF).* NATO's Nations and Partners for Peace 50, no.2:44-49 2005. http://search.ebscohost.com/login.aspx?direct=true&db=mth&AN=18522280

[89] Kriendler, John. *NATO Crisis Management: Cooperation with PfP Partners and Other International Organizations.* Connections 3:59-68 December 2004. http://www.ciaonet.org/olj/co/co_dec04/co_dec04g.pdf

[90] Larrabee, Steve and Heisbourg, François. *How Global a Role Can and Should NATO Play?* NATO Review No.1:13-17 Spring 2003. http://www.nato.int/docu/review/2003/issue1/english/debate.html

evident, trebuie să fie consolidate şi formalizate. Numeroase sunt modalităţile de discutat informal, dar alegerile trebuie să se facă urgent.[91]

În al patrulea rând, confruntările NATO cu alegerile strategice şi cu dilemele avute pe cap vor avea un efect de curăţare în cadrul Alianţei. Cei care se tem că în drum spre un nou Concept Strategic va fi pavata cu conflict şi recriminare reciprocă au doar parţial dreptate. Principala problemă cu NATO este că menţinerea status quo-ului este mult mai riscant decât reforma – lipsa clarviziunii este cel mai clar semn de eşec. Astăzi, unii jucători cheie NATO îşi fac griji pentru aducerea perspectivelor diferite împreună într-un nou Concept Strategic. Unii doresc sa fie cu adevărat global NATO: alţii se tem că acest lucru ar putea afecta construirea unei puternice abordări europene.[92]

Va fi, fără îndoială, dificil de pus în practică acest lucru, dar NATO şi-o datorează sie însăşi, printr-o încercare serioasă. Deşi, principalul premiu ar trebui să fie un Concept Strategic inovator şi activist, pentru NATO, procesul de generare a consensului poate fi la fel de valoros ca scop-rezultatul în sine. Poate că Alianţa ar trebui să aibă curajul şi să ia aminte la problema UE, a cărei recentă criză constituţională a avut un efect cathartic asupra procesului de integrare europeană, mai degrabă decât să-l oprească.

Pentru a fi de succes, NATO are nevoie de un pachet de dureroase compromisuri, în care fiecare stat membru trebuie să dea şi să ia. Acest lucru necesită un efort de reformă cuprinzător pe care numai un nou Concept Strategic îl oferă.[93]

Nu există nici un moment perfect pentru a face o strategie a Alianţei. Aşa că astăzi este la fel de bun ca orice alt interval de timp. Amintiţi-vă că prezentul Concept Strategic datează din 1999, când NATO a avut primul război din istoria sa. Acest lucru ar trebui să acorde încrederea cerută Alianţei pe care o pot trage, de asemenea, afară, mai ales din moment ce pare a fi singura alternativă la o scădere constantă în relevanţă şi merit. "Este imperativ că vom prezenta publicului nostru, o viziune clară şi cuprinzătoare a ceea ce ne dorim Alianţa să realizeze"[94].

Conceptul Strategic existent din 1999 a făcut "progrese considerabile" în adaptarea NATO la realităţile securităţii lumii post - Război Rece, dar acum "avem nevoie pentru a merge mai departe".

Un nou Concept Strategic - pentru care parlamentarii NATO ar fi gata să contribuie - ar fi dat "o mai mare claritate", a indicat Preşedintele NATO PA, "de la întrebări, cum ar fi: gama de ameninţări de securitate la care angajamentul de apărare colectivă a articolului 5 ar trebui să răspundă; relaţia dintre operaţiunile de stabilizare şi determinarea capabilităţilor noastre; sfera geografică a Alianţei în termeni de membru şi de parteneriat; dezvoltarea de mai eficiente de cooperare între NATO şi ONU şi UE ".

Ca să nu uităm, restul lumii cu atenţie analizează acţiunile NATO, iar unele din ele, evident, doresc mult timp o alianţă imobilizată de dezorientare şi rigiditate. Un nou şi bazat Concept Strategic al NATO ar dovedi greşelile criticilor şi asigurarea pe termen lung a forţei Alianţei.

Dacă vom privi mai detaliat la textele originare din Carta, o serie de provocări fundamentale a înţelegerilor noastre curente ies în evidenţă. Să ne uităm la trei: principiul de indivizibilitate a securităţii, la problematica valorilor şi cea de risc.

Unul din elementele de noutate din Concept Strategic 1991 este noţiunea de "indivizibilitatea", în care se descrie asigurarea solidarităţii între membrii Alianţei: *Principiu fundamental de funcţionare al Alianţei este cel al angajamentului comun şi de cooperare*

---

[91] Kujat, Harald. *We Must Do Much More Collectively.* NATO's Nations and Partners for Peace 49, no.2:54-56+ 2004. http://search.ebscohost.com/login.aspx?direct=true&db=mth&AN=14147212

[92] Maze, Rick. *NATO Forges More Proactive Mission.* Army Times 66:31 March 13, 2006. http://docs.newsbank.com

[93] Mihalka, Michael. *NATO Response Force: Rapid? Responsive? A Force?* Connections 4:67-79 Summer 2005. http://www.ciaonet.org/olj/co/co_jul05/co_jul05i.pdf

[94] Preşedintele José Lello a deschis Sesiunea de primăvară a Adunării Parlamentare NATO în Madeira, Portugalia, cu o cerere, propunere ca Alianţa să elaboreze "un nou Concept Strategic pentru a fi adoptat la aniversarea NATO de 60 de ani".

reciprocă între statele suverane, în sprijinirea indivizibilității de securitate pentru toți membrii săi[95].

Acelaşi lucru se repetă în formularea Conceptului Strategic din 1999 şi este evocat în declarația oficială de la Summit-ul de la Praga. "Indivizibilitatea de securitate" este, în esență, o fuziune a doua importante noțiuni.

În primul rând, este legată de noțiunea de "securitate egalitate", care este uneori utilizat în documente secundare. De asemenea, poate fi găsită în documentele centrale de la Summit-ul de la Praga. Acesta este menit să modernizeze noțiunea nucleului articolului 5, că securitatea unuia este securitatea celuilalt. Cu alte cuvinte, faptul că securitatea nu poate fi "împărțită".

În al doilea rând, este o încercare de a moderniza noțiunea tradițională de solidaritate, un solid pilon al Cartei 1949. Sentimentul moral construit în conceptul de solidaritate poate argumenta că este în viață şi bine într-o formă sau alta, deşi ar putea fi tentată de către Clubul de Nord, pentru a fi înțeles de la cote tot mai mari, cu multiculturalismul din SUA şi Europa. Acest lucru este pentru noi o altă întrebare.[96]

Noțiunile de "indivizibilitate" şi "securitate egalitate" prezintă provocări pentru un nou mod de gândire, ce va trebui luat în considerare. La un nivel, traiectoriile diferite sociale, culturale, politice şi pe de altă parte, națiunile europene şi UE, în general, şi, pe de altă parte, Statele Unite, duc către întrebarea dacă securitatea uneia este securitatea celeilalte. Era post - 9/11 este caracterizată de un declin general de nesiguranță obiectivă, care este pe radarul geopolitic amenințare obiectiv identificabilă. Amenințările sunt de departe mai mult percepute ca fiind pur şi simple necunoscute calificate. Acest lucru face nesiguranța mai individuală şi mult mai subiectivă, şi terenul comun pentru experiențele de amenințare este slăbit şi dispare.[97]

O alta cheie a obiectivelor şi legitimității Alianței este noțiunea de valori. În Conceptul Strategic din 1999, am citit: *Bazat pe valorile comune ale democrației, drepturilor omului şi statului de drept, Alianța a lucrat încă de la începuturile sale pentru a asigura o paşnică şi durabilă ordine în Europa*[98].

O formulare similară poate fi găsită în Carta 1991. Este de remarcat faptul că valorile democrației, drepturilor omului şi a statului de drept sunt baza pentru lucrările care urmează să fie efectuate în Europa în cazul în care majoritatea ar considera că " paşnică şi de durată " a fost stabilizată, atât timp cât NATO a existat . Formularea este ambiguă, în sensul că se deschide posibilitatea ca autorul de valori este ceva sau cineva extra-european.

În general, problema care valori, de la cine, prin intermediul cui şi cu ce autoritate este lăsată mai mult sau mai puțin deschisă. Valori, oarecum ca nesiguranță, sunt legate de context şi determinate de forțe politice tot drumul de la individ, grup mic, societate şi nivel național. Mai mult, se remarcă faptul că noțiunea de valoare nu apare în Carta originală din 1949. Numai în 1991, după 1989, a fost considerat important să-şi bazeze activitatea de asigurare a Europei cu privire la aceste principii.[99]

Poate că cea mai notabilă mutație în cele trei părți serii de texte care alcătuiesc Tratatul Atlanticului de Nord şi cele două nou documente concept (1991 şi 1999) este apariția noțiunii de risc. Studiul de risc şi riscul de guvernare în domeniul științelor sociale a crescut semnificativ în domeniul de aplicare, în ultimele două decenii. Aceasta corespunde, în general, la o necesitate de

---

[95] *Manualul NATO*, 2001, p. 12

[96] Pardew, James and Bennett, Christopher. *NATO's Evolving Operations.* NATO Review, 9 p, Spring 2006. http://www.nato.int/docu/review/ 2006/issue1/ english/l

[97] Sangiovanni, Mette Eilstrup. *Why a Common Security and Defence Policy Is Bad for Europe.* Survival 45:193-206 Autumn 2003. http://www.ingentaconnect.com/content/routledg/surviv/2003/00000045/00000004/art00011

[98] Idem, p. 14

[99] Sloan, Stanley R. and Borchert, Heiko. *Mind the Three Transatlantic Power Gaps: How a New Framework Can Help Reinvent the Transatlantic Relationship.* Connections 2:35-49 September 2003. http://www.ciaonet.org/olj/co/co_sep03/co_sep03e.pdf

piață pentru cuantificare şi, desigur, o minimalizare a gradului de incertitudine cu privire la viitor.

Neştiind ce eveniment negativ deține viitorul costă bani şi eficiență în cazul în care unul concurează cu altul de care nu ştim. Astfel pericolele devin obiecte de ştiințe de calcul. Riscul poate fi calculat; rezultat din calcul poate servi ca bază pentru o acțiune, chiar şi fără cunoaştere reală a evenimentului.

Ambele documente noi cu privire la Conceptul Strategic sunt pline de această noțiune de risc. Conceptul de "risc" înlocuieşte în mai multe şi mai multe contexte noțiunea de pericol sau amenințare. Implicația este că în prezentul "mediu de securitate", chiar dacă nu ştim ce este în pericol, putem să răspundem la ne-cunoaştere cu un fel de cunoaştere. Chiar necunoscut, pericolul poate fi integrat în calculul modului de a răspunde ca şi cum ar fi fost un fel de pericol cunoscut. Această punere în aplicare a gândirii riscurilor este un răspuns la creşterea amenințărilor neconvenționale, non-naționale, non-contigue, tocmai cele care aduc ambiguitate la interpretarea de la articolul 5.[100]

Bibliografie:

- Missiroli, Antonio. *From Copenhagen to Brussels: European Defence: Core Documents, Volume IV*. Paris, Institute for Security Studies, European Union, 2003.
- Moustakis, Fotios. *The Greek-Turkish Relationship and NATO*. London, Frank Cass, 2003.
- Njølstad, Olav. *The Last Decade of the Cold War: From Conflict Escalation to Conflict Transformation*. London, Frank Cass, 2004.
- North Atlantic Treaty Organization. Public Diplomacy Division. *NATO in the 21st Century*. Brussels, Belgium, NATO Office of Information and Press, 2004.
- North Atlantic Treaty Organization. Public Diplomacy Division. *NATO Transformed*. Brussels, Belgium, NATO Public Diplomacy Division, 2004.
- Rupp, Richard E. *NATO after 9/11: An Alliance in Continuing Decline*. New York, Palgrave Macmillan, 2006.
- Rynning, Sten. *NATO Renewed: The Power and Purpose of Transatlantic Cooperation*. New York, Palgrave Macmillan, 2005.
- Serfaty, Simon. *Visions of the Atlantic Alliance: The United States, the European Union, and NATO*. Washington, CSIS Press, 2005.

[100] Howorth, Jolyon and Keeler, John T.S. *Defending Europe: The EU, NATO and the Quest for European Autonomy*. New York, Palgrave Macmillan, 2003. 247 p. (Europe in transition). NATO Enlargement and European Defense Autonomy, by Mark Webber, pp 157-180. Dilemmas of NATO Enlargement, by Julian Lindley-French, pp 181-199.

IMPLICAȚII GEOPOLITICE ALE GLOBALIZĂRII
GEOPOLITICAL IMPLICATIONS OF GLOBALIZATION

Lect.univ.dr. Boris Popescu
Facultatea de Ştiinţe Politice,
Relaţii Internaţionale şi Studii Europene
Universitatea „Lucain Blaga” din Sibiu

Abstract:

A new theoretical approoach of the Jord's development has produced some working papers from 21th century " prophets". In these papers they have analyzed aspect of future fram tendencies generated from the perspective of events al the end of last century. Many of these past events have reproduced, to a cerlain degree, ideas described by them or generated by the power centers' decisions. Al the same time, a new global interpretations was established through structural and organizational fac tors which has injluenced the geopolitical development process, and it generated a new interpretations of geopolitical models.

The geopolitical "expansions "is not longer dear, as Ihey were in the geopololicians'work papersup the to Word War II, but globalization has stimulated signi.ficant concerns. All those processes connected with it have generated new characteristic of international relationsips physiognomy.

Keywords: *globalization, geopolitical development, global interpretations*

Asistăm astăzi la o diversificare amplă a teoriei în toate domeniile ce aparţin Stiinţelor politice, precum şi la noi direcţii de 'investigare şi interpretare a conceptelor din sfera politicii. Ca ramură a ştiinţelor politice, geopolitica se află într-un proces de redefinire teoretică, generat de multiple transformări produse de globalizare, de natura şi consecinţele competiţiei globale, de tendinţele de apropiere tot mai mare de practica politică reflectată în deciziile politice şi comportamentul statelor în relaţiile internaţionale.

O nouă abordare teoretică a evoluţiilor lumii s-a produs şi prin apariţia unor lucrări în care "profeţii" secolului XXI, au tratat problemele viitorului din perspectiva unor tendinţe ce s-au manifestat în ultima perioadă a secolului trecut. Multe din evenimentele ce au avut loc au reprodus, la o anumită scară, modele descrise de aceştia şi "puse în mişcare" prin decizii ale centrelor de putere. Totodată, s-a creat un nou tip de interpretare a lumii prin factori structurali şi organizaţionali care au influenţat dezvoltarea proceselor geopolitice şi au dat o nouă înţelegere modelelor geopolitice.

"Expansiunea" geopolitică nu mai este explicită la fel ca în lucrările geopoliticienilor de până la cel de-al doilea război mondial, ci are relevanţa marilor probleme pe care le ridică globalizarea. Procesele circumscrise acesteia au creat noi trăsături ale fizionomiei relaţiilor internaţionale. Acestea se manifestă prin:

1. Un nou stil de abordare politică a relaţiilor internaţionale

Noua manieră de gândire a principalilor lideri politici ai lumii îşi are ongmea în comportamentul geopolitic global al SUA. Acest fapt este relevat chiar de autorii de peste Ocean. Într-o severă radigrafie a hegemonismului american. Samuel P. Huntington explică în *Super puterea singuratică* mecanismele marilor decizii ale SUA şi a consecinţelor acestora asupra mediului internaţional. Implicarea la nivel global în condiţiile dominaţiei exclusive a lumii de către Statele Unite a fost însoţită de eludarea şi reinterpretarea normelor de drept internaţional, de destructurări ale spaţiului geopolitic specific lumii bipolare, de extinderea semnificaţiei sintagmei "interese vitale" la reţelele comerciale, financiare, energetice, de transporturi etc. şi asocierea acestora intereselor de securitate. Ca urmare a evoluţiilor geopolitice influenţate de SUA, au apărut noi state care au promovat interesele americane în interiorul fostelor state naţionale şi au contribuit la mutarea "centrului de greutate" ale unor zone

geopolitice.

Extinderea NATO spre Est, declanşarea războiului din Afganistan şi hak, presiunile de natură diferită făcute asupra unor state sunt considerate decizii ale voinței de a controla şi influența evoluțiile potrivit intereselor globale americane. Deşi în derularea evenimentelor s-au produs numeroase controverse, aliații şi partenerii SUA au reacționat, în cele din urmă, solidar într-o formulă ce a exprimat voința "comunității internaționale".

Noul stil de abordare politică a relațiilor internaționale se face resimțit însă şi în zona oponenților SUA. Competiția generată de globalizare se manifestă sub cele mai diverse forme şi în pofida unor constrângeri impuse statelor de pe "axa răului", acestea continuă să reacționeze împotriva intereselor SUA. ,,Războiul împotriva terorismului" declanşat după 11 septembrie 2001, au accentuat divergențele asupra solutiilor lumii de mâine şi va continua, probabil să influențeze evoluțiile relațiilor internaționale.

2. Schimbarea modului tradițional de interpretare istorică a geopoliticii

Istoria geopoliticii consemnează faptul că temele şi subiectele geopolitice au fost repudiate datorită caracterului de "doctrină reacționară" promovate în special de Şcoala germană (Teoria spațiului vital, teoria scindării geografice a lumii, doctrina biologică a statului etc.). Ultimele decenii au reabilitat statutul geopoliticii şi l-au pus sub semnul ştiinței. Prăbuşirea lumii bipolare, ascensiunea conceptului de globalizare şi alte procese care s-au produs în ordinea internațională au adus în dezbatere noțiuni aflate sub incidența interpretărilor geopolitice. Dintre acestea, legitimitatea istorică pare să fie profund afectată de evoluțiile din unele spații geopolitice Exemplul Kosovo este cel mai relevant, ca actualitate, a acestui tip de interpretare şi pune în discuție independența prin secesiune a unor comunități care si-au construit în timp un alt destin istoric în interiorul unor spații ce se revednică prin ligimitate istorică. Problema care se pune este aceea a recunoaşterii de către "comunitatea internațională" a acestui tip de autodeterminare şi până unde poate fi acceptată o asemenea dizidență în dreptul internațional consacrat prin tratate şi acorduri. Curentul apărut la începutul anilor '90, de afirmare a etnocentrismului şi autonomiei minorităților a creat o nouă interpretare a paradigmelor de suveranitate, independență, drepturi ale omului, dreptul la ingerinta - toate generate de natura democrației interne şi a normelor de drept naționa1. În anumite spații, în special a celor neomogene din punct de vedere etnic, s-au produs puternice conflicte care au statuat politic drepturile colective în defavoarea altor comunități minoritate în spațiul respectiv. De remarcat faptul că în majoritatea conflictelor a fost invocată identitatea etnică şi culturală, ca elemente de legimitate pentru separația de statele naționale şi argument pentru supraviețuirea "identitară". Este într-un fel eşecul conviețuirii multiculturale, fenomen care se manifestă şi în prezent în anumite spații.

3. Influența geopoliticii asupra strategiei a creat un nou mediu de securitate

Noua configurație a sistemului internațional (harta politică a lumii este supusă în continuare modificărilor) a generat un nou mediu de securitate. S-au făcut numeroase studii şi s-au dat numeroase interpretări modelelor de securitate după prăbuşirea lumii bipolare. Esența securității rămâne însă rezultatul raportului dintre amenințări şi posibilitatea de a le contracara. Din totdeauna sistemele politice au fost protejate de sisteme militare.

Pentru lumea în formare geostrategia a devenit instrumentul geopoliticii. Că lucrurile stau aşa o dovedeşte faptul că toate crizele de amploare din sistemul internațional au fost "asistate" de operații militare, chiar dacă genericul sub care s-au desfăşurat au căpătat denumiri generoase - *operații de menținere a păcii, de impunere a păcii, umanitare* etc.

Ceea ce insa structura geopolitică a lumii a modificat esential este spatiul de confruntare dintre părtile posibil de a fi implicate în conflict. În limbajul geostrategiei semnificația curentă a acestuia se regăseşte în sintagma "teatrul de acțiuni militare". Spre deosebire de perioada

"războiului rece", unde confruntarea posibilă era localizată în limitele relației de spațiu est/vest, în epoca globalizării sunt posibile constituirea de teatre de acțiuni militare în toate zonele geopolitice.

În decursul anilor '90 lumea politică se concentra pe amenințările apărute ca urmarea destructurării, în principal ale spațiului fostei URSS, privite ca amenințări locale, la acestea adăugându-se conflictele interetnice ori religioase din unele zone în care rivalitățile istorice erau aduse în actualitate. Chiar şi în filozofia Conceptului strategic al Alinației, elaborat cu ocazia Summit-ului de la Washington, amenințările au un caracter dubitativ.

Perioada a fost prielnică pentru dispariția armatelor de masă, reconstrucția forțelor Şi retehnologizarea armatelor pentru statele puternice. Miza ameniţărilor a devenit globală. Terorismul şi proliferarea armelor nimicire în masă au constituit principalele argumente în formularea unei strategii globale de luptă împotriva amenințărilor şi, totodată, pretextul deschiderii noilor teatre de acțiuni militare din epoca globalizării. Dar consensul asupra noilor amenințări ale secolului XXI lipseşte. Pentru a evita actiunile arbitrare în mediul de securitate, fostul secretar general al ONU Kofi Anan, a inițiat, printr- un amplu studiu finalizat de experții organizației în decembrie 2004, o nouă concepție de abordare a conceptului de securitate colectivă ca urmare a evoluțiilor geopolitice.

Conceptul de amenințare este privit ca un eveniment sau proces care conduce la victime pe scară largă sau la reducerea şanselor de viață şi subminează statul ca unitate de bază a sistemului internațional. Sunt identificate cinci categorii de amenințări la adresa păcii şi securității internaționale, astfel: *amenințări economice şi sociale (inclusiv sărăcia, bolile in.fec,tioase şi degradarea mediului); conflicte inter şi intra-statale; armele nucleare, radiologice, biologice şi chimice; terorismul; crima organizată transnațională.*

Această viziune amplă asupra amenințărilor în epoca globalizării era însoțită de propuneri de prevenire a acestora. Din păcate, intenția organizației de a promova consensul asupra acestei probleme vitale pentru securitatea mondială nu a fost împărtăşită în mediile de decizie politică la scară planetară. De altfel şi între principalii actori internaționali, privirea asupra amenintărilor din epoca globalizării nu este unitară. Acest fapt este relevat întru- un discurs recent al actualului şef al CIA, Michael Hayden - "nu este clar când şi dacă SUA şi Europa vor ajunge să aibă aceiaşi viziune asupra amenințărilor secolului XXI, aşa cum s-a întâmplat în ultima jumătate a secolului XX"*

Probabil că SUA îşi extinde contradicția cu Europa şi în privința securității, aşa cum polemizează pe alte teme. Într-o exegeză asupra "războaielor cultura le" un prestigios erudit dezvoltă ipoteza lui Volker R. Berghahn, profesor la universitatea Columbia potrivit căruia, "americanii trebuie să câştige nu doar războiul planetar împotriva comunismului , ci şi războiul trasatlantic împotriva spiritului european care disprețuieşte cultura şi civilizația Lumii Noi"** Chiar dacă "intelectualizarea" problemei este uşor prețioasă, există un argument de luat în seamă cel puțin prin sintagma "cultural cold war", creată de Cristopher Lasch pe la mijlocul perioadei "războiului rece".

Oricum dilema istorică a Americii - să rămână singură ori să convertească măcar o parte a comunității internaționale se menține, iar în materie de securitate este mai actuală ca oricând.

Geopolitica globalizării a adus, din punct de vedere strict geostrategic trei elemente noi în mediul de securitate: *extinderea NATO şi menținerea supremației militare asupra organizatiei; internationalizarea fortelor si parteneriatul militar; extinderea misiunilor În teatrele de aC,tiuni militare.* Într-o perspectivă imediată nu se întrevăd schimbări spectaculoase ale mediului de securitate.

4. Factorul economic a devenit decisiv în constituirea noilor tendințe geopolitice

Există o formulare în capitolul" Provocări şi riscuri la adresa securității" din Conceptul strategic al NATO în care interesele de securitateale ale Alianței pot fi afectate de "întreruperea fluxului de resurse vitale". În contextul amplificării competiției economice mondiale, cucerirea

şi
menţinerea pieţelor este în primul rând o problemă de resurse. Apare tot mai clar faptul că tendinţele geopolitice actuale cât şi cele de perspectivă sunt de natură preponderent economică . Economia mondială este dependentă în continuare de resursele energetice convenţionale iar criza energetică continuă să se adâncească. "Maximul istoric"al barilului de ţiţei evoluează aproape săptămânal, iar pentru majoritatea statelor devine tot mai dificil accesul la resursele scumpe. Marii giganţi ai economiei mondiale sunt într-o competiţie acerbă pentru câştigarea supremaţiei pe piaţa "aurului negru". În reconfigurarea noilor spaţii geopolitice lupta pentru energie nu mai este numai în culise.

Ea s- a mutat şi în teatrele de război şi va continua să deschidă şi alte teatre. **În** acelaşi timp, în afacerile mondiale au apărut actori neconvenţionali, cu mult mai puternici decât guvernele care dirijează fluxurile economiei mondiale - companiile transnaţionale. Acestea prin caracterul global al afacerilor generează decizii care modifică echilibrul geopolitic şi destructurează ori accentuează integrarea spaţiilor economice. **În** perspectiva aşa - zisei lumi multipolare este cert că spaţiile geopolitice se vor structura în jurul marilor puteri economice care, la rândul lor vor concura pentru supremaţie într-o nouă fază a globalizării.

5. Relaţiile internaţionale sunt în mare măsură injluenţate de informaţii, tehnologie şi luxul de servicii de toate tipurile

Prima trăsătură a conceptului de globalizare se regăseşte în valorizarea informaţiei capabile să străbată cu viteza luminii întreg spaţiul planetei. Informaţiile constituie elementul strategic al deciziei în toate domeniile puterii globale - politice, economice , militare ori de altă natură. Conceptele şi metodele noilor tehnoligii sunt apte să interconecteze toate tipurile de legături din mediul global. Relaţiile internaţionale sunt supuse unor influente fără precedent de natură tehnică. Transformările s-au produs ca urmare a evoluţiilor rapide ale generaţiilor de instrumente tehnologice iar noile modele de relaţii sunt întemeiate pe informaţii care influenţează gradul de mobilitate şi adaptare a societăţilor. "Informaţia înseamnă putere" nu mai are aceeaşi semnificaţie din epoca industrială. Însăşi puterea informaţiei a devenit factorul cel mai dinamic al globalizării - proces atât de controversat şi în privinţa ierarhiilor pe care le crează în competiţia pentru supremaţie dar şi pentru supravieţuirea, în cazul acelor comunităţi care vor eşua în această competiţie.

* Michael Hayden, fragment din discursul de la Universitatea de stat din Kansas, Evenimentul Zilei, Vineri 2 Mai 2008, p.13.

** Apud, Dan C. Mihăescu, *Vocaţia mijlocirii* - Sorin Antohi, *Războaie culturale,* Editura Polirom, Iaşi, 2008

DIMENSIUNEA NAȚIONALĂ A SECURITĂȚII REPUBLICII MOLDOVA: PROVOCĂRI ŞI PERSPECTIVE

THE NATIONAL DIMENSION OF MOLDOVA'S SECURITY: CHALLENGES AND PROSPECTS

Conf.univ.dr. Diana Bencheci
Facultatea de Relații Internaționale, Ştiințe Politice şi Administrative
Universitatea de Stat din Moldova
Drd. Marcel Bencheci,I
Facultatea de Relații Internaționale, Ştiințe Politice şi Administrative
Universitatea de Stat din Moldova

Abstract:

From its independence, the Republic of Moldova was forced to focus its national security dimension in dependence of external geopolitical factors and interests. The national security is in dependence of the international dimension, the Republic of Moldova beeing characterized by geopolitical and economic interests of other countries, artificial feeding of the Transnistrian conflict and the situation of foreign military forces, which have an impressive in-country logistics.

According to Moldova's national security strategies adopted in the years 2009-2013, economic security would strengthen the fight against poverty and reduce energy dependence by creating deposits of natural gas storage and diversification of fuel types used by country and import routes of energy resources. The Moldovan state security bodies are empowered to combat not only terrorism but also the organized crime and corruption that undermine the state security.

Keyterms: *Moldova'security, security dimensions, state security*

Aşezarea geografică a Republicii Moldova, prezența separatismului înarmat, care are structuri militare neconstituționale şi frontiere netransparente reprezintă provocări majore în adresa securității Republicii Moldova. De la proclamarea independenței sale Republica Moldova a fost nevoită să-şi orienteze dimensiunea națională a securității sale în dependență de factorii geopolitici externi şi interesele sale. Astfel dimensiunea națională a securității țării se află în dependență directă de dimensiunea internațională, cea a Republicii Moldova fiind marcată de interese geopolitice şi economice ale altor entități, care alimentează artificial conflictul transnistrean şi situarea unei forțe militare străine ce dispune de o logistică impresionantă pe teritoriul țării, cele ale Armatei 14-a ruse. Extinderea frontierei geopolitice a UE şi NATO spre Est i-a determinat pe ruşi să-şi adopte o nouă strategie vizavi de Republica Moldova pentru a-şi asigura satisfacerea intereselor în spațiul Europei de Sud-Est, strategie constînd în principal din presiuni de ordin economic şi politic asupra țării noastre, aceasta alcătuind o altă provocare în adresa securității naționale a statului. Pe lîngă factorul militar, Federația Rusă întreprinde acțiuni de supunere economică a Republici Moldova, a extinderii dependenței energetice prin manipularea prețurilor la carburanți şi gaze, achiziționarea în contul datoriilor pentru gaz a celor mai prospere întreprinderi din Transnistria, manipularea accizelor pentru a limita exporturile Republicii Moldova în această țară. În acest context, în conformitate cu Strategia securității naționale a Republicii Moldova adoptată pe anii 2009-2013, asigurarea securității economice s-ar fortifica prin combaterea sărăciei şi diminuarea dependenței energetice prin crearea de depozite de stocare a gazelor naturale şi diversificarea genurile de combustibil utilizați pe teritoriul țării, precum şi a căilor de import a resurselor energetice.[101]

[101] Securitate Națională prin reducerea sărăciei şi soluționarea conflictului transnistrean, 20 Aprilie 2010 http://www.timpul.md/articol/securitate-nationala-prin-reducerea-saraciei-si-solutionarea-conflictului-transnistrean-9477.html

Politica securității naționale are un caracter flexibil, adaptându-se în funcție de evoluțiile pe plan intern şi extern, deoarece starea securității naționale nu poate fi privită în izolare, întrucît instabilitățile şi pericolele într-un stat afectează starea securității altor state, impunînd eforturi comune şi o cooperare internațională consolidată. Dimensiunea națională a securității identifică segmentele specifice ce țin de securitatea publică şi securitatea domeniilor de importanță vitală pentru stat, politicii de securitate şi apărare, care vor facilita reacționarea promptă la riscurile şi vulnerabilitățile principale cu care se confruntă societatea moldovenească. Ea este determinată de legislația internă a țării şi în primul rând de prevederile Concepției securității naționale[102] şi de Strategia securității naționale a Republicii Moldova adoptată pe anii 2009-2013, care dezvoltă principiile direcționale ale acestei Concepții. Asigurarea şi apărarea independenței, suveranității, integrității teritoriale, ordinii constituționale, dezvoltării democratice, securității societății şi a cetățenilor țării, consolidarea statalității Republicii Moldova, apărarea şi promovarea valorilor naționale prevenirea şi combaterea crimelor cu caracter transnațional, cum ar fi terorismul şi secesionismul sunt direcții prioritare în asigurarea securității naționale Republicii Moldova. Aceste direcții sunt realizate prin perfecționarea continuă al sistemului securității naționale şi asigurarea activității instituțiilor democratice. Iar căile de asigurare a securității naționale a Republicii Moldova [103] sunt atinse prin consolidarea acesteia prin intermediul politicii externe şi a politicii de apărare a Republicii Moldova; asigurarea respectării neutralității țării; participarea la eforturile internaționale orientate spre gestionarea amenințărilor şi provocărilor contemporane; asigurarea securității economice şi energetice; prevenirea şi combaterea terorismului internațional; cooperarea la nivel bilateral în domeniul securității; consolidarea securității sociale şi a coeziunii interetnice; reglementarea conflictului transnistrean şi reintegrarea țării**.** Pentru Republica Moldova este dificil de realizat căile de asigurare a securității naționale, deoarece sunt prezente anumite riscuri în adresa ei, cum ar fi sărăcia, subdezvoltarea economică şi dependența energetică, conflictul transnistrean, instabilitatea politică, lipsa controlului asupra segmentului transnistrean factorul criminogen şi corupția, problema demografică şi sănătatea populației, poluarea mediului, riscurile la adresa securității informaționale, instabilitatea sistemului financiar-bancar.

Condițiile favorabile activității unor organizații teroriste pe teritoriul republicii, acțiunile militare în spațiul Comunității Statelor Independente (CSI), ale căror consecințe se răsfrâng pe teritoriul țării noastre ar putea contribui inevitabil la subminarea securității naționale şi constitui o provocare. Totodată, democratizarea societății a generat facilități în regimul de intrare şi ieşire a străinilor pe teritoriul republicii. Ca rezultat, avem o adevărată invazie a cetățenilor străini, care utilizează teritoriul țării ca loc de reşedință temporară a persoanelor aferente la posibile structuri teroriste internaționale, ca ascunziş după săvârşirea crimelor şi ca teren de pregătire ai reprezentanților lumii interlope şi ai formațiunilor neconstituționale din diferite țări. În acelaşi timp, constatăm că în Republica Moldova, la moment, nu există amenințări teroriste directe la securitatea statului. Schimbările ce au avut loc în lume, migrația, apariția refugiaților modifică, însă, situația. De aceea, considerăm că creşterea numărului de acorduri bilaterale încheiate între Republica Moldova şi alte state privind lupta contra terorismului, precum şi asistența juridică reciprocă va minimaliza comiterea actelor teroriste, va preîntâmpina săvîrşirea lor şi va reduce în timp soluționarea acestei probleme. În prezent, întregul mapamond îşi uneşte eforturile pentru a elabora o atitudine comună şi măsuri coordonate în combaterea terorismului. Totodată, prevenirea terorismului urmăreşte atingerea unui obiectiv eficient în ce priveşte educarea şi informarea timpurie asupra riscului la care se pot expune persoanele care promovează crima organizată şi terorismul. Republica Moldova aplică sistematic programe în acest sens, apelând la

[102] Concepția securității naționale, adoptată de Parlament prin Legea organică nr.112-XVI din 22 mai 2008, analizează amenințările şi vulnerabilitățile la adresa securității naționale şi stabileşte căile şi mijloacele de asigurare a stării securității naționale.

[103] Strategia securității naționale a Republicii Moldova adoptată pe anii 2009-2013, adăugat de ion rotari, http://www.nato.md/content/view/918/lang,ro/, accesat la 22 aprilie 2010

materiale informative, seminare cu scop de a preveni şi de a combate fenomenul terorist în diverse instituţii atât guvernamentale, cât şi ne guvernamentale.

Republica Moldova, în conformitate cu convenţiile şi acordurile internaţionale la care este parte, cooperează cu organele de drept şi serviciile speciale ale altor state, precum şi cu organizaţiile internaţionale care activează în domeniul prevenirii şi combaterii crimelor organizate şi terorismului. În acest context, menţionăm cooperarea eficientă a autorităţilor din ţara noastră, care desfăşoară activităţi de combatere a terorismului cu organele de profil din statele-membre ale CSI. Această conlucrare se realizează în baza Acordului privind colaborarea statelor-membre ale Comunităţii Statelor Independente în lupta cu terorismul, ratificat prin Legea Republicii Moldova adoptată la 27 iulie 2001.[104] Astfel, în orice situaţie, în cadrul unui stat de drept, prioritate trebuie să fie acordată ocrotirii valorilor general umane, libertăţii şi egalităţii cetăţenilor, asigurării unui nivel de trai decent pentru toţi locuitorii statului. O pondere majoră pentru desfăşurarea activităţilor antiteroriste este colaborarea şi interacţiunea statelor prin intermediul organelor împuternicite în vederea supravegherii şi controlului oportun şi, respectiv, al tuturor manifestărilor de terorism şi al situaţiilor de risc ce pot genera stări de conflict în cadrul statului sau la nivel internaţional, precum şi schimbul de informaţii şi experienţă în acest sens.

Întru consolidarea luptei împotriva terorismului, Parlamentul Republicii Moldova a adoptat la 12.10.2001 Legea cu privire la combaterea terorismului, iar la 15.11.2001[105] - Legea Republicii Moldova cu privire la prevenirea şi combaterea spălării banilor şi finanţării terorismului[106]. De asemenea, prin art. 278 şi 279 ale noului Cod Penal al Republicii Moldova adoptat la 13.09.2002[107] se stipulează răspunderea penală pentru actele de terorism şi activitatea de finanţare şi asigurare materială a actelor teroriste.

În acelaşi context, în anul 2002 Parlamentul Republicii Moldova a ratificat Convenţia internaţională adoptată la 09.12.1999 în New York privind suprimarea finanţării terorismului[108] şi Convenţia privind spălarea banilor, depistarea, sechestrarea şi confiscarea veniturilor provenite din activitatea infracţională[109]. Un pas important în perfectarea cadrului juridic a constituit asigurarea protecţiei de stat a persoanelor care participă la depistarea, prevenirea, curmarea, cercetarea şi descoperirea crimelor, la examinarea judiciară a dosarelor penale, fiind adoptată la 28.01.98 Legea nr. 1458[110], care în prezent este expusă într-o redacţie nouă, modificată şi completată conform exigenţelor internaţionale şi va fi propusă spre examinare în Parlamentul Republicii Moldova.

Cu toate că fenomenul terorismului nu are o răspândire largă pe teritoriul Republicii Moldova, suntem conştienţi de faptul că acesta are un caracter internaţional şi combaterea acestui flagel constituie o problemă majoră a tuturor ţărilor. Din aceste considerente, în cadrul Serviciului de Informaţii şi Securitate, Ministerului Afacerilor Interne, Departamentului Instituţiilor Penitenciare din cadrul Ministerului Justiţiei, Serviciului Protecţie şi Pază de Stat s-au creat subdiviziuni specializate întru prevenirea şi curmarea a astfel de pericole, care

---

[104] Acordul privind colaborarea statelor membre ale CSI în lupta cu terorismul din 04.06.1999//ratificat prin Legea nr. 426-XV din 27.07.2001//Publicat în Monitorul Oficial nr. 29-31/186 din 02.03.2001

[105] Legea cu privire la combaterea terorismului nr. 539-XV din 12.10.2001//Monitorul Oficial al Republicii Moldova nr. 147-149/1163 din 06.12.2001. - pag. 10-15

[106] Legea cu privire la prevenirea şi combaterea spălării banilor şi finanţării terorismului nr. 190-XVI din 26.07.2007//Monitorul Oficial nr. 141-145/597 din 07.09.2007. - pag. 25-29.

[107] Codul Penal al Republicii Moldova// Monitorul Oficial al Republicii Moldova nr. 128-129/1012 din 13.09.2002. - pag. 46

[108] Convenţia internaţională privind suprimarea finanţării terorismului din 09.12.1999//ratificată prin Legea Republicii Moldova nr. 1241-XV din 18.07.2002. Publicată în ediţia oficială „Tratate internaţionale", 2006, volumul 35, pag. 269

[109] Convenţia privind spălarea banilor, depistarea, sechestrarea şi confiscarea veniturilor provenite din activitatea infracţională din 08.11.1990//ratificată prin Legea Republicii Moldova nr. 914-XV din 15.03.2002. Publicată în ediţia oficială „Tratate internaţionale", 2006, volumul 35, pag. 107

[110] Legea Republicii Moldova pentru modificarea şi completarea Legii nr. 1458-XIII din 28.01.1998 privind protecţia de stat a părţii vătămate, a martorilor şi a altor persoane care acordă ajutor în procesul penal nr. 126-XV din 03.05.2001//Monitorul Oficial al Republicii Moldova nr. 62/412 din 09.06.2001, pag. 24-27

colaborează cu alte organe de drept din țară. Este de remarcat faptul că subdiviziunile menționate au acumulat deja o experiență la capitolul dat, efectuând de comun şi unele exerciții antiteroriste. La moment s-au creat sisteme operaționale, care conțin date despre crimele de acest gen şi obiectele aplicate.

Armonizarea legislației naționale la standardele internaționale şi europene în domeniul prevenirii şi combaterii terorismului constituie una din prioritățile de bază ale politicii Republicii Moldova, determinate în programele naționale privind implementarea Planului de Acțiuni Republica Moldova – Uniunea Europeană şi a Planului Individual de Acțiuni al Parteneriatului Republica Moldova – NATO[111].

Cu referire la aspectul internațional în domeniul combaterii terorismului şi crimei organizate, menționăm că legislația națională prevede următoarele:

a) Republica Moldova, în conformitate cu tratatele internaționale la care este parte, cooperează cu organele de drept şi serviciile speciale ale altor state, precum şi cu organizațiile internaționale, care activează în acest domeniu;

b) În interesul asigurării securității persoanei, societății şi statului Republica Moldova urmăreşte pe teritoriu său persoanele implicate în acțiuni teroriste, inclusiv în cazurile în care actele teroriste au fost planificate ori săvârşite în afara teritoriului său, dar au adus daune țării, precum şi în alte cazuri, prevăzute de tratatele internaționale, la care Republica Moldova este parte;

c) În caz de necesitate, Republica Moldova, în conformitate cu tratatele internaționale la care este parte, poate solicita, în mod stabilit, asistența necesară din partea altor state la desfăşurarea acțiunilor de eliberare a ostaticilor, precum şi poate participa la astfel de acțiuni.

Activitățile de combatere a terorismului sunt desfăşurate de organele securității statului ale Republicii Moldova în conlucrare strânsă cu organele competente din alte state. Astăzi Serviciul de Informații şi Securitate al Republicii Moldova conlucrează activ în format bilateral şi multilateral cu serviciile speciale ale: Statelor Unite ale Americii, Federației Ruse, Ucrainei, altor state membre ale CSI, Germaniei, Marii Britanii, Turciei, României, Ungariei, Bulgariei şi altor țări.

Republica Moldova este parte la Acordul privind colaborarea statelor-membre ale Comunității Statelor Independente în lupta cu terorismul din 1999, cooperează cu statele-membre ale bazinului Mării Negre în baza Acordului din 1998 şi Protocolului adițional din 2002, a ratificat Acordul, din 2002, privind colaborarea între statele-membre GUAM în domeniul combaterii terorismului, crimei organizate şi altor tipuri de infracțiuni grave.

Punând la bază principiul de dirijare unipersonală a forțelor şi mijloacelor antrenate în desfăşurarea operațiilor antiteroriste şi în temeiul art. 6 aliniatul (4) al Legii cu privire la combaterea terorismului nr. 539-XV din 12.10.2001 prin Hotărîrea Guvernului nr. 1295 din 13.11.2006 se creează Centrul Antiterorist al Serviciului de Informații şi Securitate.

Întru stoparea primară a terorismului resursele sunt direcționate spre prevenirea apariției comportamentului terorist, iar populația - țintă este constituită din non terorişti la care se pot identifica anumiți factori de risc. Este rezonabilă presupunerea că intervențiile cât mai timpurii pot avea ca rezultat prevenirea terorismului. Evident că în țara noastră organele competente efectuează o activitate enormă pentru a nu admite destabilizarea ordinii existente, ținând sub control situația din interiorul statului, asupra acestui fapt indică şi practicienii implicați în acest proces. Însă, indiferent de aceasta, nu trebuie admisă în nici un caz diminuarea vigilenței sau inspirarea încrederii în invincibilitatea sistemelor existente de protecție antiteroristă.

Potrivit comunicării cu privire la situația operativă în domeniul combaterii terorismului, prezentată de ex-Directorul Serviciului de Informații şi Securitate al Republicii Moldova, I.Ursu *până în prezent am fost feriți de atentate teroriste, iar informația de care dispune astăzi SIS*

[111] Planul Individual de Acțiuni al Parteneriatului (IPAP) Republica Moldova- NATO, aprobat prin Hotărîrea Guvernului nr. 1506 din 29.12.2006; Planul de Acțiuni Republica Moldova – Uniunea Europeană, aprobat prin Hotărîrea Guvernului nr. 356 din 22.04.2005

arată că în țară nu exista grupări sau adepți ai terorismului internațional. Eforturile depuse în comun cu alte organe de drept au făcut posibila neutralizarea intențiilor unor centre teroriste internaționale de a-şi crea în țara noastră structuri organizate. Totodată, nu este exclusă existența, în Republica Moldova a unor simpatizanți ai terorismului. În acest sens, ofițerii SIS fac totul posibil pentru a nu permite apariția unor forțe care ar dori să-şi realizeze intențiile sau ambițiile lor politice prin metode violente[112]. Totodată, directorul Serviciului a subliniat că există suficiente informații care certifică activitatea crescândă pe teritoriul republicii a emisarilor şi adepților unor grupări extremiste, preponderent de origine islamică. În ultimul timp a sporit numărul cetățenilor străini, descendenți din zonele conflictelor militare şi din statele unde au reşedință cunoscute structuri teroriste internaționale. Au fost fixate şi curmate la faza inițială tentativele de legalizare a membrilor acestor mişcări în țara noastră, de a-şi crea ramificări structurale. Se observă interesul unor organizații teroriste internaționale față de armamentul stocat în Transnistria şi cel produs la întreprinderi industriale din zonă.

În Republica Moldova, autoritatea națională care desfăşoară nemijlocit activitatea de combatere a terorismului este Serviciul de Informații şi Securitate al Republicii Moldova. Anume SIS şi organele sale teritoriale sunt împuternicite să combată terorismul prin acțiuni de prevenire, depistare şi curmare a infracțiunilor cu caracter terorist, inclusiv a celor care urmăresc scopuri politice, precum şi a activității teroriste internaționale.

Organul abilitat cu dirijarea, coordonarea şi realizarea măsurilor de combatere a terorismului este Centrul Antiterorist al Serviciului de Informații şi Securitate al Republicii Moldova, înființat în 2006[113]. Necesitatea creării pe lângă SIS a unui Centru Antiterorist, care ar uni eforturile Serviciului de Grăniceri, Serviciului vamal, Ministerului Apărării, Ministerului Afacerilor Interne, Ministerului Tehnologii Informaționale, altor structuri naționale abilitate în combaterea terorismului, a fost înaintată, de fapt, de către conducerea Serviciului încă în septembrie 2001, ca urmare a evenimentelor tragice din 11 septembrie în SUA. Anume reprezentantul Centrului Antiterorist conduce grupul operativă ce se creează pentru dirijarea nemijlocită a operațiunilor antiteroriste. Nu trebuie negat faptul că acțiunile teroriste au, de regulă, ca obiect viața unor personalități de vază. Astfel, contracararea unor asemenea acțiuni practic în toate țările lumii este sinonimă cu protecția demnitarilor ce ocupă funcții înalte în stat. Iată de ce Serviciul de Protecție şi Pază de Stat, la fel este obligat să participe, în limitele competenței, la combaterea terorismului manifestată prin asigurarea securității persoanelor fizice şi a obiectelor aflate sub pază. În acest sens, Serviciul colaborează şi îşi coordonează acțiunile cu toate autoritățile care desfăşoară activitatea de combatere a terorismului, inclusiv cu serviciile similare ale altor state[114]. Cât priveşte celelalte organe ale securității statului, Serviciul Grăniceri şi subdiviziunile sale teritoriale combat terorismul prin curmarea tentativelor teroriştilor de a trece frontiera de stat a Republicii Moldova, iar Serviciul Vamal combate terorismul prin acțiunile de prevenire, depistare şi curmare a tentativelor de trecere peste frontiera de stat a Republicii Moldova a armelor, a substanțelor explozive, toxice, radioactive şi a altor obiecte, care pot fi folosite pentru săvârşirea infracțiunilor cu caracter terorist.

Actele teroriste care au avut loc în ultimul deceniu au demonstrat vulnerabilitatea serviciilor speciale. Însuşi caracterul şi formele de realizare a unei asemenea amenințări cum este terorismul au drept efect imposibilitatea creării unui mecanism efectiv de contracarare din partea acestor servicii, indiferent de sursele umane aflate la dispoziția lor sau de gradul de dotare tehnico-materială. Nici un serviciu nu poate deține monopolul asupra cunoaşterii, prevenirii şi combaterii acțiunilor teroriste puse la cale de marile organizații teroriste cunoscute. În aceste condiții, intensificarea eforturilor de cooperare şi colaborare între state, în special stabilirea

[112] Cara S., Serviciul de Informații şi Securitate împlineşte 16 ani // http.moldova-suverană.md/index.php, accesat la 3 mai 2009.
[113] Hotărîre privind Centrul Antiteror al Serviciului de Informații şi Securitate nr. 1295 din 13.11.2006//Monitorul Oficial al Republicii Moldova, 2006, nr. 178-180/1385.
[114] Legea Republicii Moldova cu privire la combaterea terorismului nr. 539-XV din 12.10.2001//Monitorul oficial al Republicii Moldova, 2001, nr. 147-149/1163.

legăturilor strânse între structurile responsabile de combaterea terorismului, pare a fi răspunsul optim la flexibilitatea de care dau dovadă grupările teroriste, la capacităţile lor de adaptare la schimbările din societate, la nivelul înalt de finanţare şi pregătire a teroriştilor etc. După cum a menţionat politicianul rus Evghenii Primakov, fără unirea forţelor tuturor statelor astăzi nu vom putea obţine victorie în lupta contra terorismului[115].

În prezent, organele securităţii statului din Republica Moldova sunt împuternicite să combată nu numai terorismul, ci şi crima organizată, corupţia care subminează securitatea statului. Astfel Serviciul Vamal efectuează urmărirea penală în privinţa infracţiunilor prevăzute în art.248 şi 249 din Codul Penal[116]. Un alt organ al securităţii statului, anume Serviciul de Informaţii şi Securitate al Republicii Moldova, până nu demult de asemenea era competent de a efectua urmărirea penală în privinţa unui grup de infracţiuni. Cât priveşte celelalte două organe ale securităţii statului, Serviciul Protecţie şi Pază de Stat şi Serviciul Grăniceri, acestea, potrivit prevederilor legale, nu sunt competente de a exercita urmărirea penală. Totuşi, ele dispun de anumite împuterniciri în domeniul luptei cu criminalitatea. Aşa, de exemplu, Serviciul de Protecţie şi Pază de Stat are dreptul: să reţină şi să predea poliţiei cetăţenii care au comis sau care comit infracţiuni în locurile de aflare permanentă sau temporară a persoanelor care beneficiază de protecţie şi pază de stat; să pătrundă pe teritoriile şi în incintele întreprinderilor, instituţiilor, organizaţiilor în cazul contracarării infracţiunilor ce periclitează securitatea persoanelor care beneficiază de protecţie şi paza de stat, precum şi în cazul urmăririi persoanelor bănuite de comiterea unor astfel de infracţiuni, dacă tergiversarea ar putea genera un pericol real pentru securitatea persoanelor care beneficiază de protecţie şi paza de stat[117].

Considerăm că analiza detaliată a dimensiunii naţionale a securităţii în contextul evoluţiei relaţiilor Republica Moldova – Uniunea Europeană şi activitatea eficientă a instituţiilor de stat cu mandat de forţă şi civile, ce formează sectorul securităţii naţionale ar permite în perspectivă formarea unui obiectiv clar de integrare europeană a Republicii Moldova.

Totodată, Republica Moldova sensibilizează sistematic instituţiile internaţionale abilitate, asupra pericolului pe care îl reprezintă pentru securitatea regională şi internaţională persistenţa conflictului politic din raioanele de est ale ţării.

În direcţia asigurării securităţii naţionale este necesar de a aplica tehnică modernă, a stimula cercetările ştiinţifice şi elabora baze de date în acest domeniu, a ridica eficacitatea organelor de ocrotire a dreptului, o pregătire specială a cadrelor în acest domeniu specific, pregătirea şi efectuarea unor operaţiuni instructive ce ar include modelarea diverselor situaţii c ear prejudicial securitatea ţării şi probarea mai multor modalităţi de acţiune; sensibilizarea opiniei publice privind importanţa, necesitatea şi rolul activităţii organelor securităţii statului, precum şi semnificaţia cunoaşterii particularităţilor participării la acest proces a tuturor membrilor societăţii; schimbul de experienţă cu organele similare din alte state, preluarea şi implementarea aspectelor pozitive în propria activitate. În direcţia activităţii antiteroriste este necesară efectuarea schimbului permanent de informaţii despre organizaţiile, grupările şi persoanele, care folosesc metode teroriste şi extremiste, despre faptele şi metodele înfăptuirii actelor de terorism, de asemenea, despre sursele de finanţare ale unei asemenea activităţi; optimizarea cadrului normativ şi instituţional în domeniul luptei cu crima organizată şi activităţii teroriste; realizarea cercetărilor ştiinţifice în lupta cu terorismul şi acordarea ajutorului reciproc în pregătirea cadrelor pentru subdiviziunile antiteroriste, contribuind totodată la contracararea terorismului la nivel internaţional; planificarea şi realizarea exerciţiilor operativ-tactice comune, inclusiv cu partenerii străini, în scopul aprecierii nivelului de protecţie antiteroristă a obiectivelor de importanţă vitală şi a celor ce prezintă pericol sporit; intensificarea colaborării în domeniul depistării şi anihilării legăturilor internaţionale a teroriştilor, cu narcobusinessul şi alte activităţi criminale.

---

[115] Примаков Е. Терроризм: кто кого? Газета „Московский комсомолец”, Москва, 15 сентября 2001.

[116] Codul Penal al Republicii Moldova// Monitorul Oficial al Republicii Moldova, 2002, nr. 128-129/1012.

[117] Legea Republicii Moldova cu privire la Serviciul de Protecţie şi Pază de Stat, nr. 134 – XVI din 13.06.2008//Monitorul Oficial al Republicii Moldova, 2008, nr. 120/121-470.

Bibliografie:

1. Concepția securității naționale, adoptată de Parlament prin Legea organică nr.112-XVI din 22 mai 2008
2. Strategia securității naționale a Republicii Moldova adoptată pe anii 2009-2013
3. Acordul privind colaborarea statelor membre ale CSI în lupta cu terorismul din 04.06.1999//ratificat prin Legea nr. 426-XV din 27.07.2001//Publicat în Monitorul Oficial nr. 29-31/186 din 02.03.2001
4. Legea cu privire la prevenirea şi combaterea spălării banilor şi finanțării terorismului nr. 190-XVI din 26.07.2007//Monitorul Oficial nr. 141-145/597 din 07.09.2007.
5. Codul Penal al Republicii Moldova// Monitorul Oficial al Republicii Moldova nr. 128-129/1012 din 13.09.2002.
6. Convenția internațională privind suprimarea finanțării terorismului din 09.12.1999//ratificată prin Legea Republicii Moldova nr. 1241-XV din 18.07.2002. Publicată în ediția oficială „Tratate internaționale", 2006, volumul 35
7. Convenția privind spălarea banilor, depistarea, sechestrarea şi confiscarea veniturilor provenite din activitatea infracțională din 08.11.1990//ratificată prin Legea Republicii Moldova nr. 914-XV din 15.03.2002. Publicată în ediția oficială „Tratate internaționale", 2006, volumul 35
8. Legea Republicii Moldova pentru modificarea şi completarea Legii nr. 1458-XIII din 28.01.1998 privind protecția de stat a părții vătămate, a martorilor şi a altor persoane care acordă ajutor în procesul penal nr. 126-XV din 03.05.2001//Monitorul Oficial al Republicii Moldova nr. 62/412 din 09.06.2001
9. Legea cu privire la combaterea terorismului nr. 539-XV din 12.10.2001//Monitorul Oficial al Republicii Moldova nr. 147-149/1163 din 06.12.2001
10. Planul Individual de Acțiuni al Parteneriatului (IPAP) Republica Moldova- NATO, aprobat prin Hotărîrea Guvernului nr. 1506 din 29.12.2006; Planul de Acțiuni Republica Moldova – Uniunea Europeană, aprobat prin Hotărîrea Guvernului nr. 356 din 22.04.2005
11. Hotărîre privind Centrul Antiteror al Serviciului de Informații şi Securitate nr. 1295 din 13.11.2006//Monitorul Oficial al Republicii Moldova, 2006, nr. 178-180/1385.
12. Legea Republicii Moldova cu privire la Serviciul de Protecție şi Pază de Stat, nr. 134 – XVI din 13.06.2008//Monitorul Oficial al Republicii Moldova, 2008, nr. 120/121-470.
13. Примаков Е. Терроризм: кто кого? Газета „Московский комсомолец", Москва, 15 сентября 2001
14. Cara S., Serviciul de Informații şi Securitate împlineşte 16 ani // http.moldova-suverană.md/index.php

SECURITATEA NAȚIUNII. O NOUĂ PARADIGMĂ
NATION'S SECURITY. A NEW PARADIGM

Lect.univ.dr. Francisc Tobă
Facultatea de Relații Internaționale şi Studii Europene
Universitatea „Spiru Haret" Braşov

Abstract:
The Romanian Law states that Romania's National Security Strategy is "the basic document that substantiates national defence planning". The Strategy is therefore the political illustration of the fundamental attributes of the Romanian state in this field.
The strategy synthesizes objectives, makes clear definitions, and correlates policy actions for all the entities engaged in ensuring the security of the country, in order to substantiate, in a unitary and coherent way, the actions and the specific regulations of the state institutions of the rule of law and the constitutional power wielders responsible for implementing, safeguarding and asserting Romania's fundamental interests.
Keyterms: *theory of internațional relations, security, rights, nation's security*

În luna ianuarie a începutului de an 2010 specialiştii din cadrul Departamentului Securității Naționale din Administrația Prezidențială, conduşi de către dr.Iulian Fota,[118] au demarat un amplu proces de consultări privind elaborarea unui document de maximă importanță pentru securitatea națiunii, *Strategia Națională de Apărare a României***.**

În conformitatea cu cadrul legislativ actual, respectiv prevederile Constituției României (2003) la art.65 alin(2) se precizează: „Camerele (Parlamentului) îşi desfăşoară lucrările şi în şedințe comune pentru: **aprobarea strategiei naționale de apărare a țării.**

În conformitatea cu prevederile legii nr.473/2004, privind planificarea apărării, în economia art.5 se precizează:

> **(1) Strategia națională de apărare a României este documentul de bază care fundamentează planificarea apărării la nivel național. Preşedintele României, în termen de cel mult şase luni de la data depunerii jurământului, prezintă Strategia națională de apărare Parlamentului, care o dezbate şi o aprobă, prin hotărîre, în şedință comună.**

Varianta actuală a „Strategiei naționale de apărare a României" a fost avizată în şedința CSAT din data de 29 martie 2007 şi trimisă spre aprobare Parlamentului României. Parlamentul României, în conformitate cu art.65, alin (2), lit.(f), din Constituția României a aprobat-o, prin Hotărîrea nr 30/04 noiembrie 2008.[119]

La prima întîlnire a grupului de lucru, care reprezintă segmentul societății civile, s-a luat în considerare faptul că la ora actuală nu există un aparat conceptual unitar în domeniul securității națiunii, că primul document care ar trebui elaborat ar trebui să fie „Strategia națională de securitate" care este documentul de viziune în acest domeniu şi că există poate prea multe documente în acest domeniu – strategia de securitate, strategia de apărare, Cartea Albă a apărării, strategia militară. Printre obiectivele grupului de lucru se află şi posibile soluții de adaptare a cadrului legal în acest domeniu pentru realizarea unei abordări integratoare/holistice.

Într-o primă etapă, se va realiza proiectul de document pînă la finele lunii martie şi apoi acesta va supus dezbaterii publice înainte de a fi înaintat Parlamentului României. Principalele teme majore supuse elaborării sint:

---

[118] Consilier prezidențial pentru securitate
[119] Vă sfătuiesc să nu căutați documentul că veți avea o mare surpriză – este un document care nu prea face cinste celor care l-au elaborat...

- Definirea conceptului de securitatea națiunii şi dezvoltarea unui aparat conceptual unitar.
- Evaluarea contextului național şi internațional după 20 de ani.
- Inventarul vulnerabilităților (securitatea internă) şi amenințărilor (securitatea externă) la adresa securității națiunii.
- Propuneri privind definirea intereselor[120] şi obiectivelor strategice naționale în domeniul apărării naționale.

În urma unei experiențe de peste trei decenii în domeniul securității națiunii fac public, pentru prima dată, modalitatea în care cred că ar trebui definit acest concept, astfel[121]:

Securitatea națiunii este un parametru de stare şi o procesualitate, pe care națiunea a moştenit-o, a acumulat-o şi o poate genera, astăzi şi în viitor, precum şi a tuturor capabilităților naționale şi colective internaționale necesare identificării şi gestionării performante a vulnerabilităților, riscurilor, amenințărilor şi agresiunilor de orice formă, interne şi externe.

Teza 1 – Instituțiile statului, comunitățile şi fiecare cetățean vor acționa în domeniul securității națiunii în conformitatea cu principiile precauției şi al echilibrului între obiective şi resursele disponibile avînd ca obiectiv final prezervarea aspectelor fundamentale ale identităților şi valorilor naționale precum şi asigurarea condițiilor dezvoltării sustenabile.

Teza 2 – Securitatea națiunii nu mai este monopolul exclusiv al statului iar gestionarea sa efectivă are la bază parteneriatul public-privat şi comunicarea peformantă, în baza unor reglementări moderne privind colaboarea cu mediul academic şi ştiințific, mediul de afaceri, societățile furnizoare de servicii private de securitate şi societatea civilă.

Cei care au elaborat Constituția României 2003 au avut o cunoaştere limitată a secvențialității documentelor care trebuie elaborate şi aprobate în sfera securității națiunii. În opinia mea demersul corect ar fi următorul:

Elaborarea de către CSAT a „Strategiei naționale de securitate a României”[122], în conformitatea cu prevederile legii 415/2002, privind organizarea şi funcționarea CSAT care la art. 4 precizează:

Art.4 Consiliul Sprem de Apărare a Țării are următoarele atribuții:

a) analizează şi/sau propune, potrivit legii, promovarea:

1. strategiei de securitate națională a României şi a strategiei de apărare a țării.

În urma aprobării de CSAT a acestui document el ar trebui supus validării Parlamentului României, chiar dacă actuala Constituie a Românei (2003) nu prevede expres acest lucru. În cadrul acestui document, de maximă generalitate, trebuie definite obiectivele srategice naționale care se referă la cele politice, economice, sociale, diplomatice,..., şi **militare/apărare.**

Fiecare obiectiv trebie să se constituie în premisele definirii strategiilor departamentale, printre acestea fiind şi strategia națională de apărare. În opinia mea toate strategiile departamentale ar trebui validate la nivelul CSAT (şi nu al Parlamentului României) care va defini şi modalitățile de implementare, adică responsabilitățile, termenele şi resursele alocate. Rezultatele acțiunilor de implementare se vor regăsi în Raportul anual prezentat de CSAT camerelor reunite ale Parlamentului României.

Doar în acest fel fiecare instituție, în raport de atribuțiile legale, îşi va asuma validarea şi executarea acțiunilor care vizează securitatea națiunii. La ora actuală prin faptul că „Strategia națională de securitate” nu este validată de către Parlamentul Românei nu există certitudinea că factorul politic şi-a asumat obiectivele în domeniul securității națiunii şi, ca o consecință de maximă importanță, nu este obligat să aloce resursele necesare prin bugetul de stat anual.

---

[120] Noi susținem sintagma de „necesități” întrucît „interesele” sînt de fapt proprii grupurilor politice care, atunci cînd ajung la putere, le ridică la rangul de „interese naționale”.

[121] Această definiție este prezentată pentru prima oară într-o sesiune de comunicări ştiințifice.

[122] Dacă am ține seama de faptul că sîntem membri plini ai UE atunci acest document ar trebui să se numească Politica națională de securitate şi apărare.

De asemenea, trebuie să fie lămurite conceptele de apărare şi securitate; în opinia mea prin apărare trebuie să se înţeleagă **dimensiunea militară** a securităţii iar prin securitate cea **nemilitară**. Dacă vrem să fim în rezonanţă cu abordările proprii UE.

SECURITATEA INTERNAȚIONALĂ. PROVOCĂRI CONTEMPORANE LA ADRESA NATO
INTERNATIONAL SECURITY. NATO'S CONTEMPORARY CHALLENGES

Lect. univ.dr. Bogdan Ştefanachi
Facultatea de Filosofie şi Ştiinte Social-Politice
Universitatea „Alexandru Ioan Cuza" Iaşi

Abstract:
The international context and the security issues are profoundly influenced by the end of the Cold War; the most important such transformations could be evaluated passing by the logic of the zero sum game originated in the post-war security settlements. After 1989 the international relations logic is one of the common security arrangements. In such a context this article tries to identify the main aspects of the new security framework through which could be rephrased the meaning of international security and based on this could be underscored the main contemporary challenges for the new NATO.
Keywords: *security, international security, realism, Copenhagen School, NATO, Alliance's strategic concept*

Spațiul internațional şi implicit problematica securității suferă modificări profunde o dată cu sfârşitul Războiului Rece, cele mai vizibile astfel de transformări putând fi evaluate prin depăşirea logicii binare de tip acțiune – reacțiune, originată în aranjamentele de securitate care marchează finalul celui de-al Doilea Război Mondial. Ca urmare a unei astfel de realități, după 1989 intrăm într-o logică cu mai multe variabile, o logică a securității comune; celebrarea la 4 aprilie 1989 a celei de-a 40 aniversări a semnării Tratatului Nord-Atlantic, coincide practic cu începutul unei „perioade de schimbări profunde în evoluția relațiilor Est – Vest şi a relațiilor internaționale şi cu o transformare radicală a mediului de securitate"[123].

Analiza pe care o propun pleacă de la identificarea principalelor caracteristici ale *noului mediu de securitate* pe baza căruia poate fi reformulată accepțiunea *securității internaționale* şi totodată, utilizând cele mai adecvate formule teoretice care ne vor permite o asemenea abordare voi identifica principalele provocări contemporane la adresa *noului NATO*[124].

Securitatea, studiul securității reprezintă unul din aspectele cele mai importante abordate în relațiile internaționale. „Puțini sunt cei dispuşi să nege că securitatea – individuală, națională sau internațională – se numără printre problemele principale cu care se confruntă umanitatea"[125].

Actorii politici, din cadrul sistemului internațional, sunt cel mai adesea dispuşi la eforturi considerabile şi la alocarea de resurse imense pentru a-şi asigura protecția față de potențialele amenințării.

Gândind astfel securitatea, ea devine absolut congruentă cu posibilitatea statului de a-şi asigura premisele necesare evitării sau respingerii oricărui atac, de a minimiza consecințele oricărei amenințări, de a gestiona şi folosi propria forță armată. Această perspectivă asupra securității, este de o importanță deosebită în teoria şi analiza pragmatică a conceptului, iar pe perioada Războiului Rece devenise imaginea exclusivă de raportare la contextul bipolar internațional. Însă, securitatea este cu mult mai complexă şi mai încărcată de sensuri decât acest punct de vedere reducționist.

Viziunea tradițională (propusă de realism şi neo-realism) asupra securității, nu mai poate oferi interpretări şi soluții adecvate pentru noile coordonate strategice ale spațiului mondial sau european. Prin managementul insecurității, ca singură modalitate de a răspunde mediului anarhic

[123] *Manualul NATO*, Office of Information and Press, Brussels, 2001, p. 35
[124] *A new NATO* şi-a intitulat discursul, rostit la Comitetul Atlantic Norvegian, Oslo, secretarul general NATO, Jaap de Hoop Scheffer, disponibil la http://www.nato.int/docu/speech/2006/s060303a.htm
[125] Buzan, Barry, *Popoarele, statele şi teama*,Ed. Cartier, Kişinău, 2000, p. 13.

internațional, balanța puterii şi-a arătat limitele. Trebuie astăzi, şi noile studii despre securitate (v. *Şcoala de la Copenhaga*[126]) fac acest lucru, părăsită viziunea clasică, conform căreia componenta militară a securității este una preeminentă în raport cu oricare alte determinații.

Sfârşitul Războiului Rece, modul în care acest lucru se întâmplă, determinând în ultimă instanță eşecul manierei „tradiționale" de a înțelege securitatea, a intensificat dezbaterea în legătură cu studiile de securitate, în vederea determinării obiectului şi domeniului de studiu al acesteia.

Astfel, securitatea nu trebuie înțeleasă doar ca o serie de probleme şi evenimente; ci, modalitatea în care acestea sunt interpretate este deosebit de importantă pentru determinarea relațiilor de securitate şi prin aceasta devine posibilă recunoaşterea problematicii care se constituie în sfera de comprehensiune a securității. În acest context *Şcoala de la Copenhaga* (*Copenhagen School*) şi-a propus reconceptualizarea înțelesului/înțelesurilor securității şi de asemenea regândirea a ceea ce ar trebui să ofere securitatea; acest nou curent de analiză s-a cristalizat în jurul teoreticienilor asociați ai *Centre for Peace and Conflict Reasearch in Copenhagen* dintre care cei mai importanți sunt Barry Buzan şi Ole Waever. *Şcoala de la Copenhaga*, rezultat al unei fuziuni teoretice care aduce împreună „realismul constructivist al Şcolii Engleze" pe fondul studiilor strategice (Buzan) şi auto-proclamatul „realism post-structural" puternic influențat de Derrida şi Kissinger (Waever)[127], propune lărgirea ariei de cuprindere a conceptului de securitate şi părăsirea viziunii *aproximatoare*, care se concentrează doar asupra dimensiunii militare a securității, excluzând celelalte dimensiuni. Ceea ce în manieră tradițională se încadra în sfera *low politics* devine acum parte componentă a agendei de securitate; diferențierea *low politics – high politics* se estompează, în favoarea înțelegerii complexității securității.

Impactul acestei noi tendințe de abordare a securității a fost enorm, conturând practic politica statelor membre ale organizațiilor de securitate în Europa, şi nu numai. Mai mult, în 1991, la summit-ul de la Roma, NATO a hotărât, într-un limbaj clasic pentru *Şcoala de la Copenhaga*, că securitatea trebuie analizată pe cinci paliere, pe cinci dimensiuni: militară, socială, politică, economică şi de mediu (ambientală).

NATO şi noul mediu de securitate

În contextul unor asemenea abordări contemporane ne propunem să evidențiem modul în care NATO a reuşit să se adapteze şi să se reformeze pentru a face față noilor provocări ale mediului internațional, păstrându-şi ca principal atribut „garantarea libertății, a moştenirii comune şi a civilizației popoarelor (statelor semnatare), bazată pe valorile democratice comune, respectarea drepturilor omului şi în conformitate cu statul de drept"[128]. Plecând de la modificările de structură suferite de mediul internațional şi de la regândirea securității în condițiile sfârşitului Războiului Rece, va trebui să identificăm argumentele responsabile de „continuarea vitalității NATO."[129]

Un astfel de scenariu ne determină să identificăm o serie de factori esențiali care au asigurat perpetuarea relevanței Alianței Nord Atlantice. În primul rând, optimiştii care au supraestimat dispariția oricărei forme de amenințare la adresa statelor membre şi la adresa valorilor occidentale, în general, se pare că au exagerat pentru că noi conflicte au apărut în

[126] Bill McSweeney foloseşte pentru prima dată sintagma *Şcoala de la Copenhaga* (în lucrarea *Security, Identity, and Interests: A Sociology of International Relations*, Cambridge University Press, 1999), pentru a desemna contribuția teoretică cetrată în jurul lui Buzan şi Waever, contribuție fundamentată pe următoarele idei principale: *securitizare, sectoare / obiecte de referință (ale securității)* şi *complexe de securitate*.

[127] C.A.S.E. Collective, Critical Approaches to Security in Europe: A Networked Manifesto, *Security Dialogue* 2006; 37; 443-487

[128] Preambulul Tratatului Nord Atlantic semnat pe 4 aprilie 1949 la Washington

[129] Duffield, John S., "NATO's Functions after the Cold War", *Political Science Quarterly*, Vol. 109, No. 5 (Winter, 1994-1995), p. 763

regiunile învecinate. În al doilea rând, pesimiştii au eşuat în a prevedea capacitatea de adaptare instituțională a NATO reflectată în abilitatea Alianței de a dezvolta două noi funcții importante: controlul şi îngrădirea conflictelor militare din Europa Centrală şi de Est, pe de o parte şi, împiedicarea izbucnirii unor astfel de conflicte în interiorul fostului bloc sovietic, pe de altă parte. Dar, cel mai important aspect vizează valoarea funcțiilor intr-alianță care rămâne relevantă şi după (sau mai ales după) sfârşitul Războiului Rece: „diminuând până la minim dilema securității şi oferind un mecanism instituțional pentru dezvoltarea unor politici de securitate comune, NATO a făcut ca utilizarea forței în relațiile dintre statele din regiune să devină de neacceptat."[130]

Evoluțiile din anii 1990 au determinat elaborarea unui concept strategic al Alianței, concept care să permită o abordare a securității specifică secolului XXI. Astfel, continuâd traiectoria reformelor post – Război Rece, „Alianța se angajează într-o abordare extinsă a securității care recunoaşte importanța factorilor politici, economici, sociali şi de mediu în completarea indispensabilei dimensiuni a apărării. Aceasta abordare extinsă formează baza necesară Alianței pentru îndeplinirea efectivă a funcțiilor sale fundamentale de securitate, şi pentru creşterea eforturilor de a dezvolta o cooperare efectivă cu organizațiile europene şi euroatlantice precum si cu Națiunile Unite."[131]

Conceptul strategic aşa cum a fost elaborat în 1999 confirmă faptul că scopul esențial şi durabil al Alianței este acela de a garanta libertatea şi securitatea membrilor săi prin mijloace politice şi militare, exprimând angajamentul Aliaților nu numai față de apărarea comună, ci şi față de realizarea păcii şi stabilității zonei Euro – Atlantice extinse.

Una din trăsăturile caracteristice ale strategiei din 1991 a Alianței a fost schițarea unei abordări largi a problemei securității, cuprinzând mijloace complementare politice şi militare şi subliniind cooperarea cu alte state care împărtăşesc obiectivele Alianței. Această abordare cuprinzătoare rămâne o trăsătură centrală a noului Concept Strategic şi include următoarele elemente esențiale[132]:

- **Păstrarea legăturii transatlantice**. Conceptul Strategic subliniază caracterul indivizibil al securității Europene şi Nord – Americane şi, implicit, importanța unui parteneriat puternic şi dinamic între Europa şi America de Nord.
- **Menținerea capacităților militare eficace**. Strategia solicită capacități militare care să facă față tuturor circumstanțelor previzibile, de la tactica de intimidare şi apărarea colectivă şi până la operațiuni de rezolvare a crizelor. Conceptul Strategic oferă instrucțiuni şi asupra capacităților necesare.
- **Dezvoltarea Identității Europene de Securitate şi Apărare în cadrul Alianței**. Conceptul Strategic confirmă faptul că Identitatea Europeană de Securitate şi Apărare va continua să fie dezvoltată în cadrul Alianței, pe baza deciziilor luate de către Miniştrii de Externe ai Alianței la Berlin, în 1996, precum şi după această dată. Se afirmă faptul că acest proces va necesita o strânsă cooperare între NATO, Uniunea Europei Occidentale şi, dacă şi când va fi necesar, Uniunea Europeană Conceptul afirmă că acest proces va da posibilitatea tuturor Aliaților europeni să îşi aducă o contribuție mai coerentă şi efectivă la misiunile şi activitățile Alianței; va reîntări parteneriatul transatlantic; şi îi va ajuta pe Aliații europeni să acționeze cu propriile forțe, conform capacității Alianței, de la caz la caz şi prin consens, de a-şi oferi activele şi capacitățile disponibile pentru operațiuni conduse de către europeni în care NATO nu este implicată militar, luând în considerare întreaga participare consimțită a Aliaților europeni.

[130] Ibidem, p. 767

[131] *The Alliance's Strategic Concept. An Alliance for the 21st Century*, approved by the Heads of State and Government participating in the meeting of the North Atlantic Council in Washington D.C. on 23rd and 24th April 1999, disponibil la http://www.nato.int/docu/pr/1999/p99-065e.htm

[132] Conform Manualul NATO, pp. 45-46

- **Prevenirea conflictelor şi rezolvarea crizelor**. Conceptul defineşte un rol important pentru Alianță, referitor la prevenirea conflictelor şi rezolvarea crizelor, din moment ce operațiunile de ripostă la criză, precum cele din Bosnia şi Kosovo, reprezintă un aspect-cheie al contribuției NATO la pacea şi securitatea Euro – Atlantică.
- **Parteneriat, cooperare şi dialog**. Conceptul accentuează hotărârea Alianței de a-şi continua politica îndelungată de parteneriat, cooperare şi dialog cu toate țările euro-atlantice democrate, în scopul menținerii păcii, promovării democrației şi contribuției la prosperitate şi progres. Se indică faptul că această abordare este îndreptată către întărirea securității tuturor, nu exclude pe nimeni şi ajută la rezolvarea diviziunilor care ar putea genera conflicte. De asemenea, descrie principalele instrumente ale acestei politici - Consiliul Parteneriatului Euro-Atlantic, Parteneriatul pentru Pace, relațiile speciale cu Rusia şi Ucraina şi Dialogul Mediteranean.
- **Extindere**. Conceptul confirmă deschiderea Alianței către acceptarea de noi membri, conform Articolului 10 din Tratatul de la Washington, şi reafirmă aşteptările NATO de a avansa noi invitații în anii care vor urma.
- **Controlul armelor, dezarmare şi neproliferare**. În final, Conceptul Strategic stabileşte politica Alianței de ajutor în controlul armelor, dezarmare şi neproliferare. Se subliniază intenția Alianței de a păstra acest aspect al abordării problemei securității în armonie cu cel al apărării; de asemenea, se afirmă că va căuta să întărească securitatea şi stabilitatea cu cel mai scăzut număr de forțe capabile să îndeplinească toate misiunile sale.

Prin intermediul unei astfel de grile interpretative şi evaluative trebuie înțeleasă misiunea NATO în secolul XXI, ca „forum esențial pentru consultare între aliați şi ca forum pentru adoptarea politicilor care înglobează angajamentele de securitate şi apărare ale membrilor semnatari ai Tratatului de la Washington”[133], ca instituție care propune o abordare *comprehensivă*[134] a securității (abordare care trebuie să reflecte prioritățile NATO pentru următoarea decadă).

Noul NATO şi provocările contemporane la adresa Alianței

Într-un discurs intitulat *A new NATO*[135], fostul secretarul general al Alianței, Jaap de Hoop Scheffer, argumenta că sintagma *nou* este legitimă şi corectă în acelaşi timp, deoarece Alianța a trecut printr-un proces de transformări profunde, care pot fi subliniate urmând cinci dimensiuni, perspective generale:

- Noile provocări la adresa securității şi modul în care NATO este pregătit să le facă față: mediul de securitate relativ static din timpul Războiului Rece a fost înlocuit de amenințări noi şi complexe; noua concepție asupra Alianței oferă o serie de noi oportunități pentru cooperarea transatlantică pe probleme de securitate (şi chiar aduce în discuție un *NATO global*)
- Reforma, transformarea NATO ca instituție fundamental militară, care trebuie să reflecte, în cuvintele lui Jaap de Hoop Scheffer „modul în care trebuie să înlocuim armatele tradiționale (*heavy metal armies*) cu forțe mult mai agile (*agile forces*)”[136]

---

[133] *The Alliance's Strategic Concept*

[134] conform *Riga Summit Declaration*, Issued by the Heads of State and Government participating in the meeting of the North Atlantic Council, in Riga on 29 November 2006, disponibil la http://www.nato.int/docu/pr/2006/p06-150e.htm

[135] *A new NATO,* Speech by NATO Secretary General, Jaap de Hoop Scheffer, at the Norwegian Atlantic Committee, Oslo 3 March 2006

[136] În acest sens miniştrii apărării din statele membre au aprobat în iunie 2003, la Bruxelles, crearea Forței de Reacție NATO (NRF), care în urma summitului de la Riga , din noiembrie 2006, a fost declarată complet operațională cu un efectiv de 25.000 de trupe. „Forțele, caracterizate de un nivel tehnologic avansat, sunt constituite din componente de forțe terestre, aeriene, maritime şi speciale, pe care Alianța le poate desfăşura cu rapiditate acolo unde este cazul. Acestea sunt capabile să deruleze operațiuni pe întregul glob şi într-un spectru complet, inclusiv

- Relațiile cu alte instituții, în special cu UN şi UE: pentru a contracara amenințările la adresa securității NATO trebuie să poată aplica o serie de instrumente militare, politice şi economice într-o manieră coordonată, altfel spus trebuie să dezvolte o serie de mecanisme şi procese care să-i permită *să acționeze în concert cu alte instituții*
- Dimensiunea geografică, din perspectiva căreia NATO trebuie să-şi redefinească interesele cu privire la o serie de regiuni (pe care să le „privească prin lentilele transatlantice") precum Rusia şi Ucraina, Caucaz şi Asia Cetrală, Africa de Nord şi Orientul Mijlociu.

Aşadar, aceste patru domenii majore care evidențiază palierele necesității reformei şi transformării instituționale ale Alianței Nord Atlantice, respectiv „conceptual, militar, instituțional şi geografic aduc în prim plan abordarea *comprehensivă* a securității pe care a adoptat-o NATO."[137]

- Necesitatea de a întări rolul NATO ca forum politic, în completarea rolului său de instrument militar, pentru a putea face față provocărilor la adresa valorilor comune care oferă unitate națiunilor membre, anume: democrație, libertate individuală şi stat de drept. Implementarea unei astfel de strategii trebuie ca, în timp, „să genereze o mai mare cunoaştere în privința aspectelor fundamentale ale epocii noastre, care reprezintă o condiție a oricărei abordări comune." (Jaap de Hoop Scheffer).

Transformările care au oferit un nou fundament de legitimitate pentru NATO pot fi traduse prin faptul că au pus la dispoziția Alianței un instrument solid care să-i permită „supraviețuirea în posteritatea revoluției geopolitice cauzate de încetarea amenințării sovietice."[138] Însă, un asemenea demers, nu putea să fie unul lipsit de provocări majore, care au generat tot atâtea posibile amenințări şi eventuale vulnerabilități la adresa Alianței; dintr-un astfel de punct de vedere şi utilizând acelaşi limbaj - al *Şcolii de la Copenhaga*, Stuart Croft, Jolyon Howorth, Terry Terriff şi Mark Webber, consideră că „aspectul fundamental al NATO ca organizație politică continuă să pară că este, nu robustețea, ci, dimpotrivă, fragilitatea politică."[139]

Aceiaşi autori, continuă prin a identifica o *triplă provocare* la adresa Alianței care poate fi rezumată astfel: în primul rând rolul NATO trebuie să rămână fundamental cel de a dezvolta o zonă de securitate în Europa, care, în manieră pragmatică implică pe de o parte problematica includerii (a extinderii NATO), iar pe de altă parte, problema mult mai complicată şi cu un potențial conflictual extrem de ridicat, cea a excluderii (cum vor putea state precum Serbia să fie pe deplin angajate în demersurile Alianței?, rămâne o întrebare importantă la care NATO trebuie să ofere răspuns în secolul XXI). Reiterarea unei asemenea logici binare de tip *noi* şi *ei*, ar genera premisele unei noi divizări a continentului european şi ar readuce în discuție problematica Războiului Rece pe care încercam să o depăşim (de data aceasta sursa scindării ar putea fi însăşi cei care şi-au fixat ca obiectiv integrarea continentului – statele membre NATO). De aceea, evitarea unei astfel de situații este fundamentală şi posibilă prin continuarea implementării Parteneriatelor pentru Pace, precum şi prin continuarea dialogului strategic cu Rusia în cadrul Consiliului NATO – Rusia – „vom continua să acționăm strâns împreună cu Rusia şi vom căuta

---

evacuări, gestionare de dezastre, prevenirea terorismului şi să acționeze în calitate de forță de descindere pentru forțe de dimensiuni mai mari, care urmează să descindă. Numărul de trupe al acestora se poate ridica la 25 000, pot fi mobilizate după cinci zile de la notificare şi se pot menține pe cont propriu timp de 30 de zile sau mai mult, cu condiția de a fi re-aprovizionate.", conform *NATO after Riga*, disponibil la http://www.nato.int/docu/nato_after_riga/nato_after_riga_mol.pdf

[137] *A new NATO,* Speech by NATO Secretary General, Jaap de Hoop Scheffer, at the Norwegian Atlantic Committee, Oslo 3 March 2006

[138] Lellouche, Pierre, *Unde se îndreaptă NATO*, disponibil la http://www.nato.int/docu/review/2006/issue4/romanian/art4.html, (Pierre Lelloucheeste Preşedintele Adunării Parlamentare NATO şi membru al Parlamentului Franței)

[139] Croft, Stuart; Howorth , Jolyon; Terriff , Terry; Webber , Mark, "NATO's Triple Challenge", în *International Affairs (Royal Institute of International Affairs 1944-)*, Vol. 76, No. 3, Europe: Where Does It Begin and End?. (Jul., 2000), pp. 495-518

să aprofundăm pe mai departe această relație esențială."[140] Planul necesar pentru a putea diminua aparentul *decalaj de valori* ar trebui să plaseze în centrul său investiția în consolidarea democrației înțelegând prin aceasta, „identificarea unei strategii comune cu privire la modul cel mai bun prin care putem promova şi sprijini democrația, în şi în jurul Rusiei, pentru a reduce aceste tensiuni."[141] În acelaşi timp, guvernele statelor membre trebuie să fie pregătite să contribuie, în strânsă cooperare cu alte instituții precum UE, ONU sau OSCE, la toate operațiile în sprijinul păcii care ar putea fi lansate, evitând astfel imaginea *exclusivă* a NATO. Un alt aspect central care reprezintă un indicator pentru transformarea politică a NATO trebuie să includă dezvoltarea parteneriatelor cu alte state şi alte regiuni ale lumii: „dezvoltarea formală a parteneriatelor cu țările şi instituțiile interesate din diferite regiuni ale lumii va întări capabilitățile NATO şi va spori credibilitatea şi legitimitatea Alianței ca instituție de securitate. Parteneriatele globale vor crea o cultură a cooperării în domeniul securității între NATO şi alți actori, vor reduce neînțelegerea şi proasta comunicare şi vor spori cunoaşterea şi conştientizarea în privința politicii şi a condițiilor sociale regionale, care au o importanță fundamentală pentru conceperea unor răspunsuri de securitate de succes în cazul amenințărilor curente şi emergente."[142]

Fără a crea un *NATO cu mai multe viteze*, un *parteneriat global* între NATO şi state non-europene[143] ar trebui să ofere premisele „unui forum pentru un dialog extins cu state democratice importante."[144] Posibilitatea *extinderii globale* a NATO se poate concretiza doar în măsura reformei Tratatului de la Washington din 1949, în special a articolului 10, care limitează posibilitatea calității de membru NATO doar la statele europene: criteriul geografic (strâns legat de realitățile Războiului Rece) trebuie înlocuit cu unul care să vizeze apartenența la un set comun de valori (valorile democratice). Altfel spus, „angajamentul față de valori comune ar trebui să fie mai relevant decât cel construit pe criterii geografice. Orice țară care subscrie la obiectivele NATO ar trebui să poată deveni membră a Alianței – aşa cum s-a întâmplat şi cu Statele central şi est europene după colapsul comunismului."[145]

A doua provocare majoră cu care se confruntă Alianța la începutul mileniului III, are în vedere stabilitatea relației transatlantice în condițiile în care şi aceasta trebuie reformată pentru a reflecta schimbările din mediul internațional. În timp ce, cea mai mare parte a europenilor consideră că „o Europă mai puternică şi un parteneriat atlantic mai echilibrat, departe de a reprezenta o amenințare pentru Alianță, îi va asigura integritatea şi viabilitatea, europenizarea Alianței este văzută la Washington ca un precursor al decuplării transatlantice."[146] Însă, realitatea unei astfel de provocări este destul de limitată deoarece din punct de vedere al capacității de decizie, Uniunea Europeană rămâne ancorată în dificultatea, aproape insurmontabilă, a unanimității, iar din punct de vedere strict militar, „de abia se poate vorbi despre apariția unei puteri militare europene, având în vedere că ceilalți 25 de membri NATO cheltuiesc împreună 40% din cheltuielile Americii pentru apărare şi sunt capabili să asigure doar 10% din proiecția capabilităților forțelor americane."[147] Mai mult, trebuie să devină o evidență pe ambele maluri

---

[140]Scheffer, Jaap de Hoop, *Reflecții privind Summit-ul de la Riga*, disponibil la http://www.nato.int/docu/review/2006/issue4/romanian/art1.html

[141] Lellouche, Pierre, *Unde se îndreaptă NATO?*

[142] Sens, Allen G., *Riga şi mai departe: Transformarea politică a NATO*, disponibil la http://www.nato.int/docu/review/2006/issue4/romanian/analysis3.html

[143] Începuturile *parteneriatului global*, ar putea pentru început să grupeze state precum Australia, Noua Zeelanda sau Japonia (state care deja susțin politic şi militar acțiunile NATO şi de asemenea, din punct de vedere al valorilor promovate fac parte din comunitatea transatlantică).

[144] Daalder, Ivo and Goldgeier, James, „Global NATO", *Foreign Affairs*, Volume 85 No. 5, 105 – 114, p. 106

[145] Ibidem, p. 111

[146] Croft, Stuart; Howorth , Jolyon; Terriff , Terry; Webber , Mark, "NATO's Triple Challenge", în *International Affairs (Royal Institute of International Affairs 1944-)*, Vol. 76, No. 3, Europe: Where Does It Begin and End?. (Jul., 2000), pp. 495-518

[147] Lellouche, Pierre, *Unde se îndreaptă NATO?*; dincolo de realitatea slăbiciunii financiar militare, Europa este împărțită în trei grupuri de țări: neutre, care îşi păstrează acest statut şi după încheierea Războiului Rece; „euro-

ale Atlanticului că, dacă NATO vrea să rămână un instrument real de consultări şi răspunsuri pe / la ameninţările curente şi emergente la adresa securităţii (înţeleasă în cel mai larg sens cu putinţă), atunci trebuie să acceptăm necesitatea transformării politice a Alianţei. Accentul acestei transformări nu trebuie să vizeze repoziţionarea Alianţei în cadrul arhitecturii europene de securitate sau a modificării procedurilor de luare a deciziilor, ci dimpotrivă, trebuie să cadă pe întărirea capacităţilor Alianţei de a-şi îndeplini cu adevărat rolurile principale, anume: „acţiuni militare colective şi cooperarea în domeniul securităţii", fapt pentru care „transformarea politică a Alianţei trebuie să urmărească îndeplinirea unei agende dedicate acestor două funcţii fundamentale."[148] – importanţa majoră trebuie acordată misiunii pe care NATO şi-a asumat-o şi nu punctului de vedere politic care aduce în prim plan relaţiile dintre NATO şi Uniunea Europeană.

Ultima componentă a *triplei provocări* la care trebuie să răspundă *noul NATO*, vizează capacitatea Alianţei de a se reforma militar, astfel încât să poată răspunde noilor ameninţări şi probleme de securitate – pe ambele maluri ale Atlanticului, terorismul rămâne punctul focal al politicii de securitate, dar concomitent, preocupări majore ale securităţii internaţionale au devenit conflictele intra-statale şi statele problemă / statele totalitare, proliferarea armelor de distrugere în masă, migraţia ilegală şi neajunsurile în privinţa integrării sociale a comunităţilor de imigranţi (pot crea o sub-clasă definită rasial şi religios, alimentând extremismul şi violenţa de natură identitară în cadrul societăţii), crima organizată, securitatea energetică sau schimbările climatice şi degradarea mediului. Pe fondul construirii parteneriatelor globale, principiul central al Alianţei trebuie să devină *flexibilitatea*, care trebuie să se constituie într-o prelungire firească a transformării politice care „să permită Alianţei să-şi consolideze capacitatea de a culege informaţii politice, sociale, economice şi de mediu, să analizeze şi să identifice toate implicaţiile pentru securitatea ţărilor NATO şi să integreze rezultatele acestei analize în activităţile politice şi în planificarea şi executarea misiunilor."[149] Ca urmare a diversificării tipologiei ameninţărilor contemporane la adresa securităţii putem constata că aspectele militare au fost înlocuite sau măcar completate de provocări mai curând de natură socio-economică, fapt pentru care răspunsul oferit de NATO nu mai poate să reflecte doar avantajul său comparativ (ca organizaţie) anume, folosirea forţei sau ameninţarea cu folosirea forţei. Mai mult, noile provocări la adresa securităţii generează deseori *ciocniri* la nivelul ideilor sau ale sistemelor de valori şi, se asemenea constatăm o erodare a graniţelor conceptuale şi fizice dintre securitatea internă şi externă şi diviziunea tradiţională a responsabilităţilor între instituţiile internaţionale şi agenţiile naţionale.[150] Ca urmare a acestor noi coordonate ale realităţii internaţionale post – Război Rece, strategia NATO nu mai poate continua să fie una reactivă ci „trebuie să ne apărăm împotriva acestor noi ameninţări într-un mod cu totul nou, prin proiecţia stabilităţii"[151], fără a mai pune semnul egalităţii între securitate şi securitatea teritoriului (ca formulă tradiţională de exprimare a interesului naţional). De aceea „dacă doreşte să asigure materializarea unei idei de ordine şi securitate în lumea zilelor noastre, comunitatea trans-atlantică trebuie să accepte responsabilitatea de a acţiona acolo unde este necesar, fie că este vorba de prevenirea terorismului sau de furnizarea asistenţei umanitare. Aceasta este abordarea securităţii care a inspirat evoluţia NATO în perioada care a urmat după încheierea Războiului Rece. Această evoluţie va continua […] cu noi capabilităţi, mai mult dialog, mai mulţi parteneri, noi legături cu alte instituţii şi, în cele din urmă, noi membri."[152] De asemenea, pentru a fi un instrument real de *proiecţie a stabilităţii* şi un for real de consultări pe probleme de securitate, „NATO trebuie să-şi dezvolte capacitatea de a evalua dimensiunea etică a rolurilor pe care le joacă şi a misiunilor pe

---

atlanticiste", care sunt în favoarea abordării de tip pilon în cadrul NATO; „euro-gauliste", care vizează construirea unei Europe ca o contra-pondere la puterea şi dominaţia globală a SUA

[148] Sens, Allen G., *Riga şi mai departe: Transformarea politică a NATO*

[149] Ibidem

[150] Ibidem

[151] Scheffer, Jaap de Hoop, *Reflecţii privind Summit-ul de la Riga*

[152] Ibidem

care le desfăşoară" şi astfel, legitimitatea construită pe fundamentul principiilor şi practicilor legale şi etice va constitui „o componentă vitală în vederea asigurării sprijinului pentru activităţile politice şi militare."[153]

În încheiere putem spune că, spre deosebire de realism care mizează pe stat ca actor propagator al interesului național în explicarea relațiilor internaționale sau de neorealism care supralicitează rolul structurii în a oferi explicații cu privite la *politica internațională*, structuralismul considera ca „agenții şi structurile sunt *constituiți în mod reciproc*"[154] sau, in termenii lui Alexander Wendt „prin interacțiune reciproca creăm şi instanțiem structurile sociale relativ durabile prin care ne definim propriile identități şi interese."[155] Urmând etapele unui demers constructivist în abordarea problematicii *reformei* si *persistenței* NATO, am identificat o relație biunivoca din perspectiva căreia putem evidenția o legătura profundă între mediul internațional (securitatea internațională) şi NATO (ca instituție internațională). Un astfel de raționament ne permite să observăm că există o influență reciprocă: dinspre actor, *agent* spre mediu, *structură*, precum şi invers, dinspre structură spre agent. Astfel, pe de o parte noile realități internaționale emerg pe fondul sfârşitului Războiului Rece fiind integrate în *noua* doctrină de securitate a NATO iar, pe de alta parte, NATO influențează spațiul internațional prin noile mecanisme ale sfârşitului de secol XX (EAPC sau / şi PfP), iar mediul internațional se modifică în urma acestor presiuni instituționalizate (extinderea NATO este un exemplu în acest sens).

Bibliografie:

1. *Manualul NATO*, Office of Information and Press, Brussels, 2001
2. *A new NATO*, Speech by NATO Secretary General, Jaap de Hoop Scheffer, at the Norwegian Atlantic Committee, Oslo 3 March 2006
3. *Riga Summit Declaration*, Issued by the Heads of State and Government participating in the meeting of the North Atlantic Council, in Riga on 29 November 2006, disponibil la http://www.nato.int/docu/pr/2006/p06-150e.htm
4. *The Alliance's Strategic Concept. An Alliance for the 21st Century*, approved by the Heads of State and Government participating in the meeting of the North Atlantic Council in Washington D.C. on 23rd and 24th April 1999, disponibil la http://www.nato.int/docu/pr/1999/p99-065e.htm
5. Baylis, John & Smith, Steve, *The Globalization Of World Politics. An Introduction to International Relations*, Oxford University Press, 2001
6. Burchill, Scott, Linklater, Andrew, Devetak, Richard, Donnelly, Jack, Peterson, Matthew, Reus-Smith, Christian, True, Jack, *Teorii ale relațiilor internaționale*, Ed. Institutul European, Iaşi, 2008
7. Buzan, Barry, *Popoarele, statele şi teama*,Ed. Cartier, Kişinău, 2000
8. Buzan, Barry, Waever, Ole, de Wilde, Jaap, *Security. A new Framework for Analysis*, Lyne Rienner, London, 1998
9. C.A.S.E. Collective, Critical Approaches to Security in Europe: A Networked Manifesto, *Security Dialogue* 2006, 37, 443-487
10. Croft, Stuart; Howorth , Jolyon; Terriff , Terry; Webber , Mark, "NATO's Triple Challenge", în *International Affairs (Royal Institute of International Affairs 1944-)*, Vol. 76, No. 3, Europe: Where Does It Begin and End?. (Jul., 2000), pp. 495-518
11. Daalder, Ivo and Goldgeier, James, "Global NATO", *Foreign Affairs*, Volume 85 No. 5, 105 – 114

[153] Sens, Allen G., *Riga şi mai departe: Transformarea politică a NATO*

[154] Burchill, Scott, Linklater, Andrew, Devetak, Richard, Donnelly, Jack, Peterson, Matthew, Reus-Smith, Christian, True, Jack, *Teorii ale relațiilor internaționale*, Ed. Institutul European, Iaşi, 2008, p. 216

[155] Wendt, Alexander, „Anarchy Is What States Make of It", *International Organization* 46, 2, Spring 1992, p. 406

12. Duffield, John S., "NATO's Functions after the Cold War", *Political Science Quarterly*, Vol. 109, No. 5 (Winter, 1994-1995), pp. 763-787
13. Lellouche, Pierre, *Unde se îndreaptă NATO*, disponibil la http://www.nato.int/docu/review/2006/issue4/romanian/art4.html
14. Lipschutz, D. Ronnie (editor), *On Security*, Columbia University Press, New York, 1995
15. Mathews, Jessica Tuchman, „Redefining Security", *Foreign Affains*, Spring 1989, Volume 68, Number 2
16. McSweeney, Bill, *Security, Identity, and Interests: A Sociology of International Relations*, Cambridge University Press, 1999
17. Scheffer, Jaap de Hoop, *Reflecţii privind Summit-ul de la Riga*, disponibil la http://www.nato.int/docu/review/2006/issue4/romanian/art1.html
18. Sens, Allen G., *Riga şi mai departe: Transformarea politică a NATO*, disponibil la http://www.nato.int/docu/review/2006/issue4/romanian/analysis3.html
19. Wendt, Alexander, „Anarchy Is What States Make of It", *International Organization* 46, 2, Spring 1992

SCHIMBĂRILE CLIMATICE ŞI SECURITATEA MEDIULUI, NOUA PARADIGMĂ A MILENULUI TREI
CLIMATIC CHANGES AND ENVIRONMENT SECURITY THE NEW PARADIGM OF THE THIRD MILLENIUM

Lect.univ.dr. Francisc Tobă
Facultatea de Relaţii Internaţionale şi Studii Europene
Universitatea „Spiru Haret" Braşov

Abstract:

Today the evolutions of human civilization tends to generate the biggest conflict and the most important source of the global imbalance: climate changes. Today paradigm, which refers to the environment protection, are limited from the holistic approach of the present phenomens.

*We sustain a new paradigm **environmental security** – which must to be understand both like prophylactic and punitiv process – wich is the concept of maximum generality concerning the evolution of the human civilization and, in the same time the concept of **incorporated environment.***

Keywords: *environmental security, incorporated environment, ecotransology, green development*

Evoluţia lui *homo sapiens* a fost marcată şi de modalitatea în care el s-a raportat la **mediul înglobant**, adică la cu ceea ce reducţionist numim astăzi „mediul înconjurător". Relaţia lui cu acesta, de-al lungul secolelor, a fost redusă la absorbţia resurselor necesare vieţii şi, în era industriala şi post-industrială, la rejecţia surplusului tehnologic şi depozitarea/aruncarea produselor cu ciclul de viaţă expirat, denumite deşeuri.

Omul, în evoluţia sa pînă acum cîteva decenii, nu a fost preocupat de consecinţele directe sau perverse ale acestei atitudini. Dezechilibrele determinate de atitudinea lui au evoluat încet dar implacabil. La ora actuală natura desenează tot mai violent „nota de plata" a atitudinii, uneori sfidătoare, a omului în raport cu ea. Arsenalul distructiv al naturii este uneori dincolo de capacitatea omului de a sesiza primejdiile iar modul în care el a fost obişnuit să proceseze informaţiile, privind echilibrele ecologice, se dovedeşte astăzi cel mai mare handicap chiar pentru supravieţuirea fiinţei umane.

Schimbările climatice au fost sesizate fie de către locuitorii planetei, prin consecinţele devastatoare ale forţelor naturii, fie de oamenii de ştiinţă care încep să sesizeze modalităţile discrete în care dezechilibrele evoluează spre praguri critice. Natura începe, tot mai des şi în modalitati tot mai violente, să impuna reconsiderarea raporturilor omului faţă de mediul care îl înglobează. Ecosistemele naturale acţionează ca şi subsisteme ale unui megasistem care este natura, avînd ca finalitatea refacerea echilibrelor. Acest demers al naturii poate fi fatal pentru însăşi existenţa fiinţei umane pe Pământ.

Modificările climatice sînt megaprocese care evoluează la o altă scara a timpului în raport cu ceea ce civilizaţia consumatoristă a înţeles ca sistem de referinţă temporală. Globalizarea proceselor economice a determinat intercondiţionări la nivel planetar, în care tot mai puţini sint beneficiarii profitului şi tot mai mulţi sint zdrobiţi de consecinţele dezastrelor naturale. Natura impune, tot mai sever, reconceptualizarea raporturilor omului cu natura, nevoia tot mai stringentă de a trece de la o civilizaţie a profitului la o civilizaţie bazată pe resurse.

Omenirea trebuie să se centreze pe analiza cost/profit sub aspectul raporturilor cu **natura înglobantă.** În acest sens avansăm nevoia unei noi paradigme: **securitatea mediului**. Acest concept ia in considerare abordarea holistica a raporturilor om-natură, a sistemului global civilizaţie-mediul înglobant.

Securitatea mediului permite conştientizarea limitelor acestor raporturi şi modalităţile adecvate de reducere a dezechilibrelor existente şi reorientarea activităţii umane spre raporturi de cooperare şi nu de confruntare cu mediul înglobant. Activităţile de „terapie", de genul refacerea unor medii naturale grav afectate sau reciclarea deşeurilor, trebuie acompaniate de activităşi de

tip „profilaxie”, de prevenire, de anticipare şi de minimizare a consecinţelor nefavorabile asupra mediului înglobant al activităţilor umane.
Parteneriatul om-natură este singura soluţie de tip win-win, este unica opţiune a rasei umane daca îşi propune să mai fiinţeze pe Pământ. **Securitatea mediului are în vedere atît securitatea biosului cît şi modalitatea în care resursele naturale, ca urmare a activităţii umane, susţin existenta biosului pe glob.** *Dezvoltarea civilizaţiei umane nu trebuie să determine fragilizarea mediului înglobant***.**

Decidenţii strategici ai fiecarei naţiuni şi ai tuturor organismelor internaţionale trebuie să depăşească faza de analiza a mediului de securitate spre o viziune integratoare pe care doar analiza securităţii mediului o poate oferi. Mediul de securitate este la ora actuală o consecinţă a incapacităţii de gestionare adecvată a domeniului securităţii mediului căruia îi aparţinem. Spre exemplu, securitatea alimentară sau energetică, sînt consecinţa directă a limitelor de abordare a problematicii resurselor naturale şi a intercondiţionarilor dintre ele şi biosul planetar.
Exploatările forestiere haotice determină mari mutaţii în biodiversitatea unei regiuni, cu consecinţe uneori devastatoare asupra florei şi faunei, asupra fertilităţii solului şi a calităţii habitatului, asupra calităţii aerului şi a apei. De cele mai multe ori aceste procese sint ireversibile iar refacerea dezechilibrelor reclama eforturi şi timp. Sorbul degradarii climatice trage la fund întreaga omenire, indiferent de regiune, de statut internaţional sau de potenţial financiar.
Secolul trecut, caracterizat prin două conflagraţii mondiale, a determinat statele puternice să aloce resurse umane şi materiale uriaşe pentru cercetare şi dezvoltare în domeniul arsenalelor militare. La un moment dat omenirea a atins masa critica a propriei distrugeri, voluntare sau accidentale, de cîteva mii de ori ca o consecinţă a arsenalului nuclear deţinut. Potenţialul de cunoaştere al omenirii a ajuns într-un punct în care vulnerabilitatea sa a atins cote maxime. Liderii superputerilor nucleare au avut înţelepciunea să facă pasul înapoi.

Astăzi „butonul nuclear” nu mai este în mîna unei singure puteri, sau persoane, ci este în mîna fiecaruia dintre miliardele de fiinţe umane ale globului. Aşa cum ciuperca nucleară a conştientizat omenirea că se află în pragul autodistrugerii astăzi este nevoie, mai mult ca oricînd, ca omenirea să fie conştientizată că se confruntă cu un alt gen de catastrofă, care poate şterge de pe faţa Pământului, în timp relativ scurt şi inexorabil, chiar fiinţa umană şi întreaga civilizaţie creată de ea.

Noua paradigmă – **securitatea mediului** - nu poate fi operaţionalizată fără reconsiderarea şi altor concepte privind chiar esenţa civilizaîiei umane. Cucerirea spaţiului extratmosferic impune alocarea unor resurse semnificative iar utilizarea sa în scopuri paşnice este o necesitate socială evidentă. În egală măsura trebuie să ne aplecăm şi asupra solului, a oceanului planetar şi a calităţii aerului pe care îl respiram în fiecare clipă. Instituţiile de decizie globală împreună cu mediile ştiinţifice, academice şi cu mediul de afaceri trebuie să redeseneze lista de obiective ale cercetării şi dezvoltării tehnologice, permiţînd gestionarea performantă a marilor dezechilibre naturale. Omenirea are o noua listă de priorităţi pe care evoluţia ei haotică a definit-o în secole de existenţă.

Activismul civic a devenit din nou în prim planul deciziilor strategice iar reorientarea spre dezvoltarea energiilor verzi a devenit un vector de prim rang în familia soluţiilor favorabile unei dezvoltări sustenabile. Capacitatea tot mai limitată a naturii de a face faţă exploatărilor resurselor de tot genul a determinat identificarea soluţiilor care au la baza resursele regenerabile de energie. În acest sens organismele internaţionale, precum Uniunea Europeană sau statele dezvoltate, au alocat sume semnificative în acest domeniu.
România, din păcate, dovedeşte incapacităţi manageriale la nivelul instituţiilor fundamentale întrucît nici la finele anului 2009 fondurile europene dedicate promovării resurselor regenerabile de energie nu pot fi accesate din cauza lipsei legislaţiei secundare, a ghidurilor şi a normelor metodologice adecvate. Pentru intervalul 2008-2013 sînt alocate României 200 de milioane de euro pentru proiecte de energie regenerabilă, din care 169,7 milioane de euro **nerambursabili**, asiguraţi prin Fondul European de Dezvoltare Regională şi 30,3 milioane de euro aferente de

cofinanțare asigurate din bugetul de stat.[156] La cele 200 de milioane de euro trebuie adăugați alți 100 de milioane de euro asigurați de Ministerul Mediului dedicați creşterii eficienței energetice. Energia verde devine tot mai importantă şi, în acelaşi timp, tot mai atractivă pentru mediul de afaceri. Stagnarea în acest domeniu este pur şi simplu o problemă de management al afacerilor publice, capitol la care Romania a dovedit, şi dovedeşte în continuare, serioase deficiențe structurale şi instituționale.

Criza economică, care domină lumea la ora actuală, poate fi gestionată favorabil şi prin „dezvoltarea verde", întrucît experții apreciaza că modificările climatice pot avea consecințe devastatoare comparativ cu actuala criză economică globală. În acest sens trebuie semnalat că la ora actuală piața disponibilă pentru energie regenerabilă este de 2-3 ori mai mare decît piața de energie care are la baza combustibilii fosili. *Decuplarea de la tehnologia bazata pe cărbune nu este determinata doar de rațiuni climatice ci şi de rațiuni economice.*

Resursele energetice sînt considerate pentru majoritatea statelor dezvoltate, dar tot mai mult şi pentru economiile emergente, ca vitale pentru securitatea națiunii. Majoritatea strategiilor de securitate ale națiunilor dezvoltate consideră *accesul la resursele energetice* – ca şi o componentă a securității energetice – un obiectiv fundamental al securității naționale. Din această perspectivă resursele regenerabile descurajează conflictele care vizează accesul la resursele energetice, eliminînd dependența de o singură resursă sau de un singur furnizor, care devine un determinant al politicilor națiunii în domeniul securității.

Prin dezvoltarea tehnologiilor verzi şi creşterea eficienței energetice se reduce necesarul de resurse energetice şi, implicit, scade vulnerabilitatea națiunii în domeniul securității energetice. Începutul de mileniu a demonstrat că în politica internațională praful de puşcî a fost înlocuit cu hidrocarburile iar butonul nuclear cu robinetul de gaz. Sînt realități care impun reconsiderări atît conceptuale cît şi reorientări ale cercetarii şi dezvoltării tehnice şi tehnologice.

Sub coordonarea lordului Nicolas Stern a fost elaborat un Raport de 600 de pagini (2006) privind inpactul economic al schimbărilor climatice avînd la baza studiile IPCC[157] de pînă în anul 2001. În conformitatea cu concluziile raportului, riscurile şi costurile asociate schimbărilor climatice sînt echivalente cu o pierdere anuală între 5 %– 20% din PIB-ul global, în timp ce costurile reducerii poluării reprezintă 1% din PIB-ul global. Raportul Stern susține că fenomenele meteo extreme se vor amplifica şi agrava, determinînd afectarea gravă a producției agricole şi scăderea dramatică a resurselor de apă.

Organizația Națiunilor Unite avertizează ca viitorul umanității ar putea fi în pericol dacă problema **securității mediului**, mai ales privind schimbările climatice, disparitia unor specii şi cresterea populației pe glob, nu vor fi gestionate adecvat. În cadrul unei conferinte ONU privind biodiversitatea, organizată la Bonn în anul 2008, a fost prezentat studiul *Economia ecosistemelor şi a biodiversității*. Autorul, Pavan Suchdev, a afirmat în acest studiu: „încercăm să navigăm pe ape tulburi, fără hartă şi cu un compas defect"[158].

Studiul susține că anumite ecosisteme nu mai pot fi restaurate, fiind distruse iremediabil, iar altele vor dispărea dacă nu se acționează responsabil pînă în anul 2050. Se avertizează asupra

[156] Programul Național de Reforme.Raport de implementare – www.eu.europa.eu/growthanjobs/pdf

[157] IPCC – grupul interguvernamental pentru schimbari climatice

[158] www.ec.europa.eu/environment/nature/biodiversity/economics - La intîlnirea miniştrilor mediului statelor G8 şi a primelor cinci state importante recent industrializate, care a vut loc la Potsdam în luna martie 2007, guvernul german a proprus un studiu cu titlul „Importanța economică a pierderilor globale în domeniul diversității biologice", ca parte a așa-numitei „Inițiativa Potsdam" pentru biodiversitate. La Potsdam s-a agreat că în cadrul unui studiu global să se inițieze procesul de analiză al beneficiilor economice globale datorită diversității biologice, a pierderilor generate de distrugerea biodiversității şi a eşecului de implementare a măsurilor de protejare versus costurile de conservare efectivă. Propunerea a fost acceptată de G8+5 în cadrul reuniunii de la Heiligendamm din 6-8 iunie 2007. În urma acsetei decizii, Ministerul German Federal pentru Mediu şi Comisia Europeană au inițiat condițiile de realizare a unui studiu global cu titlul „Economia ecosistemelor şi a biodiversității" (The Economics of Ecosystems &Biodiversity – TEEB) iar Pavan Suchdev, înalt funcționar al Deutsche Bank şi direcstor-fondator al organizației „Green Accounting for Indian States Project", a fost numit ca lider independent al studiului, asistat de un grup de experți de renume mondial.

faptului că 11% din spațiile naturale (de la nivelul anului 2000) vor dispărea, ele fiind transformate fie în terenuri agricole, fie vor fi distruse de modificările climatice, 40% din terenurile cultivate tradițional vor deveni explotări intensive iar 60% din recifurile de corali pot dispărea, cu consecințe greu de estimat. Pavan Sudhev susține că 150 de specii din floră/faună dispar zilnic! Este o rata a unei dinamici care este mai mare de 100-1000 de ori decît rata de dispariție naturală.

Bunăstarea lumii depinde de ecosisteme dar omenirea le consideră, încă, doar bunuri publice fără piață şi fără preț. Omenirea plătește un preț exorbitant pentru distrugerea biodiversității: anual pierdem 1.350-3.100 de miliarde de euro la nivel global.[159]

În ianuarie 2009, la începutul mandatului sau, preşedintele SUA, Barack Obama, a afirmat că America intenționează să devină independentă din punct de vedere energetic susținînd că pentru administrația actuală dependența de resursele petroliere străine, alături de încălzirea globală, ca amenințări reale la adresa securității statului american. Pentru a gestiona cît mai bine acest domeniu el l-a numit pe Todd Stern, negociatorul protocolului de la Kyoto[160] din partea SUA din partea administratiei Bill Clinton, ca „emisar pentru încălzirea climatică", „consilier principal" şi „negociatorul şef" al administrației Obama în problematica schimbărilor climatice.

În timp ce liderii lumii, sub presiunea intereselor economice naționale sau transnaționale, treneaza în luarea unor decizii globale oamenii de ştiință au identificat o serie de orizonturi noi ale cunoaşterii în acest domeniu. Securitatea mediului, cu problematica sa de gradul zero „schimbările climatice", a determinat reconsiderarea vieții cotidiene, atît sub aspectul atitudinii omului față de natură dar, mai ales, a modului în care proiectează şi realizeaza habitatul său cotidian.

Mitchell Whitney Joachim[161] a susținut teza sa de doctorat, în anul 2006, în domeniul *proiectării integrate pentru mobilitate urbană*, avansînd un nu concept nou: **ecotransologia**. Din perspectiva omului de ştiinta ecotransologia este un concept care integrează ecologia+mobilitatea+spațiul. El este considerat un pionier în domeniul proiectării ecologice şi al proiectării urbane, susținînd necesitatea regîndirii mobilității urbane din perspectiva proiectării ecologie. Soluțiile sale avansează o viziune critică despre urbanismul verde iar concepția sa modifică practica actuală de planificare şi proiectare urbană, promovînd abordarea integrată, holistica şi interdisciplinară a procesului de proiectare.

Acest nou domeniu, **ecotransologia**, este într-o fază incipientă şi se dovedeste un mix de mai multe discipline precum: ecologia şoselelor (drumurilor), proiectarea urbană, planificarea transportului, ingineria auto şi evaluările energetice.

În anul 1970, profesorul Charles M. Eastman[162] a introdus conceptul de Building Product Model, care în inginerie se definește „product model" şi este identic, ca înțeles, cu „data model" sau „information model". La ora actulă, în urma evoluției domeniului respectiv, întîlnim sintagma Building Information Modeling (BIM) care este un proces de generare şi administrare/gestionare/management al parametrilor unei clădiri pe durata existenței sale fizice.

În mod tradițional, proiectanții apelează la softuri 3D (tridimensionale) în timp real pentru creşterea productivității în proiectarea construcțiilor (clădirilor) şi în realizarea acestora. Procesul de generare BIM include geometria clădirilor, relațiile spațiale, informații geografice, proprietățile şi cantitățile componentelor. BIM este capabil de asemenea dezvoltări performante prin modelarea reprezentărilor părților şi componentelor actuale utilizate în realizarea construcției. BIM reprezintă un salt semnificativ în raport cu proiectarea asistată de computer. Institutul American al Arhitecților definește BIM astfel: „o tehnologie bazată pe modelare,

[159] www.ecomagazin.ro/distrugerea-biodiversitatii-produce-anual-pagube-de-miliarde-de-euro/ -

[160] Pe care SUA nu l-a ratificat!

[161] Lucreaza la Massachusetts Institute of Technology, departamentul pentru arhitectura, a fost inclus in anul 2008 pe lista celor 15 persoane pe care presedintele SUA ar trebui sa-I asculte si face parte din lista celor 100 de persoane care au schimbat America

[162] Georgia Institute of Technology

susținută de o Bancă de Date de informații ale proiectului". *Modelarea include variabile precum poluarea aerului, poluarea apei sau informații privind comportamentul oamenilor şi al naturii.*

The Buckminster Fuller Institute (BFI), un institut orientat spre gîndirea globala şi futuristă, a propus la ce-a de-a 12-a aniversare (2007) instituirea unui premiu de 100.000 dolari americani pentru cel care va propune variante de susținere a dezvoltării şi implementării soluțiilor care dețin un potențial semnificativ de rezolvare a celor mai presante constrîngeri ale umanității, în cel mai scurt timp, privind *integritatea ecologică a Pământului.*

Mintea celor mai creativi oameni de ştiință din lume este stimulată, de societățile democratice responsabile, să identifice soluții pentru ceea ce omenirea a distrus în decenii de consumatorism exagerat. Este un proces contratimp, complex şi costisitor. Să fim optimişti şi să credem că rațiunea va învinge lăcomia şi iresponsabilitatea sclavilor Zeului profit.

Bibliografie:

1. Mariana, Stelian şi Petru, Țăgorean – *„Protecția mediului în Uniunea Europeană*" – editura Detectiv, Bucureşti, 2009;
2. Mircea, Ştefan ş.a. – *„Securitatea mediului şi mediul de securitate"* – editura PRINTECH, 2008
3. The World Bank – *„Integrating Environment into Agriculture and Forestry. Progress and Prospects in Eastern Europe and Cenral Asia"*
4. Guvernul României – "*Strategia Națională pentru Dezvoltare Durabilă a României. Orizonturi 2013-2020-2030*" – Bucureşti, 2008
5. Nicolae, Heredea – *„Considerații asupra conceptului de securitate ecologică"* – noiembrie 2003, www.nhn.ro
6. Boris, Khramtsov – *„A Primer on Ecological Security"* – 2006, www.thecommonwealth.org
7. Dennis, Pirages şi Ken, Cousins – *„From Resources Scarcity to Ecological Security"* – MIT Press, Cambridge, 2005
8. Annual Report 2005/2006 – Foundation for Ecological Security – www.fes.org.in
9. SIWI Report 17 – *„Balancing Human Security and Ecological Security Interests in a Catchment – Towards Upstream/Downstream Hydrosolidarity"* – www.siwi.org, 2002
10. Gerald,O.Barney – *„Ecological security:a „more imaginative" response involving youth"* – ISYP Journal on Science and World Affairs, vol.2, nr.2, 2006
11. www.worldbank.org/eca/environmentintegration
12. www.greentech.ro
13. www.ecologic.rec.ro
14. www.romaniadurabila.net
15. www.sustainablesocietyindex.com
16. www.infomediu.eu
17. www.panda.org
18. www.unep.org
19. www.iucn.org
20. www.global-vision.org

DIFERENDELE ETNICE ÎN MEDIUL DE SECURITATE SUD-EST EUROPEAN
ETHNIC DIFFERENCE IN EUROPEAN SOUTH-EASTERN SECURITY MEDIUM

Insp.princ. Alin Diaconu
Serviciul Investigaţii Criminale
IPJ SIbiu

Abstract:
Traditionally, ethnic differences are the main security threat in south-eastern European security environment. Balkans remained in public consciousness, from the Middle Ages until today, especially as related pejorative concepts of genocide and mass expulsion based on ethnic reasons.

However, we are witnessing to a balance of the importance regional security threats. Organized crime, terrorism, government inefficiency tends to put in the second stage the ethnic differences as the main cause of conflict regional.In this reality, we need policies and institutions to provide appropriate responses.

Keywords: *security environment,ethnic differences,genocide,organized crime.*

În mod tradiţional, diferendele etnice reprezintă principala ameninţare în mediul de securitate sud-est european. Balcanii şi balcanismul au rămas în conştiinţa publică, din evul mediu până în zilele noastre, drept concepte peiorative legate mai ales de genocid şi expluzări în masă pe criterii etnice.

Asistăm totuşi la o balansare a importanţei ameninţărilor de securitate regionale. Crima organizată, terorismul, ineficienţa guvernării tind să pună în plan secund diferedul etnic drept principală cauză de conflict regional. La această realitate, politici şi instituţii noi trebuie să ofere răpunsuri adecvate.

În mod tradiţional, diferendele etnice reprezintă principala ameninţare în mediul de securitate sud-est european. Balcanii şi balcanismul au rămas în conştiinţa publică, din evul mediu până în zilele noastre, drept concepte peiorative legate mai ales de genocid şi expluzări în masă pe criterii etnice.
Asistăm totuşi la o balansare a importanţei ameninţărilor de securitate regionale. Crima organizată, terorismul, ineficienţa guvernării tind să pună în plan secund diferedul etnic drept principală cauză de conflict regional. La această realitate, politici şi instituţii noi trebuie să ofere răpunsuri adecvate.

1. Cadru conceptual: mediu de securitate, ameninţare. Balcani şi balcanism, grup etnic

1. Lucrările de specialitate sunt inexplicabil de sărace în definirea **mediului de securitate**. De acceea şi punctele de vedere pe care le înţelegem din analiza acestor lucrări diferă mult. Dacă încercăm referinţa documentelor oficiale – de exemplu, Strategia de Securitate Naţională a României – rămânem cu aceeaşi temă nerezolvată. Aflăm acolo că *Mediul de securitate este caracterizat, în principal, de următoarele tendinţe majore*[163]*: accelerarea proceselor de globalizare şi de integrare regională, concomitent cu persistenţa unor acţiuni având ca finalitate: fragmentarea statală; convergenţa rezonabilă a eforturilor consacrate structurării unei noi arhitecturi de securitate, stabile şi predictibile, însoţită de accentuarea tendinţelor anarhice în unele regiuni; revigorarea eforturilor statelor vizând prezervarea influenţei lor în dinamica relaţiilor internaţionale, în paralel cu multiplicarea formelor şi creşterea ponderii intervenţiei actorilor nestatali în evoluţia acestor relaţii.*

[163] http://www.presidency.ro/static/ordine/SSNR/SSNR.pdf, p. 10

Suntem de părere că enumerarea tendințelor reprezintă numai o parte, încă puțin semnificativă, în definirea şi descrierea mediului de securitate. La acestea trebuie să adaugăm:

- Amenințările, riscurile şi vulnerabilitățile;
- Factorii instituționali şi non-instituționali care sunt cauzele acestor amenințări, riscuri şi vulnerabilități;
- Factorii instituționali şi non-instituționali care îşi asumă prevenirea şi contracararea amenințărilor, riscurilor şi vulnerabilităților;
- Politicile acestora (acțiuni, programe, proiecte).

2. În limba română cuvântul **amenințare** provine din latină: „*minatio, -onis*”[164], cu sensul actual. Aceeaşi bază etimologică o are şi termenul francez „menace” care semnifică „*o intenție ostilă vizând intimidarea*”[165].

În general specialiştii din diferite domenii au tendința să ofere aceeaşi valoare termenilor *pericol*, *risc*, *amenințare*, *vulnerabilitate*. Nu întotdeauna confuzia este semnificativă, dar în situații oficiale folosirea inadecvată a acestor termeni poate da naştere la percepții eronate cu implicații legale. Pentru a evita asemenea probleme considerăm că noțiunea de *amenințare* este individualizată de existența unui autor (individ sau grup) care direcționează acțiunea asupra unui subiect bine determinat.

În concluzie, putem defini conceptul de *amenințare* ca reprezentând *un pericol potențial, exprimat prin cuvinte sau gesturi, care are autor, scop, obiectiv şi o țintă.*

3. Folosirea noțiunii **Balcani** sinonimă cu „Europa de Sud-Est” pentru a denumi Peninsula Balcanică[166], (şi numai pentru ea), ignoră practic prezența mai nordicelor România şi Ucraina, care sunt de asemenea localizate în partea de sud-est a continentului.[167]

Limita nordică a peninsulei Balcanice este considerată în general a fi linia formată de fluviul Dunărea, râurile Sava şi Kupa şi un segment care care uneşte izvoarele râului Kupa cu Golful Kvarner.

Se vehiculează şi alte opțiuni asupra definiției limitei nordice a Balcanilor: linia râurilor Krka – Vipava – marginea nordică a golfului Trieste; linia Nistru – Timişoara – Zagreb – munții Triglav; linia râului Sava – Ljubljansko polje – râul Idrijca – râul Soča.

Cel mai des, specialiştii acceptă drept limitare nordică a peninsulei linia Dunărea-Sava-Kupa, care poate fi uşor recunoscută pe hartă[168]. Conform acestei delimitări, Slovenia se află la nordul Balcanilor şi este considerată parte a Europei Centrale. Şi din punct de vedere istoric şi cultural, Slovenia este mai mult înrudită cu Europa Centrală, deşi cultura slovenă încorporează numeroase elemente balcanice, şi poate fi asociată geografic şi politic cu fosta Iugoslavie.

Până la urmă, limita nordică a Peninsulei Balcanice poate fi trasată şi altfel, cel puțin o parte a Sloveniei şi o mică parte a Italiei (Provincia Trieste) putând fi incluse în Balcani. Atunci când Balcanii sunt descrişi ca o regiune geopolitică a secolului al XX-lea, este inclusă în ea întreaga Iugoslavie (adică şi Slovenia, Istria, insulele Dalmației, Croația şi Voievodina).

---

[164]Voichița Ionescu, *Dicționar latin-român*, Ed. II, Editura Orizonturi, f.a., p. 132.

[165]*Dictionaire de la Langue Francaise*, Editura Alpha, Paris, 1995, p. 813.

[166]Balcanii sunt uneori numiți şi Peninsula Balcanică pentru că sunt înconjurați de la sud-vest, prin sud către sud-est de Marea Adriatică, Marea Ionică, Marea Egee, Marea Marmara şi Marea Neagră. Pentru că nu este o peninsulă tipică, nefiind legată de un istm de continentul european, delimitarea ei este supusă interpretărilor geografice mai mult sau mai puțin subiective

[167]O trecere în revistă a principalelor teorii la Jelavich, Barbara, *Istoria Balcanilor. Secolul XX*, Institutul European, Iaşi, 2000

[168] Această limită este justificată din punct de vedere istoric; regiunea astfel definită (împreună cu România şi excluzând Muntenegru, Dalmația şi Insulele Ionice) a constituit cea mai mare parte a teritoriului aparținând, sau aflat sub influența Imperiului Otoman de la sfârşitul secolului al XV-lea până la sfârşitul secolului al XIX-lea. Râul Kupa formează o graniță naturală între Slovenia de sud-est şi Croația, Sava împarte în două Croația şi Serbia, iar Dunărea, care este al doilea râu ca lungime al Europei (după Volga), formează o graniță naturală între Bulgaria, Serbia şi România. La nord de această linie se află Câmpia Panonică şi Munții Carpați. Deşi România, cu excepția Dobrogei, nu face parte din zona astfel delimitată, este inclusă în mod tradițional printre succesorii Imperiului Otoman. Cultura română conține multe elemente balcanice

Justificarea istorică pentru limita de nord Sava-Kupa împiedică includerea Croației în Balcani, țară ale cărei teritorii au fost în mare parte a Austro-Ungariei sau a Republicii Venețiene pe timpul cuceririlor Imperiului Otoman. Alți factori culturali şi istorici leagă mai degrabă Croația de Europa Centrală decât de Balcani.

În general, se poate aprecia că țările care fac parte din Balcani sunt Albania, Bosnia şi Hețegovina, Bulgaria, Croația, Grecia, Republica Macedonia, Serbia şi Muntenegru, Turcia (numai partea europeană din jurul Istambulului, numită uneori Rumelia sau Tracia Răsăriteană). România şi Slovenia sunt uneori incluse în această listă.

4. Caracteristica specială a Balcanilor ține de istoria zbuciumată şi adeseori violentă a zonei ca şi de relieful muntos. Regiunea a fost de-a lungul timpurilor la frontiera marilor imperii, fiind teatrul a numeroase războaie, invazii, cuceriri, revolte, confruntări între imperii, din timpul Imperiului Roman până la ultimele războaie din Iugoslavia. Tendințele manifestate în zonă pentru împărțirea în entități politice şi militare rivale au dus la consacrarea termenului de balcanizare,[169] deseori pus în legătură cu violența, rivalitatea religioasă, confruntările etnice.

În literatura de specialitate, **diferendele etnice** sunt explicate prin cauze complexe, care derivă pe de o parte din diversitatea etniilor, pe de altă parte din tendința fiecăreia de a-şi păstra sau lărg- sfera de existență şi influență în defavoarea altora. De obicei, aceia care neagă status+quo-ul sunt etniile minoritare.

Ca expresie a confruntării de interese etnice (acestea sunt de fapt de natură economică, politică, socială şi culturală), diferendul etnic este de fapt politic. Deosebirea constă în faptul că adversarii nu constituie structuri politice, ci structuri etnice.

Putem defini **grupul etnic** drept un grup cu tradiții culturale comune care are sentimentul identității ca subgrup în cadrul societății înglobante[170]. Grupurile etnice sunt de două feluri:

- *minoritate națională* – desemnează o anumită parte a unei națiuni care trăieşte în granițele altui stat național, având conştiința identității naționale şi un mod de ființare propriu (exemplu: maghiarii din România);
- *minoritate etnică* – este constituită de o parte a unei etnii, a unui popor lipsit de un stat propriu, constituit şi recunoscut de celelalte state, care trăieşte în granițele unuia sau mai multor state naționale (exemplu: țiganii din România).

Modelele de relaționare interetnică se pot circumscrie unui dintre cele trei[171]:

1. *asimilarea* – grupurile noi de imigranți adoptă atitudinile şi limba comunității dominante;

2. *oala etnică* – culturile diferite şi perspectivele particulare ale grupurilor etnice dintr-o societate se contopesc;

3. *pluralismul cultural* – grupurile etnice există separat şi participă la viața economică şi politică. Aceasta este soluția promovată în ultimii ani de teoreticienii preocupați de evoluția fenomenului etnic.

Exacerbarea fenomenului etnic, în aceste condiții, poate fi explicată prin:

1. nevoia de identitate;
2. apărarea culturii şi sistemelor de valori (limbă, obiceiuri, folclor etc.), ca liant colectiv şi suport al forței, individualității şi mentenanței sociale;
3. interesul națiunilor-mamă de a reuni întreaga națiune într-un stat unitar sau de a le menține identitatea;
4. presiuni ale unor grupuri non-etnice prin care se urmăreşte crearea unor conflicte care să slăbească statele de drept;
5. presiuni ale globalizării.

---

[169]O discuție la Eugen Străuțiu, *Introducere în studii europene*, Editura Universității "Lucian Blaga", Sibiu, 2005, p. 8-10

[170]*Dicționar de sociologie*, Editura Babel, Bucureşti, 1998, pag. 218

[171]Anthony Giddens *Sociologie*, Editura All, Bucureşti, 2000, pag. 260

2. Diferende etnice relevante în Balcani[172]

În regiunea fostei Iugoslavii

Punctul cel mai delicat al relațiilor inter-etnice rămâne *Bosnia-Herțegovina*, unde majoritatea locuitorilor sunt bosniaci, dar peste jumătate din ei aparţin unor naţiuni definite prin criterii etnice (sârbi şi croaţi). Un procent de 43% fac parte dintr-o naţiune "musulmană" (care cuprinde, de fapt, diferite etnii de origine slavă trecute la islamism şi aflate într-un proces mai mult sau mai puţin pronunţat de omogenizare). Pe de altă parte, în aceeaşi republică există şi un număr de bosniaci ortodocşi.

Relațiile dintre entitățile bosniace şi dintre acestea si țările limitrofe se grupează conform unor axe euro-slave.

Prima este axa Banja Luka/Doboj/Tuzla/Brcko ce face legătura intre trei regiuni ce se intersectează in multe locuri cu zonele de diviziune trasate prin acordurile de la Dayton. Regiunea sârbo-bosniacă Banja Luka s-a emancipat de puterea de la Pale. S-au reconstruit relațiile economice si politice intre Banja Luka si Tuzla predominată de musulmani. Apoi, canalul ce funcționează intre comunitățile croate din Tuzla si Banja Luka orientează direcția axei spre Nord. Problema strategică zonală rămâne aceea cum ar putea fi echilibrate interesele economice ale celor trei comunități din regiune – sârbă, croată si bosniacă.

Pentru axa doi, zona centrală din Zenica si Travnik nu serveşte doar ca poartă a largii axe Nord - Sud, ci a devenit regiunea preferată de către occidentali pentru construirea unui model de pacificare a minorităților. Aceasta propune coexistența sârbilor, croaților si musulmanilor in conformitate cu termenii cuprinşi in Acordurile de la Dayton.

O alta axă euroslavă ce devine din ce in ce mai orientată Nord - Sud este Foca/Trebinje/Dubrovnik, incepand din Niksic si Bar in Muntenegru. Aceasta axă cuprinde alte doua regiuni cu risc ridicat de izolare geografică si geopolitică (ieşirea la mare prin zona musulmană Gorazde si oraşul repopulat cu sârbi Visegrad). In fapt, Gorazde rămâne o enclavă virtuală, şi doar acțiunile autorităților locale asigură o anumită formă de autonomie.

Mai spre Nord - Vest, axa se desfăşoară prin Livno, Bosansko Grahovo si Bihac (acestea devenite părți ale legăturii Zagreb-Dubrovnik) de cand zona dintre Bosansko Grahovo si Bihac a devenit loc de refugiu al majorității transfugilor musulmani veniți din alte regiuni. O mişcare de populație inversă este prognozată odată cu revenirea câtorva zeci de mii de sarbi in regiunea Knin din Croația.

La toate acestea se mai adaugă şi problema identității *macedonenilor*, revendicați ca fiind de origine fie sârbă, fie bulgară, problemă ce ar putea fi considerată ca simplificată dat fiind faptul că în prezent se poate vorbi de o conştiință națională macedoneană, ce face inutile disputele pe această temă.

Criza etnică a cunoscut cea mai pregnantă manifestare în *Kosovo*. De altfel, această criză nu şi-a găsit încă rezolvarea adecvată. Soluția propusă de către emisarul special al ONU, în februarie 2007, pentru Kosovo a nemulțumit profund Serbia şi pe sârbii din Kosovo, mai ales. În esență, propunerea se referă la crearea "unui alt stat albanez". De altfel, Serbia speră ca Rusia să sprijine pe termen lung respingerea de către ONU a acestei soluții.

Instabilitatea cronică a relațiilor interetnice în Kosovo este grevată de factori specifici: mediul local interetnic şi interconfesional ce perpetuează tensiuni vechi şi speculează realități noi, politice, economice, financiare, sociale, militare etc.; susținerea externă, prin activități ilegale cu caracter transfrontalier, a tendințelor separatiste albaneze; situarea zonei pe un coridor al migrărilor şi traficanților de droguri, arme, muniții, ființe umane; plasarea zonei respective pe o falie a religiilor musulmană, catolică şi ortodoxă, de ofensivă a radicalismului islamic; neconcordanța dintre frontierele politice şi cele identitare; perpetuarea memoriei istorice negative, etc.

---

[172] O sinteză foarte documentată realizată sub egida Centrului de Studii Strategice şi de Securitate, la http://cssas.unap.ro/ro/pdf_studii/diferende_etnice.pdf

În Bulgaria

Pe fondul interzicerii unui partid al etnicilor macedoneni de Curtea Constituțională de la Sofia în august 2000, au apărut primele diferende majore între bulgari şi această minoritate.

Pe de altă parte, ţiganii bulgari au crescut mult ca număr după anii '60-'70, devenind cel mai mare grup minoritar şi creând probleme guvernului bulgar. O mare parte dintre ei se identifică cu etnicii turci prin credinţe religioase şi nume personale, dar, de fapt, sunt văzuți ca un fenomen negativ al vieții sociale din Bulgaria şi ca o sursă de ameninţări la adresa intereselor naționale şi a securității țării. Reacția la acest pericol a fost şi este asimilarea, chiar forțată, a țiganilor bulgari.

În Macedonia

Macedonia a fost şi este considerată zonă de dispute între Bulgaria şi Grecia. Guvernul bulgar a recunoscut Republica Macedoneană (1991), în timp ce Grecia nu. În ceea ce priveşte *slavii macedoneni*, atitudinea bulgarilor este diferită de cea a oficialilor: bulgarii îi consideră de aceeaşi naționalitate cu ei şi resping ideea conform căreia Macedonia este o națiune distinctă. Conflictele între slavii macedoneni şi albanezii localnici au luat adesea formă violentă.

În Albania

În prezent, disensiuni majore sunt între populațiile albaneze de origine *toskă* şi *ghegă*, una din cauze fiind recunoaşterea ca limbă oficială doar a dialectului tosk (vorbit în Sudul Albaniei, în timp ce dialectul gheg este vorbit de majoritatea albanezilor localizați în nordul Țării şi în Kosovo).

De asemenea, prin promovarea ideii de "Albania Mare", mai ales prin intermediul eforturilor de realizare şi întărire a unei axe pan-albaneze susținute de unii lideri, precum: Fatos Nano, Hashim Thaci şi Arben Djaferi, ca şi prin încurajarea separatiştilor albanezi din Kosovo, FYROM şi chiar Muntenegru, Albania este considerată ca un factor de instabilitate regională în această zonă.

3. Instituțiile şi politici de securitate în sud-estul Europei

La provocările diferendelor etnice în mediul de securitate sud-est european, factorii de stabilitate din Europa şi zona euro-atlantică au răspuns prin constituirea unei rețele instituționale capabilă să susțină politici viabile de prevenire şi contracarare a fenomenului. Între acestea, cele mai importante sunt:[173]

Inițiativa de Cooperare în Sud-Estul Europei (SECI)

Inițiativa de Cooperare în Sud-Estul Europei (Southeast European Cooperative Initiative - SECI) a fost lansată în decembrie 1996, după semnarea acordurilor de pace de la Dayton, la propunerea comună a Uniunii Europene şi Statelor Unite, cu scopul dezvoltării unei strategii economice şi de mediu viabile în regiune. Reuniunea inaugurală a avut loc la Geneva, în perioada 5-6 decembrie 1996, la 6 decembrie 1996 fiind adoptată Declarația de principiu privind cooperarea în zonă.

SECI este o structură subregională care încurajează cooperarea între statele participante şi facilitarea integrării lor în structurile europene, urmăreşte coordonarea planurilor de dezvoltare regională, asigură o mai bună prezență a sectorului privat în economia zonei, încurajează transferul de know-how şi realizarea de investiții în sectorul privat.

Statele participante la SECI sunt: Albania, Bosnia-Herțegovina, Bulgaria, Croația, Macedonia, Grecia, Moldova, România, Slovenia, Turcia şi Ungaria.

---

[173] Tratate detaliat la Eugen Străuțiu, *op. cit.*, p. 259-262

Organismul decizional este Comitetul de Agendă (Agenda Committee), format din coordonatorii naționali pentru SECI (care coordonează, în plan intern, participarea la proiectele SECI). Comitetul de Agendă are drept sarcină identificarea preocupărilor comune legate de economia şi protecția mediului în regiune, precum şi stabilirea listei de priorități pe baza cărora sunt concepute şi dezvoltate proiecte concrete.

Principalele proiecte ale organizației sunt:

1. Transportul pe Dunăre;
2. Inițiativa Râului Sava şi a Râului Tisa. S-a considerat că experiența comercială şi de afaceri câştigată de SECI prin proiectele dunărene în aria dezvoltării infrastructurii de transport şi a managementului apelor este valoroasă şi poate fi folosită şi pentru râul Sava şi Tisa, în special în atragerea de finanțări;
3. Comitetele naționale SECIPRO, inspirate după modelul EUROPRO al ONU/CEE, se dovedesc active în țările în care există un interes susținut pentru armonizarea şi simplificarea procedurilor în materie de administrație, comerț şi transport.

Începând cu anul 2003, SECI a fuzionat în unele structuri şi activități cu Pactul de Stabilitate, astfel încât Centrul SECI de la Bucureşti a devenit Centrul Regional pentru Combaterea Criminalității Transfrontaliere în care sunt incluse Secretariatele unor inițiative ale Pactului de Stabilitate (Combaterea Crimei Organizate/SPOC şi lupta împotriva corupției/SPAI), iar Consiliul Consultativ de Afaceri al SECI a fost „dizolvat" în Consiliul Consultativ de Afaceri al Pactului de Stabilitate, creându-se Consiliul Consultativ pentru Afaceri al Europei de Sud-Est

Comitetele SECIPRO au trecut în subordinea noului Consiliu Consultativ de Afaceri al Europei de Sud-Est

Întâlnirile Comitetului de Agenda al SECI, care aveau loc la fiecare două luni, sunt programate din ce în ce mai rar, ca „anexă" a unor reuniuni ale Pactului de Stabilitate.

Pactul de Stabilitate pentru Europa de Sud-Est

În contextul crizei din Kosovo, la 8 aprilie 1999, la Luxemburg, preşedinția Uniunii Europene, a organizat o reuniune a miniştrilor de externe din statele membre UE şi din țările vecine RF Iugoslavia (Albania, Bosnia-Herțegovina, Bulgaria, Croația, Fosta Republică Iugoslavă a Macedoniei, România, Slovenia, Ungaria şi Turcia), la care au participat şi reprezentanți ai unor organizații şi instituții internaționale. Cu această ocazie, Germania a lansat inițiativa elaborării unui Pact de Stabilitate pentru Sud-Estul Europei. Propunerea Germaniei a fost precedată de o serie de alte inițiative similare, venite din partea unor țări ca Grecia, SUA, Turcia, precum şi a unor organizații regionale.

Pactul de Stabilitate pentru Europa de Sud-est reprezintă o declarație politică de angajament al comunității internaționale pentru susținerea țărilor din sud-estul Europei în eforturile lor de a asigura pacea, securitatea, prosperitatea, democrația şi respectul drepturilor în regiune. Pactul de Stabilitate este cu predilecție un instrument de coordonare şi impulsionare a inițiativelor lansate de beneficiarii şi partenerii săi.

Principiile politice şi mecanismele care stau la baza Pactului sunt:

1. În implementarea Pactului de Stabilitate vor fi respectate prevederile Cartei ONU, principiile OSCE, documentele relevante ale Consiliului Europei, în particular Convenția Europeană privind Drepturile Omului;
2. UE are rolul de lider în instituirea Pactului de Stabilitate şi va acționa pentru impulsionarea proiectelor de cooperare şi bună vecinătate între statele regiunii; UE va susține activ statele din zonă pentru atingerea obiectivelor menționate în Pact şi, în acest sens, va convoca conferințe ale donatorilor pentru reconstrucție;
3. OSCE va deține un rol cheie în întărirea securității şi stabilității. Un rol deosebit revine, de asemenea, instituțiilor şi organizațiilor internaționale şi euro-atlantice (ONU, NATO, Consiliul Europei s.a.), unor state (SUA şi Rusia), precum şi unor inițiative regionale (SECI, SEEC, OCMN ş.a). în ceea ce priveşte NATO, sunt menționate continuarea

procesului de lărgire a Alianței şi contribuția Consiliului Parteneriatului Euro-Atlantic şi a Parteneriatului pentru Pace.

4. Mecanismul de implementare a Pactului va consta într-o Masă regională pentru Sud-Estul Europei, reprezentând o conferință internațională a statele participante la Pact; Masa regională va fi completată de următoarele substructuri/ mese de lucru: democratizare şi drepturile omului; reconstrucție economică, dezvoltare şi cooperare; probleme de securitate;
5. R.F. Iugoslavia va putea participa la activitatea Pactului de îndată ce va îndeplini condițiile impuse de comunitatea internațională; Republica Muntenegru, prin guvernul său ales democratic şi ca parte componentă a RF Iugoslavia, se va putea număra printre beneficiarii Pactului de Stabilitate încă de la debutul implementării acestuia.

   Activitatea Pactului de Stabilitate este structurată de trei Mese de Lucru:

   1. Masa I „Democratizare şi Drepturile omului"
   2. Masa II „Reconstrucție economică, dezvoltare şi cooperare"
   3. Masa III „Probleme de securitate"

Fiecare Masă întruneşte statele beneficiare şi organismele internaționale vizate şi are ca scop asistarea țărilor din Europa de Sud-est în identificarea oportunităților de cooperare şi de ameliorare a coordonării inițiativelor deja demarate.

Cel mai important instrument politic al Pactului de Stabilitate este Masa Regională care reprezintă reuniunea statelor beneficiare şi donatoare ale Pactului, precum şi a organizațiilor internaționale implicate în activitățile acestui aranjament instituțional. Gestionarea procesului de cooperare regională sub egida Pactului de Stabilitate este asigurată de Coordonatorul Special al Pactului de Stabilitate.

Procesul de Cooperare Dunăreană[174]

Ideea unui proces politic de cooperare în regiunea Dunării a apărut prin propunerea României de reluare a consultărilor între statele membre ale Comisiei Dunării pentru revizuirea Convenției de la Belgrad din 1948 privind regimul navigației pe Dunăre (la cea de-a 59-a sesiune a Comisiei Dunării, desfăşurată în luna aprilie 2000, la Budapesta. În acest context, Austria a propus părții române lansarea unei inițiative comune, care să reprezinte nucleul unui viitor proces politic de colaborare între statele din regiunea Dunării, în concordanță cu politicile regionale ale Uniunii Europene. Inițiativa s-a bucurat de sprijinul şi implicarea activă a Comisiei Europene şi a Pactului de Stabilitate pentru Europa de Sud-Est.

Lansarea Procesului de Cooperare Dunăreană a avut loc la Viena, la 27 mai 2002, în cadrul unei Conferințe a miniştrilor afacerilor externe din țările dunărene.

Procesul este conceput ca un exercițiu politic de integrare al statelor dunărene, prin participarea în cadrul său atât a Comisiei Europene şi Pactului de Stabilitate, cât şi a unor state membre ale UE, alături de state candidate la aderare (precum şi alte state aflate fie în cadrul Procesului de Stabilizare şi Asociere, fie în alte relații de cooperare cu UE).

Membri sunt cele 13 state din bazinul hidrografic al Dunării (10 state riverane: Germania, Austria, Slovacia, Ungaria, Croația, Iugoslavia, România, Bulgaria, Republica Moldova şi Ucraina, precum şi 3 state neriverane, având însă majoritatea teritoriului situată în cadrul bazinului hidrografic al fluviului: Cehia, Slovenia, Bosnia şi Herțegovina), Comisia Europeană şi Pactul de Stabilitate. Observatori sunt state interesate şi capabile să contribuie la activitățile Procesului – SUA, Rusia, Franța, Turcia, Macedonia – precum şi organizații şi structuri regionale cu profil dunărean sau preocupări în zonă – Comisia Dunării, Comisia Internațională pentru protecția Fluviului Dunărea, Comitetul Permanent pentru Coridorul VII, CEFTA, etc.

[174] Vasile Popa, Mihai Ştefan-Dinu, *România şi procesul de stabilizare regională*, Editura Universității Naționale de Apărare, Bucureşti, 2004, p. 17

Procesul de Cooperare Dunăreană nu este o nouă organizație regională (deci o structură instituționalizată), ci un cadru politic de cooperare şi promovare, cu prioritate, a preocupărilor şi obiectivelor principale ale statelor din regiunea dunăreană. Modalități de funcționare:
- desfăşurarea de conferințe la nivelul miniştrilor afacerilor externe, o dată la 2 ani, care vor identifica prioritățile de acțiune pentru cooperarea dunăreană, precum şi proiecte care urmează să fie promovate în cadrul Procesului – acestea fiind incluse într-o listă exemplificativă de proiecte prioritare
- desfăşurarea unor reuniuni, la nivel de înalți funcționari, pentru analiza stadiului de realizare a proiectelor respective

Alături de dimensiunea politică, cooperarea în cadrul Procesului de Cooperare Dunăreană este promovată şi prin cele şase dimensiuni sectoriale: economică, navigație, a mediului înconjurător, turistică, culturală şi a cooperării sub-regionale.

Concluzii

Europa Centrală şi de Sud-Est se confruntă, în contextul globalizării, cu o serie de probleme grave, destabilizatoare, care devin tot mai acute şi mai presante, a căror soluționare implică un angajament comun al statelor regiunii, aflate în plin proces de integrare europeană şi euro-atlantică.

În ierarhia riscurilor de securitate, diferendele etnice păstrează un rol proeminent, deşi sunt pe care de a pierde ponderea principală. Crima organizată, conflictele de graniță, proasta guvernare sau ciocnirea intereselor marilor puteri în regiune tind să pună în plan secund diferendele etnice, însă rămâne imposibil de a face disctincție clară aceste tipuri de amenințări. Grupurile etnice se servesc de crima organizată, marile puteri stimulează sau direcționează conflictele inter-etnice, etniile care îşi constituie state demonstrează cel mai adesea incapacitate de guvernare.

Rezolvarea diferndelor etnice prespune deopotrivă politici concentrate asupra fenomenului, cât şi strategii mai largi, de diminuare împreună a amenințărilor coroborate enumerate mai sus.

Prin integrarea în NATO şi UE, România a primit un rol proeminent în aceste politici şi strategii, cunoaşterea amănunțită a fenomenului etnic şi analiza corectă a acestuia fiind primul pas în maximizarea şanselor de succes ale țării noastre în implicarea sa balcanică.

Bibliografie:

Cărți

Ferriel, Giles, Identitatea, cetățenia şi legăturile sociale, Polirom, Iaşi, 2000.

Giddens Anthony, *Sociologie*, Editura All, Bucureşti, 2000

Huntington, Samuel P., *Ciocnirea civilizațiilor şi refacerea ordinii mondiale*, Editura Antet, Oradea, 1998.

Jelavich, Barbara, *Istoria Balcanilor. Secolul XX*, Institutul European, Iaşi, 2000

Jelavich, Charles şi Barbara, *Formarea statelor naționale balcanice – 1804-1920*, Editura Dacia, 2001, Cluj-Napoca.

Popa, Vasile; Ştefan-Dinu, Mihai, *România şi procesul de stabilizare regională*, Editura Universității Naționale de Apărare, Bucureşti, 2004

Ronen, Dov, *The Challenge of Ethnic Conflict, Democracy and Self-Determination in Central Europe*, British Council, 1998

Străuțiu, Eugen, *Introducere în studii europene*, Editura Universității "Lucian Blaga", Sibiu, 2005

Resurse de internet

http://www.presidency.ro
http://cssas.unap.ro

DIMENSIUNI TEORETICE ALE SECURITĂȚII UMANE. PREMIZELE OPERAȚIONALIZĂRII CONCEPTULUI DE SECURITATE UMANĂ
THEORETICAL DIMENSIONS OF HUMAN SECURITY. PROCEDURES SUMPTIONS OF HUMAN SECURITY CONCEPT

drd. Alexandru Kiş
drd. Eduard Simion
Facultatea de Istorie, Geografie şi Relaţii Internaţionale
Universitatea din Oradea

Abstract:

The Human Security concept tends to maturity, as long as it is more and more used as a reference in international security studies and policy.

One of the most important conditions of appropriately using it as an analysis tool or as a reference on shaping actions plan that have to be implemented in the real life is to ensure a necessary operationalization of the concept.

A first step in this attempt, and subject of this paper, is related to framing the conceptual pillars that we attend to in our effort. This is going to setup a first driver in addressing risk analysis categories with incidence in human security fields, with a subsequent view toward evaluational tool of human security status.

Keywords*: Human Security, concept operationalization, conceptual pillars*

1. Dimensiuni teoretice ale securităţii umane

Evoluţia stărilor conflictuale de după Războiul Rece, dincolo de dimensiunea cronicizantă determinate de cauze complexe, inadecvat abordate, se face remarcată prin escaladarea violenţei şi exercitarea cruzimii asupra civililor de către multiplele părţi şi facţiuni implicate, care agravează prin acte de forţă starea şi aşa precară a populaţiei, privată de facilităţile şi mijloacele de trai normale. Dimensiunea caracteristică a acestei noi realităţi a conflictului este faptul că, depăşind logica războaielor interstatale[175], esenţa sa izvorăşte din dispute interne nerezolvate de-a lungul timpului sau are cauze ce ţin de colapsul generalizat ce defineşte procesul de eşuare statală.

În virtutea eforturilor de redefinire conceptuală a realităţilor emergente ale mediului de securitate actual, noţiunea de ”securitate umană” o provoacă pe cea tradiţională a securităţii naţionale, argumentând că fiinţa umană reprezintă referinţa optimă a efortului de prezervare a coordonatelor securitare, comunităţile - ca sume de indivizi - surclasând ca importanţă ideea de stat sau naţiune. Odată lansat şi recunoscută fiindu-i fundamentarea pe valori imuabile, care ţin de esenţa fiinţării umane, integrarea conceptului de securitate umană în retorica internaţională a reclamat un susţinut proces adaptativ atât la nivel doctrinar, cât şi în practică.

Toate aceste eforturi susţin o largă schimbare sistemică, focalizată pe îmbunătăţirea condiţiilor de viaţă ale fiinţelor umane pretutindeni în lume şi pe conturarea premizelor perpetuării acestei politici ca referinţe de bază ale organizării existenţei umane.

Conform definiţiilor uzuale, securitatea semnifică, pe de o parte, *protecţia faţă de un pericol* ori *absenţa* acestuia, *măsurile luate pentru a garanta siguranţa*[176], iar pe de altă parte

[175] Atributul ”intern” al unui astfel de conflict trebuie abordat cu o oarecare precauţie. Era globalistă este un mediu propice reţelelor transnaţionale orientate să formeze nuclee conflictuale în zone slăbite structural (statele eşuate), iar astfel de evenimente antrenează în iureşul lor o întreagă pleiadă de actori globali: mercenari şi voluntari străini, suporteri din diaspora, statele vecine, oamenii de afaceri oportunişti, aşa zisele fonduri ”vultur”, contrabandişti internaţionali, mass media internaţională, reprezentanţi ai unor organizaţii umanitare şi diferite ONG, organizaţii private de securitate, etc. (a se vedea: Roeland MUSKENS, Frans BIECKMANN, *Quick Scan on Global human security, peace building and conflict resolution. Western or Global Security ?*, Editor: Ruth Hopkins, 24 May 2007)

[176] *Oxford Advanced Learner's Dictionary*, Oxford University Press, 1999

face referire la starea de *"absență a fricii sau anxietății"*[177] ca urmare a absenței pericolului[178] sau a încrederii conferite de măsurile protective luate. Se observă că starea de liniște poate să fie justificată sau nu[179], fapt ce întăreşte ideea că securitatea este, în fapt, o stare ce se reflectă în primul rând la nivel subiectiv, de percepție şi reprezentare, stare psihologică ce se translatează şi la nivel de comunitate[180].

Trecând de la individul simplu către organizările sociale, observăm că în conturarea limitelor de toleranță în ce priveşte domeniul de aplicabilitate a conceptului de securitate se evoluează în două planuri distincte: cel structural şi cel funcțional.

În ce priveşte obiectul material al securității, o cerință minimală o constituie reflectarea acestuia la toate eşaloanele - individ, grup, națiune, regiune şi la nivel global, fiecare dintre acestea suferind particularități de perspectivă, interpretare şi analiză, în condițiile în care între ele există numeroase relații de intercondiționare.

Planul funcțional, subordonat scopurilor practice, generează evoluția paralelă a unei multitudini de categorii de securitate congruente sau concurente - cea economică, socială, politică, de stat, militară, culturală, spirituală, umană, religioasă, de producere, energetică, tehnică, alimentară, informațională, ecologică, demografică, nucleară, fizică, a limbii, a mediului, a sufletului etc.[181] Obiectivele urmărite în acest sens se leagă de nivelul de referință, concretizându-se prin depăşirea sferei convenționale la nivel de persoană, grup - societate, stat, dar şi la cel comun reprezentat de sistemul socionatural.

Având ca prim reper individual, ca element de bază al societății, grupul – ca sumă de indivizi legați între ei prin legături de rudenie, profesionale sau de interese, promovează la un nivel imediat superior de complexitate un anumit grad de securitate (atât ca protecție în fața unor amenințări potențiale, cât şi în ce priveşte confortul psihic legat de diminuarea incertitudinii) de care se poate bucura fiecare dintre componenții săi.

La niveluri complexe de organizare socială - națiunea şi statul național, intervine norma legală în reglementarea aspectelor de bază ale vieții – relații sociale, protecția drepturilor şi libertăților cetățeneşti generale, protecția prin corpusul legislativ, etc. Se observă în acest caz depăşirea cadrului de relaționare interpersonal specific grupului de apartenență, fapt ce implică o matrice formalizată şi organizată a percepției securității. O analiză a strategiilor naționale de securitate vădeşte deplasarea obiectivelor specifice de la cuantumul intereselor de securitate ale indivizilor ce însumează națiunea la referințe ce definesc securitatea statului ca subiect de drept internațional, în raport cu alte state şi organizații. Cu toate acestea, securitatea nu mai poate fi definită în termeni strict militari şi nicio națiune nu se poate limita la asigurarea securității sale cu orientare strict către pericole externe adresabile doar prin mijloace militare. Dincolo de componenta militară tradițională, cele economico-financiare, diplomatice, informaționale, culturale sau psihologice devin, din suport ori alternativă a puterii sau acțiunilor militare, elemente de interferență şi complementaritate, generatoare de securitate.

Având în vedere această abordare multispectrală a domeniului securitar, este de remarcat faptul că statul nu reprezintă, prin organizarea sa, un mecanism perfect de protecție a propriilor cetățeni. Dincolo de imposibilitatea satisfacerii în mod egal a nevoilor tuturor cetățenilor, a difuziunii autorității sale sub presiunile globalizării[182], statele cunosc în istoria lor şi etape în care scopul lor funcțional este deturnat, instituțiile şi serviciile publice intră în colaps iar cetățenii se confruntă cu o largă paletă de amenințări la adresa securității lor[183]. Rezultă necesitatea ca

[177] http://www.merriam-webster.com/dictionary/security, http://www.webdex.ro/online/dictionar/securitate
[178] http://www.linternaute.com/dictionnaire/fr/definition/securite/, http://www.webdex.ro/online/dictionar/securitate
[179] http://www.dico-definitions.com/dictionnaire/definition/26585/Securite.php
[180] Teodor FRUNZETI, *Securitatea națională şi războiul modern*, Editura Militară, București, 1999, p. 10
[181] A. RUSNAC, *Aspecte ale teoriei securității*, Editura Fundația Draghiştea, Chişinău, 2005, p. 216
[182] Silviu NEGUȚ, *Geopolitica – universul puterii*, Meteor Press, Bucureşti, 2008, pp. 316-321
[183] Alexandru KIŞ, Daniel FRUNZETTI, *"Topul Statelor Eşuate", de la reper în cercetarea ştiințifică la instrument de manipulare*, lucrare publicată în *Politici şi strategii de securitate în cadrul relațiilor internaționale la începutul mileniului al III-lea*, Universitatea "Lucian Blaga", Sibiu, 24 mai 2008

individul uman să se bucure de protecție prin mijloace care transced autoritatea statală, acolo unde aceasta se manifestă abuziv sau nu mai este capabilă să îşi exercite în mod corespunzător prerogativele.

2. Evoluția abordărilor şi eforturile de operaționalizare a conceptului de securitate umană

Originile aplecării către securitatea umană se regăsesc în Agenda pentru Pace publicată de către Secretarul General al ONU, Bouthros Bouthros-Ghali[184], documentul sugerând faptul că amenințările la adresa securității globale nu sunt doar de natură militară, ci regăsindu-se într-o întreagă serie de realități ce se pot constitui în egală măsură ca factori declanşatori sau consecințe ale conflictului: instabilitatea mediului, sărăcia, foametea, opresiunea.

Raportul Programului ONU privind Dezvoltarea Umană din 1994 a dezvoltat această idee a interpretării largi a conceptului de securitate, sugerând o serie de factori cuprinşi, inițial, între reperele a două deziderate: *eliberarea de frică* (*freedom from fear*) şi *eliberarea de nevoi* (*freedom from wants*), semnificativ dezvoltate ca urmare a contribuției guvernelor canadian şi japonez[185]. Concret, *absența fricii* se referă la protejarea indivizilor de conflicte violente, asociate cu sărăcia, lipsa capacităților statale de suport şi a altor forme de inechitate (promovând ca soluții: asistența de urgență, prevenirea şi rezoluția conflictelor, construcția păcii), pe când *absența nevoilor* reprezintă o abordare holistică a rezolvării necesităților umane legate de: foamete, boli, dezastre naturale, care afectează mult mai mulți oameni decât conflictele violente (şi vede ca rezolvare a acestor surse de insecuritate focalizarea pe dezvoltare).

Prin Declarația Mileniului (1999) şi apelul făcut la Summitul Mileniului al ONU (2000), fostul secretar general al ONU, Kofi Annan, a cerut comunității internaționale să depună eforturi în vederea dezvoltării obiectivelor cuprinse în dimensiunile *freedom from fear* şi *freedom from want* ale conceptului de securitate umană. Ca răspuns la acest apel, guvernul japonez şi secretariatul ONU au lansat United Nations Trust Fund for Human Security (UNTFHS)[186], un pas concret făcut către operaționalizarea conceptului, proiectele derulate urmărind "traducerea conceptului de securitate umană în activități operaționale care să asigure beneficii concrete şi sustenabile oamenilor şi comunităților a căror supraviețuire, bunăstare şi demnitate este amenințată".[187]

Tot în 1999, un număr de guverne (14 în 2009) s-au alăturat angajamentului de dezvoltare a conceptului ca parte a Human Security Network (HSN)[188], urmărind implementarea perspectivei securității umane în problemele internaționale. Conceput ca un mecanism informal, flexibil, HSN identifică zonele concrete care necesită acțiune colectivă pentru promovarea politicilor de securitate umană şi le aduce atenției comunității internaționale, urmărind stimularea proceselor politice care stau la baza deciziilor de implicare în rezolvarea conflictelor şi promovarea păcii şi dezvoltării.

La inițiativa guvernului japonez, în ianuarie 2001 ia naştere un organism independent denumit Comisia de Securitate Umană (Commission on Human Security - CHS)[189], avându-i ca secretari pe Sadako Ogata şi a Amartya Sen. Prin raportul comisiei din 2003 – *Human Security Now*[190], se oferă o definiție lucrativă a securității umane (căreia i se adaugă dimensiunea „libertății de a acționa pe cont propriu") şi sunt evidențiate o serie de concluzii privind politicile

[184] http://www.dadalos.org/frieden_rom/grundkurs_2/agenda.htm
[185] UNDP, *Human Development Report 1994*, cap. 2, p. 24, in http://hdr.undp.org/en/media/hdr_1994_en_chap2.pdf
[186] http://ochaonline.un.org/TrustFund/tabid/2107/Default.aspx
[187] apud Mehrnaz MOSTAFAVI (Human Security Unit, OCHA), statement at the 2009 UN Day Symposium, "*Emergence of Human Security*", United Nations University Headquarters, Tokyo, Japan, 23 October 2009
[188] http://www.humansecuritynetwork.org/menu-e.php
[189] http://humansecurity-chs.org/
[190] Sadako OGATA, Amartya SEN, *Op. cit.*, în http://www.humansecurity-chs.org/finalreport/English/FinalReport.pdf

în caz de conflict violent, conflicte de intensitate scăzută, refugiaţi şi persoane strămutate, recuperarea post-conflict, sănătate, sărăcie, piaţa muncii şi educaţie.

Urmând concluziile şi recomandările activităţilor Comisiei de Securitate Umană, Consiliul Supervizor privind Securitatea Umană (the Advisory Board on Human Security - ABHS[191]) a creat un organism de consiliere pentru Secretarul General al ONU pentru a sprijini politicile în domeniu şi gestionarea corespunzătoare a UNTFHS, promovarea, diseminarea şi asigurarea comprehensibilităţii conceptului de securitate umană şi creşterea impactului proiectelor de securitate umană finanţate prin Fond.

În mai 2004, Consiliul Supervizor privind Securitatea Umană a instrumentat înfiinţarea Unităţii de Securitate Umană (Human Security Unit - HSU)[192] la Secretariatul ONU, în cadrul Oficiului pentru Coordonarea Problemelor Umanitare (the Office for the Coordination of Humanitarian Affairs - OCHA). Scopul Unităţii este acela de a dezvolta Fondul ONU pentru Securitate Umană într-un element major pentru acceptarea şi avansarea conceptului de securitate umană atât în cadrul ONU, cât şi în afara organizaţiei, în baza unor principii operaţionale şi a unui set de instrumente.

În cadrul mesei rotunde la nivel înalt găzduite de secretarul general al ONU în 2004, cu privire la ameninţările, provocările şi schimbările globale (*High-level Panel on Threats, Challenges and Change*), a fost întărită utilitatea şi relevanţa conceptului de securitate umană, aspectele dezbătute fiind prezentate în raportul *„A more secure world: Our shared responsibility”*[193].

În 2005, în raportul său *„In Larger Freedom”*[194], fostul secretar general al ONU, Kofi Annan, foloseşte trei piloni ai securităţii umane – *freedom from fear, freedom from want* şi nou formulata *freedom to live in dignity (libertate de a trăi în demnitate* – o adaptare a ”libertăţii de a acţiona pe cont propriu”[195], dimensiune ce militează pentru necesitatea promovării regulii de drept şi a democraţiei) ca principale repere tematice ale raportului şi ale agendei de reformare a ONU. În acelaşi an, în cadrul lucrărilor Summitului Mondial din 2005[196], statele membre ONU au fost angajate în dezbateri legate de subiecte ce definesc noţiunea de securitate umană, în cadrul Rezoluţiei Adunării Generale afirmându-se angajamentul de a fi discutată şi adoptată o definiţie a conceptului de securitate umană[197].

La iniţiativa Japoniei şi cu participarea ONU, se crează în octombrie 2006 organizaţia ”Prietenii Securităţii Umane” (Friends of Human Security - FHS[198]), ca forum deschis şi informal de suporteri ai securităţii umane (statele membre şi organizaţiile internaţionale relevante) care, în cadrul întâlnirilor, dezbat o plajă largă de problematici legate de agendele în materie de securitate umană şi urmăresc delimitarea unei accepţiuni comune a conceptului.

La 22 mai 2008, în cadrul Adunării Generale a ONU a fost ţinută o dezbatere informală pe tema securităţii umane. În cadrul deliberărilor, un mare număr de state au ajuns la consens în ce priveşte necesitatea unei noi culturi a relaţiilor internaţionale, dincolo de răspunsurile şi apelurile la soluţii comprehensive, integrate şi centrate pe oameni.

Având ca reper toate aceste demersuri şi iniţiative, putem afirma că legătura dintre *freedom from fear*, *freedom from want* şi *freedom to live in dignity* este puternic înrădăcinată în principiile de bază ale Cartei ONU, fiind reflectată în numeroase iniţiative ale agenţiilor, fondurilor şi programelor ONU – după cum reiese şi din scrisoarea înaintată către Preşedintele

---

[191] http://ochaonline.un.org/ABHSandOutreach/tabid/2128/Default.aspx
[192] http://ochaonline.un.org/TheHumanSecurityUnit/tabid/2212/Default.aspx
[193] http://www.un.org/secureworld/report2.pdf
[194] Raportul Secretarului General al ONU, "*In Larger Freedom: Towards Development Security and Freedom for All*" (2005), în http://www.un.org/largerfreedom/contents.htm
[195] Sadako OGATA, Amartya SEN, *”Human Security Now: Protecting and Empowering People”*, Comission on Human Security, New York, 2003, în http://www.humansecurity-chs.org/finalreport/English/FinalReport.pdf
[196] http://www.un.org/summit2005/presskit/fact_sheet.pdf
[197] documentul A/RES/60/1 – paragraful 143, în http://daccess-dds-ny.un.org/doc/UNDOC/GEN/N05/487/60/PDF/N0548760.pdf?OpenElement
[198] http://daccess-dds-ny.un.org/doc/UNDOC/GEN/N08/241/40/PDF/N0824140.pdf?OpenElement

Adunării Generale a ONU prin reprezentanții permanenți ai Japoniei şi Mexicului, un adevărat compendiu cu privire la structurile implicate şi acțiunile gestionate de către acestea[199]. Proiectele de securitate umană au făcut obiectul activităților derulate de către: UNDP, FAO, IAEA, ILO, UNESCO, UNFPA, UNHABITAT, UNHCR, UNICEF, UNIDO, UNIFEM, UNMAS, UNODC, WFP, WHO, DESA, OSAA şi UNTFHS, acoperind toate continentele şi abordând o vastă paletă de problematici specifice spectrului securității umane.

Dincolo de această abordare instituționalizată, sistemică, societatea civilă, mediul academic şi specialiştii în domeniul securității au dovedit şi dovedesc un interes constant în analiza multiplelor valențe ale conceptului de securitate umană, generând o serie de critici constructive care au dus la conturarea de noi dimensiuni şi dezvoltări ale noțiunii.

3. Securitatea umană şi dihotomia "eliberarea de frică" şi "eliberarea de nevoi"

3.1 Eliberarea de frică şi securitatea umană

Şcoala "absenței fricii" a căutat să impună ca subiect esențial primatul protecției indivizilor în fața conflictelor violente[200], cercetarea ştiințifică adoptând această viziune ca abordare minimală, restrânsă, a conceptului de securitate umană, dar nu fără a recunoaşte asocierea amenințării violente cu alte forme de inechitate socio-economică şi politică[201]. O astfel de abordare este considerată ca asigurând dimensiuni realiste şi gestionabile demersurilor analitice, operând cu termeni ca "asistența în caz de urgență" (emergency assistance), "prevenirea şi încheierea conflictelor" (conflict prevention and resolution), "construcția păcii" (peace-building), dar şi cu o componenetă cheie a agendei sale, care a determinat o adevărată revoluție în modalitatea de interpretare a ideii de suveranitate statală – conceptul "responsabilității de a proteja".

Ca urmare a răspunsului guvernului canadian la apelul secretarului general al O.N.U. la acea vreme, Kofi Annan, în cadrul sesiunii Comisiei Internaționale privind Intervenția şi Suveranitatea Statelor (ICISS) - 2001 au fost subliniate câteva principii de bază privind conceptul *responsabilității de a proteja* (R2P)[202], ca sarcină asociată nevoii de întâmpinare a problemelor pe care le ridică securitatea umană:

- Protecția bunăstării individuale şi demnității omului este mai importantă decât suveranitatea statului; dacă securitatea individuală este amenințată în plan intern de către statul de apartenență sau prin intervenția externă a altor state, autoritatea statului de referință poate fi eludată.
- Privitor la cauzele profunde ale crizei umanitare (instabilitate economică, politică sau socială), măsurile avute în vedere trebuie să rezolve problemele şi să protejeze pe termen lung securitatea individuală.
- Prevenția este cea mai bună soluție; prevenirea crizelor umanitare reclamă o înțelegere colectivă a motivațiilor sociale profunde şi determinare în alinierea la efortul comun, presupunând încurajarea investițiilor în sfera proiectelor de dezvoltare.

Astfel, termenii de operare ai conceptului de securitate umană permit examinarea cauzelor stărilor insecurizante interne şi se constituie în sisteme de referință pentru identificarea, prioritizarea şi rezolvarea unor probleme transnaționale, elementele responsabilității de a proteja privind: responsabilitatea de a preveni, pe cea de a reacționa şi cea de a reclădi[203].

---

[199] documentul A/62/695, disponibil la http://daccess-dds-ny.un.org/doc/UNDOC/GEN/N08/241/40/PDF/N0824140.pdf?OpenElement

[200] Human Security Centre, *Mini Atlas of Human Security*, în http://www.miniatlasofhumansecurity.info/en/files/miniAtlas_human_security.pdf

[201] http://www.humansecurityreport.info/index.php?option=content&task=view&id=24&Itemid=59

[202] Raport ICISS, *The Responsibility to Protect*, International Development Research Council, Ottawa, 2001, în http://www.iciss.ca/report2-en.asp

[203] Ibidem

Suveranitatea statală implică o serie de responsabilități, protecția propriei populații - cu care statul se identifică - fiind primordială. Interesul național al unui stat devine interesul colectiv al cetățenilor săi. Atunci când un stat nu este capabil sau nu are determinarea necesară de a interveni în situații care pun în pericol securitatea propriilor cetățeni (în sensul ei larg), principiul neamestecului în treburile interne ale statelor este amenințat[204], dincolo de orice discuție axată pe problemele de etică[205] pe care o astfel de atitudine le-ar putea ridica. Punând în balanță faptul că intervențiile militare externe care au avut ca scop protecția indivizilor în interiorul unor state suverane au fost supuse criticilor atât în situațiile în care s-au produs (cazul Somaliei, Bosniei, Kosovo), cât şi atunci când a existat reținere privitor la o astfel de implicare (Ruanda), se observă tendința de a norma şi fundamenta juridic un astfel de demers.

În acest sens, paradigma securității umane, ca reper al dezvoltării sustenabile, necesită o dezvoltare conceptuală care să asigure claritate şi generalitate[206], din care să decurgă roluri specifice ale actorilor internaționali. În lipsa acestora şi în absența unor criterii de prioritizare a riscurilor de securitate umană, conceptul riscă să fie manipulat şi deturnat de la sensul inițial şi să fie aservit justificării unor acțiuni motivate de alt gen de interese, devenind astfel o sursă de insecuritate, deoarece este evident că la starea de securitate globală nu se poate ajunge nici prin impunerea unei ideologii, nici prin subversiuni justificate de intenții considerate bune[207].

În această idee intră în discuție problematica intervenției umanitare[208], care se referă la interferența armată[209] a unui stat (grup de state) pe teritoriul suveran al altui stat, cu obiectivul declarat de a pune capăt sau a reduce suferințele populației acestuia, rezultate ca urmare a unui conflict armat intern, a crizei umanitare sau a crimelor la care sunt supuşi de către aparatul propriului stat, obiectiv care nu poate fi asociat cu scopuri anexioniste sau atingeri aduse integrității teritoriale[210] a statului țintă. Conceptul de „intervenție umanitară" în sensul consacrat în limbajul internațional[211] pare oarecum paradoxal prin percepția disparată a celor doi termeni şi prin deturnarea sensului anterior în care acesta a fost în mod comun folosit, apropiat de înțelesul de „efort umanitar", fără a presupune acțiunea unui corp militar intervenționist având ca scop impunerea unor măsuri de protecție a indivizilor. De aici şi o anumită ambiguitate a conceptului, care necesită un elementar efort de delimitare conceptuală înainte de a fi utilizat ca atare în cadrul lucrărilor care abordează acest subiect. Astfel de intervenții umanitare au avut loc de mai multe ori în istoria modernă, de după cel de-al doilea război mondial. Websiteul Wikippedia

---

[204] Atitudinea juntei militare din Myanmar privitor la dezastrul umanitar provocat de trecerea ciclonului Nargis a revoltat mediul internațional. Doar vizita Secretarului General al ONU, Ban Ki Moon, a dus la o deblocare relativă a accesului ajutoarelor umanitare în zonele calamitate şi probabil că a prevenit punerea pe rol a unei intervenții umanitare sprijinite militar.

[205] C. A. J. COADY, *The Ethics of Armed Humanitarian Intervention*, U.S. Institute of Peace, Peaceworks No. 45, august 2002, în http://www.usip.org/pubs/peaceworks/pwks45.html

[206] În prezent există cel puțin patru versiuni diferite (U.N.D.P., abordarea japoneză, cea canadiană şi accepțiunea U.E.), care dezbat gradul de cuprindere al conceptului de securitate umană între reperele "absenței fricii" şi "absenței nevoilor"

[207] Lucian CULDA, *Promovarea securității globale – repere teoretice*, Centrul de Studii Sociale Procesual – Organice, Sibiu, 2006, p.7

[208] Bernard Kouchner este considerat părintele intervenționismului modern, care promovează responsabilitatea democrațiilor liberale de a interveni în caz de dezastru umanitar (a se vedea Mario BETTATI, Bernard KOUCHNER, *Le devior d`ingerence. Peut-on les laisser mourir?*, Denoel, Paris,1987; Tom ALLEN, David STYAN, *A right to interfere? Bernard Kouchner and the new humanitarianism*, Journal of International Development 6, 2000, pp. 825–842); o analiză a fațetei umanitare a intervenției militare este prezentată în Alexandru KIŞ, *The Afghanistan War as Humanitarian Intervention – a view over the implications of Military through the process of ensuring Human Security in Zabul Province*, The 14th KBO International Conference, "Nicolae Bălcescu" Land Forces Academy Publishing House, Sibiu, 2008

[209] După Kofi Annan, intervenția nu trebuie înțeleasă ca un recurs exclusiv la forță, existând multe alte posibilități de asistență (Kofi A. ANNAN, *Two concepts of sovereignty*, în *"The Economist"*, 18.09.1999, apud http://www.un.org/News/ossg/sg/stories/articleFull.asp?TID=33&Type=Article).

[210] Aşa cum s-a întâmplat în cele din urmă cu Serbia, căreia i s-au oferit garanții privind integritatea sa teritorială, ulterior nesocotite

[211] http://en.wikipedia.org/wiki/Humanitarian_intervention

oferă o listă în acest sens, cu rezerve legate de motivele avansate la vremea respectivă ca justificând folosirea forței.

Argumentul este simplu. Astăzi, mai mult ca oricând, lumea civilizată nu poate sta deoparte atunci când au loc violări masive şi sistematice ale drepturilor omului. Pe de altă parte, intervenția trebuie să fie bazată pe principii legitime, universale[212]. Prin dezvoltarea unor astfel de principii clare, care să se raporteze la conceptul de securitate umană, se poate ajunge la reguli normate privind condițiile în care se poate recurge la intervenția umanitară şi dezvoltarea în consecință a prevederilor legate de folosirea legală a forței armate[213], care să simplifice procedurile actuale la care O.N.U. recurge[214] în situații ce aduc atingere în special securității internaționale.

Principiile intervenției umanitare își găsesc izvoarele în dezbaterile inițiate de fostul secretar general al O.N.U., Kofi Annan[215], concepute ca o necesitate în a răspunde adecvat provocărilor reprezentate de situațiile de criză umanitară şi de redefinirea suveranității statale.

În practică, acțiunile legate de intervenția umanitară se leagă de două situații: dreptul de intervenție şi obligația de intervenție, aspecte ce separă motivele umanitare de rațiunile politice şi urmăreşte un demers dezinteresat al puterilor care intervin.

3.2 Eliberarea de nevoi şi securitatea umană

Curentul absenței nevoilor ca şi condiție primordială a securității umane (conceptul ”extins” al securității umane) porneşte de la premiza că foametea, bolile şi dezastrele naturale ucid de departe mult mai mulți oameni decât războaiele, genocidul şi terorismul la un loc[216], fiind necesară asocierea acestora celorlaltor amenințări la adresa securității umane. Eliberarea de nevoi, dincolo de tarele asociate violenței în diferitele ei forme de manifestare, promovează în mod exhaustiv necesitatea analizei tuturor aspectelor care aduc atingere a ceea ce este acceptat ca definind securitatea individului, punând accentul pe obiective de dezvoltare. Rezultă din aceasta că securitatea umană şi dezvoltarea umană sunt puternic interconectate, împărtăşind trei elemente fundamentale: focalizarea pe populație, perspectiva multidimensională şi identificarea sărăciei şi inechității ca surse ale vulnerabilității individului[217].

Multidimensionalitatea este dată de incursiunile analitice menite să determine matricea definitorie a stării critice a individului, cu trimitere la sărăcia cronică, crizele economice, inegalitatea socială, bolile, riscurile legate de mediul înconjurător etc., precum şi conexiunile şi strânsa interdependență dintre acestea.

Evoluția generală şi progresul perceptibil al lumii creează condițiile necesare ameliorării unor aspecte care vin în întâmpinarea deziderateloe exprimate de către toate statele în Declarația Mileniului[218] – ”transformarea în realitatea a dreptului la dezvoltare pentru orice persoană, precum şi eliberarea de nevoi a întregii umanități”. Prin obiectivele sale exprimate pentru un orizont de timp deja trecut de jumătatea perioadei (până în 2015), declarația urmăreşte aspecte definitorii ale securității umane ca ”absență a nevoilor”, căutând ridicarea pragului inferior al supraviețuirii la limita decenței pentru milioane de oameni.

Este clar faptul că sărăcia extremă are multe cauze, începând de la poziționarea geografică dezavantajoasă sau guvernarea ineficientă/ coruptă (incluzând comunitățile neglijate

---

[212] Paul Dănuț DUȚĂ, *Instituții de securitate. Partea generală*, Editura Techno Media, Sibiu, 2006, pp. 38-43

[213] CARTA O.N.U., capitolul VII, în http://www.dadalos.org/uno_rom/un-charta.htm#7

[214] Vasile CREȚU, *Drept internațional public*, ediția a IV-a, Editura Fundației ”România de Mâine”, Bucureşti, 2006, pp. 249 - 259

[215] Kofi A. ANNAN, *Op. cit.*

[216] http://www.humansecurityreport.info/index.php?option=content&task=view&id=24&Itemid=59

[217] Sabina ALKIRE, *A conceptual Framework for Human Security*, Centre for Research on Inequality, Human Security and Ethnicity (CRSE), Working Paper 2, University of Oxford, London, 2003

[218] *United Nations Millennium Declaration*, 18 September 2000, în http://www.un.org/millennium/declaration/ares552e.pdf

sau marginalizate) şi până la ravagiile produse de conflicte sau perioadele de tranziție post-conflict.

Lipsa infrastructurii elementare, a capitalului uman şi administrației publice, impactul bolilor, a degradării mediului şi limitării resurselor naturale face ca țările afectate să nu fie în măsură să demareze investiții de bază care să asigure dezvoltări ulterioare fără un sprijin extern sectorial susținut. De aceea, pornind de la necesitatea ca fiecare dintre țările aflate în această situație să adopte şi să înceapă implementarea unor strategii naționale de dezvoltare care să ducă la atingerea obiectivelor de dezvoltare ale mileniului, printr-o abordare pragmatică a investițiilor publice, dezvoltarea de capacități şi mobilizarea resurselor domestice, se impune o susținere onestă, în cadrul unor politici bine articulate (inclusiv asistența oficială pentru dezvoltare - ODA[219]).

O implementare corespunzătoare a strategiilor şi planurilor necesită, la rândul ei, un sistem de guvernare transparent şi responsabil, ancorat în legea de drept, o administrație publică responsabilă şi eficientă, drepturi sociale, economice, politice şi civile reale, toate definind *buna guvernare*, regăsită ca expresie în toate domeniile reglementabile ale vieții sociale**.**

Un rol critic în acest angrenaj îl joacă şi organizațiile civile, care, la nivel național, pe lângă asistența oferită celor aflați în nevoie, trebuie să execute presiuni privind obiectivele de dezvoltare, să mobilizeze energii şi să responsabilizeze liderii. La nivel internațional, acestea trebuie să îşi manifeste vizibilitatea în catalizarea parteneriatului global pe probleme specifice, captarea atenției comunității internaționale asupra unor probleme legate de anumite grupuri marginalizate, schimbul de bune practici.

4. Libertatea de a trăi în demnitate

De la adoptarea şi proclamarea Declarației Universale a Drepturilor Omului (10 decembrie 1948)[220], comunitatea internațională a dezvoltat un întreg cadru normativ şi instituțional pentru promovarea şi protecția drepturilor omului, în baza afirmării ”demnității inerente” şi ”drepturilor egale şi inalienabile” ale tuturor oamenilor ca fundament al ”libertății, justiției şi păcii în lume”. Prin Declarația de la Viena şi Programul de Acțiune adoptate la Conferința Mondială a Drepturilor Omului (25 iunie 1993)[221] au fost stabilite punțile de legătură între Declarația Universală a Drepturilor Omului şi toate celelalte instrumente în materie, plasând *persoana umană* ca subiect central al drepturilor omului şi al libertăților fundamentale.

Libertatea de a trăi în demnitate este inseparabilă de *eliberarea de frică* şi *eliberarea de nevoi*, aceste două dimensiuni reprezentând condițiile esențiale ființării.

Libertatea de a trăi în demnitate constituie fundamentul existenței umane în dimensiunea sa socială. Ființa umană ”*în natură*”este doar un model de referință abstract, portretizând omul ca sistem independent în cursa pentru supraviețuire, supus presiunilor legate de securitatea fizică şi efectele absenței resurselor necesare întreținerii. Caracterul de ființă socială, angrenată în relații complexe cu semenii şi cu instituțiile constituite tocmai pentru a oferi un cadru adecvat supraviețuirii şi dezvoltării, reclamă necesitatea unei libertăți care să asigure echilibrul şi echitatea relațională, să promoveze respectul, existența în pace şi armonie alături de ceilalți.

Libertatea de a trăi în demnitate corespunde beneficiului accesului la drepturi civile şi politice ca: dreptul inerent la viață, nesupunerea la tortură sau acte de cruzime, la arest sau detenție ilegală, dreptul la prezumția de nevinovăție, la un proces rapid şi corect, dreptul la liber sufragiu, la intimitate, la libertatea de expresie, asociere şi întrunire. Această libertate cuprinde şi drepturile economice, sociale şi culturale – dreptul la hrană, sănătate, educație şi protecție socială, dreptul la muncă, dreptul de a participa la viața culturală a comunității şi a se bucura de beneficiile progresului ştiințific şi a aplicațiilor sale. Demnitatea ca dimensiune a trăirii

[219]Official Development Assistance, detalii în http://www.oecd.org/dataoecd/21/21/34086975.pdf, http://www.oecd.org/dataoecd/3/39/1896816.pdf

[220] http://www.onuinfo.ro/documente_fundamentale/declaratia_drepturilor_omului/

[221] http://www.dadalos.org/rom/Menschenrechte/grundkurs_2/Materialien/dokument_10.htm

presupune absența oricărei forme de deprivare, ca: foametea, ignoranța, incapacitatea, dizabilitatea şi boala. Oamenii trebuie să fie în măsură să se protejeze de orice formă de discriminare, insecuritate, abuz sau nedreptate. Mai mult decât atât, ei trebuie să fie în măsură să participe activ şi consistent la procesele democratice care le vor afecta viețile şi viitorul ca indivizi sau ca persoane.

Libertatea de a trăi în demnitate, în accepțiunea promovată de raportul secretarului general al ONU, se leagă atât de drepturile omului cât şi de regimul de drept şi democrație, aspecte distincte de nevoile de securitate ale individului confruntat cu violența sau cu alte nevoi de care depind supraviețuirea şi ființarea sa.

Drepturile omului constituie o problematică îngrijorătoare, legat atât de multitudinea conflictelor existente pe Glob, cât şi de regimurile care refuză propriilor cetățeni această dimensiune a civilizației, în ciuda performanțelor superioare ale ONGurilor, care dispun de posibilități crescute de monitorizare şi raportare, sau a modificărilor structurale la nivelul ONU menite să ducă la ameliorarea gestiunii fenomenului.[222]

În ce privește democrația, percepția privind impunerea modelului democratic de tip occidental a condus la numeroase dezbateri privind natura reală, semnificația şi scopul acesteia[223]. O concluzie este clară în acest sens – considerațiile politice trebuie separate de promovarea şi protecția drepturilor omului. În schimb, omul, ca beneficiar al politicilor şi programelor factorilor de guvernare, trebuie să se bucure de toate drepturile pe care le presupune conceptul larg al securității umane, scopurile politicii trebuind să se subordoneze acestor deziderate.

5. Securitatea umană – abordări critice şi modele conceptuale

Raportul UNDP din 1994[224] vine şi detaliază modelul conceptual al securității umane prin determinarea principalelor referințe menite să ofere contur şi să sprijine dezvoltarea valențelor practice ale dimensiunilor eliberării de frică şi eliberării de nevoi, referințe criticate ca fiind mult prea complexe şi totodată diferite pentru a putea transforma conceptul într-un instrument politic cu relevanță. Cu toate acestea, respectivele referințe întrunesc realități concrete, ancorate în evenimente şi dependente de decizii, conturând trenduri şi marcând diferențe în timp şi spațiu în ce privește securitatea economică, cea alimentară, a sănătății, a mediului, securitatea personală, a comunității şi cea politică.

Securitatea economică se leagă de asigurarea unui venit de bază, în mod normal din prestarea unei activități lucrative remunerate, sau, în cazuri speciale, de ultimă instanță, prin intermediul rețelelor şi sistemelor de asigurări sociale finanțate public. Securitate economică presupune şi măsurile adecvate pentru reducerea distribuției inechitabile a accesului la acestea şi a apariției sărăciei artificiale, permițând îmbunătățirea calității vieții materiale a comunității. Prin *securitatea alimentară* se înțelege accesul permanent al tuturor oamenilor, atât fizic, cât şi din punct de vedere economic, la alimentele de bază. Această disponibilitate este înțeleasă prin prisma dreptului la obținerea hranei necesare, fie prin propriul efort de producție, fie prin cumpărare sau sprijinul sistemelor publice de distribuire a hranei. Astfel, existența hranei se prefigurează ca şi condiție necesară, dar nu şi suficientă, a securității. *Securitatea sănătății* face trimitere directă la afecțiunile şi bolile cu rată mare a mortalității, multe dintre acestea fiind

[222] Schimbarea majoră în ce privește structurile ONU însărcinate cu protecția drepturilor omului este înlocuirea Comisiei pentru Drepturile Omului cu Consiliul ONU pentru Drepturile Omului, profilându-se astfel importanța crescută conferită acestui domeniu.

[223] Andrea BRANDOLINI, Timothy M. SMEEDING, *Inequality Patterns in Western-Type Democracies: Cross-Country Differences and Time Changes*, 17 aprilie 2007, în http://www.irp.wisc.edu/aboutirp/people/affiliates/Smeeding/13-Democracy_04172007.pdf; Amena YASSINE, Maria Helena CASTRO SANTOS, *Exporting Democracy: Kantian Peace or Western Hegemony Expression?, in* ISA's 49th Annual Convention, *Bridging Multiple Divides, San Francisco, USA*, March 26, 2008 în http://www.allacademic.com/meta/p250655_index.html

[224] http://hdr.undp.org/en/media/hdr_1994_en_chap2.pdf

consecinţe ale malnutriţiei şi ale unui mediu nesigur, dar şi ale unui stil de viaţă şi unor diete nesănătoase. În ce priveşte *securitatea mediului*, dependenţa fiinţelor umane de un mediu fizic sănătos este evidentă. Ameninţările de mediu se concretizează în degradarea constantă şi, uneori, ireversibilă, a ecosistemelor locale şi a celui global. *Securitatea personală (fizică)*, expresie a absenţei violenţei îndreptate asupra omului, este tratată ca element vital al securităţii umane. Gradul de predictibilitate al violenţei este variabil în timp şi spaţiu, ameninţările în acest sens îmbrăcând mai multe forme de manifestare şi provenind din surse variate: statul de apartenenţă (tortura fizică), alte state (prin declanşarea războiului), alte grupuri de populaţie (în urma tensiunilor apărute în baza a diferite criterii), delincvenţi şi grupuri de crimă organizată (violenţa urbană), ameninţări îndreptate împotiva femeilor (violul, violenţa domestică), sau chiar persoana în sine, prin acte de adicţie (consumul de droguri), automutilare sau suicid. Astfel apare necesitatea urmăririi dreptului indivizilor şi comunităţilor de a-şi prezerva propria viaţă şi sănătate şi de a trăi într-un mediu sigur şi sustenabil[225]. *Securitatea comunităţii* urmăreşte asigurarea protecţiei împotriva discriminării pe bază de vârstă, sex, apartenenţa etnică sau statut social, combinate cu accesul la reţele sigure, cunoaştere şi informaţie, precum şi libertatea de asociere. Ea se bazează pe fundamentul social al existenţei umane şi pe realitatea derivării securităţii individului din cea a grupului/ comunităţii/ organizaţiei de apartenenţă. În egală măsură, apartenţa la anumite comunităţi se constituie într-un factor de risc în ce priveşte securitatea persoanei, prin manifestarea unor practici opresive tradiţionale care supravieţuiesc modernizării. Ultima dimensiune a modelului securităţii umane promovat de către UNDP este *securitatea politică*, care reclamă o societate construită în baza onorării drepturilor de bază ale omului. Această dimensiune politică include şi dimensiunea legal-juridică: accesul individual şi colectiv la justiţie şi protecţia în faţa abuzurilor.

Cu toate că abordarea dihotomică ”eliberare de frică/ eliberare de nevoi” este cel mai des întâlnită ca referinţă la domeniul securităţii umane, aceasta cunoaşte şi alternative, fiind permanent supusă abordărilor critice menite să evolueze şi să adapteze conceptul. Motivele care stau la baza unor astfel de demersuri îşi găsesc raţiunea în puncte de vedere şi viziuni diferite, nevoia de adaptări personalizate pe domenii particulare, sporirea gradului de eficienţă a conceptului ca instrument analitic, dorinţa de înlăturare a unor fundamente considerate a fi depăşite sau greşite, etc.

G. King şi C. Murray[226] caută să îngusteze delimitarea conceptuală a securităţii umane definind-o ca ”aşteptare de ani de viaţă fără experimentarea *stării de sărăcie generalizată*”. Starea de sărăcie generalizată este înţeleasă aici ca şi cădere sub un nivel critic în orice domeniu al bunăstării, indexul propus de către cei doi autori referindu-se exclusiv la domeniile bunăstării a căror importanţă determină fiinţa umană să îşi rişte viaţa sau proprietatea în demersul acestui beneficiu - sănătatea, educaţia, venitul, libertatea politică şi democraţia[227].

Caroline Thomas[228], critic al globalizării ca vector al adâncirii inegalităţii dintre oameni/ comunităţi, abordează securitatea umană ca descriind ”o condiţie a existenţei” ce subsumează nevoile materiale de bază – suficienţa materială fiind legată de esenţa securităţii umane, latura calitativă fiind completată de către demnitatea umană, participarea la viaţa comunităţii şi sensul democraţiei, într-o proiecţie de la local către global.

Roland Paris[229] argumentează faptul că multe din variantele de definire a ”securităţii umane” se raportează la seturi de valori ce o fac să piardă locul neutru, sugerând adoptarea

---

[225] I.L. HEAD, *On a hinge of history: The mutual vulnerability of South and North*, University of Toronto Press, Toronto, 1991, p. 244

[226] Gary KING, Christopher MURRAY, *Rethinking Human Security. Political Science Quarterly*, Vol.116, No.4, în http://gking.harvard.edu/files/hs.pdf

[227] Autorii consideră că starea de insecuritate este atinsă în lipsa performanţei oricăruia dintre sectoarele de interes avute în vedere.

[228] Apud Sabina ALKIRE, *Op. cit.*, p. 16

[229] Paris ROLAND, *Human Security: Paradigm Shift or Hot Air?*, în *International Security*, Vol. 26, No. 2, 2001, pp. 87–102 - http://aix1.uottawa.ca/~rparis/Paris.2001.IS.Human%20Security.pdf

conceptului ca şi categorie de cercetare în domeniul securității entităților altele decât statul (societăți, grupuri, indivizi) din perspectiva unui spectru de amenințări militare şi non-militare.

În cadrul Comisiei pentru Securitate Umană, Sabina Alkire[230] dezvoltă ideea securității umane în sensul salvgardării *esenței vitale* a tuturor vieților umane în fața amenințărilor universale, fără a împiedica dezvoltarea pe termen lung a indivizilor şi comunităților. Autoarea sugerează că esența vitală acoperă un set minimal, de bază, a funcțiunilor legate de supraviețuire, existență şi demnitate, mediul instituțional urmând - în mod necesar - să proteje cel puțin această esență.

Jennifer Leaning (Universitatea Harvard) sugerează ca repere de bază ale acestei esențe *protecția* şi *prevenirea*[231]. Mai mult, J. Leaning oferă o definiție largă conceptului de securitate umană, adăugând o dimensiune psihosocială şi antropologică aspectelor legate de supraviețuirea individului, cu accent pe rezistența, vulnerabilitatea şi reziliența acestuia vizavi de situația de criză.

Identificând o serie de inconveniente legate de subiectivismul perceptibil şi afişarea emoțională a interpretării conceptului de securitate umană din perspectiva dihotomiei ”eliberare de frică/ eliberare de nevoi”, Alexander K. Lautensach, expert invitat al Centrului de Documentare şi Informare NATO din R. Moldova, propune, la rândul său, un model original pentru a susține dezvoltarea şi folosirea adecvată a conceptului în baza a patru piloni de referință[232]. Astfel, autorul dezbate problematicile de securitate umană pornind de la reperele: militar/ strategic, economic, sănătate şi de securitate a mediului.

În lucrarea „*Facing Global Environmental Change: Environmental, Human, Energy, Food, Health and Water Security Concepts*”, colectivul de cercetători coordonat de către Hans Günter Brauch propune adăugarea unui al patrulea pilon de referință celor reprezentate de *eliberarea de frică*, *eliberarea de nevoi* şi *libertatea de a trăi în demnitate*: securizarea relativ la impactul hazardelor (*freedom from hazard impact*)[233]. Prin acest pilon se urmăreşte reducerea vulnerabilităților şi îmbunătățirea capabilităților preventive şi de reacție ale comunităților confruntate cu hazarde naturale sau antropice[234], programul ei urmând a fi concretizat într-o agendă de luptă împotriva dezastrelor şi a hazardelor.

6. Concluzii

Acestea sunt doar o parte dintre încercările de a găsi cea mai bună formulă pentru a explica şi a utiliza în mod corespunzător conceptul de securitate umană. Oricare dintre modelele prezentate au valoare şi contribuie cu certitudine la dezvoltarea unei viziuni complexe a ceea ce reprezintă conceptul de securitate umană. Totuşi, pentru a depăşi nivelul dezbaterii, aceste accepțiuni trebuie să îşi găsească numitorul comun la un nivel de reprezentare care să asigure, în mod integrat, promovarea corespunzătoare şi transpunerea în practică a tuturor dimensiunilor conceptului.

---

[230] Sabina ALKIRE, *Op. cit.*

[231] ***, Workshop*: *Measurement of Human Security*, Harvard University JFK School of Government, November 30, 2001

[232] Alexander K. LAUTENSACH, *Expanding Human Security*, in NIDC STUDIES AND ANALYSES, Information and Documentation Center on NATO from Moldova, Chişinău, 16 July 2007

[233] Hans Günter BRAUCH, Úrsula Oswald SPRING, John GRIN, Czeslaw MESJASZ, Patricia KAMERI-MBOTE, Navnita Chadha BEHERA, Béchir CHOUROU, Heinz KRUMMENACHE, *Facing Global Environmental Change: Environmental, Human, Energy, Food, Health and Water Security Concepts*, Hexagon Series on Human and Environmental Security and Peace, vol. 4, Berlin – Heidelberg – New York, Springer-Verlag, 2009

[234] a se vedea Gheorghe VĂDUVA, Grigore ALEXANDRESCU, Petre DUȚU, Vasile POPA, Alexandra SARCINSCHI, Cristian BĂHNĂREANU, *Efectele hazardelor naturale şi tehnologice asupra infrastructurii critice*, în *Colocviu strategic*, nr. 2/ 2009, Universitatea Națională de Apărare, Centrul de Studii Strategice de Apărare şi Securitate, București

Recurgem, ca referință de bază, la definirea oferită conceptului de securitate umană de către Comisia de Securitate Umană în 2003[235]. Astfel, securitatea umană înseamnă protejarea libertăților fundamentale, şi anume protejarea indivizilor de amenințările şi situațiile critice şi relativ comune, prin apelarea la o serie de procese care consolidează puterea şi aspirațiile acestora – crearea unor sisteme politice, sociale, environmentale, economice, militare şi culturale care să asigure deziderateleor supraviețuirii, ale procurării mijloacelor necesare existenței şi prezervării demnității.

Securitatea umană descrie astfel o condiție a existenței în care nevoile materiale de bază sunt satisfăcute şi în care demnitatea umană, incluzând participarea activă în viața comunității, pot fi împlinite, prin asigurarea unui set adecvat de măsuri preventive şi reactive care să prevină sau să atenueze riscurile de securitate umană corelative pilonilor de referință ai conceptului (*freedom from fear*, *freedom from wants*, *freedom to live in dignity*, *freedom from hazards impact*).

Bibliografie:

1. ALKIRE, Sabina, *A conceptual Framework for Human Security*, Centre for Research on Inequality, Human Security and Ethnicity (CRSE), Working Paper 2, University of Oxford, London, 2003
2. ALLEN, Tom, STYAN, David, *A right to interfere? Bernard Kouchner and the new humanitarianism*, Journal of International Development 6, 2000
3. ANNAN, Kofi A., *Two concepts of sovereignty*, în *"The Economist"*, 18.09.1999, apud http://www.un.org/News/ossg/sg/stories/articleFull.asp?TID=33&Type=Article).
4. BEDESKI, Robert E., *A Human Security Approach to Japan's Modern State Formation: A Comparative Reading through the Lens of E H Norman's "Origins of the Modern Japanese State", in Sungkyun Journal of East Asian Studies*, Academy of East Asian Studies, vol. 5, no. 1. 2005
5. BRANDOLINI, Andrea, SMEEDING, Timothy M., *Inequality Patterns in Western-Type Democracies: Cross-Country Differences and Time Changes*, 17 aprilie 2007, în http://www.irp.wisc.edu/aboutirp/people/affiliates/Smeeding/13-Democracy_04172007.pdf
6. BRAUCH, Hans Günter, SPRING, Úrsula Oswald, GRIN, John, et al., *Facing Global Environmental Change: Environmental, Human, Energy, Food, Health and Water Security Concepts*, Hexagon Series on Human and Environmental Security and Peace, vol. 4, Berlin – Heidelberg – New York, Springer-Verlag, 2009
7. CARTA O.N.U., în http://www.dadalos.org/uno_rom/un-charta.htm#7
8. COADY, C. A. J., *The Ethics of Armed Humanitarian Intervention*, U.S. Institute of Peace, Peaceworks No. 45, august 2002, în http://www.usip.org/pubs/peaceworks/pwks45.html
9. CREȚU, Vasile, *Drept internațional public*, ediția a IV-a, Editura Fundației "România de Mâine", Bucureşti, 2006
10. CULDA, Lucian, *Promovarea securității globale – repere teoretice*, Centrul de Studii Sociale Procesual – Organice, Sibiu, 2006
11. Documentul ONU nr. A/62/695, disponibil la http://daccess-dds-ny.un.org/doc/UNDOC/GEN/N08/241/40/PDF/N0824140.pdf?OpenElement
12. Documentul ONU nr. A/RES/60/1 – paragraful 143, în http://daccess-dds-ny.un.org/doc/UNDOC/GEN/N05/487/60/PDF/N0548760.pdf?OpenElement
13. DUȚĂ, Paul Dănuț, *Instituții de securitate. Partea generală*, Editura Techno Media, Sibiu, 2006

[235] apud Thomas, C., *Global governance, development and human security – the challenge of poverty and inequalitz*, Pluto Press, London, 2000, p. 4

14. FRUNZETI, Teodor, *Securitatea națională şi războiul modern*, Editura Militară, Bucureşti, 1999
15. HEAD, I.L., *On a hinge of history: The mutual vulnerability of South and North*, University of Toronto Press, Toronto, 1991
16. Human Security Centre, *Mini Atlas of Human Security*, în http://www.miniatlasofhumansecurity.info/en/files/miniAtlas_human_security.pdf
17. KING, Gary, MURRAY, Christopher, *Rethinking Human Security. Political Science Quarterly*, Vol.116, No.4, în http://gking.harvard.edu/files/hs.pdf
18. KIŞ, Alexandru, FRUNZETTI, Daniel, *"Topul Statelor Eşuate", de la reper în cercetarea ştiințifică la instrument de manipulare*, lucrare publicată în *Politici şi strategii de securitate în cadrul relațiilor internaționale la începutul mileniului al III-lea*, Universitatea "Lucian Blaga", Sibiu, 24 mai 2008
19. KIŞ, Alexandru, *The Afghanistan War as Humanitarian Intervention – a view over the implications of Military through the process of ensuring Human Security in Zabul Province*, The 14th KBO International Conference, "Nicolae Bălcescu" Land Forces Academy Publishing House, Sibiu, 2008
20. LAUTENSACH, Alexander K., *Expanding Human Security*, in NIDC STUDIES AND ANALYSES, Information and Documentation Center on NATO from Moldova, Chişinău, 16 July 2007
21. MOSTAFAVI, Mehrnaz, (Human Security Unit, OCHA), statement at the 2009 UN Day Symposium, "*Emergence of Human Security*", United Nations University Headquarters, Tokyo, Japan, 23 October 2009
22. MUSKENS, Roeland, BIECKMANN, Frans, *Quick Scan on Global human security, peace building and conflict resolution. Western or Global Security ?*, Editor: Ruth Hopkins, 24 May 2007
23. NEGUȚ, Silviu, *Geopolitica – universul puterii*, Meteor Press, Bucureşti, 2008
24. OGATA, Sadako, SEN, Amartya, *"Human Security Now: Protecting and Empowering People"*, Comission on Human Security, New York, 2003, în http://www.humansecurity-chs.org/finalreport/English/FinalReport.pdf
25. *OXFORD ADVANCED LEARNER'S DICTIONARY*, Oxford University Press, 1999
26. Raport ICISS, *The Responsibility to Protect*, International Development Research Council, Ottawa, 2001, în http://www.iciss.ca/report2-en.asp
27. Raportul Secretarului General al ONU, "*In Larger Freedom: Towards Development Security and Freedom for All*" (2005), în http://www.un.org/largerfreedom/contents.htm
28. ROLAND, Paris, *Human Security: Paradigm Shift or Hot Air?*, în *International Security*, Vol. 26, No. 2, 2001, în http://aix1.uottawa.ca/~rparis/Paris.2001.IS.Human%20Security.pdf
29. RUSNAC, A., *Aspecte ale teoriei securității*, Editura Fundația Draghiştea, Chişinău, 2005
30. THOMAS, C., *Global governance, development and human security – the challenge of poverty and inequalitz*, Pluto Press, London, 2000
31. UNDP, *Human Development Report 1994*, în http://hdr.undp.org/en/media/hdr_1994_en_chap2.pdf
32. *United Nations Millennium Declaration*, 18 September 2000, în http://www.un.org/millennium/declaration/ares552e.pdf
33. VĂDUVA, Gheorghe, ALEXANDRESCU, Grigore, DUȚU, Petre, et al., *Efectele hazardelor naturale şi tehnologice asupra infrastructurii critice*, în *Colocviu strategic*, nr. 2/ 2009, Universitatea Națională de Apărare, Centrul de Studii Strategice de Apărare şi Securitate, Bucureşti
34. YASSINE, Amena, CASTRO SANTOS, Maria Helena**,** *Exporting Democracy: Kantian Peace or Western Hegemony Expression?, in* ISA's 49th ANNUAL CONVENTION,

Bridging Multiple Divides, San Francisco, USA, March 26, 2008 în http://www.allacademic.com/meta/p250655_index.html
35. ***, *Human Security Report 2005 - War and peace in the 21st century*, published for the Human Security Centre, University of British Columbia, Canada, Oxford University Press, New York, 2005, în http://www.humansecurityreport.info/index.php?option=content&task=view&id=28&Itemid=63
36. ***, Workshop*: Measurement of Human Security*, Harvard University JFK School of Government, November 30, 2001

* * *

37. http://en.wikipedia.org/
38. http://hdr.undp.org/
39. http://humansecurity-chs.org/
40. http://ochaonline.un.org/
41. http://www.dadalos.org/
42. http://www.dico-definitions.com/
43. http://www.humansecuritynetwork.org/
44. http://www.linternaute.com/
45. http://www.merriam-webster.com/
46. http://www.oecd.org/
47. http://www.onuinfo.ro/
48. http://www.un.org/

NOUL CONCEPT STRATEGIC NATO ŞI SECURITATEA INTERNAȚIONALĂ
IMPORTANCE OF NATO'S NEW STRATEGIC CONCEPT FOR NATIONAL AND INTERNAȚIONAL SECURITY

dr. Mihai Chiriță,
Academia Forțelor Terestre „Nicolae Bălcescu” Sibiu
drd. Ion Panait
Statul Major General Bucureşti

Abstract:
The purpose and role of NATO needs to be redefined, keeping in mind the right balance between collective defense and out-of-area operations, between regional and global orientation, as well as between collective or territorial defense and the need to be effective at strategic distance. NATO's transformation with regard to the military, concerns the right balance between homeland protection and defense versus the expeditionary-oriented military capabilities.

It is of particular importance to develop a better common understanding among allies about the role of the military power and the legitimacy of use the military force. Lessons learned from last decade of NATO-led operations need to be assessed among Allies and reflected in the New Strategic Concept. One of them is that diplomacy needs a military backbone, and the "ultimate means" must always be demonstrably available.

Keyterms: *NATO, peace, dispute, war, securitz, military operations, force, diplomacy, cooperation*

De-a lungul timpului, NATO a demonstrat că se poate transforma într-o organizație care să promoveze o lume mai pașnică bazată pe democrație, respectarea drepturilor omului, justiție, interdependență, respect, egalitate, demnitatea vieții umane, care promovează drepturile legitime ale tuturor națiunilor în lume. Alianța poate deveni mult mai utilă prin concentrarea acțiunilor politico-militare în direcția sprijinului țărilor slab dezvoltate, pentru îmbunătățirea vieții cetățenilor şi pentru un viitor mai bun. În caz contrar, legitimitatea Alianței va ridica mereu semne de întrebare şi multe națiuni vor privi cu suspiciune la noul rol, noile misiuni şi noile obiective ale Alianței.

Formularea inițială a strategiei NATO a fost cunoscută sub denumirea "Conceptul strategic pentru apărarea zonei Nord-Atlantice". Conceptul Strategic este declarația oficială a scopurilor şi funcțiilor NATO şi reprezintă, la cel mai înalt nivel, cadrul instrucțiunilor asupra mijloacelor politice şi militare care trebuie folosite pentru atingerea obiectivelor sale.

Dezvoltat între octombrie 1949 şi aprilie 1950, acesta a stabilit o strategie de operațiuni la scară largă în apărarea teritorială. La mijlocul anilor cincizeci, a fost dezvoltată strategia "represalii masive". Aceasta a subliniat tactica de descurajare bazată pe amenințarea că NATO va răspunde oricărui act de agresiune împotriva țărilor membre, prin orice mijloc aflat la dispoziția sa, inclusiv armele nucleare.

Discuțiile privind posibile schimbări în această abordare strategică au început la sfârşitul anilor cincizeci şi au continuat până în 1967 când, în urma dezbaterilor intense din cadrul Alianței, conceptul de "represalii masive" a fost înlocuit cu "riposta flexibilă". Aceasta se concentra pe oferirea de către NATO a avantajelor flexibilității şi inducerii sentimentului de nesiguranță oricărui potențial agresor în legătură cu riposta NATO în cazul unei amenințări la suveranitatea şi independența chiar şi a unei singure țări membre.

Conceptul a fost astfel gândit încât să ofere garanții că orice fel de act de agresiune va fi perceput ca implicând riscuri inacceptabile. Strategiile descrise mai sus au fost închise în documente secrete, care asigurau instrucțiuni pentru guvernele naționale şi puncte de referință pentru activitățile de planificare militară. Acestea nu se adresau publicului larg. Deşi conceptele principale erau cunoscute, despre detalii s-a discutat foarte puțin în public, deoarece eficacitatea lor depindea în mare parte de caracterul lor secret. Ele reflectau realitățile Războiului Rece,

diviziunea politică a Europei şi situaţia ideologică şi militară conflictuală care a caracterizat relaţiile dintre Est şi Vest timp de mai mulţi ani.

Odată cu încheierea Războiului Rece, situaţia politică din Europa si situaţia militară generală au suferit transformări. În cei doi ani care au urmat căderii Zidului Berlinului a fost dezvoltat un nou Concept Strategic. Acesta a fost supus dezbaterilor şi discuţiilor din cadrul Alianţei şi a fost încheiat în noiembrie 1991. Având prea puţine asemănări cu anterioarele concepte, el sublinia cooperarea cu foştii adversari, în locul confruntării cu aceştia. El menţinea securitatea naţiunilor membre ca obiectiv fundamental al NATO, dar adăuga obligaţia specifică de a se depune eforturi pentru extinderea şi întărirea securităţii în întreaga Europă. De asemenea, în alte privinţe, Conceptul Strategic din 1991 suferise modificări radicale faţă de versiunile anterioare. A fost emis ca document public, deschis discuţiilor şi comentariilor parlamentelor, specialiştilor în securitate, jurnaliştilor şi publicului larg.

În 1997, liderii NATO au fost de acord cu reexaminarea şi actualizarea Conceptului, astfel încât acesta să reflecte schimbările din Europa survenite de la adoptarea lui, în acelaşi timp confirmând hotărârea Aliaţilor privind apărarea colectivă şi legătura transatlantică şi oferind garanţii că strategia NATO este adaptată complet la provocările secolului XXI236. În cadrul Alianţei s-au depus eforturi deosebite pentru încheierea revizuirii până în momentul începerii Summit-ului de la Washington.

La fel ca şi toate celelalte probleme ale Alianţei, aprobarea Conceptului a necesitat consensul în privinţa conţinutului şi a limbajului acestui document, din partea tuturor ţărilor membre ale Alianţei. Deoarece trei noi ţări membre fuseseră acceptate în cadrul Alianţei, reprezentanţii Republicii Cehe, Ungariei şi Poloniei au participat la discuţii încă de la începerea acestora.

Încă de la sfârşitul secolului trecut, NATO parcurge un proces de adaptare structurală pentru contracararea noilor riscuri din mediul de securitate şi în perspectiva viitoarelor provocări pe plan internaţional. Transformarea NATO trebuie să permită ţărilor din comunitatea transatlantică prevenirea conflictelor şi construirea unui mediu de securitate stabil, descurajarea şi apărarea împotriva ameninţărilor de orice natură, asigurarea unui raspuns coerent la situaţii de criză şi reconstrucţia societăţilor după sfârşitul conflictelor.

La Întâlnirea la Nivel Înalt de la Washington din aprilie 1999, Aliaţii NATO au aprobat o strategie de dotare a Alianţei în vederea pericolelor pentru securitate şi a ocaziilor favorabile din secolul al XXI-lea şi de dirijare a viitoarei sale dezvoltări politice şi militare.

Conceptul Strategic actual descrie Scopul şi Funcţiile Alianţei şi îi examinează Perspectivele Strategice în lumina evoluţiei mediului strategic, a pericolelor şi riscurilor pentru securitate. Conceptul stabileşte Abordarea de către Alianţă a problemei securităţii în secolul al XXI-lea, reafirmând importanţa unei legături transatlantice şi a menţinerii capacităţilor militare ale Alianţei. Acesta examinează rolul altor elemente-cheie în abordarea largă de către Alianţă a problemelor stabilităţii şi securităţii, anume, identitatea apărării şi securităţii europene; preîntâmpinarea conflictelor şi criza de management; parteneriatul, cooperarea şi dialogul; extinderea; şi controlul armamentului, dezarmarea şi neproliferarea. Conceptul mai oferă Instrucţiuni pentru Forţele Alianţei, bazate pe principiile strategiei Alianţei şi pe caracteristicile poziţiei de forţă a acesteia. Include secţiuni adresate misiunilor forţelor militare aliate şi instrucţiuni privitoare la poziţia de forţă a Alianţei, precum şi caracteristici ale forţelor convenţionale şi nucleare.

Versiunea din 1999, la fel ca cea anterioară, reprezintă declararea oficială a obiectivelor Alianţei şi oferă instrucţiuni la vârf despre mijloacele politice şi militare care trebuie folosite pentru a le îndeplini.

[236] COOKE, Thomas *NATO CJTF Doctrine*: The Naked Emperor, from Parameters, Winter 1998

Conceptul din 1999[237] confirmă faptul că scopul esențial şi durabil al Alianței este acela de a garanta libertatea şi securitatea membrilor săi prin mijloace politice şi militare. El afirmă valorile democrației, drepturilor omului şi literei legii şi exprimă angajamentul Aliaților nu numai față de apărarea comună, ci şi față de realizarea păcii şi stabilității zonei Euro-Atlantice extinse.

Strategia mai defineşte funcțiile fundamentale de securitate ale Alianței, atât în termeni de apărare colectivă, care s-a aflat în centrul preocupărilor Alianței încă de la fondarea ei, cât şi în termeni privitori la noile activități din domeniile de rezolvare a crizelor şi de parteneriat pe care Alianța şi le asumă în scopul îmbunătățirii securității şi stabilității în zona Euro-Atlantică.

Conceptul descrie mediul strategic şi evaluează pericolele şi riscurile pentru securitate care pot fi prevăzute. Acesta observă că în ultimii ani mediul a fost marcat de schimbări generale continue şi că Alianța a jucat un rol esențial în întărirea securității Euro-Atlantice încă de la sfârşitul Războiului Rece.

Referitor la riscuri, documentul reafirmă concluzia Conceptului Strategic din 1991[238] şi anume, că pericolul unui război general în Europa a dispărut virtual, dar că există alte riscuri şi incertitudini cu care se confruntă membrii Alianței şi alte state din regiunea Euro-Atlantică, precum conflictele etnice, încălcarea drepturilor omului, instabilitatea politică, precaritatea economică, răspândirea armelor nucleare, biologice şi chimice şi căile de furnizare a acestora.

Una din trăsăturile caracteristice ale strategiei din 1991 a Alianței a fost schițarea unei abordări largi a problemei securității, cuprinzând mijloace complementare politice şi militare şi subliniind cooperarea cu alte state care împărtăşesc obiectivele Alianței. Această abordare cuprinzătoare rămâne o trăsătură centrală a Conceptului Strategic din 1999 şi include următoarele elemente esențiale:

- Păstrarea legăturii transatlantice;
- Menținerea capacităților militare eficace;
- Conceptul Strategic oferă instrucțiuni şi asupra capacităților necesare;
- Dezvoltarea Identității Europene de Securitate şi Apărare în cadrul Alianței;
- Prevenirea conflictelor şi rezolvarea crizelor;
- Parteneriat, cooperare şi dialog;
- Extindere;
- Controlul armelor, dezarmare şi neproliferare.

Partea finală a Conceptului Strategic stabileşte puncte de referință pentru forțele Alianței, traducând scopurile şi activitățile din secțiunile precedente în instrucțiuni practice - deşi în mod necesar generale - pentru forțele NATO şi cei care planifică operațiunile. Strategia necesită dezvoltarea continuă a capacităților militare necesare în toate misiunile Alianței, de la apărarea colectivă, la susținerea păcii şi alte operații de rezolvare a crizelor. Conceptul Strategic stipulează şi faptul că Alianța va menține pentru viitorul previzibil o combinație adecvată de forțe nucleare şi convenționale cu baza în Europa, complet dotate în cazurile necesare, cu un nivel minim de suficiență.

Prin prisma situației geopolitice internaționale actuale, este necesar ca acest concept să se racordeze nu numai la evenimentele politice şi situațiile de securitate majore survenite în acest început de secol XXI (Ex.: atacul terorist din America 9/11) şi angajarea NATO în Afganistan) dar şi la rezultatele capacității Alianței de a se transforma şi adapta sau de a previziona unele provocări pe care le-am putea face față în viitor. În consecință, după cum sublinia fostul Secretar General NATO Jaap de Hoop Scheffer, „conceptul actual nu reflectă imensa transformare suferită de organizație, care a trecut de la o alianță "eurocentrică" la una care tratează chestiuni de securitate ce depăşesc cu mult frontierele Europei".

---

[237] DOLE, Robert J. *NATO's European Pillar*, Center for Strategic and International Studies (CSIS), September 10th 1999, available at http://www.csis.org/testthis/research/ p091099NATO.html;

[238] *The Alliance's Strategic Concept* agreed by the Heads of State and Government participating in the Meeting of the North Atlantic Council, Rome, 7-8 November 1991;

La Summit-ul NATO de la Strasbourg/Kehl din aprilie 2009, după discuții consistente, națiunile aliate au căzut de acord cu faptul ca se impune proiectarea şi elaborarea unui Nou Concept Strategic, care să asigure Alianței cadrul strategic necesar pentru cel puțin o decadă. Secretarul General NATO a fost împuternicit să formeze şi să coordoneze un grup de experți care să înceapă proiectarea Noului Concept Strategic. Acest grup de politicieni şi diplomați, unanim recunoscuți pe plan internațional, în strânsă conlucrare cu Consiliul Nord Atlantic şi sub conducerea Secretarului General NATO, au sarcina de a creiona arhitectura Noului Concept Strategic.

Într-o primă etapă, grupul, sau parte din membrii al acestuia, au efectuat vizite în capitalele națiunilor membre pentru a înțelege şi prelua cele mai valoroase puncte de vedere naționale care să contribuie, în final, la îmbunătățirea conținutului noului concept. Acest lucru s-a întîmplat şi în România, în octombrie 2009. Noul Concept Strategic se proiectează printr-o serie de seminarii şi ateliere de lucru, în care statele aliate încearcă să-şi cristalizeze pozițiile naționale şi sa propună modalități de soluționare la unele teme importante aflate în dezbatere: sarcinile fundamentale ale NATO în domeniul securității; angajamentele NATO în era globalizării; coeziunea transatlantică; relațiile NATO–UE; parteneriatele; transformarea: structuri, forte şi capabilități. Proiectarea şi elaborarea Noului Concept Strategic presupune, printre altele, şi adoptarea de soluții la problemele legate de riscurile şi amenințările neconvenționale şi asimetrice, la modul de implicare în promovarea democrației, de recurgere la coaliții de voință şi nu în ultimul rând de dezvoltarea relațiilor dintre NATO şi UE în domeniile securității şi apărării.

La nivel ideologic, NATO se confruntă cu două curente de opinii. Primul este reprezentat de faptul că în ultimele două decenii Alianța a trebuit sa adopte o serie de masuri şi sa-şi asume unele responsabilități care nu fuseseră previzionate. Acest lucru, a generat evoluția Alianței de la o organizație de apărare colectivă, concentrată asupra Europei, la una care contribuie la securitatea mondială. Această schimbare, necesară, a avut drept consecință extinderea granițelor dintre nevoile națiunilor privind securitatea, apărarea sau stabilitatea. Drept urmare, se impune redefinirea rolului NATO în actualul context şi mediu internațional de securitate. Al doilea curent de opinie se referă la nivelul relativ scăzut de apreciere la nivel mondial de care se bucură NATO, în ciuda faptului că Alianța traversează perioada cea mai activă din întreaga sa istorie. Angajarea publicului in înțelegerea şi susținerea politicilor de securitate este, în mod tradițional, limitată, astfel fiind dificil de obținut şi menținut sprijinul politic pentru asigurarea resurselor necesare susținerii operațiilor. Dacă coroborăm acest lucru cu limitările şi restricțiile generate de actuala criză economico-financiară şi cu reducerea eforturilor în a explica cetățeanului de ce NATO are nevoie să acționeze în afara granițelor teritoriilor țărilor membre, observăm nivelul de angajare al NATO în Afganistan. NATO, în noul său concept strategic va trebui să ia în calcul şi să evidențieze ambele probleme: rolul său şi promovarea propriei existențe.

Rolul NATO poate fi privit prin prisma amenințărilor existente şi a celor previzionate, cu rezultat direct în remodelarea unor sarcini şi misiuni prezentate, sau asumarea şi implementarea altora noi. Din această perspectivă, înțelegerea comună a implicațiilor existente şi invocării Art. 5 din Tratat devine o necesitate stringentă. Art. 5 are strânsă legătură cu identificarea şi definirea amenințărilor, la care NATO va trebui se le facă față: terorismul, proliferarea armelor de distrugere în masă, asigurarea securității energetice, schimbările climaterice, protecția spațiului virtual, siguranța infrastructurii de interes transfrontalier. Înțelegerea unitară a implicațiilor Art. 5 necesită unele clarificări precum şi realizarea consensului asupra unor probleme pe care Alianța ar trebui să le rezolve prin intermediul Noului Concept Strategic, şi anume: semnificația apărării comune în fața noilor tipuri de amenințări; rolul NATO în apărarea colectivă (Art. 5) corelată cu securitatea colectivă (operații expediționare, misiuni de răspuns la crize, etc); cum se menține credibilitatea Art. 5 şi când se aplică prevederile acestuia?

Utilizarea şi înțelegerea conceptului de solidaritate a aliaților, apreciat cel puțin prin prisma conceptului apărării colective şi a rapidității evoluției mediului de securitate, trebuie întărit cu o atitudine corespunzătoare, tradusă prin participarea cu forțe şi capabilități la toate

operațiile NATO, fie acestea combatante sau nu. Această atitudine a națiunilor trebuie înțeleasă doar din perspectiva dificultăților generate de actuala criză mondială, care, cel puțin pe termen scurt, generează reduceri financiare masive şi reținere a politicului de a aproba trimiterea personalului peste hotare. Aşadar, Noul Concept Strategic trebuie să reliefeze distinct faptul că în lupta împotriva acestor provocări națiunile nu sunt obligate să le facă singure față. De asemenea, trebuie realizată armonizarea priorităților strategice naționale, din perspectiva efortului sistemului militar, cu cele ale Alianței.

Sistemul NATO de planificare a apărării (NDPP) este în curs de tranziție către noul model, recent adoptat. Debutul primului ciclu complet, după noul model, va fi marcat de elaborarea noului Concept Strategic (NCS), pe baza căruia va fi realizată Directiva de planificare. În prezent, la nivelul NATO HQ se consideră că documentul „Compresensive Political Guidance"239, aprobat la summit-ul de la Riga, este încă valid şi, prin urmare, aspectele esențiale pot fi preluate în Noul Concept Strategic, în părțile ce vor face referire la planificarea apărării.

Din această perspectivă, este de aşteptat ca Noul Concept Strategic să nu includă un nivel de ambiție formulat explicit, cantitativ şi calitativ. Acesta ar trebui, conform noului model al planificării apărării, să fie formulat în Directiva de planificare, document ce va fi aprobat la nivelul miniştrilor apărării. România va milita pentru prezentarea echilibrată, în Noul Concept Strategic, a celor două obiective strategice: implicarea în gestionarea crizelor actuale şi transformarea capabilităților, în sensul adaptării la cerințele mediului de securitate previzionat. Folosirea eficientă a resurselor în procesul de dezvoltare a capabilităților – care se extinde dincolo de planificarea apărării – este, pentru multe state aliate, influențată şi de evoluțiile cerințelor de capabilități specifice UE. România consideră că se impune o mai clară exprimare a dorinței NATO de colaborare, cel puțin în domeniul planificării apărării, cu UE.

Prioritizarea sarcinilor este un aspect care acum a dobândit o importanță covârşitoare. Multe dintre documentele de planificare ale Alianței sunt concepute pe un anumit "standard" privitor la resurse - elaborarea unui maxim de nevoi operaționale pentru a putea face față tuturor situațiilor posibile. În condițiile actuale de limitări drastice ale resurselor, devine aproape inevitabilă prioritizarea sarcinilor. Această situație poate fi agravată de prelungirea actualei crize financiare. Din această perspectivă, pentru a alinia nevoile cu resursele de toate categoriile aflate la dispoziție, apreciem ca Noul Concept Strategic trebuie se stabilească o ierarhizare a priorităților şi sarcinilor Alianței. În pofida faptului că o ierarhizare a priorităților implică riscul unor "alegeri" greşite, acest lucru poate fi apreciat ca un jalon important în evaluarea performanței membrilor NATO, precum şi în împărțirea echitabilă a responsabilităților între națiuni.

La nivelul NATO există în prezent un număr de planuri de contingență pentru apărarea colectivă a teritoriului unor națiuni de la frontierele Alianței, cât şi un număr de planuri de contingență generice240 pentru diferite tipuri de misiuni, cum ar fi combaterea terorismului şi a armelor de distrugere în masă, operații de răspuns la criză, menținere a păcii, evacuare non-combatanți, embargo, managementul consecințelor, etc, toate rezultate prin prisma aplicării actualului concept strategic al NATO. Deşi, aşa după cum am subliniat, apărarea colectivă este şi va rămâne pentru mulți ani pilonul principal pe care este constituită Alianța Nord-Atlantică, totuşi, inițierea elaborării unor noi planuri de contingență de tip articol 5 „clasice", pentru apărarea teritoriului unor state NATO, inclusiv a României, ar putea determina apariția unor sensibilități la nivel politic, mai ales în relațiile cu vecinii Alianței. Acest fapt nu trebuie însă să conducă la ideea că planificarea militară prudentă pentru apărarea colectivă a teritoriului nu-şi are locul mai departe, doar că aceasta trebuie reorientată, pentru a răspunde noilor tipuri de

[239] *Riga Summit Declaration* issued by the Heads of State and Government participating in the meeting of the North Atlantic Council in Riga, Latvia on June 2006.

[240] *Generic Contingency Plans - GENCONPLAN*s, care pot fi dezvoltate mai departe pentru îndeplinirea diferitelor tipuri de misiuni şi care vor facilita adaptarea rapidă la situația concretă de pe timpul apariției şi dezvoltării unei crize.

ameninţări. Astfel, din perspectivă naţională, se consideră necesară promovarea unei viziuni echilibrate, unificate, de la Marea Baltică la Marea Neagră, privind securitatea omogenă la graniţa de est a Alianţei şi apărarea colectivă a noilor membrii NATO, fapt exprimat prin participarea României la realizarea scutului antirachetă. Poziţionarea României se fundamentează pe două principii esenţiale: indivizibilitatea securităţii în cadrul NATO şi solidaritatea colectivă faţă de ţările vulnerabile la atacuri cu rachete.

Abordarea comprehensivă / multidimensională bazată pe efecte reprezintă conceptul de unificare a eforturilor majorităţii actorilor reuniţi sub acelaşi obiectiv pe timpul implicării într-un conflict sau criză. Acest concept are înţelesuri multiple şi este puţin probabil ca pe termen scurt şi mediu să fie agreată o definiţie comună pentru toţi actorii implicaţi într-un conflict. Rezultă că din această perspectivă modul de abordare al unei crize va evolua atât în cadrul Alianţei, dar şi mai ales în cadrul comunităţii internaţionale, NATO trebuind să-şi coordoneze acţiunile cu această comunitate într-o criză non-articol 5 privind: unitatea de efort şi asigurarea planificării şi evaluării integrate a proceselor, fără restricţii de oferire a informaţiilor; integrarea activităţilor militare cu actori multipli şi realizarea sincronizării şi lucrului în colaborare; asigurarea direcţionărilor esenţiale şi a unei strategii coerente.

În strânsă legătură cu rolul NATO privind apărarea şi securitatea membrilor săi se situează şi problema relaţiilor Alianţei cu Rusia. Acest aspect a constituit o preocupare majoră a tuturor eşaloanelor de conducere aliate, dar şi a celor naţionale. Avem, în acest caz, parte de încă o dilemă, pe care Noul Concept Strategic este solicitat să o clarifice. Pe de o parte NATO s-a angajat într-un parteneriat special cu Rusia, având ca vârf de lance Consiliul NATO-Rusia. Pe de altă parte, numeroşi aliaţi “asimilează” menirea Art. 5 ca fiind direct asociată Rusiei. Noul Concept Strategic va trebui să aibă în vedere dacă relaţiile NATO-Rusia sunt bazate, în principal, pe valori sau pe interese comune?; cum abordăm această relaţie prin prisma faptului că, unii aliaţi, prevăd în planurile lor o posibilă agresiune din partea Rusiei?; care este gradul de implicare a Rusiei în procesul NATO de luare a deciziilor?

Securitatea maritimă reprezintă un element cheie al securităţii şi stabilităţii globale datorită faptului că oceanele şi mările lumii au devenit un mediu din ce în ce mai accesibil şi folosit pentru activităţile infracţionale şi acţiunile potenţial ostile la adresa securităţii şi stabilităţii Alianţei. Noul Concept Strategic va trebui să definească clar care sunt tipurile de misiuni în domeniul maritim ce necesită un răspuns colectiv din partea Alianţei, care va fi rolul forţelor navale ale naţiunilor, distribuirea responsabilităţilor între naţiuni, să definească graniţele dintre apărare şi securitate, limitele de participare în cazul activităţilor de susţinere a autorităţilor responsabile pentru impunerea legii .

Concluzionând, Noul Concept Strategic al Alianţei trebuie să răspundă la cel puţin două obiective majore: întărirea securităţii colective, şi respectiv, iniţierea transformării NATO din punct de vedere al planificării, înzestrării şi executării integrate a viitoarelor misiuni expediţionare.

România apreciază că trebuie identificate răspunsuri posibile, dar în acelaşi timp şi fezabile la câteva întrebări: Care sunt cele mai probabile ameninţări potenţial îndreptate împotriva Alianţei, pentru cel puţin următoarea decadă? Care sunt priorităţile NATO privind ameninţările deja identificate, precum: terorismul, proliferarea ANM, statele neguvernate, atacurile cibernetice, securitatea energetică, pirateria, şi de ce nu, schimbările climatice; Care sunt caracteristicile unui posibil atac asupra unui membru, pentru care se invocă Art. 5?

Rezolvarea, fie şi parţială a acestor probleme conduce la concluzia că Alianţa este şi va fi nu numai un exportator de securitate mondială dar se constituie şi într-un „constructor” al acesteia.

Urmare a unui dialog intens şi permanent cu naţiunile, autorităţile militare NATO, au recomandat principalele linii de dezvoltare şi domenii în care ar trebui să se concentreze elaborarea Noul Concept Strategic, astfel: operaţional; capabilităţi şi transformare; şi parteneriate. Astfel, la nivelul Statului Major General, cu implicarea structurilor din compunere şi subordine, s-a derulat şi continuă un proces complex de analiză a acestor domenii. Din

perspectiva abordării militare a problematicii se desprinde concluzia că unele componente, pe care le apreciem a fi foarte importante, sunt necesare a face parte din structura Noului Concept Strategic.

Pentru domeniul operațional principalele direcții de acțiune sunt: reanalizarea Art. 5 prin prisma înțelegerii comune a configurației unui posibil viitor atac; clarificarea relației dintre apărarea colectivă şi securitatea colectivă (avem aici în vedere securitatea energetică, apărarea cibernetică, reducerea criminalității internaționale); asigurarea unei percepții unice privind asumarea riscurilor comune în ducerea operațiilor, respectiv participarea cu trupe şi/sau cu compensarea financiară a costurilor acestora; menținerea echilibrului între misiunile specifice art. 5 şi cele non-art. 5.

Pentru domeniul capabilităților şi a transformării se are în vedere: dezvoltarea unor programe de transformare şi/sau realizare a acelor capabilități cu care Alianța va trebui să răspundă riscurilor şi amenințărilor previzionate; configurarea capabilităților pentru asigurarea unui răspuns rapid în situații de criză; pregătirea operațiilor pentru a fi desfăşurate împreună cu alte organizații / actori internaționali; dezvoltarea comunicării strategice pentru asigurarea unui mesaj politic convingător; armonizarea la nivelul Alianței a operaționalizării structurilor de comandă şi de forțe care să țină seama inclusiv de costuri; asigurarea din fondul comun a deficitelor actuale; coordonarea procesului de realizare a unei forțe de reacție rapidă care să fie corelată cu cerințele UE şi sistemul de pregătire şi instruire NATO.

Pentru domeniul parteneriatelor ținem cont de: amplificarea interacțiunii cu actorii internaționali: ONU, UE, OSCE; (re)stabilirea relațiilor de cooperare cu F. Rusă; continuarea programelor de parteneriat (PfP, MD, ICI); sporirea interacțiunii cu țările care nu sunt membre NATO şi cu alți actori internaționali pentru a crea oportunități de extindere a rolului Alianței în asigurarea securității şi stabilității dincolo de zonele tradiționale de angajare; dezvoltarea relației cu UE, pentru o mai bună cooperare în condiții de complementaritate, având drept argumente: pachetul de forțe este acelaşi pentru ambele organizații, procedurile şi tehnicile trebuie să fie identice fiind vorba de aceeaşi militari, iar prioritățile trebuie armonizate având aceleaşi tipuri de deficite.

În concluzie, consider că supraviețuirea NATO după încheierea războiului Rece va depinde, în primul rând, de abilitatea Alianței de a-şi adapta configurația organizațională, sistemică şi instituțională în concordanță cu noua arhitectură operațională a secolului XXI, ceea ce va trebui să determine sincronizarea rolului şi misiunilor Alianței cu cerințele mediului internațional actual. Fără îndoială că puterea militară poate fi aplicată cel mai bine în alianță de vreme ce poate fi maximizat impactul militar şi în acelaşi timp împărțite riscurile şi costurile. În plus, acționând în alianță creşte legitimitatea politică a unei operații. În viitor, cu cei 28 de membri, NATO rămâne cea mai mare alianța şi reprezintă cel mai efectiv mod de asigurare a securității colective.

Bibliografie:

- Cooke, Thomas NATO CJTF Doctrine: The Naked Emperor, from Parameters, Winter 1998;
- Doctrine for Joint Operations Joint Pub 30, Washington, Government Printing Office, 1993;
- Dole, Robert J. NATO's European Pillar, Center for Strategic and International Studies (CSIS), September 10th 1999, available at http://www.csis.org/testthis/research/p091099NATO.html;
- Mureşan, Mircea şi colectiv, Securitatea europeană la începutul mileniului trei, Editura UNAp „Carol I", Bucureşti, 2006.;
- Gehman, Harold W. Transforming NATO's Defence Capabilities for the 21st Century, U.S. Foreign Policy Agenda, USIA Electronic Journals, Vol. 4, No. 1, March 1999;

- The Alliance's Strategic Concept agreed by the Heads of State and Government participating in the Meeting of the North Atlantic Council, Rome, 7-8 November 1991;
- The Alliance's Strategic Concept approved by the Heads of State and Government. participating in the meeting of the North Atlantic Council in Washington D.C. on 23rd and 24th April 1999. See also Washington Summit Communiqué, Press Communique NAC-S(99)64, Brussels, April 24, 1999;
- Prague Summit Declaration issued by the Heads of State and Government participating in the meeting of the North Atlantic Council in Prague on 21 November 2002;
- Istanbul Summit Declaration issued by the Heads of State and Government participating in the meeting of the North Atlantic Council in Istanbul on June 28 - June 29, 2004;
- Riga Summit Declaration issued by the Heads of State and Government participating in the meeting of the North Atlantic Council in Riga, Latvia on June 2006.
- Bucharest Summit Declaration issued by the Heads of State and Government participating in the meeting of the North Atlantic Council in Riga, Latvia on June April, 2008.

PUNCTE DE VEDERE PRIVIND DEPARTAMENTUL ŞI STRATEGIILE PRIVIND SECURITATEA ŞI INTELLIGENCE-UL PATRIEI (TERITORIULUI NAȚIONAL - HOMELAND SECURITY)

VIEWPOINTS ON UNITED STATES DEPARTMENT OF HOMELAND SECURITY AND NATIONAL STRATEGIES FOR HOMELAND SECURITY AND HOMELAND SECURITY INTELLIGENCE

Lect.univ. dr. Tănase Tiberiu
Academia de Informații „Mihai Viteazul" Bucureşti

Abstract

*The **United States Department of Homeland Security (DHS)** is a Cabinet department of the United States federal government with the primary responsibilities of protecting the territory of the U.S. from terrorist attacks and responding to natural disasters. Whereas the Department of Defense is charged with military actions abroad, the Department of Homeland Security works in the civilian sphere to protect the United States within, at, and outside its borders. Its stated goal is to prepare for, prevent, and respond to domestic emergencies, particularly terrorism. On March 1, 2003, DHS absorbed the Immigration and Naturalization Service and assumed its duties. In doing so, it divided the enforcement and services functions into two separate and new agencies:*

DHS is the third largest Cabinet department, after the Departments of Defense and Veterans Affairs. Homeland security policy is coordinated at the White House by the Homeland Security Council. Other agencies with significant homeland security responsibilities include the Departments of Health and Human Services, Justice, and Energy.The creation of DHS constituted the biggest government reorganization in American history, and the most substantial reorganization of federal agencies since the National Security Act of 1947, which placed the different military departments under a secretary of defense and created the National Security Council and Central Intelligence Agency. DHS also constitutes the most diverse merger of federal functions and responsibilities, incorporating 22 government agencies into a single organization.

National security can be a system has an own structure (inner lay-out) which presumes the agreed relative regularity, determined by the link-ups between the constitutive elements. This regularity is given by the amount of the elements in interaction and the functions represented by the set of compartments/structures influenced from outside. Thus, US national security system works on the basis of well conceived and gradated strategies and their essence is National Security Strategy. This strategy is based on, National Intelligence Strategy (2009), and National Strategies for Homeland Security. All these strategies have a very important role in insuring a good working of US intelligence community/system.

Key words: *natural disasters. terrorist attacks, military Homeland Security Council actions abroad,United States Department of Homeland Security, Homeland Security, intelligence community, national strategy, National Intelligence Strategy, National Strategies for Homeland Security.*

Introducere

Securitatea este un concept relațional, care presupune o ajustare permanentă a unui set de parametri interni la condițiile mediului internațional, un proces cu o dinamică variabilă, orientat spre prezervarea spațiului şi valorilor proprii.[1]

Conceptul securitate națională, este definit de SUA, comparativ cu concepțiile altor state. Astfel, conform Dicționarului de Termeni Militari şi Asociați, elaborat de Departamentul Apărării, **se consideră că securitatea trebuie să includă dimensiunile apărării şi relațiilor externe**

ale securității .[241] În acest sens, se utilizează alături de termenul securitate națională, securitate internă (internal security) şi homland security (securitatea spațiului de interes/patriei.

SUA au făcut primul pas în structurarea acestui concept, în urma atentatelor teroriste din septembrie 2001, considerând că este necesară îmbunătățirea securității teritoriului propriu, inițiind acțiuni în următoarele şase domenii: informații şi avertizare, securitatea frontierelor şi a transportului, contraterorism intern, protecția infrastructurii critice, apărare împotriva terorismului, pregătirea şi răspunsul la urgențe.

În privința conceptului „Homeland Security", traducerea ad litteram este „securitatea patriei", dar această traducere simplă nu exprimă toate caracteristicile termenului prezentat de doctrinele de securitate americane şi europene în domeniu. Mai mult semnificația termenului românesc - patrie este doar teritoriul care istoricește aparține unui popor şi unde acesta trăiește; țara în care s-a născut, în care trăiește şi al cărei cetățean este cineva"[242]. Dar, definirea termenului românesc ca şi în cazul termenului intelligence-lui reprezintă doar o definire punctuală, mult prea îngustă față de ce reprezintă complexitatea termenului şi semnificația din documentele strategice ale conceptului. O traducere care ar putea cuprinde toate aceste caracteristici, poate fi **„securitatea spațiului de interes":** securitatea intereselor statului, ale unei organizații zonale, regionale sau chiar globale, în spațiul circumscris acestora, dar şi în afara sa. Deci, referire se fac la spațiu care poate fi teritoriul național, fie cel al Uniunii Europene, sau cel transatlantic.

Astfel, conform Dicționarului de Termeni Militari şi Asociați, elaborat de Departamentul Apărării, Homeland Security reprezintă acel efort național concertat spre prevenirea atacurilor teroriste în interiorul SUA, reducerea vulnerabilității Americii la terorism, minimizarea distrugerilor şi refacerea după ce atacurile au avut loc Homeland în acest context desemnează regiunea fizică ce include Statele Unite continentale, Alaska, Hawai, teritoriile şi posesiunile SUA, apele teritoriale şi spațiul aerian înconjurător[243] În documentele americane privind securitatea şi intelligence-ul național apare denumirea de Homeland Security., (adică securitate a spațiului de interes ce include şi teritoriul național)", pe care o vom utiliza în continuare[244].

♦ Departamentul şi **Comunitatea de Intelligence privind Homeland Security (HSIC)**

Departamentul de Securitate Internă (DHS) din SUA conduce eforturile instituțiilor naționale în vederea reducerii riscurilor la adresa infrastructurii critice şi la resursele cheie prin intermediul unor strategii coordonate care facilitează reacția promptă şi oportună a echipelor de intervenție, precum şi redresarea rapidă în cazul unui atac, a unui dezastru natural sau în eventualitatea unei stări de urgență.[245]

Departamentul pentru Homeland Security (Securitate Internă) a fost stabilit pe 25 noiembrie 2002, de către Homeland Security Act (Legea Securității Interne - Homeland Security Act of 2002 - Public Law 107-296) **[246]**, menită de a organiza **şi consolida organizațiile din ramura executivă ale SUA A legate de "securitatea internă națională", într-o singură entitate – DHS .**

---

[241] JP1-02, Deparment of Defence Dictionary of Military and Associated Terms, 12 aprilie 2001 –actualizat 12 iulie 2007.

[242] Conform Dicționarului Explicativ al Limbii Române, Ediția a II-a, Academia Română, Institutul de Lingvistică „Iorgu Iordan", Editura Univers Enciclopedic, Bucureşti, 1998, p. 759).

[243] Apud, Teodor Frunzeti, Vladimir Zodian (coordonatori), *Lumea 2009, Enciclopedie Politică şi militară (studii strategice de securitate)* p. 61, U S Department do Defense, *Joint Publication 1-02. DOD Dictionary of Military and Asociated Terms*, 12 aprilie 2001 (actualizat la 12 iulie 2007), p. 24.

[244] În cazul SUA, *Homeland desemnează regiunea fizică ce include Statele Unite continentale, Alaska, Hawai, teritoriile şi posesiunile SUA, apele teritoriale şi spațiul aerian înconjurător* Apud, Teodor Frunzeti, Vladimir Zodian (coordonatori), *Lumea 2009, Enciclopedie Politică şi militară (studii strategice de securitate)* p. 61 .

[245] "DHS: Fact Sheet: Critical Infrastructure and Homeland Security Protection Accomplishments" "Jane's Intelligence Digest" (Marea Britanie) - 19 septembrie, 2008.

[246] Legea Securității Interne (*Homeland Security Act of 2002 - Public Law 107-296*) care a intrat în vigoare în luna decembrie 2002, când a luat ființă Departamentul pentru Securitate Internă (Department of Homeland Security). Noul departament federal a fost creat *„pentru a reduce vulnerabilitatea Statelor Unite în fața amenințării teroriste pe propriul teritoriu, a minimiza daunele şi a contribui la refacerea după orice atac terorist care s-ar putea produce"*. Legea a creat un nou „departament mamut" prin care se încearcă coordonarea mai eficientă a unor agenții şi instituții de aplicare a legii. Cadrul

Departamentul pentru Securitate Internă al SUA (DHS) din cadrul Guvernului Federal al Statelor Unite, are responsabilitatea primară de a proteja teritoriul Statelor Unite de atacurile teroriste şi de a răspunde la dezastrele naturale. Întrucât Departamentul Apărării este axat pe acțiunile militare din străinătate, Departamentul pentru Securitate Internă activează în domeniul civil, pentru a proteja Statele Unite în interiorul cât şi în afara graniţelor sale. Scopul său declarat este de a pregăti, a preveni, şi de a răspunde la situații de urgență pe piața internă, în special la cele legate de terorism.

Departamentul pentru Securitate Internă a primit din partea Congresului SUA misiunea de a diminua vulnerabilitatea Statelor Unite la terorism, de a detecta şi preveni amenințările teroriste şi de a răspunde oricăror atacuri teroriste pe teritoriul american. DHS este structurat pe cinci directorate.

• **Directoratul pentru Securitatea Graniţelor şi Transporturilor** (Border and Transportation Security Directorat), având rolul de a coordona în mod unitar operațiunile menite să asigure securitatea graniţelor şi transporturilor.[247]

• **Directoratul pentru Pregătirea şi Răspunsul la Situațiile de Urgență** (Emergency Preparedness and Response Directorat), responsabil cu preparativele pentru situații de urgență şi coordonarea reacției guvernamentale în caz de dezastru.[248]

• **Directoratul pentru Ştiință şi Tehnologie** (Science and Technology Directorate), abilitat să utilizeze toate mijloacele tehnologice şi ştiințifice pentru a asigura securitatea teritoriului național.

• ***Directoratul Management*** *(Management Directorate) este responsabil cu asigurarea resurselor necesare bunei funcționări a tuturor elementelor de structură ale DHS.*

• ***Directoratul pentru Analiza Informațiilor şi Protecția Infrastructurii (Information Analysis and Infrastructure Protection Directorate - IAIP)****, autorizat să analizeze informațiile referitoare la amenințări la adresa securității interne obținute de toate celelalte agenții guvernamentale americane şi să evalueze vulnerabilitățile infrastructurii naționale.*

Această structură din cadrul Departamentului pentru Securitate Internă funcționează în conformitate cu Legea pentru Reforma Comunității de Informații şi prevenirea terorismului din 7 decembrie 2004, fiind autorizată să analizeze informațiile referitoare la amenințările la adresa securității interne obținute de toate celelalte agenții guvernamentale americane şi să evalueze vulnerabilitățile infrastructurii naționale.

Directoratul[249] include Biroul pentru Analiza Informațiilor (Office of Information Analysis - IA), care are ca principale atribuții:

• monitorizarea şi centralizarea indicatorilor referitori la posibile amenințări teroriste, pe care îi pune la dispoziția Secretarului Departamentului pentru Securitate Internă, desemnat prin Ordin Executiv ca responsabil pentru implementarea Sistemului Consultativ pentru Securitate Internă (Homeland Security Advisory System - HSAS) şi are acces la toate informațiile, evaluările, analizele şi informațiile neprelucrate referitoare la amenințări teroriste care vizează teritoriul național;

• integrarea informațiilor cu privire la problematica teroristă obținute de către agențiile care compun DHS, agențiile şi autoritățile guvernamentale centrale şi locale, precum şi de către sectorul privat;

---

normativ în domeniul securității interne a fost completat în februarie 2003 prin Legea întăririi Securității Interne *(Domestic Security Enhancement Act of 2003)*, descrisă de mass-media din SUA drept PATRIOT ACT 2.

[247] *De la 1 martie 2003, DHS a absorbit şi Departamentul de Imigrare şi Naturalizare şi şi-a asumat atribuțiile acestuia* http://www.whitehouse.gov/issues/homeland-security/.

[248] *Departamentul pentru Securitate Internă* include *Federal Emergency Management Agency*, care, are responsabilitatea de pregătire, răspuns, şi de recuperare în caz de dezastre naturale.

[249] Directoratul face parte din comunitatea informativă a SUA , a se vedea Legea privind înființarea Departamentului de Securitate Internă din 25.11.2002-PL-108-100, pe site-ul www.homelandsecurity.com), şi-a început oficial activitatea în 24 ianuarie 2003, dar cele mai multe agenții componente ale Departamentului nu au fost transferate până în martie 2003.

• distribuirea informații cu privire la amenințările teroriste către toate instituțiile de stat şi private interesate.

DHS şi-a modificat în iulie 2006, agenda cu scopul alinierii politicilor , operațiilor şi structurilor la cele mai bune modalități de contracarare şi răspuns la actualele şi viitoarele amenințări la adresa securității SUA , nu numai la terorism , sens în care a şi fost reorganizat Departamentul [250]

♦ **Strategia Națională de Securitatea Patriei (Homeland Security Intelligence) şi Intelligence-ul privind Homeland Security** (securitatea spațiului/teritoriului de interes/național)

♦ **Intelligence-ul privind Homeland Security (securitatea spațiului/teritoriului de interes/național)- Homeland Security Intelligence**

Intelligence-ul privind Homeland Security (securitatea spațiului/teritoriului de interes/național) nu este încă un termen definit în legislația SUA[251]. Termenul şi activitățile asociate lui includ definiții ale celor două tipuri de intelligence definite de lege: informații externe şi contrainformații. Aceste definiții au fost completate cu alți doi termenii „intelligence național" şi „informații privind securitatea națională".

Aşa cum se întâmplă cu majoritatea termenilor legați de intelligence, fiecare individ îşi alege propria interpretare şi percepție a HSINT (**Homeland Security Intelligence – Intelligence referitor la teritoriul național).** Deşi există câteva percepții comune despre cum este definit HSINT, este posibil ca fiecare să folosească aceşti termeni în mod liber dar fără să înțeleagă cu adevărat scopul şi natura activităților ce sunt conținute de intelligence-ul referitor la teritoriul național. Prima definiție legală este cea din **Actul de Securitate Națională din 2002** prin care sunt definite informațiile privind securitatea teritoriului național şi anume:„orice informație deținută de o agenție federală, de stat sau locală ce:

• este legată de amenințarea teroristă;

• are legătură cu prevenirea, interzicerea sau distrugerea rețelelor teroriste şi a activităților acestora;

• ar îmbunătăți şansele de identificare sau investigarea suspecților de terorism ori a organizațiilor teroriste;

• ar îmbunătăți răspunsul autorităților la un act terorist"[252].

---

[250] Alexandra Sarcinschi, Securitatea spațiului de interes: Actori, instrumente şi tendințe, Editura UNAp Carol I, Bucureşti, 2007, p16

[251] Intelligence-ul referitor la securitatea teritoriului național poate fi definit ca o versiune mai rafinată şi finită a informațiilor legate de securitatea teritoriului național. Legătura cu terorismul şi cu evenimentele legate de terorism este direct şi complementară. O problema complicată al utilizării corectă a definiției securității teritoriului național rămâne modul în care investigatorul sau operatorul ştiu că activitatea în cauza este legată de terorism. În primele etape ale investigației, daca numele de cod nu este legat de activități teroriste, investigatorul poate sa nu cunoască faptul că activitățile pe care le monitorizează sunt legate de activități teroriste. Ca rezultat, informațiile culese în legătura cu activități criminale pot fi legate şi de activități ce implică acte de terorism, cazând astfel sub rubrica informațiilor ce vizează securitatea teritoriului național. Deoarece există sancțiuni severe pentru ascunderea acestui tip de informații există un trend pentru realizarea schimbului de informații în forma lor brută între nivelele departamentale Apud, Todd Masse, Homeland Securrity Intelligence: Perceptions, Statutory, Definitions, and Approaches, CRS, Report for Congres, august, 18, 2006,.p. 12.

[252] *Comitetul pentru Securitatea Teritoriului Național* defineşte informațiile referitoare la securitatea teritoriului național intr-un context al terorismului. Sub incidența legii IV, defineşte jurisdicția *Subcomitetului de Intelligence pentru Evaluarea Amenințărilor Teroriste* ca fiind, *în mare parte, ca o structură ce are menirea punerii la comun a informațiilor in scopul de a preveni, de a se pregăti si de a răspunde la potențialele amenințări teroriste asupra Statelor Unite ale Americii. Departamentul de securitate a teritoriului național are ca responsabilitate înțelegerea deplina a riscurilor şi a amenințărilor teroriste* Cf. Todd Masse, *Homeland Securrity Intelligence: Perceptions, Statutory, Definitions, and Approaches*, CRS, Report for Congres, august, 18, 2006, p.12, ase vedea de larg PL107-SEC. 892(F).

U. S. DEPARTMENT OF HOMELAND SECURITY

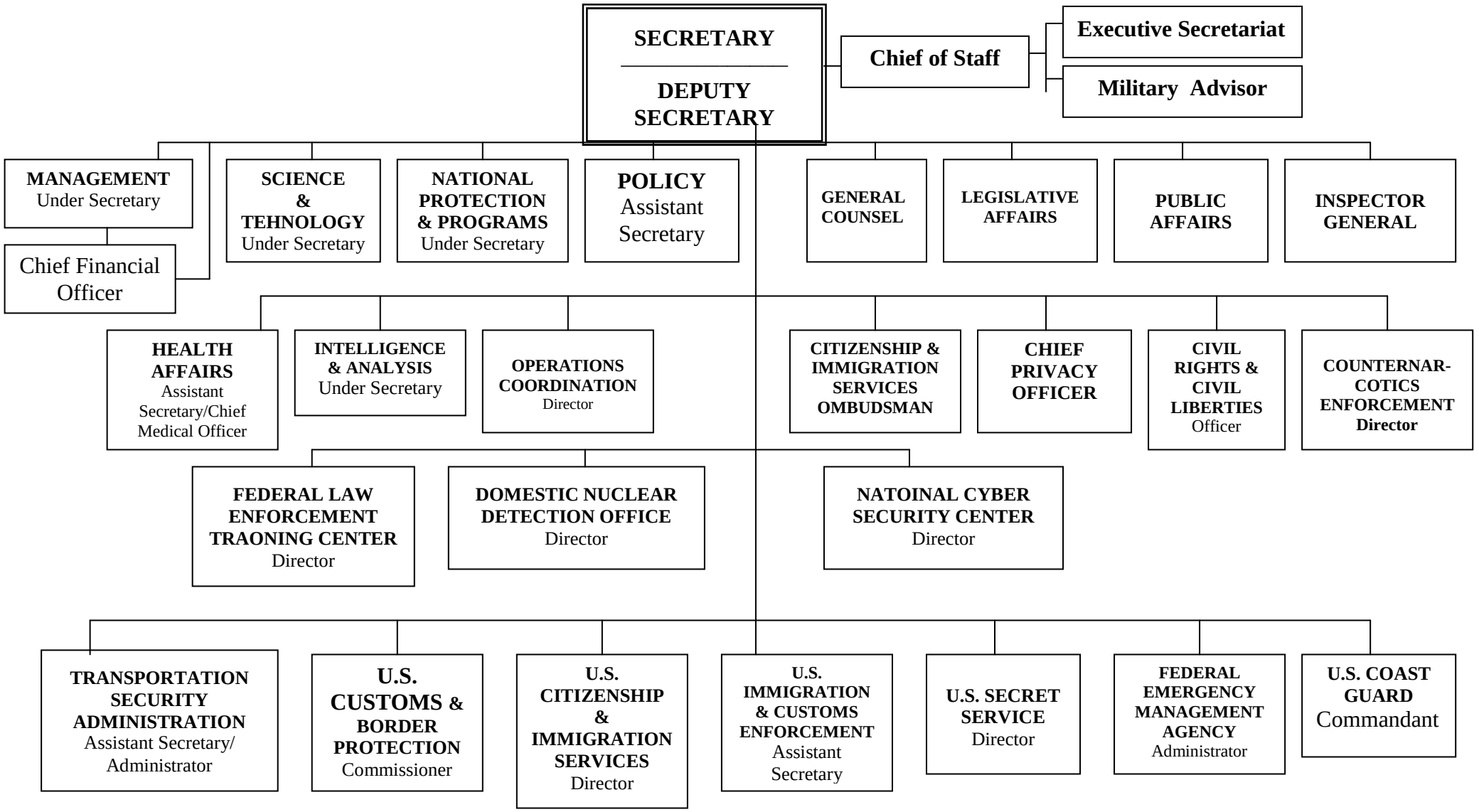
SECRETARY
DEPUTY SECRETARY
Chief of Staff
Executive Secretariat
Military Advisor
MANAGEMENT Under Secretary
Chief Financial Officer
SCIENCE & TEHNOLOGY Under Secretary
NATIONAL PROTECTION & PROGRAMS Under Secretary
POLICY Assistant Secretary
GENERAL COUNSEL
LEGISLATIVE AFFAIRS
PUBLIC AFFAIRS
INSPECTOR GENERAL
HEALTH AFFAIRS Assistant Secretary/Chief Medical Officer
INTELLIGENCE & ANALYSIS Under Secretary
OPERATIONS COORDINATION Director
CITIZENSHIP & IMMIGRATION SERVICES OMBUDSMAN
CHIEF PRIVACY OFFICER
CIVIL RIGHTS & CIVIL LIBERTIES Officer
COUNTERNAR-COTICS ENFORCEMENT Director
FEDERAL LAW ENFORCEMENT TRAONING CENTER Director
DOMESTIC NUCLEAR DETECTION OFFICE Director
NATOINAL CYBER SECURITY CENTER Director
TRANSPORTATION SECURITY ADMINISTRATION Assistant Secretary/ Administrator
U.S. CUSTOMS & BORDER PROTECTION Commissioner
U.S. CITIZENSHIP & IMMIGRATION SERVICES Director
U.S. IMMIGRATION & CUSTOMS ENFORCEMENT Assistant Secretary
U.S. SECRET SERVICE Director
FEDERAL EMERGENCY MANAGEMENT AGENCY Administrator
U.S. COAST GUARD Commandant

Ulterior, în conformitate cu DHS Directiva de Management 8110, Integrarea si Managementul Intelligence-ului apărută în 30 Ianuarie 2006, Biroul de Intelligence şi Analiză al DHS a adoptat aceasta definiție a informațiilor privind securitatea teritoriului național. Este important de notat că deşi DHS rămâne o organizație proiectată să protejeze împotriva oricăror pericole, scopul informațiilor referitoare la homeland security (securitatea teritoriului național) este contraterorismul.

Dar, HSINT poate avea o interpretare mai amplă pentru a integra şi intelligence-ul destinat protejării împotriva activităților ostile ale traficanților de substanțe interzise, a crimei organizate şi a altor activități ce beneficiază de susținerea organizațiilor ce au ca scop lezarea securității naționale a Statelor Unite ale Americii.

Chiar dacă, Comunitatea de Informații Federală (IC) este definită de lege, totuşi Comunitatea de Intelligence privind Homeland Security (HSIC) rămâne într-o oarecare măsura o entitate nedefinită încă (nebuloasă). Aşa cum a fost definită în Planul Strategic de Întreprindere a Intelligence-ului (Intelligence Enterprise Strategic Plan), HSIC **„include organizațiile comunității interesate de elementele de intelligence”**[1] şi poate fi definită de:„toate nivelurile guvernamentale, Intelligence-ul, Apărarea şi Comunitățile de Aplicare a Legii, operatorii privați de infrastructură critică şi cei responsabili pentru securizarea granițelor, protecția transporturilor precum şi cei ce apară Homeland Security[2].

Componența şi responsabilitățile colective ale acestei comunități depind, într-o oarecare măsură, de felul în care sunt delimitate funcțiile HSINT-ului.

De asemenea se mai remarcă definirea HSINT cu atât mai complexă, cu este mai largă plaja actorilor incluşi în comunitate. Adoptarea modelul HSINT, ar presupune pentru HSIC includerea unei largi varietăți de agenții, multe dintre acestea fiind agenții hibride ce au în vedere Homeland Security, aplicarea legii şi elemente ale intelligence-ului, Departamentul de Apărare, Comanda Northern[3], Câmpul de Activitate a Contraspionajului, Departamentul de Justiție al FBI-FBI-ului, Biroul de Alcool, Tutun, Arme de Foc si Agenția de Aplicare a Legii in ceea ce priveşte Narcoticele; CIA-ul, Departamentul Trezoreriei Naționale şi alte entități de Contraspionaj[4]. Numeroase entități statale şi locale de aplicare a legii ar cădea sub incidența interpretării intelligence-ului privind Homeland Security. O comparație interesantă poate fi făcută între definițiile HSIC şi ale Comunității de Informații prezentate în Actul de Securitate Națională din 1947[5].

Această comparație *ne conduce la o nouă definiție generală a Comunității de Informații, care ar putea fi „**o federație a agențiilor şi organizațiilor din ramura executivă ce realizează activități de intelligence necesare la menținerea relațiilor internaționale şi a protecției securității naționale**”. O federație diferă de o comunitate în măsura în care elementele constituente ale federație, prin definiție, dau un anumit nivel de autoritate în*

---

[1] De văzut *Intelligence Enterprise Strategic Plan, Ianuarie 2006 al DSH* (Departamentului de Securitate al Teritoriului Național al Statelor Unite ale Americii) - , DHS Intelligence Enterprise Strategic Plan, Ianuarie 2006.

[2] Ibidem, p. 4

[3] Departamentul de Apărare, a fost, după unii, *gorila de o mie de kilograme a Comunității de Informații, iar după alții şi-a extins rolul jucat în domeniul intelligence-ului domestic* Apud, Todd Masse, Homeland Security Intelligence: Perceptions, Statutory, Definitions, and Approaches, CRS, Reprt for Congres, august, 18, 2006, p. 22.

[4] Agențiile şi departamentele care alcătuiesc *Comunitatea contrainformativă îşi derivă autoritatea din Legea Securității Naționale din 1947, Ordinul Executiv 12333, Legea Consolidării Contrainformative din 2002 şi Legea Reformei Serviciilor de Informații şi a Prevenirii Terorismului din 2004*. (Mike Mc Conell, Prefață la Strategia Națională de Contrainformații a SUA).Autoritatea Națională în domeniul Contrainformațiilor a fost autorizată prin Legea Consolidării Contrainformative din 2002 să răspundă de această activitate şi funcționează ca principal mecanism de dezvoltare a unor politici şi proceduri care sunt supuse aprobării preşedintelui, în vederea determinării orientării acțiunilor contrainformative.

[5] De văzut [http://www.intelligence.gov/1-definition.html].

vederea realizării unui corp central. O comunitate, prin contrast, implică un grup de persoane sau entități ce pur şi simplu au interese comune, dar nu sunt legați în mod necesar de aranjamente legate de conducere. În timp ce Comunitate de Informații a devenit din ce în ce mai mult o federație o data cu crearea Directoratului Național de Intelligence (DNI), se poate considera că HSIC, rămâne în mare parte o comunitate împrăştiată la nivelul sectoarelor federale, statale şi locale, dar şi la nivelul sectorului privat. Natura difuză a definirii HSIC poate fi o consecință a naturii funcției ei în sine. O încercare de centralizare a membrilor ei poate duce la subminarea eficienței comunității. Descentralizarea plănuită, cu o înțelegere perfectă a rolurilor fiecărui nivel al organizației, dar şi a parametrilor în care informația este împărțită în mod bidirecțional, reprezintă un model de organizare al HSIC.[1]

Strategia Serviciilor Naționale de Informații - 2009 (National Intelligence Strategy - NIS) prezintă planurile viitoare ale Comunității de Informații (Intelligence Community – IC) pentru a acționa ca o entitate dinamică şi complet integrată. În contextul unei lumi tot mai complexe şi interconectate, NIS face apel la o mai bună înțelegere atât a amenințărilor, cât şi a oportunităților, pentru adoptarea unor decizii înțelepte şi demararea unor acțiuni eficiente. NIS stabileşte mediul strategic, identifică scopurile şi defineşte obiectivele. Aceasta stabileşte prioritățile şi liniile directoare pentru Comunitatea de Informații, actuale şi viitoare, cu privire la bugete, achiziții şi operațiuni. De asemenea, NIS furnizează Directorului Serviciilor Naționale de Informații (Director of National Intelligence – DNI) instrumente importante pentru administrarea Comunității de Informații şi supravegherea implementării Strategiei Serviciilor Naționale de Informații.

Constituirea DSH a însemnat şi elaborarea Strategiei Naționale pentru Homeland Security (iulie 2002), care oferea multe detalii asupra sferei de influenta a intelligence-ului pentru protecția homeland security. Numele organizațiilor s-au schimbat de atunci, dar funcțiile de intelligence pentru suportul homeland security au rămas aceleaşi. In figura de mai jos, se pot vedea funcțiile conturate în Strategia Națională pentru Homeland Security.

În timp ce agențiile angajate în funcțiile conturate în figură (mai jos) s-au schimbat (exemplu: Directorul de Național Intelligence l-a înlocuit pe Directorul de Central Intelligence), funcțiile singure rămân elemente critice pentru HSINT. Cu toate acestea, diagrama se concentrează în mare pe etapele analitice şi de răspândire a ciclului de intelligence. Analiza strategiilor contrateroriste care integrează elemente străine şi domestice de intelligence în contraterorism ia în mare parte la National Counter Terorist Center (NCTC),[2] o entitate a Biroului Directorului de Național Intelligence care are numeroase detalii analitice de peste tot din IC. Analizele amenințărilor tactice şi estimările vulnerabilităților au loc în numeroase agenții – s-ar putea argumenta ca proliferarea şi centralizarea entităților de analiză de intelligence ar putea submina abilitatea națională de a

[1] Structura şi procesele de afaceri ale unei organizații îi influențează performantele. Mari organizații cu câmpuri largi de activitate, monitorizează în mod constant balanța dintre elementele centralizate şi cele descentralizate ale operațiunilor lor. De văzut Columbia Accident Investigation Report, vol. I, August 2003, acesta se poate găsi şi pe site-ul [http"//www.caib.us/news/report/volume1/default.html].

[2] *Decretul de înființare a Centrului Național pentru Combaterea Terorismului*, semnat de preşedintele George W. Bush, prevede: concentrarea într-o singură locație a expertizei analitice referitoare la terorism; stabilirea planurilor operaționale strategice pentru *activitățile privind combaterea terorismului; rolul de bancă de date referitoare la teroriști şi grupurile teroriste internaționale; identificarea solicitărilor de informații necesare combaterii terorismului; stabilirea responsabilității operaționale a agențiilor pe care le coordonează pentru activități în domeniul combaterii terorismului*. La 06.12.2004, Centrul Național pentru Combaterea Terorismului (NCTC), a devenit operațional prin a absorbirea personalului din cadrul Centrului de Integrare a Amenințării Teroriste (TTIC) şi centrelor de contracarare a terorismului ale CIA şi FBI, devenind *agenția centrală abilitată cu colectarea şi analizarea informațiilor interne şi externe legate de terorism şi furnizarea acestora preşedintelui şi altor factori de decizie.(nn).*

conduce analize clare de o calitate înaltă în aceste două domenii critice. Cu toate acestea, absente din grafic sunt funcțiile importante de culegere de informații şi colectare de intelligence. Cum va fi conturat mai jos, DHS are un rol substanțial în colectarea de intelligence care, combinat cu alte informații culese de IC, pot îmbunătăți substanțial nivelul de securitatea națională.

Figura. Rolurile şi responsabilitățile Homeland Security Intelligence şi Analizei Informațiilor

Sursa: Strategia Națională pentru Homeland Security, iulie 2002

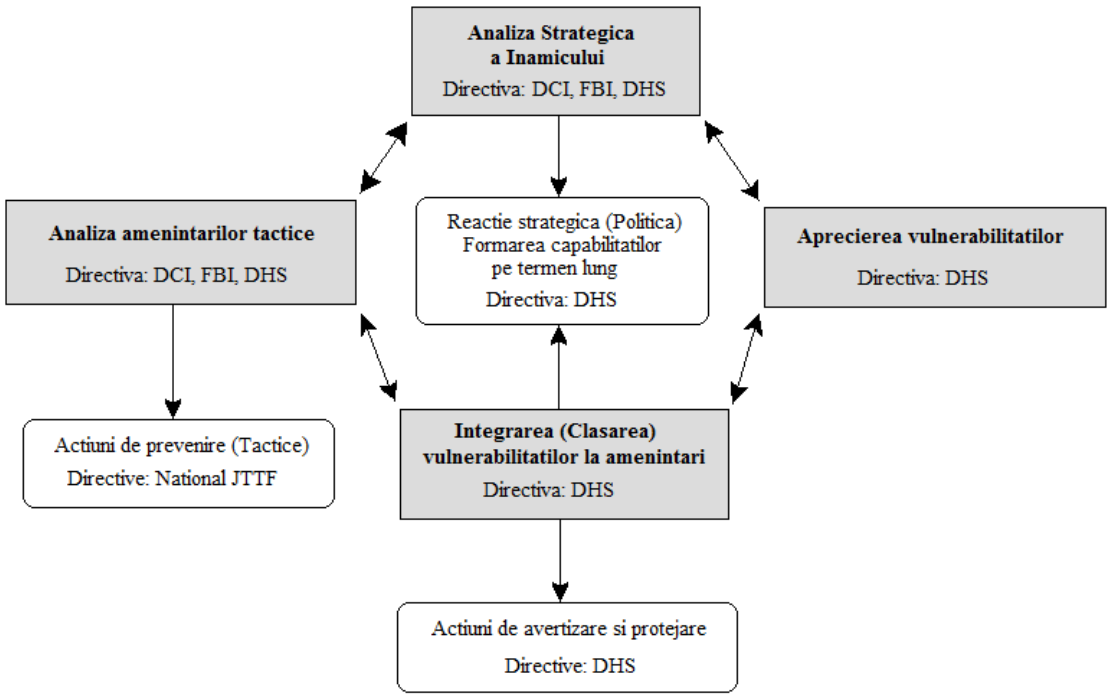

Concluzii

Mulți actori internaționali sunt din ce în ce mai mult preocupați de problematica Spațiului de interes, Homeland security (HS) dar, SUA au pus în practică concepția privind securitatea spațiului de interes prin înființarea DHS şi elaborarea unor strategi pentru asigurarea securității patriei.

SUA au constituit un sistem de securitate integrat, care cuprinde şi subsistemul/sistemul intelligence al **Comunității de Intelligence privind Homeland Security (HSIC)**

Acest sistem/subsistem (Integrat de Intelligence - Integrat Intelligence Sistem) [1]funcționează pe baza strategiilor de securitate şi intelligence, care la rândul lor fac parte dintr-un sistem ierarhizat al Strategiilor SUA de Securitate şi Intelligence[2]**.** În acest sistem regăsim pentru fiecare structură (element) o strategie specifică.. Astfel pentru Comunitatea

[1] *Oricare sistem reprezintă un subsistem al unui sistem mai complex,* vezi în Mircea Mureşan , Gheorghe Ilie , Tudor Niculescu, Alexandru Mihalcea, *Sisteme Mari, Compexitatea, structuralitatea şi funcționalitatea sistemelor militare,* Societatea Scriitorilor Militari , Bucureşti, 2004, p.15.

[2] Pentru detalii vezi şi comunicarea „Considerații privind „Sistemul şi strategiile de intelligence ale SUA", prezentată de Tănase Tiberiu şi Barbăsură Alexandru la Sesiunea de comunicări ştiințifice internațională Provocări ale globalizării la începutul mileniului III, Universitatea Lucian Blaga, SIBIU 29-31 MAI 2009.

Națională de Intelligence (federală) a fost elaborată Strategia Națională de Intelligence (ultima din 2009)[1], iar pentru Departamentul de Securitate Internă şi **Comunitatea de Intelligence privind Homeland Security (HSIC), au fost elaborate strategiile necesare.**

În concluzie, funționarea DSH şi Comunității de Intelligence privind Homeland Security (HSIC) părți (elemente) ale sistemului național de securitate şi sistemului integrant de Intelligece al SUA., funcționează pe baza **Strategiile privind Securitatea şi Intelligence-ul Patriei, în conformitate cu strategiile naționale de securitate, apărare şi intelligence[2], iar** Comunitatea de Intelligence privind Homeland Security (HSIC).

Abrevieri:

NCTC - National Counter Terorist Center- Centrul Național de Contraterorism;

DHS - Department of Homeland Security - Departamentului Securității Patriei;

IRTPA - Intelligence Reform and Terrorism Prevention Act of 2004 Legea pentru reforma comunității de informații și prevenirea terorismului);

HSIC- **Homeland Security Intelligence Comunity** - Comunitatea de Intelligence privind Homeland Security;

HSINT- (**Homeland Security Intelligence) Intelligence referitor la teritoriul național**.

Bibliografie:

1. Todd Masse, *Homeland Securrity Intelligence: Perceptions, Statutory, Definitions, and Approaches*, CRS, Reprt for Congres, augusr, 18, 2006.

2. Autor STEPHEN NARRIN, titlul *Using Intelligence to Protect Homeland Security*, International Journal of Intelligence and CounterIntelligence, vol. 18, nr. 3, Fall 2005, pag. 549-573.

3. Marrin, Stephen, *Using Intelligence to Protect Homeland Security,* International Journal of Intelligence and CounterIntelligence, vol. 18, no. 3, 549-559, 2005.

4. *Keeping Us Safe: Secret Intelligence and Homeland Security by Arthur S. Hulnik,* International Journal of Intelligence and CounterIntelligence, vol. 18, no. 3, 549-559, 2005.

5. ARTHUR S. HULNICK, titlul **Indications and Warning for Homeland Security:** *Seeking a New Paradigm,* International Journal of Intelligence and Counter Intelligence, vol. 18, nr. 4, 2005, pag. 593-608.

6. Autor MICHAEL W. STUDEMAN, titlul *Strengthening the Shield***:** *U.S. Homeland Security Intelligence* International Journal of Intelligence and CounterIntelligence, vol. 20, nr. 2, 2007, pag. 195-216, 217-239.

7. HAROLD M. GREENBERG, titlul *Is the Departament of Homeland Security an Intelligence Agency; Intelligence and National Security* vol. 24, nr. 2, pag. 216-235, aprilie 2009.

8. Tănase Tiberiu, Comunitatea informativă a apărării şi Strategia de Informații pentru Apărare ale SUA" Sesiunea CSSAS al U.N.Ap. din 19 – 20 noiembrie 2009, Editura U.N.Ap. Noiembrie 2009, ISBN 978-973-663-795.

[1] Pentru detalii vezi şi comunicarea *„Considerații privind „Sistemul şi strategiile de intelligence ale SUA"*, prezentată de Tănase Tiberiu şi Barbăsură Alexandru la Sesiunea de comunicări ştiințifice internațională Provocări ale globalizării la începutul mileniului III, Universitatea Lucian Blaga, SIBIU 29-31 MAI 2009.

[2] Strategia Națională de Securitate și (2006), Strategiei Naționale de Intelligence (2009Office of the Director of National Intelligence, *The National Intelligence Strategy of the United States of America*, September 15, 2009 [NIS 2009], http://www.dni.gov/reports/2009_NIS.pdf

SEPARATISMUL CA IZVOR AL TERORISMULUI: PROBLEME DE COMBATERE
SEPARATISM AS A SOURCE OF TERRORISM: PROBLEMS OF COMBATING

Lect. sup. univ. dr. Cristina Ejova
Lect. univ. drd. Alexandr Ejov
Facultatea de Relații Internaționale,
Ştiințe Politice şi Administrative
Universitatea de Stat din Moldova

Abstract:

In this article, separatism will be analyzed as a possible source of terrorism. Separatism can be considered as a kind of terrorism only if the terrorist action was used (politically motivated, targeted acts of violence against the civilian population) with the goal of territorial separation, violation of the territorial integrity of the state.

It is known that the separatist areas are fertile ground for cultivation, spreading and concealment of criminal and terrorist elements, because most of these zones are not controlled by official authorities of the state and the international community.

Connection between separatism and terrorism is clear enough, since it is obvious that the existence of separatist regimes leads to political instability and threats not only the individual countries, but also the entire region. For the Republic of Moldova, this issue is relevant because of the presence on its territory of the separatist regime in Transnistria.

Keywords*:terrorism, separatism, separatist regime*

După cum cunoaştem, problemele separatismului (reale sau artificiale) sunt cele mai conflictoderivate încă de pe timpurile revoluțiilor europene din sec. XVIII-XIX. Este ştiut că acest tip de conflicte, în plan ideologic, primordial, e legat mai întâi de problema valorilor, ceea ce practic exclude posibilitatea structurării procesului de soluționare a lui în bază rațională. În plan economic, conflictele de acest gen, înainte de toate, sunt legate de interesele economice ale elitelor locale, regionale, pe de o parte, şi elitelor centrale, pe de alta. De la sine e înțeles că, concilierea intereselor economice a acestor elite, prin procesul negocierilor, prin acțiuni paşnice, este mai puțin reală. Din această cauză problemele mişcărilor separatiste (reale sau artificiale) deseori se soluționează cu ajutorul populației. Acest tip de violență în sec. XX şi XXI se intersectează strâns cu acțiunile teroriste ale diferitor grupuri naționale, sau preiau artificial forma proceselor naționale. Menționăm că, separatismul poate fi examinat ca tip al terorismului numai în cazul dacă au loc acțiuni teroriste (adică în cazul acțiunilor violente, motivate politic, îndreptate împotriva societății politice şi civile) în scopul separării teritoriale, violării integrității teritoriale a statului.

Legătura dintre terorism şi separatism a devenit un fenomen frecvent în sec. XX – începutul sec. XXI. Printre mulți alți autori, care atenționează asupra acestei legături sunt savanții americani C. Russell, L. Banker şi B. Miller, colaboratori ai Institutului în problemele terorismului internațional de la Universitatea din New-York. În lucrarea „Terorism: teorie şi practică" ei consideră că mişcările teroriste deseori se manifestă prin lozinci separatiste, „provocând o suprareacție (overreaction) din partea guvernului (introducerea stării de război), pentru a-l impune pe acesta sau departamentele lui să comită abateri, exagerări şi prin aceasta să provoace alienarea (alienation) populației..., pentru ca în final statul, să fie discreditat în ochii cetățenilor pe care el se străduie să-i apere"[1].

În principiu, suntem de acord cu această opinie. Mişcările teroriste realmente deseori se impun prin lozinci extremiste şi invers, mişcările separatiste nu rareori utilizează metode

[1] Russell C., Banker L. and Miller B. Terrorism: Theory and Practice. - Boulder, Colorado: Westview Press, 1979, p.15.

teroriste. Însă, trebuie să menționăm, că, de regulă, mişcările teroriste nu se limitează doar la scopuri înguste de a „discredita statul în fața cetățenilor”. Ei îşi fixează scopuri mai largi, care deseori trec hotarele regionale.

Trebuie să ținem cont de faptul că separatismul, adică tendința de separare a unei părți a teritoriului unui stat, nu este ceva, din start, negativ. În unele cazuri această tendință poate fi interpretată de comunitatea mondială ca mişcare de eliberare națională şi are loc ca ceva întemeiat şi cu drept de realizare.

În aşa mod, tendințele separatiste a unei părți a Republicii Cehoslovacia, şi anume a Slovaciei, au fost percepute ca legale în cadrul statului precum şi peste hotarele lui şi, în rezultat, a fost efectuată o separare civilizată cu formarea unui stat nou - Slovacia. Trebuie să menționăm că, separatismul slovac nu a fost urmat de acțiuni teroriste, şi de aceea probabil statele lumii au avut o atitudine tolerantă. Este cunoscut faptul că tendințe separatiste există la o mare parte a populației Quebecului, din Canada şi Scoției din Marea Britanie. Dar nici în interiorul statului, nici în afara lui aceste mişcări nu sunt văzute ca teroriste, înainte de toate din cauza că încercările de a le realiza de către o parte a populației se efectuează în cadrul limitelor legislative, adică prin referendum. Acest exemplu ne arată elocvent că tendința de a atinge scopurile separatismului este posibilă de realizat şi fără metode teroriste. Un exemplu contrar, dar semnificativ din trecut, este conflictul dintre Lumea Nouă (acum SUA) şi Anglia în sec. XVIII. Tendințele de autonomie, în primul rând a colonizatorilor englezi, au fost estimate în Anglia ca separatiste negative, ceea ce a provocat un conflict destul de sângeros. În acest mod, nu este exclus că atitudinea negativă față de separatism, în mare măsură, este provocată de măsurile violente utilizate de adepții precum şi de oponenții scopului separării.

Cu toate acestea, în alte situații, din motivul unui şir de cauze, separatismul real se evaluează ca fenomen negativ şi nu este perceput de comunitatea internațională ca mişcare de eliberare națională. Anume la acest tip de separatism poate fi raportat separatismul regiunii transnistrene din Republica Moldova de la sfârşitul sec. XX – începutul sec. XXI.

Scopul principal al separatismului actual, atât în Europa, cât şi în Asia ține de schimbarea structurii de stat, violarea integrității teritoriale a țării, ieşirea din componența statelor a unor unități administrative şi formarea statului independent propriu. Separatismul este acompaniat de o propagandă ideologică agresivă, spre exemplu, declararea puterii existente drept una ocupațională care încalcă drepturile omului etc.

În lumea contemporană separatismul, de rând cu trăsături comune, are şi un specific regional, care potrivit opiniei unor savanți este asemănător în cadrul unor regiuni geografic apropiate. Putem evidenția următoarele criterii de similitudine: apropierea geografică, comunitatea etnoculturală, fundamentul civilizațional unic (creştin, islamic, budist-hinduist etc.), asemănarea particularității dezvoltării istorice, asemănarea factorilor de dezvoltare a separatismului, nivelul de stabilitate politică, intensitatea conflictului. În literatura ştiințifică se evidențiază şase tipuri de separatism regional: est-european, vest-european, din orientul apropiat, asiatic, african, american[1]. Pentru cercetarea dată este importantă analiza particularităților separatismului est-european, ce a cuprins fostele țări socialiste ale Europei Centrale şi de Est şi Rusia (Transnistria, Cecenia, Abhazia, Osetia de Sud, Crimeea, Kosovo).

Diferența esențială a separatismului occidental european de cel est-european se rezumă la faptul că scopul separatiştilor vest-europeni este aplicarea unor acte teroriste izolate în lupta pentru crearea statului independent (spre exemplu, țara Bascilor din Spania) sau atingerea unei autonomii maxime culturale, economice şi politice în cadrul hotarelor existente (spre exemplu, Catalonia în Spania), cu ajutorul măsurilor constituționale paşnice. Pentru focarele de conflict est-europene, din contra, le sunt caracteristice opunerea armată soldată cu multe victime, radicalismul, formarea quasi-statelor, în care înfloreşte narcobusinessul, traficul de

[1]Kikotea V. Terorism: boriba i problemi protivodeistvia, Moscva, 2004, p. 155.

ființe umane, contrabanda, crima organizată şi terorismul. Însă separatismul este cu multe fețe. Fiecare mişcare de acest gen din Marea Britanie, Spania, Canada, Turcia, Iran, Irac, Indonezia, Transnistria, Cecenia, Abhazia, Osetia de Sud etc. – sunt unice, de aceea nu există măsuri comune de soluționare a problemei.

În lumea de azi separatismul este mai multiform decât a fost vre-o dată, el în măsură mai mare apelează la opinia publică internațională, periodic găsindu-şi susținere din partea statelor şi organizațiilor aflate geografic departe. Undeva, separatismul a învins, undeva este în stare de luptă, iar undeva a căpătat un caracter pregnant terorist.

După cum vedem legătura dintre terorism şi separatism este destul de clară, fiindcă e evident faptul că existența regimurilor separatiste provoacă instabilitate politică şi prezintă prin sine o amenințare nu numai pentru un stat aparte, ci şi pentru întreaga regiune. Pentru Republica Moldova acest subiect este actual prin prezența pe teritoriul ei a regimului separatist din raioanele din Est ale țării. Este clar că separatismul de aici nu are un caracter național, dar încercări de ai conferi caracter atare au fost multiple. E cunoscut faptul că zonele de conflict şi separatiste sunt teren favorabil pentru cultivarea, răspândirea şi camuflarea elementelor criminal-teroriste, fiindcă majoritatea zonelor de acest tip nu se află sub controlul puterilor oficiale ale statului şi comunității internaționale. Este important să subliniem că, în aceste zone nu se exclude posibilitatea utilizării „violenței politic motivate".

Informația care este acumulată de către Ministerul Afacerilor Interne al Republicii Moldova mărturiseşte despre existența pe teritoriul Transnistriei a 12 grupări criminale internaționale şi interregionale bine organizate. Aici şi-au găsit adăpost 460 criminali ce se ascund de organele de drept ale Republicii Moldova, Lituania, Letonia şi altor țări. De asemenea, trezeşte neliniște o serie de acțiuni produse de structurile de forță a regiunii transnistrene printre care putem menționa reținerea colaboratorilor organelor de drept ale Moldovei, ocuparea prin forță a regiunii port din Varnița, lipsa unei informații exacte cu privire la armamentul depozitat în depozitele armatei ruse pe teritoriul Transnistriei [1].

Este cunoscut că organizațiile criminal-teroriste transnaționale folosesc în mod iscusit zonele separatiste şi regimurile lor politice pentru înrolarea în rândurile sale a mercenarilor, pentru pregătirea luptătorilor, producerea şi răspândirea armamentului, spălarea banilor. În regiune activează o rețea largă de organizații financiare. În rezultatul activității lor structurile bancare ilegale ale regiunii permit realizarea operațiunilor de spălare a banilor economiei tenebre şi structurilor criminale internaționale.

Pe teritoriul Transnistriei necontrolat de către puterea Republicii Moldova sunt concentrate 13 întreprinderi industrial-militare, care potrivit unor date produc şi exportează armament cu ajutorul concernului rus «ROSSVOORUJENIE», precum şi de sine stătător, vând armament în punctele fierbinți ale CSI (Abhazia, Cecenia etc)[2]. Activitatea acestor uzine nu este controlată nici de forțele constituționale ale Republicii Moldova, nici de organizațiile internaționale, armamentul produs la aceste uzine poate nimeri în diferite mâini.

O atenție deosebită trebuie să acordăm armamentului armatei a 14 care este depozitat în depozitele teritoriului transnistrean. Această armată a fost recunoscută de specialişti ca una din cele mai bune unități militare ale pactului de la Varşovia. M.Bergman (comandantul garnizoanei din Tiraspol la momentul conflictului din Transnistria) în cartea sa „Conducătorul în haită străină" scrie că „liderii RMN personal au participat la mari afaceri criminale prin comercializarea armelor de luptă" [3]. În 1993 de la depozitele diviziei de puşcaşi moto au fost retrase şi oferite reprezentanților Ministerului Adjaria 1300 arme de foc uşoare (automate,

[1] Papuc G. V odinociku borotisea s terorismom nevozmojno // http://www.newsmoldova.ru/news.html?nws_id=541554

[2] Pîntea Iu. Aspectul militar în soluționarea conflictului din zona de Est a Republicii Moldova // Aspecte ale conflictului transnistrean, Chişinău, 2001, p.129.

[3] Bergman M. Vojdi v ciujoi staie, Moscva, 2004, c.193.

mitraliere de mână), care apoi au fost utilizate în conflictul armat din Adjaria. Armamentul furat de la depozitele armatei a 14 în timpul acțiunilor de luptă din martie-iunie 1992 ulterior a apărut în Odesa, în Moscova. În 2001 deputatul Dumei de Stat al Federației Ruse B. Kodzoev a fost rănit grav dintr-un automat furat în 1992 de la depozitul PAV d/m 51962 din Parcani[1]. Până în ziua de azi este necunoscută alocarea a 1307 automate, 255 pistoale, un milion jumătate patroane furate în timpul conflictului armat.

În acest context am putea aduce drept exemplu cazul din 26 iunie 1972, cînd 75 grenade de tipul M26 au fost furate de la baza americană Nisau din Republica Federativă Germană. Trei dintre care au fost utilizate la 13 septembrie 1974 de către Armata Roşie Niponă în apropierea ambasadei Franței La Haye. Alte grenade neutilizate au fost găsite în Londra într-un apartament[2].

Trebuie să menționăm că modalitatea principală de finanțare a teroriştilor este activitatea criminală care include criminalitatea organizată şi neorganizată, ce preia sub controlul său sferele cheie ale businessului criminal. Azi principalul izvor de finanțare a terorismului este controlul narcobusinessului, prostituția, comercializarea armelor, contrabanda, jocurile de noroc etc. Spre exemplu, sursa principală de finanțare a mişcării peruane „Sendero Luminoso", a mişcării afganeze Taliban, a „Hesballah" din Livia este businessul cu droguri, iar a „Tigrilor pentru ***Eliberare*** ai lui Tamil Ealam" din Ceylon sunt drogurile şi afacerile „arme –pietre scumpe". Un astfel de terorism este deja capabil la o activitate autonomă serioasă, şi nu numai în limitele țării „sale". Însă, azi desfăşurarea unei astfel de activități este posibilă doar prin prezența structurilor de „spălare" a banilor în forma băncilor controlate, a firmelor, întreprinderilor de producere. „Spălarea" în cele mai dese cazuri are loc în zonele de criză a lumii unde este mai slab controlul de stat. Transnistria este o asemenea regiune şi, posibil că această regiune, poate cointeresa teroriştii internaționali. Sectorul bancar al Transnistriei activează fără licență din partea bănci Naționale a Republicii Moldova. Operațiunile bancare sunt efectuate prin intermediul sistemului bancar din Rusia. Băncile din Moldova le sunt interzise să legalizeze fluxurile băneşti din Transnistria [3].

De asemenea, este important de atras atenția la tendința crescândă din partea liderilor regimurilor separatiste de a fonda aşa zisa „organizație a statelor nerecunoscute" – Transnistria, Nagornâi - Karabah, Abhazia şi Osetia de Sud. Unirea acestor regimuri este îndreptată spre subminarea autorității statelor tradiționale fapt ce contribuie la creşterea şi sporirea structurilor anti-statale în țările perioadei de tranziție, la extinderea terenului de acțiune a criminalității, a criminalității transnaționale şi terorismului[4].

Conducerea țării noastre se pronunță pentru o implicare serioasă a comunității internaționale în procesul de reglementare a conflictului transnistrean. Timp de 19 ani în procesul de negocieri aşa şi nu s-a ajuns la o decizie politică vis-à-vis de conflictul transnistrean. Autoritățile Republicii Moldova întotdeauna au insistat la îndeplinirea deciziilor sammitului OSCE din Istambul cu privire la evacuarea deplină a armatei şi armamentului Rusiei de pe teritoriul Republicii Moldova şi la mersul procesului de negocieri în formatul „5+2" (Rusia, Ukraina – garanții procesului de negocieri, OSCE mediatorul procesului de negocieri, SUA şi UE în calitate de observatori, Republica Moldova şi Transnistria părțile conflictului,). Soluționarea conflictului transnistrean depinde de mulți factori cu caracter subiectiv şi obiectiv, acest conflict este condiționat de cauze atât interne, cât şi externe. De

[1] Ibidem, 38.

[2] Margarint A. Situația borderline a islamului şi comunități musulmane în aria socio-politică a Republicii Moldova // MOLDOSCOPIE (Probleme de analiză politică). Revistă ştiințifică trimestrială. Nr 4 (XXXV), 2006, p.171.

[3] Nantoi O. Conflictul transnistrean-aspectul economic şi nu numai // Fin-Consultant, 2007, №3, p.64.

[4] Guțu S. Separatism-One of the terrorism sources that negatively impact the key issues of the international security, Tbilisi: Caucasian Institute for Peace, Democracy and Development, 2001, p. 54.

aceea, e necesară elaborarea unor mecanisme internaționale eficiente de respectare a suveranității şi integrității teritoriale a statului care se află în fața unei amenințări din partea separatismului intern. Aceasta ar putea fi un sistem de sancțiuni împotriva țărilor care stimulează sau susțin direct sau indirect separatismul în alte țări.

Examinând separatismul ca una dintre sursele principale ale terorismului este necesar a propune măsuri de intensificare a activității propagandistice în rândurile populației pentru a verifica securitatea țării. În cadrul activității antiteroriste pot fi întreprinse următoarele acțiuni:

1. Crearea unui sistem eficient de iluminare a cetățenilor în ceea ce priveşte diversitatea culturală şi confesională şi integritatea istorică a populației țării, istoria intoleranței religioase, genocidului şi altor crime generate de extremism, separatism.

2. Condamnarea ideologiei şi practicii extremiste. Pentru ca societatea să-şi poate de una singură să mobilizeze resursele sale de contracarare a extremismului şi separatismului trebuie să întărim în conştiința oamenilor perceperea faptului că victime potențiale ale acestor fenomene nu vor fi grupuri de indivizi separați, ci majoritatea cetățenilor.

3. Asigurarea unui sistem de măsuri orientat spre contracararea propagandei ideologiei extremiste şi separatiste în mijloacele de informare în masă.

4. Dezvoltarea conştiinței juridice ca direcție de bază în sistemul de educare. În acest context nu putem să subestimăm importanța propagandei de drept în soluționarea sarcinilor de luptă împotriva terorismului.

5. În sistemul educației sociale este inadmisibilă propaganda violenței ca mijloc de atingere a scopurilor în lupta politică sau etnoreligioasă. Distrugerea fizică a zecilor sau chiar sutelor şi miilor de oameni nu poate fi „justificată”, reieşind din interesele supreme ale poporului sau întregii omeniri.

6. Pentru a micşora baza socială a terorismului este necesară crearea condițiilor de soluționare a problemelor sociale, naționale, spirituale pentru toate grupurile sociale şi național-etnice ale populației. Aceasta trebuie să fie direcția de bază a activității structurilor politice şi sociale. Problemele sociale nerezolvate, inclusiv, naționale şi religioase, mai ales acelea care au pentru grupurile în cauză o însemnătate existențială, legată de autoevaluarea şi autorealizarea concepției despre sine, de spiritualitatea şi valorile lor fundamentale, de tradiții şi obiceiuri, este una din cauzele intensificării extremismului şi separatismului. Desigur, unele probleme de acest gen nu sunt practic soluționabile, căci pot suferi alte grupuri a căror interese vor fi inevitabil afectate. Spre exemplu, în cazurile conflictului național sau religios. Aici este necesară includerea la moment a conflictologilor şi psihologilor pentru ca să soluționeze conflictul pe cale paşnică, prin metode democratice.

În concluzie, trebuie să menționăm, că în Republica Moldova nu sunt grupări de orientare teroristă, terorismul se configurează doar în amenințare. Însă, nu trebuie să uităm că limita dintre separatism şi terorism este destul de subtilă şi pentru Republica Moldova această chestiune rămâne a fi actuală prin prezența pe teritoriul ei a regimului separatist din raioanele de Est ale țării, acesta fiind un posibil izvor al terorismului. Această zonă este un teren popice pentru cultivarea, răspândirea şi acoperirea elementelor criminal-teroriste, căci ea nu este controlată de către autoritățile oficiale ale țării noastre şi de către comunitatea internațională.

Bibliografie:

1. Bergman M. Vojdi v ciujoi staie, Moscva, 2004.
2. Russell C., Banker L. and Miller B. Terrorism: Theory and Practice. - Boulder, Colorado: Westview Press, 1979.
3. Guțu S. Separatism-One of the terrorism sources that negatively impact the key issues of the international security, Tbilisi: Caucasian Institute for Peace, Democracy and Development, 2001.

4. Kikotea V. Terorism: boriba i problemi protivodeistvia, Moscva, 2004.
5. Margarint A. Situația borderline a islamului şi comunități musulmane în aria socio-politică a Republicii Moldova // MOLDOSCOPIE (Probleme de analiză politică). Revistă ştiințifică trimestrială. Nr 4 (XXXV), 2006, p.171.
6. Nantoi O. Conflictul transnistrean-aspectul economic şi nu numai // Fin-Consultant, 2007, №3.
7. Papuc G. V odinociku borotisea s terorismom nevozmojno // http://www.newsmoldova.ru/news.html?nws_id=541554
8. Pîntea Iu. Aspectul militar în soluționarea conflictului din zona de Est a Republicii Moldova // Aspecte ale conflictului transnistrean, Chişinău, 2001.

INDICATORI AI SECURITĂȚII UMANE DIN PERSPECTIVA GLOBALIZĂRII
INDICATORS OF HUMAN SECURITY IN TERMS OF GLOBALIZATION

Drd. Otto Milik
Academia de Studii Economice Bucureşti

Abstract:

The security is a fundamental human right, denoting a situation in which the risks and conditions that may cause physical, mental or material damages are controlled in a manner that allows the defense of individuals' health and welfare and also of the human community. The individual security or the human security in the narrow sense, aims to ensure the physical integrity of the individual against all forms of violence, resulting or not in a conflict.

The most important aspect of human security is represented by the quality of life, which is considered to be an evaluative concept and represents the result of reporting life and activity conditions, which compose the human life, to the needs, values and human aspirations. Note that this concept refers to both the objective conditions in which human life is disposed, and the subjective manner wherein each individual assesses his own life. Regarding the subjective quality of life conditions, the classic indicators are: life perceived quality indicators, life satisfaction indicators, happiness indicator, and alienation indicator so.

The security status of individuals signifies the starting point of any study within this area, regardless of the level analyzed (national, local, regional or global), whereas the man is the quintessential element of any form of social organization, and the achievement degree of his security is reflected in the security of the group to which he belongs.

Keywords: *theory of internațional relations, human security, rights, indicators, quality of life, globalisation*

Securitatea este un drept fundamental al ființei umane, reprezentând o stare în care pericolele şi condițiile care ar putea provoca daune fizice, psihice sau materiale sunt controlate într-o manieră care permite apărarea sănătății şi bunăstării indivizilor şi comunității umane. Securitatea individului sau *securitatea umană* în sens restrâns, are drept scop să asigure integritatea fizică a individului împotriva oricărei forme de violență, ce rezultă sau nu dintr-un conflict.

Aceasta include o serie *de drepturi şi libertăți prevăzute şi în Declarația Universală a Drepturilor Omului*:

- drepturile individuale (dreptul la viață; recunoaşterea în fața legii; protecția față de formele crude sau degradante de pedeapsă; protecția față de discriminarea rasială, etnică, sexuală sau religioasă etc.);
- drepturile legale (accesul la mijloacele legale de prevenire a violării drepturilor fundamentale; protecția față de arestul arbitrar, detenție sau exil etc.);
- libertățile civile (libertatea de gândire, conştiință şi religie etc.);
- drepturile de subzistență (dreptul la hrană şi la standardele fundamentale de sănătate şi bunăstare etc.);
- drepturile economice (dreptul la muncă, odihnă şi recreere, securitatea socială etc.);
- drepturile politice (dreptul de a lua parte la alegeri şi de a participa la guvernare etc.).

Mai mult, în *funcție de natura drepturilor şi libertăților*, pot fi sistematizate şi tipurile de amenințări la adresa securității umane:

- individuale (violență fizică, crimă, accidente etc.);
- comunitare (opresiune, dezintegrare, discriminare etc.);
- politice (represiune, tortură, violarea drepturilor fundamentale etc.);

- economice (sărăcie, foamete, lipsa condițiilor de locuire şi de viață, în general etc.);
- sanitare (boli, condiții insalubre de trai etc.);
- ecologice (degradarea mediului, poluare, dezastre naturale etc.).

Cel mai important aspect al securității umane este reprezentat de *calitatea vieții*, ce este un concept evaluativ şi reprezintă rezultanta raportării condițiilor de viață şi a activității, care compun viața umană, la necesitățile, valorile şi aspirațiile umane[1]. Se observă că acest concept se referă atât la condițiile obiective în care se constituie viața umană, cât şi la modul subiectiv în care fiecare individ îşi evaluează propria sa viață.

Cei mai importanți indicatori şi indici sociali şi sociologici prin care se măsoară condițiile obiective sunt:

a) **indicatori şi indici sociali şi sociologici ai locuirii**:
   - stocul de locuințe (numărul de locuințe ce revin la mia de locuitori, numărul de camere ce revin la mia de locuitori, suprafața medie locuibilă ce revine unei persoane etc.);
   - dezvoltarea sectorului de locuințe (implicarea sectorului public în construcția de locuințe, cheltuielile cu infrastructura ce revin unei persoane în decurs de un an în mediul urban etc.);
   - condițiile de locuit (rata populației urbane, rata populației care trăieşte în zonele afectate de poluare, mortalitatea cauzată de poluarea mediului, rata locuințelor cu instalații de apă potabilă etc.)[2];

b) **indicatori şi indici sociali şi sociologici ai sărăciei**:
   - pragul sărăciei;
   - minimul de subzistență;
   - rata sărăciei;
   - prăpastia sărăciei;
   - indicele Sen (procentul din venitul total al populației care ar trebui transferat săracilor, astfel încât veniturile acestora să fie aduse la nivelul pragului de sărăcie);
   - indicele Fishlow (exprimă prăpastia sărăciei, ca procent din veniturile celor nonsăraci, în ideea eliminării sărăciei prin transferuri directe de venituri de la aceştia);
   - coeficientul Gini (măsură a inegalității veniturilor);

c) **indicatori ai stării de sănătate**:
   - rata de morbiditate;
   - morbiditatea pe contingente;
   - accesul la serviciile de sănătate;
   - asigurarea populației cu medici;
   - asigurarea populației cu farmacişti;
   - indicatorul de asigurare cu resurse umane etc.;

d) **indicatorii libertății şi dezvoltării umane**:
   - indicatorul libertății umane;
   - indicatorul dezvoltării umane;

e) **indicatori de caracterizare a sistemului de învățământ**:
   - rata de şcolarizare;
   - eficiența internă a sistemului de învățământ;
   - calitatea serviciilor educaționale;
   - utilizarea resurselor etc.

---

[1] Zamfir, Cătălin, Calitatea vieții, în „*Dicționar de sociologie*”, Ed. Babel, Bucureşti, 1998, pp. 79-80.
[2] Cătălin Zamfir şi Lazăr Vlăsceanu (coord.), *Indicatori sociali şi sociologici*, , op. cit., 1998, pp. 699-738.

În ceea ce priveşte condiţiile subiective ale calităţii vieţii, indicatorii clasici sunt: indicatorii calităţii percepute a vieţii, indicatorii de satisfacţie cu viaţa, indicatorul de fericire, indicatorul de alienare etc. Un rol deosebit de important, din punct de vedere metodologic, îl va avea teoria reprezentării sociale a securităţii.

Neasigurarea realizării drepturilor şi libertăţilor de bază ale omului şi, în special, calitatea scăzută a vieţii influenţează negativ realizarea securităţii la toate nivelurile şi domeniile sale. Aşa cum reiese din studiile de specialitate[1], securitatea umană nu este un joc cu sumă zero, ci, din contră, componentele sale sunt interdependente.

Cu alte cuvinte, sistemele de securitate naţională, zonală, regională sau globală nu se pot construi în medii în care individul nu se simte protejat. Ignorând această realitate, sistemele nu numai că devin ineficiente, dar, mai devreme ori mai târziu, se prăbuşesc sub greutatea propriilor contraste.

Dacă un individ este ameninţat, atunci atât securitatea grupului din care face parte, cât şi a altor comunităţi relaţionate este ameninţată. Dacă toate grupurile societale doresc să realizeze şi să conserve starea de securitate, atunci ele trebuie să pornească de la asigurarea securităţii individuale, pe baza principiului conexiunii intrinseci a umanităţii.

Aşadar, *analiza de securitate ar trebui să pornească de la securitatea oamenilor, nu a statelor sau a grupărilor de state, întrucât individul uman este baza tuturor formelor de organizare socială.*

Structura realităţii sociale este complexă şi invizibilă. Aceasta nu înseamnă că teoria complexităţii, enunţată mai sus, este singura prin care putem înţelege realitatea. Lumea în care trăim are caracteristici atât intrinseci, cât şi dependente de observator. Obiectele din jurul nostru există independent de atitudinea pe care o avem vis-à-vis de ele, însă descrierea lor este pur subiectivă. Astfel, considerăm că teoria reprezentărilor sociale poate fi folosită cu succes într-o multitudine de domenii de cercetare, fie teoretice, fie empirice.

În condiţiile în care suntem de acord că acţiunile umane capătă înţeles pentru noi doar dacă suntem conştienţi de faptul că toate sensurile sunt construite prin definiţii rezultate din experienţa perceptivă a individului uman, atunci putem aplica teoria reprezentărilor sociale şi în analiza de securitate.

În consecinţă, oamenii răspund nu doar la aspectele obiective ale unei situaţii, ci şi la cele subiective. Odată ce aceste înţelesuri au fost atribuite, comportamentul este determinat de sensul asociat. Aceste idei le putem ilustra şi prin teorema lui Thomas[2], care scria că *„Dacă un individ defineşte o situaţie ca fiind reală, aceasta devine reală prin consecinţele sale”*.

Într-adevăr, dincolo de latura obiectivă, riscurile, pericolele şi ameninţările la adresa securităţii naţionale, zonale, regionale şi globale sunt, în mare măsură, definite subiectiv. Voi demonstra această afirmaţie pornind de la cadrul teoretic ce explicitează reprezentările sociale.

Cea mai uzitată definiţie a reprezentărilor sociale este cea propusă de Serge Moscovici în cuvântul de deschidere al lucrării „Sănătate şi boală. O analiză de psihologie socială” (C.

---

[1] Thomas, Caroline, *Global Governance, Development and Human Security*, Sterling, VA: Pluto Press, 2000, p. 6 apud Weissberg, Matthew, *op. cit.*, 2003, p. 5

[2] Orientare în sociologia nord-americană, iniţiată la Universitatea din Chicago (de unde şi denumirea alternativă de „şcoala de la Chicago") de către W.l. Thomas (1863-1947), R. E. Park (1864-1944) şi G. H. Mead (1863-1931). Se disting două faze istorice în dezvoltarea i. Prima este cuprinsă cu aproximaţie în intervalul 1910-1950 şi se dezvoltă sub influenţa dominantă a lucrărilor lui W. I. Thomas (The Polish peasant in Europe and America, 1918-1920, scrisă împreună cu FI. Znaniecki) şi R. E. Park (*The imigrant press and its control*, 1922; *On social control and collective behavior*, 1967, ed. R. Turner). A doua fază se afirmă în perioada de după începutul deceniului al şaptelea, cînd începe să se exercite mai puternic şi influenţa lui G.H. Mead (*Mind, self and society*, 1934). H. Blumer introduce denumirea de i. simbolic (*Symbolic interactionism. Perspective and method*, 1969)

Herzlich, 1973)[1]: *reprezentările sociale constituie un sistem de valori, idei şi practici cu o funcţie dublă: în primul rând, stabileşte o ordine, ce le permite indivizilor să se orienteze în lumea materială şi socială şi să o stăpânească; în al doilea rând, permite desfăşurarea comunicării între membrii unei comunităţi, prin furnizarea unui cod al schimbului social şi a unui cod pentru numirea şi clasificarea diverselor aspecte ale lumii şi ale istoriei individuale şi de grup*.

Rezultă că reprezentările sociale sunt, pe de o parte, produse ale valorilor, ideilor şi practicilor folosite de indivizi în timp ce încearcă să înţeleagă mediul natural şi social în care îşi desfăşoară existenţa, şi, pe de altă parte, ele sunt producătoare de asemenea valori, idei şi practici. Mai mult, se poate afirmă că reprezentările au două roluri[2]:

a) *convenţionalizează obiectele, persoanele şi evenimentele cu care individul uman intră în contact*, conferindu-le o formă precisă, localizându-le într-o categorie dată şi impunându-le, gradual, ca un anumit tip de model împărtăşit de un anumit grup uman.

b) *sunt prescriptive*, impunându-se oamenilor cu o forţă căreia aceştia nu îi pot rezista. Moscovici afirmă că această forţă reprezintă o combinaţie între o structură prezentă chiar înainte ca noi să începem să gândim şi o tradiţie care decretează ce ar trebui să gândim. Reprezentările sunt interiorizate de oameni, dar nu sunt gândite, ci regândite, recitate şi reprezentate.

Teoriile clasice despre reprezentările sociale subliniază faptul că acest fenomen se aplică atât reprezentărilor imagistice, cât şi celor conceptuale şi variantelor intermediare. În psihologie, reprezentarea este un produs de mediere între concept şi percepţie, cu proprietăţi mixte.

Percepţia este acea oglindire în conştiinţa omului a obiectelor şi fenomenelor care acţionează direct asupra receptorilor. În percepţie se desfăşoară ordonarea şi unificarea diferitelor senzaţii în imagini integrale ale obiectelor şi fenomenelor respective, asigurând orientarea nemijlocită a omului în lumea înconjurătoare.

Percepţia socială nu se reduce la simpla observare a faptului social brut, ci este solidară cu o interpretare şi constituie un întreg demers de conceptualizare care numeşte şi descifrează scenariul evenimentelor.

În lucrarea *Psihologie politică. Individ, lider, mulţime în regimul comunist*[3] se vorbeşte despre reprezentări sociale, în sensul că sunt produse, generate în mod colectiv, fiind împărtăşite prin difuziune, propagandă şi schimburi interpersonale de către un grup mai larg.

În funcţie de impactul asupra grupului şi de identitatea subiectului, acelaşi eveniment se poate situa în clase diferite. Aşadar, evenimentul va fi caracterizat ca fiind istoric sau va fi neglijat după valoarea referenţială pe care o are pentru grup, depinzând de două condiţii:

1. *gradul de implicare a subiectului*:

După cum arată Neculau[4] în teoria reprezentărilor sociale, dacă evenimentul modifică masiv circumstanţele externe (sociale, economice, politice, de mediu), el schimbă condiţiile existenţei subiectului, astfel încât practicile obişnuite şi întreaga conduită sunt schimbate, fiind inventate unele noi.

---

[1] Apud Manfred Max Bergman, Social Representations as the Mother of All Behavioral Predispositions? The Relations between Social Representations, Attitudes, and Values, în „*Papers on Social Representations*", vol. 7 (1-2), 1998, pp. 77-83.

[2] Moscovici, Serge, Fenomenul reprezentărilor sociale, în „*Psihologia câmpului social. Reprezentările sociale*", coord.: Adrian Neculau, Ed. Polirom, Iaşi, 1997, pp. 15-75.

[3] Apud Betea, Lavinia, *Psihologie politică. Individ, lider, mulţime în regimul comunist*, Ed. Polirom, Iaşi, 2001, p. 52.

[4] Neculau, Adrian, Reprezentările sociale - dezvoltări actuale, în Neculau, Adrian (coord.), „*Psihologie socială. Aspecte contemporane*", Ed. Polirom, Iaşi, 1996, pp. 34-52.

Acestea se instalează cu atât mai durabil, cu cât frecvența lor de producere este mai mare. De asemenea, se activează noi scheme cognitive, care, cu vremea, se stabilizează. „Practicile noi îmbogățesc schemele vechi; acestea se dovedesc mai operaționale, importanța celor vechi scade progresiv, iar câmpul reprezentațional se modifică şi se reorganizează".

În consecință, transformarea reprezentării sociale este continuă, fără rupturi.

2. *consecința evenimentului (este sau nu reversibil):*

Perceperea de către populație a unei situații ca fiind ireversibilă determină, şi în alte grupuri, reorganizarea cognitivă a reprezentărilor sociale. Actorii sociali care opun rezistență dispar sau sunt puternic balizați, iar numărul celor care se adaptează devine din ce în ce mai mare (cazul războiului în Irak, de la stadiul de propunere la cel al desfăşurării sale).

Conform lui Moscovici, reprezentările sociale se formează în două modalități:

1) ataşându-le unui sistem de valori, noțiuni şi practici ce dau individului mijloacele de orientare în imediatul material şi social;

2) propunându-le membrilor unei comunități titlul de mediatori pentru schimburile lor şi coduri pentru a denumi clasa într-o manieră clară.

Astfel, ca modalități de reflectare, de proiecție în mintea noastră a unor fenomene sau evenimente externe, reprezentările sociale nu rămân o simplă dublură a lumii obiective, un epifenomen, ci se răsfrâng neîncetat în percepție, în organizarea cognitivă a mediului, şi în comportamentul oamenilor, dobândind o valoare funcțională.

În raporturile cu securitatea, reprezentările sociale pot fi, aşadar, definite ca imagini mentale ale realității sociale.

Includerea unui aspect, a unei probleme în agenda de securitate reprezintă produsul unui proces de clasificare, al cărui scop este de a oferi o definiție legitimă pentru acel aspect, acea problemă.

Dacă are succes, strategia de influențare creează sensuri şi consensuri asupra problemei-țintă. În acest sens, introducerea unui aspect în cadrul sferei securității se realizează prin transformarea unei definiții ştiințifice pertinente a entității (produsă de elite), într-o definiție împărtăşită social, prin intermediul construcției reprezentării sociale.

Definiția ştiințifică a securității nu este întotdeauna modelată de politicieni, aşa cum ar reieşi din studiile tradiționaliste de securitate. Dimpotrivă, politicienii fac referință adesea la surse-expert, mai ales la literatura de specialitate şi la istorie, şi preferă să joace rolul de mediatori în acest proces de transformare a cunoaşterii ştiințifice în cunoaştere comună.

Conform lui Bourdieu[1] şi translatând în domeniul securității, tranziția de la definiția ştiințifică la cea socială a acestui concept este relativă: succesul definițiilor împărtăşite social, ce se referă la o realitate colectivă, poate depinde de capacitatea lor de a influența realitatea pe care o definesc.

În mod similar, Henry Tajfel[2] remarca faptul că stereotipurile naționale (categorie în care, în opinia autorului, poate fi introdus şi conceptul de securitate) au „puterea magică" a unei profeții care se autoîndeplineşte.

Pentru a demonstra afirmațiile de mai sus, voi realiza o analiză secundară de date, pe baza unui sondaj de opinie publică referitor la percepțiile europenilor şi americanilor asupra relațiilor internaționale.

Astfel, voi arăta cum reprezentările sociale, vis-à-vis de anumite aspecte, procese şi fenomene ale vieții sociale, se formează în funcție de contextul istoric şi cum influențează, la rândul lor, alcătuirea agendelor de securitate.

Vom vedea cum, în prezent, cele mai importante probleme din sfera securității, aflate în actualitate, sunt: procesul de integrare euro-atlantică, rolurile în lume ale Statelor Unite ale

[1] Apud Betea, Lavinia, *op. cit.*, 2001, p. 58.

[2] Tajfel, Henry, Aspects of National and Ethnic Loyalty, în „*Social Science Information*", nr. 9/1970, pp. 119-144.

Americii şi Uniunii Europene, globalizarea şi lupta împotriva terorismului. De exemplu, reprezentarea socială a importanței ameninţărilor la adresa intereselor vitale ale americanilor şi europenilor este diferită .

Deşi pe primele două locuri se află aceleaşi ameninţări (65% dintre europeni şi 91% dintre americani se simt ameninţaţi de terorismul internaţional, iar 58% dintre europeni şi 86% dintre americani - de producerea de către Irak a armamentului de distrugere în masă), europenii se simt ameninţaţi mai puternic de fundamentalismul islamic (49%), în timp ce americanii plasează pe locul al treilea conflictul militar între israelieni şi arabi (67%).

Numărul mare de imigranţi ce intră în ţară este reprezentat de americani ca un pericol mai mare decât îl percep europenii (60%, respectiv 38%), iar tensiunile dintre India şi Pakistan, dezvoltarea Chinei ca putere mondială şi instabilitatea politică a Rusiei sunt, de asemenea, mult mai periculoase în viziunea americană decât în cea europeană.

Explicaţia acestor diferenţe se află în istoria şi ideologia dominantă ale Europei, pe de o parte, şi Statelor Unite ale Americii, pe de altă parte. În timp ce memoria colectivă a americanilor reţine în continuare aspecte precum competiţia ruso-americană, războaiele din Vietnam şi Golf şi supremaţia americană în lume, simţindu-se puternic ameninţaţi de tot ceea ce înseamnă conflict militar şi luptă pentru putere, europenii sunt mult mai circumspecţi vis-à-vis de problemele de mediu şi cele economice.

Terorismul internaţional este văzut de către europeni şi, în mai mare proporţie, de către americani ca fiind o ameninţare mult mai importantă decât celelalte, dată fiind schimbarea majoră intervenită în mediul internaţional de securitate odată cu anul 2001. Un caz aparte este constituit de *globalizare*.

Dacă indivizii consideră că *globalizarea reprezintă una dintre cele mai importante ameninţări la adresa securităţii internaţionale*, atunci aceasta va deveni o astfel de ameninţare, iar comportamentul vis-à-vis de acest fenomen va fi construit în consecinţă. 22% dintre europeni şi 29% dintre americani includ globalizarea pe lista celor mai importante tipuri de ameninţări la adresa mediului de securitate al secolului XXI. Adâncind analiza, observăm că, în ciuda cifrelor anterioare, europenii sunt cei care valorizează negativ acest fenomen şi nu americanii.Astfel, după operaţionalizarea conceptului, reiese că atât europenii, cât şi americanii consideră că globalizarea va avea cel mai puternic impact asupra furnizării locurilor de muncă şi asupra întăririi economiei ţărilor sărace, însă 34% dintre cetăţenii Europei afirmă că acest impact va fi negativ, în timp ce 64% dintre cei ai Americii îl valorizează pozitiv.

Americanii sunt la fel de optimişti şi în privinţa menţinerii, prin globalizare, a diversităţii culturale a lumii - 53%, spre deosebire de europeni - 46%. Impactul globalizării asupra standardului de viaţă al subiectului chestionat şi asupra economiei ţării acestuia este văzut ca fiind negativ de un număr aproape egal de europeni şi americani: 30%, respectiv 28% pentru primul item şi 35%, respectiv 30% pentru cel de-al doilea.

În schimb, 52% dintre americani şi doar 45% dintre europeni consideră că globalizarea are un impact pozitiv asupra economiei ţării lor. Este evident că aceste diferenţe au drept cauză reprezentarea de ansamblu a globalizării, fiind de actualitate ideea conform căreia *SUA constituie „locomotiva" globalizării în lume*.

Puterea şi influenţa sunt reprezentate şi în funcţie de alte două variabile: puterea militară şi puterea economică. În ciuda opiniei generale, conform căreia SUA se bazează

pe puterea militară, 66% dintre americani afirmă că cea economică determină puterea şi influenţa unei ţări în lume.

Europenii sunt şi ei de acord cu această afirmaţie, chiar într-un procent mai mare (84%), iar răspunsurile în fiecare dintre cele şase ţări studiate sunt similare: de la 80% în Germania la 89% în Franţa şi Olanda.

Reprezentarea socială a ameninţărilor la adresa securităţii nu s-a modificat în mod esenţial de la sfârşitul Războiului Rece, europenii şi americanii menţinându-şi percepţii similare, deşi pericolul materializat în existenţa blocului comunist a dispărut.

Societatea, atât la nivel naţional, cât şi la nivel internaţional, conştientizează existenţa şi a altor tipuri de ameninţări, în afara celor presupuse de definirea securităţii în termeni de integritate teritorială şi interese naţionale.

Securitatea este redefinită astfel încât să includă şi celelalte dimensiuni ale vieţii sociale: economică, politică, culturală etc.

Lumea se află acum într-un nou mileniu, în care noile riscuri şi ameninţări la adresa securităţii au determinat-o să reconsidere valorile general umane ce leagă între ele statele şi naţiunile.

După ameninţarea blocului sovietic, lumea occidentală, şi nu numai, îşi reprezintă principalele riscuri, pericole şi ameninţări la adresa securităţii naţionale şi internaţionale în funcţie de schimbările majore ale mediului de securitate: accentuarea terorismului internaţional, proliferarea armelor de distrugere în masă şi decăderea statelor.

Varietatea teoriilor aplicate în studiul securităţii nu impietează cu nimic analiza, ci, dimpotrivă, evidenţiază deosebita complexitate a conceptului.

Starea de securitate a indivizilor constituie punctul de pornire al oricărui studiu din acest domeniu, indiferent de nivelul analizat (naţional, zonal, regional sau global), întrucât omul reprezintă elementul esenţial al oricărei forme de organizare socială, iar gradul de realizare a securităţii acestuia se reflectă în securitatea grupul din care face parte.

În studiul securităţii este necesar să se ia în considerare contextul local, social, cultural şi istoric al obiectului de referinţă al analizei. Formarea reprezentării sociale a securităţii este dependentă atât de procesele sociale la scară mare (interacţiunile între membrii grupurilor şi dintre aceştia şi instituţii precum mass-media), cât şi de mecanismele psihologice de bază (conectarea unui element nefamiliar la unul familiar, prin ancorare, şi transformarea unui concept întro imagine, prin obiectificare).

Reprezentarea socială a securităţii permite comunicarea indivizilor pe această temă prin furnizarea unui cod pentru schimbul social, pentru identificarea şi clasificarea variatelor aspecte ambigue ale lumii lor şi ale istoriei individuale şi de grup.

Toate aceste elemente vor fi transpuse în definiţii ale conceptului, atât la nivelul cunoaşterii comune, cât şi al celei ştiinţifice, dar şi în politicile menite contracarării vulnerabilităţilor, riscurilor, pericolelor şi ameninţărilor la adresa securităţii individuale, naţionale, regionale, zonale şi globale.

Bibliografie:

- Bergman, Manfred Max, *Papers on Social Representations*, vol. 7 (1-2), 1998;
- Betea, Lavinia, *Psihologie politică. Individ, lider, mulţime în regimul comunist*, Ed. Polirom, Iaşi, 2001;
- Moscovici, Serge, *Psihologia câmpului social. Reprezentările sociale*, coord.: Adrian Neculau, Ed. Polirom, Iaşi, 1997;
- R.E. Park, *On social control and collective behavior*, Editura R. Turner 1967;
- Tajfel, Henry, Aspects of National and Ethnic Loyalty, în „*Social Science Information*”, nr. 9/1970.
- Thomas, Caroline, *Global Governance, Development and Human Security*, Sterling, VA: Pluto Press, 2000;
- Zamfir, Cătălin, Calitatea vieţii, în *Dicţionar de sociologie*, Editura Babel, Bucureşti, 1998;

- Zamfir, Cătălin şi Vlăsceanu, Lazăr (coord.), *Indicatori sociali şi sociologici*, Editura Babel, 1998.

VIOLENȚA POLITICĂ ŞI CORUPȚIA ÎN CONTEXTUL SECURITĂȚII UMANE
POLITICAL VIOLENCE AND HUMAN SECURITY

dr. Gabriela Neştian
Universitatea „Gheorghe Asachi" Iaşi

Abstract:
The human security and political violence could b eone interesting subject of the future.
The human security its one summus of point of views.Political violence i sone criteria to evaluate the democracy.
Keywords *theory of human security, political violence, conflicts, wars*

După căderea Cortinei de fier, datorită noului context politic, economic şi militar, s-a impus redefinirea raporturilor internaționale şi revizuirea conceptelor anterioare. Astfel termenul de "securitate" care îşi are originea în cuvintele latine „securitas" „securitatis" şi exprimă lipsa unei primejdii, dar şi o stare de calm şi pace, în funcție de obiectul de interes şi modalitățile de realizare a securității conceptual poate fi privit la **nivel statal** având ca obiectiv apărarea teritoriului şi suveranității, la **nivel societal sau colectiv** ce are în vedere conservarea identității culturale, ideologiei şi civilizației şi nu în ultimul rând la **nivel individual** asigurându-se bunăstarea şi supraviețuirea individului.

„Securitatea națională este rezultanta sinergică a acțiunilor întreprinse prin mijloacele şi reglementările instituțiilor statului, care au rolul de a realiza, a proteja şi a afirma interesele şi valorile fundamentale ale țării, contracarând factorii interni şi internaționali care amenință aceste interese şi valori".

Securitatea națiunii are cinci componente de bază: securitate militară, politică, economică, socială şi a mediului înconjurator, şi nu poate fi "decupată" din contextul securității internaționale, Peter Gill sustine că "în sens general SECURITATEA este un sentiment individual sau colectiv, care defineşte inexistența unor amenințări şi pericole externe, atât fizice, psihice sau psiho-sociale, care pot împieta realizarea sau prezervarea unor obiective considerate esențiale, precum viața, libertatea, auto-identitatea şi bunăstare. Această noțiune a securității implică probabilitatea existenței incertitudinii"[1].

Semnificația tradițională al conceptului "securitate națională[2]" este de apărare a statului împotriva amenințărilor externe de orice fel, ce înseamnă realizarea unei stări în care statul să poată acționa neîngrădit pentru promovarea propriilor interese. "Securitatea umană", ca parte intrinsecă a securități naționale joacă un rol important în stabilirea politicilor statului, şi se referă strict la protecția şi securizarea individului. Fără îndoială că protejarea cetățenilor împotriva agresiunilor străine este o condiție necesară, dar nu şi suficientă, pentru asigurarea securității cetățenilor, datorită altor tipuri de amenințări.

Conceptul de securitate umană a evoluat de-a lungul timpului, unul din pounctele cheie în evoluția lui au fost tratatele de pace de la Westphalia din 1648, care au stabilit o noua ordine în Europa Centrală, ordine bazată pe conceptul de suveranitate statală, ce consideră că „securitatea cetățenilor" este un privilegiu al statului şi poate varia ca formă şi manifestări de la stat la stat.

[1] Extras din lucrarea "Policing Politics:Security Intelligence and the Liberal Democratic State", editura Frank Cass, 1994
[2] Human Security Report 2005 – War and Peace in the 21st Century, p. VIII, *United Nations Development Programme*, Oxford University Press, N.Y., 2005.

Cu toate acestea, aşa cum a remarcat Amouyel, suveranitatea statului înseamnă "...schimbul de securitate între cetăţeni şi violenţa legitimată din interiorul graniţelor sale"[1]. Aceasta înseamnă că statul sigur nu poate asigura securitatea propriei populaţii, fiind arhicunoscut din istorie că numărul persoanelor abuzate de către guvernele şi fracţiunile politice proprii a fost mai mare decât numărul celor abuzaţi de către duşmani străini. Pentru exemplificare menţionăm câteva incidente mai recente: genocidul cambodgian, loviturile de stat din Chile şi Argentina din mijlocul anilor 1970, Războiul civil de 27 de ani de-a lungul civil din Angola.

Incidentele enumerate arată cum zeci de milioane de oameni au fost ucişi sau persecutaţi în numele unor ideologii care se presupunea că ar fi trebuit să elibereze cetăţenii de opersiune. Sfârşitul Războiului Rece nu a pus capăt ameninţărilor şi conflictelor interstatale, în sistemul politic internaţional, actorii non-statali încep să aibă un rol important - fie ca ameninţări fie ca liant între comunităţi şi societăţi – astfel incât statele îşi pierd din importanţa avută iniţial.

Globalizarea se schimbă rapid regulile şi principiile internaţionale, astfel şi conceptul de securitate umană se schimbă în consecinţă. Sunt două concepte de bază arhicunoscute:

01 –conceptul de securitate umană Canadian- orientat strict către stat, în care "statul oferă protecţie împotriva ameninţărilor contra libertăţii oamenilor, adică "siguranţă sau viaţa", sau "eliberarea de frică" [2], şi

02 -conceptul de securitate umană care a evoluat într-o noţiune mai cuprinzătoare a "libertatea de nevoi", care acoperă şapte dimensiuni distincte ale securităţii umane: economică, alimentaţiei, sănătaţii, mediului, personal, comunităţii şi politice[3].

Această lucrare abordează corupţia şi violenţa politică, având în vedere influenţa dimensiunilor ale securităţii umane dar şi ca ameninţări la adresa drepturilor omului, securităţii sau vieţii, deoarece definirea exhaustivă a conceptului de securitate umană face ca ameninţările la adresa "securităţii umane" [4] să fie foarte importante.

Violenţa politică

Violenţa politică este o măsură extremă de a rezolva "... conflicte, de durate şi magnitudini diferite, în care cel puţin două părţi ce au interese politice diferite, altele decât valorile naţionale, care sunt motivate doar de propriile lor interese şi de atingerea propriilor scopuri[5]. Cu alte cuvinte, violenţa politică este modul de a constrînge asentimentul politic al indivizilor.

Potrivit Institutului International de Heidelberg de cercetare a conflictelor, în lume, în anul 2009 au fost 365 de conflicte[6], a căror distribuţie se poate observa în figura nr 1, în anul 2008 au fost 345 de conflicte iar în anul 2007 s-au desfăşurat 344 de conflicte, ceea ce ne îndreptaţeşte să credem că numărul conflictelor a rămas relativ acelaşi, creşterea numărului lor din ultimul an datorându-se crizei economice mondiale.

În figura 2 este prezentată Răspândirea violenţei politice în lume în anul 2008, din cele 345 de conflicte 39 au fost de o violenţă deosebită, 95 de conflicte au utilizat sporadic

---

[1] Alexandra Amouyel, "What is Human Security?", *Human Security Journal*, Issue 1, pp. 10-23, April 2006.

[2] Human Security: Safety for People in a Changing World, Canadian Department of Foreign Affairs and International Trade, April 1999, http://www.summit-americas.org/Canada/HumanSecurity-english.htm. Vizitat: Deembrie 22, 2009.

[3] Human Development Report 1994, pp. 24-25, *United Nations Development Programme*, Oxford University Press, N.Y., 1994.

[4] Roland Paris, "Rational and Irrational Approaches to Human Security: A Reply to Ralph Pettman", *Cambridge Review of International Affairs*, Vol. 18, No. 3, pp. 479-481, October 2005.

[5] Conflict Barometer 2008, *Heidelberg Institute for International Conflict Research*, Heidelberg, November 30, 2008.

[6] http://hiik.de/exhibit_09 , vizitat 22 martie 2010

violența și au fost catalogate drept crize și 211 conflicte non-violente, din care 129 de conflicte acute și 82 conflicte latente.

După cum se poate vedea din figura 1 de mai sus, în anul 2009 au fost înregistrate 365 de conflicte din care: Conflicte latente 108, Conflicte evidente114, Crize 112, Crize grave 24, Razboi 7, Conflicte mixte. Din punct de vedere al cauzelor care au generat conflictele avem următoarea distribuție: 48 pentru autonomie, 37 pentru putere pe plan international, 77 generate de puteri naționale, 60 conflicte regionale, 80 pentru resurse, 51 din cauza secesiunii, 111 datorate ideologiei sau sistemului de guvernare, 55 din motive teritoriale si 28 de conflicte de altă natură.

Cele 20 de conflicte nou inițiate în 2009 au urmatoarea distribuție: 4 sunt conflicte evidente, 11 sunt crize, 1 este catalogat drept o criză gravă și 4 de altă natură așa cum se poate observa și în figura nr.1. b.

Se poate observa că numărul conflictelor rămas aproape la fel ca în 2007 (344 de conflicte în 2007 și 345 de conflicte în 2008) dintre acestea 254 au fost intrastatale și 91 conflicte interstatale, deci mai mult de două treimi din totalul conflictelor monitorizate în 2008 au fost de tip intern, și doar în 8 din cele 91 din conflictele interstatale s-au folosit violenței. Astfel, conflictele intrastatale reprezentat marea majoritate a conflictelor violente și extrem de violente.

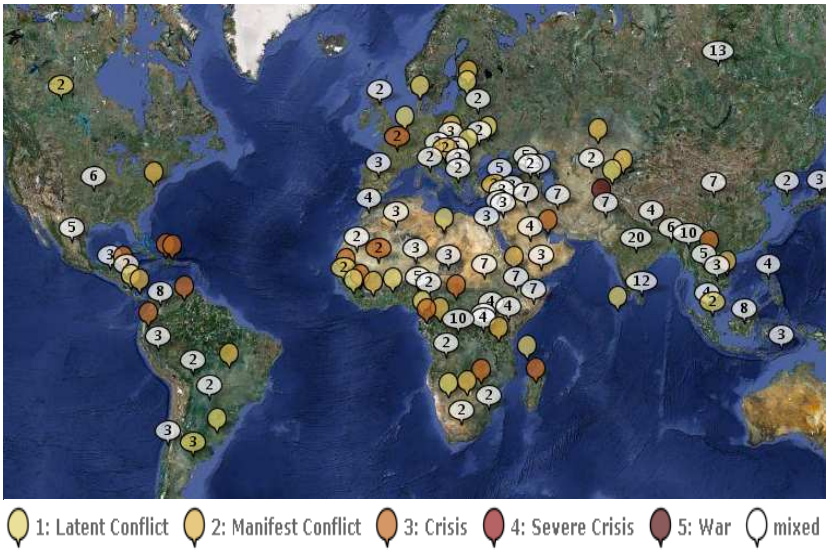

Figura nr. 1 a) distributia conflictelor în lume

b) distribuția conflictelor nou apărute

Figura nr. 1 Harta conflictelor lumii, a) distributia conflictelor în lume în 2009, b) distribuția conflictelor nou apărute în 2009[1]

[1] Idem

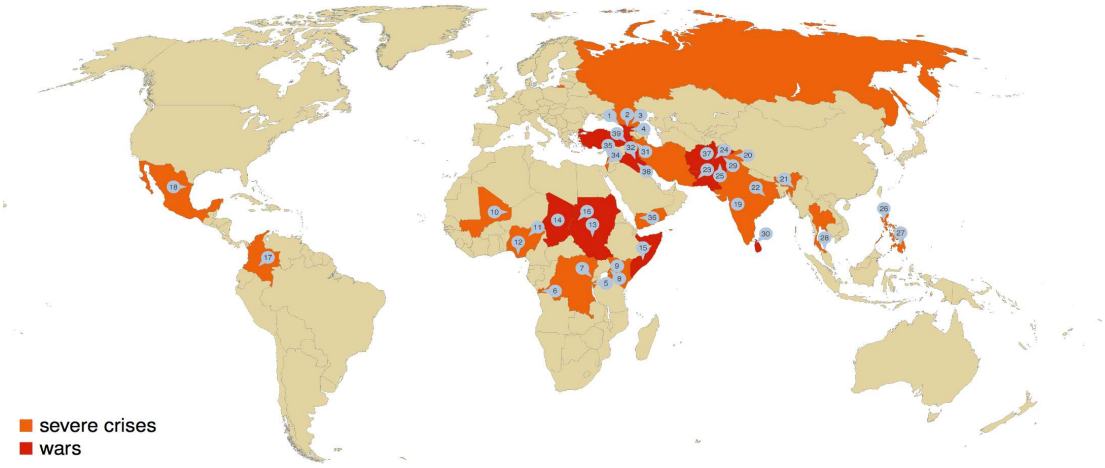

Figura 2 Harta lumii: , intensitatea violenței conflictelor din 2008[1]

În figura 2, care prezintă perspectiva istorică a violenței conflictelor după cel de al Doilea Război Mondial, în lume din deceniile imediat următoare, se poate observa că numărul conflictelor intrastatale ocupă de departe primul loc în ierarhie şi numărul conflictelor inter- sau intrastatale nu a suferit schimbări notabile în ultimii ani, conform datelor furnizate de Human Security Report Project[2].

Principalele forțe motrice ale conflictelor armate au fost stopate între anii 1960-1962, prin stingerea celor două conflicte coloniale sau “extrastatale” din Angola şi Mozambic, ceea ce a însemnat încheierea luptei împotriva colonialismului în 1974, şi prin încetarea Războiului Rece a fost eliminată a doua cauză cheie a conflictelor internaționale, prin stoparea sprijinului acordat de cătreUSA-URSS pentru aşa numitele “războaiele de proximitate” ale țărilor în curs de dezvoltare. Din 2003 până în 2006, nu au existat conflicte interstatale (Irak şi Afganistan, au fost clasificate ca fiind "conflicte intrastatale internaționalizat", adică conflicte care au loc într-o țară, dar cu implicarea forțelor militare străine). Cu o singură excepția criza dintre Rusia şi Georgia care a degenerat într-un război, de scurtă durată, în august 2008, conflictele de după încheierea Războiul Rece au fost sporadice, inițiate de țări cu venituri mici, cu armate slab pregătite şi echipate care evitau angajamente militare majore[3].

[1] Conflict Barometer 2008, p. 3, *Heidelberg Institute for International Conflict Research*, Heidelberg, November 30, 2008.
[2] Human Security Report Project, http://www.hsrgroup.org/. Vizitat: Decembrie 22, 2009.
[3] Human Security Brief 2007, p. 32, *Human Security Report Project*, Simon Fraser University, Canada, May 21, 2008.

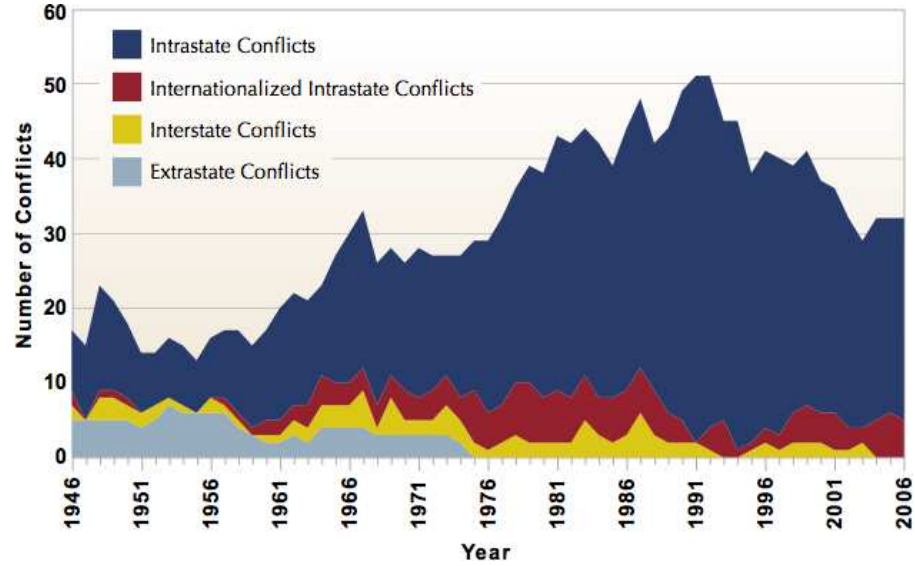

a) Numărul de conflicte

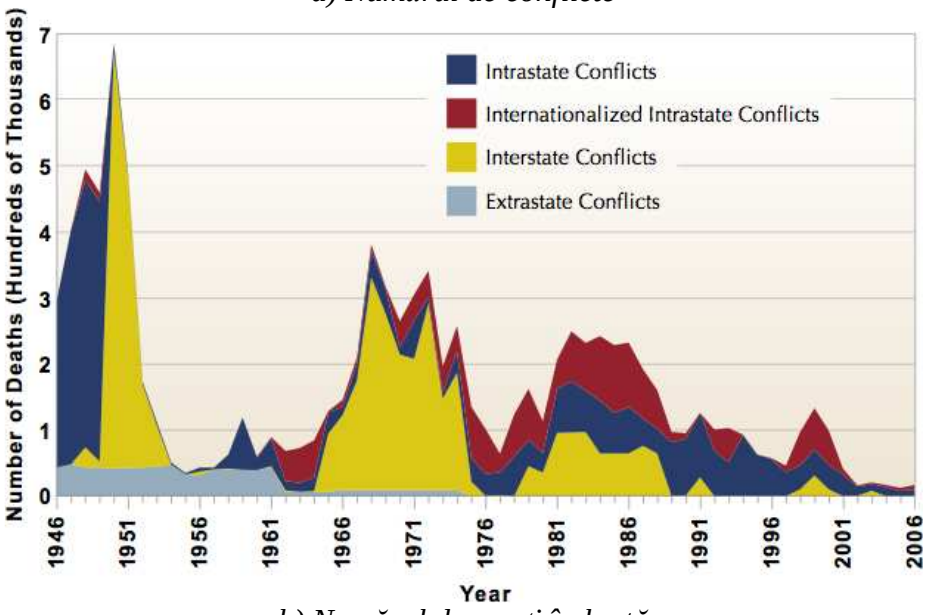

b) Numărul de morți în luptă

Figure 3. Numărul de conflicte armate şi numărul de morți îm luptă în perioada 1948-2006[1]

În ceea ce privește numărul morților în luptă în perioada 1946-2006, din figura 3 reiese că tendința generală a fost de scădere a numărului de a lungul perioadei, vârfurile reprezintă numărul morțilorîn luptă pe durata conflictelor interstatale majore: Vietnam, Irak vs Iran, Războiul din Golf, maximul înregistrat fiind desigur corespunzător războiului din Coreea din 1950.

Deşi este o formă diferită de luptă diferită de războiul tradițional, aş acum l-a caracterizat Clausewitz[2] cu mult timp în urmă, terorismul[3] este totuşi una dintre pricipalele forme de violență politică în 2008.

[1] *Idem*, p. 33.

[2] Carl von Clausewitz, Principles of War (translated and edited by Hans W. Gatzke), The Military Service Publishing Company, Harrisburg, Pennsylvania, September 1942.

[3] According to the American Heritage, Dictionary of the English Language, terrorism is "The unlawful use or threatened use of force or violence by a person or an organized group against people or property with the intention of intimidating or coercing societies or governments, often for ideological or political reasons".

Cele mai multe tipuri de atacuri teroriste au fost canalizate în marea majoritate în două direcții; obținerea unor obiective politice specifice, cum ar fi autoeterminarea sau puterea națională, cazul grupării ETA în Spania, pe de o parte sau, atacuri împotriva intereselor USA şi aliaților ei, comise de rețele teroriste internaționale gen al-Qaeda şi grupările afiliate.Unul dintre cele mai grave atacuri teroriste din 2008 a fost atacul din Mumbai India, în care aproape 200 de persoane au fost ucise şi 900 rănite în timpul celor 10 atacuri simultane din statia de tren, cele două hoteluri, restaurant, spital şi secția de poliție.

Aşa cum a subliniat Kruglanski: metaforic vorbind, războaiele tradiționale sunt purtate de către state, inamicul este acea entitate identificată ca având interese fundamental opuse. Războiul tradițional este total şi extrem, rezultatul conflictului este 0-1, un învingător şi un învins, victoria este doar de o parte fără nici un compromis. În lumina distrugerilor şi rănilor naționale provocate de atacul 9/11 aceste argumente au găsit aprobări, s-au insinuat în discursurile publice despre contraterorism, au fost ghidate politic deşi au fost şi contraziceri datorate imposibilității de a face analogii cu lecțiile anterioare din istoria umanității[1].

Pe parcursul întregii lucrări, Kruglanski şi coautorii, susțin că terorismul este un tip de război asimetric, care nu poate fi desfăşurat prin mijloace tradiționale, ci mai degrabă necesită ca strategie o metodă integrată de contraterorism. Principala problemă, susțin ei, este că nimeni nu cunoaşte o singură speță care ar fi de folos în înțelegerea terorismului.

Trebuie remarcat că, oricum ar fi, terorismul nu poate fi comparat cu nici o altă formă de violență politică în ceea ce priveşte numărul morților căzuți în luptă, deoarece un număr mic de lovituri extrem de violente, chiar dacă au doar un munăr redus de morți, generează, în ceea ce priveşte percepția securității umane globale, un impact negativ deosebit de puternic asupra populației, deoarece induce ideea de a accepta o limitare considerabilă a libertății individuale şi drepturilor ce revin din acestea, ca mijloc de compensare a acestei amenințări. Foarte interesant este faptul că Institutul Internațional Pentru Cercetarea Conflictelor Heidelberg[2], demonstrează, că nu există o modificare semnificativă a numărului de decese datorate terorismului față de anul 2001[3]., deşi, având ca lait motiv amenințarea terorismului, pentru a-şi atinge interesele, statele au adoptat măsuri de limitarea libertății individuale ca fiind măsuri împotriva terorismului.

Corupția

Potrivit Dictionarului de limba engleză American Heritage, corupția este "lipsa de integritate sau onestitate (în special susceptibilitatea la mită), folosirea unei poziții privilegiate pentru a obține un câştig necinstit, stimularea (unui funcționar public) prin mijloace improprii (mită) de a încălca datoriei (privită ca un act criminal). Pentru World Bank and Transparency International - cea mai importantă organizație non-guvernamentală (ONG) în lupta anticorupție la nivel global - corupția este "abuzul de putere, încredințată public, în folos personal".

Motivațiile individuale referitor la corupție sunt variate. O analiză bazată pe 9 studii de caz care a fost efectuată în Olanda arată că, "pentru a obține câştiguri materiale, cele mai importante motive pentru funcționarii publici să devină corupțişi a obține câştiguri materiale

[1] Arie W. Kruglanski, Martha Crenshaw, Jerrold Post, Jeff Victoroff, "What should this fight be called? Metaphors of counterterrorism and their implications", *Psychological Science in the Public Interest*, Vol. 8, pp. 97-133, 2008.

[2] Heidelberg Institute for International Conflict Research, http://www.hiik.de/en/index.html. Vizitat: Deembrie 22, 2009.

[3] Conflict Barometer 2008, p. 14, *Heidelberg Institute for International Conflict Research*, Heidelberg, November 30, 2008.

sunt: prietenia, dragostea, statutul social, pentru a impresiona colegii şi prietenii” [1]. Autorii studiului au relevat că pentru funcționarii publicii, procesul de a deveni corupt este considerat ca şi cum ar aluneca pe o pantă alunecoasă şi că pentru oficilitățile publice riscul corupției este şi mai mare. [2].

Pentru a bună perioadă de timp, corupția a fost considerată ca un bun lubrigfinat în dezordinea maşinăriei economice, dar în ultimile decenii, s-a ajuns la concluzia că corupția are un efect de încetinire semnificativ asupra dezvoltării economice a țărilor. Cu alte cuvinte corupția acționează ca un nisip mai degrabă decât un lubrifiant şi sunt avute în vedere două tipuri principale de corupție: corupția la nivel înalt care afectează luarea deciziilor, aprobarea şi aplicarea legislației şi reglementărilor în vigoare, şi corupția de tip administrativ înm care se intervine de obicei asupra puterii judecătoreşti şi executive.

Intuim desigur că un nivel mare de corupție poate bloca puterea legislativă afectând negativ prosperitatea indivizilor, competiția mediului de piață şi a mediului înconjurutor şi mai ales duce la pierderea încrederii poporului în conducători şi intituțiile lor politice având un impact social negativ cu consecințe grave. Deşi este dificil de estimat cauzele corupției şi efectele ei asupra societății datorită modului ascuns de acțiune, Transparency International, a identificat o modalitate de abordare şi tratare pentru a estima Indicele de percepție a corupție IPC, ca percepție a corupției determinate prin evaluări anuale ale experților şi sondaje de opinie, aşa cum se poate observa în distribuția indicelui de percepție a corupției în anul 2008, unde 1 reprezintă situația cel mai rău, 10 –cel mai bun.

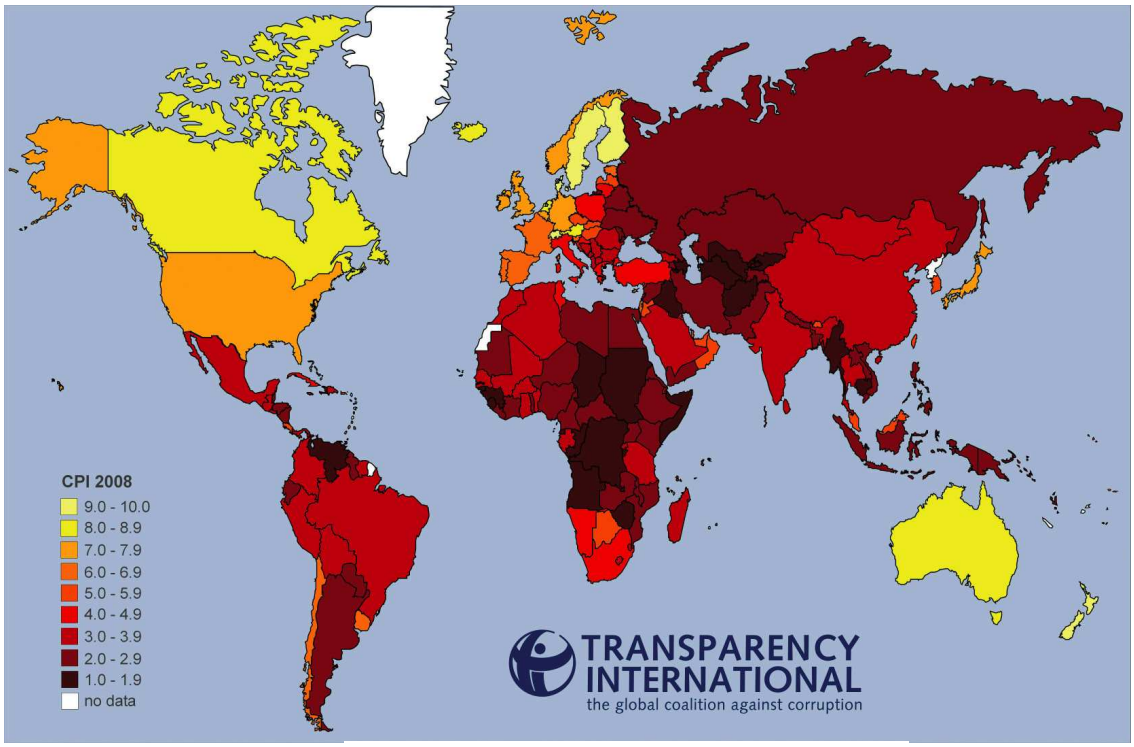

Fig. 4 Distribuția IPC din întreaga lume în 2008

În ceea ce privește cauzele sociale ale corupțieie, sărăcia poate fi unul din motive (vezi figura 5) dar nu poate explica indicele mare de corupție în regiuni dezvoltate, cum ar fi China, Kazakhstan, Libya, Federația Rusă şi Venezuela (figura 4).

[1] Gjalt de Graaf, L. W. J. C. Huberts, “Portraying the Nature of Corruption Using an Explorative Case Study Design”, *Public Administration Review*, Vol. 68, Issue 4, pp. 640-653, 2008.
[2] *Ibidem*.

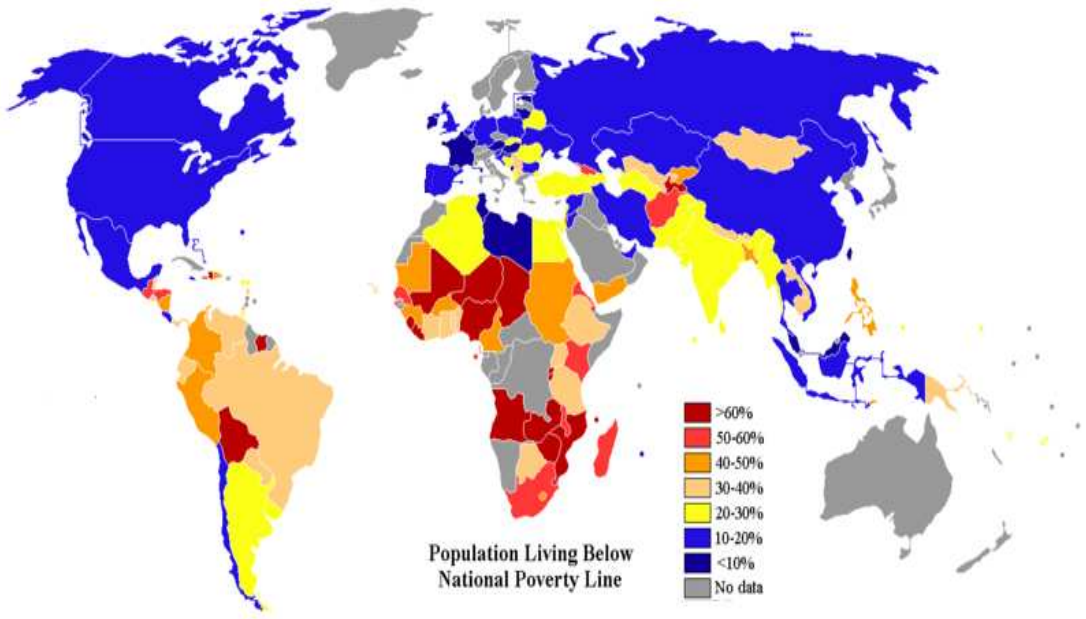

Figure 5. Harta sărăciei CIA's World Factbook 2008

Alte motive ar putea fi speranța scăzută de viață, analfabetismul, lipsa educației, valoarea PIB-ului pe cap de locuitor așa cum se reflectă din Human Development Index-HDI (Indicele dezvoltării umane) al United Nations Development Programme (UNDP), ilustrat în figura 6.

Deşi există o foarte mare asemănare între figurile 6 şi 4, valoarea scăzută al indicelui de corupție IPC din Kazahstan, Libia, Federația Rusă şi Venezuela, rămâne nexplicabilă şi nici nu justifică diferențele semnificative ale valorilor IPC pentru 27 de țări ale Uniunii Europene.

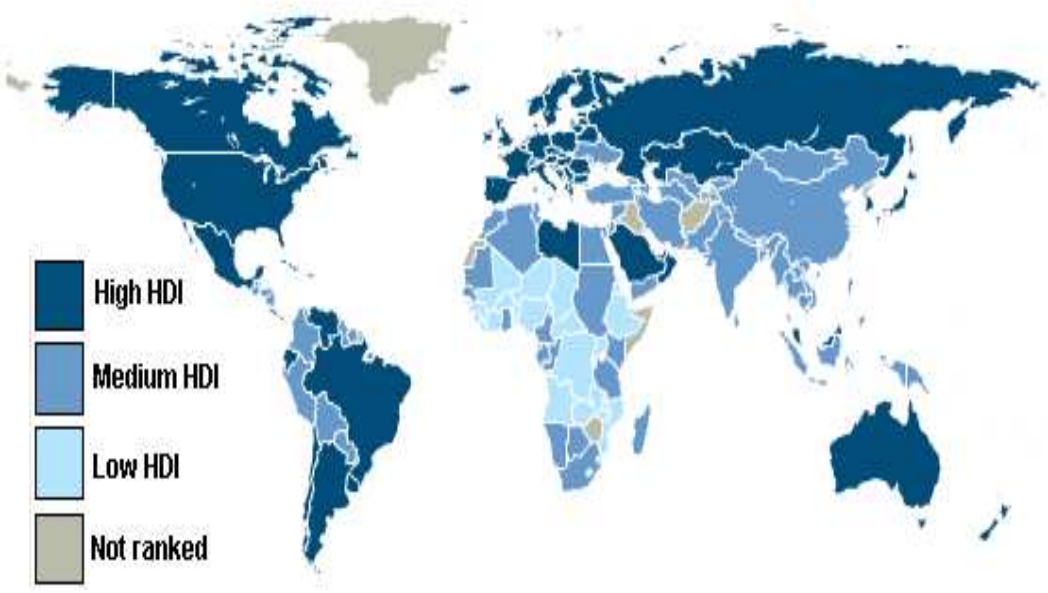

Figure 6. Harta lumii a indicelui de dezvoltăre UNPD pentru 2008[1]

Pe lângă motivațiile individuale, nu există nici dubii că fenomenul corupției este corelat cu gradul de bogăție. Svensson[1] a arătat că fenomenul corupției este corelat cu valoarea PIB-

[1] "Human Development Indices: A statistical update 2008 - HDI rankings", *United Nations Development Programme*, http://hdr.undp.org/en/statistics/. Vizitat: Deembrie 26, 2009.

ului pe cap de locuitor (figura 7, valorile mari indică un nivel mare de corupție) așa cum arată Indicele de Control al Corupției – CC din 2002 după Institutului Băncii Mondiale.

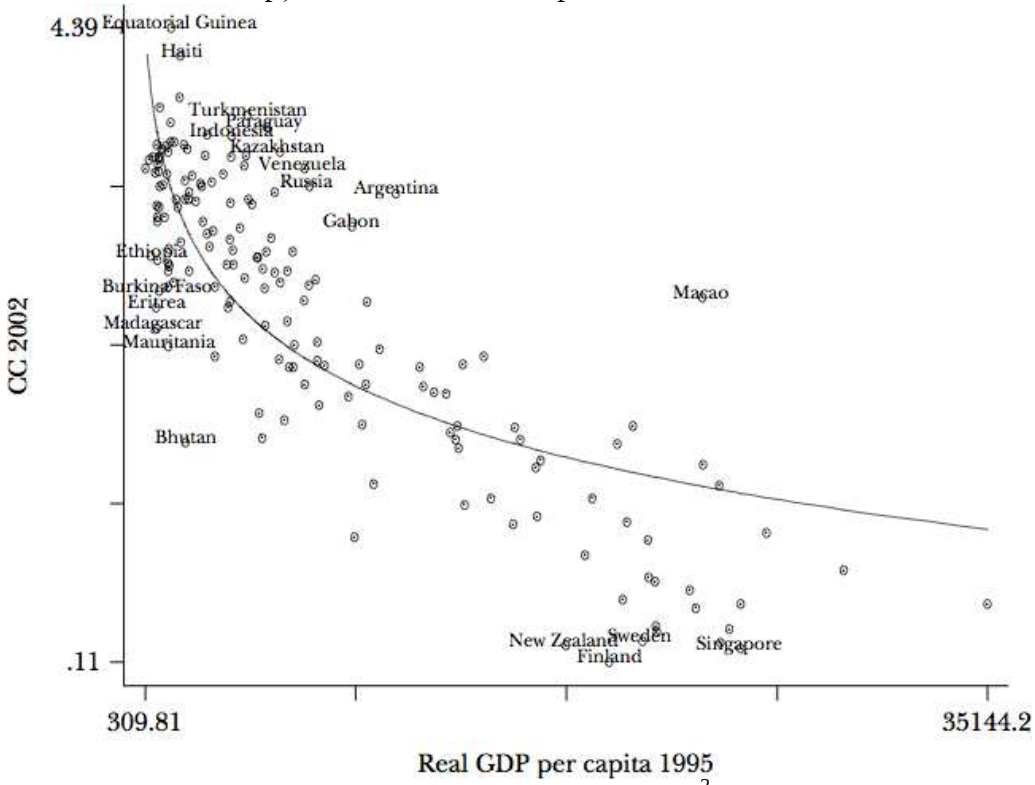

Figura 7. Corupția și venitul[2]

Din Figura 7, se poate concluziona că în țările mai bogate corupția este mai scăzută, dar variațiile mari din jurul liniei de regresiem indică faptul că această explicație este incompletă și ar fi greșit să interpretăm această această corelație, ca o măsură exactă a influenței PIB-ul pe cap de locuitor asupra corupției, și există o limită în interpretarea datelor statistice pentru explicarea tuturor cauzelor reale ale corupției.

Concluzii

Ca forme majore de amenințare la adresa securității umane, corupția și violența politică sunt foarte des regăsite împreună. De fapt corupția la nivel înalt este o bine cunoscută sursă de violență politică, cazul bandelor de cult din Nigeria[3] spre exemplu, dar și violența politică facilitează corupția, ca un mijloc de a obține suport financiar pentru interese politice, putem exemplifica cazul "afacerea diamantelor de sânge" [4]..

Este foarte greu se spus ce a aparut mai întâi, violența politică sau corupția, ceea ce face dificil de stabilit ce ar trebui făcut și în ce succesiune pentru a îmbunătăți situația într-un timp scurt și neexistând metode garantate datorită complexității și anvergurii celor două fenomene.

Pe termen lung, totuși, cea mai bună opțiune de a evita cele două amenințări pare să fie bună guvernare, ceea ce înseamnă respectarea drepturilor politice și civile ale cetățenilor, așa

---

[1] Jakob Svensson, "Eight Questions about Corruption", *Journal of Economic Perspectives, Vol. 19, No. 3, pp. 19-42, Summer 2005.*

[2] *Ibidem*.

[3] "Corruption and the Funding of Political Violence". In: Criminal Politics - Violence, "Godfathers" and Corruption in Nigeria, *Human Rights Watch*, Vol. 19, No. 16 (A), October 2007.

[4] Kimberley Process: An Amnesty International Position Paper, POL 30/057/2006, News Service No. 314, Amnesty International, Deembrie 6, 2006.

cum prevede Declarația Universală a Drepturilor Omului adoptată de Adunarea Generală a ONU în 1948 .

În această privință, organizația non-guvernamentală "House of Freedom" din SUA a dezvoltat o metodologie pentru a măsura gradul de libertate al statelor din lumea întreagă. Una din cele mai importante este evaluarea "libertății în lume" -"Freedom in the World"[1], studiu care oferă o evaluare anuală a stării globale de libertate ca experiența a indivizilor.

Figura 8 prezintă rezultatele obținnute de House of Freedom în anul 2008, Sondajul anual de drepturi politice şi libertăți civile[2], în care țările sunt clasate pe scară de 1 la 7, atât pentru drepturile politice şi a libertăților civile. Pentru rate cuprinse între țările sunt considerate libere, pentru valori medii cuprinse între 3.0 - 5.0 sunt considerate parțial libere, şi pentru valori cuprinse între 5.5 - 7.0 se consideră ca nu există libertate şi încălcate flagrant drepturile omului.

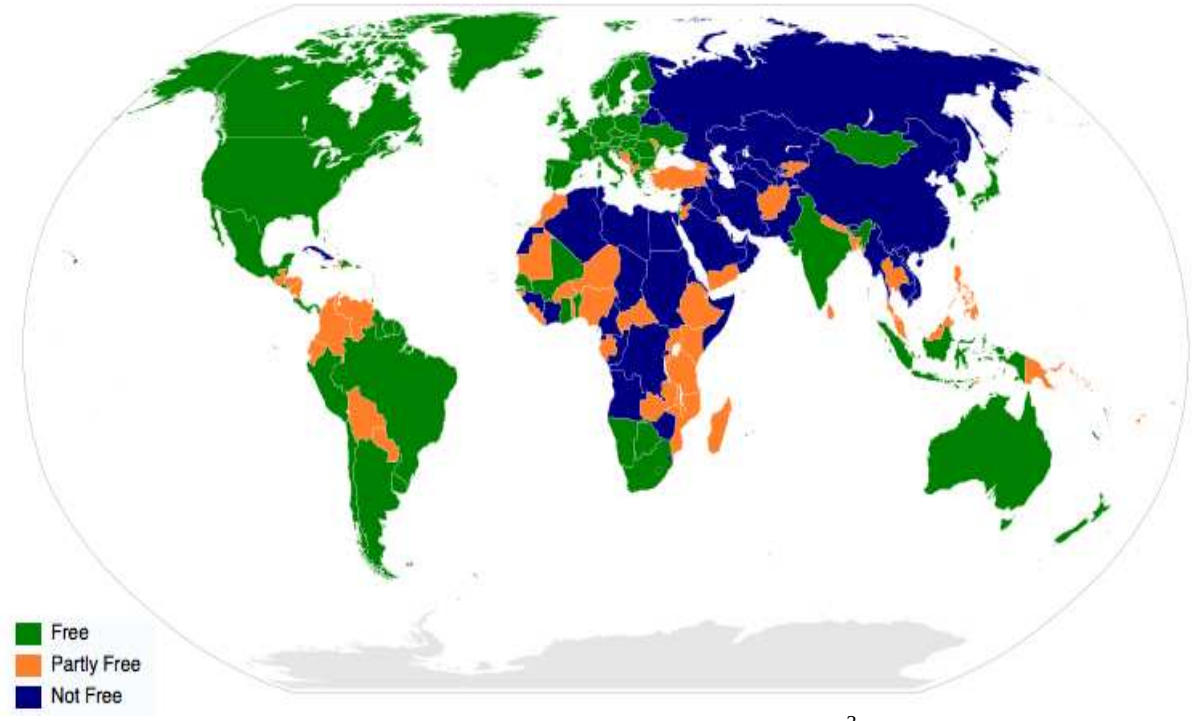

Figure 8. Harta libertății lumii în 2008[3].

Prin compararea figurilor 4 şi 8 se poate concluziona că există o concordanță remarcabilă ca şi cum lipsa de libertate ar fi direct proporțională cu valoarea indicelui nivelului de coruptie.

Nu este mai puțin adevărat că lupta pentru libertate este o luptă de zi cu zi, așa cum arată unul din rapoartele din Freedom House din 2008, "Freedom in the World 2008": "... în ultimii 4 ani, şi în mod special după Revoluția Portocalie din Ucraina care a avut loc în 2004, un muîr mare al cel mai importante autocrații din lume s-au angajat într-o luptă susținută împotriva promovării democrației, avînd strategii moderne, bazate pe utilizarea de restricâii juridice, investigații financiare, nenumărate reglementări birocratice, în vederea neutralizării formelor de manifestare ale partidelor politice de opoziție, strategii care deşi diferite față de cele

[1] Freedom in the World, *Freedom House*, http://www.freedomhouse.org/template.cfm?page=15. Vizitat: Deembrie 27, 2009.
[2] Arch Puddington, Aili Piano, Freedom in the World 2008: The Annual Survey of Political Rights and Civil Liberties, Freedom House, Inc., Rowman & Littlefield,Washington, D.C., 2008.
[3] Methodology, http://www.freedomhouse.org/template.cfm?page=351&ana_page=341&year=2008. Vizitat: Decembrie 27, 2009.

folosite în regimurile opresive anterioare ce utilizau tehnici mai dure”[1] (crima, exilul, pedeapsa cu închisoarea), au în ultimă instanță același efect inhibitor.

În aceeași lucrare sunt menționate, ca factori cu influențe negative, apariția dictaturilor țărilor bogate în resurse energetice (Rusia, China) pragmatic orientate cătreUniuni Sovietice, lipsa transparenței, responsabilității și eficienței în mod special în guvernarea unor state din America Latină, Africa, Asia și în țările extremiste Islamice (musulmane sau nemusulmane). Aceți factori enumerați anterior, sunt probabil cele mai periculoase amenințări, din zilele noastre, la adresa democrației și drepturilor omului, ceea ce ne amintește că Samuel P. Huntington, care în 1993 spune că statele centralizate, deși încep tranziția de la un model de dezvoltare bazat pe conflicte ideologice la un model de dezvoltare civilizațional-conflictual, consfințind prin constituție, conceptul de libertate, respectarea drepturilor omului, egalității, libertății, democrației, justiției și separarea puterilor în stat, sunt încă departe de realizarea acestui deziderat[2].

Referitor la corupție, în țările în curs de dezvoltare, situația poate îmbunătățită prin întărirea modului și metodelor de aplicare a legii, ridicarea standardelor de viață al indivizilor, îmbunătățirea condițiilor de viață și de muncă, creșterea nivelului de educație, lupta împotriva sărăciei. Desigur trebuie avut în vedere ca liberalizarea comerțului să fie o măsură de creștere a nivelului de trai și bogății țătilor sărace și nu de sărăcire și mai mult a lor.

Corupția, convingerile religioase sau ideologice pot fi folosite desigur pentru a descreşte violența politică, dar aplicarea și respectarea legislației poate fi folositoare pentru a evita pe cât situațiile conflictuale gen atacuri teroriste, luarea de ostatici, operatii de salvare, al căror scop este de evitare pe cât posibil al procedurilor antiteroriste, deoarece violența genereayă la rândul ei violență.

Având în vedere că există o strânsă corelație între nivelul de libertate și violența politică, se recomndă a fi folosite tehnici non-violente pentru a impune libertatea în regimurile autocrate, așa cum în 1940, a fost cu succes utilizată de către Mahatma Gandhi, în lupta de eliberare a Indiei de sub dominația colonială britanică, sau în alte binecunoscute cazuri[3], fapt confirmat de experiență și în ceea ce privește terorismul, deoarece doar un număr limitat de acțiuni își pot atinge obiectivele planificate[4].

Pentru a controla corupția în tările bogate în resurse, care au populații sărace, exemplul țărilor Sub-Sahariene care sunt bogate în doamante și petrol, un mod eficient ar fi aplicarea normelor de comerț internațional pentru a sprijini economia âărilor subdezvoltate, s-ar putea finanța proiecte pentru creșterea gradului de educație.

Violența politică a apărut încă din Evul Mediu, pentru a sprijini opțiunile religioase extremiste, fiind folosită în zilele noastre ca mod de protestîn luptele ideologice, pentru a lupta împotriva dominației colonialiste sau împotriva administrațiilor corupte.

Lucrarea de față a încercat să identifice sursele și răspândirea violenței politice și corupției, în lume, în dorința de a identifica metode generale ce pot fi aplica în vederea siguării și creșterea securității umane, deși complexitatea problemelor și subiectivitatea conceptelor fac ca acest demers să fie foarte dificil. În concluzie, violența politică și corupția trebuie abordate cu mare grijă, măsurile împotriva violenței politice și anticorupției trebuie luate cu mare grijă pentru a nu exacerba și agrava efectele negative.

---

[1] Arch Puddington, “Freedom in Retreat: Is the Tide Turning? – Findings of Freedom in the World 2008”. In: Arch Puddington, Aili Piano, Freedom in the World 2008: The Annual Survey of Political Rights and Civil Liberties, pp. 3-14, Freedom House, Inc., Rowman & Littlefield, Washington D.C., 2008.

[2] Samuel P. Huntington, “The Clash of Civilizations?”, *Foreign Affairs*, Vol. 72, Issue 3, pp. 22-49, Summer 1993.

[3] Maria J. Stephan, Erica Chenoweth, “Why Civil Resistance Works”, *International Security*, Vol. 33, No. 1, pp. 7–44, Summer 2008.

[4] Max Abrahms, “Why Terrorism does not work”, *International Security*, Vol. 31, No. 2, pp. 42-78, Fall 2006.

Bibliografie:

1. 2008 Corruption Perceptions Index. In: Transparency International Press Kit, Berlin, September 23, 2008.
2. Abrahms, M., "Why Terrorism does not work", *International Security,* Vol. 31, No. 2, pp. 42-78, Fall 2006.
3. Amouyel, A., "What is Human Security?", *Human Security Journal,* Issue 1, pp. 10-23, April 2006.
4. Conflict Barometer 2008, *Heidelberg Institute for International Conflict Research*, Heidelberg, November 30, 2008.
5. Criminal Politics - Violence, "Godfathers" and Corruption in Nigeria, *Human Rights Watch*, Vol. 19, No. 16 (A), October 2007.
6. de Graaf, G, Huberts, L.W.J.C., "Portraying the Nature of Corruption Using an Explorative Case Study Design", *Public Administration Review*, Vol. 68, Issue 4, pp. 640-653, 2008.
7. Global Corruption Report 2008, *Transparency International*, Cambridge University Press, 2008.
8. Human Development Report 1994, *United Nations Development Programme*, Oxford University Press, N.Y., 1994.
9. Human Security Brief 2007, *Human Security Report Project*, Simon Fraser University, Canada, May 21, 2008.
10. Human Security Report 2005 – War and Peace in the 21st Century, *United Nations Development Programme*, Oxford University Press, N.Y., 2005.
11. Huntington, S.P., "The Clash of Civilizations?", *Foreign Affairs*, Vol. 72, Issue 3, pp. 22-49, Summer 1993.
12. Kimberley Process: An Amnesty International Position Paper, POL 30/057/2006, News Service No. 314, *Amnesty International*, December 6, 2006.
13. Kruglanski, A.W., Crenshaw, M., Post, J., Victoroff, J., "What should this fight be called? Metaphors of counterterrorism and their implications", *Psychological Science in the Public Interest*, Vol. 8, pp. 97-133, 2008.
14. Paris, R., "Rational and Irrational Approaches to Human Security: A Reply to Ralph Pettman", *Cambridge Review of International Affairs*, Vol. 18, No. 3, pp. 479-481, October 2005.
15. Puddington, A., Piano, A., Freedom in the World 2008: The Annual Survey of Political Rights and Civil Liberties, pp. 3-14, Freedom House, Inc., Rowman & Littlefield, Washington D.C., 2008.
16. Stephan, M.J., Chenoweth, E., "Why Civil Resistance Works", *International Security,* Vol. 33, No. 1, pp. 7–44, Summer 2008.
17. Svensson, J., "Eight Questions about Corruption", *Journal of Economic Perspectives,* Vol. 19, No. 3, pp. 19-42, Summer 2005.
18. The World Factbook, *Central Intelligence Agency*, Washington, November 20, 2008.
19. von Clausewitz, C., Principles of War (translated and edited by Hans W. Gatzke), The Military Service Publishing Company, Harrisburg, Pennsylvania, September 1942.

OPORTUNITĂȚILE ŞI LIMITĂRILE SISTEMELOR MODERNE DE EDUCAȚIE ŞI INSTRUIRE
OPPORTUNITIES AND LIMITS OF MODERN EDUCATIONAL AND TRAINING SYSTEMS

Asist.univ.drd. Ilie Ioana Corina
Universitatea Națională de Apărare „Carol I”

Abstract:
The rapid changes of the contemporary society have led to a rapid and unpredictable evolution of science and technique, generating a huge movement of ideas, inventions and discoveries, an information and high tech growth.
Higher education institutions, wanting to streamline their educational process and thus to increase student performance through training or specialization, have appealed mostly to distance learning using virtual environments for transmitting knowledge. Thus, universities have turned to the development and implementation of effective policies, appropriate to a new way of teaching and learning."
Keywords: *contemporary society, education, knowledge*

1. Introducere

Schimbările rapide din societatea contemporană au determinat o evoluție rapidă şi imprevizibilă a ştiinței şi tehnicii, generând o mişcare uriaşă de idei, de invenții şi descoperiri, o creştere exponențiala a informației şi a tehnologiilor de vârf.

Instituțiile de învățământ superior dorind să-şi eficientizeze procesul educațional şi implicit să determine creşterea performanțelor studenților, prin perfecționare sau specializare, au apelat de cele mai multe ori la învățământul deschis la distanță, utilizând mediile virtuale pentru transmiterea cunoştințelor. Astfel, universitățile s-au orientat spre dezvoltarea şi aplicarea de politici eficiente, corespunzătoare unui nou mod de predare şi învățare.

Apariția şi utilizarea la scară largă a Internetului şi tehnologiei World Wide Web a constituit o rampă de lansare a educației on-line constituind elemente centrale ale noilor modele de desfăşurare a învățământului pe suport electronic.

Termeni precum e-learning, învățământ virtual, instruire bazată pe Web (WBT- Web Based Training), comunități virtuale etc. sunt tot mai des utilizați în mediul academic, acoperind o paletă largă de aplicații şi procese care au la bază tehnologia informației. Prin e-learning sunt identificate atât aspecte privind forma şi conținutul proceselor didactice cât şi metodele şi formele de organizare a transmiterii cunoştințelor.

2. Oportunități ale sistemelor moderne de educație

Scopul fundamental al e-learning este de a asigura accesul la toate nivelurile de educație şi pregătire în condiții de performanță oriunde şi oricând cu costuri reduse. Această formă de instruire include elemente de flexibilitate care îl fac mai accesibil pentru studenți în comparație cu învățământul “face-to -face”. În acest sens, vom examina câteva oportunități ale sistemului e-learning:

- ***furnizarea conținuturilor educaționale în diverse formate*** (CD-uri, pagini Web, simulări etc.) care, utilizate adecvat, prelungesc perioada de reținere a cunoştințelor. Combinarea mai multor tipuri de media într-un mod plăcut poate fi foarte eficientă, ducând la reamintirea în totalitate a întregului material.

- ***parcurgerea materialelor într-o ordine secvențială şi logică*** pentru a fi asimilate de către studenți în manieră proprie, fără a-i constringe la coprezență sau sincronicitate.
- ***creşterii motivării studenților, implicit asigurarea succesului şcolar*** prin utilizarea metodelor interactive de învățare.
- ***utilizarea unor instrumente de comunicare şi colaborare diversificate***, oferind studenților posibilitatea accesării resurselor educaționale în acelaşi timp sub îndrumarea unui profesor (învățare sincronă) sau independent de prezența on-line a profesorului (învățare asincronă).
- ***utilizarea unor forme de predare-verificare-evaluare diversificate adaptate profilului studentului,*** fiecare utilizator având posibilitatea parcurgerii materialelor în ritm propriu. Printr-o pretestare se evaluează nivelul cunoştințelor în funcție de care se stabilesc tipul şi stilul de învățare dar şi progresul pe care trebuie să-l facă studentul.
- ***prelucrarea şi prezentarea rezultatelor obținute în urma verificărilor şi evaluărilor prin utilizarea instrumentelor statistice*** în scopul furnizării unui feedback eficient cadrelor didactice;
- ***asigurarea unui tutoriat adaptat nevoilor de cunoaştere şi dezvoltare a fiecărei categorii de studenți***;
- ***independența studentului față de spațiu***, acesta putând accesa conținuturile educaționale de la distanță, într-o atmosferă relaxantă ori la locul de muncă, în acest mod el economisind timp.
- ***independența studentului față de timp*** prin fixarea într-o manieră proprie a orarului pentru parcurgerea materiei în ritm propriu. În acest caz, studentul trebuie să cunoască noțiunile de bază din cadrul disciplinelor de studiu.
- ***rapiditatea distribuirii şi diseminării informației simultan la mai mulți studenți***, rezultatul fiind creşterea ratei de achiziție a cunoştințelor, benefică atât pentru dezvoltatorul de produse software, deoarece unele produse au un ciclu de viață scurt, cât şi pentru furnizorul de servicii educaționale care poate şcolariza un număr mai mare de persoane, fără să fie afectată eficiența instituției.

3. Limitări ale sistemelor moderne de educație şi instruire

La oportunitățile oferite de integrarea noilor tehnologii de educație şi instruire se adaugă o serie de limitări.

Dezvoltarea instituțiilor virtuale este în relație directă cu dezvoltarea şi accesul la infrastructura tehnologiilor informatice şi de comunicare. Decalajele socio-economice şi geografice constituie un punct critic al extinderii sistemelor moderne de educație şi implicit limitează achiziția de aptitudini şi cunoaştere în unele zone.

Astfel, constatăm existența unui ***număr relativ mic de instituții de învățământ care domină piața educațională virtuală*** prin rețele vaste de distribuție şi parteneriate strategice. De asemenea, ***costurile sunt foarte ridicate***, atât pentru crearea de materiale cu conținuturi speciale (simulări, animații, pagini Web) cât şi pentru asigurarea infrastructurii, din acestea rezultând taxe mai mari pentru serviciile educaționale oferite cursanților. La aceastea se adaugă limitări care privesc în mod direct studenții şi profesorii, după cum urmează:

- ***studenții trebuie să aibă o motivație clară şi un set de deprinderi privind modul de lucru independent***, calitate care poate lipsi la cei prea tineri. Pentru a lucra tot mai mult şi mai eficient pe computer, ei trebuie să fie capabili să-şi schimbe radical stilul de învățare;

- ***încălcarea frecventă a dreptului de autor*** privind materialul oferit de profesor prin preluarea şi oferirea acestuia altor cursanți dacă aceste materiale nu sunt protejate;
- ***activitatea pentru profesori şi instructori este mult mai laborioasă*** deoarece pe lângă cunoştințe în obiectul predat sunt necesare cunoştințe din mai multe domenii;
- ***întreruperea comunicării cu serverul poate perturba grav procesul de instruire*** având în vedere necesitatea utilizării ca mediu de învățare a rețelelor Internet sau intranet;
- utilizarea instrumentelor de comunicare sincronă precum videoconferințe sau chat depinde extrem de mult de ***un bun management al timpului*** deoarece toți participanții la curs trebuie să fie on-line în acelaşi timp. Nici în cazul comunicării asincrone, participanții nu sunt complet independenți de timp, deoarece nu are sens să formulezi o întrebare sau să lucrezi la un proiect comun dacă răspunsurile emise ajung cu întârziere la destinatar.

4. Concluzii

Serviciile educaționale trebuie diversificate în raport cu cerințele dezvoltării societății, prin mărirea flexibilității profesorilor şi studenților, fără a neglija obiectivele cursului. Tehnologiile informației şi comunicațiilor au facilitat dezvoltarea unor forme noi de comunicare profesor – elev , conducând la apariția unor sisteme moderne de educație de tip e-learning, care vin în completarea sistemelor educaționale tradiționale.

Bibliografie:

[1] Istrate, O. – „Educația la distanță. Proiectarea materialelor”, Editura Agata, 2000;

[2] Năftănăilă, Ion; Năftănăilă Ionel, Dicționar de Internet şi telecomunicații, Editura Tehnică, Bucureşti, 2000;

[3] Sava, Simona – Teorie şi practică în învățarea la distanță, Editura Didactică şi Pedagogică, Bucureşti, 2003**.**

[4] Petraşcu, C., *Rolul tehnologiei informației în învatamântul militar superior* în "Educație militară", Editura Academiei Forțelor Terestre "Nicolae Bălcescu", Sibiu, 2000;

[5] Sava, Simona, *Teorie şi practică în educația la distanță*, Editura Didactică şi Pedagogică, Bucureşti, 2002.

CRIZA FINANCIARĂ, REZULTATUL UNEI ACTIVITĂȚI „TERORISTE”?
FINANCIAL CRISIS, THE RESULT OF 'TERRORIST' ACTIVITY ?

Drd. Otto Milik
Academia de Studii Economice Bucureşti

Abstract:
The definition of the terrorist offences, including crimes related to terrorist activities should be further approximated in all Member States in order to cover public instigation to commit terrorist attacks, recruitment and training for terrorism, when perpetrated intentionally. In 2008, dominated by one of the most serious financial crisis of the last century, the situation can end badly for the bankers. And it is the result of fraud disclosure of about 50 billions of the prestigious Wall Street trader, Bernard Madoff. Many banks and investment funds make their estimations in order to establish how much they lost. The victims of Bernard Madoff require that he should be treated as a serial killer and receive 150 years of jail. Madoff pleaded guilty in connection with the fraud statements in March, and was sentenced in June to 150 years in prison, leaving behind him ruined thousands of investors, and many charitable organizations whose officials considered as safe investments Madoff's financial operations..
Keywords: *financial crisis, terrorist activity, fraud, victimis, financial terrorism*

Strategia Globală a Organizației Națiunilor Unite împotriva terorismului (8 septembrie 2006) menționează că statele membre ONU se vor consacra explorării căilor şi mijloacelor de coordonare a eforturilor la nivel regional şi internațional pentru a contracara terorismul în toate formele şi manifestările sale. Convențiile internaționale privind prevenirea terorismului stabilesc obligațiile statelor parte de a incrimina instigarea publică la săvârşirea infracțiunilor de terorism, recrutarea şi instruirea în scopuri teroriste, atunci când acestea sunt săvârşite ilegal şi cu intenție.

Definiția infracțiunilor teroriste, inclusiv a infracțiunilor legate de activitățile teroriste ar trebui armonizată în continuare de către toate statele membre, pentru a acoperi instigarea publică la săvârşirea infracțiunilor de terorism, recrutarea şi instruirea în scopuri teroriste, atunci când acestea sunt săvârşite cu intenție.

Anul 2008, dominat de una dintre cele mai grave crize financiare din ultimul secol, se încheie cât se poate de rău pentru bancheri. Şi asta din cauza deconspirării fraudei de circa 50 miliarde de dolari a prestigiosului trader de pe Wall Street, Bernard Madoff[1]. Numeroase bănci şi fonduri de investiții îşi fac calculele pentru a stabili cât au pierdut.

Primele victime sunt din Spania şi Franța, dar cuantumul pagubelor rămâne incert deocamdată. Prima bancă a Spaniei, Santander, a anunțat ieri că fondul său speculativ Optimal Strategic ar putea fi expus unei pierderi de 2,33 de miliarde de euro. Pe de altă parte Santander ar putea fi păgubită direct cu 17 milioane de euro, sumă investită în serviciile lui Madoff.

Francezii de la BNP Paribas[2], cea mai mare bancă a Franței, au recunoscut că şi ei vor avea de suferit de pe urma fraudei trader-ului american. Suma estimată: 350 de milioane de euro. Banca a ținut să sublinieze că banii nu au fost investiți direct în fondurile speculative ale

[1] Bernard L. Madoff este fondatorul si presedintele Bernard L. Madoff Investment Securities, o creare de piață şi societatea de administrare a activelor. El a avut anterior a servit ca preşedinte al bursei Nasdaq şi a fost, de asemenea, preşedinte al Comisiei de comercializare a Valorilor Mobiliare Industry Association's.
[2] BNP Paribas Corporate & Investment Banking (CIB) are 17000 de oameni din 53 de țări. CIB oferă finanțare, consultanță şi servicii de piețele de capital.

lui Madoff şi că sunt rezultatul unor activităţi pe piaţă şi a unor împrumuturi acordate altor fonduri.

Bernard I. Madoff Investment Securities LLC, compania condusă de Bernard Madoff, avea clienţi de toate categoriile de la cele mai mari bănci internaţionale la societăţile angajate să administreze averea unei singure familii. În total frauda unuia dintre cei mai respectaţi traderi de pe Wall Street ajunge la 50 de miliarde de dolari. Între timp Madoff a ajuns după gratii, după ce procurorii au spus că acesta le-ar fi declarat unora dintre angajaţii săi că operaţiunile sale de management financiar sunt toate o singură mare minciună.

Un caz similar celui al lui Bernard Madoff reţine atenţia şi în Liban. Bancherul Salah Ezzedine, supranumit ,,Bernard Maddof libanez"de presa locală, pentru că a delapidat banii clienţilor săi, a fost acuzat de deturnare de fonduri şi fraudă, a anunţat duminică agenţia oficială libaneză ANI, citată de AFP.

Bancherul, un şiit originar din sudul Libanului, s-a predat autorităţilor luna trecută, după falimentul băncii sale, care a provocat pierderi de peste un miliard de dolari clienţilor săi, în majorite şiiţi.

Presa locală scrie că, pentru a strânge cât mai mulţi bani, Ezzedine le-ar fi promis clienţilor săi - printre care locuitori ai ţărilor din Golf - dobânzi de până la 60%. Asociatul bancherului libanez, Youssef Faour, a fost acuzat sâmbătă pentru aceleaşi delicte.

Salah Ezzedine şi-a început cariera prin organizarea de pelerinaje la Mecca pentru pelerinii şiiţi. Presa locală susţine că o mare parte a clienţilor săi sunt militanţi Hezbollah, iar Ezzedine ar fi, de asemenea, un apropiat al formaţiunii şiite. Liderul formaţiunii, Hassan Nasrallah, a dezmințit însă recent orice legătură între mişcarea sa şi Salah Ezzedine.

Secretul bancar le interzice bancherilor din Liban să dezvăluie numele clienţilor lor sau să ofere detalii despre conturi, decât dacă au acordul scris al cerui vizat sau dacă declară falimentul.

Dar să revin la Bernard (Bernie) Lawrence Madoff (n. 29 aprilie 1938 în Queens, New York, Statele Unite) care, este un fost om de finanţe şi un escroc american, evreu de origine, broker, şi fost director (neexecutiv) la NASDAQ New York stock exchange.

În 1960 a creat celebra firmă de brokeri, investiţii şi consiliere financiară, cu greutate la bursa newyorkeză, *Bernard L. Madoff Investment Securities LLC.* de pe Wall Street-New York şi a fost directorul ei până la arestarea sa la 11 decembrie 2008.

În timpul marii crize economice din anii 2007-2009 s-a descoperit că Madoff, care număra printre clienţii săi bănci („HSBC", olandeza „Fortis Bank", elveţiana „UBS", spaniola „Standard", franceza „BNP", britanica „Barkley's", japoneza „Azura", etc.), universităţi („Columbia", „N.Y.Univ.", „Yeshiva Univ.", „Tehnion"-ul din Haifa şi alte instituţii şi organizaţii, a delapidat într-o carieră de 48 de ani suma de 65 de miliarde de dolari, devenind cel mai mare escroc de bursă din istorie. La vârsta de 71 de ani a fost judecat, găsit vinovat la 11 capete de acuzare şi condamnat la pedeapsa de 150 de ani de închisoare.

Autorităţile americane au ignorat numeroase ,,semnale de alarmă" lansate încă din anul 1992, care nu au condus niciodată la o anchetă ,,amplă şi competentă" cu privire la operaţiunile desfăşurate de Bernard L. Madoff, autorul unei fraude de 65 de miliarde de dolari, se arată într-un nou raport redactat de David Kotz, inspector general în cadrul SEC, agenţia de reglementare a pieţelor de capital din SUA, scrie Internaţional Herald Tribune.

Anchetatorii SEC au dat dovadă de lipsă de experienţă şi de incompetenţă, nu au dat curs unor dovezi incriminatoare clare, aceştia fiind în acelaşi timp intimidaţi de reputatţa de care se bucura Madoff pe Wall Street, se arată în raport.

Kotz arată că în ciuda a cinci anchete desfăşurate şi a dovezilor clare apărute, SEC nu a reuşit să descopere la timp schema Ponzi de 65 de miliarde de dolari pusă la punct de Madoff. "În ciuda a numeroase plângeri credibile şi detaliate, SEC nu a examinat sau anchetat în mod

corect tranzacţiile lui Madoff şi nu a luat niciodată măsurile necesare, de bază, pentru a determina dacă Madoff operează o schema Ponzi", scrie Kotz în noul raport.

Deşi nu dezvăluie noi avertismente timpurii surprinzătoare privitoare la operaţiunile lui Madoff, raportul lui Kotz vine cu noi detalii legate de ceea ce ar putea fi cel mai răsunator eşec al SEC de la crearea agenţiei cu 75 de ani în urmă.

Madoff a pledat vinovat în legătură cu acuzaţiile de fraudă în luna martie, fiind condamnat în luna iunie la 150 de ani de închisoare, lăsând în urma sa mii de investitori ruinaţi, cât şi multe organizaţii de caritate ai căror oficiali consideraseră că investiţiile în operaţiunile lui Madoff sunt sigure.

În raportul său, Kotz evidenţiază numeroase incidente în care anchetatorii s-au dovedit incompetenţi, lipsiţi de experienţă sau pur şi simplu prea creduli. Cea mai "remarcabilă" greşeală a SEC, dupa părerea lui Kotz, este cea de a nu fi verificat tranzacţiile pe care Madoff pretindea că le realizează cu terţe părţi.

Kotz declara că angajaţii SEC s-au dovedit în mod repetat lipsiţi de experienţa sau de capacitatea de concentrare şi că aceştia nu au luat în seamă eforturile celor care încercau să dezvăluie acţiunile lui Madoff.

Inspectorul general se referă în principal la ignorarea de către biroul din Boston al SEC a semnalelor de alarmă trase de Harry Markopolos, un anchetator care încercase din 1999 să determine agenţia să ancheteze operaţiunile lui Madoff. O oarecare consolare pentru SEC este concluzia lui Kotz că Madoff nu a influenţat în niciun fel anchetatorii agenţiei sau oficialii.

El a arătat că nu a descoperit niciun fel de dovadă privitoare la legături între SEC şi Madoff care ar fi putut influenţa cursul anchetelor desfăşurate de instituţie. De asemenea, nu există dovezi că relaţia directorului SEC, Eric Swanson cu nepoata lui Madoff ar fi influenţat comportamentul angajaţilor instituţiei.

Eşecul înregistrat în această afacere a determinat agenţia să implementeze o serie de reforme. Mary Schapiro, care a devenit preşedinte al SEC după ce frauda lui Madoff a fost descoperită în decembrie 2008, arată într-o declaraţie că deşi reformele sunt binevenite, "publicul merită un raport complet privitor la motivele pentru care agenţia nu a detectat la timp schema lui Madoff".

SEC a avut cinci preşedinţi în perioada cuprinsă între anul 1992, când au apărut primele plângeri privitoare la Madoff, şi arestarea acestuia.

"Am propus, în 2003, metode mai eficiente de desfăşurare a anchetelor şi cercetărilor", spune Harvey Pitt, fost preşedinte al SEC. ,, Preşedintele Schapiro este acum în curs de a implementa aceste idei. Ceea ce s-a întamplat în cazul Madoff a fost o tragedie de proporţii enorme", adaugă Pitt.

Christopher Dodd, preşedinte al comitetului bancar din cadrul Senatului, a programat o audiere pentru 10 septembrie legată de raportul Kotz. ,, Ne vom folosi de acest raport pentru a descoperi ce greşeli s-au făcut şi pentru a determina cum putem îndrepta lucrurile", a declarat el. Raportul ar putea intensifica criticile aduse SEC în special, şi Wall Street-ului în general. În plus, ar putea apărea noi detalii stânjenitoare având în vedere că documentul publicat recent este doar un rezumat de 22 de pagini, întregul raport conţinând aproximativ 450 de pagini.

Cum i-a "vrajit" Madoff pe anchetatori

- anchetatorii SEC[1], lipsiţi de experienţă şi incompetenţi, s-au lăsat în mod repetat intimidaţi de reputaţia de care se bucura Madoff pe Wall Street, acesta evitând astfel întrebările legate de operaţiunile desfăşurate. Madoff s-a folosit de anchetele desfăşurate de

[1] SEC- comisie guvernamentală a SUA, creată de către Congres pentru reglementarea pieţelor valorilor mobiliare şi pentru protejarea investitorilor. SEC este compus din cinci comisari desemnaţi de către Preşedintele SUA şi aprobaţi de către Senat.

SEC pentru a-i asigura pe investitori că guvernul i-a cercetat operațiunile şi nu a descoperit nicio neregulă;

- un anchetator îl descrie pe Madoff drept un ,,povestitor minunat" şi un ,,vorbitor captivant" după o întalnire din 2005, în decursul căreia Madoff se lăudase cu relațiile sale cu persoane din conducerea SEC;
- totuşi, în noul raport, Kotz arată că succesul schemei Ponzi nu s-a datorat inteligenței lui Madoff, ci incompetenței SEC.

Victimele lui Bernard Madoff cer ca acesta să fie tratat ca un criminal în serie şi să primească 150 de ani de puşcărie.

Mai mult de 100 de foşti clienți care au pierdut bani din cauza schemei Ponzi în valoare de 65 mld. de dolari, orchestrată de Bernard Madoff, şi-au prezentat în fața judecătorului care îl judeca pe fostul şef al NASDAQ, poveştile despre viețile lor de după această fraudă.

Pentru victimele sale, ,,Madoff este un monstru, un psihopat, un nemernic, un om de nimic sau un diavol. Furia pe care a declanşat-o şi frustrarea pe care a provocat-o cel mai mare escroc din istoria Wall Street-ului poate fi citită în scrisorile în care oamenii povestesc cum le-au fost distruse viețile, cum le-au fost afectate conturile de pensii, sau cum visele şi speranțele unor familii au fost spulberate", scrie The Guardian.

Tribunalul federal din New York a făcut publice 141 de pagini de scrisori adresate judecătorului Denny Chin, care urmează să dea în cursul acestei luni sentința în cazul lui Madoff, care a orchestrat schema Ponzi pe parcursul a trei decenii.

Aproape toate victimele lui Madoff vor ca managerul de fond, acum în vârsta de 71 de ani, să primească pedeapsa maximă - 150 de ani de inchisoare.

Madoff a lăsat fără „aer" 8.500 de oameni

Investitorii fondului de investitii Madoff Investment Securities au descris în termeni precum elocvent si crud, momentul în care Madoff a fost arestat, iar ei au realizat că economiile lor s-au evaporat, iar stilul lor de viață, considerat confortabil, a devenit brusc un subiect delicat.

„Aerul din cameră era greu, şi în jur era linişte. Păsările care până atunci cântau îşi opriseră trilul. Veverițele au încetat ronțăitul. Soarele a încetat să mai strălucească. Totul în jur părea golit de sens", a scris un cuplu din New York, Ronnie Sue si Dominic Ambrosio. „In ultimele şase luni viețile noastre par extrase dintr-un film science-fiction de proastă calitate. Devastarea emoțională este prea intensă pentru a putea fi descrisă în cuvinte".

Caren Low, ce provine dintr-o familie de filantropi evrei din statul New York, a spus că a început să ia antidepresive. „A trebuit să mă prefac că zâmbesc atunci când fetița mea de 10 ani era lângă mine, pentru a nu îi dezvălui teama cu care trăiam".

Aproximativ 8.500 de oameni şi-au pierdut banii pe care i-au pus în mâinile lui Madoff, care a pledat vinovat în martie în cazul a 11 capete de acuzare de furt, fraudă şi spălare internațională de bani.

Două sinucideri au fost relaționate cu acest scandal, printre care şi moartea din Southampton a lui William Foxton, un maior retras din armată, în vârstă de 65 de ani, care s-a impuşcat după ce a descoperit că economiile familiei sale au fost pierdute.

Bătrânii, principalele victime ale lui Madoff, sunt nevoiți să muncească

Multe dintre victimele lui Madoff sunt persoane în vârstă, iar unele dintre acestea au rămas să se chinuie pentru a-şi asigura traiul de zi cu zi. Natalie Erger, o femeie din Florida, a spus ca soțul său în vârstă de 78 de ani s-a văzut forțat să se reântoarcă la muncă - inițial ca vânzător de telefoane, iar ulterior ca vânzător într-un magazin de covrigi.

Jack Cutter, în varsta de 80 de ani din Colorado, a spus că el a trebuit să se angajeze la raionul de carne într-o băcănie pentru un salariu de 8,39 dolari pe oră. „Este o muncă dificilă şi salariul este mic, însă este totuşi ceva".

Alții se bazează pe prieteni sau pe familie pentru ajutor. Un veteran al războiului din Coreea, Allan Goldstein, în vârstă de 76 ani, a spus că el şi soția sa au rămas pe drumuri. „A trebuit să vindem casa din New York pentru a evita să ne fie prescrisă ipoteca. Acum locuim într-o cameră în casa fiicei noastre, în California. Nu îmi pot plăti asigurarea de sănătate pe termen lung. A trebuit să vând mașina, iar acum aplicăm pentru ajutoare pentru alimente".

Printre victimele lui Madoff se numără şi o serie de celebrități precum Kevin Bacon, Steven Spielberg, producătorul spaniol de filme Pedro Almodovar, şi câstigătorul premiului Nobel, Elie Wiesel. Mulți oameni mai puțini influenți însă au pierdut sume mai mici de bani prin așa-numitele „fonduri feeder", a căror legătură cu Madoff a fost rareori cunoscută.

Robert Mick, în vârstă de 52 de ani, a spus că nu a auzit niciodată de Madoff înainte de arestarea acestuia şi nu a ştiut nici că economiile sale de-o viață au fost afectate până când a primit o scrisoare de la consilierul său financiar, la nouă zile dupa incident. Mick a rostit câteva cuvinte la adresa lui Madoff în fața judecătorului. „Madoff nu merită altceva decât să locuiască sub un pod într-o cutie de carton, iar pentru hrană şi haine să fie nevoit să caute prin gunoi, trăind viața pe care a dăruit-o multora dintre nefericitele sale victime".

Schemă prea complexă pentru un singur om

Investitorii, victimele lui Madoff, nu sunt dispuşi să accepte că acesta a acționat singur. Până în prezent, fraudatorul a refuzat să coopereze cu organele de lichidare pentru a încerca să mai salveze ceva din imperiul său. Soția sa, Ruth continuă să locuiască într-un apartament de tip penthouse în Manhattan, iar copiii cuplului, Andrew si Mark, au negat că ar fi ştiut despre această fraudă, deşi amândoi dețineau funcții de conducere în cadrul Madoff Securities.

„Este de neconceput pentru mine ca un bărbat a putut pune la punct o schemă Ponzi de asemenea amploare fără ajutorul soției, al fratelui, al fiilor, al altor angajați sau al unui ajutor din afară", a scris Leonard Forrest, in varsta de 80 de ani, care a pierdut „toți dolarii" pe care îi economisise. „El şi-a asumat în mod evident toată vina pentru a-şi proteja complicii".

Aceia care şi-au retras banii din compania lui Madoff în lunile şi anii în care aceasta a funcționat, până în momentul în care a ieşit la iveală adevărul, trăiesc în incertitudine, conştienți de amenințarea controversată ce vine dinspre Irving Picard, angajat al organelor de lichidare, care plănuieşte să acționeze pe calea legii pentru a putea strânge banii pe care să-i împartă ulterior în mod echitabil.

„Acum trăiesc cu teama că un administrator ne va lua banii", a scris Norma Hill, un investitor din New York. „Când îmi deschid cutia postală mă întreb întotdeauna dacă aceasta este ziua când va sosi acea scrisoare".

Autoritățile de reglementare sunt învinovățite că nu au remarcat frauda pusă la cale de Madoff, în pofida suspiciunilor care existau înca din 1999 şi care au condus la o investigație condusă de SEC, organismul de reglementare a pieței de capital din SUA.

Guvernul a reactionat cu intarziere

„Ne-am pierdut încrederea în guvernul nostru, în abilitatea SEC de a reglementa în mod onest piața titlurilor de valoare", a scris Carla Hirschhorn din New Jersey, a cărei mamă a rămas doar cu ajutorul social şi a cărei fiică a trebuit să îşi ia două slujbe pentru a-şi plăti studiile.

Unii corespondenți recunosc că ei sunt încă bogați. David Levin, a cărui fundație pe care familia sa o deține în Colorado, sprijină cantinele pentru săraci, adăposturile pentru oamenii

fără locuință și azilurile de bătrâni, a spus că el a fost „suficient de inteligent” pentru a-și diversifica portofoliul: „Familia noastră a putut suporta pierderile de peste 12 mil. dolari (8,6 mil. euro), nu ne regăsim într-o situație la fel de nefericită ca alte victime”.

Victimele

Numărului de victime de la presupusa lui Bernard Madoff schema Ponzi continuă să crească. O listă cu mii de nume de clienți care au investit bani cu domnul Madoff a fost lansată, ca parte a unui faliment-filing instanță. Mai jos, sunt prezentați cei mai expuși investitori și valoarea pierderilor potențiale.

Mai mult de jumătate din Fairfield Greenwich de 14,1 miliarde dolari în active în gestiune, sau aproximativ 7,5 miliarde dolari au fost investiți în ,, jocul” Madoff.

Tremont Group Holdings Asset, 3,3 miliarde dolari: firmă de management și societate de investiții deținută de Oppenheimer Funds și Massachusetts Mutual Life Insurance Co Tremont au investit 3,1 miliarde dolari, un alt grup a făcut investiții de 200 milioane dolari. Pierderea este mai mult de jumătate din totalul activelor supravegheat de Tremont.

Banco Santander, banca spaniolă Santander, a pierdut 2,87 miliarde dolari și a oferit clienților săi de private banking 1,38 miliarde de euro în compensare pentru pierderile suferite în legătură cu Madoff. Oferta nu se aplică pentru investitorii instituționali. Clienților latino-americani le-a fost făcută o ofertă originală de întoarcere a investițiilor, prin actiuni preferentiale, cu o rată a dobânzii de 2%, în schimbul promisiunii de a nu da în judecată. Santander Clienții Santander, Mar Octava Limitada și Marcelo Guillermo Testa au inițiat o serie de procese de acțiunare în instanțele din SUA, au declarat avocații acestora. Pierderile au fost comunicate pentru prima dată la 14 decembrie 2008, 2,01 miliarde de euro, sumă ce provine de la investitori instituționali și internaționali, astfel clienții de private banking au raportat pierderi de 320 de milioane de euro, cele mai mari din istoria de private banking din Spania.

Banca Medici, bancă austriacă care a avut două fonduri cu 2.1 miliarde dolari (1,5 miliarde de euro), investiți cu Madoff. Banca Medici, este deținută 25% de UniCredit SpA și 75% este deținută de către preşedinta Sonja Kohn. Fondurile de acoperire au fost administrate de banca prin investiții cu Madoff.

Partenerii Ascot Un, fond de acoperire, fondat de investitorul miliardar, filantrop și șeful GMAC[1] J. Ezra Merkin au avut 1.8 miliarde dolari în gestiune la 30 septembrie 2008, activele acestor fonduri fiind investite cu domnul Madoff. Guvernul din Austria l-a numit pe Gerhard Altenberger pentru a gestiona fondurile băncii.

Internațional Advisors din New York, o intreprindere de investiții și cosultanță a pierdut 1,5 miliarde dolari, al cărei fondator Thierry Magon de La Villehuchet, 65 de ani, a fost găsit mort în biroul său din Manhattan pe 24 decembrie 2008, într-o aparentă sinucidere. Domnul De La Villehuchet a pierdut circa 50 milioane dolari, cea mai mare parte a averii sale personale.

Banca olandeză Fortis Bank a raportat pierderi de 1,35 miliarde dolari. Fortis Bank și filialele sale nu au avut timp de răspuns expunerii directe la Fondul de Investiții și valori Mobiliare Bernard Madoff SRL, dar părți ale grupului s-au expus la risc pentru anumite fonduri care garantau creditarea. În cazul în care, ca urmare a fraudei, valoarea activelor acestor fonduri devenea nulă iar clienții respectivi nu-și pot îndeplini obligațiile contractuale, pierderea Fortis Bank Nederland (Holding) NV ridicându-se la aproximativ 850 milioane EUR - 1 miliard EUR .

[1] GMAC Financial Services sursă de finanțare auto, credite ipotecare, calculează și asigurări de vehicule, servicii imobiliare.

Uniunea Bancaire Privee, bancă din Elveţia a participat cu 700 milioane (22 UBP) la fondurile de investiţii legate de ,,afacerea Madoff", inclusiv într-un fond care a fost condus de J. Ezra Merkin[1]. Fondul principal, Dinvest a investit mai mult de 1 miliard dolari în active legate de fondurile Madoff . Un alt fond de investiţii, cu un procent de 6,9% din activele lui Madoff are legătură cu derularea acestui mecanism legat de fonduri. Cea mai recentă întâlnire pe care a avut-o banca cu Madoff a fost pe 25 noiembrie 2008, dată de la care s-a iniţiat un proces de verificare care este şi acum în curs de desfăşurare.

Banca britanică HSBC Bank a finanţat cu 1 miliard de dolari un număr mic de clienti instituţionali care au investit în fondurile cu Madoff, afacerile acestor clienţi aflându-se în custodie mondială.

Natixis SA, o bancă franceză care gestiona fonduri de investiţii de 554,4 milioane de dolari, deşi a afirmat că nu a făcut investiţii directe cu Madoff şi că gestionarea fondurilor a fost una corectă, nu poate răapunde clienţilor săi în legătură cu unele investiţii făcute în numele clienţilor care au fost gestionate de către Madoff, expunerea la pierderi ridicându-se aproximativ 450 de milioane de euro.

Carl Shapiro, fondatorul si fostul preşedinte al companiei de îmbrăcăminte Kay Windsor Inc, şi soţia sa au investit suma de 500 milioane de dolari. Dl Shapiro, al 95-lea antreprenor de îmbrăcăminte şi un foarte cunoscut investitor, a pierdut personal o sumă estimată la 400 milioane de dolari în favoarea lui Madoff, şi inclusiv suma de 250 milioane dolari pe care acesta i-a făcut-o ,, cadou" domnului Madoff pe 1 decembrie. Fundaţia de caritate, Carl şi Ruth Shapiro Family Foundation, şi-a pierdut o sumă estimat la 100 milioane sau mai mult. Domnul Shapiro, un filantrop foarte respectat, a fost unul dintre investitorii domnului Madoff care a crezut în sistemul pus la cale de acesta, şi anume de a obţine un profit mare şi rapid într-un timp foarte scurt.

Banca britanică Royal Bank of Scotland Group PLC avea o expunere de aproximativ 400 de milioane de lire sterline în acţiunile dirijate de Madoff, prin comercializarea de împrumut garantat.

O altă bancă franceză, BNP Paribas a investit 431,17 milioane de dolari deşi a declarat că nu are investiţii proprii în Hedge Fund, care are legătură directă cu Madoff, dar în final a recunoscut că are o expunere la risc de cca. 350 de milioane de euro, şi că această expunere a fost posibilă datorită fondurilor speculative.

Banca spaniolă BBVA a investit 369,57 milioane de dolari în companie dar a reiterat faptul că investiţiile nu se supun expunerii directe la Madoff, dar că, dacă s-ar confrunta cu pierderi de 300 de milioane de euro, aceste pierderi s-ar datora inexistenţei fondurilor lui Madoff.

Fondul de hedging din Regatul Unit, Man Group PLC a investit în fondurile Securities Madoff 360 milioane de dolari, direct şi indirect, având cunoştinţă despre faptul că acţionează ca broker-dealer. După data de 15 decembrie, când au fost date publicităţii mecanismele folosit de Madoff , Man Group are în vedere luarea de măsuri legale pentru a recupera o parte din investiţiile sale.

Banca Reichmuth & Co O, bancă elveţiană privată din Lucerna a investit 327 milioane de dolari în schema Madoff, ulterior avertizându-şi investitorii că în jur de 385 milioane franci elveţieni, sau un procent de 3,5% din activele sale au fost afectate.

Firma japoneză de brokeraj Nomura Holdings, prin intermediul Fairfield SENTRY a investit 32.2 miliarde de yeni, sumă care reprezintă 0,2% din activele în gestiune. Nomura iniţial a spus că a avut 27.5 miliarde de yeni în expunerea din data de 14 decembrie.

[1] J. Ezra Merkin, un manager care a canalizat 2,4 miliarde dolari de la universităţi şi organizaţii non-profit în firma lui Bernard Madoff, a fost acuzat că a ,,trădat sute de investitori".

Fondul de investiții cu sediul în Darien, Connecticut, Maxam Capital Management a investit suma de 280 milioane de dolari şi a raportat o pierdere de 100%, adică de 280 milioane dolari la fondurile pe care le-a investit.

Lista este mult mai lungă şi cred că din prezentarea exemplelor de mai sus putem trage concluziile că acțiunile desfăşurate au avut consecințe foarte grave asupra sistemului bancar mondial şi implicit asupra unui număr mare din populația globului, care au devenit victime colaterale.

De asemenea, ne putem întreba dacă o întreagă societate nu este, în cazul prezent, complice a teroriştilor, făcându-le jocul. În majoritatea cazurilor , criminalii nu fac decât să exploateze lipsurile organizării societății noastre – punctele sale slabe.

Noțiunea de terorism financiar

Această nouă formă de terorism face apel la o reflecție mai deosebită. Deturnarea unui avion, luarea de ostatici, au devenit la începutul secolului XXI fapte diverse, la fel ca agresarea bătrânilor, uciderea de copii, violurile sau atacurile unor indivizi izolați în plină stradă, uneori chiar în public.

Fără îndoială, este vorba despre fapte caracteristice ale unui climat de violență, iar opinia publică le distinge cu greu de crimele de drept comun, aşa cum se pierd şi legiuitorii oricărei apartenențe care au încercat, şi încearcă, să definească terorismul.

A teroriza nu înseamnă a terifia, a lovi cu teroare, ci, după dicționarul Littre: ,,A stabili terorismul, domnia terorii". Nu este vorba deci de o acțiune scurtă, limitată în timp, ci de o strategie asigurată de o anumită continuitate. Terorismul este deci folosirea sistematică a terorii.

Terorismul este, în sens primar, un sistem ofensiv întrebuințat de către un individ sau un grup mai mult sau mai puțin întins, pentru a-şi impune voința în cadrul unui grup social, unui popor, ba chiar unei civilizații întregi, pentru a exercita o influență asupra istoriei.

În această perspectivă, teroristul, fie că este vorba de un criminal izolat sau despre o întreagă organizație criminală acționează folosind metode de lucru dintre cele mai ingenioase, fără a recurge la acțiuni teroriste cu violență, indirect are ca efect un număr mult mai mare de victime, iar rezultatele ,, acțiunilor teroriste" sunt incomensurabile.

Am ajuns în punctul în care ne putem întreba în mod legitim dacă există această formă de terorism, şi anume terorismul financiar. Răspunsul este, după părerea mea, unul pozitiv şi cred că am adus destule argumente pentru susținerea acestei idei.

Terorismul nu este, aşa cum se încearcă uneori să se justifice, o reacție a celui slab împotriva celui puternic, ci o acțiune premeditată, punitivă şi răzbunătoare, inumană, criminală care are ca obiectiv să distrugă, să ucidă cu cruzime şi să înspăimânte. Plecând de la această definiție putem încerca să dăm o definiție şi terorismului financiar, ca fiind o nouă formă de terorism, creație a lumii civilizate, care se dezvoltă în interiorul ei, un fel de ,,cancer" care-i cuprinde aproape toate structurile şi funcțiunile, manifestându-se sub forma anomiei sociale, creşterii criminalității economico-financiare, proliferării economiei subterane.

Instituțiile însărcinate cu asigurarea securității şi apărării persoanei, proprietății, ordinii şi legii au fost luate prin surprindere şi nu au găsit încă soluții pentru gestionarea terorismului financiar. Pe viitor, în elaborarea unei strategii naționale împotriva terorismului trebuie să se țină cont de apariția acetui fenomen, care consituie un mare pericol pentru ființa umană, pentru societate, pentru economie şi instituții.

Vulnerabilitățile sistemelor economice şi financiare la terorism, se ivesc, de regulă, în filosofia contradictorie şi chiar conflictuală a intereselor. Amploarea sistemelor economice şi financiare favorizează vulnerabilitățile de macrosisteme şi vulnerabilitățile de corporații la

terorismul economic şi financiar de falie, al cărui obiectiv este subminarea, ruperea şi distrugerea structurilor-gigant, extrem de sensibile la diversiuni şi atacuri punctuale.

Bibliografie:

1. Andreescu, A., Niță, D., *Terorismul – analiză psihologică*, Ed. Timpolis, Timişoara, 1999;
2. Crenshaw, M., *The Psychology of political terrorism*, Ed. M.G. Hermann, Political Psychology: Contemporary Problems and Issues, London, Jossey-Bass, 1983;
3. Horgan, J., *Terrorists, Victims and Society: Psychological Perspectives on Terrorism and its Consequences*, Edited by Andrew Silke, John Wiley&Sons, Ltd., 2003;
4. Huntington, Samuel., *Ciocnirea civilizațiilor şi refacerea ordinii mondiale*, Editura Antet, Bucureşti, 1998;
5. Năstase, S., *Fenomenul terorist, o perspectivă psiho – socială*, Ed. A.I.S.M., Bucureşti, 2003;
6. Centrul de Studii Strategice de Securitate, *Terorismul, dimensiune geopolitică şi geostrategică. Războiul terorist, războiul împotriva terorismului*, Editura AISM, Bucureşti, 2004;
7. Hotărârea de Guvern nr. 467/2002 – *pentru completarea Listei cuprinzând persoane fizice şi juridice şi/sau entități suspecte de săvârşirea sau finanțarea actelor de terorism;*
8. www.toomre.com;
9. www.zf.ro;
10. www.urodc.org;
11. www.volokh.com

OPORTUNITĂȚILE ŞI LIMITĂRILE SISTEMELOR MODERNE DE EDUCAȚIE ŞI INSTRUIRE
OPPORTUNITIES AND LIMITS OF MODERN EDUCATIONAL AND TRAINING SYSTEMS

Asist.univ.drd. Ilie Ioana Corina
Universitatea Națională de Apărare „Carol I”

Abstract:
The rapid changes of the contemporary society have led to a rapid and unpredictable evolution of science and technique, generating a huge movement of ideas, inventions and discoveries, an information and high tech growth.
Higher education institutions, wanting to streamline their educational process and thus to increase student performance through training or specialization, have appealed mostly to distance learning using virtual environments for transmitting knowledge. Thus, universities have turned to the development and implementation of effective policies, appropriate to a new way of teaching and learning."
Keywords: *contemporary society, education, knowledge*

1. Introducere

Schimbările rapide din societatea contemporană au determinat o evoluție rapidă şi imprevizibilă a ştiinței şi tehnicii, generând o mişcare uriaşă de idei, de invenții şi descoperiri, o creştere exponențiala a informației şi a tehnologiilor de vârf.

Instituțiile de învățământ superior dorind să-şi eficientizeze procesul educațional şi implicit să determine creşterea performanțelor studenților, prin perfecționare sau specializare, au apelat de cele mai multe ori la învățământul deschis la distanță, utilizând mediile virtuale pentru transmiterea cunoştințelor. Astfel, universitățile s-au orientat spre dezvoltarea şi aplicarea de politici eficiente, corespunzătoare unui nou mod de predare şi învățare.

Apariția şi utilizarea la scară largă a Internetului şi tehnologiei World Wide Web a constituit o rampă de lansare a educației on-line constituind elemente centrale ale noilor modele de desfăşurare a învățământului pe suport electronic.

Termeni precum e-learning, învățământ virtual, instruire bazată pe Web (WBT- Web Based Training), comunități virtuale etc. sunt tot mai des utilizați în mediul academic, acoperind o paletă largă de aplicații şi procese care au la bază tehnologia informației. Prin e-learning sunt identificate atât aspecte privind forma şi conținutul proceselor didactice cât şi metodele şi formele de organizare a transmiterii cunoştințelor.

2. Oportunități ale sistemelor moderne de educație

Scopul fundamental al e-learning este de a asigura accesul la toate nivelurile de educație şi pregătire în condiții de performanță oriunde şi oricând cu costuri reduse. Această formă de instruire include elemente de flexibilitate care îl fac mai accesibil pentru studenți în comparație cu învățământul “face-to -face”. În acest sens, vom examina câteva oportunități ale sistemului e-learning:

- ***furnizarea conținuturilor educaționale în diverse formate*** (CD-uri, pagini Web, simulări etc.) care, utilizate adecvat, prelungesc perioada de reținere a cunoştințelor. Combinarea mai multor tipuri de media într-un mod plăcut poate fi foarte eficientă, ducând la reamintirea în totalitate a întregului material.

- ***parcurgerea materialelor într-o ordine secvențială şi logică*** pentru a fi asimilate de către studenți în manieră proprie, fără a-i constringe la coprezență sau sincronicitate.
- ***creşterii motivării studenților, implicit asigurarea succesului şcolar*** prin utilizarea metodelor interactive de învățare.
- ***utilizarea unor instrumente de comunicare şi colaborare diversificate***, oferind studenților posibilitatea accesării resurselor educaționale în acelaşi timp sub îndrumarea unui profesor (învățare sincronă) sau independent de prezența on-line a profesorului (învățare asincronă).
- ***utilizarea unor forme de predare-verificare-evaluare diversificate adaptate profilului studentului,*** fiecare utilizator având posibilitatea parcurgerii materialelor în ritm propriu. Printr-o pretestare se evaluează nivelul cunoştințelor în funcție de care se stabilesc tipul şi stilul de învățare dar şi progresul pe care trebuie să-l facă studentul.
- ***prelucrarea şi prezentarea rezultatelor obținute în urma verificărilor şi evaluărilor prin utilizarea instrumentelor statistice*** în scopul furnizării unui feedback eficient cadrelor didactice;
- ***asigurarea unui tutoriat adaptat nevoilor de cunoaştere şi dezvoltare a fiecărei categorii de studenți***;
- ***independența studentului față de spațiu***, acesta putând accesa conținuturile educaționale de la distanță, într-o atmosferă relaxantă ori la locul de muncă, în acest mod el economisind timp.
- ***independența studentului față de timp*** prin fixarea într-o manieră proprie a orarului pentru parcurgerea materiei în ritm propriu. În acest caz, studentul trebuie să cunoască noțiunile de bază din cadrul disciplinelor de studiu.
- ***rapiditatea distribuirii şi diseminării informației simultan la mai mulți studenți***, rezultatul fiind creşterea ratei de achiziție a cunoştințelor, benefică atât pentru dezvoltatorul de produse software, deoarece unele produse au un ciclu de viață scurt, cât şi pentru furnizorul de servicii educaționale care poate şcolariza un număr mai mare de persoane, fără să fie afectată eficiența instituției.

3. Limitări ale sistemelor moderne de educație şi instruire

La oportunitățile oferite de integrarea noilor tehnologii de educație şi instruire se adaugă o serie de limitări.

Dezvoltarea instituțiilor virtuale este în relație directă cu dezvoltarea şi accesul la infrastructura tehnologiilor informatice şi de comunicare. Decalajele socio-economice şi geografice constituie un punct critic al extinderii sistemelor moderne de educație şi implicit limitează achiziția de aptitudini şi cunoaştere în unele zone.

Astfel, constatăm existența unui ***număr relativ mic de instituții de învățământ care domină piața educațională virtuală*** prin rețele vaste de distribuție şi parteneriate strategice. De asemenea, ***costurile sunt foarte ridicate***, atât pentru crearea de materiale cu conținuturi speciale (simulări, animații, pagini Web) cât şi pentru asigurarea infrastructurii, din acestea rezultând taxe mai mari pentru serviciile educaționale oferite cursanților. La aceastea se adaugă limitări care privesc în mod direct studenții şi profesorii, după cum urmează:

- ***studenții trebuie să aibă o motivație clară şi un set de deprinderi privind modul de lucru independent***, calitate care poate lipsi la cei prea tineri. Pentru a lucra tot mai mult şi mai eficient pe computer, ei trebuie să fie capabili să-şi schimbe radical stilul de învățare;

- ***încălcarea frecventă a dreptului de autor*** privind materialul oferit de profesor prin preluarea şi oferirea acestuia altor cursanți dacă aceste materiale nu sunt protejate;
- ***activitatea pentru profesori şi instructori este mult mai laborioasă*** deoarece pe lângă cunoştințe în obiectul predat sunt necesare cunoştințe din mai multe domenii;
- ***întreruperea comunicării cu serverul poate perturba grav procesul de instruire*** având în vedere necesitatea utilizării ca mediu de învățare a rețelelor Internet sau intranet;
- utilizarea instrumentelor de comunicare sincronă precum videoconferințe sau chat depinde extrem de mult de ***un bun management al timpului*** deoarece toți participanții la curs trebuie să fie on-line în acelaşi timp. Nici în cazul comunicării asincrone, participanții nu sunt complet independenți de timp, deoarece nu are sens să formulezi o întrebare sau să lucrezi la un proiect comun dacă răspunsurile emise ajung cu întârziere la destinatar.

4. Concluzii

Serviciile educaționale trebuie diversificate în raport cu cerințele dezvoltării societății, prin mărirea flexibilității profesorilor şi studenților, fără a neglija obiectivele cursului. Tehnologiile informației şi comunicațiilor au facilitat dezvoltarea unor forme noi de comunicare profesor – elev , conducând la apariția unor sisteme moderne de educație de tip e-learning, care vin în completarea sistemelor educaționale tradiționale.

Bibliografie:

[6] Istrate, O. – „Educația la distanță. Proiectarea materialelor”, Editura Agata, 2000;

[7] Năftănăilă, Ion; Năftănăilă Ionel, Dicționar de Internet şi telecomunicații, Editura Tehnică, Bucureşti, 2000;

[8] Sava, Simona – Teorie şi practică în învățarea la distanță, Editura Didactică şi Pedagogică, Bucureşti, 2003**.**

[9] Petraşcu, C., *Rolul tehnologiei informației în învatamântul militar superior* în "Educație militară", Editura Academiei Forțelor Terestre "Nicolae Bălcescu", Sibiu, 2000;

[10] Sava, Simona, *Teorie şi practică în educația la distanță*, Editura Didactică şi Pedagogică, Bucureşti, 2002.

DE CE ŞI DE CINE A FOST SUSȚINUTĂ „CAUZA” ÎNDEPENDENȚEI KOSOVO?
WHY AND WHO SUPPORTED KOSOVO'S INDEPENDENCE

Drd. Dan Solescu
Academia Forțelor Terestre "Nicolae Bălcescu" Sibiu

Abstract:
The present paper aims at analysing the Great Powers and the Balkan European State's Public interests, from a Geopolitical and International Point of view, materialised by means of acknowledging or denying Kosovo's province independence.
***Keywords**: Kosovo, Great Powers, International Law, Independence*

Având în vedere, pe lângă vulnerabilitățile interne şi amenințările existente la adresa spațiului ex-iugoslav şi interesele marilor puteri pentru zonă, realizăm că acest ultim lucru are un rol de maximă importanță, modelând evoluția întregului sistem de securitate din zona balcanică.

În anii 1989-1992, SUA a avut o atitudine de neimplicare directă în gestionarea crizei iugoslave. Mai mult, oficialii nord-americanii au considerat Yugoslavia ca un „vechi partener"opus „hegemoniei sovietice" şi în consecință nu a încurajat mişcările separatiste din cadrul federație.

Inițial în 1990-1991 Moscova a pledat pentru un „directorat" al marilor puteri în Balcani şi în favoarea menținerii R.S.F. Yugoslavia. Cu timpul, concomitent cu evoluțiile crizei iugoslave şi cu implicarea serioasă a SUA în regiune, Moscova a renunțat la pretențiile de hegemonie politică în Europa de Sud-Est.

La începutul crizei din R.S.F. Yugoslavia, Comunitatea Europeană – din care făcea parte un singur stat balcanic, Grecia – s-a pronunțat pentru continuarea negocierilor între republicile iugoslave precum şi pentru identificarea unei soluții de supraviețuire a statului federativ. Datorită presiunii Germaniei, Consiliul Ministrilor de Externe ai CE (UE) a recunoscut la 16-17 decembrie 1991, independența Croației şi a Sloveniei.

Există numeroase comentarii occidentale asupra faptului că violențele din Slovenia, Croația, Bosnia-Hețegovina, Kosovo şi Macedonia au fost alimentate şi susținute din exterior, iar presa sârbă numeşte şi principalii susținători europeni:- Germania, Austria şi Ungaria care au sprijinit Slovenia şi Croația nu numai dintr-o solidaritate bazată pe relațiile lor tradiționale şi pe o comuniune catolică, ci şi din interese geopolitice fiind, în acelaşi timp şi beneficiari ai acestor violențe care au condus la destrămarea federației iugoslave.

De fapt, nici nu există prea multe dovezi în favoarea implicării directe a statelor menționate anterior în disoluția statului iugoslav, cu excepția unor acțiuni de furnizare de arme, echipament militar, asistență prin trimiterea unor consilieri şi instructori pentru armatele republicilor care s-au desprins din R.F. Iugoslavia, ca şi pentru formațiunile paramilitare ale unor grupări politice separatiste, angajate în lupta împotriva autorităților federale de la Belgrad.[1]

Germania s-a dovedit a fi cea mai activă în promovarea intereselor sale în spațiul iugoslav, deoarece guvernul de la Bonn a fost presat să acționeze de către ierarhia catolică germană şi de către mass –media bavareză care au jucat un rol crucial în dezvoltarea sentimentului public german favorabil recunoaşterii celor două state.[2] Recâştigându-şi statutul de mare putere şi depăşind relativ uşor complexele şi reticențele inițiale referitoare la angajarea sa cu trupe în operațiuni de menținerea păcii, desfăşurate peste hotare, Germania are

[1] Florian Gârz, *Iugoslavia în flăcări*, Casa Editorială ODEON, 1993, pp. 86-90;
[2] Samuel P. Huntington, *Ciocnirea civilizațiilor şi refacerea ordinii mondiale*, Editura Antet, 1998, p.420.

în prezent consistente contingente militare din compunerea forțelor internaționale de menținerea păcii, care operează sub mandat ONU, în Bosnia-Herțegvina şi în Kosovo.

Austria a adoptat, față de criza iugoslava, o politică extrem de fățișă, uneori dusă până la cinism, sprijinind pe toate planurile Slovenia şi Croația, în eforturile lor de a părăsi federația şi de a distruge R.S.F.Iugoslavia.

Ungaria a încurajat permanent şi a sprijinit nemijlocit acțiunile secesioniste, atât ale Sloveniei, dar mai ales ale Croației. Evenimentele politice din Europa centrală şi de est dar mai ales cele din fosta Iugoslavie, până la aderarea Ungariei la NATO a pus în lumină, recrudescența, pe toate planurile ale revizionismului maghiar. Deosebit de semnificativă în acest sens, a fost declarația făcută în iulie 1991 de către primul ministru Jozsef Antall, în care susținea următoarele pretenții: *"tratatele internaționale au trasat granițele de sud ale Ungariei cu Iugoslavia şi nu cu Serbia"*.[1]

Bulgaria şi Albania au avut evidente interese şi revendicări față de R.F. Iugoslavia, dispariția federației făcând să crească ponderea lor în raporturile regionale de putere, însă se manifestă cu prudență întrucât nu au forța şi nici nu este întrunită suma condițiilor favorizante promovării intereselor lor. Oficial, Bulgaria s-a pronunțat pentru soluționarea pe cale paşnică a conflictului În opinia autorităților bulgare conflictul reprezenta un pericol pentru întreaga Peninsula Balcanică. Albania deşi s-a pronunțat pentru autonomia provinciei KOSOVO şi a declarat că nu doreşte modificarea granițelor, în fapt majoritatea liderilor albanezi doresc într-un viitor nu prea îndepărtat chiar alipirea la "patria mama".

Turcia s-a manifestat în principal în favoarea minoritarilor turci din Macedonia, Kosovo, a musulmanilor din Bosnia-Herțegovina şi din Sandjak. Recunoşterea Republicii Macedonia, cu numele constituțional al acesteia, o plasează în contradicție cu Grecia şi Uniunea Europeană.

Franța a susținut menținerea *statu quo-ului* balcanic, sprijinind politic Belgradul în încercarea acestuia de a salva federația iugoslavă, intrând însă pe contrasens cu Berlinul, în prima fază, ulterior cedând şi raliindu-se poziției acestuia, de recunoaştere a independenței Croației şi Sloveniei. În timpul intervenției militare împotriva Iugoslaviei, dintre toate națiunile europene Franța a contribuit cu cel mai important contigent de soldați. Cu toate acestea, sistematic, Franța a fost evitată sau chiar exclusă din procesul deciziilor militare în timpul ostilităților.

Astăzi interesele UE privind spațiul balcanic sunt clare: realizarea şi promovarea unui mediu de securitate stabil la porțile UE având în vedere extinderea Uniunii până în vecinătatea Serbiei şi Muntenegru. În acest sens UE va lupta pentru stabilizarea provinciei Kosovo şi reconstrucția economică a zonei.

UE a optat pentru independența Kosovo în încercarea de a evita noi confruntări etnice sângeroase. Preşedintele francez Nicholas Sarkozy a dat de înțeles Serbiei, în cadrul Consiliului European de iarnă din decembrie 2009 de la Bruxelles, că are un viitor în Uniunea Europeană, dacă va respecta drepturile omului şi independența Kosovo. Deosebit de jignită, Serbia a respins oferta.

SUA s-a apropiat cel mai mult de poziția Marii Britanie, în ce priveşte problema provinciei Kosovo. De fapt s-a urmărit acelaşi obiectiv ca şi în timpul războiului din Iugoslavia – slăbirea Serbiei. Americanii şi britanicii nu au nevoie de un stat puternic în această zona, dar obținerea independenței de către regiunea kosovară ar putea creea un precedent periculos şi în alte state şi regiuni cu probleme etnice.

Față de criza din Kosovo, la Washington au existat două tendințe: una de menținere a provinciei în cadrul Serbiei-Muntenegru şi alta prin care se dorea formarea a trei republici independente. Crearea noului stat fondat pe baze etnice, a fost imediat recunoscută de

[1] Florian Gârz, *Op. cit*., p.87.

Washington, ceea ce era normal, deoarece bandele teroristo-mafiote UCK ce controlau teritoriul sunt strâns legate de interesele SUA care au vrut şi au generat această situaţie pentru a-şi consolida implantarea într-o regiune în care obiectivul lor strategic este slăbirea Rusiei şi controlul culoarului energetic de la Marea Caspică la Marea Neagră.[1]

Pentru a asigura securitatea viitorului „coridor de energie" - oleoductul AMBO, din cadrul Trans- Balkan Oil -, în iunie 1999 SUA au instalat în Kosovo una dintre importantele lor baze militare: Camp Bondsteel, cea mai mare bază militară americană construită după războiul din Vietnam şi principala baza a armatei SUA aflată sub comanda KFOR. Amplasarea bazelor militare ale SUA urmăreşte marile trasee energetice ale planetei, dezvăluind un proiect ambiţios pentru controlul pe termen lung al resurselor mondiale. O vastă reţea, capabilă să avanseze şi să protejeze interesele americane în orice colţ al globului. *Washington Post* scria, în 1999: *„Cu un Orient Mijlociu tot mai fragil, trebuie să construim baze în Balcani, pentru a ne asigura petrolul de la Marea Caspică". „Este clar acum că axa Est-Vest va combina cele două oleoducte unind Marea Caspică de Marea Adriatică, Asia Centrală de Europa"*, concluziona cotidianul italian Sole 24 Ore.[2]

Poziţia actuală a Federaţiei Ruse faţă de problemele Europei de Sud-Est exprimă capacitatea remarcabilă a diplomaţiei Moscovei de a se adapta realităţilor epocii. În timpul crizei din Kosovo, avansarea unor propuneri concrete de către Moscova a contribuit la începerea negocierilor şi la încetarea loviturilor aeriene NATO. În perspectiva împingerii dispozitivului NATO în Europa de Est şi în Balcanii de Vest, ultimele trupe ruse de menţinere a păcii s-au retras din Balcanii de Vest. Federaţia Rusă rămâne pe mai departe foarte activă din punct de vedere cultural şi economic în Balcani. Moscova consideră, însă, că abordarea crizei din Kosovo reprezintă un „eşec" NATO şi ONU. Independenţa Kosovo nu este decât un episod al noului „Război Rece" în care se continuă confruntarea dintre SUA şi Rusia.[3]

Rezoluţia 1244 cerea Republicii Federale Iugoslavia să îşi retragă forţele din Kosovo, şi să predea provincia Naţiunilor Unite. Problema este că deşi rezoluţia cerea *"o soluţie politică la criza din Kosovo"*, nu se specifica ce soluţie ar trebui să existe. Apoi, nu au mai existat alte rezoluţii ale Consiliului de Securitate ONU, care să mandateze independenţa Kosovo. Multe guverne occidentale au argumentat însă că, în condiţiile în care rezoluţia 1244 se referea la principii generale, cu care miniştrii de Externe G8 au fost de acord înaintea rezoluţiei, acestea ar trebui folosite ca bază pentru acceptarea independenţei.

Aceste principii includ desfăşurarea în Kosovo a unei *"prezenţe internaţionale, civile şi de securitate"*, şi *"facilitarea unui proces politic, de natură să determine viitorul statut al Kosovo"*.

Serbia a obţinut în octombrie 2008, acordul Adunării Generale a ONU de a sesiza Curtea de la Haga cu privire la legalitatea proclamării independenţei Kosovo, iar în perioada 1-11 decembrie 2009 împreună cu Republica Kosovo şi 29 de state a luat parte la procedura orală în faţa CIJ.

Belgradul a afirmat la începerea audierilor, că declaraţia de independenţă a Kosovo este "*o provocare pentru ordinea juridică fondată pe principiul suveranităţii statelor*".[4] Dezbaterea s-a concentrat pe întrebarea dacă declaraţia de suveranitate a Kosovo este conformă cu dreptul internaţional, dacă integritatea teritorială a Serbiei a fost violată şi dacă rezoluţia 1244 a ONU a permis independenţa.

---

[1] Charles SAINT-PROT, Kosovo: *Un dangereux précédent*, http://www.etudes-geopolitiques.com/editorial_kosovo.asp.

[2] www.Globalizarea. com/globalizare-ştiri-condpet.htm, *Oleoductul Baku-Tbilisi-Ceyhan şi rivalitatea marilor puteri în Asia Centrală.*

[3] Petre DUŢU, *GLOBALIZARE versus SEPARATISM POLITIC*, Editura Universităţii Naţionale de Apărare „Carol I" Bucureşti, 2010 p.95;

[4] Viorela Precupaş, *Audierile în cadrul CIJ privind independenţa Kosovo s-au încheiat*, în Adevărul.ro, 11 Decembrie, 2009.

Diplomația sârbă a criticat în termeni duri sprijinul primit de Pristina din partea SUA în procesul de legitimizare a declarației de independență, Belgradul acuzând în numeroase ocazii SUA că ar exercita presiuni economice, politice şi juridice pentru a obține recunoaşterea independenței Kosovo din partea unor state.

Un număr de 15 din cele 29 de alte state care au participat la procedura orală au recunoscut independența Kosovo. Printre celelalte 14 se numără state precum Spania, China şi Rusia, care se tem că precedentul kosovar ar putea încuraja separatismul de pe propriile teritorii.[1]

Până în acel moment, 63 de state membre ale ONU, au recunoscut independența Republicii Kosovo, inclusiv 22 din cele 27 de țări membre ale Uniunii Europene, în timp ce 127 continuă să considere acest teritoriu drept parte integrantă a Serbie. Conform surselor diplomatice de la Pristina, citate în exclusivitate de agenția Karadeniz-Press,[2] până la începutul procedurilor de la Curtea Internațională de Justiție, următoarele state au recunoscut independența Republicii Kosovo: Afghanistan, Albania, Australia, Austria, Bulgaria, Burkina Faso, Coreea de Sud, Costa Rica, Franța, Turcia, SUA, Marea Britanie, Senegal, Letonia, Germania, Estonia, Italia, Danemarca, Luxemburg, Peru, Belgia, Polonia, Elveția, Irlanda, Suedia, Olanda, Islanda, Slovenia, Finlanda, Japonia, Canada, Principatul Monaco, Ungaria, Croația, Lituania, Principatul Liechtenstein, Norvegia, Insulele Marshall, Nauru, San Marino, Cehia, Liberia, Sierra Leone, Columbia, Belize, Malta, Samoa, Portugalia, Muntenegru, Macedonia, Emiratele Arabe Unite, Malaezia, Statele Federate ale Micronezie, Panama, Maldive, Palau, Republica Gambia, Regatul Arabiei Saudite, Comore, Bahrain, Regatul Hasemit al Iordaniei, Republica Dominicana, Noua Zeelanda. Totodata, şi regimul separatist din insula Taiwan, care îşi revendică independența față de China comunista, a recunoscut independența Kosovo.

Oficiali americani au cerut Curții Internaționale de Justiție să recunoască declarația de independență a Kosovo față de Serbia, dând asigurări că această decizie a stabilizat situația din Balcani.[3]

Harold Hongju Koh, şeful delegației americane la Haga, a susținut în fața celor 15 judecători CIJ că declarația Kosovo a fost în conformitate cu Rezoluția 1244 a ONU, care spunea acesta „*anticipa, fără a impune, că independența poate fi cea mai potrivită direcție pentru viitorul statut al Kosovo*". [4]

Rezoluția nu prevedea „*absolut nimic legat de integritatea teritorială a Republicii Federative Iugoslavia după perioada interimară*", a afirmat Koh.[5] Mai mult decât atât, a adăugat acesta, rezoluția omitea special orice referire la Kosovo ca parte a Serbiei, şi nu a Iugoslaviei.

Conform oficialului american declarația unilaterală de independență a provinciei Kosovo a încheiat un capitol turbulent din istoria Balcanilor de vest şi a adus stabilitate în regiune. Acesta a avertizat Curtea să se gândească bine înainte de a redeschide "*acest trecut tragic*" şi, astfel, de a împiedica provincia "*să se îndrepte spre un viitor promițător*" şi le-a dat judecătorilor doua variante: ori să se pronunțe în favoarea recunoaşterii independenței, ori să nu se pronunțe deloc.[6]

Uniunea Europeana a trasat, aşa cum i se cere de către procedurile UE, un document în care să justifice propria misiune în Kosovo. Argumentele desfăşurării sunt aceleaşi folosite

[1] Cristina Iana, SUA, Rusia şi Spania trebuie să se pronunțe asupra independenței Kosovo, în Adevărul.ro, 7 Decembrie, 2009.
[2] Isac Mihai, *Independența Kosovo, judecată la Haga*, Karadeniz- Press, 10 Decembrie, 2009;
[3] Telegrafonline.ro, SUA cer CIJ să recunoască independența Kosovo, 9 Decembrie, 2009;
[4] Linda Karadaku pentru Southeast European Times din Pristina – 10 Decembrie, 2009;
[5] Idem.
[6] Isac Mihai, *Op.cit*.

pentru a justifica recunoaşterea. Documentul argumentează că independenţa Kosovo este în spiritul rezoluţiei 1244, chiar dacă nu este formulată ca atare. În plus, dă aprobare unei recunoaşteri internaţionale*: "În general, o dată ce o entitate s-a transformat într-un stat, în sensul legii internaţionale, trebuie luată o decizie politică, pentru a fi recunoscut."*[1] În ce priveşte legalitatea misiunii UE, se argumentează că nu se poate opri cu nimic preluarea controlului de la ONU de către UE, pentru că rezoluţia 1244 se referă doar la *"prezenţe internaţionale civile şi de securitate"*.

Declararea independenţei nu a violat principiul integrităţii teritoriale, a declarat reprezentantul Franţei în Consiliul Permanent al ONU, deoarece acest principiu se aplică doar relaţiilor dintre ţări, nu şi între ţări şi entităţi.

Reprezentantul Norvegiei, Rolf Einar Fife, a declarat că propria sa ţară a denunţat unilateral, în 1905, uniunea cu Suedia şi că declaraţiile de independenţă nu sunt, în sine, *„obiectul prevederilor dreptului public internaţional"*. Acesta a descris proclamaţia de suveranitate a Kosovo drept *„o declaraţie a liderilor aleşi democratic, care sunt pe picior de egalitate cu membrii adunării constitutive, al căror scop explicit este acela de a reprezenta voinţa poporului"*.[2]

Finlanda a reiterat acest sentiment, declarând că *"poporul determină soarta teritoriul... teritoriul nu determină soarta poporului"*.[3]

La rândul său, Iordania a argumentat că nici Serbia şi nici Iugoslavia lui Slobodan Milosevic nu pot fi considerate moştenitoarele legale ale Republicii Socialiste Federative Iugoslavia şi astfel nu pot deţine autoritatea de drept asupra Kosovo.[4]

Croaţia a argumentat că în Iugoslavia federativă, Kosovo s-a bucurat de o mare autonomie şi că pretenţia Belgradului de a fi succesorul Iugoslaviei federative *„nu are temei legal"*. Oficialii croaţi au susţinut declaraţia unilaterală de independenţă a Kosovo, văzând acest proces ca soluţia definitivă pentru pacificarea regiunii. Poziţia Croaţiei a fost reconfirmată de preşedintele croat Stipe Mesic, care a declarat într-un amplu interviu pentru mass-media sârbă că independenţa Kosovo este ireversibilă. Intervenţia favorabilă a Croaţiei în favoarea independenţei Republicii Kosovo în faţa CIJ a răcit considerabil relaţiile dintre Belgrad şi Zagreb, provocând protestele publice ale diplomaţiei sârbe

Avocaţii independenţei Kosovo afirmă că, deşi o astfel de speţă contravine dreptului internaţional, asistăm la un caz excepţional, care nu trebuie perceput ca **precedent** în dreptul internaţional sau în cutuma dreptului internaţional Aceiaşi avocaţi explică că Rezoluţia 1244 a Consiliului de Securitate ONU pregătea deja terenul pentru această decizie, fiind vorba un caz excepţional.

Contraargumentele Serbiei şi Rusiei sunt simple. Serbia, statul suveran, nu este de acord cu independenţa Kosovo, atât timp cât nu există o rezoluţie a Consiliului de Securitate care să autorizeze desprinderea Kosovo de Serbia. Prin urmare, independenţa este ilegală. Unii membrii ai Uniunii Europene - Grecia, Spania, Cipru, Slovacia, Bulgaria şi România - sunt de acord, deşi nu au blocat misiunea UE in Kosovo.

Principalul argument al Rusiei este că Rezoluţia nr. 1244 a Consiliului de Securitate ONU, care recunoaşte integritatea teritorială a Serbiei şi modificarea statutului Kosovo doar prin negocieri, este încă în vigoare şi nu permite proclamarea unilaterală a independenţei.[5] Cele doua state punctează articolul 10 din rezoluţia 1244, care autorizează o autonomie substanţiala pentru Kosovo, în cadrul Republicii Federale Iugoslavia. În plus, cele doua state argumentează că rezoluţia 1244 vorbeşte despre organizaţii internaţionale care trebuie

---

[1] Ada Voicu, *Argumente juridice pro şi contra recunoaşterii Kosovo*, Ziare.com, 17 Februarie 2008;
[2] www. Europa.md, *Noi argumente cu privire la independenţa Kosovo* la CJI, 30 Decembrie, 2009;
[3] SET imes.com, *Noi argumente cu privire la independenţa Kosovo la CJI*, 10 Decembrie 2009;
[4] www.divers.ro, *Audieri disputate in cazul independentei Kosovo.*
[5] *Răzvan Ciubotaru ,* România înfruntă SUA în lupta pentru Kosovo, *Cotidianul.ro, 9 Decembrie, 2009;*

desfăşurate în Kosovo sub auspiciile Organizației Națiunilor Unite, ceea ce nu face legitimă misiunea UE.

Luând partea Serbiei, ambasadorul Rusiei în Olanda, Kirill Gevorgian a negat că poporul Kosovo a fost vreodată „*recunoscut ca o unitate autonomă*." Rezoluția 1244, a argumentat acesta, nu poate fi interpretată astfel încât să permită „*secesiunea unei regiuni dintr-un stat suveran*". Acesta este, declară Gevorgian, unul dintre motivele pentru care Rusia a votat în favoarea rezoluției declarând că, *"în 2008, era clar că autoritățile sârbe nu mai puteau reprezenta nici un fel de amenințare pentru populația kosovară şi că existau toate şansele de a negocia o soluție pentru o autoguvernare reală, în cadrul Serbiei"*.[1] Delegația rusă a transmis Curții de la Haga că recunoaşterea independenței Kosovo le-ar da un semnal greşit militanților separatişti din toate colțurile lumii.

Spania a susținut la Curtea Internațională de Justiție că, potrivit dreptului internațional, declararea în mod unilateral a independenței provinciei sârbe Kosovo în februarie 2008 este ilegală şi "*nu este în concordanță cu dreptul internațional, nici cu principiul suveranității şi integrității teritoriala a Serbiei*", a spus Concepcion Escobar Hernandez, consilier în cadrul Ministerului Afacerilor Externe, citat de Focus, iar reglementările dreptului internațional "nu pot fi negate". Spania a argumentat că, declarându-şi independența, Kosovo "şi-a asumat competențe" care corespundeau Consiliului de Securitate al ONU, apreciînd că acest organism şi nu "instituțiile provizorii" de guvernare de la Pristina trebuie să "decidă în legătură cu statutul politic final" al provinciei. Rezoluția 1244 este în continuare în vigoare, iar această rezoluție, prin care Kosovo trecea în 1999 sub administrarea internațională a ONU, stabilea autoguvernarea provinciei în cadrul teritorial al Serbiei, prezervând suveranitatea şi integritatea teritoriala a acesteia. Spania a respins totodată argumentul Croației potrivit căreia declararea independenței era singura ieşire posibilă pentru a menține stabilitatea şi pacea în regiune. Madridul a argumentat de asemenea că *"liniştea Consiliului de Securitate"* față de declarația de independență *"nu poate fi văzută ca o forma de acceptare"* de către acest organism al ONU, ci mai degrabă ca un *"efect al lipsei de consens"* din cadrul organizației.

Poate cel mai corect argument în această dezbatere a fost adus de delegația din Burundi, care s-a abținut să ia vreo parte, susținând că teritoriul va continua să existe ca entitate independentă indiferent de decizia curții.

Bibliografie:

I. Lucrări fundamentale, studii , articole

1. CIUBOTARU Răzvan , *Bolile copilăriei Kosovo*, Codidianul.ro, 17 februarie, 2010;

2. CIUBOTARU Răzvan , *România înfruntă SUA în lupta pentru Kosovo*, Cotidianul.ro, 9 Decembrie, 2009;

3. DUȚU Petre, *GLOBALIZARE versus SEPARATISM POLITIC*, Editura Universității Naționale de Apărare „Carol I" Bucureşti, 2010;

4. GÂRZ Florian, *Iugoslavia în flăcări*, Casa Editorială ODEON, 1993;

5. HUNTINGTON Samuel P., *Ciocnirea civilizațiilor şi refacerea ordinii mondiale*, Editura Antet, 1998;

6. IANA Cristina, *SUA, Rusia şi Spania trebuie să se pronunțe asupra independenței Kosovo*, în Adevărul.ro, 7 Decembrie, 2009;

7. ISAC Mihai, *Independența Kosovo, judecată la Haga*, Karadeniz- Press, 10 Decembrie, 2009;

8. KARADAKU Linda pentru Southeast European Times din Pristina – 10 Decembrie, 2009;

[1] Alina Matiş, *SUA le impun magistraților de la Haga recunoaşterea independenței Kosovo*, în Gardianul, 10 Decembrie, 2009.

9. MATIŞ Alina, *SUA le impun magistraţilor de la Haga recunoaşterea independenţei Kosovo*, în Gardianul, 10 Decembrie, 2009;

10. PRECUPAŞ, Viorela, *Audierile în cadrul CIJ privind independenţa Kosovo s-au încheiat*, în Adevărul.ro, 11 Decembrie, 2009;

11. SAINT-PROT Charles, *Kosovo: Un dangereux précédent*, http://www.etudes-geopolitiques.com/editorial_kosovo.asp;

12. Telegrafonline.ro, *SUA cer CIJ să recunoască independenţa Kosovo*, 9 Decembrie, 2009;

13. VOICU Ada, *Argumente juridice pro şi contra recunoaşterii Kosovo*, Ziare.com, 17 Februarie 2008;

II. Alte surse

1. www. Europa.md, *Noi argumente cu privire la independenţa Kosovo la CJI*, 30 Decembrie, 2009;

2. www.divers.ro, *Audieri disputate în cazul independenţei Kosovo;*

3. www.Globalizarea. com/globalizare-ştiri-condpet.htm, *Oleoductul Baku-Tbilisi-Ceyhan şi rivalitatea marilor puteri în Asia Centrală.*

EUROJUST ŞI IMPACTUL SĂU ASUPRA POLITICII EXTERNE ŞI DE SECURITATE COMUNĂ A UNIUNII EUROPENE
EUROJUST AND ITS IMPACT ON COMMON FOREIGN AND SECURITY POLICY OF THE EUROPEAN UNION

Asist.univ.drd. Sergiu Adrian VASILE
Academia de Poliție „Alexandru Ioan Cuza" București

Abstract:
Eurojust is a judicial cooperation body created to help provide safety within an area of freedom, security and justice. Eurojust was set up by the Council of the European Union in February 2002 (Council Decision 2002/187/JHA) to improve the fight against serious crime by facilitating the optimal co-ordination of action for investigations and prosecutions covering the territory of more than one Member State with full respect for fundamental rights and freedoms. Eurojust is composed of 27 National Members, one from each EU Member State. These are senior and experienced judges, prosecutors, or police officers of equivalent competence, who together form the College of Eurojust.
Keywords: *EUROJUST, OLAF, securitate, cooperare, sistem juridic, strategie.*

1. Considerații introductive

Securitatea europeană este considerată o precondiție pentru prosperitate şi libertate. De aceea, Uniunea Europeană abordează într-o primă strategie de securitate comprehensivă atât măsuri de securitate civile, cât şi militare[1]. În această primă strategie de securitate europeană, primul document oficial de acest tip publicat şi intitulat *O Europă sigură într-o lume mai bună* (*A secure Europe în a better world*) mediul de securitate este caracterizat *unul al granițelor din ce în ce mai deschise în care aspectele de securitate internă şi externă sunt indisolubil legate, iar o precondiție a dezvoltării este asigurarea securității deoarece conflictele nu numai că distrug infrastructura, inclusiv cea socială, dar încurajează şi criminalitatea, descurajează investițiile şi face activitatea economică normală imposibilă*[2].

În acest sens este nevoie ca statele să facă schimb de resurse, idei şi informații pentru a atrage valori individuale, pentru a beneficia de pe urma experienței şi perspectivelor altora, precum şi să îmbunătățească interoperabilitatea dintre tehnologii şi proceduri.

Prin cercetare şi dezvoltarea tehnologiilor din domeniul securității se pot extinde diversitatea echipamentelor pentru gestionarea situațiilor de urgență de care dispun unitățile de intervențiile rapide, care se confruntă, în mod tipic, cu provocări similare la nivel internațional. Numai prin investiții în cunoaştere şi dezvoltând noi tehnologii, cetățenii europeni vot fi protejați de pericole cum ar fi terorismul, dezastrele naturale şi crimele, dar în acelaşi timp li se respectă dreptul la intimitate şi le sunt protejate drepturile fundamentale.

Asigurarea securității şi apărării statelor se consideră realizate în momentul în care nu trebuiesc sacrificate interesele proprii în favoarea altui stat, grup de state sau organisme internaționale şi care, în caz că se atentează la componente ale securității ei, poate să şi le mențină, inclusiv cu ajutorul forțelor armate.

---

[1] Strategia de Securitate a Uniunii Europene a fost adoptată de Consiliul European în decembrie 2003, reprezentând un efort de a identifica şi aplica un concept strategic al UE care să evalueze riscurile şi amenințările comune la adresa securității europene, precum şi mijloacele pentru eliminarea acestor riscuri (*Strategia de Securitate a UE, A secure Europe în better world*, decembrie 2003, Bruxelles, pe *www.europa.eu.int*);

[2] În document se mai afirmă că există un anumit număr de țări şi regiuni care sunt prinse într-un cerc vicios al conflictelor, insecurității şi sărăciei,iar competiția pentru resursele naturale va fi agravată de încălzirea globală în următorii ani, şi se vor crea probabil mai multe turbulențe şi mişcări de migrație în diferite regiuni, cf.. Strategia de Securitate a Uniunii Europene *www.europa.eu.int;*

Istoria Uniunii Europene se întinde de la declarația lui *Robert Schumann*, din anul 1950 (crearea *Comunității Europene a Cărbunelui*), până la primele valuri de aderare din anii 70 şi 80, de la instituirea Pieței Unice în 1993 până la lansarea monedei Euro şi deschiderea negocierilor de aderare cu țările Europei Centrale şi de Est.

Planul Schumann (**CECO**[1]), apoi **Euratom (CEEA[2])**, *Piața Comună* (**CEE**[3]), cele trei tratate de bază (*Roma, Maastricht, Amsterdam*), la care aveau să adere succesiv celelalte state din Europa Occidentală, nu au fost de-a lungul ultimilor ani decât etapele aceluiaşi parcurs federator, bazat pe principiul în virtutea căruia reconstruirea, dezvoltarea şi mai ales consolidarea țărilor europene nu puteau fi concepute *"unul fără celălalt"*, ci numai *"unul împreună cu celălalt"*.

Politica externă şi de securitate comună reprezintă aşadar cadrul instituțional care permite UE să se exprime unitar în problemele de politică externă, întărind legitimitatea acestui for, pe plan internațional. Pe scurt, acesta este mecanismul şi motivația care ghidează evoluția strategiilor, instituțiile acționale ale acestui demers fiind deja operaționale, oferind Uniunii Europene mecanismele de negociere în politica externă şi de securitate[4].

Aplicarea *Politicii externă şi de securitate comună* la nivel european nu afectează dreptul statelor membre de a-şi aplica propriile politici externe şi de securitate, ci le oferă acestora un mijloc suplimentar de acțiune. În ciuda teoriilor funcționaliste de până acum, guvernele nu au părut a fi prea dornice de a-şi delega atribuțiile unor instituții supranaționale[5]. Principala responsabilitate în formularea acestei strategii revine Consiliului European, care defineşte principiile generale şi stabileşte strategiile comune.

Unul dintre obiectivele cele mai râvnite (cel puțin de către marile curente de opinie) era acela al definirii *unei identități a Uniunii în arena internațională*, prin realizarea unei politici externe şi de securitate comună care putea conduce, într-un moment viitor, la o apărare comună.

Pentru consolidarea luptei împotriva crimei organizate, Consiliul European de la Tampere, din 15 şi 16 octombrie 1999, a decis înființarea unei unități *Eurojust*[6], formată în conformitate cu sistemele juridice al statelor membre, dintr-un membru național detaşat de fiecare stat membru, fiind un procuror, magistrat sau ofițer de politie, cu competențe echivalente. Fiecare membru național poate fi asistat de o persoană sau, dacă este necesar, de mai multe persoane.

2.Etapele înființarea Eurojust

Eurojust este un organism al Uniunii Europene, cu personalitate juridică, finanțat de la bugetul general al Uniunii Europene.

În contextul investigațiilor şi urmăririlor, referitoare la unul sau la mai multe state membre, în special atunci când aceste delicte sunt comise în mod organizat, obiectivele Eurojust sunt următoarele[7]:

a) stimularea şi îmbunătățirea coordonării, între autoritățile competente ale statelor membre, ale investigațiilor şi urmăririlor din statele membre, luând în considerare orice cerere

---

[1] Abr.ro. CECO - *Comunitatea Europeană a Cărbunelui şi Oțelului;*
[2] Abr.ro. CEEA - *Comunitatea Europeană a Energiei Atomice;*
[3] Abr.ro. CEE - *Comunitatea Economică Europeană;*
[4] *Interviu cu Jonathan Scheele: România şi Uniunea Europeană,* Revista *Studii de Securitate,* nr.2(3)/2004, p. 5;
[5] Lumea 2005*: enciclopedie politică şi militară (studii strategice şi de securitate*), Editura Centrului Tehnic Editorial al Armatei, Bucureşti, 2005, p. 225;
[6] Decizia Consiliului nr.187/28 februarie 2002 pentru înființarea Eurojust în vederea consolidării luptei împotriva delictelor grave;
[7] Art.3, alin.1 din Decizia Consiliului nr.187/28 februarie 2002 pentru înființarea Eurojust în vederea consolidării luptei împotriva delictelor grave;

provenită de la o autoritate competentă a unui stat membru şi orice informaţii transmise de orice organism competent, în virtutea prevederilor adoptate în cadrul Tratatelor;

b) îmbunătăţirea cooperării dintre autorităţile competente din statele membre, în special prin facilitarea executării asistenţei juridice mutuale internaţionale şi implementarea cererilor de extrădare;

c) sprijinirea autorităţilor competente din statele membre pentru eficientizarea acţiunilor lor de investigaţii şi urmărite.

În plus, la cererea unei autorităţi competente a unui stat membru, Eurojust poate să participe la acţiunile de investigaţii şi urmărire, doar în legătură cu acel stat membru şi un stat non-membru, în cazul în care a fost încheiat un acord de cooperare cu acel stat sau dacă într-un anumit caz există un interes esenţial în acordarea acestei asistenţe.

Competenţa generală a unităţii Eurojust include tipurile de delicte în legătură cu care *Europol*[1]-ul este întotdeauna competent să acţioneze[2], dar şi altele precum: delicte informatice, frauda şi corupţia şi orice delict penal care afectează interesele financiare ale Comunităţii Europene, spălarea veniturilor provenite din delicte, delicte de mediu sau participarea la acţiunile unei organizaţii criminale[3].

Pentru alte tipuri de delicte decât cele menţionate, Eurojust poate, în plus, să participe la acţiunile de investigaţii şi urmărire, la cererea unei autorităţi competente dintr-un stat membru. Pentru îndeplinirea obiectivelor sale, Eurojust va îndeplini sarcinile sale prin unul/mai mulţi membri naţionali sau printr-un Colegiu în următoarele situaţii:

- la cerere, de unul/mai mulţi membri naţionali implicaţi într-un caz tratat de Eurojust;
- când cazul implică acţiuni de investigaţii sau urmărire, care au repercusiuni la nivelul Uniunii sau care pot afecta alte state membre decât cele implicate în mod direct;
- atunci când este implicată o chestiune generală referitoare la îndeplinirea obiectivelor sale;
- atunci când Decizia Eurojust prevede altfel.

În acest sens, atunci când îşi îndeplineşte sarcinile, Eurojust va indica dacă acţionează prin intermediul unuia sau mai multor membri naţionali sau ca un Colegiu.

3. Detalierea calităţii de *Membri naţionali*

Membrii naţionali vor fi guvernaţi de legea naţională a Statului Membru al lor în ceea ce priveşte statutul lor. Durata funcţiei unui membru naţional va fi stabilită de Statul Membru de origine. Toate informaţiile schimbate între Eurojust şi Statele Membre, vor fi transmise prin intermediul membrului naţional.

Fiecare Stat Membru va defini natura şi cuantumul puterilor judiciare pe care le acordă membrului său naţional pe propriul său teritoriu. El va defini, de asemenea, dreptul unui membru naţional de a acţiona în legătură cu autorităţile judiciare străine, în conformitate cu angajamentele sale internaţionale. Atunci când îl numeşte pe membrul său naţional şi la orice altă dată dacă este cazul, Statul Membru va notifica pe Eurojust şi Secretariatul General al Consiliului despre decizia sa, astfel încât acestea să le poată informa pe celelalte State Membre. *Hazel Smith* spunea că în pofida faptului că uneori încă domină anumite interese, ca normă generală putem vorbi despre o politică externă etică ca urmare a presiunilor exercitate de către societatea civilă[4]

---

[1] Înfiinţarea EUROPOL a fost convenită prin Tratatul de la Maastricht privind Uniunea Europeană din 7 februarie 1992, dar organizaţia a început să îşi desfăşoare toate activităţile în data de 1 iulie 1999;
[2] A se vedea Articolului 2 din *Convenţia Europol* din 26 iulie 1995;
[3] În sensul Deciziei Comune a Consiliului 98/733/JHA din 21 decembrie 1998;
[4] Hazel Smith, *European Union Foreign Policy*, London, Pluto Press, 2002;

Pentru îndeplinirea obiectivelor Eurojust, membrul național va avea acces la informațiile cuprinse în cazierele naționale sau în orice ale registru din Statul sau Membru, în acelaşi fel aşa cum se stipulează în legea sa națională în cazul unui procuror, judecător sau ofițer de poliție cu competență echivalentă.

Atunci când Eurojust acționează prin intermediul membrilor săi naționali implicați va putea solicita autorităților competente ale Statelor Membre implicate să ia în considerare: demararea unei investigații sau urmăriri a unor anumite acțiuni; acceptarea ca una din acestea poate fi într-o poziție mai bună pentru a angaja o investigație sau pentru a urmări anumite acțiuni; coordonarea dintre autoritățile competente ale statelor membre implicate; înființarea unei echipe comune de investigații, în concordanță cu instrumentele de cooperare relevante şi transmiterea oricăror informații care sunt necesare, în vederea îndeplinirii sarcinilor sale.

De asemenea Eurojust va asigura ca autoritățile competente din statele membre implicate să se informeze reciproc asupra acțiunilor de investigații şi urmărire despre care a fost informat şi va sprijini autoritățile competente din statele membre, la cererea lor, pentru a asigura cea mai bună coordonare posibilă a acțiunilor de investigații şi de urmărire, acordând asistență pentru îmbunătățirea cooperării dintre autoritățile naționale competente.

Rețeaua Judiciară Europeană[1] va fi consultată de către Eurojust în acțiunile sale, acesta folosind şi contribuind la îmbunătățirea bazei de date de documentare. În conformitate cu obiectivele sale pentru îmbunătățirea cooperării şi coordonării dintre autoritățile competente, poate înainta cereri de asistență juridică dacă acestea: sunt întocmite de autoritatea competentă a unui stat membru; se referă la o acțiune de investigație sau de urmărire desfăşurata de acea autoritate într-un anumit caz; necesită intervenția sa pentru o acțiune coordonată.

4. Detalierea Colegiului

Colegiul este format din toți membrii naționali, iar atunci când Eurojust acționează ca un Colegiu poate, în legătură cu tipurile de delicte menționate anterior, să solicite autorităților competente din statele membre implicate, cu motivație: să angajeze o acțiune de investigație sau de urmărire a unor anumite acțiuni; să accepte ca una din acestea poate fi într-o poziție mai bună pentru a întreprinde o investigație sau pentru a urmări anumite acțiuni; să coordoneze autoritățile competente ale statele membre implicate; să înființeze o echipă comună de investigații, în conformitate cu instrumentele de cooperare relevante; să transmită orice informații necesare în vederea îndeplinirii sarcinilor sale.

Eurojust se va asigura ca autoritățile competente ale statelor membre să se informeze reciproc despre acțiunile de investigații şi de urmărire despre care a fost anunțat şi care au repercusiuni la nivelul Uniunii sau care ar putea afecta alte state membre decât cele implicate în mod direct, sprijinind autoritățile competente ale statele membre, la cererea lor, pentru a asigura cea mai bună coordonare posibilă a acțiunilor de investigații şi de urmărire.

Pe baza analizei Europol va acorda asistență pentru îmbunătățirea cooperării dintre autoritățile competente ale statelor membre.

5. Detalierea calității de *Corespondenți naționali*

Fiecare stat membru poate constitui sau numi unul sau mai mulți *corespondenți naționali*. Relațiile dintre corespondentul național şi autoritățile competente ale statelor

[1] *European Judicial Network* (EJN - abr.eng.), începând cu anul 1998, în Uniunea Europeană funcționează o rețea de puncte naționale de contact pentru facilitarea cooperării judiciare în materie penală. A fost înființată prin Acțiunea Comună 98/428 JHA din data de 29 iunie 1998 pentru a îndeplini Recomandarea nr. 21 din Planul de Acțiune pentru Combaterea Criminalității Organizate, adoptat de Consiliu în anul 1997;

membre sunt guvernate de dreptul național. Un corespondent național va avea locul său de munca în statul membru care l-a numit. Dacă un stat membru numeşte un corespondent național, el poate fi un punct de contact în *Rețeaua Judiciară Europeană*. Relațiile dintre membrul național şi corespondentul național nu exclud relațiile directe dintre membrul național şi autoritățile sale competente.

6. Schimbul de informații cu statele membre şi între membrii naționali

Autoritățile competente din statele membre pot schimba cu Eurojust orice informații necesare pentru îndeplinirea sarcinilor sale. De asemenea, membrii naționali Eurojust sunt împuterniciți să schimbe orice informații necesare pentru îndeplinirea sarcinilor sale, fără autorizare prealabilă, între ei sau cu autoritățile competente ale statului lor membru.

Eurojust poate procesa doar următoarele date personale ale persoanelor care, în conformitate cu legislația națională a statelor membre implicate, sunt considerate martori sau victime într-o acțiune de investigație sau urmărire penal, în legătura cu unul sau mai multe tipuri de delicte: numele de familie, numele dinaintea căsătoriei, prenumele şi orice pseudonime sau nume asumate; data şi locul naşterii; naționalitatea; sexul; domiciliul, profesia şi locul în care se află persoana implicată; descrierea şi natura delictelor pretinse, data la care au fost comise, încadrarea penală a delictelor şi derularea investigațiilor.

Cu toate acestea, în cazuri excepționale, Eurojust poate, de asemenea, pe o perioadă limitată de timp, să proceseze alte date personale referitoare la circumstanțele unui delict, dacă sunt imediat relevante pentru şi incluse în investigațiile în curs a căror coordonare este sprijinită de Eurojust. Dacă aceste alte date se referă la martori sau la victime, decizia de procesare a acestora va fi luată în solidar de cel puțin doi membri naționali.

Datele personale, procesate prin mijloace automate sau prin alte mijloace, care relevă originea rasială sau etnică, opiniile politice, credințele filozofice sau religioase, apartenența la sindicate şi date referitoare la sănătate sau la viața sexuală pot fi procesate de Eurojust, numai atunci când aceste date sunt necesare pentru investigațiile naționale în cauză.

Pentru a procesa datele personale, prin mijloace automate sau prin fişiere manuale structurate la nivelul Eurojust a fost înființat un index de date referitoare la investigații şi fişiere de lucru temporare, care conțin de asemenea date personale.

Eurojust poate procesa numai următoarele date personale asupra persoanelor care, în conformitate cu legislația națională a statelor membre implicate, formează obiectul unei investigații sau urmăriri penale pentru unul sau mai multe din tipurile de delicte: numele de familie, numele dinaintea căsătoriei, prenumele şi orice pseudonime sau nume asumate; data şi locul naşterii; naționalitatea; sexul; domiciliul, profesia şi locul în care se află persoana implicată; numerele asigurării sociale, permisele de conducere, actele de identificare şi datele din paşaport; informații referitoare la persoane juridice, dacă includ informații legate de persoanele identificate sau identificabile, care fac obiectul unei investigații sau urmăriri judiciare; conturile bancare şi conturile de la alte instituții financiare; descrierea şi natura delictelor pretinse, data la care au fost comise, încadrarea penală a delictelor şi derularea investigațiilor; faptele care recomandă extinderea internațională a cazului; detalii referitoare la pretinsa apartenență la o organizație criminală.

Pentru îndeplinirea obiectivelor sale, Eurojust a creat un *fişier de date automate*, care constituie un index de date referitoare la investigațiile în care datele non-personale şi datele personale pot fi stocate. Acest index are drept scop:

- sprijinirea administrării şi coordonării acțiunilor de investigații şi de urmărire la care Eurojust participa, în special prin referințe la informații;
- facilitarea accesului la informații asupra acțiunilor de investigații şi de urmărire în curs;

- facilitarea monitorizării legalității referitoare la procesarea datelor personale.

Indexul va conține referințe la fişierele de lucru temporare procesate în cadrul Eurojust. În îndeplinirea sarcinilor lor, membrii naționali ai Eurojust pot procesa datele referitoare la cazurile individuale la care lucrează într-un fişier de lucru temporar. Fiecare nou fişier de lucru, care conține date personale, va fi comunicat Ofițerului de Protecție a Datelor.

Eurojust are un Ofițer de Protecție a Datelor, membru al personalului, care are în special următoarele sarcini:

- asigură, în mod independent, legalitatea referitoare la procesarea datelor personale;
- asigură că o dovadă scrisă de expediere şi de primire, a datelor personale să fie păstrată conform prevederilor stabilite în regulile procedurale, în conformitate cu condițiile de siguranță;
- asigură ca subiectele datelor să fie informate despre drepturile şi la cererea lor.

Pentru îndeplinirea sarcinilor sale, Ofițerul are acces la toate datele procesate de Eurojust şi la toate incintele Eurojust.

Numai membrii naționali şi asistenții lor, precum şi personalul Eurojust autorizat pot, în scopul îndeplinirii obiectivelor Eurojust, avea acces la datele personale procesate de Eurojust.

7. Dreptul de acces la datele personale

Fiecare persoană este autorizată să aibă acces la datele personale, care sunt în legătura cu ea şi care sunt procesate de Eurojust.

Orice persoană care doreşte să-si exercite dreptul de a avea acces la datele care sunt în legătură cu ea şi care sunt stocate la Eurojust, poate face o cerere în acest sens statului membru, către autoritatea numită în acest scop.

Accesul la datele personale este interzis dacă:

- acest acces poate periclita una din activitățile lui Eurojust;
- acest acces poate periclita orice investigație națională la care Eurojust participă;
- acest acces poate periclita drepturile şi libertățile terțelor părți.

Decizia de a acorda acest drept de acces va lua în considerare statutul, în ceea ce priveşte datele stocate de Eurojust, persoanelor care înaintează cererea. Membrii naționali implicați prin această cerere o vor analiza şi vor lua o decizie în numele Eurojust. Cererea va fi tratată complet în termen de trei luni de la primire. Dacă solicitantul nu este satisfăcut de răspunsul dat cererii sale, el poate contesta această decizie la organismul comun de supraveghere, care va verifica dacă decizia luată de Eurojust este sau nu legală.

8. Corectarea şi ştergerea datelor personale

Fiecare persoană are dreptul de a-i solicita unității Eurojust să corecteze, să blocheze sau să şteargă datele care se referă la ea, dacă acestea sunt incorecte sau sunt incomplete sau dacă introducerea sau depozitarea acestora contravine legii.

Eurojust va trimite o notificare solicitantului dacă corectează, blochează sau şterge datele care se referă la el. Dacă solicitantul nu este satisfăcut de răspunsul primit, el poate înainta cazul *Organismului Comun de Supraveghere*[1], în termen de treizeci de zile de la data primirii deciziei Eurojust.

[1] În conformitate cu prevederile Convenției Europol, a fost creat un *Organism Comun de Supraveghere* - Joint Supervisory Body (JSB) - organism independent care monitorizează conținutul şi modul de utilizare a tuturor datelor personale în activitățile desfăşurate de Europol, asigurându-se că sunt respectate drepturile persoanelor privind protecția datelor;

9. Termenele de stocare a datelor personale

Datele personale procesate de Eurojust vor fi stocate atât timp cât va fi necesar pentru îndeplinirea obiectivelor sale. Totuşi ele nu pot fi stocate peste:

- data la care urmărirea este interzisă conform legii prescrierii din toate statele membre implicate în acțiunea de investigații şi urmărire;
- data la care decizia judiciară a celui din urmă stat membru implicat în acțiunea de investigații sau de urmărire, care justifica coordonarea de către Eurojust, a devenit definitivă;
- data la care Eurojust şi statele membre implicate au stabilit sau au convenit mutual că nu mai era necesar ca Eurojust să coordoneze acțiunile de investigații şi urmărire.

10. Securitatea datelor în cadrul Eurojust

Eurojust şi fiecare stat membru protejează datele personale împotriva distrugerii nelegale sau accidentale, pierderii accidentale sau dezvăluirii neautorizate, modificării şi accesării sau oricărei forme de procesare neautorizată.

Regulile procedurale conțin măsurile tehnice şi organizatorice necesare, referitoare la securitatea datelor şi în special măsurile luate pentru: interzicerea accesului persoanelor neautorizate la echipamentul de procesare a datelor utilizat pentru procesarea datelor personale; prevenirea citirii, copierii, modificării sau preluării neautorizate a mijloacelor de comunicare a datelor; prevenirea introducerii neautorizate de date şi inspecția, modificarea sau ştergerea neautorizată a datelor personale stocate; prevenirea utilizării sistemelor de procesare automată a datelor de persoane neautorizate utilizând echipamente de comunicare a datelor; asigurarea că persoanele autorizate să folosească un sistem de procesare automată a datelor, au acces doar la datele incluse în autorizația lor de acces; asigurarea că este posibil să se verifice căror organisme le sunt transmise datele personale; asigurarea că este, ulterior, posibil să se verifice şi să se stabilească ce date personale au fost introduse în sistemele de procesare automată a datelor şi când şi de către cine aceste date au fost introduse; prevenirea citirii, copierii, modificării sau ştergerii neautorizate a datelor personale în timpul transferului sau în timpul transportului mijloacelor de comunicare a acestor date.

11. Organismul Comun de Supraveghere

Organismul Comun de Supraveghere este un organism independent comun de supraveghere, care monitorizează în mod colectiv activitățile Eurojust, pentru a asigura că procesarea datelor personale este efectuată legal.

Organismul Comun de Supraveghere este autorizat să aibă acces deplin la toate fişierele în care aceste date personale sunt procesate. Eurojust transmite *Organismului Comun de Supraveghere* toate informațiile din aceste fişiere pe care le solicită şi va sprijini organismul în sarcinile sale prin orice alt mijloc.

Pentru înființarea *Organismului Comun de Supraveghere*, fiecare stat membru, în conformitate cu sistemul său juridic, a numit un judecător, care nu este membru al Eurojust sau, la cererea sistemului sau național sau constituțional, o persoană care deține o funcție ce îi dă suficientă independență, pentru a o include pe lista judecătorilor care pot participa la *Organismul Comun de Supraveghere*, ca membri sau ca judecători *ad hoc.*

Nici o astfel de numire nu este pe un termen mai mic de optsprezece luni. Revocarea numirii va fi guvernată de principiile de demitere, aplicabile conform dreptului național din statul membru de origine. *Organismul Comun de Supraveghere* este format din trei membri permanenți şi, de judecători *ad hoc.*

Eurojust este responsabil, conform dreptului național al statului membru în care este situat sediul său, pentru orice daună cauzată persoanei, care rezultă din procesarea neautorizată sau incorectă de date efectuata de el.

Plângerile împotriva Eurojust, ca urmare a responsabilității menționate, vor fi audiate de instanțele din statul membru în care sediile acestora sunt situate.

12. Cooperarea în cadrul Eurojust

Eurojust a stabilit şi va păstra o strânsă cooperare cu *Europol*, în măsura în care este relevant pentru îndeplinirea sarcinilor lui Eurojust şi pentru îndeplinirea obiectivelor sale, luând în considerare necesitatea de a evita dublarea efortului.

Eurojust va păstra o relație privilegiată cu *Rețeaua Judiciară Eurojust* pe baza consultării şi complementarității, în special între membrii naționali, punctele de contact ale aceluiaşi stat membru şi corespondentul național, dacă este cazul.

Eurojust va stabili şi va menține o strânsă colaborare cu *Oficiul European de Luptă Antifraudă*[1]. Oficiul şi-a început activitatea la 1 iunie 1999[2], succedând *Grupul de lucru pentru coordonarea prevenirii fraudei* (*UCLAF*), care a făcut parte din Secretariatul General al Comisiei, creat în 1988.

OLAF contribuie la activitatea Eurojust, prin coordonarea investigațiilor şi îndeplinirii procedurilor ce privesc protejarea intereselor financiare ale Comunităților, atât la inițiativa Eurojust, cât şi la solicitarea OLAF, în cazul în care autoritățile naționale competente nu se opun acestei participări.

Pentru a-şi îndeplini obiectivele, Eurojust poate stabili contacte şi face schimb de experiență de natură non-operațională, cu alte organisme, în special cu *organisme internaționale*. Eurojust poate coopera, în funcție de fiecare caz în parte, cu *magistrații de legătură din statele membre*[3] în vederea îmbunătățirii cooperării judiciare între Statele Membre ale Uniunii Europene.

Eurojust poate face schimb de orice informație necesară pentru îndeplinirea obiectivelor sale cu: organisme competente în virtutea prevederilor adoptate în cadrul Tratatelor; organizațiile şi organismele internaționale; autoritățile statelor terțe care sunt competente pentru cercetări şi investigații.

Raportarea României la proiectul de construcție europeană în sfera cooperării judiciare, a securității şi a apărării porneşte de la premisa că el reprezintă o etapă superioară, necesară, în procesul de dezvoltare a capacității Uniunii Europene de a gestiona, prin mijloace proprii, crizele survenite pe continentul european şi în vecinătatea acestuia. În acelaşi timp însă, România consideră necesară menținerea complementarității acestui proces cu cel al dezvoltării componentelor naționale, astfel încât apărarea europeană să nu se constituie într-un element de contrapunere la efortul colectiv de apărare.

Bibliografie:

1. **Acțiunea Comună 98/428 JHA** din data de 29 iunie 1998 pentru îndeplinirea *Recomandării nr. 21* din *Planul de Acțiune pentru Combaterea Criminalității Organizate*;

[1] Înființat prin Decizia Comisiei 1999/352 CE, CECO din 28 aprilie 1999 privind înființare a *Oficiului European Antifraudă* (OLAF) (JO 1999 L136);

[2] Data intrării în vigoare a Regulamentului 1073/1999/CE al Parlamentului European şi al Consiliului, şi a Regulamentului Consiliului (Euratom) 1074/1999 din 25 mai 1999 privind investigațiile realizate de OLAF;

[3] În sensul Deciziei Comune a Consiliului 96/277/JHA din data de 22 aprilie 1996 cu privire la *cadrul pentru schimbul magistraților de legătură*.

2. **Convenția Europol** din 26 iulie 1995;
3. **Decizia Comisiei 1999/352 CE, CECO** din 28 aprilie 1999 privind înființare a *Oficiului European Antifraudă* (OLAF) (**JO 1999 L136**);
4. **Decizia Comună a Consiliului 98/733/JHA** din 21 decembrie 1998 privind incriminarea participării la o organizație criminală în statele membre ale Uniunii Europene;
5. **Decizia Consiliului nr.187/28 februarie 2002** pentru înființarea Eurojust în vederea consolidării luptei împotriva delictelor grave;
6. **Decizia Comună a Consiliului 96/277/JHA** din data de 22 aprilie 1996 cu privire la *cadrul pentru schimbul magistraților de legătură;*
7. **Hazel Smith**, *European Union Foreign Policy*, London, Pluto Press, 2002;
8. *Interviu cu Jonathan Scheele: România şi Uniunea Europeană*, Revista *Studii de Securitate*, nr.2(3)/2004;
9. **Lumea 2005***: enciclopedie politică şi militară (studii strategice şi de securitate*), Editura Centrului Tehnic Editorial al Armatei, Bucureşti, 2005;
10. **Regulamentul 1073/1999/CE** al Parlamentului European şi al Consiliului privind investigațiile efectuate de *Oficiul European Antifraudă* (**OLAF**);
11. **Regulamentul Consiliului (Euratom) 1074/1999** din 25 mai 1999 privind investigațiile realizate de OLAF;
12. **Strategia de Securitate a Uniunii Europene** adoptată de Consiliul European în decembrie 2003;
13. **Tratatul de la Maastricht** privind Uniunea Europeană din 7 februarie 1992.

FENOMENUL TERORISMULUI ISLAMIC ÎN NORDUL AFRICII
TERRORSIM PHENOMENON IN HORTH AFRICA

Cerc. Mihai Voiculescu
Academia de Informații „Mihai Viteazul" Bucureşti

Abstract

While keeping their overwhelming focus on the al-Qaida core, intelligence agencies have also for some time been looking at the second main driver of jihadism: the regional groups operating in a range of countries, most notably Yemen, Somalia and the Maghreb states of Morocco and Algeria. Some intelligence sources believe the core movement is in touch with these groups and assisting them. There have been reports, for example that leaders in the Afghanistan-Pakistan region have ordered their followers to travel to Yemen in the past year. What is not in doubt is that the failed Christmas day attack has underscored how significant these groups are becoming.

Key words*: al-Qaida, al-Qaida in Maghreb, AQIM, al-Qaida's Morocco's and Algerians affiliates.*

Autopromovat pe lista problemelor fundamentale ale actualității, terorismul maghrebian constituie o temă recurentă a studiilor sociologice, politologice şi de securitate. În ciuda puținelor abordări, ale căror concluzii sunt cuprinse, în parte, şi în prezenta lucrare, complexul motivațional, cauzal şi acțional înglobat de acest substantiv abstract continuă să genereze evenimente şi evoluții pe cât de tragice pe atât de imprevizibile. Crizele profunde – conflictul israeliano-palestinian, războaiele din Afganistan şi Irak, devastatoarele atentate teroriste din Spania şi Marea Britanie – şi efectele economico-sociale dezastroase ale acestora probează faptul că sistemul social global se confruntă cu probleme grave. Tendința de a asocia atât cauzele cât şi soluțiilor acestor probleme fenomenului terorist impune o caracterizare a mecanismelor care favorizează transformarea terorismului într-un *passe par tout*, împins în față ori de câte ori rezolvările întârzie să apară.

Proliferarea organizațiilor teroriste în actualul mediu de securitate

Cazuistica în materie confirmă diversificarea amenințărilor, îndeosebi din motive politice, la adresa democrației şi a statului de drept. Analiştii domeniului consideră că actualul mediu internațional de securitate, dominat de conflicte, face dificilă reprimarea eficientă a instinctelor de violență şi agresivitate, fapt ce contribuie la apariția unei noi generații de terorişti şi la internaționalizarea terorismului.

Terorismul internațional cuprinde acte şi fapte infracționale şi delictuale săvârşite pe teritoriul mai multor țări ori ale căror efecte aduc atingere valorilor fundamentale ale umanității, a căror protejare şi respectare constituie condiții esențiale pentru menținerea raporturilor de înțelegere între state şi a păcii internaționale.

Îndeosebi iese în evidență *fundamentalistul islamic*, adept al jihadului global, care urmăreşte generalizarea islamismului şi supremația musulmanilor în lume. Specialiştii asimilează acest nou tip de terorism cu al patrulea război mondial, un război ideologic, adoptat şi utilizat de către terorişti, cu mijloacele moderne ale societății actuale, pentru a crea un impact major asupra opiniei publice, mai puțin impresionată prin cazuri de terorism clasic.

Atentatorii sunt fie oameni slab educați, fie absolvenți ai universităților *coranice*, devenite centre de îndoctrinare, care acceptă actele de terorism plătite. Teroristul kamikaze, denumit şi sinucigaş, acceptă să fie filmat când face testamente, i se face slujba de înmormântare şi este considerat armă secretă pentru că egalizează decalajul tehnologic al puterilor democratice.

Cauzele manifestării noului terorism islamist nu trebuie a fi privite ca rezultat al declinului terorismului sponsorizat de stat, având în vedere că cea mai mare parte a grupărilor teroriste islamice nu au fost niciodată sponsorizate de stat.

Noua fază a terorismului islamic o reprezintă trecerea grupurilor teroriste de la activități desfăşurate în țările lor de origine împotriva regimurilor eretice, la activități duse în arena internațională.

Evenimentele menționate demonstrează internaționalizarea produsă, în ultimii ani, în cadrul *frontului* inter-musulman din Afganistan. Această direcție de proliferare a atacurilor teroriste a fost rezultatul opresiunii desfăşurate de diversele regimuri arabe asupra grupărilor teroriste, ceea ce a dus la formarea unor tabere de refugiați islamici, care nu mai puteau să desfăşoare acțiuni violente în propriile lor țări. Din acest punct de vedere, se poate concluziona că orientarea către acțiuni la nivel internațional, de tip terorist, este mai degrabă rezultatul factorilor externi grupărilor teroriste şi nu ai unei decizii conştiente.

Semnificativa creştere a migrării musulmane către statele democratice, în special din America de Nord şi Europa Occidentală, îngrijorează, în prezent, factorii de decizie şi opinia publică din acest spațiu de securitate.

Deşi în multe țări, în special Franța (pentru statele Maghrebului), Marea Britanie, statele din Scandinavia şi Germania, imigranților li s-a asigurat un suport economic consistent, comunitățile lor s-au constituit în mod deosebit prin generozitatea țărilor musulmane bogate (Emiratele Arabe, Kuweit ş.a.). Asociațiile sociale din Londra, birourile de refugiați din Germania ori fundațiile de cercetare din Statele Unite şi din alte state occidentale sau arabe dezvoltate, au servit ca bază logistică a grupurilor teroriste islamice. Asemenea activități de recrutare, strângere de fonduri, publicare şi distribuire de mesaje sunt desfăşurate sub acoperirea unor activități sociale şi culturale. Acestea urmăresc întărirea globalizării şi internaționalizarea terorismului islamic. Sentimentele anti-islamice, ale unor categorii sociale din statele occidentale, de înstrăinare şi dezrădăcinare ale tinerilor musulmani sunt, probabil, factorii cei mai importanți în analizarea viitorului terorismului islamic.

Organizațiile şi grupările fundamentaliste islamice susțin că menirea lor este să acționeze pentru realizarea acestor obiective, având drept călăuză Coranul, unica lege islamică acceptată. Ele urmăresc să impună islamul, prin orice mijloace, ca religie mondială, considerată a fi singura adevărată şi importantă, având o misiune mesianică. Terorismul islamic care vizează Europa a evoluat de la un *terorism de stat*, de orientare strategică, promovat mai ales de Iran, care recrutează adepți preponderent din mediul şiit sau apropiat de şiism, la un *terorism marginal*, fără orizont strategic, care recrutează adepți din cartiere rău famate, studenți marginalizați etc., sunniți gata să asimileze orice tip de *jihad* în curs de desfăşurare. Acest terorism este uneori apropiat de banditism şi poate avea la bază o frustrare împotriva societății, acțiunile sale având rol de execuție, de tip *acțiune directă a bandei care-şi face treaba*.[1]

După încheierea războiului rece, deşi formele de terorismul politic şi ideologic s-au manifestat mai puțin, ele sunt oricând posibile, prin noi modalități de exprimare, cum ar fi cele care țin de cyberterorism sau de terorismul mediatic. Însă, deocamdată, aceste tipuri de terorism nu sunt prea agreate, întrucât nu vizează spectaculosul, sunt invizibile şi, deci, nu înspăimântă.

Situația mişcărilor teroriste maghrebiene după crearea al-Qaida din Maghrebul Islamic

La 26 ianuarie 2007, *emirul* şi actualul comandant al organizației teroriste algeriene radical-islamiste Grupul Salafist pentru Predică şi Luptă, cunoscut mai degrabă sub acronimul

[1] „Les Fragilites de l'Europe face au terrorisme", Institut des Hautes Etudes de Defense Nationale, Rapport de 2-eme Phase 51-eme Session Nationale Comité 2, mai 1999.

său francez *GSPC*, Abu Musab Abdul Udud, a anunțat redenumirea GSPC în Organizația al-Qaida pentru Maghrebul Islamic.

Experți israelieni în probleme antiteroriste consideră că această redenumire a grupării indică nu doar o orientare semantică a cursului GSPC în direcția strategiei şi ideologiei al-Qaida, ci şi o ***transformare a regiunii Maghreb într-un alt front al Jihadului***, similar celui din Balcani sau din Asia de Sud-Est. Întrucât Maghrebul include o zonă geopolitică uriaşă, ce cuprinde nord-vestul Africii, Algeria, Mauritania, Maroc, Tunisia şi vestul Saharei.

Redenumirea organizației arată intenția noului GSPC. Conform întregii strategii a agendei jihadiste globale, cadrele Organizației al-Qaida pentru Maghrebul Islamic şi-au fixat drept obiectiv şi înlăturarea de la putere a altor guverne arabe moderate din această regiune, nu numai secularul guvern algerian, ce a combătut şi înlăturat de la putere organizația salafistă.

Sub aspectul unei reformări a fostului GSPC în subordinea al-Qaida s-ar putea extinde nu doar condițiile operative pentru islamiştii militanți; aceştia câştigă astfel şi un teren mai amplu de instruire, precum şi condiții logistice ideale. al-Qaida obține prin adeziunea GSPC un atu important în plan psihologic, pentru că îşi extinde zona de influență şi semnalizează omniprezență. Cel mai mare pericol la adresa Europei constă, totuşi, în utilizarea Saharei ca bază logistică.

Întrucât topografia acestei regiuni şi absența unui control guvernamental eficient transformă zonele Algeriei, Mauritaniei şi Mali într-un spațiu ideal de retragere pentru terorişti. Vechiul GSPC a avut în regiunile de deşert tabere mobile de instruire, în care membri ai unor diverse celule nord-africane au fost învățați să folosească arme şi să confecționeze explozibili. În plus, această zonă este o rută centrală pentru livrările de armament către trupele din regiunile de nord. al-Qaida nu a beneficiat niciodată până acum de o bază teritorială atât de solidă, situată într-o apropiere atât de favorabilă de state occidentale.

al-Qaida din Maghreb nu este o prelungire a fostului GSPC, ci ***fuziunea ansamblului mişcărilor clandestine salafiste din Africa de Nord***. Câmpul de acțiune jihadist s-a extins ieşind din cadrul frontierelor datorită instituirii unui *comandament unificat superior GSPC algerian şi Grupurilor islamice combatante marocane, tunisiene şi libiene*. Baze în care tranzitează tinerii marocani sunt instalate în Algeria şi în țările saheliene. al-Qaida evoluează în Sahara, nu pentru a crea tabere de antrenament, ci pentru a dispune de o bază din spatele frontului la care să nu aibă acces regimurile maghrebiene.

Aceasta se află într-o fază în care încearcă să obțină *legitimitate şi credibilitate*. al-Qaida din Maghreb *comite atentate regulate în Algeria, se activează în Tunisia, aşa cum demonstrează înfruntările din decembrie 2006, cu forțele de securitate şi se pregăteşte să lovească în Maroc*. Dar prioritatea sa este Irakul: potrivit ideologiei mişcării, *începând din fosta Mesopotamie colonizată de către americani şi aliații lor trebuie să fie construit Califatul*. Această temă este în prezent foarte promițătoare. al-Qaida găseşte fără dificultate voluntari în Africa de Nord. Tinerii recruți marocani care urmează filierele de recrutare pentru războiul din Irak sunt înrolați într-o luptă care este mai întâi de toate politică şi apoi religioasă. Aderarea nu mai este motivată de motive naționale, sociale sau chiar identitare. De asemenea, marocanii se alătură al-Qaida, căci organizația duce un război de *eliberare* în Irak.

Obiectivele al-Qaida din Magreb

Terorismul îmbrăcat în straie religioase islamice îşi va relua loviturile sângeroase, pentru că rădăcinile sale sunt adânc implântate în solul politic şi social al țărilor arabe şi islamice, rădăcini care nu doar oferă climatul fertil pentru acțiuni violente şi pentru recrutarea de noi adepți, dar exprimă şi starea de înapoiere şi rămânere în urma lumii civilizate contemporane.

Operațiunea de anvergură executată de al-Qaida din Maghrebul Islamic care a aruncat în aer două maşini-capcană în faţa sediului din capitala Alger al misiunii ONU pentru refugiaţi şi în apropiere de clădirea care adăposteşte Consiliul Constituțional, a lăsat în urmă 68 de morți şi 400 răniți, dar şi pierderi materiale directe şi indirecte care vor afecta, cu certitudine, afluxul investitorilor şi turiştilor străini spre Algeria, spre a nu mai aminti de pierderile cu încărcătură simbolică: lovirea sediului ONU a fost o lovitură dată relațiilor dintre această țară şi restul lumii, în vreme ce vizarea Consiliului Constituțional s-a dorit a fi o lovitură aplicată statului civil şi modern care este Algeria.

Aceasta dovedeşte că *fenomenul terorist nord african este departe de a se fi încheiat*. Dacă se poate totuşi vorbi de o schimbare, aceasta a constat într-o perioadă de relativă acalmie în cursul căreia grupările şi rețelele teroriste şi-au revizuit planurile, alianțele şi potențialele combative în perspectiva reluării şi mai dinamice a actelor de violență extremă. Evenimentele care au avut loc în ultima vreme în Pakistan sunt un indiciu clar că al-Qaida din această țară şi din Afganistan va continua să beneficieze de un climat foarte propice pentru punerea în practică a ideologiei sale şi că, în ciuda pierderilor şi a loviturilor suferite de-a lungul anilor, aceasta înoată lejer în apele lumii islamice. În Irak, sciziunea confesională, politică şi tribală este, la rândul său, un factor încurajator pentru intensificarea valului de acțiuni terorist-extremiste de gen al-Qaida. Problema nu se rezumă, însă doar la Pakistan şi Irak, ea a cuprins întregul edificiu ideologic şi de gândire al lumii arabo-islamice. Prestigiul şi locul aparte pe care religia islamică îl deține în rândul comunității musulmane au fost confiscate de grupuscule şi grupări radicale şi extremiste, dornice să demonteze instituția statului şi morfologia societății - şi aşa şubrezite şi amalgamate. De la apariția, în anii '70, a acestor grupări teroriste, nici instituția religioasă oficială nu a fost capabilă să dezvolte un discurs credibil care să convingă tânăra generație de necesitatea de a evita alăturarea la aventură şi violență. Aceste instituții au fost, dimpotrivă, preocupate să îşi apere propriile interese şi legătura de dependență cu regimurile de guvernare, făcându-şi, în acelaşi timp, concurență propagandistică spre a dovedi că sunt mai ostile terorismului fundamentalist decât altele. Rezultatul a fost că o asemenea concurență a produs şi o concurență paralelă pentru înregimentarea cât mai multor combatanți în rândurile celulelor şi rețelelor teroriste nord africane.

Experiența istorică a demonstrat că terorismul se sprijină pe două fundamente ideologice: *refuzul ideii de stat arab contemporan modern şi a regimului aflat în fruntea acestuia* şi *crearea statului islamic după model taliban*, ca premisă pentru reconstituirea califatului musulman mondial. Ori atâta vreme cât această gândire va continua să domine lumea arabă şi musulmană, se vor găsi, cu siguranță, suficienți oameni dispuşi să îi susțină aplicarea în practică folosind centura cu explozivi şi automobilul-capcană. Un alt aspect care se cuvine subliniat este acela că mentalitatea fundamentalist-extremistă a reuşit să facă din disputele între lumea arabă şi Occident, un conflict deschis între creştinism şi islam, pe de o parte, şi între islam şi iudaism, pe de altă parte. Teoriile occidentale despre ciocnirea civilizațiilor şi extrema dreaptă europeană şi americană au putut, la rândul lor, să ofere grupărilor teroriste - conştient sau nu - noi argumente de a ataca nu doar societățile vestice, ci şi, poate chiar în mai mare măsură, societățile noastre arabo-islamice. Se poate spune, în concluzie, că lupta nu s-a sfârşit, dimpotrivă, ea este în plină desfăşurare. Afirmațiile potrivit cărora grupările extremiste şi-au pierdut mult din soliditatea bazelor lor de sprijin şi acțiune sunt foarte departe de adevăr. Probabil că va trebui să mai treacă o generație până când raportul dintre religie şi stat în lumea arabă şi între arabi şi Occident să fie abordat într-o manieră contemporană care ar arăta anacronismul fenomenului terorist pe care îl generează actualele abordări[1].

[1] Abdal Munaim Said, „Încă o dată, terorismul revine", în cotidianul *Asharq al-Awsat* , 19.12.2007.

Acțiunile al-Qaida din Magreb în nordul Africii

În prezent, cel mai mare pericol îl reprezintă Algeria, unde militanții au fost călițiîn conflictele brutale care au urmat anulării de către armată a victoriei islamiştilor în alegerile din 1991; cel puțin 100.000 de persoane au fost ucise înainte să se stingă războiul civil. *Grupul Salafist pentru Predică şi Luptă*, a fost însă puternic zdruncinat de către forțele algeriene de securitate şi de pierderea luptătorilor, ca urmare a amnistiilor guvernamentale.

Grupul a declarat mult timp că este aliat cu organizația al-Qaida, însă în toamna anului 2006, a anunțat că a realizat o unificare oficială cu aceasta. La aniversarea atacurilor de la 11 septembrie împotriva SUA, adjunctul liderului al-Qaida, Ayman al-Zawahiri, a declarat că uniunea va fi *un ghimpe pentru SUA, cruciații francezi şi aliații acestora*. În ianuarie 2007, GSPC şi-a luat denumirea de Organizația al-Qaida din Maghrebul Islamic, reverberând ceea ce Abu Musab al-Zarqawi a denumit grupul său terorist din Irak.

Au existat zvonuri că *Grupul de Luptă Islamic Libanez*, un alt aliat al grupării al-Qaida, urmează să adere la uniune. Serviciile de informații occidentale însă susțin că această intenție provoacă o ruptură între cei care doresc să lupte împotriva regimului lui Muammar Gaddafi şi exilații care se ascund în Pakistan şi care doresc să se alăture membrilor al-Qaida. Este aceasta doar o propagandă în scopul reînvierii spiritelor slăbite ale insurgenților nord-africani, sau deschiderea unui nou front al Jihadului global? Două atacuri cu bombă împotriva muncitorilor străini din Algeria sugerează că grupul a adoptat strategia organizației al-Qaida de a ucide străinii.

Totuşi, o parte din modul de operare al rețelei al-Qaida este evident: cele 7 bombe aproape simultane împotriva forțelor de securitate din februarie 2007 şi aparenta folosire a atacatorilor cu bombă, în cursul săptămânii 9-15 aprilie 2007, o tactică rară în Algeria. Mulți nord-africani s-au alăturat insurgenților din Irak; veteranii se întorc se pare pentru o susține jihadul în propria țară sau în Europa.

Susținătorii Jihadului din ***Maroc*** par mai puțin pricepuți decât cei din Algeria. În 2006, regele Muhammad a reorganizat o mare parte a aparatului de securitate după ce islamiştii s-au infiltrat în forțele de securitate ale țării. În luna mai 2006, urma să înceapă procesul a 50 de persoane acuzate de tentativă de răsturnare a monarhiei. Separat, forțele de securitate au descoperit o rețea de militanți care se presupune că plănuiau atacuri sinucigaşe asupra *vapoarelor străine, asupra unor hoteluri şi a sediilor poliției.* Potrivit ministrului de comunicații din Maroc, teroriştii nu par să aibă legături externe. *Se pare că este vorba despre un grup de amatori, deoarece explozibilii descoperiți sunt simpli, fabricați cu ajutorul unor obiecte casnice*.

Dimensiunea activității al-Qaida din Maghreb este încă nesigură. Şi deşi ideologia sa privind lupta împotriva Occidentului este apreciată de unii, atacurile organizației al-Qaida asupra țintelor arabe civile - de exemplu, cele din Iordania, din 2005 - au provocat tensiuni locale răspândite. Vor avea acelaşi efect şi în Maghreb?[1]

Atentatul eşuat din 11 martie 2007, face parte dintr-un plan care urma să vizeze obiective turistice, precum şi unele centre comerciale şi administrative din Casablanca. Campania terorii era construită pe modelul atacurilor sinucigaşe din 16 mai 2003. Mai multe celule de ***islamişti salafişti*** urmau să acționeze, dar o problemă de coordonare a dus la eşuarea proiectului. Această structură teroristă care nu a fost anihilată în întregime rămâne în prezent o amenințare pentru Maroc[2].

Contracararea al-Qaida din Magreb

[1] „Întinderea organizației al-Qaida", în publicația săptămânală *The Economist*, 13.04.2007.
[2] Thierry Oberle, „Aderarea tinerilor marocani la Jihad" în cotidianul *Le Figaro*, 2007.

Servicii de informaţii ale câtorva state maghrebiene şi Departamente occidentale de luptă împotriva terorismului întâmpină greutăţi în urmărirea elementelor al-Qaida desfăşurate intens în state ale Maghrebului Arab şi câteva state africane, sub numele de ***al-Qaida Jihadului din Maghrebul Islamic***. Aceasta după ce s-a constatat că aceste elemente *recurg la înfiinţarea de baze şi tabere ambulante pe care le folosesc câteva zile, apoi se deplasează în alte tabere*[1].

Experţi algerieni din cadrul Departamentului de luptă împotriva terorismului consideră că organizaţia al-Qaida şi-a schimbat modul de acţiune şi a constituit unităţi de sinucigaşi ai căror membri au fost recrutaţi din rândul tinerilor săraci din marile oraşe unde continuă să existe islamişti activi. Această schimbare a surprins autorităţile algeriene pentru care este greu să găsească un mijloc eficient de contracarare a acţiunilor acesteia[2].

Recrudescenţa fără precedent a actelor teroriste şi implantarea al-Qaida în Maghreb au precipitat deschiderea unui birou al FBI în regiune.

În acest sens, în aprilie 2008, directorul Biroului Federal de Investigaţii al SUA, Robert Mueller, a precizat că serviciul pe care-l conduce va deschide un oficiu în capitala Algeriei (Alger), pentru a face faţă *noilor ameninţări teroriste venite din Maghreb*.

În decursul ultimilor ani, capacităţile organizaţiei al-Qaida din Maghreb s-au dezvoltat neaşteptat de mult, a precizat Mueller în cadrul Congresului american, cu ocazia unor discuţii adiţionale pe tema bugetului FBI pentru anul 2009.

Suntem deosebit de îngrijoraţi că, în timp ce capacităţile teroriştilor au crescut, posibilitatea indivizilor care deţin două paşapoarte, spre exemplu algerian şi francez, de a se duce în Europa sau de a nu avea nevoie decât de un bilet de avion electronic pentru Aeroportul JFK sau pentru un alt aeroport din SUA, ar putea creşte la fel de mult.

Referitor la ţările maghrebiene preconizate a găzdui astfel de birouri regionale ale FBI, directorul Robert Mueller consideră că lucrătorii Biroului au dezvoltat o relaţie de lucru foarte bună cu omologii lor algerieni, dar şi cu cei marocani, lăsând să se înţeleagă că următorul oficiu regional al FBI în Maghreb ar putea fi găzduit de Maroc.

Consolidarea acestor relaţii constituie următoarea etapă pentru a face faţă noului fenomen, noilor ameninţări teroriste provenind din Maghreb[3].

Direcţia Generală de Siguranţă Naţională a revizuit ultimele detalii ale proiectului privind înfiinţarea unei noi instituţii menite să înlocuiască Serviciul Central al Poliţiei Judiciare (care a fost desfiinţat). Înfiinţarea acestei structuri se circumscrie strategiei de combatere a organizaţiei al-Qaida în Algeria, adoptată după valul de atentate teroriste comise în anul 2007. Între altele, s-a precizat că noua structură va fi condusă de cadre de poliţie cu competenţe ridicate în materie de securitate, majoritatea acestora fiind specializate în **lupta antiteroristă în timpul *deceniului negru***. Este de aşteptat ca, într-o primă etapă, noua structură antiteroristă să aibă cel puţin 200 de cadre şi ofiţeri de securitate de diferite grade. Competenţele acestei instanţe se extind, de asemenea, la lupta împotriva criminalităţii conexe susţinerii grupărilor teroriste, respectiv traficul de droguri, de armament şi de persoane[4].

Concluzii

Africa este caracterizată de o multitudine de violenţe cu fundament etnic, rasial şi confesional, care generează permanent acţiuni teroriste soldate cu victime şi pagube materiale

---

[1] Publicaţia săptămânală *al-Watan al-Arabi*, nr. l1565, 28.02-06.03.2007.

[2] „Al-Qaida îşi strânge rândurile în ţările Magrebului", în publicaţia săptămânală *al-Watan al-Arabi*, 19-25.12.2007.

[3] „FBI va deschide un oficiu", în cotidianul *Liberte*, 02.04.2008.

[4] „Strategia algeriană de securitate pentru înfruntarea al-Qaida aproape gata", în publicaţia *Maghreb Confidentiel* , 07-13.04.2008.

însemnate. Acestea creează fenomene de instabilitate în Africa nord-sahariană, unde acționează organizații şi grupuri/grupări de sorginte islamistă

Mai multe state africane au solicitat să devină semnatare a celor 12 convenții şi protocoale referitoare la terorism, prevăzute în rezoluția 1373 a Consiliului de Securitate al O.N.U şi au întreprins măsuri pentru combaterea finanțării teroriştilor, înghețând activele persoanelor şi entităților incluse pe lista actualizată a Comitetului de Sancțiuni al Consiliului de Securitate nr. 1267, ca având legături cu Usama bin Lad'n, membri Al-Qaida şi Talibanii.

Comunitatea internațională a statelor democratice s-a raliat țărilor africane prin modalități concrete de sporire a capacității acestora de combatere a terorismului. O astfel de modalitate a constituit-o ***Inițiativa Pan Sahel*** (PSI), program al Ministerului de Externe al S.U.A. menit să ajute Mali, Niger, Ciad şi Mauritania în protejarea granițelor proprii, monitorizarea persoanelor, combaterea terorismului şi consolidarea stabilității regionale. P.S.I. vizează contracararea operațiunilor teroriste cunoscute, a incursiunilor peste graniță, a traficului de persoane şi materiale ilicite. Alături de sprijinul în instruire şi dotare, este prevăzut şi un program privind reunirea oficialităților militare şi civile, din cele patru țări, pentru îmbunătățirea cooperării în domeniul combaterii terorismului şi al problemelor de frontieră existente între statele din regiune. De asemenea, este prevăzută asistența pentru îmbunătățirea capacităților de importanță critică pentru forțele de poliție şi securitate, întărirea securității în aeroporturi şi a procedurilor vamale şi de imigrare.

Deşi aproape toate statele din Africa şi-au exprimat, individual ori prin organisme reprezentative, angajamentul de a lupta împotriva terorismului global, acțiunile teroriste au continuat să producă victime şi pagube materiale în diferite zone.

Bibliografie:

Publicațiile:

1. *al-Watan al-Arabi,* Franța,
2. Asharq al-Awsat, Anglia,
3. *Le Figaro,* Franța,
4. *Liberte,* Algeria,
5. Maghreb Confidentiel,
6. *The Economist,* Anglia.

POLITICA DE SECURITATE A NATO ÎN SPAȚIUL POST-SOVIETIC: EVOLUȚII ŞI DIFICULTĂȚI

THE NATO`S SECURITY POLICY IN THE POST-SOVIET AREA: DEVELOPMENTS AND CHALLENGES

Lect.univ.dr. Vitalie GROSU,
Centrul de Informare şi Documentare privind NATO,
Republica Moldova

Abstract:

This article is about the NATO's involvement through its policies in stabilizing the security system in post-Soviet space that generates certain reluctance of the Russian Federation, which is determined by the specific interests of its post-Soviet region and the world.

In this sense, the continuation of NATO's open door policy and by this reaffirmation that "each State is free to develop their own systems of security within the limits of international law" made collateral and other states in the post- Soviet. However, achievement of NATO and former Soviet states of a number of projects and programs in arms control, democratic control of security and other initiatives planned and developed under the Partnership for Peace are effective tools for contribution to regional security in post-Soviet space, but a contribution to international security.

For NATO's post-Soviet region is an upward, which determined both by the desire of countries in the region to join the Alliance, and the fact is that Euro-Atlantic security in case of direct dependence and post-Soviet space, interdependence of actors representing such an eloquent fact.

Key-words: *post-soviet region, involvment, Alliance, transformation, Euro-Atlantic security, cold war, strategic concept, partnership, dialogue, collective security*

În decursul evoluției sale NATO s-a impus ca unul din actorii geopolitici majori politicile sale dispunând de profunde implicații în structurarea realităților geopolitice regionale şi mondiale. Apărută ca o Alianță militară defensivă, obiectivul major al căreia a constituit apărarea țărilor membre preponderent împotriva amenințărilor din partea regimurilor totalitar comuniste, organizația şi-a păstrat în continuare caracterul defensiv obiectivul principal fiind garantarea securității membrilor săi.

Interesul NATO față de spațiul post-sovietic a fost dintotdeauna unul proeminent. În decursul perioadei Războiului Rece interesul NATO față de regiunea dată s-a manifestat ca urmare a dorinței de a reacționa din timp față de amenințările ce ar fi apărut din partea fostei Uniuni Sovietice. Deşi în decursul războiului rece relațiile dintre NATO şi țările blocului comunist s-au caracterizat cu preponderentă rigiditate prin confruntare tacită, suspiciuni şi neîncredere profundă, totuşi, finisarea războiului rece a constituit o bună oportunitate pentru lansarea dialogului politic între cele două părți.

Astfel, unul din primii paşi în redefinirea politicii de securitate a NATO față de spațiul post-sovietic l-a constituit aşa numitul „Mesaj de la Tumberry” care practic invită foştii rivali ai confruntării la instituirea unui parteneriat şi dialog durabil care să fie capabil a depăşi reticențele dintre cele două părți. Constituind Declarația de final al reuniunii Consiliului Nord-Atlantic(CAN) la nivel ministerial „mesajul de la Tumberry” sublinia necesitatea depăşirii vechilor neînțelegeri şi făcea apel la necesitatea dezvoltării democratice, libere şi

paşnice a Europei, semnificând astfel un bun prilej de iniţiere la cel mai înalt nivel a unei noi abordări a securităţii euro-atlantice.

Adoptarea la 7 noiembrie 1991 a unui nou Concept Strategic al NATO a continuat transformările anunţate în „mesajul de la Tumberry" constituit un bun prilej de întărire a acestei abordări desprinse de vechea rivalitate specifică războiului rece. Astfel, în Declaraţia privind Pacea şi Cooperarea, adoptată a doua zi după semnarea de către şefii de state şi guverne a noului Concept Strategic NATO prefigurează bazele unei noi arhitecturi de securitate. În acest sens, prin intermediul Declaraţiei liderii statelor membre a NATO evidenţiază faptul că „probleme care au apărut la adresa noii Europe nu pot fi pe deplin abordate de către o singură instituţie, dar numai în cadrul unei interacţiuni a instituţiilor care v-or conecta împreună ţările Europei şi Americii de Nord. Noua arhitectură de securitate poate avea loc numai în cadrul unei interacţiuni a NATO, CSCE, UE şi Consiliul Europei"[1]. Totodată, referindu-se la relaţiile cu ţările comuniste foste rivale, şefii de state şi guverne au subliniat că v-or încuraja dezvoltarea democraţiei în fosta Uniune Sovietică şi alte ţări Central şi Est Europene.

Conceptul Strategic al NATO, adoptat cu o zi mai înainte, deja conţinea în sine angajamentul dezvoltării dialogului cu ţările spaţiului ex-sovietic şi sublinia faptul că „politica de securitate a NATO se va baza pe dialog, cooperare, apărare colectivă şi management al crizelor şi prevenirea conflictelor"[2], iar reafirmarea naturii defensive a alianţei avea ca obiectiv liniştirea spiritelor în ţările ex-comuniste şi acordarea unui semnal clar al începutului unei noi abordări a securităţii internaţionale de către NATO.

Asumarea angajamentului în cadrul noului Concept Strategic de a dezvolta relaţiile de parteneriat a condus la instituirea aşa numitul Consiliu de Cooperare Nord-Atlantică(CCNA) ce reprezenta un forum extins de desfăşurare a reuniunilor anuale între Consiliul Nord-Atlantic(CNA) şi ţările fostului bloc comunist, fapt care avea ca obiectiv dezvoltarea încrederii şi cooperării între părţi, fapt evidenţiat în cadrul Declaraţiei de la Roma. De asemenea, Declaraţia prevedea angajamentul desfăşurării întâlnirilor periodice ale NAC la nivel de ambasadori, precum şi angajamentul desfăşurării unor astfel de reuniuni de fiecare dată când le va solicita circumstanţele. Crearea acestui mecanism de dezvoltare a dialogului, precum a fost CCNA, a avut un rol considerabil în dezvoltarea dialogului politic între NATO şi fostele ţări comuniste, în decursul evoluţiei istorice în cadrul acestui forum fiind discutate probleme dintre cele mai stringente ale securităţii internaţionale, precum combaterea terorismului, securitatea nucleară, controlul asupra armamentului etc. Întâlnirea inaugurală a CCNA a avut loc la 20 decembrie 1991 şi a semnificat începutul unei noi ere în relaţiile practice dintre NATO şi ţările ex-sovietice, care au fost invitate să adere la acest forum de desfăşurare a consultărilor şi cooperării internaţionale în domeniul securităţii.

Summit-ul de nivel înalt din ianuarie 1994 a semnificat lansarea de către statele membre ale NATO a unei noi iniţiative de cooperare cunoscută sub numele de Parteneriat pentru Pace. Potrivit Declaraţiei de Invitare, „Parteneriatul pentru Pace, care se va derula sub autoritatea NAC, va întări noile relaţii de securitate între Alianţa Nord-Atlantică şi partenerii săi pentru pace. Statele partenere sunt invitate de către NAC să participe la lucrările organelor politice şi militare care îşi au sediul la NATO şi care vizează activitatea parteneriatului pentru pace"[3]. Documentul cadru al Parteneriatului pentru Pace(PfP) stabileşte următoarele obiective ale parteneriatului: a facilita transparenţa în procesele de stabilire a planurilor şi bugetelor

[1] North Atlantic Council, Declaration on Peace and Cooperation, 08.11.1991 // http://www.nato.int/cps/en/SID-ABFD20FB-E9E2743A/natolive/official_texts_23846.htm

[2] North Atlantic Council, The Aliance New Strategic Concept, 07.11.1991 // http://www.nato.int/cps/en/natolive/official_texts_27433.htm

[3] NATO, Parteneriat pour la paix: Invitation, Communmiqué ministeriel, 10 janvier.1994 // http://www.nato.int/docu/fonda/b940110a.htm

apărării naţionale; a institui controlul democratic asupra forţelor de apărare; a susţine mijloacele şi capabilităţile în stare de a contribui la operaţiunile de menţinere a păcii realizate sub egida ONU şi sub responsabilitatea CSCE; a dezvolta relaţiile militare de cooperare cu NATO; a contribui la interoperabilitatea forţelor naţionale cu cele ale NATO, etc[1].

Succesele cooperării înregistrate în baza PfP au convins statele de necesitatea aprofundării cooperării. În acest sens, statele membre ale NATO şi cele ex-comuniste au acceptat reformarea în 1997 a CCNA în Consiliul Parteneriatului Euro-Atlantic(EAPC), forum care are ca misiune asigurarea consultărilor şi cooperării regulate. Potrivit Documentului de bază, membrii CCNA şi cei ai PfP deveneau automat membri ai EAPC, dacă îşi doresc desigur acest fapt. Logica creării EAPC era de a institui „un nou mecanism de cooperare care va oferi un cadrul al eforturilor sporite care va conduce totodată la o dimensiune politică extinsă a parteneriatului şi cooperării practice în cadrul PfP"[2].

Pe lângă crearea unui nou forum de cooperare mai aprofundată între NATO şi statele nemembre, inclusiv cele din spaţiul ex-sovietic, anul 1997 mai este marcant şi prin faptul că a fost creat Consiliul Permanent NATO - Federaţia Rusă. În actul fondator se menţionează că „Rusia şi NATO nu se mai consideră ca adversari şi îşi identifică un obiectiv comun de a elimina vestigiile epocii de confruntare şi rivalitate, precum şi de a creşte încrederea mutuală şi cooperarea"(...). Printre domeniile de consultare şi cooperare prioritare care au fost stabilite pot fi menţionate: chestiunile de interes comun legate de securitate şi stabilitate în regiune euro-atlantică; prevenirea conflictelor; operaţiunile comune de menţinere a păcii; participarea Rusiei la lucrările EAPC; schimbul de informaţii şi consultările asupra strategiilor şi politicilor de apărare a NATO şi Rusiei; controlul asupra armamentului; prevenirea proliferării nucleare; conversia industriei apărării; lupta contra terorismului şi traficului de stupefiante, etc.[3]

Desfăşurarea summit-ului de la Washington din aprilie 1999 a constituit o bună ocazie de a contribui adaptării Alianţei la noile realităţi pe final de mileniu. În acest sens, în declaraţia finală a summit-ului „O Alianţă pentru secolul XXI", şefii de state şi guverne au reafirmat rolul Alianţei în garantarea securităţii euro-atlantice şi au evidenţiat trei sarcini prioritare în domeniul securităţii: garantarea unui mediu stabil pentru securitatea euro-atlantică prin susţinerea instituţiilor democratice şi reglementarea paşnică conflictelor; a contribui la funcţionarea Alianţei ca un adevărat forum a consultaţiilor între aliaţi pe orice subiect ce afectează interesele lor vitale; şi a apăra de orice ameninţare sau agresiune pe fiecare membru al NATO după cum prevede Tratatul de la Washington[4]. Noul Concept strategic al NATO adoptat în timpul aceluiaşi summit redefineşte unele dimensiuni ale politicii de securitate a NATO. Obiectivul central al politicii de securitate a NATO conform conceptului strategic din 1999 constă în apărarea libertăţii şi securităţii tuturor membrilor prin toate mijloacele politice şi militare disponibile. Referindu-se la perspectivele strategice ale politicii de securitate, conceptul strategic subliniază că statele aliate au jucat dintotdeauna un rol deosebit de important care au permis înregistrarea noilor succese în domeniul securităţii. Aderarea Belarusului, Kazahstanului şi Ucrainei la Tratatul neproliferării nucleare a fost salutat în cadrul Conceptului Strategic, fiind încurajate noi eforturi în vederea contribuirii la crearea unui mediu stabil de securitate. De asemenea, Conceptul strategic reafirmă politica

[1] NATO, Parteneriat pour la Paix: Document cadre, 10 janvier.1994 // http://www.nato.int/docu/fonda/b940110b.htm

[2] NATO, Document de base du Conseil de Parteneriat Euro-Atlantique, 30.05.1997 // http://www.nato.int/docu/fonda/b970530a.htm

[3] North Atlantic Council, Acte Fondateur sur les Relations, la Coopération et la Sécurité Mutuelles entre l'OTAN et la Fédération de Russie, May 27, 1997 // http://www.nato.int/cps/fr/natolive/official_texts_25468.htm

[4] North Atlantic Council, An Alliance for the 21st Century, Washington Summit Communique, 24.04.1999 // http://www.nato.int/docu/pr/1999/p99-064e.htm

uşilor deschise, subliniind că este un mijloc sigur de a contribui la securizarea spațiului euro-atlantic.

Printre riscurile şi ameninţările majore la adresa securității, majoritatea din ele cu implicații profunde pentru spațiul post-sovietic, menționate în Conceptul Strategic din 1999 pot fi menționate: menținerea şi ne-rezolvarea unui şir de conflicte din spațiul european şi cel euro-atlantic; riscul proliferării nucleare; răspândirea terorismului; răspândirea necontrolată a tehnologiilor de luptă anti-aeriană[1], etc. Conceptul Strategic al NATO din 1999 recunoaşte rolul unic al Rusiei în cadrul securității euro-atlantice. În acest sens, conceptul reafirmă importanța aprofundării cooperării în cadrul Consiliului de cooperare NATO – Rusia, precum şi implementarea obiectivelor menționate în Actul fondator din 1997. Cu toate acestea, Conceptul se referă pe picior de egalitate şi la necesitatea dezvoltării cooperării cu Ucraina. Recunoscând rolul special al cooperării cu Ucraina, conceptul afirmă angajamentul dezvoltării unui sistem distinct al cooperării între cele două părți, fapt care se va concretiza în crearea Comisiei de cooperare NATO-Ucraina. Potrivit Conceptului Strategic „Alianța va continua să susțină suveranitatea, independența şi integritatea teritorială a Ucrainei, precum şi dezvoltarea economică şi democratică a acesteia”[2].

Din perspectivă geopolitică relațiile de parteneriat a NATO au un rol considerabil în cadrul politicii de securitate a organizației în spațiul post-sovietic, partenerii bucurându-se de oferte consistente în dezvoltarea relațiilor de cooperare cu NATO şi accederea la resursele şi capabilitățile Alianței în promovarea reformelor naționale în domeniul apărării şi securității. Totuşi, Alianța îşi structurează politica sa de securitate în dependență de interesele strategice care sunt diverse pentru diverse regiuni. În general din perspectivă geopolitică politicele de securitate a NATO în spațiul post-sovietic se structurează în trei mari direcții: relațiile de cooperare cu Federația Rusă; politica de cooperare a NATO cu partenerii săi din bazinul Mării Negre; strategiile NATO de dezvoltare a cooperării cu statele post-sovietice din Asia Centrală. În dependență de interesele sale strategice, NATO dezvoltă abordări ale securității în raport cu partenerii săi din aceste regiuni, fapt care permite o abordare individualizată a securității prin luarea în considerație şi a necesităților fiecărui stat în parte.

Relațiile de cooperare a NATO cu Federația Rusă cunosc o îndelungă evoluție, înregistrându-se un şir semnificativ de rezultate pozitive. De un succes remarcabil, în acest sens, a fost crearea Consiliului NATO-Rusia în 1997, care reprezintă un forum permanent al cooperării instituționalizate între cele două părți. Aprofundarea continuă a cooperării între NATO şi Rusia se bazează pe consensul Aliaților potrivit căruia „instaurarea unui parteneriat solid cu Rusia rămâne o condiție *sine qua non* a securității euro-atlantice”[3]. Summit-ul aniversar de la Strasbourg-Kehl a constituit o bună ocazie de a reafirma importanța parteneriatului strategic al Aliaților cu Rusia. În acest sens, printre domeniile de cooperare de interese comun pot fi menționate subiecte precum: Afghanistanul, lupta contra pirateriei, stăpânirea armamentului şi contra-terorismul.

Semnarea în aprilie 2010 a Tratatului dintre SUA şi Federația Rusă privind măsurile referitoare la viitoarele reduceri şi limitări a armelor strategice de ofensivă constituie un semnal sigur că în lista succeselor înregistrate poate fi inclus şi discuțiile purtate asupra proliferării nucleare. Declarațiile Preşedintelui Rusiei, Dmitrii Medvedev, din 1 martie 2010 în timpul vizitei sale la Paris precum că ar putea susține discutarea chestiunii Iranului în

[1] North Atlantic Council, The Alliance`s Strategic Concept // http://www.nato.int/cps/en/natolive/official_texts_27433.htm

[2] Ibidem

[3] NATO Parliamentary Assembly, Les relations avec la Russie: un nouveau départ, Raport de commission, 2009 Session annuelle, // http://www.nato-pa.int/Default.asp?CAT2=1765&CAT1=16&CAT0=2&COM=1777&MOD=0&SMD=0&SSMD=0&STA=&ID=0&PAR=0&LNG=1

cadrul Consiliului de Securitate a constituit un bun semnal că dialogul dintre părți asupra chestiunii proliferării nucleare poate fi încheiat, precum şi a faptului că Rusia susține eforturile Aliaților de a contribui la fortificarea regimului neproliferării nucleare. Reacția calmă a Federației Ruse la anunțarea deciziei României şi SUA de la începutul lunii februarie 2010 de a amplasa pe teritoriul României elemente ale scutului american antirachetă de asemenea poate fi considerat un element al îmbunătățirii relațiilor dintre Aliați şi Rusia, evoluție determinată şi de recunoaşterea faptului că spre deosebire de epoca războiului rece când relațiile mondiale de putere se structurau pe linia confruntării între Est şi Vest, cele prezente reprezintă o ecuație mult mai complexă, fiind posibil de evidențiat noi amenințări la adresa securității internaționale.

Totuşi, în pofida evoluțiilor pozitive, în relațiile dintre Rusia şi NATO este posibil de subliniat şi dificultățile/problemele care îşi găsesc în continuare loc în interacțiunile dintre cele două părți şi care nu de puține ori au generat crize de securitate internațională. Una dintre problemele majore referitoare la relațiile dintre Rusia şi Aliați se referă la chestiunea extinderii NATO în direcția est-europeană, continuarea politicii uşilor deschise generând reproşuri din partea Rusiei la adresa Alianței. Aceste reproşuri devin mai consistente în cazul în care state precum Ucraina sau Georgia, țări care fac parte din aşa numita vecinătate apropiată a Rusiei definită ca sferă de influență a intereselor vitale ruse, pretind a deveni parte a Organizației Nord-Atlantice. În pofida faptului că extinderea NATO a constituit sursă sigură de securitate a statelor care au aderat, precum şi în pofida faptului că aderarea la NATO este privită ca mijloc eficient de apărare şi de garantare a securității țărilor est-europene, fapt demonstrat de manifestarea continuă a dorinței țărilor din această regiune de a deveni membri cu drepturi depline a NATO, Rusia se împotriveşte cu vehemență acestei extinderi a Alianței, deşi politica de extindere a Alianței reiese din recunoaşterea dreptului fiecărui stat suveran de a-şi defini propriile mijloace şi mecanisme de garantare a apărării şi securității naționale în conformitate cu normele legale internaționale. Se pare că Rusia îşi structurează interesele sale în baza unor categorii moştenite din perioada războiului rece, precum cea a „sferelor de influență". Totuşi, în pofida faptului că NATO şi Rusia abordează divers chestiunea extinderii, este clar că cooperarea între cele două părți este inevitabilă, obiectivul fiind garantarea securității ambelor părți implicate.

O problemă distinctă a relațiilor dintre NATO şi Rusia o constituie politica Federației Ruse de a-şi extinde prin mijloace ne-permisive influența sa în spațiul ex-sovietic. În acest sens, războiul ruso-georgian din august 2008 a condus la stoparea cooperării în cadrul Consiliului NATO-Rusia, iar Alianța nu o singură dată şi-a reafirmat susținerea înțelegerilor atinse în timpul summit-ului OSCE de la Istambul din 1999, prin care Rusia îşi asumă responsabilitatea de a-şi retrage forțele sale armate de pe teritoriul statelor ex-sovietice din Caucazul de Sud şi Republica Moldova, precum şi recunoaşterea integrității teritoriale a acestor țări. Cu siguranță că lista problemelor dintre Rusia şi NATO este mai extinsă, dar evoluțiile de ultimă oră, precum: semnarea Tratatului dintre Rusia şi SUA privind reducerea arsenalului strategic ofensiv, semnarea de către Rusia şi Norvegia a Acordului delimitării sferelor în Marea Nordului constituie semnale că părțile au recunoscut necesitatea cooperării şi identificării eforturilor de rezolvare a problemelor comune.

A doua linie strategică a politicii de securitate a Alianței în spațiul post-sovietic se structurează în jurul statelor din Asia centrală. Odată cu atacurile teroriste din 11 septembrie 2001 țările acestei regiuni au obținut un loc strategic aparte în cadrul eforturilor internaționale de combatere a terorismului, extremismului religios şi traficului de droguri. Trebuie de menționat, totuşi, că în pofida faptului că aceste state sunt predispuse a participa la eforturile internaționale de stabilizare a situației în Afganistan, ele singure se confruntă cu un şir de probleme grave ce afectează securitatea şi apărarea lor națională, fiind posibil de evidențiat astfel de grave probleme precum criminalitatea organizată, sărăcia, corupția, radicalismul

politic, crizele economice şi cele de mediu, etc. În acest sens, pentru a contribui la stabilizarea situației din regiune Aliații au instituit o prezență militară limitată, orientată spre oferirea sprijinului de implicare în Afganistan. La moment, deşi NATO nu abordează nicicum perspectivele de aderare a țărilor central asiatice la organizație, această nu împiedică nici într-un fel desfăşurarea cooperării cu țările regiunii. În acest sens, PfP constituie un mijloc sigur de desfăşurare a cooperării, interesul strategic al NATO constituind-ul acordarea sprijinului în vederea stabilizării situației în Afganistan. Chiar dacă NATO nu s-a implicat direct sub acest aspect, totuşi, Alianța a estimat că regiunea central-asiatică ar putea avea un rol consistent în garantarea securității aliaților săi europeni, iar acest fapt va contribui la creşterea rolului politic al Alianței[1].

Cea de a treia direcție strategică a politicilor de securitate a NATO în spațiul ex-sovietic se realizează prin cooperarea cu statele partenere din bazinul Mării Negre. În decursul primelor etape a perioadei post-război rece NATO a atras mai puțină atenție regiunii Mării Negre, acest fapt fiind determinat de existența unor alte priorități pe agenda Alianței. Totuşi, devenirea în afară de Turcia a încă două state din regiune ca membri cu drepturi depline ai Alianței au condus spre concluzia privind necesitatea implicării active a organizației în structurarea sistemului de securitate în regiunea Mării Negre, precum şi necesitatea acordării suportului consistent pentru neutralizarea amenințărilor la adresa securității regionale şi internaționale. În acest sens, dacă e să ne referim la statele regiunii Rusia menține relații speciale cu NATO prin intermediului Consiliului NATO-Rusia, Ucraina şi Georgia şi-au manifestat interesul aparte pentru aderarea la alianță, iar pentru coperarea cu acestea NATO a dispus crearea a două comisii speciale, pe cînd Moldova, Armenia şi Azerbaidjan dispun de programe speciale de cooperare cu NATO în baza PfP fiind încheiate cu acestea şi Planuri Individuale de acțiune a Parteneriatului(IPAP). Totuşi, în prezent NATO abordează țările bazinului Mării Negre prin intermediul relațiilor diferențiate şi privelegiate, iar cele mai elocvente exemple de abordare individualizată a regiunii Mării Negre de către NATO sunt IPAP-urile, care au devenit cadrul principal de acționare a politicilor de securitate NATO în regiunea Mării Negre[2].

Desigur, fundamentul cooperării dintre NATO şi statele regiunii ex-sovietice îl constituie PfP ce se desfăşoară prin diferite programe şi instrumente de cooperare. Unul din programele cu impact practic direct major asupra securității regiunii post-sovietice şi internaționale realizat cu participarea directă a NATO în baza PfP îl constituie aşa numitul Partnership for Peace Trust Fund care a fost lansat în noiembrie 2000 şi care are rolul de a constitui mecanism de asistență a națiunilor PfP în distrugerea stocurilor de mine anti-personal în conformitate cu Tratatul de la Otawa. Din noiembrie 2000 PfP Trust Fund a fost extins şi spre activități de distrugere a Armelor de Calibru Mic şi Armamentului Uşor(SALW), dar şi pentru cooperarea țărilor membre ale NATO şi statelor partenere din spațiul post-sovietic penrtu acordarea sprijinului în vederea gestionării consecințelor reformelor apărării[3]. Sprijinul obținut de țările ex-sovietice din cooperarea cu NATO în baza programului susmențional a fost unul consistent şi s-a manifestat prin realizarea unor vaste proiecte de distrugere a stocurilor de mine anti-personal, distrugerea suplimentului de muniții şi arsenal militar, deminarea teritoriilor şi distrugerea combustibilului pentru rachete inutil,

[1] NATO Parliamentary Assembly, Production énergétique d'Asie centrale : contributions possibles à la sécurité énergétique de la région transatlantique. Raport de commission, 2009, Session annuelle, // http://www.nato-pa.int/Default.asp?SHORTCUT=1778

[2] Rapports de commission, Cadres et domaines de coopeation dans la region de la mer noire, Session de printemps 2006, // http://www.nato-pa.int/Default.asp?SHORTCUT=994

[3] Steve Brown, The NATO Partnership for Peace Trust Fund: the process and the role of NAMSA // http://www.springerlink.com/content/vv46g3x0356v6t02/

distrugerea sistemelor manuale de luptă anti-aeriană(MANPADS), reprofilarea militarilor în rezervă, etc.

Până în prezent de susținere în vederea realizării unor astfel de proiecte au beneficiat astfel de țări din spațiul post-sovietic precum Azerbaidjan, Ucraina, Republica Moldova, Cazahstan, Georgia, Tadjikistan. De exemplu, Ucraina în baza Acordurilor încheiate cu participarea NATO s-a angajat să distrugă în jur de 136 000 tone de muniții şi 1,5 mln. SALW şi MANPADS, dintre care numai în prima fază a proiectului s-a urmărit distrugerea a 400 000 unități SALW şi 1 000 MANPADS. Exemplul Republicii Moldova de asemenea este elocvent pentru clarificarea impactului deosebit de important al acestui program NATO pentru rezolvarea problemelor naționale de securitate, astfel în urma cooperării fiind raportate distrugerea a 1 327 tone de substanțe chimice, distrugerea a aproximativ 12 000 de mine anti-personal sau a 250 metri pătrați de melanj[1]. Prin aceste acțiuni şi proiecte NATO contribuie la rezolvarea problemelor distincte pentru țările spațiului post-sovietic precum controlul asupra stocurilor de armament moştenite din fosta Uniune Sovietică, gestionarea consecințelor proastei utilizări a substanțelor chimice din perioada sovietică sau înlăturarea consecințelor negative ca urmare a reformelor din domeniul apărării naționale.

Un domeniu distinct al cooperării dintre NATO şi statele spațiului post-sovietic se referă la neutralizarea amenințărilor la adresa securității internaționale şi regionale ce apar ca urmare a situației complicate din Afganistan. Preluarea de către NATO a conducerii Forței Internaționale de Stabilizare a Afganistanului(ISAF) în 2003 a solicitat permanenta sporire a prezenței şi eforturilor Aliaților în regiunea central asiatică pentru garantarea securității internaționale. Afectate profund de înrăutățirea situației majoritatea statelor din regiune sunt predispuse cooperării limitate, realizate sub diferite forme în vederea stabilizării situației în Afganistan. Printre principalele amenințări la adresa securității internaționale care le generează situația din Afgansitan se referă cea a terorismului, a extremismului şi radicalismului politic, a traficului de droguri şi armament, etc. Potrivit Raportului special al Asambleii Parlamentare NATO din noiembrie 2003, Afganistanul a constituit unul din liderii mondiali în comerțu ilegal cu droguri. Astfel, dacă în 1993 aceastea producea în jur de 685 tone droguri, atunci în decursul anilor aceasta a tins să-si sporească în continuu producția acestpor substanțe, respectiv: 1994- 950 tone, 1995 - 1250 tone, 1996 - 2100, iar în 2000 în jur de 3667 tone[2]. Pentru statele regiunii o astfel de evoluție a producerii criminale afgane de droguri a constituit o sursă directă de insecuritate, în statele vecine acest fapt conducând la sporirea directă a consumului de droguri. Potrivit aceluiaşi Raport drogurile afgane au condus la creşterea consumului cu 30% pentru Iran sau Pakistan şi aproape de 3 ori mai mult pentru statele ex-sovietice din Asia centrală(conform unor analize de 7 ori)[3].

Totodată, potrivit Raportului din 2009 a Oficiului ONU privind Drogurile şi Criminalitatea, Rusia conduce în topul deceselor din cauza drogurilor, astfel, aceasta reprezintă consumatorul numărul unu în lume a drogurilor afganeze, aproximativ 20% din totalul exporturilor criminale sau aproximativ 75-80 tone anual[4]. De asemenea, trebuie de recunoscut că traficul de droguri nu este o problemă în sine, dar în strânsă legătură cu astfel de probleme precum criminalitatea organizată, corupția, patologiile sociale, etc, iar într-un astfel de context cooperarea dintre NATO şi statele ex-sovietice pe problema traficului de droguri şi stabilizării situației din Afganistan s-a impus cu stringentă necesitate concentrându-

[1] Status of Trust Fund projects - 24 september 2009// http://www.nato.int/nato_static/assets/pdf/pdf_2009_09/20090924_TF_status_report_24_September_2009.pdf

[2] NATO Parliementary Assembly, The Danger of Narcotraffic from Afghansitan for the European Commnuity, Special Report, November 2003 // http://www.nato-pa.int/default.Asp?SHORTCUT=374

[3] Ibidem

[4] UNODC, World Drug Report, New York 2009, // http://www.unodc.org/documents/wdr/WDR_2009/WDR2009_eng_web.pdf

se pe astfel de inițiative precum schimbul de informații, controlul asupra frontierilor, acordarea sprijinului în vederea sporirii capabilităților naționale de combatere a traficului de droguri, organizarea trainingurilor pentru persoanele implicate în activitatea de combatere a drogurilor, etc.

Desigur, interacțiunea între Aliați şi statele post-sovietice ar putea să se realizeze într-o formă mult mai profundă acest fapt fiind menționat şi de intenția unor țări de a realiza un astfel de efort. Totuşi, dezvoltarea tematicii privind participarea unor state în spațiul ex-sovietic la operațiunile de menținere a păcii în Afganistan se realizează complicat datorită experienței drastice a societăților ex-sovietice de implicare în Afganistan în decursul anilor 1979-1989. În acest sens, autoritățile statelor ex-sovietice sunt foarte atente în abordarea unor astfel de subiecte, deşi la cel mai înalt nivel au recunoscut necesitatea aprofundării cooperării cu statele implicate în realizarea ISAF, precum şi necesitatea sporirii eforturilor comunității internaționale în vederea stabilizării situației în Afganistan.

Dezvoltarea relațiilor NATO cu țările ex-sovietice constituie exemplu elocvent al posibilității ameliorării securității internaționale în baza dialogului şi cooperării între părți. În acest sens, în decursul anilor relațiile dintre părți au cunoscut o evoluție consistentă. Totuşi, implicarea NATO prin politicile sale în stabilizarea sistemului de securitate în spațiul post-sovietic generează anume reticențe din partea Federației Ruse, fapt determinat de interesele specifice ale acesteia în regiunea post-sovietică şi în lume. În aceste sens, continuarea de către NATO a politicii uşilor deschise şi reafirmarea de către aceasta a faptului că „fiecare stat este liber să-şi dezvolte propriile sisteme de securitate în limitele prevăzute în dreptul internațional" constituie garanție adusă şi celorlalte state din spațiul post-sovietic. Totodată, realizarea de către NATO şi statele ex-sovietice a unui şir de proiecte şi programe în domeniul controlului asupra armamentului, controlului democratic în domeniul securității, precum şi alte inițiative prevăzute şi dezvoltate în baza Parteneriatului pentru Pace constituie instrumente eficiente de contribuție la securitatea regională în spațiul post-sovietic, dar şi contribuție la securitatea internațională. Pentru NATO regiunea post-sovietică este de o ascendentă importanță, fapt determinat atât de dorința unor state din regiune de a se integra în Alianță, cât şi datorită faptului că securitatea euro-atlantică este în directă dependență şi de situația din spațiul post-sovietic, interdependența actorilor constituind astfel un fapt elocvent.

Bibliografie:

Surse Internet:

1. North Atlantic Council, Declaration on Peace and Cooperation, 08.11.1991 // http://www.nato.int/cps/en/SID-ABFD20FE9E2743A/natolive/official_texts_23846.htm
2. North Atlantic Council, The Aliance New Strategic Concept, 07.11.1991 // http://www.nato.int/cps/en/natolive/official_texts_27433.htm
3. NATO, Parteneriat pour la paix: Invitation, Communmiqué ministeriel, 10 janvier.1994 // http://www.nato.int/docu/fonda/b940110a.htm
4. NATO, Parteneriat pour la Paix: Document cadre, 10 janvier.1994 // http://www.nato.int/docu/fonda/b940110b.htm
5. NATO, Document de base du Conseil de Parteneriat Euro-Atlantique, 30.05.1997 // http://www.nato.int/docu/fonda/b970530a.htm
6. North Atlantic Council, Acte Fondateur sur les Relations, la Coopération et la Sécurité Mutuelles entre l'OTAN et la Fédération de Russie, May 27, 1997 // http://www.nato.int/cps/fr/natolive/official_texts_25468.htm
7. North Atlantic Council, An Alliance for the 21st Century, Washington Summit Communique, 24.04.1999 // http://www.nato.int/docu/pr/1999/p99-064e.htm

8. North Atlantic Council, The Alliance`s Strategic Concept // http://www.nato.int/cps/en/natolive/official_texts_27433.htm
9. NATO Parliamentary Assembly, Les relations avec la Russie: un nouveau départ, Raport de commission, 2009 Session annuelle, // http://www.nato-pa.int/Default.asp?CAT2=1765&CAT1=16&CAT0=2&COM=1777&MOD=0&SMD=0&SSMD=0&STA=&ID=0&PAR=0&LNG=1
10. NATO Parliamentary Assembly, Production énergétique d'Asie centrale : contributions possibles à la sécurité énergétique de la région transatlantique. Raport de commission, 2009, Session annuelle, // http://www.nato-pa.int/Default.asp?SHORTCUT=1778
11. Rapports de commission, Cadres et domaines de coopeation dans la region de la mer noire, Session de printemps 2006, // http://www.nato-pa.int/Default.asp?SHORTCUT=994
12. Steve Brown, The NATO Partnership for Peace Trust Fund: the process and the role of NAMSA // http://www.springerlink.com/content/vv46g3x0356v6t02/
13. Status of Trust Fund projects - 24 september 2009// http://www.nato.int/nato_static/assets/pdf/pdf_2009_09/20090924_TF_status_report_24_September_2009.pdf
14. NATO Parliementary Assembly, The Danger of Narcotraffic from Afghansitan for the European Commnuity, Special Report, November 2003 // http://www.nato-pa.int/default.Asp?SHORTCUT=374
15. NATO Parliamentary Assembly, Production énergétique d'Asie centrale : contributions possibles à la sécurité énergétique de la région transatlantique. Raport de commission, 2009, Session annuelle, // http://www.nato-pa.int/Default.asp?SHORTCUT=1778
16. Rapports de commission, Cadres et domaines de coopeation dans la region de la mer noire, Session de printemps 2006, // http://www.nato-pa.int/Default.asp?SHORTCUT=994
17. Steve Brown, The NATO Partnership for Peace Trust Fund: the process and the role of NAMSA // http://www.springerlink.com/content/vv46g3x0356v6t02/
18. Status of Trust Fund projects - 24 september 2009// http://www.nato.int/nato_static/assets/pdf/pdf_2009_09/20090924_TF_status_report_24_September_2009.pdf
19. NATO Parliementary Assembly, The Danger of Narcotraffic from Afghansitan for the European Commnuity, Special Report, November 2003 // http://www.nato-pa.int/default.Asp?SHORTCUT=374
20. UNODC, World Drug Report, New York 2009, // http://www.unodc.org/documents/wdr/WDR_2009/WDR2009_eng_web.pdf

CONCEPTUALIZAREA SECURITĂȚII ŞI A INTELLIGENCE-ULUI – DE LA APĂRARE LA INTELLIGENCE CONCEPTUALIZING SECURITY AND *INTELLIGENCE – FROM A DEFENSE TO AN INTELLIGENCE APPROACH*

Lect. univ.drd. Silviu Nate
Facultatea de Ştiințe Politice, Relații Internaționale şi Studii Europene
Universitatea „Lucian Blaga" din Sibiu

Abstract
This study responds to major issues as: what means to defend the postmodern society? And, what security means? The present article is focused on defining the transition towards a postmodern society and the role of intelligence for achieving national and international goals. The effectiveness of intelligence is a key issue determined by the lack of public perceptions and a set of institutional criteria unknown by the civil society.
Key terms: *intelligence, security, postmodernism, society, effectiveness, theory*

Majoritatea informațiilor şi dezbaterilor publice, precum şi a cercetărilor făcute asupra apărării şi a politicilor de securitate, omit problematizările filozofice de substanță şi se afundă în discuții despre ce arme sau ce buget militar ar trebui să dețină un stat. Singura armă de care avem nevoie, în opinia lui Jan Oberg[1], „este arma intelectuală şi filozofică, folosită în spațiul academic, în politică şi în mass-media".

În concepția lui Oberg, din perspectiva militantului pentru pace, dacă tot avem nevoie de apărare militară, atunci această abordare militară trebuie să fie diferită fundamental de cea pe care o vedem în jurul nostru astăzi. Dar cel mai important, în opinia sa, întreaga lume, „noi oamenii" avem nevoie de ceva pe care elitele militare şi complexele militaro-industrial-birocratice nu ne pot oferi: modele inovative şi comprehensive care să cuprindă componente civile şi militare mixte, să fie structurate şi adaptate la nevoile fiecărui stat sau regiuni, ci nu doar la nevoile unor elite militare sau la la nevoile NATO.

Să privim cât de diferite sunt culturile şi statele lumii. Este oare realist să credem că diferențele istorice, cultura şi problemele de securitate pot fi remediate pentru toți printr-un sistem comun de înaltă tehnologie militară? Este ca şi cum am prescrie tuturor pacienților acelaşi medicament, indiferent de diagnostic – în care desigur, complexul industrial medical (cu uniforme albe în loc de verzi) ar putea găsi o idee fantastică.

Accepțiunea clasică este cea pe baza căreia s-a fundamentat apărarea modernă; termenul *balanță de putere* este folosit în mod subiectiv, toți cei care sunt în frunte simt că există o balanță. Dacă toate părțile dintr-un sistem convin că balanța este un obiectiv întemeiat, iar fiecare dintre acestea au doar motive paşnice, atunci nu ar fi justificată o cursă a înarmărilor. În completare, adevărata cursă a înarmărilor este una a calității (spre exemplu în care tehnologia este cea mai sofisticată), ci nu spre o cursă a cantității (depre câte piese deține fiecare). În majoritatea statelor se discută despre nevoia de a deține cât mai multe arme sofisticate chiar şi atunci când amenințările nu există; liderii nu spun niciodată că de acum putem realiza cu mai puțin. Apar noi amenințări la care trebuie să ne adaptăm pentru a furniza securitatea generațiilor viitoare, dar lecția care ar trebui învățată este că majoritatea amenințărilor sunt gândite pentru a se încadra în complexele militaro-industriale, ci nu invers

Intelligence-ul postmodern se va confrunta pe o linie ascendentă cu aceste aspecte filozofice, ce trebuiesc clarificate prin organizarea unor forumuri mixte compuse din reprezentanți civili şi militari. Renunțarea la tiparele vechi presupune voință, determinare şi clarviziune în beneficiul tuturor. Repetarea schemei istorice, cu noțiuni „îmbrăcate" în stil

1 Jan Oberg, Director, head of the TFF Conflict-Mitigation team to the Balkans and Georgia, *Security Politics Is A Threat*, Lund, Suedia, 9 Mai 2000.

postmodernist, cu apelarea la cunoscutele încadrări clasice, nu va putea reprezenta o alternativă pentru îmbunătățirea proceselor şi a produselor de intelligence.

Să ne imaginăm un sondaj de opinie la nivel global prin care oamenii sunt întrebați dacă ar dori să fie protejați de arme nucleare de către guvernul lor luând în calcul inclusiv posibilitatea existenței un dușman la adresa statului lor sau al aliaților săi. Să-i întrebăm dacă există o valoare credibilă sau vreun scop politic care să justifice uciderea a milioane de oameni. Să-i întrebăm dacă aceste lucruri sunt compatibile cu valori precum drepturile omului, cu intervenția umanitară şi cu democratizarea, indiferent de situație. *Când guvernele se vor apleca asupra propriilor constituente şi vor expune trei tipuri diferite de apărare?*, se întreabă Jan Oberg: 1. unul ofensiv de tip high-tech, 2. un mix de componente civile şi militare, 3. un sistem exclusiv civil, alcătuit din componente non-violente? Doar în Elveția când cetățenii au fost întrebați prin referendum dacă doresc o armată, mulți dintre ei au dorit să o desființeze complet.

În cele din urmă este în joc supraviețuirea rasei umane într-un sistem mondial foarte schimbător şi tot mai turbulent. Discursul şi dezbaterile de securitate dominante sunt lipsite de noua gândire şi trivializate spre banalitate. Acestea se bazează în continuare pe buna şi vechea frică.

De ce idealiştii pun mai mult accent pe cooperare, decât pun realiştii pe război? Să ne imaginăm costurile de oportunitate regională. Spre exemplu, câtă bunăstare, securitate umană şi creştere culturală ar putea cumpăra statele foste membre ale Pactului de la Varşovia şi noile republici balcanice suportând costurile de viitor high-tech militar adaptate la standardele NATO? Oberg afirmă că NATO şi filozofia sa de apărare seamănă mai degrabă cu zâmbetul unui crocodil. În opinia sa „este o tragedie că statele care au luptat pentru propria lor independență vor plăti generații întregi doar pentru a deveni clienți şi a se supune dorințelor noilor maeştri". Cât de periculoasă va fi lumea cu tot mai multe state şi cu mult mai multe armate şi soldați?

Asemeni structurilor de stat şi forțelor armate, care au evoluat pentru a servi, intelligence-ul este un produs al modernității, dar în termeni cronologici, este un produs apărut mai târziu. Perioada modernă, general vorbind, se întinde de la sfârşitul secolului al XVII – lea până pe la mijlocul/sfârşitul secolului al XX-lea. Se referă la „moduri de organizare sau viață socială care au apărut în Europa de prin secolul al XVII - lea şi care ulterior, a influențat mai mult sau mai puțin întreaga lume[1]. Elementele centrale ale modernității sunt, în general considerate ca fiind, statul, economiile industriale, capitalismul, sistemul de clasa şi nucleul familei. În mod cert, această largă definire, subsumează varietăți de evoluții, precum şi dezacorduri analitice cu privire la periodicizarea şi elementele modernității. Totuşi, această amplă periodicizare nu ne permite în realitate să vedem cât de mult au evoluat statul şi forțele armate de la epoca premodernă la epoca modernă a statelor națiune briocratizate şi puternic industrializate militar.

Atât construcția statelor cât şi războiul au condus şi reflectă multe din evoluțiile ce caracterizează modernitatea – indiferent dacă acestea au fost revoluții industriale şi tehnologice succesive ori dezvoltări ale unor state centralizate, ierarhizate şi birocratice[2]. Este interesant de observat, totuşi, că intelligence-ul a apărut ulterior acestor evoluții. Evident este însă faptul că generalii şi conducători au utilizat dintotdeauna secrete.

Rolul intelligence-ului postmodern nu este doar de a observa date, informații şi cunoştințe, aceasta implică cu precădere judecata sau rolul politicii de a aplica cunoaşterea dobândită acolo unde este nevoie pentru a asigura impactul diferitelor politici sau operațiuni aplicate. De cele mai multe ori este dificil de distins între intelligence şi consiliere politică.

---

[1] Anthony Giddens, *Consecințele modernității*, Ed.Univers, București, 2000, p.1.

2 C. Dandeker, *Surveillance, Power and Modernity*, Cambridge, Polity Press 1990.

Rolul intelligence-ului modern

Dezbaterile centrate pe problematica de intelligence, în aflarea unei teorii, încearcă să explice ceea ce este sau ce ar trebui să fie intelligence-ul. De asemenea, există sceptici care susțin faptul că o teorie nu ar putea să fie aplicabilă în cazul informațiilor[1].

Intelligence-ul este activitatea secretă a unui stat sau grup de a înțelege entitați străine sau naționale[2].

Potrivit lui Rob Johnston, *analiza de intelligence* reprezintă aplicarea metodelor cognitive individuale şi colective de a cântări datele şi de a testa ipotezele în cadrul unui context socio-cultural secret[3].

Este de remarcat faptul că *fluxul informativ* reprezintă un ciclu[4] care începe cu nevoia de o anumită informație, continuă cu obținerea informației primare, prelucrarea acesteia pentru a deveni *intelligence* şi se finalizează cu valorificarea ei la beneficiar (decident, utilizator). Desigur procesul este iterativ, informarea cu o anumită problemă a unui decident, putând conduce la o nouă comandă de informații[5].

Noțiunea de comunitate informativă nu se defineşte în textele de legi în vigoare în România; ea are în primul rând o conotație teoretică. Este inspirată din expresia britanică *„national intelligence security"*[6], cu înțeles de ansamblu al instituțiilor statului ce concură la asigurarea securității naționale.

Aşadar întrevedem două percepții determinante în materie de intelligence:

a. Teoria de dezvoltare. Care este relația dintre definiție şi teorie? În încercarea de a dezvolta o teorie, este mai întâi necesar să se decidă dacă efortul este empiric sau normativ, în încercarea de a explica ,,ceea ce este'' sau ,,ceea ce ar trebui să fie''. Următorul pas este despre ceea ce se cere a fi explicat (de exemplu, identificarea variabilei dependente sau variabilelor, în limbajul ştiințelor sociale. Pot fi identificate mai multe **variabile dependente:**

- variație trans-națională în agenții / abordări;
- rate de succes sau de eşec;
- politizarea intelligence-ului;
- când informația este distorsionată;
- obiectivele agențiilor de informații;
- gradul de control militar asupra informațiilor;
- alocarea de resurse pentru diferite tipuri sau stadii de intelligence (de exemplu, HUMINT față de SIGINT, colectare vs. analiză);
- ,,imaginație''.

---

[1] Pe data de 15 iunie 2005, sub conducerea lui Michael Warner ,Office of the Director of National Intelligence (ODNI) în parteneriat cu RAND Corporation au desfăşurat un workshop de o zi la RAND's Washington, D.C., pentru a dezbate cum fundamentează teoriile munca de intelligence şi pot conduce la o mai bună înțelegere a acesteia.

2 Aceasta este o versiune uşor modificată a uneia care a apărut întru-un articol din „Studies in Intelligence", aparținând lucrărilor lui Michael Warner. Warner revizuieşte şi sintetizează o serie de încercări precedente de a defini disciplina Intelligence-ului şi concluzionează că *„Intellicence-ul este o activitate secretă a statului de a influența entități străine"*.

3 Potrivit lui Rob Johnston, în lucrarea sa *„Cultura analitică în Comunitatea de intelligence a SUA. Un Studiu Etnografic"*, literatura tinde să dividă analiza de intelligence în tehnici şi unelte "cum să" sau în procese cognitive. Dar nu se poate spune că aceşti itemi se exclud reciproc; mulți autori consideră uneltele şi tehnicile de analiză ca fiind procese cognitive în sine şi sunt sceptici cu privire la plasarea lor în diferite categorii. Unii autori tind să perceapă analiza de intelligence în mod esențial ca proces sau procese cognitive individuale.

4 O schemă a fluxului informativ se regăseşte în lucrarea lui Mireille RĂDOI, *Serviciile de Informații şi Decizia Politică*, Editura Tritonic, Bucureşti, 2003, p. 36.

5 Noțiunea de „cerere sau comandă de informații" este definită în Doctrina națională a informațiilor pentru securitate, p. 24.

6 „Britanica", vol. 6, p. 338.

Unele posibile variabile explicative includ:

- politici birocratice (de exemplu: concurență între agenții)
- teoria organizării
  - stimulente pentru a fi un risc potrivnic
  - procedurile de rutină
  - promovarea unor anumite tipuri de analize
- factori psihologici (disonanță cognitivă şi alte înclinații)
- contingență istorică
- schimbările tehnologice
- cereri de la politicieni şi factorii de decizie politică
- percepții de amenințare
  - amenințările interne față de cele externe
  - schimbări în sistemul internațional (de exemplu, sfârşitul Războiului Rece).

b. O viziune sceptică. O bună teorie ar trebui să fie aplicabilă în toate timpurile şi în toate contextele. Procesul de elaborare a politicilor de azi este politic şi birocratic, şi, prin urmare, nici o teorie dezvoltată astăzi nu poate transcende amenințarea momentului: teroarea transnațională. În esență, teoria este dezvoltată pentru a încerca să găsească asemănările generale şi deosebirile în anumite contexte. Deasemenea poate fi acceptată ideea că nu putem avea o formulă generală unde nimic nu este constant.

Ce ar trebui să facă intelligence-ul? Misiunile pentru intelligence:

- Identifică punctele de oportunitate pentru intervenție care ar putea schimba într-un fel activitatea de intelligence, mai ales înainte de un conflict (de fapt, în cazul în care rezultă o soluție militară, indică faptul că de multe ori intelligence-ul eşuează);
- Ajută statele să atingă un avantaj comparativ în luarea deciziilor, astfel apare termenul de *„acționarea intelligence-ului”*;
- Protejează statul şi cetățenii săi pentru a maximiza securitatea;
- Optimizează resursele;
- Integrează informațiile pentru a facilita înțelegerea.

Mai mulți cercetători notează că, în practică, scopurile intelligence-ului depind puternic de obiectivele de politică externă ale unei țări, care variază de la amplele angajamente ale Statelor Unite, la îngustele concentrări ale Noii Zeelande[1]. Este util, fără îndoială, de a separa obiectivele intelligence-ului care sunt comune într-o serie de cazuri, cum ar fi cele prezentate mai sus, de restul obiectivelor specifice, care pot fi particulare într-o țară sau aunumite amenințări speciale la care se adresează.

În ceea ce priveşte cooperarea dintre serviciile de informații ale aceleiaşi țări, în foarte puține state, s-au obținut rezultate care mulțumesc toate serviciile, însă provocarea cea mai mare o reprezenta circularea informațiilor de la stat la stat. *De obicei, serviciile de intelligence care nu au capacități de evaluare, de culegere, procesare şi analiza informațiilor, recurg la asemenea procedee neloiale şi se autoexclud din circuitul internațional al intelligence.* Cooperarea dintre serviciile de informații a dus la eliminarea sintagmei *need to know* în relația dintre servicii, care a fost înlocuită cu sintagma *need to share*[2].

O altă problemă este dată de administrarea surselor deschise de informare şi sursele alternative de analiză. O sugestie ar fi crearea unei structuri în cadrul sistemului național de informații, care să conducă o cercetare pe surse deschise şi analiza strategiei de securitate națională. Această structură ar putea de asemenea să acționeze ca entitate contractantă, să ,,cumpere'' munca surselor deschise, prin experți academici şi prin sectorul privat. Acele materiale din surse deschise ar putea fi combinate cu surse secrete la nivelul sistemului

[1] Michael Herman, *Intelligence Power in Peace and War*, pp. 341–361.

2 Sergiu Medar, *Transformarea serviciilor de informații în contextul actual de securitate*, studiu prezentat în cadrul Mesei Rotunde „Societate, Democrație, Intelligence”, 2008.

național de informații pentru a produce analize mai concludente[1].

Spre o teorie a intelligence-ului postmodern

Aşa cum am arătat mai sus, din perspectivă conceptuală, evoluțiile care afectează un serviciu de informații au fost deseori văzute ca şi tendințe discrete, determinate de schimbări geopolitice, invenții tehnologice, presiuni bugetare şi politice. Există şi cealaltă fațetă care în graba evenimentelor, scoate la iveală o tendință a comunității de a sta la pândă de la criză la criză.

Ar fi de preferat o abordare mai sistematică pentru a conceptualiza această grabă de schimbări. Scopul unei conceptualizări de acest tip ar fi să descrie realitatea contemporană şi de a prescrie modul prin care schimbările contemporane pot fi administrate pentru a asigura viitorul succes al serviciilor de informații.

Mai multe conceptualizări de acest fel au apărut, însă este posibil ca abordând doar proțiuni dintr-un întreg, fie de tip istoric cum ar fi reperele fixe gen 11 Septembrie 2001, repere de tip sectorial – strict militar şi politic, sau ca dimensiune fizică – terioriul național, acestea nu reușesc să ofere o meta-teorie descriptivă cât şi prescriptivă în aceeaşi măsură.

Într-o încercare de a oferi un astfel de cadru voi încerca o explorare a teoriei sociale postmoderniste. Utilizarea teoriei sociale poate părea neobişnuită în câmpul studierii serviciilor de informații. Acest domeniu tinde să se apropie de perspectivele disciplinare ale relațiilor internaționale, studiilor strategice, istoriei diplomatice sau de politicile publice. După cu spuneam, în general, cercetătorii, analiştii dar şi profesioniştii în domeniul intelligence-ului, au tendința de a conjuga paradigmele de tip realist. Cu toate acestea, putem demonstra într-o anumită măsură că postmodernismul poate fi un instrument analitic valoros. Argumentul este că perspectivele postmodernismului fac într-adevăr posibilă captarea elementelor mediului contemporan de securitate. Dar mai mult, o recunoaştere a acestor elemente poate fi utilizată prescriptiv pentru a forma viitorul politicii de intelligence[2]. În timp ce conceptul de intelligence postmodern nu poate de la sine să caracterizeze în mod adecvat toate fațetele mediului contemporan de intelligence, termenul prevede însă un valoros cadru conceptual unde schimbările pot fi gestionate iar sursele şi metodele pot fi adaptate la o nouă etapă.

Termenul de *intelligence* este deseori abuzat atât în literatura academică cât şi în discursul oficial. Există deasemenea veritabile diferențe de perspectivă la nivel național şi instituțional care complică căutarea pentru definiții. Potrivit definiției clasice date de către Sherman Kent, intelligence-ul ar însemna un fel de *cunoştințe*[3], însă astăzi suntem nevoiți să lărgim această viziune, şi astfel intelligence-ul să nu mai servească doar afacerilor diplomatice şi militare ale statului. Cu toate acestea, conceptul central întrevede că responsabilitatea comunității de intelligence o reprezintă producția de cunoaştere. Nu doar orice tip de cunoaştere, ci o cunoaştere orientată, acționabilă şi predictivă pentru un consumator specific. Sursele şi metodele secrete vor contribui la acest proces doar ca o parte a unui întreg.

Potrivit lui Kent, şi a versiunii sale clasice, intelligence-ul cuprinde o serie de activități, caracterizate de trei variabile: cunoştințele (procesul de cercetare), organizația (instituția) şi activitatea (procesul de estimare).

Triada lui Kent impune o reformulare, cu trei variabile noi: *procesul*, *profesia* şi *politicile*. Procesul se referă la elementele ciclului de inteligence şi rezultatele sale. Profesia

---

[1] Michael Herman,, *Intelligence Services in the Information Age: Theory and Practice*, London, Frank Cass, 2001, pp. 36-60.

2 Rathmell, Andrew, *Towards postmodern intelligence*, apărut în Intelligence and National Security, Toamna 2002.

3 S. Kent, *Strategic Intelligence for American World Policy*, Hamden, CT: Archon Books 1965.

prevede normele organizaționale la care se raportează fiecare lucrător individual. Politica se referă la faptul că intelligence-ul este o artă care se bazează pe evaluare și interpretare. Produsele sunt, prin urmare, sub rezerva influențelor „politice”[1]. Aceste influențe includ filtre de cunoaștere organizatorice, birocratice și presiuni politice de partid, dar și individuale sau instituționale. Devine astfel necesară o abordare postmodernă utilizând concepte ce pot fi aplicate la nivel de proces, profesie și politică de cunoștințe la nivelul intelligence-ului.

Indicatori de eficiență a intelligence-ului. Măsurarea succesului

Dimensiunea politică. Aici succesul se măsoară în abilitatea Comunității Intelligence-ului de a sprijini politica și de a evita surpriza. Cu o listă de priorități politice, intelligence-ul poate optimiza resursele necesare pentru a îndeplini aceste priorități, și apoi determina dacă ar putea sau nu să realizeze aceste obiective.

Dimensiunea birocratică și de organizare. Setarea priorităților guvernului produce câștigători și perdanți. Dacă succesul poate fi măsurat și identificat, ce se va întâmpla cu bugetul organizației? Mai multe fonduri vor fi însușite pentru a atinge succesul, sau realizarea acestuia va duce la reducerea bugetelor? Mai mult decât atât, dacă succesul se schimbă în funcție de finanțare, atunci cărțile vor fi pregătite să ofere măsuri de eficiență pentru a justifica bugetul curent sau unul mai mare al cererilor?

Dimensiunea statală, dedicată responsabilității și eficienței. Poate Comunitatea de Intelligence să fie prea eficientă? Ar avea nevoie cu adevărat publicului de o comunitate de intelligence super eficientă? Politizarea va deveni o problemă. Poate un anumit tip de analiză să fie acceptat în cercurile politice actuale?

Teoriile sunt critice pentru măsurători deoarece eșecurile informațiilor sunt urmarea eșecului teoriilor. O teorie care prezice nouă din zece evenimente este una foarte bună, dar un eșec ar putea fi semnificativ. Poziția serviciilor de informații este obscurizată de mai mulți factori. Există un impact al informațiilor care nu poate fi descurcat de politică, astfel valoarea analizelor, fără a vorbi de teorie, pentru problemele sociale și politice este greu de demonstrat. Este firesc să vrem să știm ceea ce primim pentru banii noștri. În opinia lui Richard Betts, profesor la Columbia University, o modalitate ar putea fi să ne uităm la o serie de informații de succes, nu doar la eșecuri, și să examinăm de ce au au fost de succes.

Informarea factorilor de decizie. A fost informația și evaluarea în timp util și complet? Se ridică la o bibliotecă utilă pentru politică?

Estimarea evenimentelor. În cazul în care analiza face predicții, aduce aceasta adevărul? Dacă nu, de ce nu? S-a făcut o schimbare în politica de modificare a cursului sau evenimentului? A fost această schimbare bazată pe informații secrete sau nu? Determinarea succesul sau eșecul în această dimensiune este brutalizată de „auto-anularea profeției”: schimbările politice bazate pe buna informație pot modifica cursul evenimentelor și pot face informațiile să apară ca inexacte.

Supunerea ipotezelor pentru a fi testate de către dovezi. Erau ipoteze care au stat la baza formării politicilor alternative identificate și testate? Aceasta este cea mai grea și mai subiectivă, și este probabil, cea mai vulnerabilă la politizare.

Pe parcursul procesului, politizarea este un pericol, iar în favoarea , „adevărului” rezultatul poate fi de estimare sau de confruntare al punctelor de vedere opuse. Determinarea succesului sau eșecului în absența unui eveniment pare imposibilă.

1Robert Mathams, *The Intelligence Analyst's Notebook*, apărut în *Strategic Intelligence: Theory and Application*, coord. D. Dearth și R. Goodden, ediția a doua., Washington, DC: Joint Military Intelligence College, 1995, p. 88.

Rezultatele informațiilor. Pentru cei care cred că unele măsurători au o utilitate în evaluarea informațiilor, acestea ar putea fi:

- Satisfacția clientului - a fost informația la timp şi / sau a fost la nivelul de detaliu
- adecvat?
- Care a fost impactul informației? A făcut să conducă la schimbări semnificative în reevaluarea politicii?
- Cât de bună este informația care curge prin sistem?
- Ce nivel de acces face să aibă Comunitatea de Informații la factorii de decizie politică şi sunt ei ascultați (o măsurare a credibilității)?
- A fost redus riscul pentru factorii de decizie?

Cinicii susțin că măsurarea reprezintă o încercare birocratică de a procura sau de a menține finanțarea. Majoritatea practicienilor consideră că măsurarea ar trebui efectuată „în casă", lăsând fiabilitatea în cauză.

Există dealtfel şi o serie de obstacole:

- Este posibil să se elaboreze o măsurătoare în secret? Valoarea de confidențialitate poate fi mare sau redusă în funcție de situație. Necesitatea de a păstra secretul trebuie de asemenea să fie echilibrată cu faptul că trăim într-o „nevoie de a împărții" lumea.
- Cum poate fi măsurată calitatea de analiză? Este posibil să se prevadă evaluări obiective, în special pentru aspectele controversate sau politizate?
- Mai mulți actori şi mai multe metode ale politicii de punere în aplicare fac stabilirea de măsuri de eficiență extrem de complexe[1].
- Dezvoltarea unui bun proces nu garantează rezultate utile.
- Evaluările informației sunt neapărat probabiliste, dar numai rezultatele reale pot fi observate.

Concluzii

Idealul constă într-o lume lipsită de violență unde elitele să opereze doar în limitele cadrului democratic, iar în contact cu intelligence-ul acestea să nu genereze „evaluări" absurde, lipsite de context. Aşadar cum spune Oberg, modul în care este definită securitatea, poate fi el însuşi o amenințare. O provocare a intelligence-ului postmodern o reprezintă dezbaterile publice, incomode, despre cum afectează instituțiile de securitate la modul psihologic indivizii şi felul prin care teama indusă acestora conduce la cheltuieli enorme pe arsenal militar. Probabil că o tranziție spre intelligence-ul postmodern necesită mărturisirea handcapurilor şi puterea acestor instituții de a recunoaşte uneori că adevărul de mâine este opusul celui de ieri, că modul în care a fost gândită securitatea a reprezentat o amenințare pentru oameni.

Provocarea constă într-o redefinire curajoasă, prin deschidere democratică, prin dialog creativ şi critic, şi desigur prin identificarea surselor schimbării spre o securitate în beneficiul tuturor părților. Confruntarea trebuie să se axeze pe găsirea celor mai bune idei despre ce înseamnă apărarea, securitatea şi pacea. Viziunile idealiştilor în zona studiilor de securitate îndeamnă spre etapa când cetățenii vor fi conştienți de aportul lor şi vor fi în stare să devină ei înşişi factori de decizie într-un sistem militar global. Aceasta înseamnă să atace o problemă de substanță şi să pornească un adevărat „război al ideilor", ceea ce nu înseamnă a ataca omenii la modul fizic vorbind. Presupune motivarea lor de a renunța la drogul preferat, să se relaxeze, să lase obsesiile de frică în urmă şi să producă cu adevărat „securitate" în beneficiul lor şi al comunității din care fac parte.

Aşadar, se întrevad orizonturi noi, cu un nou tip de intelligence public, dar care nu trebuie doborât de fricile vechi, stând mereu la pândă ofensiv, gata să sancționeze orice

1 Laqueur, Walter, *A World of Secrets: The Uses and Limits of Intelligence*, New York: Basic Books, 1985, p. 4.

impertinență civică, ci un intelligence cu adevărat preocupat de dialog şi dispus la inovație/schimbare. Direcția se poartă spre un intelligence care înțelege nevoile de securitate şi găseşte sursele pentru cooperare în propriul său beneficiu, un beneficiu care este de fapt beneficiul cetățenilor. Probabil că această schimbare de paradigmă reprezintă destul de mult acum, însă intelligence-ul trebuie să îşi pună o întrebare fundamentală: *ajută faptul că acesta este perceput drept o entitate separată şi compactă în cadrul societății?*

Iată deci un nou drum, o nouă aşezare în societate, o nouă provocare şi nu în ultimul rând, o justificare că umanitatea are nevoie de un intelligence cu adevărat postmodern.

Însă până la acel stadiu, vor mai rămâne câteva subiecte relevante spre reflecie:

- Se limitează „intelligence-ul" la ceea ce Comunitatea de Intelligence face sau chiar la ceea ce fac guvernele?
- Preşedintele şi echipa sa sunt clienții fundamentali?
- Relațiile strânse între ofițerii de informații şi factorii de decizie politică duc inevitabil la „politizare"?
- Natura amenințării s-a schimbat sau nu?
- Mediul militar a fost sau ar trebui să fie principalul motor al informațiilor inovatoare?
- Clienții pot fi satisfăcuți cu informația pe care o pot primii sau ar trebui să fie măsurată?

Bibliografie:

Lucrări de sinteză:

1. Beck, Ulrich, *Wold Risk Society*, Cambridge, Polity Press, 2001.
2. Brzezinski, Zbigniew, *Marea Tablă de Şah: supremația americană şi imperativele sale geostrategice*, Bucureşti, Editura Univers Enciclopedic, 2000.
3. Buzan, Barry, *Popoarele, statele şi teama*, Chişinău, Editura Cartier, 2000.
4. Cook, Sarah, , *Practical Benchmarking - A manager's guide to creating a competitive advantage*, London, Kogan Page, 1997.
5. Dandeker, C., *Surveillance, Power and Modernity*, Cambridge, Polity Press, 1990.
6. Fukuyama, Francis, *Construcția statelor - ordinea mondială în secolul XXI*, Bcureşti, Editura Antet, 2005.
7. Giddens, Anthony, *Consecințele modernității*, Bucureşti, Ed.Univers, 2000.
8. Hammer, Michael, Champy, James, *Reengineering the Corporation*, Imprint, Collins Business, 1994.
9. Herman, Michael, *Intelligence Services in the Information Age: Theory and Practice*, London, Frank Cass, 2001.
10. Johnston, Rob, Analytic *Culture in the US Intelligence Community. An Ethnographic Study*, Washington, DC, Center for the Study of Intelligence, Central Intelligence Agency, 2005.
11. Kent, S., *Strategic Intelligence for American World Policy*, Hamden, CT, Archon Books, 1965.
12. Laqueur, Walter, *A World of Secrets: The Uses and Limits of Intelligence*, New York, Basic Books, 1985.
13. Morgenthau, Hans J., *Politica între națiuni. Lupta pentru putere şi lupta pentru pace*, Iaşi, Editura Polirom, 2007.
14. Nye, S. Joseph, *Descifrarea conflictelor internaționale: teorie şi istorie*, Filipeştii de Târg, Editura Antet XX Press, 2005.
15. Rădoi, Mireille, *Serviciile de informații şi decizia politică*, Bucureşti, Editura Tritonic, 2003.

16. Seidman, S., Wagner, D.G., *Postmodernism & Social Theory,* Oxford, Basil Blackwell, 1992.
17. Steele, Robert D., *On Intelligence. Spies and Secrecy in an Open World*, Fairfax Virginia: AFCEA International Press, 2000.
18. Waltz, Kenneth, *Teoria politicii internaționale,* Iaşi, Editura Polirom, 2006.
19. Wark, Wesley, *Twenty-First Century Intelligence,* London, Frank Cass, 2004.

Studii şi articole:

20. Carroll, Thomas Patrick, *The Case Against Intelligence Openness*, apărut în International Journal of Intelligence and Counterintelligence, 4/2001.
21. Dupont, Alan, *Intelligence for the Twenty-First Century*, apărut în Intelligence and National Security, 4/2003.
22. Gibson, Stevyn, *Open Source Intelligence. An Intelligence Lifeline*, apărut în RUSI Journal , Februarie 2004.
23. Greenberg, Maurice, Richard, Haass, R. N., *Making Intelligence Smarter,* Council on Foreign Relations, Aprilie 1998.
24. Hulnick, Arthur S., *The Downside of Open Source Intelligence*, apărut în International Journal of Intelligence and Counterintelligence, 4/2002.
25. Lahneman, William J., *Outsourcing the IC's Stovepipes?*, apărut în International Journal of Intelligence and Counterintelligence, 16, 4/2003.
26. Mathams, Robert, *The Intelligence Analyst's Notebook*, apărut în *Strategic Intelligence: Theory and Application*, coord. D. Dearth şi R. Goodden, ediția a doua., Washington, DC, Joint Military Intelligence College, 1995.
27. Medar, Sergiu, *Transformarea serviciilor de informații în contextul actual de securitate*, studiu prezentat în cadrul Mesei Rotunde *„Societate, Democrație, Intelligence"*, 2008.
28. Mercado, Stephen C., *Sailing the Sea of OSINT in the Information Age*, apărut în CIA Studies in Intelligence, 3/2004.
29. Nate, Silviu, *Reforma sistemului de securitate: o abordare participativă*, apărut în Revista 22, Suplimentul 22 Plus: *„Libertate şi securitate"*, ANUL XV, nr. 266, 23 decembrie, 2008.
30. Nye, Joseph S. Jr., *Who Will Provide Leadership in Managing Global Security and Risk?,* prezentat în The 5th Global Strategic Review Conference, International Institute for Strategic Studies, Geneva, 9 Septembrie 2007.
31. Oberg, Jan, *Security Politics Is A Threat*, Lund, Suedia, 9 Mai 2000.
32. Pillar, Paul R., *Intelligent Design? The Unending Saga of Intelligence Reform*, apărut în Foreign Affairs, Martie/Aprilie 2008.
33. Rathmell, Andrew, *Towards postmodern intelligence*, apărut în Intelligence and National Security, Toamna 2002.
34. Troncotă, Cristian, Coord., *Neliniştile insecurității*, Nate, Silviu *O analiză a tendințelor în managementul de securitate națională*, Bucureşti, Editura Tritonic, 2004.

Documente:

35. *„Reinventing Government/ Creating a Government that Works Better and Costs Less – Reinventing Support Services"* (1993/1997).

Enciclopedii/Dicționare:

36. *Atlas/Le monde diplomatique,* ediția română, Societatea de Editură LMD, Bucureşti, 2006.

37. *Dicţionar de gândire politică*, Colas Dominique, Editura Univers Enciclopedic, Bucureşti, 2003.
38. *Dicţionar de geopolitică*, Chauprade Aymeric, Thual Francois, Editura Corint, Bucureşti 2005.
39. *Dicţionar de geopolitică*, Serebrian Oleg, Editura Polirom, 2005.

Periodice:

- CIA Studies in Intelligence
- Foreign Affairs
- Foreign Policy
- Intelligence and National Security
- International Journal of Intelligence and Counterintelligence
- Jane's Intelligence Review
- Revista 22
- Revista Intelligence
- RUSI Journal
- Security Studies

Internet:

- www.cfr.org
- www.cia.gov
- www.ciaonet.org
- www.economist.com
- www.peace.ca
- www.rand.org
- www.sri.ro
- www.stratfor.com

EDUCAȚIA ÎN PERIOADA POST-CONFLICT. EFECTE ASUPRA SECURITĂȚII
EDUCATION IN POST-CONFLICT PERIOD. EFFECTS ON SECURITY

Prep.univ. Nicoleta Anne-Marie Munteanu
Facultatea de Ştiinţe Politice,
Relaţii Internaţionale şi Studii Europene
Universitatea „Lucian Blaga" din Sibiu

Abstract:

Armed conflicts and its repercussion influence the educational system, which purchases the state security medium; part of political landscape, education concurs in a direct way to development peace and stability, its benefits being enduring through displacemnt to future generations. After an armed conflict, the peace accords are the main elements for the way peace will be built, as well for the specific way a country will be governanced. Increasingly, armed conflicts close up with peace accords, the educations aspects being included.

We consider that education should be an important element in peace building process. Including education in negociated accords, itself is a positive signal; involved parts in conflict admit the responsability to offer children education acces; through these aspects, peace building process is an important convenience for improvement the education systems and for peace maintenance.

The responsabilities come to government and other certain domains authorities, in order to assure, permanent, a quality education, able to promote peace. Actors from educational field should be a part of negociation process, in order to achieve issues as: financial aspects, methods to sustain the peace building process and reconciliations process.

Keywords*: education, security, peace accord, children, educational politics*

Abordarea problemelor educaţiei în acordurile de pace, în concepţia noastră, are ca punct de plecare promotorii păcii preocupaţi de problematica educaţiei încă de la sfârşitul Războiului Rece; în această privinţă există diferenţe esenţiale vis a vis de modalitatea în care este abordată educaţia, dar şi în privinţa în care este încorporată în acordurile de pace. Ne raportăm aici la aspectele mandatate incluse în sectorul educaţional după semnarea acordurilor de pace, inclusiv tipul de servicii educaţionale ce urmează a fi furnizate, care sunt receptorii şi care este scopul mesajului. Între anii 1989 şi 2005, dintre cele 37 de acorduri de pace semnate, disponibile publicului, 26 fac referire la reforme care au ca scop realizarea unui mod mai accesibil de realizare a educaţiei, mai relevant pentru cetăţeni; 11 acorduri de pace nu fac niciun fel de referire la problematica educaţiei[1].

Există mai multe modalităţi de recunoaştere a importanţei educaţiei, în acordurile de pace; în privinţa securităţii, prevederile incluse în acord garantează educaţiei un rol esenţial referitor la reintegrarea socială a foştilor combatanţi, cu precădere a acelora care nu fac parte din forţele de stat. Acordurile prevăd, în mod frecvent, necesitatea formării profesionale, a educaţiei vocaţionale şi alfabetizării foştilor combatanţi, pe lângă asigurarea educaţiei primare şi gimnaziale; referitor la protecţie, mai multe acorduri pun accentul la rolul protectiv al şcolii. Spre exemplu Acordul Inter-Congolez semnat în anul 2003 precizează că părţile „recunosc faptul că tinerii congolezi trebuie protejaţi prin intermediul activităţilor

[1] J. Wedge, *Rolul educaţiei în prevenirea conflicitelor şi construirea păcii,* Alianţa Internaţională Salvaţi Copiii, 2008, p.21.

educaționale,sportive şi de timp liber”[1]. Planul de pace pentru Columbia adoptat în anul 1991[2] menționează educația în legătură cu conştientizarea privind minele antipersonal şi alți explozibili. În al treilea rând, dezvoltarea economică este o etapă importantă în construirea păcii, iar investiția în educație este o parte integrantă a acestui proces. În acordul pentru Sierra Leone, semnat în anul 1996, educația este văzută ca o metodă pentru eradicarea sărăciei, identificată ca principală cauză a conflictului. Pentru redresarea socio-economică a cauzelor care au provocat conflictul şi pentru îmbunătățirea calității vieții, acordul prevede „îmbunătățirea serviciilor educaționale, pentru a permite copiilor din ciclul primar şi gimnazial să frecventeze gratuit sistemul de învățământ obligatoriu, precum şi pentru a oferi tinerilor şi tuturor cetățenilor din Sierra Leone posibilitatea să primească educație de calitate, la costuri pe care să şi le poată perminte”[3]. În al patrulea rând, din punct de vedere socio-politic, educația este percepută ca un subiect politic, deoarece influențează consolidarea structurilor de putere ale unei societăți. Aceasta face conexiunea dintre educație şi unele dintre cauzele generatoare de conflict, precum distribuirea resurselor, accesul la puterea politică sau recunoaşterea identității[4]. În consecință, prevederile referitoare la reformele sistemului de învățământ, incluse în acordurile de pace, se regăsesc în contextul altor prevederi privind transformarea socială şi politică. În funcție de țară, trebuie să fie abordate următoarele aspecte: distribuirea adecvată şi echitabilă a resurselor, accesul egal la educație pentru toate persoanele, implicarea cadrelor didactice în conflict, administrarea, finanțarea şi curricula. Spre exemplu, inechitatea a fost recunoscută drept o problemă importantă în cazul conflictului din Burundi: „una dintre cauzele violențelor şi insecurității din Burundi o reprezintă sistemul discriminatoriu care nu oferă acces egal la educație tuturor tinerilor din Burundi, indiferent de etnie”[5]. Conform anumitor acorduri, predarea în limba locală este considerată o problemă identitară şi de acces la educație, deoarece furnizează informații care fac legătura dintre nevoile locale şi realitate.

Există, pe lângă oportunități, şi provocări şi anumite aspecte care trebuie depăşite şi gestionate, în aşa fel încât să fie inclusă problematica educației în acordurile de pace. Organizația „Salvați copiii”[6] intenționează să abordeze aceste aspecte în cadrul dezbaterii globale privind educația, pentru a se asigura că educația de calitate va fi inclusă în toate procesele de construire a păcii. În cadrul reformei politice şi sociale, educația este o componentă esențială; pacea poate fi instaurată doar dacă acordurile vor aborda în mod clar inechitățile, inclusiv acelea din domeniul educației, care au contribuit la izbucnirea conflictului.

Considerăm ca simpla includere a problematicii educației într-un acord de pace nu este suficientă; este esențial ca sistemul de învățământ să fie susținut şi după semnarea acordului. Obiectivele agreate de părți pentru sistemul de învățământ din perioada post-conflict reprezintă un punct de plecare, dar se pot dovedi imposibil de atins, odată ce susținerea politică începe să se diminueze. Intervine implicarea comunității internaționale în acordarea de fonduri şi suport tehnic pentru autoritățile din sistemul de învățământ; acest ajutor trebuie acordat astfel încât să permită deschiderea sau redeschiderea şcolilor în cel mai scurt timp posibil. Acest lucru se datorează şi aşteptărilor care sunt mari în perioada care urmează adoptării unui acord. Prin vocația educațională, foştii combatanți speră să obțină

[1] Dupuy, K. *Education for Peace and Education Systems`*, Save the Children Norway.
[2] J. Wedge, op.cit., p. 24.
[3] Idem.
[4] Degu, W.A. , *Reforming Education*, in Junne, G. and Verkoren, W. (eds.), „Postconflict Development”, Lynne Rienner Publisher, Boulder, p. 129-145.
[5] Acordul de la Burundi, din anul 2000, a identificat accesul inegal la educație ca o cauză directă a conflictului (art.3, protocolul III).
[6] http://www.savethechildren.org/

succese şi este posibil ca accesul la educaţie să fi reprezentat una dintre condiţiile impuse pentru depunerea armelor. Unele familii întârzie să revină acasă până când sistemul de învăţământ este reconstruit şi funcţional în zonele de origine. Copiii continuă să traiască în tabere pentru refugiaţi, în cele pentru persoane deplasate din zonele de origine sau în adăposturi situate în cartierele mărginaşe ale oraşelor.

Perioada post-conflict este, de regulă, o perioadă cu un sistem administrativ vulnerabil, în ciuda faptului că există o imensă presiune pentru obţinerea unor rezultate vizibile. Bugete revizuite, personal recent revenit, o nouă conducere politică, o curriculă neadaptată la necesităţu şi o lipsă acută de materiale didactice, toate acestea duc la situaţia în care şcolile pot eşua în încercarea de a furniza servicii de calitate în timp util, astfel încât nu pot răspunde aspiraţiilor elevilor şi părinţilor acestora.

Modul în care s-a ajuns la acordul de încetare a ostilităţilor şi în care s-a obţinut pacea este esenţial pentru definirea posibilităţilor de reconstrucţie socială şi civică prin politici educaţionale. „Natura acordului politic, fie că este obţinut intern sau impus din exterior, are consecinţe asupra voinţei politice de a reforma sistemul educaţional, precum şi asupra voinţei construirii şi consolidării mecanismelor legale care i-au mandatat pe responsabili cu elaborarea politicilor educaţionale să coopereze schimbări în domeniu”[1].

Ne raportăm la această situaţie şi prin prisma faptului că, în perioada care urmează adoptării unui acord, aşteptările sunt mari. În perioada de reconstrucţie şi diviziune în Bosnia, „în ciuda intenţiilor comunităţii internaţionale, şcolile din Bosnia sunt, în prezent, segregate şi naţionalismul este promovat în cadrul acestora[2]. Decizia comunităţii internaţionale de a impune rapid reconstrucţia, în speranţa că aceasta va instaura stabilitatea, a însemnat o lipsă de timp (sau influenţă) pentru a negocia accesul minorităţilor în sistemul educaţional, subiectele care urmau să fie introduse în curriculă, selecţia cadrelor didactice şi limba de predare. Drept rezultat, constrolul sitemului de învăţământ a fost descentralizat de la autoritatea centrală – unde comunitatea intermaţională ar fi putut oferi garanţii cu privire la respectarea diversităţii etnice – către trei entităţi create în urma Acordului de Pace de la Dayton. Intenţia iniţială, conform căreia cele trei entităţi ar fi urmat să elaboreze politici comune, a fost anulată de faptul că acestea au început reconstrucţia, fără a fi nevoite să facă mai întâi anumite concesii. „Acum există foarte puţine şanse de armonizare a sistemelor educaţionale. Dimpotrivă, acestea evoluează separat, cu predarea unor istorii, limbi şi religii diferite”[3].

Considerăm că un sistem de învăţământ calitativ are o influenţă pozitivă şi transformatoare asupra societăţilor afectate de conflicte, acţionând ca o contrapondere la conflict. Îndeplinirea altor obiective de dezvoltare şi promovarea păcii depind de calitatea educaţiei. Înţelegerea avantajelor susţinerii unui program care furnizează servicii de calitate în mod constant este un element luat în considerare atât de părinţi, cât şi de copii. Exemplele din Kenya, Liban, Burundi sau Timorul de Est vin să susţină această afimaţie[4]. „Educaţia este o forţă care ajută la reducerea conflictelor din cadrul grupurilor, prin lărgirea spectrului indentificărilor noastre sociale dincolo de cele limitate, în lumina caracteristicilor umane comune şi a obicetivelor superioare”[5]. Şcoala poate fi, în afara familiei şi a comunităţii în care care copiii trăiesc, unicul mediu sigur în care aceştia pot stabili, zi de zi, contacte sociale. „Copiii trebuie sa înveţe despre alte moduri de viaţă, astfel încât să poată aborda alte metode

[1]S. Tawil, A. Harley., *Education, conflict ans social cohesion*, International Bureau of Education, Paris, 2004, p. 98.
[2] A. Smith, T. Vaux, *Educaţie, conflict şi dezvoltare internaţională*, DFID, UK, 2004, p. 47
[3].Idem.
[4] V. Perry, *Last in Line, Last in School*, Cambridge, Page Brs, 2007, p. 23-26.
[5] *Preventing Deadly Conflict: Final Report* http://jpr.sagepub.com/cgi/content/abstract/40/3/339

pentru rezolvarea unui conflict”[1]. Aspecte legate de drepturile omului, drepturile refugiaților şi ale persoanelor evacuate, pot fi învățate prin intermediul şcolii, care oferă un spațiu adecvat în care copiii să poată experimenta normaşitatea învățării, atât de la profesori, cât şi de la alți copii. Şcolile trebuie să ofere, după semnarea unui acord de pace, un model de reconciliere şi să pregătească terenul pentru reintegrarea foştilor combatanți şi a persoanelor evacuate pentru stingerea conflictului prin construirea relațiilor personale. Ori de câte ori țările şi societățile sunt angrenate sau au fost afectate de conflicte, este important ca sistemul educațional să funcționeze, pe cât posibil, iar copiii să învețe că războiul sau violențele nu reprezintă norma sau soluția şi căexiste alternative.

Suntem de părere că educația trebuie să ramână o prioritate atât pe timp de criză, cât şi în perioadele de stabilitate, deoarece, fără educație, vor fi puțini cetățeni capabili să contribuie la reconstrucția unei țări. Studiile au demonstrat că un nivel ridicat al educației de calitate, atât primare, cât şi gimnaziale dintr-o țară contribuie la educerea conflictelor[2]. Fiecare an suplimentar petrecut în cadrul unui sistem educațional fomal reduce cu 20% riscul ca persoanele de sex masculin să fie implicate într-un conflict, iar o rată anuală a creşterii de 5% are acelați efect stabilizator ca şi un an de şcolarizare[3]. Dacă ar fi sa abordăm comparativ, putem afirma că, aşa cum stabilitatea socială determină creşterea economică, în aceeaşi modalitate şi o economie puternică permite investiții mai mari în educație. Conform unor studii[4], educația generală primară şi gimnazială contribuie la dezvoltarea economică, la creşterea oportunităților de angajare şi la prosperitate financiară, în țările afectate de conflicte. Cauza unui conflict poate fi şi accesul inegal la oportunități sociale şi economice, inclusiv educație; în cazul în care aceste aspecte nu îşi găsesc rezolvarea, în termenii adoptării unui acord de pace, există un risc major de revenire la starea de conflict. Inclusiv inechitatea socială poate fi redusă prin intermediul unui sistem de învățământ deschis – de reținut că inechitatea socială poate să se constituie în cauză a unui conflict. Reducerea tensiunilor poate avea ca punct de plecare încrederea în posibilitatea fiecărei persoane de a putea evolua din punct de vedere politic, social, economic, aspect care poate ajuta la reducerea tensiunilor. „Educația poate crea oportunitți pentru schimare. Persoanele care provin din medii sărace pot deveni doctori; dacă primesc o bursă îşi pot îmbunătăți nivelul economic, deoarece li se oferă oportunități”[5]. Spre exemplu, în timpul conflictului din Nepal[6], rebelii maoişti au exercitat presiuni asupra şcolilor, să se înființeze cluburi ale copiilor, conform intereselor lor. Acestea au fost posibile datorită abilităților de lider şi capacităților de a-şi exprima punctul de vedere, dobândite la club. Au putut evalua ce e bine şi ce e rău, care era datoria lor şi ce anume doreau ei. Şi-au putut exprima punctul de vedere. În acest context al posibilității de exprimare, educația de calitate încurajează gândirea critică şi analizarea opțiunilor. Abilitatea de a gândi din perspectiva consecințelor alegerilor, accesul la informații constituie baze ale dobândirii unui anumit grad de independență intelectuală, aspect demonstrat în conflictul din Liberia – „mulți dintre cei care au luptat în război au făcut acest lucru pentru că au putu fi convinți cu uşurință. Edeucația îi ajută pe oaneni să ia decizii mai bune şi să facă diferența dintre bine şă rău”[7].

---

[1] K. Dupuy, *Education for Peace: Building Peace and Education Systems*, Save the Children Norway and Prio, 2008.

[2] P. Collier (coord.), *Breaking the Conflict Trap: Civil War and Development Policy*, Washington DC, World Bank, 2003.

[3] P. Collier, *Doing well out of War: an economic perspective*, în M. Berdal, D.M. Malone, *Greed and Grievance: Economic Agendas in Civil Wars*, Boulder, Lynne Rienner Publisher, 2000.

[4] E. Hanushek, L. Wobmann, *Education Quality and Economic Growth*, Washingtin DC, World bank, 2007, p. 125.

[5] K. Dupuy, op.cit., p. 113

[6] http://news.bbc.co.uk/2/hi/south_asia/2707107.stm

[7] Dupuy, op.cit., p. 120.

Dorim să supunem spre analiză un alt aspect al educației, de această dată negativ: educația folosită ca sursă de manipulare; deşi sistemele de învățământ se pot constitui în forețe de bunăstare, acestea pot fi folosite şi pentru alimentarea tensiunilor sociale. Cadrele didactice pot fi manipulate de către guverne, în mod intenționat, cu scopul de a-şi consolida bazele puterii; exemplificăm prin ceea ce s-a întâmplat în Germania în anii `30: „regimul hitlerist a inclus antisemitismul în curricula şcolară, ca un element esențial pentru bagajul de cunoştințe al unei persoane educate”[1]. Politicile educaționale, manualele, curricula, toate acestea pot fi transformate în adevărate platforme pentru propagandă. Prejudecăți privind limba, etnia, religia sau istoria pot servi unei funcții politice prin intervenția în sistemul educațional.

Suntem de părere că lipsa accesului la educație are un rol deosebit de important în alimentarea conflictelor; exemple precum conflictele din Ruanda, Burundi sau Kosovo vin să susțină părerea noastră; există o conexiune evidentă între izbucnirea conflictelor şi refuzul anterior al oportunităților la educație, aspect reflectat în tabelul 1[2].

Țara	Accesul la educație în perioada antebelică	Evoluția conflictului
Guatemala	Excluderea s-a realizat în rândul populației indigene, majoritatea trăind în zona de vest a țării. Din perspectivă istorică, accesul la educație era disponibil elitelor urbane, non-indigene. În 1967, numai 33% din școlile primare erau localizate în zone rurale. În anii '70, rata școlarizării în ciclul primar era de 58%, în timp ce rata absolvirii era de 49%.	Conflictul a izbucnit în zona de vest în anul 1972 şi a fost în mare măsură concentrat în această zonă, având un impact negativ asupra furnizării serviciilor educaționale. Grupările de gherilă care au luptat contra guvernului au fost formate în majoritate din membri ai populației indigene.
Liberia	Accesul la educație formală era apanajul elitei urbane libero-americane. Nivelul școlarizării a crescut în anii '70 și '80, dar alocarea resurselor nu a urmat același ritm, rezultatul fiind o scădere a numărului copiilor care frecventau școala. În anii 70', o treime din fondurile alocate educației și 60% dintre cadrele didactice cu pregătire de specialitate erau concentrate în capitală. În 1990, rata netă a școlarizării era de 12.3%, iar cea brută de 28%.	În 1989, a izbucnit o rebeliune în regiunea Nimba, o zonă rurală din nordul țării, ai cărei locuitori erau discriminați și persecutați de către președintele Samuel Doe. Luptele au fost inițial concentrate în zonele rurale, dar s-au extins ulterior. Combatanți din fațiunile non-libero-americane au fost excluși din sistemul de învățământ. Războiul a reprezentat un imens obstacol pentru sistemul de învățământ fragil.
Nepal	Din perspectivă istorică, accesul la educație era disponibil numai băieților din castele superioare și era concentrat în special în zonele urbane. Accesul a început să se extindă în anii '50 și a crescut foarte mult în anii '90. Cu toate acestea, în anul 1993, doar 40% dintre copiii cu vârsta de 15 ani absolviseră învățământul primar și exista o stratificare majoră în ceea ce privește accesul la educație și rezultatele obținute, în funcție de castă, etnie, religie, localizare geografică și sex. În anul 1995, rata netă a școlarizării era de 69%, iar rata absolvirii de 40%.	În 1996, luptele au izbucnit în zonele rurale din vestul țării. Rebelii maoiști au fost sprijiniți în special de nepalezii din castele inferioare, aparținând diferitelor grupuri etnice din regiune. Luptele s-au concentrat în zonele rurale și au avut un impact negativ asupra furnizării serviciilor educaționale.

Conflictele din intreaga lume sunt caracterizate de atacuri asupra sectorului educațional; este recunoscut faptul că sistemul de învățământ este o țintă a rebelilor şi a forțelor guvernamentale[3]. Şcolile şi cadrele didactice sunt atacate de unele grupări rebele

[1] L. Bird, *Learning about War and Peace in the Great Lakes Region of Africa*, London, Institute of Education, 2006

[2] adaptare după Dupuy, K. *Educație pentru pace: construirea păcii şi transformarea conflictelor armate prin intermediul sistemelor de învățământ*, Salvați Copii Norvegia şi PRIO.

[3] B. O`Malley, *Education uder Attack*, UNESCO, Education Sector, 2007, http://unesdoc.unesco.org/images/0015/001505/150548e.pdf

pentru ca acestea reprezintă autoritățile guvernului central sau autorități locale. Atât în perioada de criză cât şi în perioada post-conflict, legătura dintre guvern şi cetățemi este una precară, dorința rebelilor fiind de a o distruge prin atacarea caselor, amenințarea cadrelor didactie, răpirea persoanelor cu un anumit grad de educație – precum în Nepal, Afganistan şi Uganda. În Afganistan, conform Organizației Human Rights Watch[1], exsită dovezi evidente despre originea diferită a atacurilor asupra şcolilor, a profesorilor şi a alevilor, dar rezultatele sunt aceleaşi: copii sau profesori ucişi şi şcoli închise. În anii 2003 şi 2004 peste 100.000 de copii din Afganistan au renunțat să frecventeze şcoala; una dintre cauze a fost distrugerea a 200 de şcoli nou construite. Pe de o parte, unele atacuri sunt rezultatul disputelor de grup sau individuale referitoare la alocarea resurselor la nibel local; pe de altă parte, altele au o țință precisă, deoarece oferă o educație modernă, nu doar religioasă, în special pentru fete şi femei; de exemplu, într-o declarație din anul 2006 a lui Mohammed Hanif[2], talibanii au atacat în mod special şcolile, din cauza curriculei pe care o utilizau[3]. „În ciuda creşterii numărului atacurilor, există motive de optimism, chiar şi în confruntarea cu astfel de pericole, care rezidă în determinarea guvernului şi a populației de a se opune acestor atacuri, susținându-şi copii să frecventeze şcola şi începând să ofere locații, pază şi supraveghere mai sigure. În acest fel, numărul copiilor înscrişi la şcoală, inclusiv cel al fetelor, a crescut de mai bine de două ori in ultimii cinci ani, la peste 6 milioane de copii în anul 2007[4].

Atacurile asupra sistemului de învățământ[5] vor continua în cazul în care comunitatea internațională nu va sprijini „dezvoltarea unui sistem independent de monitorizare la nivelul fiecărei țări, astfel încât să poată fi analizate şi făcute publice informațiile privind extinderea şi tipul atacurilor, atacatorii şi țintele acestora şi, acolo unde este posibil, motivele care stau la baza atacurilor”[6]. Din păcate, nu există garanții sau sancțiuni care să fie suficiente pentru a se asigura că toate şcolile, cadrele didactice şi copiii sunt protejați de atacuri.

Pentru consolidarea rolului educației în procesul de construire a păcii şi prevenirea conflictelor, există patru elemente esențiale[7]: incluziune/acces – educația din ciclul primar trebuie să fie gratuită, locațile şcolilor trebuie să fie accesibile iar personalul didactic trebuie să facă tot ce îi stă în putință pentru a atrage la şcoală toți copiii din comunitate; un aspect esențial pentru asisgurarea unei educații inclusive este decizia referitoare la limba de predare, mai ales în zonele în care utilizarea unei anumite limbi este considerată o formă de represiune culturală asupra oamenilor care vorbesc o limbă maternă diferită[8]. Diversificarea limbilor de predare ajută accesul la educație, prin egalizarea ratelor de şcolarizare, frecventare şi absolvire[9]. Accesul egal la educație al tuturor copiilor este îngreunat de resursele limitate; parcurgerea unor distanțe foarte mari până la şcoală poate deveni o problemă de siguranță pe

[1] http://www.hrw.org/
[2] Mohamed Hanif-autoproclamat purtător de cuvânt al Consiliului Liderilor Talibani
[3] Human Rights Watch, 2007, http://www.hrw.org/wr2k7/#nolink
[4] J. Wedge, *Rolul educației în prevenirea conflicitelor şi construirea păcii,* Alianța Internațioană Salvați Copiii, 2008, p. 25
[5] Raportul „Educația sub atac”, UNESCO 2007, http://www.unesco.org/en/education/efareport/reports/2007-early-childhood/
[6] Articolul 24 al celei de-a Patra Convenții de la Geneva, Convenția cu privire la Drepturile Copilului (CDC), 1989, Protocolul Opțional la CDC cu privire la Implicarea copiilor în conflicte Armate, 12 februarie 2002. Din 1999, Consiliul de Securitate al ONU a adoptat cinci rezoluții cu scopul de a proteja copii de implicarea în conflictle armate: 1261 (1999), 1314 (2000), 1379 (2001) si 1460 (2003).
[7] J. Wedge, *Rolul educației în prevenirea conflicitelor şi construirea păcii, Alianța Internațioană Salvați Copiii, 2008*
[8] W.A. Degu, *Reforming education*, în G. Junne and W. Verkoren, *Postconflict development*, Boulder, Lunne Rienner Publisher, 2005, p. 129-145.
[9] Save the children, *The Use of Languace in Children`Education: A Policy Statement,* http://www.savethechildren.org.uk./en/docs/briefing-policy_statement_scuk_language_edu.pdf

perioade de conflict şi tuburări sociale[1]. O alternativă constă în inițiativa şcolilor la domiciliu din Afganistan. Organizația „Salvați Copiii", împreună cu alte organizații non-guvernamentale locale şi internaționale au sprijinit înființarea şcolilor la domuciliu, coordonate de profesoare, cu adresabilitate directă fetelor. Orele predate, şi în în prezent, sunt incluse în sitemul național de învățământ[2]. Resursele materiale limitate sunt cauză a accesului accesului restricționat la educației şi a frecvenței şcolare reduse, nu doar la nivel de comunitate, dar şi la nvel de stat. Finanțarea unor sisteme de învățământ echitabile trebuie să fie un proces de lungă dirată, care sp înceapă de la izbucnirea unei situații de criză şi să continue şi în fazele post conflict.

Un al doilea element important: siguranță/protecție – şcolile trebuie să ofere siguranță în fața atacurilor şi trebuie percepute ca locul unde se cultivă curiozitatea intelectuală şi respectul pentru drepturile universale ale omului; atacurile asupra cadrelor didactice şi asupra personalului administrativ[3] se soldează cu un efect de frică şi neîncredere, care poate dura mult timp. Pentru a putea trece peste acest efect, este esențial ca şcolile, copiii şi cadrele didactice să beneficeze de protecție, pe mai multe planuri. Există anumite soluții alternative pentru sistemul de învățământ formal, care vin să asigure siguranța şi protecția copiilor: în Afganistan, am amintit şcolile la domiciliu, alte instituții facilitează intervenții mai directe, precum escortele armate, patrulele militare în apropierea şcolilor şi înființarea comitetelor de siguranță în şcoli[4]. Un alt exemplu în acest sens îl găsim în Nepal, unde campania „Copii ca ținte ale păcii" şi inițiativa conexă „Școlile ca zone de pace" sunt abordări interinstituționale atent elaborate, implentate în Nepal, cu scopul de a proteja copiii în cazuri de atac. Sunt utilizate o serie de mijloace precum: afişe, discursuri, întâlniri cu lideri ai diferitelor grupări. Se specifică în conținutul descriptiv al acestei campanii: „faptul că învață despre valorile cooperării şi acceptarea diferențelor culturale îi va ajuta pe copii să depăşească stereotipurile şi prejudecățile pe care liderii opotuniști le utlizează, de regulă, pentru scopuri distructive. Exploatarea potențialului educației pentru învățarea toleranței este o sarcină importantă şi pe termen lung"[5]. Înainte de această campanie, membrii grupărilor maoiste intrau direct în şcoli, iar după campanie au ezita să mai facă acest lucru; comunitățile s-au făcut din ce în ce mai auzite prin intermediul aceste campanii, susținând încetarea folosirii şcolilor şi a copiilor în conflict. Acestea sunt motivele pentru care, atât armata, dar şi grupările maoiste, au ezitat a se folosi de copii în fața mulțimilor. În primă fază, lideri ai gripărilor maoiste au trimis un articol cotidienelor importante, în care insistatu asupra roulului pe care il au copiii în revoluție; dar, după campanie, au susținut că nu trebui implicați copiii sub 19 ani şi că ei nu se foloseau de copii. În timpul războiului din sudul Sudanului, curricula Mith Akolda[6] a fost elaborată în două săptămâni, pentru a răspunde nevoilor a mii de copii evacuați din prima linie, în locații mai sigure. Obiectivele au fost dezarmarea şi reabilitarea copiilor recrutați în cadrul forțelor armate şi oferirea unui program structurat pe activitățile zilnice.

Al treilea element, relevant: şcolile trebuie să utilizeze o curriculă obiectivă şi materiale didactice care sunt relevante petru copii în contextul în care trăiesc; după stingerea unui conflict, curricula se poate constitui într-o oportunitate pentru îmbunătățirea calității educației, evitându-se „reproducerea conținuturilor care, în cel mai bun caz, nu au avut niciun

[1] Idem.
[2] American Institutes for Research and H. Mohammed, *Education and the role on NGOs in Emergencies: Afganistan1978-2002,* USAID and EQUIP, disponibil la http://www.eldis.org/vfile/upload/1/document/0708/DOC22953.pdf
[3] B. O`Malley, op.cit.
[4] S. Nicolai, *Opportunities for Education Sector Change Conflict and Post-Conflict Situations,* în . Wedge, *Rolul Rolul educației în prevenirea conflicitelor şi construirea păcii,* Alianța Internațioană Salvați Copiii, 2008, p. 29
[5] *Preventing Deadly Conflict, op.cit.*
[6] .Wedge, *Rolul educației în prevenirea conflicitelor şi construirea păcii,* Alianța Internațioană Salvați Copiii, 2008, p. 6

rol în prevenirea conflictului”[1]. În situațiile în care tensiunile continuă să existe, reforma este greu de obținut; revizia unor discipline ca istoria sau ştiințele sociale poate duce la controverse, motiv pentru care trebuies abordate anumite metode. După genocidul din Ruanda, din curricula şcolară a fost exclusă istoria, pentru mai mult de un deceniu[2]. În perioadele post-conflict, elaborarea unor materiale didactice noi este o prioritate, atunci când manualele deja existente au contribuit la menținerea conflictului, când informațiile sunt depăşite sau cțnd nu mai există materiale. Considerăm că este foarte important ca includerea unor informații despre siguranță, sănătate, asistență psiho-socială, soluționarea conflictelor, despre anumite deprinderi de viață, să se constituie în priorități pentru noua curriculă.

Al patrulea element: transparența – conducerea şcolii trebuie să fie autorizată să ia deciziile necesare pentru asisgurarea bunăstării copiilor. Pentru a obține acest lucru, trebuie luate în considerare opiniile copiilor, părinților şi ale membrilor comunității. Dintr-un anumit punct de vedere, aceste elemente pot părea ca fiind nişte aspirații idealiste; considerăm că sunt deosebit de importante în asigurarea unei păci durabile.

Abordarea aspectului educației, atât în perioada de conflict, cât şi în perioada post-conflict trebuie să fie făcută din două perspective: din perspectiva susținerii construirii păcii şi din perspectiva în care educația inadecvată poate înrăutăți conflictele. Ambele perspective presupun existența mai multor factori ai comunității globale: finanțatori, guverne naționale, societatea civilă; care trebuie să lucreze împreună pentru identificarea modalităților de asigurare a unei educații de calitate.

Milioane de copii, fete şi baieți cresc într-un mediu caracterizat de violență sau de amenințare cu violența, în țările vulnerabile, afectate de conflicte. Cresc fără a avea acces la servicii de bază, incluzând educația. Mai mult de jumătate din cei 72 de milioane de copii din întreaga lume care nu erau şcolarizați în anul 2007, 37 de milioane proveneau din țările vulnerabile, afectate de conflicte. Conform Raportului întocmit de UNOESCO[3] numărul copiilor neşcolarizați va ajunge, în anul 2015 li se vor adăuga încă 56 de milioane de copii care nu vor merge la şcoală.

Conflictul armat şi urmările acestuia influențează sistemul educațional care, la rândul lui, influențează mediul de securitate al unui stat; parte a peisajului politic, educația contribuie în mod direct la dezvoltare, pace şi stabilitate, beneficiile fiind de durată prin transferarea către generațiile viitoare. Un an petrecut în cadrul sistemului de învățământ poate creşte veniturile persoanelor cu o medie de 10%[4]. Pe de altă parte, sărăcia creşte probabilitatea izbucnirii unui conflict, război civil, care duce la creşterea nivelului de sărăcie. Beneficiile păcii pot fi înțelese mai bine prin reconstruirea sistemului de învățământ în zonele post-conflict, refăcând încrederea civică. Eradicarea tensiunior existente în societate, în această perioadă, se face prin intermediul educației adaptatea la aspirațiile comunității. Ne referim la construirea capitalului social în cazul populațiilor care au trecut printr-un conflict, prin legătura dintre şcoală şi comunitate.

Pentru modeul în care va fi contruită pacea, pentru modul în care va fi guvernată țara după un conflict armat, acordurile de pace sunt elemente esențiale, care includ şi aspecte rferitoare la educație; însăşi includerea educației în acordurile negociate se concretizează într-un semnal, demonstrțnd că părțile implicate în conflict recunosc responsabilitatea de a oferi copiilor acces la educație, dar şi rolul enorm pe care educația îl poate avea în menținerea stării de securtitate în astfel de state.

[1] S. Tawil and A. Harley, *Education, Conflict and Social Cohension*, Geneva, UNESCO International Bureau Of Educatios, p. 25.
[2] . Ibidem, p. 21.
[3] Raport întocmit de UNESCO, lansat la data de 19 ianuarie 2010, la New York.
[4] Salvați Copiii, 2006, http://www.savethechildren.org/sponsorship/eproject/2006/save-the-children-success-stories-summer-2006.html

Suntem de părere că în perioada post-conflict, educația, ca parte a acordurilor de pace, se pot concretiza în factori benefici rreconstrucției şi menţinerii păcii. Indiferent de modalitatea în care educația este abordată în acordurile de pace – securitate, protecție, economie, socio-politic – trebuie să conştientizăm că simpla includere nu este suficient. După semnarea acordului, sistemul de învățământ trebuie să fie capabil să susțină obiectivele agreate de ambele părți, în privința educației, un rol important avându-l comunitaea internațională în acordarea de fonduri şi suport tehnic pentru autoritățile din sistemul de învățământ.

Bibliografie:

1. Bird, L., *Learning about War and Peace in the Great Lakes Region of Africa*, London, Institute of Education, 2006.
2. Collier, P., (coord.), *Breaking the Conflict Trap: Civil War and Development Policy*, Washington DC, World Bank, 2003.
3. Collier, P., *Doing well out of War: an economic perspective*, în M. Berdal, D.M. Malone, *Greed and Grievance: Economic Agendas in Civil Wars*, Boulder, Lynne Rienner Publisher, 2000.
4. Degu, W.A., *Reforming education*, în G. Junne and W. Verkoren, *Postconflict development*, Boulder, Lunne Rienner Publisher, 2005.
5. Dupuy, K., *Education for Peace: Building Peace and Education Systems*, Save the Children Norway and Prio, 2008.
6. Dupuy, K., *Educație pentru pace: construirea păcii şi transformarea conflictelor armate prin intermediul sistemelor de învățământ*, Salvați Copii Norvegia şi PRIO.
7. Hanushek, E., Wobmann, L., *Education Quality and Economic Growth*, Washington DC, World Bank, 2007.
8. Hatos, A., *Sociologia educației*, Iaşi, Editura Polirom, 2006.
9. O`Malley, B., *Education uder Attack*, UNESCO, Education Sector, 2007.
10. Perry, V., *Last in Line, Last in School*, Cambridge, Page Brs, 2007.
11. Scăunaş, S., *Introducere în studiul dreptului internațional al conflictelor armate*, Sibiu, Editura Burg, 2008.
12. Smith, A., Vaux, T., *Educație, conflict şi dezvoltare internațională*, DFID, UK, 2004.
13. Tawil, S., Harley., A., *Education, conflict and social cohesion*, International Bureau of Education, Paris, 2004.
14. Tudor, D., *Manipularea opiniei publice în conflictele armate*, Cluj-Napoca, Editura Dacia, 2001
15. Wedge, J., *Rolul educației în prevenirea conflicitelor şi construirea păcii*, Alianța Internațională Salvați Copiii, 2008.

Internet:

http://www.savethechildren.org/
http://www.hrw.org/
http://jpr.sagepub.com/
http://news.bbc.co.uk/
http://unesdoc.unesco.org/
http://www.eldis.org/

CONSIDERAȚII PRIVIND MECANISMUL DE SECURITATE EUROPEAN
OPINIONS ON EUROPEAN SECURITY MECHANISM

Dr. Țuțu Pişleag
Academia de Poliție „Alexandru Ioan Cuza”
Dr. Cătălin Andruş
Academia de Poliție „Alexandru Ioan Cuza”

Abstract:
The EU has now become an international security organization with a role that is defined more and more and that fits perfectly into the landscape of international security organizations.
Resolve all issues during the period required (from the legal to the political ones) which were not fully resolved by the Treaty of Lisbon and that prevent the assertion of the EU as a real global player in all points of view, EU security should be built together with the UN, NATO and OSCE. Therefore, the EU will strengthen and development of bunk security system based on close cooperation between the UN, NATO, EU and OSCE on the basis of respecting the UN Charter and the idea of launching a Trans-Eurasian Security System will be implemented only Russia's major involvement in these organizations.
Keywords*: Internațional law, energy, ONU, public internațional law, energy heritage*

La baza constituirii Comunităților şi mai târziu a Uniunii Europene a stat încă de la momentul zero al procesului de integrare europeană, pe lângă alte considerente cunoscute şi nevoia de securitate a statelor fondatoare care doreau sa elimine o nouă revenire a Germaniei militariste iar pe de altă parte nevoia de a anula amenințarea comunistă cu mare influență asupra sindicatelor vest-europene la acea vreme.

Cooperarea Uniunii Europene cu ONU în domeniul menținerii păcii

UE sprijină rolul principal al ONU de menținere a păcii şi securității internaționale având în vedere că prevenirea conflictelor, managementul crizelor şi restabilirea păcii reprezintă însăşi esența UE, care este un exemplu referitor la modul în care stabilitatea şi prosperitatea pot promova reconcilierea şi înțelegerea. Integrarea europeană a dovedit că poate fi un model pentru cooperare regională şi pentru prevenirea conflictelor. Dezvoltarea Politicii Europene de Securitate şi Apărare (PESA) va permite UE să răspundă într-un mod mai eficient la cererile Națiunilor Unite pentru asistență în managementul crizelor. Începând cu Summit-ul UE din decembrie 2000 s-a stabilit ca obiectiv pentru Președinția UE identificarea posibilelor domenii şi modalități de cooperare cu Națiunile Unite. Obiectivul principal este acela de consolida într-un mod reciproc capabilitățile de management al crizelor şi prevenirea conflictelor, de a asigura interoperabilitatea şi prin aceasta de a crea mijloacele practice pentru UE de a contribui la eforturile ONU şi de a beneficia de vasta expertiză a acesteia în domeniu.

UE este un suporter activ al proceselor de integrare regională. Sub egida Cartei ONU, UE militează pentru un rol mai activ al organizațiilor regionale şi subregionale în prevenirea conflictelor, managementul crizelor, menținerea păcii şi activitățile de reconstrucție şi dezvoltare.

UE acționează şi mai concret, fiind de departe cel mai mare contributor de trupe la derularea misiunilor de pace sub autoritatea Consiliului de Securitate ONU. Un exemplu ar fi şi cele două mari operațiuni de menținere a păcii derulate în Balcani, SFOR care s-a desfăşurat în Bosnia şi Herțegovina în conexiune cu UNBIMH, gestionarea fiind ulterior

preluată de EUFOR şi KFOR în Kosovo în conexiune cu UNMIK. În aceste operații, contribuția cu trupe a statelor membre UE a ajuns la aproximativ 60%[1]. De asemenea, contribuția financiară a statelor UE la bugetul operațiunilor de menținere a păcii este de 40%. Prin achitarea acestor contribuții la timp şi în întregime, statele UE joacă un rol decisiv în asigurarea funcționării fără sincope a activităților de menținere a păcii. UE a depus eforturi şi în ceea ce priveşte reformarea acestor tipuri de operațiuni prin întocmirea unor rapoarte pe care le-au pus la dispoziția înalților funcționari ONU.

Ca un actor major pe scena relațiilor internaționale, UE îşi dezvoltă strategic capacitatea de acțiune şi de echipare dorind să joace rol complet. Şi-a propus ca într-un termen foarte scurt, să ia măsuri decisive pentru stabilirea organismelor necesare de decizie politico-militară: Comitetul politic şi de securitate, Comitetul Militar, Statul Major al UE, un Centru de situații, Comitetul pentru gestionarea crizelor civile. Aceste organisme vor crea posibilitatea UE de a interveni printr-un răspuns rapid şi credibil la noile crize internaționale.

Statele membre UE şi-au coordonat acțiunile la OSCE şi au reuşit să transforme această organizație într-un instrument de avertizare timpurie a tensiunilor, prevenire a conflictelor şi managementul crizelor pe continent.

În continuarea cooperării strânse dintre cele două organizații trebuie să subliniem că preşedintele Comisiei europene a semnat documentul adoptat la Summit-ul OSCE de la Istanbul din noiembrie 1999, intitulat Carta pentru Securitate Europeană.

Cooperarea dintre UE şi OSCE s-a consolidat după adoptarea Tratatului de la Maastricht şi a Tratatului de la Amsterdam care au acordat UE noi competențe în privința securității europene care au făcut posibil un sprijin mai substanțial pentru OSCE.

Acest tip de cooperare s-a dezvoltat ulterior la mai multe domenii privind prevenirea şi gestionarea crizelor. Astfel, în timpul desfăşurării acțiunilor de diplomație preventivă din Fosta Republică Jugoslavă a Macedoniei din timpul crizei din 2001, UE şi-a coordonat acțiunile cu cele ale OSCE în domeniul reformei poliției. De asemenea, UE şi-a coordonat acțiunile cu OSCE şi în ceea ce priveşte gestionarea crizei din Georgia care a culminat cu conflictul armat din vara lui 2008.

Cooperarea consolidată dintre cele două organizații pune în evidență efortul UE de a sprijini OSCE în atingerea obiectivelor sale. Această cooperare se reflectă pe mai multe planuri. Unul din acestea este Politica Europeană de vecinătate în cadrul căreia, UE a inițiat planuri de cooperare transfrontalieră urmate de crearea Instrumentului de Parteneriat al Politicii de Vecinătate (European Neighbourhood and Partnership Instrument) care a combinat obiectivele politice şi economice cu cele de coeziune socială.

Prin aplicarea programelor Politicii Europene de Vecinătate au fost identificate noi oportunități de cooperare între UE şi OSCE. Astfel, UE a inițiat în zonele de conflict potențial, programe de dezvoltare economică şi crearea unui climat de reconciliere, un exemplu demn de menționat în acest sens este Proiectul de reabilitare derulat de UE în regiunea Tskhinvali, Osetia de Sud care face parte din teritoriul Georgiei dar în fapt este controlat de trupele ruseşti care au statut de trupe de menținere a păcii.

Îmbunătățirea gestionării frontierelor şi a cooperării vamale la nivel regional ajută la combaterea criminalității organizate transfrontaliere, cum ar fi traficul de ființe umane, de arme şi droguri şi contribuie la prevenirea şi gestionarea migrației ilegale. Successful examples, such as theExemple de succes, în acest sens, sunt EU Border Assistance Mission (EUBAM) for Moldova and Ukraine, show that it can also contribute to the resolution of conflicts. Misiunea UE de Asistență la frontieră (EUBAM) pentru Moldova şi Ucraina, arată că acesta poate, de asemenea, să contribuie la rezolvarea conflictelor.

[1] *Supporting the UN on peacekeeping, conflict prevention and peace-building* - http://ec.europa.eu/external_relations/un/publ/pack/4.pdf;

Comisia Europeană a propus creşterea implicării UE în detensionarea conflictelor îngheţate alături de OSCE prin favorizarea dezvoltării economice prin cooperare în aceste zone şi prin participarea la misiuni de monitorizare.

Un alt plan de cooperare este *Strategia pentru Asia Centrală* elaborată în 2007 prin care UE îşi propune să-şi îmbunătăţească colaborarea cu partenerii internaţionali printre care şi organizaţiile multilaterale precum OSCE şi ONU.

Nu există nici o îndoială că odată cu dezvoltarea PESC şi PESA capacitatea UE de gestionare a crizelor civile va creşte ceea ce va impulsiona interacţiunea cu OSCE.

Necesitatea cooperării dintre OSCE şi UE este din ce în ce mai stringentă deoarece nici una dintre ele nu are capacitatea de abordare multilaterală a conflictelor din spaţiul lor. Reforma OSCE nu s-a produs atât de repede pe cât trebuia iar astăzi, au fost formulate o serie de critici privitor la atingerea obiectivelor propuse precum şi ineficienţa mijloacelor folosite sau avute la dispoziţie.

Ineficienţa OSCE a fost dovedită cu prisosinţă şi în ceea ce priveşte angajamentele asumate de Federaţia Rusă la Summit-ul la nivel înalt din decembrie 1999, de la Istanbul reiterate la Porto în decembrie 2002. Federaţia Rusă nu a respectat nici un termen de retragere a trupelor şi echipamentelor militare din Georgia şi Republica Moldova şi prin aceasta sfidând statele membre OSCE, aducând o atingere gravă relevanţei şi misiunii OSCE ca organizaţie de securitate colectivă cu mari ambiţii şi pretenţii de eficienţă. O justificare raţională, conform normelor de drept internaţional, din partea Kremlinului privind imixtiunea sa de partea unor structuri autoproclamate, lipseşte însă[1].

UE vine şi completează OSCE-ul prin desfăşurarea misiunii de monitorizare a frontierei EUBAM dintre Ucraina şi Transnistria, misiune lansată în 2005 şi care avut un impact major asupra repoziţionării părţilor aflate în conflict.

O altă situaţie în care OSCE-ul şi-a arătat limitele este misiunea din Osetia de Sud în care Federaţia Rusă care este membru al organizaţiei, s-a folosit de dreptul de veto pentru limita rolul reprezentanţilor OSCE în teren la unul simbolic. În lipsa consimţământului Rusiei, OSCE nu poate nici măcar să adopte declaraţii de principiu cu privire la Osetia de Sud. Dezechilibrul evident din cadrul forţei de menţinere a păcii dominată de ruşi şi osetini în dauna georgienilor nu poate fi compensat de către OSCE care este reprezentată în zonă doar de câţiva observatori.

Reprezentanţii UE în Georgia, şi aici amintim Reprezentantul special al UE pentru Criza din Georgia precum şi Reprezentantul Special pentru Caucazul de Sud au acordat în teren tot sprijinul observatorilor OSCE.

Faptul că Rusia a refuzat să supună monitorizării OSCE o rută importantă de acces în Osetia de Sud iar în iulie 2004 aproximativ 1000 de de aşa zişi voluntari din Kuban, Abhazia şi Transnistria s-au deplasat prin Rusia în Osetia de Sud pentru a lupta (dacă era nevoie) împotriva Georgiei, un stat suveran membru al ONU şi OSCE, este o altă dovadă a ineficienţei. Multe puncte de vedere exprimate de specialişti şi jurnalişti au calificat această operaţiune ca terorism transnaţional însă acest lucru nu a împiedicat joncţiunea voluntarilor la Tskhinvali şi desfăşurarea unui exerciţiu militar împreună cu forţele din Osetia de Sud, sub coordonarea unor ofiţeri ruşi[2].

În ambele cazuri, OSCE a păstrat tăcerea dar majoritatea comentatorilor consideră că eşecul OSCE în Osetia de Sud se datorează deficienţelor structurale ale organizaţiei şi nu integrităţii profesionale a personalului.

---

[1] pentru detalii vezi Cătălin ANDRUŞ, *Aspecte politico-juridice ale OSCE* în Eugen BĂDĂLAN, Paul Dănuţ DUŢĂ, Monalisa STĂNIMIR, *Studii şi analize de securitate*, Vol.II, Editura Techno Media, Sibiu, 2007, p.170;

[2] Vladimir SOCOR, *OSCE not coping in South Ossetia*, Eurasia Daily Monitor, Volume 1, Issue 78 (September 03, 2004), publicat pe site-ul
http://www.jamestown.org/edm/article.php?article_id=2368456;

Este evidentă necesitatea conlucrării cu UE datorită limitelor şi ineficienței pe alocuri a mecanismului actual al OSCE. În acest sens, putem exemplifica cu misiunea OSCE care a finalizat cu succes, în 2007, un program de reabilitare economică a zonei de conflict din Osetia de Sud, în valoare de 2,5 milioane de euro furnizați de către UE[1].

Cooperarea UE-NATO - pilon al securității europene în fața provocărilor noului mileniu

PESA versus IESA

Pentru a aplica unul din principiile fundamentale ale UE şi anume principiul subsidiarității, este necesar luarea în calcul a unui sistem de securitate multietajat: UE, OSCE, NATO şi ONU. Necesitatea unei corelări, a optimizării cooperării între diferitele instituții de securitate devine mai evidentă ca oricând. Evoluțiile destul de imprevizibile în UE, rivalitatea dintre UE şi NATO, apariția unor dezechilibre majore între statele UE, posibilitatea ca interesele naționale să prevaleze fața de cele comune sunt principalii factori care influențează edificarea unui sistem eficient în domeniul securității europene.

Unul din elementele esențiale ale Conceptului strategic al Alianței (NATO) adoptat la Washington în 1999 este „*Dezvoltarea Identității Europene de Securitate şi Apărare în cadrul Alianței"*[2]. Conceptul Strategic confirmă faptul că Identitatea Europeană de Securitate şi Apărare va continua să fie dezvoltată în cadrul Alianței.

Conceptul Identității Europene de Securitate şi Apărare[3] (European Security Defence Identity – ESDI) s-a dezvoltat în strânsă corespondență cu alte două concepte, dezvoltate ulterior. Este vorba, în primul rând, de Politica Externă şi de Securitate Comună– PESC (*Common Foreign and Security Policy*– CFSP), ce denumeşte un capitol distinct (Titlul V) al Tratatului de la Maastricht şi care reprezintă unul din cei trei piloni ai construcției europene. În al doilea rând, este vorba de Politica Europeană de Securitate şi Apărare – PESA (*European Security and Defence Policy*, ESDP) sau, respectiv, Politica Europeană de Securitate şi Apărare Comună – PESAC (*Common European Security and Defence Policy*, CESDP) concept care a dobândit în ultimii ani tot mai multă substanță şi care este parte componentă intrinsecă a PESC[4]. PESA (ESDP) şi IESA (ESDI) exprimă acelaşi concept de identitate europeană. Diferența dintre IESA şi PESA este următoarea: IESA este un concept NATO, pe când PESA este un concept al UE. Nu există contradicții între PESA şi IESA, aceste concepte fiind complementare[5].

Construcția IESA (Identitatea Europeană de Securitate şi Apărare) este un proces ireversibil ce va realizat prin dezvoltarea relației existente între NATO şi UE, în acelaşi timp cu dezvoltarea politicii comune de securitate şi apărare.

În esență, PESA presupune dezvoltarea unei capacități de decizie autonome şi, în cazul în care Alianța Nord-Atlantică ca întreg nu este angajată, lansarea şi coordonarea unor operațiuni militare sub autoritatea UE, ca răspuns la situații de criză, angajarea resurselor de către statele membre la astfel de operațiuni bazându-se pe decizii suverane.

Intențiile de dezvoltare a relațiilor bilaterale şi noile soluții identificate pot fi relevate de analiza prevederilor Constituției Europene şi a Tratatului de reformă de la Lisabona care în

---

[1] *Organization for Security and Cooperation in Europe, Annual Report 2007*, Viena, 2008 - http://www.osce.org/item/30454.html - site-ul oficial al OSCE;

[2] Manualul NATO, Ediția celei de a 50-a aniversări, Biroul de informare şi presă NATO, Bruxelles, Belgia 2001, pag.45;

[3] a apărut şi s-a dezvoltat în cadrul NATO, în a doua jumătate a anilor '80, în urma Declarației summitului UEO de la Roma, a Uniunii Europei Occidentale.

[4] "*Politica externă şi de securitate comună*" în http://www.ier.ro/;

[5] Pentru detalii vezi Paul Dănuț DUȚĂ, *Instituții de securitate. Partea Generală*, Editura Techno Media, Sibiu, 2006, p.219;

mare conţin aceleaşi prevederi referitor la PESC, chiar dacă această analiză nu are decât valoare pur teoretică având în vedere eşuarea procesului de ratificare a celor două documente.

Constituţia Europeană[1] menţiona, însă, că politica comună de securitate şi apărare nu va aduce atingere obligaţiilor statelor membre care au ales să îşi asigure securitatea în cadrul NATO. În contextul stabilirii, în viitor, a unei politici de apărare comune, ceea ar putea presupune, practic, o alianţă militară, va fi necesar să se analizeze în mod aprofundat relaţia dintre o astfel de structură şi NATO, în vederea evitării dublării de competenţe sau a slăbirii legăturii transatlantice.

Astfel, s-ar putea imagina menţinerea legăturii transatlantice, prin crearea unui sistem de apărare UE integrat sistemului NATO Totodată, în contextul în care UE ar dobândi personalitate juridică, s-ar putea imagina, într-o anumită formulă, angajarea Uniunii însăşi în sistemul NATO (cu acomodarea poziţiei de neutralitate a unor membri UE)[2].

Impactul transformărilor UE şi NATO asupra cooperării bilaterale

Ambele organizaţii se află acum într-un stadiu în care procesele transformatoare experimentate începând cu ultima decadă a secolului trecut au ajuns într-o fază în care se manifestă din ce în ce mai intens. Menţionăm în acest sens, valurile de lărgire (NATO 1999, 2004, UE 2004, 2007), reforma internă, operaţionalizarea unor componente armate şi, nu în ultimul rând, deschiderea spre noi cooperări, toate acestea pentru a răspunde mai bine provocărilor externe.

Daca NATO a devenit mai extinsă, prin admiterea treptată de noi state membre din Europa Centrală şi de Est sau prin lărgirea ariei de operaţii spre zone din afara spaţiului euro-atlantic propriu-zis ca reacţie la noile riscuri de securitate (terorism, state problemă sau cu o structură instituţională fragilă, proliferarea armelor de distrugere în masă, conflicte regionale), Uniunea Europeană şi-a sporit, la rândul său, numărul de membrii cu statele din aceeaşi zonă geografică şi şi-a lărgit sfera de acţiune de la domeniul comercial, monetar şi economic spre cel de apărare şi securitate cu o perspectivă de dezvoltare evidentă pe dimensiunea politică.
În ceea ce priveşte Alianţa Nord-Atlantică această extindere a reprezentat un pas major atât din perspectiva politică cât şi militară. Politic, NATO se învecinează direct cu fosta ameninţare comună, fostul URSS actuala Federaţie Rusă, care s-a transformat intr-un partener important atât pentru NATO cât şi pentru UE. Militar, Alianţa a devenit şi mai diversificată. Pe de o parte, a absorbit ţări care îndeplinesc standardele de securitate şi apărare aliate, însă aderarea a reprezentat şi o nouă multiplicare a specificităţilor naţionale în domeniul capacităţilor militare în cadrul NATO. Pe de altă parte, noii aliaţi au adus o nouă perspectivă asupra riscurilor şi ameninţărilor, caracteristice vecinătăţii în care trăiesc, precum şi noi capacităţi şi expertiză în combaterea noilor ameninţări. Din punct de vedere al domeniului apărării acelaşi lucru este valabil şi pentru PESA.

O altă faţetă a procesului de transformare comun al celor două organizaţii este reprezentată de deschiderea spre noi cooperări cu state din exterior, situate în imediata vecinătate estică şi sudică sau chiar mai îndepărtate. NATO a creat Parteneriatul pentru Pace, Dialogul Mediteranean, Consiliul NATO-Rusia, Comisia NATO-Ucraina, Iniţiativa de Cooperare de la Istanbul, colaborarea cu ţările de contact, în timp ce UE a lansat Procesul de cooperare Barcelona, Politica Europeană de Vecinătate, Acordul de Parteneriat şi Cooperare cu Rusia etc. Mecanismele de cooperare ale celor doua organisme sunt diferite ca arie de acţiune, proceduri şi acoperire, însă raţiunea este similară, crearea de punţi de legătură, deschiderea şi menţinerea unor canale de dialog, cooperare, sporirea încrederii reciproce,

[1] art.I-41 - această prevedere se regăseşte şi în Tratatul de la Nisa;
[2] Ion GÂLEA, Aniela BĂLUŢ, Augustina DUMITRAŞCU, Cristina MORARIU, *Tratat instituind o constituţie pentru Europa – text comentat şi adnotat*, Ministerul Afacerilor Externe, octombrie 2004;

având în vedere faptul că diminuarea barierelor din calea proliferării riscurilor de securitate, multiplicarea acestora, complexitatea naturii lor (rădăcini politice, economice, etnice, religioase etc.) fac aproape imposibil ca statele națiune și organizațiile pe care acestea le-au creat să acționeze independent unele de altele[1]. În acest context, Rusia joaca un rol strategic ca stat cu o importanță geopolitică majoră, dacă este numai să amintim potențialul energetic de care dispune, precum și de pârghiile politice și militare pe care le poate utiliza în soluționarea conflictelor înghețate din spațiul CSI. De altfel, Rusia reprezintă un partener important în combaterea noilor amenințări de securitate[2], incluzând terorismul, crima organizată, imigrația ilegală sau diferite forme de trafic ilegal.

Trebuie să menționăm că, așa cum UE a lăsat ușa deschisă pentru o aderare apropiată statelor din Balcanii de Vest, așa NATO va continua procesul său de extindere cu Albania și Croația care au primit invitația de a începe negocierile de aderare la Summit-ul NATO de la București din aprilie 2008 iar Ucraina și Georgia au primit asigurarea privind aderarea dar fără a se stabili un parcurs concret și fără a primi MAP (Member Action Plan). Au existat ulterior voci care au acuzat NATO că amânarea acordării de MAP Georgiei la Summit-ul de la București a provocat reacția militară a Rusiei în august 2008. Subliniem că, această hotărâre s-a luat ca urmare a opoziției Franței și Germaniei în pofida susținerii puternice a SUA. Pe lângă argumentele celor două importante state europene (sustenabile în parte) nu trebuie să uităm că Rusia și-a manifestat opoziția foarte vizibil față de posibilitatea acordării de MAP către Ucraina și Georgia iar pe de altă parte cele două state europene fac parte din categoria de „prieteni" ai Rusiei fiind sensibile la doleanțele acesteia[3].

Relațiile NATO-UE acoperă o gamă largă de probleme de interes comun privind securitatea, apărarea și managementul crizelor, inclusiv lupta împotriva terorismului, dezvoltarea de capabilități militare coerente și care se susțin reciproc, precum și planificarea urgențelor civile. Cooperarea de succes în Balcanii de Vest, inclusiv în operațiunea UE Althea prin aranjamentele Berlin plus, contribuie la pacea și securitatea din regiune. NATO recunoaște valoarea pe care o aduce o apărare europeană mai puternică și mai capabilă, în măsură să furnizeze capabilități cu care să răspundă provocărilor cu care atât NATO, cât și UE se confruntă. De aceea, NATO sprijină eforturi care să se susțină reciproc pentru atingerea acestui scop. Prin urmare, ambele părți și-au manifestat hotărârea de a dezvolta parteneriatul strategic NATO-UE, pentru o cooperare mai strânsă și o eficiență sporită, precum și pentru a evita duplicări inutile, într-un spirit de transparență și cu respectarea autonomiei celor două organizații. O Uniune Europeană mai puternică va reprezenta o contribuție mai substanțială la securitatea europeană în particular și la securitatea internațională în general[4].

NATO are un rol important în apărarea Bătrânului continent, dar UE poate la rândul său să construiască un instrument de apărare adaptat și credibil. UE poate avea o contribuție pe care NATO o neglijează. Iar asta pentru că Uniunea nu este interesată doar de aspectele militare ci încearcă mai degrabă o abordare globala în gestionarea crizelor.

UE a devenit astăzi, o organizație de securitate internațională cu un rol ce se definește din ce în ce mai mult și care se încadrează perfect în peisajul internațional al organizațiilor de securitate.

---

[1] Loredana ENĂCHESCU, *NATO și Politica Europeană de Securitate și Apărare*, Revista Sfera Politicii nr.123-124 /2006, Editura Făclia, București;

[2] Rusia a pus la dispoziția forțelor aliate spațiul său aerian pentru aprovizionarea trupelor NATO angajate în operațiunile din Afganistan;

[3] Pentru detalii vezi Vincent MORELLI (coordinator), Paul BELKIN, Carl EK, Jim NICHOL, and Steven WOEHREL (Foreign Affairs, Defense, and Trade Division), *NATO Enlargement: Albania, Croatia, and Possible Future Candidates*, CRS Report for Congress, The Library of Congress, 6 octomber 2008, p.19; – http://www.fas.org/sgp/crs/row/RL34701.pdf site-ul oficial al The Federation of American Scientists;

[4] *Declarația Summit-ului NATO de la București*, 4 aprilie 2008 – http://www.summitbucharest.ro/ro/1.html;

Considerăm că, în perioada necesară soluționării tuturor problemelor (de la cele juridice la cele politice) care nu au fost rezolvate în totalitate de Tratatul de la Lisabona şi care împiedică afirmarea UE ca un veritabil actor global din toate punctele de vedere, securitatea UE ar trebui construită împreună cu ONU, NATO şi OSCE şi mai puțin în cadrul altor proiecte mai mult sau mai puțin oneste. În acest sens, preşedintele Medvedev a lansat la 5 iunie 2008 la Berlin, ideea unui nou tratat de securitate în Europa, care să înlocuiască Actul final de la Helsinki argumentând că actuala arhitectură de securitate a Europei nu a trecut testele de soliditate în timpul recentelor evenimente şi că trebuie să corespundă unui sistem multipolar al relațiilor internaționale. Ideea unui *Sistem de Securitate Trans-Eurasian* a fost lansată la nivelul teoreticienilor relațiilor internaționale încă din 1997 dar presupunea adoptarea de către Rusia a valorilor esențiale ale UE (democrație, drepturile omului, securitate prin cooperare, piață unică) lucru care nu s-a întâmplat.

Unele din probleme identificate de noi, la care UE va trebui să răspundă în perioada următoare privitor la participarea sa la mecanismul de securitate european sunt:

- UE – va reprezenta un adevărat pol de putere mondială?

În acest sens, UE trebuie să-şi dovedească capacitățile de a-şi transfera propriile soluții de rezolvare a conflictelor şi de pacificare şi pe alte continente decât cel european. Intervenția statelor membre în spațiul mondial este profund semnificativă (acestea contribuie în proporție de 40% la bugetul operațiunilor ONU de menținere a păcii în vreme ce SUA contribuie cu doar până la 25%). Capacitatea de impulsionare şi de modelare a spațiului mondial de către UE este deopotrivă vizibilă în acțiunea sa sporită în cadrul asociațiilor comerciale regionale.

- Care este miza relațiilor cu fostele colonii?

UE a acordat o atenție specială statelor din Africa şi Orientul Mijlociu, poziția sa reflectând o abordare securitară a frontierelor cu implicații asupra accesului pe piața internă a muncii a persoanelor originare din statele africane şi arabe. Nici un stat UE care a avut colonii nu este ferit de problema post-colonială a discriminării şi a xenofobiei cu care se confruntă locuitorii săi, originari din actualele state independente foste colonii.

- Cum va fi gestionată, pe viitor, relația transatlantică a UE precum şi cea cu NATO?

În această direcție sunt importante a fi lămurite aspectele ce vizează modul de articulare şi interoperabilitate a structurilor militare a UE cu forța de reacție rapidă a NATO şi poate mai important de analizat este modalitatea de luare a deciziilor privitor la Politica externă şi de securitate comună având în vedere că 22 de state membre UE sunt şi membre NATO iar Tratatul de Lisabona marchează începutul alunecării PESC din zona interguvernamentalismului în zona supranaționalului.

- O ultimă provocare este cea reprezentată de relația cu Rusia. Un aspect sensibil este faptul că pe de o parte liderii ruşi precum şi populația percep țara ca pe o mare putere iar de altă parte UE a împins mult spre est frontiera zonei de influență rusă. În acest joc geopolitic, Rusia utilizează relația energetică ca mijloc de presiune asupra UE, având în vedere că UE importă aproximativ 50% din necesarul său de energie din Rusia, energia devenind sau redevenind după 60 de ani a miză strategică pentru independența membrilor construcției europene.

Având în vedere cele prezentate, considerăm necesar ca UE să participe la consolidarea şi dezvoltarea sistemului de securitate supraetajat bazat pe colaborarea strânsă între ONU, NATO, UE şi OSCE bazat pe respectarea Cartei ONU.

Bibliografie:

- **Cătălin ANDRUŞ**, *Aspecte politico-juridice ale OSCE* în Eugen BĂDĂLAN, Paul Dănuț DUȚĂ, Monalisa STĂNIMIR, *Studii şi analize de securitate*, Vol.II, Editura Techno Media, Sibiu, 2007;

- **Paul Dănuț DUȚĂ**, *Instituții de securitate. Partea Generală*, Editura Techno Media, Sibiu, 2006
- **Loredana ENĂCHESCU**, *NATO şi Politica Europeană de Securitate şi Apărare*, Revista Sfera Politicii nr.123-124 /2006, Editura Făclia, Bucureşti
- **Ion GÂLEA, Aniela BĂLUȚ, Augustina DUMITRAŞCU, Cristina MORARIU**, *Tratat instituind o constituție pentru Europa text comentat şi adnotat*, Ministerul Afacerilor Externe, octombrie 2004;
- **Vincent MORELLI** (coordinator), **Paul BELKIN, Carl EK, Jim NICHOL, and Steven WOEHREL** (Foreign Affairs, Defense, and Trade Division), *NATO Enlargement: Albania, Croatia, and Possible Future Candidates*, CRS Report for Congress, The Library of Congress, 6 octomber 2008;
- **Țuțu PIŞLEAG –** *Geopolitica şi terorismul*, Editura Sitech, Bucureşti 2009;
- **Vladimir SOCOR**, *OSCE not coping in South Ossetia*, Eurasia Daily Monitor, Volume 1, Issue 78 (September 03, 2004),
- Manualul NATO, Ediția celei de a 50-a aniversări, Biroul de informare şi presă NATO, Bruxelles, Belgia 2001
- *Supporting the UN on peacekeeping conflict prevention and peace-building*- http://ec.europa.eu/external_relations/un/publ/pack/4.pdf
- *Declarația Summit-ului NATO de la Bucureşti*, 4 aprilie 2008 **–** http://www.summitbucharest.ro/ro/1.html
- *Organization for Security and Cooperation in Europe, Annual Report 2007*, Viena, 2008

INTEROPERABILITATEA ŞI GUVERNAREA
INTEROPERSBILITY AND GOVERNMENT

Drd. Gheorghe Păcurar
Ministerul Administrației şi Internelor

Abstract:
This paper aims to present briefly two concepts of interoperability and eGovernment, necessary to achieve implementation of a national electronic administration. Implementing e-government involves compliance with minimum safety requirements imposed by law, updated by guidelines and euroathlantic rules.
Keywords: *e-government, interoperability, internet, globalisation, standardization, ICT*

Interoperabilitatea este considerată un factor critic de succes în crearea servicii publice online. În 2004, Comisia Europeană a adoptat un cadru de interoperabilitate pentru serviciile electronice din e-guvernare, fiind un ghid care să permită interactiunea perfectă între autorități publice şi cetățeni.

Scopul acestui cadru de interoperabilitate este de a sprijini furnizarea de servicii electronice către cetățenii şi societățile din toate statele membre U.E., prin formularea de recomandări care să permită conectarea şi conlucrarea sistemelor informatice ale administrațiilor publice europene.

Acest cadrul general de interoperabilitate cuprinde un set de recomandări privind standarde, tehnologii, politici şi linii îndrumătoare, care indică modul în care structurile se pun de acord să interacționeze una cu alta, adăugând strategiilor naționale dimensiunea *pan-europeană.*

Niveluri de interoperatibitate sunt de natură: politică, juridică, tehnică, semantică şi organizațională

*Interoperabilitatea la nivelul contextului politic implică s*prijinul în acest sens pentru eforturile de interoperabilitate este o necesitate absolută. Pentru că această cooperare să fie eficientă în ceea ce priveşte îndeplinirea obiectivelor partenerii de cooperare trebuie să depună eforturi în aceaşi direcție şi orice modificări aduse acestora sunt stabilite de comun acord sau cel puțin sunt coordonate şi sincronizate corespunzător cu

Interoperabilitatea la nivel juridic presupune sincronizarea corespunzătoare a legislației în cooperare cu statele membre, astfel încât datele electronice originare din oricare stat membru să-i fie acordată o greutate juridică corespunzătoare şi să fie recunoscute oriunde este utilizat în alt stat membre. Această interoperabilitate este necesară pentru o varietate de motive, printre care:

• să se prevadă recunoaşterea reciprocă a datelor electronice originare din alte state membre ale UE

• pentru a permite o statelor membre a efectua asistență în aspecte de procese transfrontaliere, de integrare, de exemplu, furnizarea de date naționale de diferite tipuri, către alte state membre ale UE.

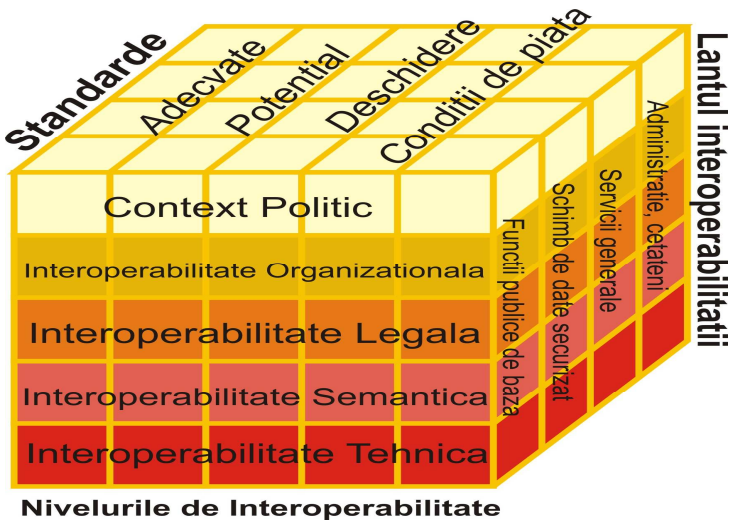

Nivelurile de interoperabilitate[1]

Interoperabilitatea la nivel tehnic asigură capacitatea de cooperare a sistemelor informatice ale birourilor din agenţiile publice, adică asigurarea capacităţii de interconectare prin reţele de telecomunicaţii şi a compatibilităţii (în sensul cel mai general) sistemelor de operare, cât şi a aplicaţiilor acestora. În esenţă aceasta se realizează prin *conexiuni prin Internet* (sistemele trebuie să dispună de navigatoare ce aderă la standardele HTML,HTTP, MIME şi S/MINE, eventual FTP), prin *baze de date* şi *formate de date compatibile*.

O soluţie în acest sens este folosirea, după o analiză atentă, de *software din sursă deschisă* (FLOSS, Free/Libre/Open Souece Software), cum ar fi *sistemele* Linux si OpenSolaris, *browser-ele* Opera şi FireFox, *bazele de date relaţionale* MySQL sau Postgress, *formatul de documentare ODF* (Open Document Format, standardizat şi ISO 26300 :2006) *al OASIS*, *OpenOfiice.org* (suita de birou) şi *Office Open XML* (OOXML) *al ECMA* (oferit liber de Microsoft şi standardizat ECMA 376 in 20006).

În cazul unor sisteme informatice mai vechi ar putea fi necesară elaborarea unor interfeţe speciale care sa permită interoperabilitatea la nivel tehnic cu sistemele mai moderne.

Interoperabilitatea la nivel semantic reprezintă informaţia schimbată între agenţii publice, ce poate fi înţeleasă de toate aplicaţiile din propriile sisteme informatice, inclusiv de cele vechi, care nu au fost create cu acest scop. Aceasta se asigură în principal prin standardizarea formatelor de date în transmitere şi reprezentare, cât şi prin folosirea unei aceleiaşi terminologii.

Formularele electronice sunt de regulă documente exprimate prin scheme XML si descrise prin metadate, fiind adoptate la nivel naţional de toate agenţiile publice cu servicii electronice, formând o *bibliotecă naţională de scheme*, aflat sub controlul unităţii centrale, care implementează e-administrarea naţională.

Interoperabilitatea la nivel organizaţional înseamnă capacitatea agenţiilor publice de a fi în măsură să coopereze între ele pentru furnizarea unui serviciu, prin procedurile interne şi modul specific de organizare şi funcţionare. Trebuie identificate agenţiile publice ce vor coopera şi trebuie să se cadă de acord asupra a modului de cooperare. Aceasta se realizează printr-o reorganizare sau reformare a organizării interne şi a procedurilor (în principal a celor informatice) astfel încât, cel puţin, informaţiile stocate electronic în diverse memorii de date să poate fi accesate şi înţelese şi de sistemele informatice ale celorlalţi agenţii publice.

Interoperabilitatea organizaţională se adaugă la interoperabilitatea tehnică şi semantică, prin interoperabilizarea întregii structuri, a specificului ei cultural, de tradiţie moştenită,

[1] "Nivelurile de interoperabilitate" http://ec.europa.eu/idabc/en/document/3473

scopuri, limbă, atitudini şi mentalităţi locale, etc. Această interoperabilitate are o mare însemnătate în cazul interoperabilizării serviciilor electronice între ţări, ca de exemplu între ţările U.E. Sistemele administrative şi serviciile oferite ale acestora sunt foarte diferite, în primul rând fiind necesară o *adoptare comună a unui set minim de servicii publice de bază*.

În prezent, interesul cea mai intensă se concentrează pe cele de la nivel tehnic, în cazul în interoperabilitatea tehnică este pusă în aplicare, deoarece aceasta este un punct focal pentru interacţiunea cu furnizorii externi, şi, prin urmare, implică seturi bine stabilite şi detaliate a cerinţelor şi procedurilor de astfel de ca toate normele în vigoare pentru exerciţii de achiziţii publice.

Interoperabilitatea în eguvernare înseamnă capacitatea acestor unităţilor publice de a coopera pe cale electronică, schimbând informaţii în diverse formate electronice şi coordonându-şi procedurile interne specifice în vederea realizării în comun a unui serviciu electronic mai complex.

Interoperabilitatea este un concept de mare generalitate, însemnând capacitatea de cooperare a unor entităţi diferite şi conţine de regulă şi o reorganizare a procedurilor din unităţile interoperabile.

Furnizarea unui cadru de interoperabilitate în e-guvernare la nivel naţional, necesită o abordare a componentelor externe şi interne ale sistemului, care să se interconecteze asemănător.

În consecinţă, interoperabilitatea trebuie să fie abordată într-un mod unitar şi structurat.

Conceptul de e-guvernare

E-guvernarea a devenit un fenomen global, care atrage atenţia politicienilor, analiştilor politici şi a oricărui cetăţean. Un raport din 2003 al Naţiunilor Unite, asupra Sectorului Public, a indicat dezvoltarea în peste 173 ţări a site-urilor web guvernamentale. E-guvernarea este considerată a fi o pârghie a capabilităţilor şi puterii tehnologiei informaţiilor şi comunicaţiilor (ICT) de a furniza servicii oferite de instituţiile guvernamentale la nivel local, municipal, statal şi naţional. În afara furnizării serviciilor, sunt oferite canale suplimentare de interacţiune între guverne, afaceri şi cetăţeni, separat sau colectiv.

Guvernul U.S.A. în 2002, definea e-guvernare ca *utilizarea de către instituţiile guvernamentale a aplicaţiilor Internet bazate pe Web şi alte ICT-uri, combinată cu procese care implementează aceste tehnologii, pentru a permite accesul şi a furniza informaţii guvernamentale către public, altor agenţii şi entităţilor guvernamentale sau a aduce îmbunătăţiri în guvernare acelor operaţii care includ eficacitate, eficienţă, calitate a serviciilor sau transformare.*

Majoritatea activităţilor de implementare pun accent pe furnizarea de servicii, fără a sublinia transformările specifice serviciilor sau a proceselor asociate cu oferirea acestora. Mai mult, afirmă că „*orice conceptualizare a e-guvernării trebuie să adreseze o varietate de alte aspecte, în afara elementelor de furnizare a serviciilor*” şi se sugerează următoarea definiţie:

“*O iniţiativă globală de transformare, stimulată de influenţa capabilităţilor tehnologiei informaţiilor şi de comunicaţii pentru dezvoltarea şi furnizarea serviciilor publice integrate de înaltă calitate, un management relaţional efectiv bazat pe interdependenţe şi susţinerea dezvoltării scopurilor economice şi sociale ale cetăţenilor, afacerilor şi societăţii civile, la nivel local, naţional şi internaţional*”

Definiţia pune accent pe aspectele economice, manageriale, organizaţionale şi social-culturale, cele legale nefiind explicit adresate. Pentru a ilustra şi mai mult complexitatea eforturilor în acest sens, nu trebuie omise perspective ca: e-guvernarea ca un efort de transformare, numărul variat de soluţii, relaţia dintre e-guvernare, informaţii şi ICT, integrare,

complexitatea serviciilor şi maturitate, şi faptul *că este un fenomen internațional în care sunt implicate şi un număr de companii consultante la nivel global*.

În *legislația națională*, conform art. 11 din Legea nr.161 din 19 aprilie 2003 *privind unele măsuri pentru asigurarea transparentei în exercitarea demnităților publice, a funcțiilor publice şi in mediul de afaceri, prevenirea şi sancționarea corupției* se defineşte *guvernarea electronică ca fiind* utilizarea de către autoritățile administrației publice centrale a aplicațiilor bazate pe tehnologia informației, în scopul:

1.îmbunătățirii accesului la informațiile şi serviciile publice ale autorităților administrației publice centrale;

2. eliminării procedurilor birocratice şi simplificării metodologiilor de lucru;

3. îmbunătățirii schimbului de informații şi servicii între autoritățile administrației publice centrale;

4. îmbunătățirii calității serviciilor publice la nivelul administrației publice centrale.

Aceste definiții pot fi utile pentru a descrie termenul într-un sens general, dar oferă prea puțină înțelegere a aspectelor profunde şi a considerațiilor legate de construirea sau nereuşirea de a capta aspecte mai complexe ale transformării guvernamentale sau ale înțelegerii rolului elementelor ICT.

Astfel, Comisia UE a definit o listă de 20 de servicii publice de bază. Pentru 12 dintre acestea, cetățenii sunt grupul țintă, pe când cele 8 rămase referă sectorul de afaceri. Pentru acest indicator eEuropa 2002, a fost definit[1] un cadru de lucru în patru paşi (*cadru de lucru de evaluare*)[2].

- Etapa 1: *Informarea*
- Etapa 2: *Interacțiunea unidirecțională*
- Etapa 3: *Interacțiunea bidirecțională*: Site-urile web accesibile public oferă posibilitatea legăturii cu un formular electronic oficial, pentru demararea procedurii de obținere a acestui serviciu. Acest fapt implică autentificarea persoanei (fizică sau juridică) care solicită serviciul, pentru a se atinge această etapă[3].
- Etapa 4: *Tratarea complet electronică a cazului*: Site-urile web publice oferă posibilitatea de a trata complet serviciul public, inclusiv decizia şi furnizarea. Nu este necesară nici o altă procedură formală pentru aplicant bazată pe hârtie.

Pentru alinierea la normele europene şi România a folosit un indicator pentru a evalua stadiul implementării acestui concept. Astfel la art. 15 din Legea 61/2003, se precizează că *furnizarea serviciilor publice … se realizează gradual, în următoarele etape:*

a) publicarea prin intermediul mijloacelor electronice a informatiilor de interes public;

b) interacțiunea unidirecțională;

c) interacțiunea bidirecțională;

d) efectuarea de plăți prin mijloace electronice de plată.

În contextul societății informaționale, efectul fondurilor structurale şi de coeziune poate fi amplificat numai odată cu implementarea tehnologiilor specifice *eguvernare*. Legătura dintre politicile şi strategiile în domeniul tehnologiei informației şi alte politici, precum cele de dezvoltare şi cele sociale, trebuie abordată prin prisma tehnologiilor e-guvernare în vederea furnizării de servicii electronice către cetățeni şi agenții economici.

---

[1] A se vedea http://europa.eu.int/information_society/eeurope/2005/doc/all_about/online_availability_public_services_-5th_measurement_fv4.PDF

[2] "Cadrul de lucru de evaluare", aşa cum a fost ilustrat în studiul Capgemini asupra serviciilor publice electronice, EU DG Information Society, 2003

[3] 15+ înseamnă cele 15 state vechi membre + Irlanda, Norvegia şi Elveția

Deoarece o mare parte a serviciilor publice sunt furnizate/prestate la nivel local sau regional, majoritatea informațiilor privind starea acestora sunt disponibile doar la nivelul administrației publice locale.

Perfecționarea relației locale cu cetățenii şi cu mediul de afaceri este condiționată de o serie de factori, un rol important având şi *creşterea transparenței activităților desfăşurate de autoritățile locale.* Acest lucru presupune transformarea serviciilor publice de interes general în servicii electronice, asigurarea accesului liber al tuturor cetățenilor la infrastructura necesară funcționării acestor servicii, ceea ce implică instrumente, aplicații şi soluții tehnice implementate la nivelul administrației publice centrale şi locale.

Implementarea *soluțiilor e-servicii* la nivelul instituțiilor publice va genera creşterea accelerată a nivelului de complexitate al problemelor abordate, prin asigurarea compatibilității, standardizării, interacțiunii şi sinergiei tuturor serviciilor pentru fiecare nivel al instituțiilor publice implicate.

Guvernarea electronică va asigura implementarea unei politici capabile să amplifice utilizarea tehnicii de calcul şi a rețelelor Internet în mediul rural precum şi creşterea capacității profesionale personalului instituțiilor publice în acest domeniu.

În contextul asigurării unor condiții minime de securitate, se vor asigura premisele implementării administrației publice electronice.

1. Implementarea schimbului informatizat de date şi asigurarea interoperabilității platformelor regionale. Acest lucru presupune ca autoritățile administrației publice să convină asupra tipurilor de date, metodelor de consolidare a acestora, a modului de operare pe platformele de e-servicii, precum şi asupra procedurilor şi standardelor de culegere, prelucrare şi stocare a datelor. Este necesar ca acest demers să aibă în vedere, în acelaşi timp, asigurarea caracterului de interoperabilitate şi integrarea în platformele existente la nivel european.

Pentru realizarea acestui deziderat apreciez că se impune, în primul rând, dezvoltarea de platforme Internet care să asigure cetățenilor un prim pachet de servicii electronice precum: votul electronic, statistici, plata taxelor şi impozitelor locale, informații privind investițiile realizate la nivel local, informații cadastrale, informații privind starea serviciilor etc.

2. Dezvoltarea de aplicații software specifice furnizării de servicii electronice. În acest scop, autoritățile administrației publice trebuie să decidă dacă doresc implementarea unor aplicații open-source sau a unor soluții proprii şi să efectueze analize cost/beneficiu privind eficiența acestora. Deoarece platformele open-source gestionează un volum mare de date personale şi confidențiale, care trebuie securizat împotriva accesului persoanelor neautorizate, ar fi de dorit utilizarea unor soluții software dedicate sectorului administrației publice cum ar fi cele denumite FLOSS (Free/Libre Open Source Solutions).

3. Furnizarea serviciilor electronice integrate. În prezent, la nivelul autorităților publice locale din România care furnizează servicii e-administrație, informațiile sunt transmise prin canale de comunicație individuale, neexistând o viziune la nivel regional sau național. Aceasta impune redefinirea procedurilor şi standardelor administrative în vederea furnizării unor servicii electronice unitare, chiar dacă acest proces este îngreunat de existența unor restricții cum ar fi cultura organizațională sau o serie de factori de natură tehnică (dificultăți în autentificarea utilizatorilor sistemului, lipsa semnăturii digitale şi a tranzacțiilor electronice securizate). Asigurarea unei platforme e-servicii unitară la nivel național reprezintă un obiectiv care nu poate fi realizat decât dacă implementarea procedurilor administrative este dublată de programe de training şi de metodologii de bench-learning. Dintre avantajele furnizării de servicii electronice integrate amintim: îmbunătățirea eficienței serviciilor publice de interes general oferite cetățenilor, adaptarea serviciilor existente la cerințele consumatorilor şi Implementarea unor tehnici electronice capabile să asigure transparența funcționării instituțiilor publice.

4. Dezvoltarea unor Centre de Competenţe pentru tehnologii e-administraţie. Acestea pot funcţiona şi în regim on-line (sisteme de e-learning) sub forma unor nuclee de excelenţă la nivel regional, local, în scopul formării profesionale a specialiştilor în domeniul e-servicii şi diseminării cunoştinţelor între reprezentanţii administraţiei publice locale. Utilizarea acestei forme de instruire asigură un mediu unitar de perfecţionare a specialiştilor din administraţia publică, o mai bună monitorizare a performanţelor acestora, precum şi optimizarea procesului de învăţare organizaţională. Se asigură astfel, reducerea cheltuielilor de instruire prin eliminarea costurilor de transport şi cazare a personalului administrativ;

Alte avantaje a fi: inexistenţa unei limitări fizice a numărului de participanţi care pot urma simultan un curs, reducerea costurilor de perfecţionare a personalului administrativ, eficientizarea proceselor de autoinstruire, amplificarea nivelului de cunoştinţe al organizaţiei datorită actualizării permanente a informaţiilor puse la dispoziţia cursanţilor etc.

5. Implementarea managementului identităţii, a semnăturii digitale şi a tranzacţiilor securizate. Problema securităţii informaţiilor publice este una foarte importantă şi trebuie abordată în contextul politicii generale a Uniunii Europene în acest domeniu. În acest sens, principalele căi de acţiune sunt: *promovarea semnăturilor electronice certificate, dezvoltarea de standarde şi proceduri privind autentificarea cetăţenilor, realizarea de tranzacţii electronice şi utilizarea unor instrumente securizate de stocare a datelor* cum ar fi dispozitivele criptografice (smartcard şi reader sau eToken).

Deşi semnătura digitală este utilizată parţial în administraţia publică din România, în prezent nu poate fi vorba despre existenţa unor standarde de securitate, deoarece în majoritatea cazurilor sunt utilizate certificatele digitale necalificate şi dispozitivele de stocare convenţionale (CD sau dischetă).

6. Promovarea unor măsuri care să asigure creşterea satisfacţiei beneficiarilor platformelor de e-servicii. Furnizarea serviciilor de e-administraţie trebuie să fie dublată de existenţa unui sistem de motivare a utilizatorilor pentru utilizarea serviciilor electronice. În acest context, principala cale de acţiune se referă la promovarea sistemelor de management al relaţiilor cu clienţii (*Customer Relationship Management*) în administraţia publică.

Elementele care caracterizează fiecare serviciu electronic în parte sunt prelucrate prin intermediul unei arhitecturi informatice, fiind necesar ca aceasta să preia informaţii despre beneficiarii serviciului, să le centralizeze într-un depozit de date (*data warehouse*), să le prelucreze folosind tehnici de „data mining" şi să le integreze apoi sub forma de tehnologii e-administraţie. Mergând pe fluxul descris mai sus, este necesar ca platforma dezvoltată să includă următoarele componente:

Ghişeul unic, ca punct de intrare în sistem a informaţiilor legate de solicitările şi sesizările cetăţenilor, reprezentate de regulă sub forma unor documente care urmează să fie apoi preluate şi operate în cadrul sistemului de management al documentelor şi fluxurilor de lucru.

Potrivit art 1, alin 2 din Ordonanaţa nr.84 din 30 august 2001 *privind înfiinţarea, organizarea şi funcţionarea serviciilor publice comunitare de evidenţă a persoanelor*, serviciile publice comunitare asigură întocmirea, păstrarea, evidenţa şi eliberarea, în sistem de *ghişeu unic*, a actelor de stare civilă, cărţilor de identitate, cărţilor de alegător, listelor electorale permanente, permiselor de conducere şi certificatelor de înmatriculare a autovehiculelor, precum şi eliberarea paşapoartelor simple.

Noi tendinţe în guvernarea electronică

Ţinând cont de faptul că, odată cu aderarea României la Uniunea Europeană, dobândirea „*cetăţeniei europene*" determină amplificarea mobilităţii cetăţenilor români în spaţiul european, este necesară dezvoltarea unor noi instrumente care să permită accesul rapid la sistemele e-servicii, indiferent de localizarea fizică a utilizatorului.

În acest context, o tendință modernă în plan european este reprezentată de dezvoltarea de tehnologii de tipul mobile e-servicii, care presupune ca procesul de comunicație între cetățean şi administrația publică să se facă prin intermediul telefoniei mobile. Mai mult decât atât, se vorbeşte tot mai mult de conceptul de *mobile e-guvernare*, în care tradiționalele infochioşcuri sunt înlocuite de telefoanele mobile.

Deşi o mare parte din serviciile electronice nu pot fi furnizate decât în contextul sistemelor clasice de e-guvernare, există preocupări pentru identificarea unor noi tehnologii care trebuie să răspundă la provocările existente la nivel european privind asigurarea accesului nerestricționat al cetățenilor la serviciile publice. De asemenea, implementarea tehnologiilor de e-guvernare trebuie să fie însoțită de promovarea unor concepte noi cum ar fi e-participare sau e-democrație, toate concurând la crearea unui spațiu informațional european care să asigure satisfacerea cerințelor cetățenilor şi agenților economici de pe piața Uniunii Europene.

Concluzii

Guvernarea electronică, ca practică a relației cetățean-administrație locală, are şi ea un rol în creşterea transparenței asupra utilizării banului public, atât prin adoptarea sistemului de licitații on line, la vedere, cât şi prin permanenta informare asupra execuției bugetare la toate nivelurile. De asemenea, oferirea unor facilități, precum plata taxelor şi impozitelor printr-un sistem de e-banking dezvoltat de trezorerie, înființarea infochioşcurilor pentru oferirea accesului la sistem şi cetățenilor care, pentru moment, nu au acces individual la rețea, sunt elemente de urmărit în guvernarea electronică.

Cât timp aspectele legate de relația cetățean-administrația locală, sunt plasate în zona rezervată exclusiv societății civile, nu se poate vorbi cu adevărat de acest concept e-guvernare. După parcurgerea mai multor paşi pe calea transparenței digitale şi dezvoltarea unei culturi în acest sens, putem evalua gradul de democrație sau calitatea serviciilor electronice oferite şi nu în ultimul rând, numai după implicarea reală a puterii executive în acest domeniu

Alte aspecte sensibile în domeniul guvernării electronice ce impune eforturi suplimentare din partea zonei politice sunt securitatea informației şi managementul identității. Azi, cetățenii pot afla relativ uşor adresele de e-mail ale membrilor executivului, le pot transmite emailuri dar nu au nici o siguranță că mesajul lor ajunge la destinatar, nu pot urmări în nici un fel circuitul acestora şi, în general, nu primesc nici măcar un răspuns automat de la aceştia. Astfel, unul din motive poate fi şi din lipsa unei culturi de securitate în domeniul securității informațiilor digitale. Totodată, încă mai persistă site-urile web ale ministerelor dezvoltate inegal, de la site-uri dinamice, interactive, permanent ținute la zi şi dezvoltate de specialişti la pagini statice, abandonate pe servere care împart canalul cu traficul uzual al angajaților şi dezvoltate rudimentar.

Situația actuală din România în ceea ce priveşte *e-guvernarea* este contradictorie ca şi multe alte domenii ale vieții politice, sociale şi economice, însă azi nu se mai poate separa acest concept de *interoperabilitate*, element esențial în succesul serviciilor online, debirocratizării, descentralizării şi eficientizării administrației publice. În ciuda reorganizării continue a instituțiilor implicate în operaționalizarea acestor *concepte*, eforturile în reforma administrației publice avansează, chiar dacă ritmul este destul de lent, însă pare tot mai lung drumul spre integrarea cu serviciile online transfrontaliere

Bibliografie:

1. EC: Commission of the european communities european interoperability framework for pan-european egovernment services, http://europa.eu.int/idabc/en/document/3761(2004);
2. Adegboyega, Ojo, T. Janowski and E. Estevez (2005) Determining Progress Towards e_government: What are the core indicators? Proceedings from 5thConference of e-Government University of Antwerp, Belgium 16-17 June 2005;
3. CapGemini and Ernst & Young (2003). Overall Report Oct 2002 - Oct 2002. Online Availability of Public Services: How does Europe progress? Web-based Survey on Electronic Public Services;
4. Deloitte Research Public Sector Institute (2004) At the dawn of e-government. The citizens as customer.E-Forum (Forum for European ePublic Services) (2002). e-Forum for European Government. Work-Package 3: Public Services Requirements Survey Report (draft) (URL: http://www. eu-forum. org/);
5. European Commission (CEC - Commission of the European Community) (2001a) Environment 2010: Our Future, Our Choice. The Sixth Environment Action Programme of the European Community 2001-2010;
6. eEurope 2005: eEurope 2005 Action Plan Commission of EU. COM (2002) 263 final.
7. Francois-Xavier Chevallerau, Gopa Cartermill, European Communities, eGovernment in the Member States ofthe European Union, 2005;
8. Wimmer, M.,Liehmanann,M.,Martin,B.:Offene standards und abgestimmte spezifikationen-das osterreichische interoperabilittskonzept. Proceedings MKWI, 2006;

ATITUDINEA ROMÂNIEI FAȚĂ DE INDEPENDENȚA PROVINCIEI KOSOVO
ROMANIA'S ATTITUDE TOWARDS THE PROVINCE'S INDEPENDENCE

Drd. Dan Solescu
Academia Forțelor Terestre „Nicolae Bălcescu" Sibiu

***Abstract**:*
Romania's position in Kosovo suits the main and the traditional approach on the International Law supremacy. According to the present implemented International principles, Romania has stated that the Unilateral Declaration of Independence adopted by the Selfgoverning Provisory Authorities from Kosovo does not corespond to the International Law.
***Keywords**: independence, Romania, Kosovo, Declaration of Independence*

La 16 mai 1996, România a semnat un Tratat cu privire la relațiile de prietenie, bună vecinătate şi cooperare cu Republica Federală Iugoslavia[1] pornind de la tradițiile de prietenie, cooperare şi bună vecinătate dintre cele doua state şi de la dorința lor de a dezvolta aceste relații. Tratatul înscria obligația de consultări în situație de criză şi consacra totodată principiul neagresiunii şi neamestecului în relațiile între cele două țări. Evoluția relațiilor româno-iugoslave în perioada care a urmat intrării în vigoare a Tratatului demonstrează faptul că el a constituit până la declanşarea crizei din 1998-1999 un important moment de referință.

Iugoslavia s-a afirmat ca fiind al treilea partener economic comercial al țării noastre din rândul țărilor est-europene, după Rusia şi Ungaria. România a respectat embargoul impus Iugoslaviei de către O.N.U. cu prețul unor reale sacrificii economice, pronunțându-se în acelaşi timp pentru o soluționare paşnică a diverselor conflicte care au fost prezente în fostul spațiu iugoslav, abținându-se de la efectuarea de etichetări politice şi solicitând în toate cazurile ca politica de dialog să prevaleze asupra oricăror stări tensionale sau conjuncturi politice.

La începutul conflictului din Kosovo poziția României a fost destul de nuanțată, deoarece țara noastră se afla în fața unei opțiuni dificile datorate pe de-o parte faptului că îşi fixase ca obiectiv fundamental al politicii sale externe intrarea în N.A.T.O., iar pe de altă parte era legată de tratatul cu Iugoslavia.

Clasa politică românească a avut o atitudine cât se poate de diferențiată. Preşedintele în exercițiu al României, în acel moment, Emil Constantinescu, a estimat că o intervenție N.A.T.O. pentru încetarea conflictului *"este necesară şi legitimă"*[2], pe când partidele de stânga afirmau că intervenția N.A.T.O. este un act de *"agresiune"*.

Cu prilejul dezbaterilor parlamentare au fost exprimate interesante puncte de vedere de către senatori şi deputați, aparținând diferitelor forțe politice. Ion Iliescu a apreciat că *"între dorința noastră de a ne integra în N.A.T.O. şi aceea de a avea relații de bună vecinătate cu toate țările, inclusiv cu Republica Federală Iugoslavia, nu există nici o incompatibilitate"*. Fostul ministru de externe Teodor Meleşcanu, aprobând Declarația Parlamentului României, a considerat necesară *"o soluție negociată a crizei din Kosovo pentru încetarea cât mai grabnică a operațiunilor militare" şi "reluarea discuțiilor la masa tratativelor"* şi a insistat asupra faptului că *"dreptul internațional este, cel puțin deocamdată, singura ancoră a securității şi integrității teritoriale a României şi, ca atare, ar trebui să fim deosebit de interesați în respectarea lui"*[3].

[1] Monitorul Oficial al României, Anul VII, nr. 250, 16 octombrie 1996;
[2] Iftene Pop, *Interesul național al României şi intervenția N.A.T.O. în Iugoslavia* în România liberă, serie nouă, nr. 2770, 8 mai 1999;
[3] Monitorul Oficial al României, Anul X, nr. 52, Partea II-a, Dezbateri parlamentare, 8 aprilie 1999, p. 21;

Poziția de principiu a României față de conflictul ce a avut loc a fost însă definită în trei documente ale Parlamentului României, şi anume: Hotărârea Parlamentului României nr. 39, din 14 octombrie 1998, cu privire la aprobarea "accesului în spațiul aerian al României"[1], Declarația Parlamentului României, adoptată în şedința plenară din 30 martie 1999[2] şi Hotărârea Parlamentului României din 22 aprilie 1999 privind aprobarea cererii Alianței Nord Atlantice de acordare a accesului nerestrictiv în spațiul aerian al României[3].

O importanță deosebită o prezintă Declarația Parlamentului României în care sunt enunțate o serie de idei, cum ar fi: cerința încetării operațiunilor militare, reluarea negocierilor, încetarea oricăror presiuni şi violențe împotriva populației civile, integritatea teritorială şi suveranitatea Republicii Federale Iugoslavia şi Republicii Serbia, respectarea drepturilor cetățenilor aparținând minorităților din spațiul iugoslav, revenirea populației dislocate în condiții de deplină securitate.

Acelaşi document reafirmă o idee esențială şi anume, opțiunea fermă a țării noastre pentru integrarea în N.A.T.O., considerată ca fiind "*singura soluție pentru garantarea propriei sale securități, potrivit aspirațiilor de pace şi dorinței de bună vecinătate ale poporului român*".

În perioada acțiunilor militare întreprinse de N.A.T.O. au fost ridicate o serie de probleme juridice cu privire la compatibilitatea angajării României de a acorda un anumit sprijin limitat forțelor N.A.T.O. față de Tratatul de prietenie, bună vecinătate şi cooperare încheiat în 1996. Reprezentanții diplomației iugoslave în România au enunțat critici în sensul că acțiunile de sprijin față de forțele N.A.T.O. ar fi în contradicție cu prevederile Tratatului româno-iugoslav din 1996[4].

O analiză juridică a compatibilității acțiunilor României cu prevederile Tratatului din 1996 trebuie să țină seama de următoarele elemente[5]:

- în cazul obligațiilor asumate de țara noastră în raport cu N.A.T.O., ne-am aflat în prezența unor prestații limitate de asistență, determinate de perspectiva şi interesele României de a fi inclusă în N.A.T.O.

- deşi acțiunile militare ale N.A.T.O. nu au avut "girul" Consiliului de Securitate, pornind de la o interpretare extensivă a rezoluțiilor acestuia, în final înființarea forței de pace KFOR a fost stabilită printr-o rezoluție a Consiliului de Securitate, de unde concluzia că această acțiune - deşi tardivă - a O.N.U., conferă un element de legitimitate "retroactivă" acțiunilor întreprinse în conformitate cu prevederile cuprinse în Capitolul VII din Carta O.N.U.;

- pe tot parcursul conflictului, nici partea română şi nici partea iugoslavă nu au manifestat dorința de a denunța acest tratat, care a rămas şi este în vigoare;

Implicarea României în dezbaterea dosarului Kosovo la CS a avut întotdeauna în vedere realizarea unei stabilități durabile, precum şi a unei societăți tolerante, bazată pe principii democratice. Primul eveniment major legat de dosarul Kosovo, în timpul mandatului României la CS, l-au constituit violențele interetnice din martie 2004, care s-au soldat cu moartea unor civili sârbi şi albanezi, precum şi a unor membri ai forțelor de menținere a păcii.

România a susținut, atât în calitate de membru al CS din regiune, cât şi de preşedinte în exercițiu al Grupului de Coordonare şi Redactare din cadrul Grupului de Contact pentru fosta Iugoslavie, convocarea unei reuniuni de urgență a CS. În cadrul reuniunii s-a adoptat o declarație a Consiliului, prin care s-au condamnat violențele pe scară largă din provincie, făcându-se şi un apel către încetarea imediată a violenței şi reluarea dialogului paşnic.

---

[1] Monitorul Oficial al României, Anul X, nr. 393, 16 octombrie 1998.
[2] Monitorul Oficial al României, Anul XI, nr. 133, 31 martie 1999;
[3] Monitorul Oficial al României, Anul XI, nr. 172, 22 aprilie 1999;
[4] Declarația ambasadorului Iugoslaviei la București, Dezimir Jevtic, în "Adevărul", nr. 2604, 13 octombrie 1998;
[5] Victor Duculescu, *Angajarea militară externă a NATO în 1999 şi 2001*, Sfera Politică , Nr. 100/2002, p.54;

La o zi după proclamarea independenţei regiunii Kosovo, Legislativul de la Bucureşti a adoptat, cu o majoritate covârşitoare, declarația de nerecunoaştere a independenței unilaterale a provinciei sârbe. Actul normativ a obținut 357 voturi pentru, 27 voturi împotrivă şi nici o abținere. Singurii care au votat contra au fost cei de la UDMR, care au fost huiduiți de colegii lor de Parlament.[1]

Declarația adoptată de camerele reunite ale Parlamentului României este fundamentată pe două principii clare. Independența provinciei Kosovo, autoproclamată, nu respectă normele dreptului internațional cu privire la principiile de autodeterminare a statului unitar, iar actul din Kosovo nu poate fi considerat un precedent. Procedeul de declarare a independenței, pornind de la principiul autodeterminării şi proclamării independenței unei minorități majoritare într-o provincie din cadrul unui stat național unitar, încalcă principiile dreptului internațional în vigoare.

În opinia fostului consilier prezidențial Zoe Petre, *"Recunoaşterea independenței Kosovo va fi un precedent, depinde însă pentru ce. Problema este că occidentalii n-au răbdare să înțeleagă ce se întâmplă în aceste țări. În anii '90 Uniunea Europeană ar fi putut face mai multe, dacă ar fi pus în aplicare planul inițial de a accelera integrarea fostei Iugoslavii în UE"*[2].

Preşedintele Traian Băsescu a declarat la întâlnirea cu liderii partidelor politice, pe tema situației din provincia Kosovo, că declararea unilaterală a independenței acestei provincii este un act ilegal şi că România nu o va recunoaşte niciodată. Nerecunoaşterea independenței provinciei separatiste şi calificarea acestui act, prin vocea preşedintelui Traian Băsescu, drept "ilegal" situează România pe o poziție contrară Uniunii Europene. *"Românii ar trebui să facă eforturi diplomatice, pentru a găsi aliați care să apere interesele regionale şi naționale"*, [3]a mai spus preşedintele Băsescu. *"Fiecare stat din UE are dreptul de a recunoaşte independența Kosovo şi Romania nu poate comenta"*, a adaugat şeful statului.

Toate partidele, cu excepția maghiarilor, s-au strâns în jurul preşedintelui Traian Băsescu care a declarat în repetate rânduri că respinge independența Kosovo, pe care o consideră un precedent periculos. Nerecunoaşterea independenței provinciei Kosovo a fost un subiect care a determinat clasa politică să aibă o poziție unitară indiferent de partid sau culoare politică, una dintre puținele începând cu 2004.

Preşedintele PD-L, Emil Boc a declarat că partidul pe care-l conduce respinge orice formă de separatism teritorial şi orice formă de segregare pe criterii etnice. Mai mult de atât, Boc a precizat că modelul Kosovo nu poate să constituie un precedent pentru România având în vedere că în țara noastră sunt respectate drepturile minorităților naționale.[4]

Preşedintele PSD, Mircea Geoană, a afirmat că nerecunoaşterea de către România a independenței Kosovo este o decizie înțeleaptă, iar respingerea independenței acestei provincii este în interesul întregii regiuni.

Vicepreşedintele Senatului, Norica Nicolai, a declarat că proclamarea independenței provinciei Kosovo reprezintă *"un precendent care atentează la statalitatea celor din jur"*. Senatorul PNL s-a referit şi la eventualele urmări pe care independența provinciei Kosovo le-ar putea avea pentru România. *"Pentru că, poate, nu peste foarte mult timp, dacă lucrurile la Bucureşti nu vor avea o verticalitate şi o poziție românească foarte clară, am fi puşi în postura să acceptăm trei state româneşti pe teritoriul nostru"*.[5]

---

[1] Irina Moldovan, Adriana Duțulescu, *Rusia ne felicită pentru poziția față de Kosovo*, Cotidianul.ro, 21 februarie 2008.

[2] *Puncte de vedere ale unor analişti români față de independența Kosovo*, Infomondo.ro, 17 februarie 2008;

[3] Mădălina Ionescu, Ziare.com, 19 Februarie 2008;

[4] Claudia Dumbravă, *PD-L consideră că România nu trebuie să recunoască independența Kosovo* , www.informația.ro, 18 Februarie 2008;

[5] Dragoş Moldovan, *Focarul Kosovo agită spiritele iredentiste şi la noi-UDMR, din nou în discordanță cu interesele României*, Cronica Română,19 Februarie 2008;

Vicepreşedintele Partidului Romania Mare, Lucian Bolcaş afirma că partidul pe care îl reprezintă priveşte cu îngrijorare proclamarea unilaterală a independenței provinciei Kosovo, considerându-l un moment de răscruce pentru toată lumea. *"Pentru orice om de bună credință, Kosovo este pământ sârbesc. Este leagănul acestei formațiuni statale"*[1]

Proclamarea independenței Kosovo a fost însă primită cu entuziasm în rândurile comunității maghiare din România, în special în Secuime. Liderii UDMR, ai Consiliului Național Secuiesc (CNS) şi ai Uniunii Civice Maghiare (UCM) au început să vorbească despre folosirea acestui precedent pentru obținerea unei autonomii teritoriale a ținutului cuprins între județele Mureş, Harghita şi Covasna. UDMR, formațiune aflată la guvernare, a cerut ca România să recunoască cât mai repede independența Kosovo, iar parlamentarii Uniunii au votat împotriva declarației politice a Parlamentului de nerecunoaştere a noului stat.

Marko Bela a afirmat că "*Proclamarea independenței Kosovo survine după o perioadă dureroasă, plină de suferințe, care nici nu mai oferea altă soluție pentru reglementarea situației. Tocmai de aceea UDMR consideră că țările lumii trebuie să recunoască noul stat născut în acest fel. Nici țara noastră, Romania, nu trebuie să amâne recunoaşterea Kosovo*"[2] şi a subliniat că salută precedentul implicării comunității internaționale în această problemă etnică şi în niciun caz precedentul proclamării independenței provinciei. Liderul UDMR a spus că formațiunea sa militează, în continuare pentru continuarea colaborării dintre minoritate şi majoritate, cu scopul de a fi indentificate soluțiile pentru minoritati, prin instrumente politice.

Declararea independenței de către Kosovo a dat naştere la noi discuții despre posibilitatea ca Ținutul Secuiesc să-şi declare autonomia în cadrul statului roman. Secretarul Biroului Permanent al Consiliului Național Secuiesc (CNS), Andrassy Arpad, a declarat că recunoaşterea independenței Kosovo *"ar trebui să fie un precedent care să accelereze problema rezolvării autonomiei Ținutului Secuiesc"*. Înainte de această intervenție, vicepreşedintele CNS, Iszak Balasz, susținuse că în România, CNS doreşte obținerea autonomiei Ținutului Secuiesc printr-o lege organică votată de Parlament.[3]

Reacțiile partidelor politice din România au apărut imediat, şi ca fapt îmbucurător au fost pe aceaşi baricadă, mai mult, partidele din opoziție au cerut ieşirea de la guvernare a UDMR.

Preşedintele Traian Băsescu a afirmat că "*Orice comparație între Kosovo şi România este inadecvată şi lipsită de orice fundament. În România, minoritățile au drepturi aproape de limita maximală care pot fi acordate în raport cu ceea ce se întamplă în Europa, ceea ce nu înseamnă că nu mai sunt lucruri de făcut. În Kosovo s-a refuzat orice drept, orice recunoaştere a unei minorități. În Kosovo, s-a mers cu tancurile pentru a se lupta împotriva unei minorități, ceea ce este inadmisibil"*.[4]

Presedintele PSD, Mircea Geoană, a criticat poziția UDMR față de proclamarea independenței Kosovo. *"Este inacceptabil ca un partid aflat la guvernare să propovăduiască în mod deschis şi să invoce precedentul creat de declararea independenței provinciei Kosovo"*. Secretarul general al PSD, Titus Corlățean, a fost de părere că UDMR ar trebui să plece de la guvernare, în condițiile în care susține o cu totul altă poziție față de autoritățile române în problema Kosovo.

Senatorul PSD Şerban Nicolae i-a cerut procurorului general al României să se autosesizeze în privința declarațiilor liderilor UDMR. Potrivit lui Nicolae, declarațiile

---

[1] Idem.

[2] Bogdan Enache, *Liderii UDMR spun că România nu trebuie să întârzie recunoaşterea Kosovo*, ştiriROL.ro, 17 februarie, 2008;

[3] George Noapteş, Ciprian Dumitru, *Politicienii vrânceni comentează situația din Kosovo*, Monitorul de Vrancea, *19* Februarie 2008;

[4] Diplomacy.ro, *România nu recunoaşte independența provinciei Kosovo*, 18 februarie, 2008;

demnitarilor maghiari sunt un atac la statul de drept, la *„caracterul național, unitar şi indivizibil al României şi al teritoriului său“. „Pericolul ce poate submina prevederile constituționale menționate este suficient de grav pentru ca organele în drept să intervină cu fermitate şi eficiență pentru restabilirea şi respectarea legii“*[1]

Senatorul liberal Radu Câmpeanu a declarat, că. *"dacă UDMR continuă, să plece de la guvernare. Şi noi toți va trebui să ştim să-i ținem acolo unde trebuie să stea"*[2].

Vicepreşedintele Partidului România Mare, Lucian Bolcaş a cerut premierului Călin Popescu Tăriceanu "*să dea afară, imediat, din Guvern organizația iredentistă şi periculoasă UDMR"*, avertizând că, în caz contrar, il va acuza pe şeful Executivului de trădare de țară şi îl va aduce în fața justiției.[3]

Liderul PD-L Emil Boc a afirmat că "*Acum, primul ministru are obligația de a lămuri poziția UDMR: ori este la guvernare şi respectă poziția statului român, ori nu, şi atunci îşi asumă o altă poziție*".[4]

Preşedintele PIN, Cosmin Gusa, i-a cerut premierului Călin Popescu Tăriceanu să retragă de urgență din Parlament initiativa legislativă a Guvernului referitoare la statutul minorităților naționale. De asemenea, liderul PIN reaminteşte că, prin intermediul prevederilor proiectului propus de Guvern, se instituie crearea unui parlament regional al etnicilor maghiari, instituție cu drept de reprezentare, dezbatere, inclusiv initiativă legislativă.

În schimb, unii europarlamentari care reprezintă România au mers în Parlamentul European şi şi-au spus liber părerile. Renate Weber îl contrazice dur pe preşedintele Basescu în privința faptului că declararea independenței Kosovo ar încălca dreptul internațional. "*Nimic din dreptul internațional nu se opune recunoaşterii statului kosovar. Acelaşi drept international care a justificat prezența comunității internaționale în Kosovo atunci când însăşi existența albanezilor kosovari era pusă în pericol îndreptăteşte acum apariția noului stat şi dă posibilitatea statelor lumii să îl recunoască*", susține Weber, într-o declarație de presă.[5] În plus, Weber apreciază că speculațiile în legătură cu apariția unui precedent nu au nici-un fundament. *"Nu numai că este exclusă orice asemănare cu Transilvania, dar nici măcar apariția şi recunoaşterea statului Kosovo nu poate să constituie un precedent, pentru că fiecare caz în care unei comunități îi este amenințată existența, ceea ce afectează grav pacea mondială, este judecat de sine stătător. Dreptul internațional recunoaşte dreptul la secesiune atunci când aceasta este ultima posibilitate pentru a asigura continuarea existenței unei comunități, a culturii şi tradițiilor acesteia"*[6], susține europarlamentarul PNL

Adina Vălean, tot europarlamentar PNL a declarat că, prin refuzul de a recunoaşte independența Kosovo, Romania se află *"printre puținele state care se opun soluției UE"* şi că ar fi fost normal ca acesta să fie dublat de argumente solide, nu de nişte temeri *"nesusținute nici măcar la nivel național"*.[7]

Fostul ministrul de finanțe, europarlamentarul Daniel Dăianu a afirmat că *„Independența poate să ducă la violențe şi la un efect de domino în regiune, dar şi în alte țări precum Spania sau Cipru"*.[8]

Iuliu Winkler a declarat că reprezentanții UDMR adoptă poziția exprimată de partidul lor în țara - şi cer recunoaşterea Kosovo ca stat independent.

---

[1] *Romulus Georgescu, Partidele au înfierat atitudinea UDMR, evz.ro, 19 Februarie 2008;*
[2] Madălina Ionescu, *Băsescu a chemat partidele la consultări pe tema Kosovo*, Ziare.com, 18 Februarie 2008.
[3] Dragoş Moldovan, *Focarul Kosovo agită spiritele iredentiste şi la noi-UDMR, din nou în discordanță cu interesele României*, Cronica Română,19 Februarie 2008;
[4] Idem;
[5] *Renate Weber, despre independența Kosovo*, declarației de presă, Informația.ro, 21 Februarie 2008;
[6] *Renate Weber: România ar trebui să recunoască Kosovo*, Românialiberă.ro, 21 Februarie 2008;
[7] *Weber şi Vălean, cer recunoaşterea independenței Kosovo*, Adevărul.ro, 22 Februarie 2008;
[8] *Puncte de vedere ale unor analişti români față de independența Kosovo*, Infomondo.ro, 17 februarie 2008.

Cu tot precedentul Kosovo, este greu de crezut că România va putea fi afectată din punct de vedere a statalității sale. Atât timp cât comunitatea internațională agreează că problema Kosovo rămâne un caz excepțional, şi în nici-un caz un precedent, atât timp cât Rusia nu recunoaşte independența Abhaziei, Osetiei de Sud sau Transnistriei, riscurile pentru România sunt minime.

Adevăratul risc e legat de interpretarea univoca si subiectiva a dreptului internațional în vigoare. Asta nu înseamnă că România nu trebuie să se aştepte la provocări iredentiste, la care trebuie însă să răspundă inteligent şi nu emoțional.

În Observațiile scrise transmise Curții Internaționale de Justiție[1], România a argumentat, pe baza principiilor dreptului internațional aplicabile, faptul că declarația unilaterală de independență adoptată de autoritățile provizorii de autoguvernare din Kosovo nu este conformă cu dreptul internațional. Argumentele avansate sunt în concordanță cu poziția constantă a României, de nerecunoaştere a independenței provinciei Kosovo.

Pe fond, partea română a argumentat:

- semnificația juridică a rezoluțiilor Consiliului de Securitate al ONU privind situația din Kosovo, promovate după 1998 (este vorba despre Rezoluțiile 1160 (1998), 1199 (1998), 1203 (1998), 1239 (1999) şi 1244 (1999)); A fost prezentată pe larg Rezoluția CS ONU 1244/1999, în vigoare, pentru a se argumenta faptul că instituțiile provizorii de autoguvernare din Kosovo nu aveau dreptul de a declara unilateral independența provinciei. Partea română a susținut că această rezoluție impune ca soluționarea chestiunilor legate de statutul final al provinciei Kosovo să se realizeze printr-un proces de negociere, cu participarea părților implicate şi cu respectarea principiilor integrității teritoriale şi suveranității Serbiei.

- caracterul absolut al principiului integrității teritoriale a statelor, principiu opozabil *erga omnes*; au fost detaliate, în acest scop, comentarii ale prevederilor unor instrumente juridice universale şi regionale (în special Actul Final de la Helsinki). Argumentele avansate în context au urmărit reflectarea, în cadrul aceloraşi documente, a principiului integrității teritoriale şi a dreptului la autodeterminare, prezentându-se concluzia în sensul în care principiul integrității teritoriale se aplică pe deplin în cazul Serbiei, orice modificare a frontierelor sale neputând interveni decât cu acordul său.

- dreptul popoarelor la autodeterminare: a fost analizată natura dreptului la autodeterminare, astfel precum acesta se prefigurează în contextul normativ actual – respectiv autodeterminarea internă, care se realizează prin participarea tuturor locuitorilor statelor existente în cadrul ordinii constituționale a acestora.

În concluzie, în baza normelor actuale de drept internațional, locuitorii provinciei Kosovo nu au un drept la autodeterminare care să justifice secesiunea unilaterală de Serbia.

Secretarul de stat pentru afaceri strategice Bogdan Aurescu, împreună cu directorul general pentru afaceri juridice Cosmin Dinescu, au pledat în 10 decembrie 2009 în fața Curții Internaționale de Justiție (CIJ) de la Haga, susținând poziția României în cadrul procedurii pentru adoptarea Avizului consultativ privind "Conformitatea cu dreptul internațional a declarației unilaterale de independență a instituțiilor provizorii de autoguvernare din Kosovo". Pledoariile echipei romane au avut loc în Marea Sala a Justiției a Palatului Păcii din Haga şi au durat 45 de minute.

Potrivit MAE, Bogdan Aurescu a argumentat, în pledoaria sa de la CIJ necesitatea ca instanța de la Haga "*să nu se limiteze la a răspunde strict, limitativ*" întrebării puse de Adunarea Generală a ONU, anume dacă declarația de independență a instituțiilor provizorii de administrare autonoma din Kosovo este conformă cu dreptul internațional. "*Problema juridică reală pe care Curtea trebuie să o soluționeze este, în viziunea României, de a evalua dacă dreptul internațional interzice sau nu crearea unui stat nou prin secesiune unilaterală,*

[1] *www.mae.ro.*

în circumstanţele cazului examinat", a evidenţiat diplomatul român. De asemenea, acesta a afirmat că acceptarea ideii susţinută de unii participanţi la pledoarii – că secesiunea unilaterală ar fi permisă de dreptul internaţional, că integritatea teritorială s-ar aplica numai între state, iar actorii nonstatali nu ar fi obligaţi să o respecte – ar implica faptul că orice porţiune de teritoriu a oricărui stat şi-ar putea proclama independenţa. *"Aceasta ar duce la consecinţe extrem de grave pentru ordinea juridică internaţională. Ar însemna că orice provincie, district, judeţ sau chiar cel mai mic cătun din orice margine a oricărui stat ar avea permisiunea dreptului internaţional să îşi declare independenţa şi să obţină secesiunea. (…). Această concluzie nu poate fi acceptată. Interdicţia secesiunii unilaterale este unul dintre (…) elementele integrităţii teritoriale*"[1],

Delegaţia României a argumentat, astfel, că principiile integrităţii teritoriale şi suveranităţii reprezintă pilonii fundamentali ai dreptului internaţional de la care nu se poate deroga. În opinia României, declararea independenţei Kosovo încalcă rezoluţiile relevante ale Consiliului de Securitate al ONU, care impun ca statutul final al Kosovo să se bazeze pe un proces politic fundamentat pe negocierile şi acordul celor două părţi implicate. "*Consiliul de Securitate nu putea în niciun caz să impună unui stat să accepte secesiunea unei porţiuni din teritoriul său în absenţa unui acord între părţile interesate*…", a subliniat reprezentantul României.

Cosmin Dinescu a continuat pledoaria României, demonstrând că, în afara contextului rezultat din derularea procesului de decolonizare din anii '60-'70, când coloniile statelor occidentale şi-au dobândit independenţa, dreptul popoarelor la autodeterminare se poate aplica în cadrul statelor existente doar în dimensiunea sa internă (participarea la viaţa politică, economică, socială şi culturală a ţărilor respective), fără a afecta integritatea teritorială a acestora.[2] Aşa numita "secesiune-remediu", prezentată de politologul Allen Buchanan, care crede că secesiunea ar trebui să fie remediul, soluţia ultimă la care se poată recurge pentru nedreptăţi suferite în trecut sau în cazul în care locuitorii unor părţi a statelor existente sunt supuşi unor încălcări grave ale drepturilor omului – este o instituţie controversată şi contestată în dreptul internaţional.

În opinia României, situaţia provinciei Kosovo la 17 februarie 2008, data proclamării unilaterale a independenţei, nu era de o astfel de natură încât să justifice "secesiunea-remediu".

Cosmin Dinescu a prezentat în final concluziile rezultând din pledoariile scrise şi orale ale României, care conduc la constatarea că, în viziunea României, declaraţia de independenţă a Kosovo nu este conformă cu dreptul internaţional.

„Poziţia României faţă de Kosovo este respectată ca atare. Este cunoscut de altfel interesul României pentru stabilitate" România şi-a armonizat argumentaţia juridică împreună cu partea sârbă, dar şi cu delegaţiile spaniolă, cipriotă şi ale altor state UE care au aceeaşi poziţie în dosarul Kosovo. Nu însă şi cu Rusia şi China, deşi şi aceste state susţin integritatea teritorială a Serbiei.[3]

Ambasadorul Serbiei la Bucureşti, Zoran Popovici a declarat într-un interviu acordat NewsIn[4] că *„participarea activă a României la audierile publice de la CIJ a confirmat o dată în plus atitudinea principială a României de a nu recunoaşte proclamarea unilaterală a independenţei"*

Cu toate că problema unei declaraţii unilaterale de independenţă este totdeauna disputabilă şi legată de tensiuni politice şi că, în acest sens, reprezintă o ameninţare la pacea

---

[1] Bogdan Aurescu, *Oral statement by Romania*, 10 December 2009;
[2] Cristina Oroveanu, *Secesiunea ameninţă stabilitatea europeană*, în Adevărul.ro, 28 Decembrie, 2009;
[3] Eliza Frâncu, *România a pledat pentru integritatea Serbiei la Haga*, în Adevărul.ro, 10 Decembrie, 2009;
[4] *Romania îşi menţine poziţia de a nu recunoaşte independenţa Kosovo*, Ziare.com, 18 Februarie 2010.

lumii, Curtea de Justiție poate analiza circumstanțele în care a fost proclamată independența, îşi poate exprima opinia asupra acestor circumstanțe, însă nu poate norma politica de recunoaştere a statelor. Este o chestiune de suveranitate a fiecărui stat în parte. De aceea nu trebuie să aşteptăm multe de la opinia consultativă a Curții cu sediul la Haga.

Poziția României în dosarul Kosovo corespunde abordării principiale şi tradiționale referitoare la supremația dreptului internațional. Încă din timpul regimului comunist, România şi-a construit un profil de stat care respectă şi promovează respectarea dreptului în relațiile internaționale şi îşi susține interesele bazându-se pe deplinul respect al dreptului internațional.

Bibliografie:

I. Lucrări fundamentale, studii, articole

1. AURESCU Bogdan, *Oral statement by Romania***,** 10 December 2009;
2. DUCULESCU Victor, *Angajarea militară externă a NATO în 1999 şi 2001,* Sfera Politică , Nr. 100/2002;
3. DUMBRAVĂ Claudia, *PD-L consideră că România nu trebuie să recunoască independența Kosovo* **,** www.informația.ro, 18 Februarie 2008;
4. ENACHE Bogdan, *Liderii UDMR spun că România nu trebuie să întârzie recunoaşterea Kosovo*, ştiriROL.ro, 17 februarie, 2008;
5. FRÂNCU Eliza, *România a pledat pentru integritatea Serbiei la Haga,* în Adevărul.ro, 10 Decembrie, 2009;
6. GEORGESCU *Romulus, Partidele au înfierat atitudinea UDMR*, evz.ro, 19 Februarie 2008;
7. IONESCU Madălina, *Băsescu a chemat partidele la consultări pe tema Kosovo*, Ziare.com, 18 Februarie 2008;
8. MOLDOVAN Dragoş, *Focarul Kosovo agită spiritele iredentiste şi la noi-UDMR, din nou în discordanță cu interesele României*, Cronica Română,19 Februarie 2008;
9. MOLDOVAN Irina, DUȚULESCU Adriana, *Rusia ne felicită pentru poziția față de Kosovo,* Cotidianul.ro, 21 februarie 2008.
10. NOAPTEŞ George, DUMITRU Ciprian, *Politicienii vrânceni comentează situația din Kosovo*, Monitorul de Vrancea, *19* Februarie 2008;
11. OROVEANU Cristina, *Secesiunea amenință stabilitatea europeană*, în Adevărul.ro, 28 Decembrie, 2009;
12. POP Iftene, *Interesul național al României şi intervenția N.A.T.O. în Iugoslavia* în România liberă, serie nouă, nr. 2770, 8 mai 1999;

II. Acte normative interne

1. Monitorul Oficial al României, Anul VII, nr. 250, 16 octombrie 1996;
2. Monitorul Oficial al României, Anul X, nr. 393, 16 octombrie 1998.
3. Monitorul Oficial al României, Anul X, nr. 52, Partea II-a, Dezbateri parlamentare, 8 aprilie 1999;
4. Monitorul Oficial al României, Anul XI, nr. 133, 31 martie 1999;
5. Monitorul Oficial al României, Anul XI, nr. 172, 22 aprilie 1999;

III. Alte surse

1. Declarația ambasadorului Iugoslaviei la Bucureşti, Dezimir Jevtic, în "Adevărul", nr. 2604, 13 octombrie 1998;
2. Diplomacy.ro, *România nu recunoaşte independența provinciei Kosovo*, 18 februarie, 2008;
3. *Puncte de vedere ale unor analişti români față de independența Kosovo*, Infomondo.ro, 17 februarie 2008.

4. *Puncte de vedere ale unor analişti români faţă de independenţa Kosovo,* Infomondo.ro, 17 februarie 2008;
5. Renate Weber, *despre independenţa Kosovo*, declarației de presă, Informația.ro, 21 Februarie 2008;
6. Renate Weber*: România ar trebui să recunoască Kosovo*, Românialiberă.ro, 21 Februarie 2008;
7. *România îşi menţine poziţia de a nu recunoaşte independenţa Kosovo,* Ziare.com, 18 Februarie 2010.
8. Weber *şi* Vălean, *cer recunoaşterea independenței Kosovo,* Adevărul.ro, 22 Februarie 2008;
9. www.mae.ro.

SCHENGEN III ŞI PERSPECTIVELE SECURIZĂRII FRONTIERELOR EXTERNE ALE UNIUNII EUROPENE

SCHENGEN III AND THE PERSPECTIVES OF EUROPEAN UNION'S EXTERNAL BORDER SECURITY

Asist.univ.drd. Sergiu Adrian Vasile
Academia de Poliție „Alexandru Ioan Cuza" București

Abstract:

In the context of ever-increasing globalisation, the internal and external aspects of security are inextricably linked. Flows of trade and investment, the development of technology and the spread of democracy have brought prosperity and freedom to many people, while others have perceived globalisation as a cause of frustration and injustice. A European Border Surveillance System (EUROSUR) should support the Member States in reaching full situational awareness at their external borders and in increasing the reaction capability of their law enforcement authorities. EUROSUR should provide the common technical framework for streamlining the daily cooperation and communication between Member States' authorities and facilitate the use of state-of-the-art technology for border surveillance purposes. A key operational objective should be the sharing of information, excluding personal data, between existing national and European systems.

Keywords: *Tratatul de la Prüm, EUROSUR, SIS, S.I.Re.N.E., securitate, cooperare.*

Crearea spațiului Schengen[1], extins până la 21 decembrie 2007 la 25 de state membre, reprezintă un pas important pentru *libertate, securitate şi justiție* în Europa. Eliminarea controalelor la frontierele interne ale Uniunii Europene este una din cele mai mari realizări ale procesului de integrare europeană. Cu toate acestea, un spațiu fără frontiere interne, care s-a extins de la 7 țări în 1995 la 25 de țări la sfârşitul anului 2007, fapt ce reprezintă o realizare istorică unică, nu poate funcționa fără o partajare a responsabilităților şi fără solidaritate în gestionarea frontierelor sale externe.

Având în vedere că frontierele externe ale Uniunii Europene sunt traversate în fiecare an de peste 300 de milioane de călători, atât cetățeni ai Uniunii Europene, cât şi resortisanți ai țărilor terțe, securitatea acestora reprezintă un subiect esențial.

Infracționalitatea transfrontalieră organizată reprezintă o amenințare globală, în evoluție, care a dobândit capacitatea de a influența politica statelor şi activitatea instituțiilor democratice. Ea constituie atât o expresie a proliferării unor fenomene negative care se amplifică în condițiile globalizării, cât şi o consecință directă a gestionării ineficiente a schimbărilor politice, economice şi sociale profunde care s-au produs în Europa.

Mediul internațional de securitate este caracterizat şi de o ştergere a granițelor dintre amenințările cu caracter intern şi cele cu caracter extern[2]. Globalizarea, manifestată prin accentuarea interdependențelor multiple dintre state, precum şi prin liberalizarea fluxurilor mondiale de mărfuri, servicii, capital şi informații a făcut ca riscurile interne şi externe să se poată genera şi potența în mod reciproc.

Pe fondul unei creşteri a *gradului de complexitate şi de impredictibilitate al amenințărilor internaționale*, îmbunătățirea mediului de securitate european impune ca măsurile interne de management al crizelor să fie mai bine coordonate, iar schimbul *de informații strategice între state să se producă în timp real*[3].

---

[1] *Acordul din 14 iunie 1985* dintre guvernele statelor Uniunii Economice Benelux, Republica Federală Germania şi Republica Franceză privind eliminarea treptată a controalelor la frontierele lor comune;
[2] *Strategia națională de aderare la spațiul Schengen* pentru perioada 2008-2011;
[3] Vezi *Hotărârea nr.36 din 18 decembrie 2001* privind adoptarea Strategiei de securitate națională a României;

Aplicarea principiului *libertății de mişcare a persoanelor*, stipulat în Tratatul de la Roma, a însemnat şi renunțarea la controalele sistematice la frontieră între statele membre ale Uniunii Europene.

Uniunea Europeană nu pare a fi în prezent amenințată de conflicte de tip clasic, constând în atacuri armate pe scară largă, în schimb o serie de alte amenințări se profilează la orizont, fiecare dintre ele fiind greu predictibile şi relativ difuze, ceea ce le face, într-un fel, mult mai greu de contracarat. Din punct de vedere european, trei dintre aceste amenințări sunt de remarcat în mod special:

Terorismul internațional, care reprezintă o amenințare strategică. Acest nou tip de terorism este legat de mişcări religioase fundamentaliste care au cauze deosebit de complexe. Dincolo de riscurile imediate, terorismul amenință deschiderea şi toleranța specifice societăților democratice. Noul tip de terorism diferă de cel din deceniile precedente deoarece pare a fi interesat de utilizarea violenței nelimitate şi de producerea de pierderi masive. O consecință a acestei abordări este interesul manifestat de reprezentanții acestui nou tip de terorism pentru armele de distrugere în masă. Pentru acest tip de terorism, exemplificat de rețeaua Al-Qaeda, Europa este atât o țintă, cât şi o bază de lansare a atacurilor[1].

Proliferarea armelor de distrugere în masă reprezintă o altă importantă amenințare contemporană la adresa păcii şi securității țărilor şi popoarelor. Până la începutul anilor 2000 tratatele internaționale şi controlul exporturilor strategice au determinat o limitare a răspândirii acestor arme, dar în prezent are loc o diseminare periculoasă a acestora, mai ales în zona Orientului Mijlociu. Răspândirea tehnologiei rachetelor purtătoare va amplifica instabilitatea şi va crea Europei o serie de riscuri suplimentare.

Existența unor structuri statale slabe (*failed states*) ***şi amplificarea crimei organizate***. În unele părți ale globului (Somalia, Liberia, Afganistan, Bosnia şi Herțegovina, Serbia şi Muntenegru, Kosovo, etc) existența unor structuri statale slabe, conflictele civile şi accesul la arme au determinat întărirea pozițiilor crimei organizate. Aceste situații sunt amenințări la adresa securității, prin sprijinirea traficului de droguri sau a celui de ființe umane. Multe din aceste amenințări la adresa securității Europei sunt localizate în Balcanii Occidentali sau Europa Răsăriteană, sau au drept căi de acces Balcanii, Europa de Est şi Asia Centrală.

În ceea ce priveşte delimitarea conceptuală a spațiului european de cercetare trebuie amintite cele două acorduri la care se face referință cel mai des în legătură cu *Acordul Schengen*:

- *Acordul din 1985 dintre Guvernele statelor Uniunii Economice Benelux, Republica Federală Germană şi Republica Franceză privind eliminarea treptată a controalelor la frontierele lor comune,* cunoscut de altfel ca **Schengen I**, care prevedea *simpla supraveghere vizuală a autovehiculelor private ce traversau granița comună cu viteză redusă, fără a solicita acestora să se oprească.* Persoanele care nu trebuiau să îndeplinească cerințe specifice la granițele interne, ca, de exemplu, o viză, puteau folosi această bandă de procedură rapidă *prin aplicarea pe parbriz a unui disc verde măsurând cel puțin opt centimetri în diametru.*
- *Convenția din 1990* ce implementa *Acordul Schengen de pe 14 iunie 1985 dintre Guvernele statelor Uniunii Economice Benelux, Republica Federala Germană şi Republica Franceză privind eliminarea treptată a controalelor la frontierele lor comune*[2], cunoscut de altfel ca **Schengen II**, sau *CIS.*

[1] Mark Townsend, Paul Harris, *Now the Pentagon Tells Bush: Climate Change Will Destroy Us*, în The Observer, February 22, 2004;

[2] *Convenția de Implementare a Acordul Schengen* de pe 14 iunie 1985 dintre Guvernele statelor Uniunii Economice Benelux, Republica Federală Germană şi Republica Franceză privind eliminarea treptată a controalelor la frontierele lor comune;

Aceste 2 acorduri au fost republicate în *Jurnalul Oficial al Comunitatilor Europene*[1] finalizându-se cu *decizia Consiliului cu privire la definirea acquis-ului Schengen*[2] *şi* formarea celei mai importante părți a legislației secundare cu privire la spațiul Schengen al Uniunii Europene.

Al treilea acord este **Convenția de la Prüm** (2005). Convenția de la Prüm este adesea etichetată ca **Schengen III**, deoarece acest acord a fost de asemenea semnat de aceleași țări.

Tratatul de la Prüm privind consolidarea cooperării transfrontaliere, în mod deosebit pentru combaterea terorismului, crimei transfrontaliere şi migrației ilegale, semnat la 27 mai 2005 de Germania, Austria, Belgia, Olanda, Franța, Luxemburg şi Spania, este un pas important în securizarea spațiului Schengen. A fost conceput pentru a spori cooperarea între polițiștii de frontieră, în mod deosebit pentru lupta împotriva terorismului, crimelor transfrontaliere şi migrației ilegale, folosind schimburi reciproce de date ce prezintă interes operativ. Deşi a fost adoptat în afara Uniunii Europene, Tratatul de la Prüm este un tratat de drept internațional şi are legături strânse cu Uniunea Europeană în termeni de conținut.

Printre alte scopuri, tratatul ţinteşte la sporirea cooperării dintre statele care au semnat pentru lupta împotriva terorismului, crimelor transfrontaliere şi migrației ilegale, prin schimbul de date privind trăsăturile genetice (ADN), amprente, înregistrările vehiculelor şi alte date personale. Tratatul prevede, de asemenea, constituirea de patrule comune şi alte forme de asistență (însoțitorii de securitate la bordul aeronavelor, suport comun pentru evenimente de mari dimensiuni, etc.)

Inițiativa germană de a integra *Tratatul de la Prüm* în cadrul juridic al Uniunii Europene a fost apreciată la reuniunea informală a Consiliului JHA, ce a avut loc la *Dresda* în perioada 15-16 ianuarie 2007, unde s-a ajuns la un acord privind implementarea elementelor esențiale ale Tratatului Prüm printr-o decizie a Consiliului JHA din 15 februarie 2007[3].

Principiul de *disponibilitate*, inclus în programul de la Haga convenit în noiembrie 2004, stipula că *...schimbul de informații trebuie să fie guvernat de condițiile ... stabilite în cadrul principiului de disponibilitate...* pentru a permite unui ofițer la legi dintr-un stat membru, care solicită informații pentru a-şi desfăşura activitatea, să obțină informații din alt stat membru[4].

Principalele modificări aduse de Tratatul de la Prum se vor reflecta asupra *Sistemului de Informații Schengen*[5] (**SIS**) ce a fost instituit ca una dintre principalele măsuri compensatorii pentru efectuarea controalelor vamale şi de poliție, prevenirii şi urmăririi penale a infracțiunilor, eliberării vizelor şi a permiselor de şedere şi pentru a compensa eliminarea controalelor la frontierele interne.

Sistemul de Informații Schengen reprezintă o bază de date comună a aplicării legii, care conține în prezent peste 27 de milioane de înregistrări puse la dispoziție de către cele 25 de state participante.

---

[1] *Jurnalul Oficial al Uniunii Europene (OJ)* este gazeta de înregistrare pentru Uniunea Europeană. A fost publicată de când a intrat în vigoare *Tratatul de la Nice* la 1 februarie 2003. Este publicată în toate cele 23 de limbi oficiale ale statelor membre. Doar actele publicate în Jurnalul Oficial sunt obligatorii;

[2] *Decizia Consiliului* de pe 20 mai 1999 cu privire la definirea aquis-ului Schengen cu scopul de a determina, în conformitate cu dispozițiile relevante din Tratatul ce stabilea Comunitatea Europeană şi Tratatul despre Uniunea Europeană, bazele legale pentru fiecare dispoziție sau decizie care constituie aquis-ul;

[3] *Întâlnirea Consiliului 2781*, Justiție şi Afaceri Interne, Bruxelles, 15.02.2007, 5922/07, (comunicat de presă);

[4] *Concluziile Preşedinției*, Bruxelles, 4-5 noiembrie 2004. Anexa 1. 14292/1/04 REV 1;

[5] În 1999, acquis-ul Schengen şi în special *Convenția din 19 iunie 1990 de Aplicare a Acordului Schengen (CAAS)*, din 14 iunie 1985 au fost integrate în cadrul instituțional şi legal al UE prin şi, în conformitate cu Protocolul de integrare a acquis-lui Schengen în UE, anexat *Tratatului de la Maastricht* (1992) şi *Tratatului de la Roma* (1957). *Prevederile Titlului IV* al CAAS (articolele 92 la 119) se referă la *Sistemul Informatic Schengen (SIS);*

Sistemul de Informații Schengen este format dintr-un sistem național (**N.SIS**) în fiecare stat membru Schengen şi dintr-un sistem central (**C.SIS).** Toate sistemele naționale sunt conectate on-line la sistemul central prin intermediul unei rețele securizate de comunicații. Sistemul a început rapid să joace un rol important în combaterea criminalității în Europa şi în controlul frontierelor externe, datorită tehnologiei moderne a informațiilor de care beneficiază, accesibilității pentru autoritățile de aplicare a legii şi cooperării strânse dintre birourile naționale **SIRENE**[1], un acronim al definiției activității pe care aceasta o îndeplineşte: ***S**upplimentary **I**nformation **Re**quested at **N**ational **E**ntries - Informații Suplimentare Solicitate la Intrările Naționale.*

Ideea creării unui sistem de mesagerie electronică în regim de funcționare permanent la nivelul fiecărui stat semnatar al Acordului de la Schengen şi interconectarea acestuia la bazele de date naționale de interes polițienesc a reprezentat urmarea firească a creării unui sistem de înregistrare şi stocare a alertelor semnalate de polițiile sau vămile naționale, în condițiile impuse de ridicarea controalelor la frontierele interne ale statelor membre Schengen[2].

SIRENE reprezintă astfel acel unic punct de contact între autoritățile polițieneşti şi vamale dintre un stat membru şi birourile naționale ale celorlalte state membre, în ceea ce priveşte oferirea instrumentelor necesare descoperirii şi luării măsurilor adecvate în cazul unei infracțiuni sau dispariții de persoane sau obiecte semnalate pe teritoriul său național sau al altor state membre sau asociate prin furnizarea în cel mai scurt timp a informațiilor relevante, de interes, pentru autoritatea ce instrumentează un anume caz.

Această posibilitate unică îi este conferită de accesul direct şi nemijlocit la baze de date naționale de interes polițienesc şi/sau vamal cu respectarea întocmai a legislației naționale şi comunitare în ceea ce priveşte schimbul de date şi informații şi al protejării datelor cu caracter personal. Astfel, Biroul **SIRENE** reprezintă structura specializată în schimbul de informații suplimentare aferente semnalărilor privind persoanele, obiectele şi autovehiculele din Sistemul Informatic Schengen şi măsurile de urmat de către autoritățile naționale, în cazurile în care persoanele, vehiculele şi obiectele respective sunt descoperite ca urmare a căutărilor automate efectuate în sistem. Înființarea unui astfel de serviciu specializat este o condiție necesară şi obligatorie pentru aderarea, ca stat membru, la Convenția de Aplicare a Acordului de la Schengen.

SIS a introdus noi standarde de rapiditate şi eficiență în cadrul cooperării în domeniul aplicării legii în Europa, în contextul unui spațiu al liberei circulații a persoanelor şi a bunurilor. Informațiile privind persoanele, vehiculele căutate, etc. sunt acum disponibile pentru autoritățile polițieneşti şi vamale, precum şi pentru alte autorități de aplicare a legii pe teren în toate statele membre, atât on-line, cât şi în propria lor limbă.

Poziția geostrategică a României face ca țara noastră să gestioneze o parte importantă frontierelor externe ale Uniunii Europene, fapt care implică adoptarea unor măsuri speciale pentru asigurarea unui înalt nivel de control şi supraveghere a frontierei. Este vorba de peste 2.000 km din care: frontiera cu Moldova - 681,3 km, frontiera cu Ucraina - 649,4 km, frontiera cu Serbia - 546,4 km şi Marea Neagră - 193,5 km reprezintă, cu începere de la 01.01.2007, frontieră externă a Uniunii Europene.

În ceea ce priveşte România, Tratatul de la Prüm reprezintă un pas înainte pentru îmbunătățirea cooperării practice între forțele de poliție ale statelor membre ale Uniunii

[1] *Ordonanța de urgență nr. 103/2006*, ordonanța de urgență privind unele măsuri pentru facilitarea cooperării polițieneşti internaționale;

[2] *Convenția de Aplicare a Acordului de la Schengen* art. 92 paragraful 4 (cu modificările ulterioare – *Regulamentul Consiliului nr. 871/2004)* ce reprezintă fundamentul pentru constituirea oricărui Birou Sirene la nivelul Statelor Membre, cu respectarea dreptului național;

Europene. Este vital ca forţele de poliţie şi de securitate să fie prevăzute cu instrumente rapide, eficiente şi practice pentru schimbul de informaţii şi de date.

România a adoptat[1] Tratatul de la Prüm care a intrat în vigoare pe 3 martie 2009. În acest sens, următoarea prioritate pentru România este emiterea deciziei Consiliului de a implementa integral acquis-ul Schengen. La 25 ianuarie 2008, la reuniunea Consiliului pentru Justiţie şi Afaceri Interne din Slovenia, prin *Declaraţia comună de pregătire pentru aderarea la Spaţiul Schengen*, România şi Bulgaria si-au luat responsabilitatea ca termenul limită pentru aderarea la spaţiul Schengen ar trebui să fi martie 2011. După această dată controlul şi supravegherea frontierei externe vor fi exercitate după modelul statuat în **Codul frontierelor Schengen**, document ce reglementează la nivel european acest domeniu.

După procesul de aderare, la *hotarele externe temporare* de asemenea se cere un control al frontierei la un nivel suficient de înalt, în timp ce se apreciază dacă acele aranjamente speciale la aceste frontiere sunt justificate de a consolida cooperarea dintre viitorii parteneri Schengen. Aceasta se efectuează pentru a permite o tranziţie regulată atunci când vor fi anulate controalele frontierelor interne şi pentru a evita investiţiile inutile.

Sistemul de control al frontierei ar trebui să se bazeze pe cooperarea cu autorităţile care operează pe cealaltă parte a frontierei. Ar trebui să fie acceptate modelele practice de cooperare în ambele părţi ale frontierei *externe temporare*: de exemplu, fiecare persoană ce traversează frontiera este verificată, dar autorităţile de control din ambele părţi ale frontierei cooperează astfel încât sarcina administrativă şi logistică să fie situată în ambele părţi ale frontierei. Atunci când este posibil, ar trebui să se dea mai multă importanţă infrastructurii comune şi echipamentului comun, fix sau mobil, precum şi controalelor comune.

Tot un demers remarcabil în ceea ce priveşte securizarea frontierelor externe ale Uniunii Europene a fost făcut în Comunicarea Comisiei Europene din 30 noiembrie 2006 privind consolidarea gestionării frontierelor maritime meridionale ale UE, când Comisia a propus crearea unei *reţele permanente de patrule de coastă* pentru frontierele maritime meridionale externe şi crearea unui *Sistem European de Supraveghere a Frontierelor*. Consiliul European din 14/15 decembrie 2006 a stabilit că *„se va acorda prioritate pentru analizarea creării unui sistem european de supraveghere a frontierelor maritime meridionale”*.

În continuarea lucrărilor efectuate pentru crearea unei *Reţele Europene de Patrule* (**REP**) în baza studiului **MEDSEA**[2] şi a rezultatelor studiului[3] de fezabilitate **BORTEC**, s-a ajuns la concluzia necesităţii unui *Sistem European de Supraveghere a Frontierelor* (**EUROSUR**), axat iniţial pe frontierele meridionale şi estice ale UE, ce ar putea fi dezvoltat şi ar oferi statelor membre o foaie de parcurs pentru înfiinţarea unui sistem integrat. Aspectele acestei comunicări care fac referire la supravegherea frontierelor maritime externe fac parte din cadrul general stabilit de *Politica maritimă integrată pentru Uniunea Europeană*.

Aşa cum este definit în **Codul Frontierelor Schengen**[4], *controlul la frontieră constă în controale efectuate la punctele de trecere a frontierei (controale la frontieră) şi în*

---

[1] *Legea nr. 146/2008* pentru aderarea României la *Tratatul* dintre Belgia, Germania, Spania, Republica Franceză, Marele Ducat de Luxemburg, Olanda şi Austria privind consolidarea cooperării transfrontaliere, în special în domeniul combaterii terorismului, criminalităţii transfrontaliere şi migraţiei ilegale, semnat la Prüm la 27 mai 2005;

[2] Studiu de fezabilitate *MEDSEA* din 14 iulie 2006 privind reţeaua mediteraneană de patrule de coastă, pregătit de *Agenţia Europeană pentru Managementul Cooperării Operaţionale la Frontierele Externe ale Statelor Membre ale Uniunii Europene* (FRONTEX);

[3] Studiu privind fezabilitatea tehnică a creării unui *Sistem de supraveghere* (*Sistem European de Supraveghere*), Varşovia, prezentat de FRONTEX la 12 ianuarie 2007;

[4] *articolele 2* şi *12* din *Regulamentul (ec) nr 562/2006* al Parlamentului European şi al Consiliului din 15 martie 2006 privind crearea unui cod comunitar asupra regulilor ce stau la baza liberei circulaţii a persoanelor peste frontiere (*Codul Frontierelor Schengen*), JO l 105, 13.4.2006;

supravegherea frontierelor între punctele de trecere a frontierei (supravegherea frontierelor). **EUROSUR** ar trebui privit în contextul modelului[1] Schengen de control de acces structurat pe patru nivele care include cooperarea cu țări terțe şi care contribuie la îmbunătățirea coordonării politicilor de control la frontieră ale UE cu alte politici, cum ar fi cercetare şi dezvoltare, pescuit şi transport.

Odată pus în aplicare, **EUROSUR** ar constitui un pas decisiv în stabilirea graduală, viitoare a unui sistem european comun şi integrat de gestionare a frontierelor. *Fondul pentru Frontierele Externe*[2] ar trebui să fie mecanismul principal de solidaritate pentru statele membre în ceea ce privește suportarea în comun a costurilor financiare ale Uniunii Europene la momentul punerii în aplicare a diferitelor măsuri descrise în prezenta comunicare.

Pentru a putea atinge obiectivele identificate în secțiunea anterioară este necesar să se prevadă un cadru tehnic comun pentru a sprijini autoritățile statelor membre să acționeze în mod eficace la nivel local, să dea instrucțiuni la nivel național, să se coordoneze la nivel european şi să coopereze cu țările terțe în vederea detectării, identificării, urmăririi şi interceptării persoanelor care încearcă să intre ilegal în Uniunea Europeană, în afara punctelor de trecere a frontierei.

Un *Sistem european de supraveghere a frontierelor* – **EUROSUR**, ar trebui să sprijine statele membre în vederea *conştientizării depline a situației existente* la frontierele externe şi creşterii *capacității de reacție* a autorităților naționale de aplicare a legii.

Un asemenea cadru ar trebui constituit fără afectarea zonele specifice aflate sub jurisdicția statelor membre, şi de asemenea, fără înlocuirea oricăror sisteme existente. Un obiectiv operațional cheie ar trebui să fie folosirea informațiilor obținute din diverse sisteme într-un mod mai coerent, ținând cont de circumstanțele geografice şi de diferențele între tipurile de frontiere, în special între cele terestre şi maritime.

Din perspectiva relațiilor dintre securitate şi societate, Consiliul European susține că *tehnologia poate fi doar o parte a răspunsului eficient la adresa amenințărilor de securitate, ea trebuind să fie utilizată în combinație cu procesele organizaționale şi intervenția umană. Soluțiile trebuie să ia în considerare multidimensionalitatea diferitelor experiențe şi abordări în cadrul european.* În prezent, în plan european *cercetarea de securitate* primeşte o atenție specială din partea instituțiilor comunitare, demonstrând efortul statelor europene de a asigura un răspuns eficient marii provocări, fenomenul terorist internațional în secolul XXI.

La nivel european au fost emise o serie de documente relevante în domeniul securizării frontierei, documente care reglementează, alături de Tratatul de la Prum, aria descoperirii şi investigării infracțiunilor transfrontaliere[3].

Catalogul Schengen - *Controlul frontierelor externe, Extrădarea şi readmisia: Cele mai bune practici şi recomandări*, are ca principal obiectiv propunerea de recomandări şi evidențierea celor mai bune practici privind punerea în aplicare a regulamentelor şi a celorlalte documente europene în domeniul securității frontierelor externe, prin prezentarea unor exemple menite să contribuie la aplicarea corectă a acquis-ului Schengen. Catalogul evidențiază cele mai bune practici definite în rapoartele Comitetului de evaluare Schengen.

Prima ediție a **Catalogului Schengen** - *Controlul frontierelor externe, Extrădarea şi readmisia: Cele mai bune practici şi recomandări*, emisă în februarie 2002, a necesitat, ca

---

[1] *Modelul Schengen* de control de acces este structurat pe următoarele patru nivele: *măsuri în cadrul consulatelor, cooperare cu țările învecinate, control la frontieră* şi *măsuri de control în cadrul spațiului Schengen, inclusiv returnarea*;

[2] *Decizia 574/2007/CE* din 23 mai 2007 de instituire a Fondului pentru Frontierele Externe pentru perioada 2007-2013, parte a Programului general „*Solidaritatea şi gestionarea fluxurilor migratorii*", JO L 144, 6.6.2007;

[3] *Decizia 2008/615/JAI din 23 iunie 2008* privind intensificarea cooperării transfrontaliere în vederea combaterii terorismului şi a criminalității transfrontaliere, *Decizia 2008//616/JAI din 23 iunie 2008* privind punerea în aplicare a *Deciziei 2008/615/JAI şi Decizia 2008/617/JAI din 23 iunie 2008* privind îmbunătățirea cooperării dintre unitățile speciale de intervenție ale Statelor Membre ale Uniunii Europene în situații de criză;

urmare a documentelor europene care aduceau modificări sau completării la regimul securității frontierelor, actualizarea prevederilor sale în martie 2009.

Pentru îndeplinirea responsabilităților ca stat membru al Uniunii Europene şi pentru realizarea condițiilor necesare atingerii unui nivel ridicat de securizare a frontierelor[1], România a adoptat *Strategia Managementului Integrat al Frontierei de Stat în perioada 2003-2006.* Urmare a evoluțiilor survenite în domeniu la nivel european, actul normativ a fost înlocuit în 2004 de *Strategia Națională de Management Integrat al Frontierei de Stat pentru perioada 2004-2006*, care prevedea realizarea şi implementarea **Sistemului Integrat pentru Securitatea Frontierei** (**SISF**), ca principal instrument de exercitare a managementului integrat al frontierei.

Sistemul integrat pentru securitatea frontierei face parte din categoria sistemelor complexe şi reprezintă ansamblul ordonat de **procese şi elemente** caracterizat prin numeroase interconexiuni şi interacțiuni capabil să îndeplinească obiectivul fundamental - securitatea frontierei de stat a României.[2]

Acest *Sistem Integrat pentru Securitatea Frontierei* a fost apreciat ca fiind unul dintre cele mai moderne din întreaga lume, corespunzând în totalitate definiției şi criteriilor aflate în dezbaterea Consiliului pentru Justiție şi Afaceri Interne al Uniunii Europene[3].

Documentul programatic în domeniul securizării frontierei[4] îl reprezintă *Strategia Națională de Management Integrat a Frontierei de Stat a României în perioada 2007-2010*, ce conține în anexa sa şi actualizările valabile pentru perioada 2010-2012.

Totodată, România, pentru a îndeplini cerințele europene în vederea aderării la spațiul Schengen, a adoptat *Strategia națională de aderare la spațiul Schengen* şi a actualizat anual *Planul de acțiune Schengen*, document programatic care conține direcții de acțiune şi măsuri pe care autoritățile şi instituțiile responsabile le vor pune în practică în vederea implementării acquis-ului comunitar şi îndeplinirii condițiilor de aderare[5].

Modificările aduse documentelor europene care reglementează domeniul managementului integrat al frontierei au reliefat necesitatea adaptării cadrului strategic național la noile cerințe şi tendințe europene.

În acest context devine tot mai evident faptul că interesele şi obiectivele de securitate ale statelor pot fi realizate doar prin cooperare internațională, care să se manifeste nu numai în situații limită, ci şi în modul de desfăşurare curentă a relațiilor economice, sociale şi financiare. Contracararea noilor amenințări presupune o nouă resolidarizare a statelor lumii în toate domeniile, prin stabilirea unor forme de acțiune conjugată a tuturor națiunilor care împărtăşesc interese şi valori comune.

Față de noile provocări la adresa securității, Europa poate aduce, atât direct, cât şi indirect, un plus de stabilitate, deoarece riscurile apariției unei confruntări militare tradiționale pe continentul european s-au diminuat semnificativ. Explicația acestei evoluții este reliefată de faptul că interesele şi obiectivele de securitate actuale ale statelor europene nu sunt generatoare de stări conflictuale, dimpotrivă ele favorizează cooperarea şi solidaritatea, iar mediul de securitate internațional este influențat pozitiv de procesele de integrare europeană şi euroatlantică, în fapt de extinderea comunității statelor care împărtăşesc şi promovează valorile democrației şi economiei de piață, în contextul adâncirii colaborării regionale.

---

[1] Prin *Hotărârea nr.482 din 18 aprilie 2003* pentru aprobarea *Strategiei managementului integrat al frontierei de stat în perioada 2003-2006;*

[2] Dumitru Popescu, *Sistemul Integrat pentru Securitatea Frontierei de Stat*, Editura Univers Ştiințific, București 2006;

[3] La Reuniunea informală a miniştrilor justiției şi a afacerilor interne ai Uniunii Europene de la Tampere, 2006;

[4] Prin *Hotărârea Guvernului nr. 324/2007* pentru aprobarea *Strategiei naționale de management integrat al frontierei de stat a României în perioada 2007 – 2010*;

[5] Exercitarea sarcinilor Poliției de frontieră se face în conformitate cu recomandările şi instrucțiunile stipulate în *Manualul Schengen (Manualul polițistului de frontieră*).

În realizarea obiectivelor sale de securitate şi apărare Uniunea Europeană nu va putea face abstracție de necesitatea menținerii unor relații privilegiate cu alte state. În acelaşi timp însă, Uniunea Europeană va trebui să îşi dezvolte colaborarea cu alți actori importanți de pe scena mondială. În acest sens se vor dezvolta relații strategice cu Rusia, Japonia, China, Canada şi India, fără ca vreuna din aceste relații să aibă un caracter de exclusivitate.

Totodată, Uniunea Europeană va trebui să manifeste deschiderea necesară pentru dezvoltarea unor parteneriate active cu orice țară care îi împărtăşeşte scopurile şi valorile şi care e gata să acționeze pentru apărarea acestora. Prin această abordare Uniunea Europeană poate contribui semnificativ la realizarea unei sistem de securitate multilateral care să permită edificarea unei lumi mai prospere, mai echitabile şi mai sigure.

Bibliografie:

1. *Acordul din 14 iunie 1985* dintre guvernele statelor Uniunii Economice Benelux, Republica Federală Germania şi Republica Franceză privind eliminarea treptată a controalelor la frontierele lor comune;
2. *Convenția de Aplicare a Acordul Schengen de pe 14 iunie 1985* dintre Guvernele statelor Uniunii Economice Benelux, Republica Federală Germană şi Republica Franceză privind eliminarea treptată a controalelor la frontierele lor comune;
3. *Decizia 2008/615/JAI din 23 iunie 2008* privind intensificarea cooperării transfrontaliere în vederea combaterii terorismului şi a criminalității transfrontaliere;
4. *Decizia 574/2007/CE* din 23 mai 2007 de instituire a *Fondului pentru Frontierele Externe* pentru perioada 2007-2013, ca parte a Programului general „*Solidaritatea şi gestionarea fluxurilor migratorii*", JO L 144, 6.6.2007, 22;
5. *Dumitru Popescu, Sistemul Integrat pentru Securitatea Frontierei de Stat*, Editura Univers Ştiințific, Bucureşti 2006;
6. *Hotărârea nr. 36 din 18 decembrie 200***1** privind adoptarea Strategiei de securitate națională a României;
7. *Hotărârea nr. 482 din 18 aprilie 2003* pentru aprobarea *Strategiei managementului integrat al frontierei de stat în perioada 2003-2006;*
8. Hotărârea Guvernului nr. 324/2007 pentru aprobarea *Strategiei naționale de management integrat al frontierei de stat a României în perioada 2007 – 2010;*
9. *Legea nr. 146/2008* pentru aderarea României la *Tratatul* dintre Belgia, Germania, Spania, Republica Franceză, Marele Ducat de Luxemburg, Olanda şi Austria privind consolidarea cooperării transfrontaliere, în special în domeniul combaterii terorismului, criminalității transfrontaliere şi migrației ilegale, semnat la Prüm la 27 mai 2005.
10. *Manualul Schengen (Manualul polițistului de frontieră).*
11. *Mark Townsend, Paul Harris, Now the Pentagon Tells Bush: Climate Change Will Destroy Us*, în The Observer, February 22, 2004;
12. *Ordonanța de urgență nr. 103/2006*, ordonanța de urgență privind unele măsuri pentru facilitarea cooperării polițieneşti internaționale;
13. *Regulamentul (CE) Nr. 562/2006* al Parlamentului European şi al Consiliului de instituire a unui *Cod comunitar privind regimul de trecere a frontierelor de către persoane* (*Codului Frontierelor Schengen*) cu recomandările ulterioare;
14. *Strategia națională de aderare la spațiul Schengen pentru perioada 2008-2011*;
15. *Studiu de fezabilitate MEDSEA* din 14 iulie 2006 privind rețeaua mediteraneană de patrule de coastă, pregătit de *Agenția Europeană pentru Managementul Cooperării Operaționale la Frontierele Externe ale Statelor Membre ale Uniunii Europene* (FRONTEX);
16. Studiu privind fezabilitatea tehnică a creării unui *Sistem de supraveghere* (*Sistem European de Supraveghere*), Varşovia, prezentat de FRONTEX la 12 ianuarie 2007.

SERVICIUL MILITAR CA O VARIETATE A SERVICIULUI PUBLIC
MILITARY SERVICE AS A DIVERSITY OF PUBLIC SERVICE

Drd. Oleg Hanganu
Institutul Militar al Forțelor Armate ale Republicii Moldova

Abstract:

Nowadays it is important to note that all military action in military service are under military regulations are part of military science. Meanwhile, the provisions of these regulations are binding for the military and are characterized by: legally binding rule, authority, efficiency.

Defending the independence and territorial integrity is quota right and a sacred duty of every citizen & quota; - in fact enshrined in the supreme law of the country. Citizens can meet this requirement by providing various material resources - taxes, providing transportation facilities and other obligations established by legislation, the performance of various works - working to raise reinforcements, the military enterprises, etc..

But the main forms of homeland defense during peace are to prepare citizens for homeland defense, training that involves military service and employment within the military service by contract.

We noted that a key role in determining the place of military service in the public service plays relations between military. Analysis of these relations shows that they have a specific character and is formed during military service.

Key-words: national security, rights protection, public service, military service, military regulations, military service forms

Serviciul public apare odată cu apariția statului pentru a satisface unele interese generale sau nevoi sociale. În procesul evoluției sale acest serviciu are menirea să asigure şi să garanteze realizarea scopurilor şi funcțiilor de bază ale statului.

În literatura de specialitate există cîteva definiții ale serviciului public, care nu se deosebesc radical. Ele se reduc, în fond, la definirea serviciului public ca un organism administrativ creat de stat pentru îndeplinirea atribuțiilor sale executive[1].

În conformitate cu legislația în vigoare "serviciul public înseamnă totalitatea autorităților publice şi activitatea persoanelor ce ocupă posturi în aparatul acestor organe, îndreptată spre realizarea împuternicirilor acestor autorități în scopul dezvoltării economiei, culturii, sferei sociale, promovării politicii externe, apărării ordinii de drept şi asigurării securității naționale, ocrotirii drepturilor, libertăților şi intereselor legitime ale cetățenilor"[2].

Din noțiunea de mai sus reiese că sfera de activitate a serviciului public se răsfrînge asupra instituțiilor, care sînt parte componentă a aparatului de stat, formate în conformitate cu legislația în vigoare, şi înzestrate cu anumite împuterniciri necesare pentru a promova politica de stat.

Făcând o analiză mai detaliată a definiției serviciului public, putem evidenția trăsăturile lui esențiale.

În primul rînd, serviciul public trebuie să asigure realizarea practică a sarcinilor şi funcțiilor de bază ale statului. În al doilea rînd, el reprezintă o activitate profesională,

[1] Vezi: A. Bantoş, *Noțiunea şi conceptul serviciului public*. //Probleme ale edificării statului de drept în Republica Moldova. Chişinău 2003, p. 162-163.
[2] Legea serviciului public. // *Monitorul oficial*, nr. 61, din 02.11.95, p. 3.

activitate ce are la bază profesionalismul şi competenţa, calităţi obţinute ca rezultat al unei instruiri de specialitate şi în urma activităţii practice.

Deci, serviciul public este orientat, de regulă, spre soluţionarea sarcinilor de dirijare a statului în cele mai diferite sfere de activitate ale statului.

Totodată, vom menţiona că serviciul public cuprinde nu numai conducerea de stat a variatelor sfere ale vieţii sociale, dar şi activitatea orientată spre soluţionarea altor sarcini şi realizarea altor funcţii ale statului, cum ar fi asigurarea securităţii naţionale, promovarea politicii externe. Din acest punct de vedere putem afirma cu certitudine că drept serviciu public este considerat şi serviciul militar.

În legislaţia militară serviciul militar este definit ca o formă specială a serviciului public, care constă în îndeplinirea de către cetăţeni a datoriei constituţionale de apărare a Patriei şi asigurarea securităţii naţionale a statului[1].

Activitatea militarilor poartă un caracter de stat. Din acest punct de vedere serviciul militar are toate trăsăturile caracteristice serviciului public. În opinia unor autori aceste trăsături sînt următoarele:

- activitatea militarilor în componenţa organizaţiilor şi organelor de stat;
- îndeplinirea de către militari a sarcinilor specifice, în corespundere cu funcţiile legitime ale organelor de stat, acţionînd în numele şi în interesul statului şi societăţii în ansamblu;
- finanţarea instituţiilor militare din contul bugetului de stat;
- legitimitatea – serviciul militar este îndeplinit în conformitate cu Constituţia şi legile statului;
- depolitizarea –militarii nu pot face parte din partide şi alte organizaţii social-politice. În instituţiile şi unităţile militare ale este interzisă agitaţia sau propaganda politică;
- obligativitatea de a îndeplini hotărîrile organelor ierarhic superioare;
- dreptul egal al cetăţenilor de a se încadra în serviciul militar prin contract în dependenţă de pregătirea profesională şi calităţile sale moral psihologice;
- răspunderea penală şi administrativă pentru neîndeplinirea la timp şi corect a obligaţiunilor şi ordinelor;
- relaţiile dintre militari se bazează pe raporturile caracteristice pentru serviciul public;
- protecţia socială şi juridică din partea statului [2].

Putem considera, deci, că deoarece serviciul militar se instituie în organizaţiile, care soluţionează problemele în domeniul apărării şi securităţii militare a statului, el este o varietate a serviciului public. Concomitent serviciul militar are trăsături specifice, distinctive. Aceasta se datorează faptului că instituţiile militare au drept scop asigurarea apărării ţării prin măsuri speciale, inclusiv cele militare.

Din definiţia serviciului militar decurge, în mod logic, că el constituie o formă specifică a serviciului public. Reieşind din aceasta, vom încerca să evidenţiem unele particularităţi esenţiale, prin care serviciul militar se deosebeşte de alte forme ale serviciului public. Printre aceste particularităţi putem menţiona:

- predestinarea serviciului militar, adică posibilitatea de a aplica metode speciale (militare) pentru realizarea sarcinilor puse (aplicînd în acest scop mijloacele luptei armate – arme, armament, muniţii). O astfel de posibilitate nu se acordă altor forme de serviciu de stat;
- cetăţenii care sunt implicaţi la îndeplinirea serviciului militar sunt supuşi examenului medical, iar militarii prin contract trebuie să corespundă şi cerinţelor profesional-psihologice

[1] Legea cu privire la pregătirea cetăţenilor pentru apărarea Patriei. //*Monitorul oficial*, nr. 137-138, din 10.10.2002, p. 4.
[2] Ноздрачев А. Ф. *Государственная служба*. Москва. Из-во Статут, 1999, p. 53.

ale serviciului militar pentru o specialitate militară concretă precum şi o pregătire fizică corespunzătoare [1];

- cetățenii încadrați în serviciul militar în termen, sau chemați la concentrare pentru prima dată, sunt obligați să depună jurămîntul militar[2]. Procedura jurămîntului militar este stabilită de către Regulamentul serviciului interior al Forțelor Armate şi presupune "depunerea jurămîntului militar în fața Drapelului de Stat şi a Drapelului de Luptă a unității militare"[3]. Textul jurămîntului militar a fost stabilit prin Legea cu privire la pregătirea cetățenilor pentru apărarea Patriei[4];

- modul de pregătire a cetățenilor pentru apărarea Patriei este reglementat de Constituție, Legea cu privire la pregătirea cetățenilor pentru apărarea Patriei, Legea cu privire la apărarea națională, alte acte normative menite să reglementeze condițiile de îndeplinire a serviciului militar şi statutul militarilor;

- persoana aflată în serviciul militar nu poate, din propria inițiativă, să-şi schimbe locul de serviciu şi să refuze îndeplinirea obligațiilor de serviciu ce i se cer conform regulamentelor militare;

- serviciul militar impune o răspundere şi responsabilitate mai ridicată pentru încălcări;

- existența unei conduceri unice în relațiile dintre militari [5];

- existența şi conferirea gradelor militare;

- portul uniformei militare şi altor semne distinctive care-i deosebesc pe militari de restul populației[6];

- îndeplinirea serviciului militar este atît benevol, pe bază de contract, dar şi prin recrutare, ca o formă a obligațiunii militare prevăzută juridic pentru o parte a populației statului, ceea ce de asemenea nu este caracteristic altor tipuri de serviciu public.

În opinia noastră este important să menționăm că toate acțiunile militarului în cadrul îndeplinirii serviciului militar sînt prevăzute în regulamentele militare şi sunt parte componentă a ştiinței militare. În acelaşi timp, prevederile acestor regulamente au un caracter obligatoriu pentru militari şi se caracterizează prin: normă juridică obligatorie; autoritate; operativitate. Apărarea independenței şi integrității teritoriale a țării este "un drept şi o datorie sfîntă a fiecărui cetățean" – fapt consfințit în Legea Supremă a Țării[7]. Cetățenii pot îndeplini această obligație prin acordarea diferitor mijloace materiale – impozite, punerea la dispoziție a mijloacelor de transport si alte obligațiuni stabilite prin legislația respectivă, îndeplinirea diferitor lucrări – lucrul la ridicarea întăririlor, la întreprinderile militare, etc. Dar formele principale de apărare a Patriei în perioada de pace este pregătirea cetățenilor pentru apărarea Patriei, pregătire ce presupune îndeplinirea serviciul militar în termen şi încadrarea în serviciul militar prin contract.

Vom menționa că un rol principal în determinarea locului serviciului militar în cadrul serviciului public îl joacă relațiile între militari. Analiza acestor relații demonstrează că ele au un caracter specific şi se formează pe parcursul serviciului militar.

---

[1] Legea cu privire la pregătirea cetățenilor pentru apărarea Patriei. // *Monitorul oficial*, nr. 137-138, din 10.10.2002, p. 6.

[2] Ibidem, p. 6.

[3] Vezi*: Regulamentul serviciului interior al Forțelor Armate ale Republicii Moldova*, Chişinău, secția editare a Ministerului Apărării, p. 160.

[4] Legea cu privire la pregătirea cetățenilor pentru apărarea Patriei. // *Monitorul oficial*, nr. 137-138, din 10.10.2002, p. 6.

[5] Vezi: *Regulamentul serviciului interior al Forțelor Armate ale Republicii Moldova*, Chişinău, secția editare a Ministerului Apărării, 1996, p. 13.

[6] Legea cu privire la pregătirea cetățenilor pentru apărarea Patriei. // *Monitorul oficial*, nr. 137-138, din 10.10.2002, p. 6.

[7] Constituția Republicii Moldova, Chişinău, Moldpres, 1994, p. 20.

Relaţiile dintre militari se caracterizează printr-un nivel înalt de organizare şi subordonare, executarea la timp a tuturor sarcinilor, gradul sporit de răspundere pentru faptele săvîrşite. Totodată se consideră că aceste relaţii au caracter mult mai dinamic şi mai operativ în comparaţie cu restul componentelor serviciului public.

Conţinutul acestor relaţii este determinat de îndeplinirea serviciului militar, a obligaţiunilor de serviciu şi a atribuţiilor speciale pe care le au militarii "cînd se află în serviciul de gardă, serviciul de zi şi în cel de garnizoană, de asemenea cînd sunt antrenaţi la lichidarea consecinţelor calamităţilor naturale şi în alte circumstanţe de urgenţă"[1].

Totodată este necesar de menţionat că aceste atribuţii nu se răsfrîng asupra cetăţenilor care îndeplinesc serviciul de alternativă, recruţilor şi rezerviştilor (dacă aceştia nu se află la concentrări).

Specific pentru serviciul militar sunt şi formele prin care el se îndeplineşte. Astăzi în Republica Moldova serviciul militar se îndeplineşte în următoarele forme:

- serviciul militar în termen cu durata de 12 luni;
- serviciul militar cu termen redus – 3 luni;
- serviciul militar prin contract;
- serviciul militar ca rezervişti concentraţi sau mobilizaţi[2].

În urma analizei surselor ştiinţifice şi practicii existente putem conchide că, serviciul militar (în termen sau prin contract) este o formă specială a serviciului public şi are ca scop principal realizarea practică a sarcinilor şi funcţiilor de bază ale statului privind asigurarea securităţii naţionale, a independenţei şi integrităţii teritoriale a statului.

Bibliografie*:*

1. A. Bantoş, *Noţiunea şi conceptul serviciului public*. //Probleme ale edificării statului de drept în Republica Moldova. Chişinău 2003.
2. Legea serviciului public. // *Monitorul oficial*, nr. 61, din 02.11.95.
3. Legea cu privire la pregătirea cetăţenilor pentru apărarea Patriei. //*Monitorul oficial*, nr. 137-138, din 10.10.2002.
4. Ноздрачев А. Ф. *Государственная служба*. Москва. Из-во Статут, 1999.
5. *Regulamentul serviciului interior al Forţelor Armate ale Republicii Moldova*, Chişinău, secţia editare a Ministerului Apărării.
6. Constituţia Republicii Moldova, Chişinău, Moldpres, 1994.

[1] Vezi: *Regulamentul serviciului interior al Forţelor Armate ale Republicii Moldova*. Chişinău, secţia editare a Ministerului Apărării, 1996, p. 11.

[2] Legea cu privire la pregătirea cetăţenilor pentru apărarea Patriei. // *Monitorul oficial*, nr. 137-138, din 10.10.2002, p. 4.

ACTIVISMUL ISLAMIC ÎN SPAȚIUL COMUNITAR
ISLAMIC INVOLVEMENT IN COMMUNITARIAN SPACE

drd. Emanuela Pencea
Facultatea de Informații
Academia de Informații „Mihai Viteazul" Bucureşti

***Abstract**:*
L' identite, la radicalisation, le terorisme, voila les mots clef qui marquent l'evolution et la perception des Musulmanes en Europe. Les desavantages generes par leur statut socio - economique et de certaines facteurs politiques jouent un role decisive dans le developpement de l'islamism radicalize en Europe d'Ouest. Certaines individues musulmanes sentient la besoin imperative d'agir pour sauver l'identite musulmane, accentuee d'une perception confusee du politique communitaire. Par l'analyse comparative, nous voyerons les arguments socio – economiques, politique et culturels qui ont conduit a la manifestation des formes radicales de l'Islam au moyen des minorites de l'Allemagne, France, Espagne et les Pays Bas.

***Keyterms**:le terorisme, Musulmanes, l'islamism radicalize*

Introducere

În urmă cu un deceniu, în țările vest-europene, unde trăiesc 15 – 17 milioane de musulmani, s-a dezvoltat scalar riscul de terorism apărut la prima, a doua şi chiar a treia generație de imigranți musulmani. Nu este de mirare că tocmai in Europa s-au născut şi au crescut persoane radicalizate implicate în acte de terorism recente precum cel de la World Trade Center, din 11 septembrie 2001, atentatele cu bombă de la Madrid din martie 2004 şi cele de la metroul din Londra din iulie 2005.

Prin aceste atentate, terorişii atrageau atenția asupra ciocnirilor civilizaționale (Huntington, 1996; Lewis, 2003), exprimate de altfel şi în forme soft, precum purtarea hijab-ului sau alte practice distincte, percepute adesea de europeni ca acte de sfidare, respingeri ale civilizației europene.

Pe fond, au apărut şi dezbateri pe marginea integrării comunităților musulmane în țări cu tradiție multiculturală precum Olanda (în 2005, în Scroggins Verkuyten şi în 2007 în Yildiz), Marea Britanie, prin activități de integrare şi coeziune ce au marcat trecerea de la multiculturalism.

Această evoluție a radicalizării poate genera probleme sensibile pe viitor, Huntington avertizând că "problema de bază pentru Occident nu este fundamentalismul Islamic, este vorba de o civilizație diferită ai cărei oameni sunt convinşi de superioritatea culturii lor şi sunt obsedați de inferioritatea puterii lor." (Huntington 1996).

În 2008, Stewart a realizat un studiu pentru a identifica dificultățile cu care se confruntă grupurile musulmane din Europa şi din întreaga lume (musulmanii reprezintă o cincime din populația globului), ajungând la ideea existenței unei discriminări economice în ceea ce priveşte locurile de muncă şi veniturile mici, disproporționate cu contribuțiile acestora şi a unei reprezentări slabe în viața publică, calificată ca o inegalitate de şanse generată de apartenența la religia musulmană.

În Europa se manifestă plenar o atitudine anti – imigrație, în special anti – musulmană cu precădere în Danemarca şi Țările de Jos, în care mesaje rasiste transmit non – musulmanilor teama de şomaj, crimă, etc., responsabilizând musulmanii pentru aceste boli ale societății. Mesaje de gen beneficiază de o popularitate crescută în rândul persoanelor cu educație modestă, defavorizate social.

În opinia cercetătorilor americani Samuel Huntington şi Bernard Lewis, sursa problemelor rezidă din incompatibilitatea Islamului cu valorile occidentale, făcându-se referire la faptul că un grup omogen de persoane musulmane predispuse la radicalizare din cauza convingerilor religioase devine un model pentru creşterea acestei radicalizări. Rasismul în Europa contemporană este determinat de disprețul față de identitatea culturală, cum ar fi islamul, şi mai puțin față de diferențele biologice (cum ar fi culoarea pielii), aşa cum se întâmpla în trecutul recent. Aşa se explică dezvoltarea unor sentimente antimusulmane, care nu reprezintă doar o reacție de indignare la violențele comise de radicali, ci este un dispreț simptomatic față de cultura musulmană.

Potrivit rezultatelor unui sondaj realizat în anul 2008, percepția negativă a minorității musulmane printre non- musulmani se plasează la următoarele valori în Europa: 52% în Spania, 50% în Germania, 38% în Franța şi 23% în Marea Britanie, fapt ce relevă impresia europenilor că musulmanii reprezintă o amenințare la civilizația occidentală.

Din păcate, se răspândeşte o interpretare deformată a islamului, ca religie care cultivă violența, deşi Coranul, în esență, încurajează toleranța față de diversitatea rasială şi religioasă.

În ultima predică a lui Muhhamad se face referire la faptul că un arab nu este superior creştinilor, o persoană de culoare nu este superioară unei persoane albe şi nici o persoană albă nu este superioară uneia de culoare, decât prin pietate şi fapte bune, "doar caracterul contează".

Islamul se bazează pe aceste sentimente de toleranță față de rasism şi civilizația iudeo – creştină, iar din punct de vedere istoric, țările musulmane si imperiile lor au avut o mai mare toleranță față de alte religii spre deosebire de practicile europene exercitate până în sec. al XIX – lea.

Resentimente adânci apărute în istoria recentă regăsim la Kashmir, în India, Bosnia, în Uniunea Europeană şi Balcani. Terorismul reprezintă doar o formă radicală de manifestare a grupurilor musulmane fundamentaliste, dar există şi manifestări de activism Islamic neradicalizat.

Terorismul sau propaganda prin fapte

Terorismul reprezintă o modalitate violentă de a atrage atenția asupra unui obiectiv politic, putând să aibă sau nu motivație religioasă.

Să nu uităm că atentatele sinucigaşe sau atacurile teroriste nu sunt fenomene exclusiv musulmane, potrivit rezultatelor unui proiect realizat la Chicago privind terorismul sinucigaş, "inventatoarea" acestor acțiuni a fost gruparea laică LTTE din SRI Lanka.

Dinamica activismului islamic ar trebui analizată pe trei dimensiuni – politică, misionară şi jihadistă. "Islamistul politic (Frăția Musulmană) luptă pentru reforma politică şi combate nedreptatea socială, cel misionar (Ummah) împotriva corupției şi se declară pro valorile islamice şi luptă pentru reînarmarea morală şi spirituală. Cel jihadist reprezintă însă o categorie aparte, fiind interesat de obținerea puterii politice şi militare, de obținerea unei "suveranități" mondiale şi din perspectivă religioasă, de extindere a Dar –al – Islam (lumea islamului).

Există o dualitate în salafismul european, pe de-o parte oferă un mijloc de căutare a egoului, pe de alta însă urmăreşte constituirea unei comunități mai largi – Ummah, ca obligativitate politică a musulmanului. (Jose Escobar, 2006).

Un studiu realizat în închisorile franceze (60% din deținuți sunt musulmani), printre presupuşii membri ai Al – Qaida, a demonstrat că aceştia nu s-au născut în devotament față de islam, dar, la maturitate, au găsit în această religie resurse de autodefinire " Islamul eliberează, în acest sens, mă simt foarte musulman" (*Rosenthal* în Perry şi Negrín EDS 2008). La rându-i, publicația "Le Monde" a constatat că începând cu anul 2000 se remarcă o

participare crescută a musulmanilor la serviciile religioase din moschei, spre deosebire de o perioadă anterioară.

Din perspectivă socială şi educaţională, este surprinzător că un procent considerabil de musulmani nu finalizează cursurile gimnaziale, iar rata şomajului pentru africanii de nord este de 30%, mult peste media naţională. Minime sunt şansele de a găsi un loc de muncă în sectorul serviciilor cu publicul, discriminarea fiind răspândită, deopotrivă, şi în comerţul cu amănuntul şi în domenii de relaţii cu publicul, cea mai mare parte a populaţiei musulmane fiind concentrată în locuinţe cu venituri mici din jurul marilor oraşe, *banlieus.*

Comunitatea musulmană din Germania este cifrată la 3,4 milioane persoane, ceea ce reprezintă 4% din populaţia ţării de 82.400.000, aici aflându-se cea mai mare comunitate a diasporei turceşti din Europa care manifestă un interes deosebit pentru islam. Probe ale atacurilor de la 11 septembrie 2001 au demonstrat că parţial acestea au fost planificate la Hamburg. În 2006, la Dortmund şi Koblenz eşua un complot de aruncare în aer a unor trenuri, iar în septembrie 2007, autorităţile germane au identificat un tânăr convertit la islam are făcea parte dintr-o celulă ce plănuia atacuri teroriste împotriva obiectivelor americane din Germania.

Interesul exacerbat pentru respectarea tradiţiilor islamice este reflectat în creşterea numărului studentelor care poartă la cursuri hijab, precum şi în revenirea la practici străvechi din clasele sociale de mijloc constând în afaceri fixate la nunţi şi circumcizii, obiceiuri întâlnite la Berlin, Kreuzberg şi Neukolln.

Politicienii au promovat strategii de asimilare a imigraţiei musulmane, prin urmarea unor cursuri de limbi străine, completarea unor teste de loialitate pentru naturalizarea acestora, iniţiative care au generat nemulţumiri în rândul cetăţenilor musulmani (58% din populaţia germană se teme de un posibil conflict, pe fondul faptului că numai din 2004 până în prezent, populaţia de musulmani s-a dublat, 46% se tem de un atac terorist iminent, iar 42% cred că terorişii se află în rândul populaţiei musulmane).

Şi în această ţară, imigranţii turci nu finalizează în număr mare studii superioare universităţile germane sunt depăşite numeric de chinezi), urmând cursuri de ucenicie, iar rata şomajului şi în rândul acestora este extreme de ridicată. Deşi sistemul german de locuinţe combate mai bine fenomenul “ghetoizării” comparativ cu francezii (societăţile imobiliare sunt obligate să adopte criterii de distribuţie la alocarea de locuinţe pentru imigranţi şi minorităţi entice, cu un prag de cel mul 20% de străini într-un complex de apartamente), aproximativ 50% dintre turci se lovesc de probleme de discriminare în căutarea unui spaţiu de cazare.

Odată cu legea de acordare a cetăţeniei adoptată în 2000, s-a încercat oferirea unei securităţi sociale a imigranţilor cu evitarea statutului anterior de “muncitor oaspete”.

În Marea Britanie, univeristăţile sunt frecventate de 25 000 studenţi turci (18 – 25 ani), în condiţiile în care comunitatea acestora este cifrată la 235.989 membri. Populaţia musulmană de aici este estimată la 1,6 milioane, adică 2,8% din populaţia naţională, 46% fiind născuţi britanici.

Atentatele de la Londra au stârnit reacţii mediatice în blocul politic şi sfera unor lideri musulmani şi o organizare rapidă în câmp acţional a unor unităţi de securitate, respectiv Biroul pentru Securitate şi Luptă pentru Combaterea Terorismului, dar cu prudenţa de a evita orice discriminare cu privire la islamism, acţiunile fiind intitulate “război împotriva terorii”.

În 2000, se făcea transferul de la o abordare multiculturală în mod tradiţional de imigrare la o politică de asimilare, trecere marcată prin înfiinţarea unei Comisii de Integrare şi Coeziune, care, după evenimentele de la 11 septembrie 2011, solicita aspiranţilor la cetăţenia britanică urmarea unor cursuri de educaţie civică şi depunerea unui jurământ de loialitate.

Recent, a apărut o coaliţie în care se regăsesc şi membri de stânga şi de dreapta, care critică guvernul britanic pentru ceea ce ei numesc o politică de împăciuire faţă de grupurile islamice, cum ar fi FOSIS (Federaţia Societăţilor Islamice de Studenţi). Doar 26% din

populația britanică a considerat după atentatele de la WTC că islamul reprezintă o amenințare la adresa valorilor occidentale, un procent mult mai mic decât în Franța, spre exemplu.

Pe de altă parte, trebuie menționat că religia islamică este extrem de vizibilă în Marea Britanie, 80% dintre britanicii musulmani participând cu regularitate la slujbele din moschei, un studiu recent arătând că, în prezent, moscheele sunt mai pline decât bisericile catolice….

În pofida acestor date pozitive, şi în Marea Britanie realizările în educație sunt mai mici decât ale populației majoritare, rata şomajului este mai mare în rândul musulmanilor, o cincime din segmentul de vârstă 16 – 24 de ani fiind reprezentată de şomeri. Subreprezentări se regăsesc şi în viața politică, în 2005 înregistrându-se mai puțin de 2,3% membri ai Parlamentului din grupuri etnice minoritare.

În Spania trăiesc estimativ 1,15 milioane de musulmani, potrivit *Raportului Internațional Libertatea de Religie* elaborat de Departamentul de Stat al SUA, două treimi dintre aceştia fiind imigranți fără naționalitate spaniolă, iar restul, cetățeni spanioli convertiți. Fenomenul de creştere a numărului de musulmani a apărut în anul 1970, prin imigranții din regiunile Marocului din vecinătatea Spaniei, precum şi prin tendința de convertire a spaniolilor la islamism.

Numai în intervalul ianuarie 2004 – martie 2005, au fost raportate conform datelor colectate de Guardia Civil, 30 de atacuri anti – musulmane, iar în 2006, publicația El Pais raporta o creştere a numărului de atacuri de gen, după atentatele teroriste din martie 2004, organizate de exponenți ai extremei de dreapta, constând în devastarea unor moschei şi trimiterea unor scrisori amenințătoare imamilor. Acesta este momentul în care prim-ministrul Zapatero, într-o întâlnire cu reprezentanții Ligii Arabe, delimita foarte clar islamul de terorism, tonul său fiind tolerant față de religia islamică. După un deceniu de dezbateri referitoare la necesitatea introducerii în şcoli a unor discipline islamice, în ianuarie 2005 guvernul spaniol a permis predarea acestor materii în şcolile publice din principalele oraşe spaniole cu populație musulmană semnificativă.

Cu toate acestea, se manifestă reticențe la nivelul societății spaniole, construirea de moschei devenind un act dificil, din cauza reacției populației majoritare, situație ce am putea-o defini ca inegalități orizontale. Un studiu de teren relizat în anul 2000 evidențiază existența unor atitudini de discriminare mai ales în rândul copiilor musulmani din şcoli cărora le este dificil să se adapteze în relațiile cu ceilalți elevi. Un alt studiu relevă faptul că numeroşi marocani imigranți întâmpină dificultăți în găsirea unui loc de muncă, întrucât "mulți spanioli nu au vrut să fie pe picior de egalitate cu musulmanii".(Mehrotra, 2005). La nivelul anului 2003, existau aproximativ 6000 de marocani şi algerieni în închisorile spaniole, reținuți pentru infracțiuni mărunte.

În ceea ce priveşte situația din Olanda, menționăm că datele Biroului Central de Statistică înregistrate în ianuarie 2004 relevă faptul că, în Țările de Jos, populația musulmană se regăseşte într-un procent de 5,8% din totalul populației, două treimi fiind originari din Turcia şi Maroc, iar 40% fiind musulmani la a doua generație. În pofida abordării multiculturale, în societatea olandeză se manifestă reticență față de musulmani, pe alocuri respingere, atitudine accentuată de asasinarea politicianului Pim Fortuyn în 2002, recunoscut pentru declarația sa prin care califica islamul drept o cultură înapoiată, şi a regizorului Thei van Gogh în anul 2004, de către marocanul Mohammed Bouyeri.

Uciderea regizorului a fost urmată de acte anti – islamice fărăr precedent şi declarații față de care elita de guvernare nu a luat nicio atitudine. Potrivit Centrului de monitorizare a rasismului şi xenofobiei, după aceste evenimente s-au înregistrat 106 de incidente violente, într-o singură lună, împotriva musulmanilor (în decembrie 2004, o şcoală musulmană din Uden a fost distrusă prin incendiere).

În aceste circumstanțe au apărut suspiciuni asupra loialității primarului oraşului Rotterdam, Ahmed Abu Talib, de confesiune musulmană.

Şi musulmanii din această țară au acces dificil la piața de muncă, mai mult de jumătate din populația turcă sau marocană fiind angrenată în locuri de muncă necalificate, comparativ cu mai puțin de 30% în Țările de Jos.

Un experiment realizat în septembrie 2005 prin care 150 de CV-uri au fost transmise spre angajare pe poziții vacante, 75 dintre ele cu nume olandeze, iar alte 75 cu nume musulmane, a demonstrat că au fost selecționate pentru interviu 69 de persoane cu nume olandeze, dintre numele musulmane fiind selecționate doar 33 de persoane. *(EUMC* 2006).

Ca prag de educație, precizăm că 40% dintre turci şi 45% dintre marocani au absolvit doat studiile primare, iar segregarea rezidențială este foarte răspândită în ceea ce privește musulmanii. Un studiu recent arată că, în Țările de Jos, 12,2% dintre respondenți nu doresc vecinătatea musulmanilor, în comparație cu numai 5,17%, dacă este vorba de vecinătatea altor minorități.

Această analiză relevă faptul că musulmanii radicalizați nu acționează în baza religiei pe care o aclamă, ci din considerente socio – politice şi economice, sentimentele de frică şi ură generând acte non – violente, precum purtarea hijabului, ca element de sfidare a populației majoritare, sau violente, specific fundamentalismului islamic, toate reprezentând mesaje prin care se solicită atenția politicienilor.

Bazate pe profiluri de țară, datele demonstrează că discriminarea împotriva musulmanilor este o caracteristică generală şi că situația dificilă a musulmanilor sub aspect social sau material generează condițiile propice fundamentaliştilor să politizeze aceste neajunsuri pentru a justifica conflictul cu autoritățile. Se remarcă o atitudine mai relaxată în Marea Britanie, spre deosebire de alte țări de pe continent unde se poate vorbi pe alocuri de islamofobie.

Islamismul ca mişcare socială

Pentru a înțelege activismul islamic trebuie identificate mecanismele care conduc la radicalizarea tinerilor musulmani din Europa, unele dintre cele mai inovatoare abordări ale cercetătorilor din Danemarca fiind stabilirea relației dintre securitatea soft şi cea hard.

Nu putem vorbi de activism islamic decât dacă luăm în considerare presiunea de identitate şi de transformare la nivel de individ şi de grup. În procesul de recrutare a activiştilor, spații importante de identificare a potențialilor radicali sunt moscheele şi închisorile. Activismul islamic se dezvoltă prin canale directe de interacțiune sau indirect, în special prin instrumentele new media, mass media globale, cea mai complexă infrastructură de promovare.

Evoluțiile din domeniul mişcării sociale au fost întotdeauna inspirate de evenimente din viața reală, ca de exemplu activismul societății civile dezvoltat în 1960 în Europa şi SUA care a dat naştere teoriei moderne de mişcare socială. Protestele din Seattle din 1999 au dezlănțuit la rândul lor o avalanşă de lucrări despre globalizare şi activism.

Spre deosebire de aceste forme de activism dezvoltate la scenă deschisă, islamismul politic a evoluat discret, într-un mod izolat. Recrutarea reprezintă procesul prin care indivizii devin parte dintr-un colectiv şi încep să împărtăşească punctele de vedere şi obiectivele acestuia, printr-o atitudine voluntară, având următoarele forme de realizare:

- atracția resimțită de anumite persoane fizice către o rețea/organizație;
- căutarea activă a unor potențiali recruți de către o anumită rețea;
- recrutarea realizată prin intermediul unor cercuri relaționale sau familale.

Deci nu putem vorbi de radicalizare islamică înaintea etapei de recrutare. Radicalizarea poate apărea atât pe niveluri individuale cât şi organizaționale, în unele cazuri doar câteva persoane din cadrul unei organizații optând pentru o abordare radicală, fapt ce poate genera tensiuni inter - organizaționale.

Se impune a delimita activismul islamic de cel radical, primul fiind definit ca locul unde islamul constituie baza ideologică a unei organizații, iar forma radicală, ca utilizarea religiei drept instrument de incitare şi legitimare a unor atitudini şi acțiuni violente de pedepsire a necredincioşilor (fie ei şi musulmani din alte culte). Procesele de radicalizare din Europa sunt denumite "homegrown", referindu-se la persoanele fizice născute şi crescute în Occident.

Este esențial să evităm reducționismul psihologic în analizarea persoanelor radicalizate care nu sunt vulnerabile psihologic, dimpotrivă, sunt extrem de conştiente de opțiunea lor şi acționează în spiritul unor crezuri şi idealuri ale grupării cu care se identifică. Studii recente pe profiluri ale islamiştilor radicali relevă că nu au fost identificate boli mintale la niciuna din persoanele investigate (Crenshaw 1992).

Activismul necesită investiții substanțiale de timp şi resurse, şi, fundamental, o mare disponibilitate biografică, ceea ce înseamnă că absența unor constrângeri de familie au de altă natură poate facilita o mobilitate mai mare, disponibilitatea de a circula şi de a participa la acțiuni inopinate. Acest gen de simpatizant poate fi identificat, cu precădere, în segmentul tânăr de populație.

Activistul islamic este un actor rațional care urmăreşte obiective bine definite prin calcule cost – beneficiu, născut din deschiderea spre activism ca expresie a democrației şi nu ca un semn al dezordinii şi dezechilibrului. Radical activişti şi organizațiile, de obicei, au o relație tensionată cu autoritățile, în funcție de caracterul lor şi de societățile în care sunt active putând fi supuse unor măsuri de supraveghere.

Prin urmare, organizațiile radicale trăiesc într-o relativă izolare de lumea exterioară, lucru care favorizează izolarea socială, proces care conduce la radicalizare. Odată intrat într-o organizație radicală, activistul va fi total dependent de organizație, dizolvându-şi principiile etico-morale din afară, devenind obedient celor - underground - , fiind obligat să răspundă la mari exigențe indiferent de termenii de risc sau timp implicați".(della Porta 1995).

Studii sociologice demonstrează că tinerii imigranți dezvoltă complexe de inferioritate față de cultura occidentală spre deosebire de cei care trăiesc într-o țară europeană la a doua sau a treia generație şi asta pentru că tinerii născuți şi crescuți în Occident nu împărtăşesc aceleaşi convingeri cu cei veniți din țări islamice

Ideea directoare este că oamenii sunt în primul rând recrutați pentru activism prin intermediul rețelelor deja existentei. Chiar dacă decizia de a se angaja într-o formă de activism aparține unei persoane fizice şi voluntare, opțiune determinată de trăsăturile personale, recrutarea reală este un fenomen social şi relațional.

Doar o parte relativ mică din populație se angajează în activism, şi numai o fracțiune din această minoritate alege în cele din urmă activismul radical, rudeniile şi prieteniile fiind mult mai importante în atragerea la organizații fundamentaliste, decât în alte zone ale extremismului, precum cel de stânga sau de dreapta.

Terorismul se naşte din forma cea mai radicalizată de activism islamic, strategia de terorism apărând de obicei într-un cerc extrem de restrâns de prieteni sau rude cu o perspectivă deja radicalizată.

Acest grup se desprinde de obicei dintr-o rețea de persoane cu vederi radicale care se regăsesc în jurul unei organizații sau moschei.

Activiştii radicali pot fi recrutați pe canale virtuale, prin camere de chat, liste de discuții şi diferite tipuri de aplicații Web 2.0 (de exemplu, Facebook), ce suscită la dezvoltarea unor relații virtuale, unele dintre ele plasându-se în zona realului.

Totuşi, istoria recentă ne relevă cazuri de grupuri formate în jurul moscheelor, grupul de Hamburg, cu poziție centrală în atacurile de la 11 septembrie 2001, frecventa moscheea Al Quds din localitatea germană.

Ca moschei radicalizate din Europa menționăm, deopotrivă, Centrul Cultural Islamic din Milano şi Finsbury Park Moscheea din Londra.

Un studiu danez relevă faptul că din 155 de moschei studiate, doar foarte puține cultivau interpretări coraniste, situație explicabilă prin faptul că moscheile sunt controlate de imami vârstnici tradiționaliști. Deşi, majoritatea acestor lăcaşe de cult nu sunt radicale, grupurile fundamentaliste se pot construi în jurul lor, în opoziție cu imamii care deservesc spațiile respective.

Închisorile sunt de asemenea, setările favorabile pentru conversii religioase până în formele sale extreme, deținuții trecând prin crize existențiale, de identificare şi regăsirea eului prin religie.

Concluzii

Religia islamică a devenit u instrument de justificare a teroriştilor care s-au desprins într-o fază incipientă de radicalizare din însuşi activismul islamic. Demarcația dintre activist radical şi terorist este extrem de sensibilă, existând oricând riscul unei mutații extreme, din convingere şi ataşament față de islamism şi problematica musulmană.

Opacitatea activistului radical la valorile occidentale poate genera amenințări la adresa Europei, fie doar şi prin purtarea hijabului, ca modalitate de distingere şi înfruntare, totodată, a civilizației europene. Pentru că, ne întrebăm pe bună dreptate, dacă tot există un cod atât de riguros în respectarea tradițiilor, cum se face că ele nu sunt exprimate în țările de baştină, unde ar beneficia de avantajul recunoaşterii prin ochii celuilalt şi de mediul optim de viață în spiritul tradiției, atât de neînțelese…. pe bătrânul continent.

Bibliografie:

1. Tony şi S. Mansoob Addison Murshed (2005) - "Terorismului transnațional”
2. Thomas Olesen, Farhad Khosrokhavar, “Islamism as social movement”, may 2009
3. S. Mansoob, Murshed and Sarah Pavan, “Identity and Islamic Radicalization in Western Europe, august 2009
4. Duncan, Brian (2003) 'A Theory of Impact Philanthropy”, *Journal of Public Economics,* 88 (9-10): 2159-2180 .
5. Escobar Stemman and Juan Jose (2006) 'Middle East Salafism's Influence and the Radicalization of Muslim Communities in Europe", *The Middle East Review of International Affairs* , 10(3), Article 1/10.
6. European Monitoring Centre on Racism and Xenophobia EUMC (2006), The Annual Report on the Situation regarding Racism and Xenophobia in the Member States of UE. Vienna: EUMC.
7. Irwin Galen A. and Joop JM Van Holsteyn (2004), The 2002 and 2003
8. Krueger, Alan B and Jitka Maleckova (2002) 'Does Poverty Cause Terrorism', *The New Republic*, June 24: 27-33.
9. International Crisis Group (ICG) Report Europe 181 (2007). 'Islam and Identity in Germany',
10. http://www.crisisgroup.org/library/documents/europe/181_islam_in_germany.pdf .
11. Islam, Iyanatul (2005) 'The Political Economy of Islamophobia and the Global
12. Discourse on Islam', Griffith University, Regional Outlook Paper No. 3.
13. Lewis, Bernard (2003) *The Crisis of Islam: Holy War and Unholy Terror* , London:Phoenix.
14. Murshed, S Mansoob (2008) 'A Note on the Interaction between Identity Based Fear and Hatred', *Peace Economics, Peace Science and Public Policy* .

15. Murshed, S Mansoob and M Zulfan Tadjoeddin (2009) 'Revisiting the Greed and Grievance Explanations for Violent Conflict', *Journal of International Development*, 21 (1): 87-111.
16. Olson, Mancur (1965) *The Logic of Collective Action* , Cambridge MA: Harvard University Press.
17. Perry, Marvin and Howard E. Negrin EDS (2008) *The Theory and Practice of Islamic Terrorism.* New York: Palgrave Macmillan.
18. Stewart, Frances (2008) 'Global Aspects and Implications of Horizontal Inequalities (HIs): Inequalities Experienced by Muslims Worldwide', mimeo.
19. Strabac, Zan and Ola Listhaug (2008) 'Anti-Muslim prejudice in Europe: a Multi-level analysis of survey data from 30 countries', *Social Science Research* , 37(2008): 268-286.
20. Vaisse, Justin (2008) 'Muslims in Europe: A Short Introduction', Brookings US-Europe Analysis Series.

TIPURI DE MIGRAȚIE – CAUZE, EFECTE ASUPRA COMPONENTELOR SECURITĂȚII STATULUI
TYPES OF MIGRATION- CAUSES, EFFECTS OF MIGRATION ON COMPONENTS OF STATE SECURITY

Drd. Doina Diaconescu
Academia de Informații "Mihai Viteazul" Bucureşti

Abstract:
Based on Fiona B. Adamson's analysis regarding effects of globalization on state security and in regard to all thesis statements which underline the reduction of state power and the shift of the security concept to another point of reference the proposed paperwork emphasizes some of the changes which occur within the capacity and national authonomy of the state at the level of border control; it also states that there is a `Power of Migration `emerging –while–maintaining the national identity, the economic and military balance of power and the nature of internal and international conflicts. This migration factor is deeply connected with the type of the state`s policies and could determine economical growth or threats to security and stability of the state to a certain extent.

Keywords: *migration, national security, conflict, crisis.*

Conceptul de migrație

Structura populației umane este modificată permanent de *migrația internă şi migrația externă* într-un spațiu delimitat de granițe terioriale.

Migrația constituie un eveniment social care poate genera efecte în planul securității. Domeniul securității naționale este interesat de migrația transfrontalieră, ca fenomen interstatal, în speță de potențialele amenințări care pot veni odată cu intensificarea fenomenului şi cu inadaptarea politicilor naționale, astfel încât gestionarea incorectă a proceselor de migrație poate declanşa crize, conflicte, tulburări etnice sau religioase, care influențează negativ securitatea unui stat național.

Diferitele tipuri de migranți şi de tipuri de fluxuri migratorii pot avea un impact diferit asupra comunităților de destinație. În general, acestea sunt caracterizate din punct de vedere al atributelor migranților: competențele deținute, etnie, vârstă, statut legal, motivele pentru care se deplasează, dacă deplasarea este voluntară sau impusă de factori exteriori, durata şi complexitatea moblității[1].

În consecință, se reclamă necesitatea unei analize a **principalelor tipuri de migrație** şi a **efectelor acestora asupra componentelor securității statului:** asupra capacității statului de a-şi menține controlul granițelor şi autonomia națională, asupra echilibrului puterii economice şi politice şi asupra diplomației şi naturii conflictelor interne şi internaționale.

Migrația reprezintă deplasarea unei populații dintr-o regiune în alta, pentru a se stabili acolo; ea reprezintă deci deplasare şi stabilire. A *emigra* semnifică acțiunea de părăsire a propriei țări şi stabilirea în altă țară. A *imigra* reprezintă intrarea şi stabilirea pe teritoriul unui stat, altul decât cel de proveniență.

Referitor la un teritoriu național[2], se face distincția între migrația *internă*, atunci când deplasarea se face în interiorul țării respective şi migrația *externă* sau *internațională*, sub forma migrației forței de muncă, migrației membrilor familiilor lucrătorilor anterior emigranți, migrația forțată de calamități naturale, de persecuții politice sau religioase, de războaie etc. O formă specială de migrație este *migrația de întoarcere* care cuprinde persoanele migrante care, după o perioadă de

[1] *Choucri, Nazli*, Migration and Security, Some key linkages, *Journal of International Affairs*, 2002
[2] Ana Rodica Stăiculescu. 2006. *Tranziție şi demografie*, Editura Bren, Bucureşti, p. 62.

şedere în localitatea de destinaţie, se reîntorc în localitatea de origine[1]. Cuantumul ridicat al migraţiei de întoarcere arată dezechilibrele la nivel socio-economic pe care le parcurge un stat[2].

Operaţionalizarea conceptului de migraţie relevă indici semnificativi în ce priveşte riscurile de ameninţare a securităţii naţionale pe diverse componente ale sistemului social şi instituţional. Altfel spus, cu cât migraţia este mai diversificată şi mai intensă, cu atât tipurile de ameninţări se multiplică şi sunt mai greu de gestionat. În acest caz, este importantă poziţia statelor naţionale de a se defini în raport cu acest fenomen dar şi cu propria identitate. Modelul teoretic oferit de Barry Buzan în problematica procesului de realizare a statelor naţionale ne poate călăuzi în acest demers.

Teoria genezei statelor naţionale ca sursă de securitate

Barry Buzan, întemeietorul Şcolii de la Copenhaga, a identifict patru categorii specifice de geneză a naţiunilor înainte sau după stat. El spune că, există un tip denumit – *naţiunea stat* – în care naţiunea precedă statul şi joacă un rol major în apariţia acestuia, oferind o bază solidă pentru legitimitatea internă în cazul ocupaţiei de către alte popor. Există şi cazul când *statul crează naţiunea*, în categoria lui Buzan, prin transplantarea populaţiilor din altă parte pentru a umple un teritoriu gol sau stăpânit. Aici, ştergerea identităţilor existente şi adăugarea unui strat nou de identitate colectivă deasupra celor existente, sunt procese de realizare.

Naţiunea – stat parţială este împărţită între două sau mai multe state şi populaţia fiecărui stat constă în mare măsură din poporul acelui stat; naţiunile coreeană, chineză, greacă, şi, până în 1973, cea vietnameză au fost divizate în două state. Acest model nu include naţiunile împărţite între mai multe state, fără să domine în vreunul dintre ele, cum sunt kurzii şi palestinienii. O variantă este cea în care există naţiunea – stat, dar o minoritate substanţială dintre membrii săi rămân în afara graniţelor, trăind ca grupuri minoritare în statele vecine. Mistica naţiunii-stat unificate exercită adesea o puternică influenţă asupra naţiunilor-state parţiale, putând deveni o problemă de securitate, atât pentru ele însele, cât şi pentru celelalte[3].

Statele multinaţionale, sub forma statului federativ sau a statului imperialist conţin două sau mai multe naţiuni în interiorul graniţelor lor. Statele federale impun un stat-naţiune deasupra lor.[4] Problemele de naţionalitate constituie o sursă permanentă de insecuritate pentru stat, aşa cum s-a întâmplat în Iugoslavia. În statele imperiale, una dintre naţiuni, din interiorul statului, domină structurile statale în propriul său avantaj şi poate încerca să suprime celelalte naţionalităţi prin mijloace care merg de la masacru la absorbţia culturală şi rasială, în vederea transformării sale în naţiune-stat. Ele pot fi ameninţate de separatism, ca Etiopia, China, Sudan sau Uniunea Sovietică, de schimbări în echilibrul demografic al naţiunilor[5].

Evoluţia securităţii naţionale în contextul migraţiei globalizate

Existenţa fenomenului migraţionist poate fi constatată cu uşurinţă în decursul istoriei prin transhumanţă, invazii, colonizări şi cruciade sau doar prin atracţia exercitată de regiunile bogate asupra populaţiilor mai sărace. În prezent, mobilitatea populaţiei umane se extinde la dimensiuni globale. Intensificarea schimburilor economice, globalizarea comerţului, dezvoltarea şi apariţia noilor tehnologii încurajază dezvoltarea mobilităţilor, până acolo încât se pune problema riscurilor implicate. Ca şi alte fluxuri, informaţionale şi comerciale, a ideilor şi informaţiilor, fluxul mişcării transfrontaliere a populaţiilor este unul dintre indicatorii relevanţi ai globalizării, nu există vreun stat care să nu fie afectat de exportul sau importul de forţă de muncă. Statele care au fost

[1] Idem p.98.
[2] Ana Rodica Stăiculescu. *Demografie, note de curs*. Universitatea Ovidiu Constanţa. p.62
[3] Puterea emoţională a simbolurilor etnice poate fi exploatată de cei care preferă conflictul cooperării.
[4] Canada şi Iugoslavia sunt exemple pentru acest model multicultural şi parţial, Cehoslovacia, Marea Britanie, Noua Zeelandă şi India.
[5] Barry Buzan. *Popoarele, statele şi teama. O agendă pentru studii de securitate în epoca de după războiul rece.* Editura Cartier Istoric, 2000, pp. 80-86.

exportatoare de forță de muncă au devenit state gazdă pentru migranți, iar alte state care aveau interdicții pentru accesul imigranților, au revenit asupra acestora. Chiar Japonia, unul dintre cele mai omogene state din lume s-a confruntat cu rate crescute ale migrației în ultimii ani.

O serie de factori au determinat *creşterea ratei migrației în toată lumea*, mai ales în ultimii 20, 30 ani. Printre aceştia sunt deseori citați, scăderea costurilor transportului, facilitatea transporturilor pe mari distanțe, accentuarea disparităților dintre state, căderea Cortinei de Fier şi deschiderea frontierelor fostelor state comuniste, renunțarea restricțiilor de emigrație a unor state, precum China, apariția unor conflicte şi a unor situații tensionate, generatoare de refugiați în Balcani şi Africa Subsahariană, politici de stat de migrație forțată, precum şi intensificarea traficului de persoane ca formă a crimei organizate.[12]

Compenentele securității naționale sunt influențate de forțele globalizării, prin modificarea autonomiei şi capacității statului, puterii statului asupra actorilor non statali, forțelor sociale şi pieței, modificarea echilibrului mediului internațional de securitate şi raportului de putere între state. Prin crearea noilor surse de conflict, a oportunităților pentru antreprenorii violenței politice, prin reformarea costurilor şi beneficiilor conflictelor, forțele globalizării pot influența tipul conflictelor între state. Cea mai evidentă consecință a globalizării este diminuarea puterii, influenței şi a suveranității statului.

Globalizarea a transformat echilibrul puterii şi a diminuat rolul statului[1], afectând funcțiile sale tradiționale: responsabilitatea statului de a apăra teritoriul național, cu prețul sacrificiului cetățenilor săi, datoria de a păstra valoarea monedei naționale, controlul asupra pieței şi asupra mijloacelor de producție, intervenția în ciclicitatea economiei de piață, prin prevenirea şi corectarea efectelor recesiunilor economice, asigurarea protecței sociale, stabilirea şi colectarea taxelor şi impozitelor, adoptarea modelului de dezvoltare economică, elaborarea politicilor de concurență şi monopol, utilizarea legitimă a forței contra unui cetățean sau a unui grup de cetățeni.

Statele în mod tradițional îşi elaborează politicile de securitate ca răspuns unui set de interese de securitate, în continuarea intereselor economice. Relația dintre mediul de securitate şi migrația internațională este dependentă de multe variabile, printre cele mai importante sunt[11] politicile statului şi capacitatea statului de a implementa aceste politici.

Tipuri de migrație

Tipologiile migrației sunt bazate invariabil pe anumite criterii[2]. În literatura de specialitate, analiza mobilității sociale distinge *migrația voluntară şi cea migrația forțată, migrația din motive economice şi migrația din motive politice, migrația legală şi migrația ilegală, migrația temporară şi migrația permanentă.* Motivul de a emigra îşi găseşte diferite răspunsuri în tipologia nevoilor umane dar şi în contexte situaționale de urgență, interese etc. O descriere sumară a tipologiilor ne poate ajuta la identificarea riscurilor de securitate.

Astfel, *migrația forțată involuntară,* este determinată de o varietate de cauze, precum purificarea etnică, traficul de persoane, expulzia forțată şi deportările. *Migrația voluntară* este un tip de migrație des întâlnit şi se referă la persoane care îşi părasesc statul din proprie inițiativă.

Motivul de a emigra poate fi economic sau politic sau o combinație a celor două motive. Migranții din motive economice îşi părăsesc patria de origine în căutarea oportunităților economice, a unor locuri de muncă mai bune, ei reprezintă forță de muncă calificată sau necalificată sau persoane traficate, exploatate şi în multe cazuri lipsite de libertate. Față de alți factori de producție, *forța de muncă* este caracterizată printr-o relativă imobilitate, având în vedere că, fluxul transfrontalier a persoanelor este în general mai puțin liberalizat şi face obiectul unor

[1] *Kirshner, Jonathan*, Globalization and National Security, Routledge, 2006

[2] *Choucri, Nazli*, Migration and Security, Some key linkages, *Journal of International Affairs*, 2002, referind-se la *criteriul motivațional*, discriminează următoarele tipuri: migrația din motive economice, mobilitatea sezonieră, migranții ilegali, pelerinajul religios, refugiații, mi□cările sponsorizate de state, migrația creierelor sau întoarcerea acestora, forme de întoarcere □i migrația din motive de mediu.

intervenţii permanente a statelor. O piaţă mondială a forţei de muncă nu există, aşa cum este cazul bunurilor şi serviciilor, care au o reală libertate de circulaţie, cele mai multe pieţe de forţă de muncă sunt reglementate prin politici naţionale şi sunt accesibile imigranţilor într-o mică măsură. *Migraţia ilegală* se referă la migraţia nereglementată, la persoane care nu au documentele corespunzătoare sau care intenţionează pătrunderea frauduloasă pe teritoriul unui stat. Dintre cei care se deplasează între graniţele unui stat, statistici neoficiale afirmă că 30-50% dintre aceştia se află în situaţia de a se deplasa ilegal. *Migraţia permanentă* se referă, în general, la toate cazurile de deplasare transfrontalieră a persoanelor deşi nu totdeauna persoanele aleg să rămână definitiv pe teritoriul statului gazdă. *Migraţia temporară* include muncitorii sezonieri, studenţii, etc. Există categorii de persoane cu statut nedefinit din punctul de vedere al libertăţii de circulaţie a persoanelor, artişti, funcţionari publici internaţionali care lucrează în afara statului de proveniență, militari în misiuni pe teritoriul altor state, etc.

Impactul migraţiei asupra autonomiei statului şi identităţii naţionale

Migraţia, prin schimbarea compoziţiei demografice a unui stat este o ameninţare *internă* la adresa securităţii unui stat decât una externă[1], prin influenţa asupra capacităţii şi autonomiei statului şi a identităţii sale naţionale. Statele au responsabilitatea elaborării măsurilor pentru controlul frontierelor proprii, stabilirii condiţiilor de acces pe teritoriul naţional, de acordare a cetăţeniei sau a unui alt statut persoanelor care se află între graniţele sale. Frontierele statelor sunt parţial protejate de stat, în consecinţă sunt failibile, delimitează legitimitatea exercitării autorităţii politice şi responsabilităţii, afirmă autonomia statului în exercitarea autorităţii.

Reacţia statelor faţă de provocările determinate de intensificarea mişcărilor transfrontaliere în condiţiile globalizării, nu este identică şi depinde de capacitatea instituţională de managementul frontierei. Statele au interesul de a păstra exclusivitatea controlului propriilor frontiere, ca expresie a independenţei şi suveranităţii. Disfuncţiile apărute în supravegherea graniţelor este un indicator al precarităţii sistemului de securitate al statului respectiv, având consecinţe asupra capacităţii statului de a gestiona situaţii atipice. Un număr mare de refugiaţi poate pune în dificultate statul respectiv, în ceea ce priveşte integrarea acestora şi poate produce conflicte în distribuţia resurselor.

Graniţele foarte accesibile ale unui stat demonstrează vulnerabilitatea statului respectiv şi poate avea drept consecinţe formarea unor comunităţi de refugiaţi războinice[2], cum a fost cazul membrilor frontului patriotic din Rwanda în taberele de refugiaţi de pe teritoriul Ugandei, activităţile palestinienilor refugiaţi în Liban în anii 60-70 sau a afganilor-talibani în Pakistan. Refugiaţii pot internaţionaliza un conflict naţional, mai ales într-un stat slab, aşa cum a fost situaţia din zona Marilor Lacuri din Africa.

Influenţa migraţiei internaţionale reclamă adaptarea instituţiilor statului la evoluţiile mediului internaţional de securitate prin elaborarea şi implementarea eficientă a politicilor de securitate şi stabilirea acordurilor internaţionale referitoare la controlul frontierelor. Europa este un foarte bun exemplu prin încercarea de armonizare a politicilor de control al graniţelor, permiţând libera circulaţie a persoanelor în cadrul spaţiului Schengen.

Nu există reguli foarte clare cum poate fi riguros controlată migraţia tranfrontalieră şi combătută migraţia ilegală, este însă evident că acţiunea integrată a controlului graniţelor cu armonizarea politicilor statelor de migraţie au efecte pozitive.

Politica de migraţie se bazează pe două instrumente: *controlul frontierelor şi acordarea cetăţeniei statului*. Controlul graniţelor se realizează cu tehnologie şi mecanisme de supraveghere, provocările la adresa identităţii naţionale sunt mai dificil de gestionat. Securitatea naţională a unui

[1] *Choucri, Nazli*, Migration and Security, Some key linkages, *Journal of International Affairs*, 2002

[2] Zolberg, *Aristide R., Suhrke, Astri, Aguayo, Sergio*, Escape from violence, Conflict and the Refugee Crisis in the Developing World, Oxford University Press, 1989

stat derivă din *interesele naționale,* care ca şi alte construcții sociale, îşi au sorgintea în *identitatea națională* a statului.

Intensificarea fluxului transfrontalier, apariția drepturilor civile şi a multiculturalismului, imperativele economice, răspândirea normelor internaționale de nediscriminare pe criterii de rasă, drepturile universale ale omului, au limitat şi eliminat criterile naționale şi etnice în formularea politicilor de imigrație. Când modelele ancestrale de formare a identității naționale sunt invocate pentru a caracteriza populațiile nou venite, chiar şi statele foarte stabile, cu instituții funcționale şi eficiente pot fi afectate de instabilitate şi incoerență socială[1]. Această problemă este acută pentru statele a căror identitate şi legitimitate au derivat dintr-o versiune etnică a naționalismului şi nu unul civic. State precum SUA, Marea Britanie, Franța sunt considerate fundamentate pe naționalism civic, pe când Germania pe un naționalism de tip etnic.Unii analişti au contestat această dihotomie, deorecece toate statele demonstrează o combinație de naționalism etnic şi civic[2].

S-ar putea argumenta că statele a căror identitate este liberală şi constituțională este afectată de migrație, deoarece liberalismul constituțional are originile într-o cultură specifică. Huntington afirma că, recentele valuri de migrație afectează identitatea angloprotestantă a Statelor Unite. În timp ce limba este expresia coeziunii Statelor Unite, religia are acest rol în statele europene. Aşa se explică de ce în America, după 9/11 imigranții musulmani nu au fost văzuți ca o amenințare culturală la adresa identității, cum s-a întâmplat în Franța sau Marea Britanie.

Relația între *migrație şi identitatea națională* evoluează asemănător dinamicii procesului de interacțiune a forțelor pieței asupra funcțiilor tradiționale ale statului. Înainte de 9/11, statele utilizau criteriile de funcționare a mecanismelor pieței în elaborarea politicilor de migrație, competențele economice având prioritate asupra criteriilor culturale şi de identitate, în acelaşi timp mizau pe loialitatea politică a migranților şi descendenților migranților.

Se constată că, în locul conceptelor precum *integrare, asimilare*, apar altele: *multiculturalism, diaspora, identitați transnaționale,* ca o recunoaştere a faptului că intensificarea migrației, în condițiile globalizării, modifică gradual limitele tradiționale între limbi, culturi, grupuri etnice şi statele național, schimbă tradițiile culturale, identitățile naționale, contribuind pe termen lung la modificarea autonomiei statului națiune şi formarea unei societăți globale.

În timp ce statele naționale sunt structuri teritorializate instituțional, *diasporele* sunt structuri organizate deteritorializate care interacționează prin rețele transnaționale. Diaspora este o colectivitate care există în afara granițelor statului şi care a reuşit în timp, pe de o parte, să susțină coeziunea națională, culturală, religioasă a unei identități colective, prin susținerea unor legături reale sau imaginare cu statul de origine şi, pe de altă parte, să sintetizeze interesele colective prin dezvoltarea unui cadru intern organizațional. Ambele entități sunt fundamentate pe conceptul de *identitate*, articulat diferit în interiorul diasporei decât în cazul statului națiune.

Diaspora este un termen utilizat pentru a descrie orice tip de populație deteritorializată sau transnațională, care are originea în alt stat decât acela unde are reşedința şi ale cărei conexiuni sociale, economice, politice depăşeşte granițele statului națiune. Conceptul nu este doar descriptiv, ci şi prescriptiv, indicând forme organizate şi strategii orientate politic, prin care noțiunea de *identitate* este definită într-un mod care transcede categorii precum cele de minoritate etnică sau imigranți. Termenul de diaspora semnifică conştientizarea sentimentului de apartenență iar impactul diasporelor asupra dinamicii mediului de securitate demonstrează că acestea conduc la schimbări ale expresiei spațiale ale identităților naționale şi a practicilor naționaliste şi pot

[1]Waever, Ole, securitatea societală, concept care a derivat din modificarea termenului tradițional de referință a securității; securitatea nu este doar a statului, ci şi a societății.

[2] Adamson, B., Fiona, Demetriou, Madeline, Remapping the boundaries of state and national identity: Incorporating diasporas into IR Theorizing, *European Journal of International Relation,* 2007, 13, 489

determina modificarea configurării socio-politice a identităților în sistemul internațional. Studiul practicilor diasporei demonstrează schimbarea relației dintre stat şi națiune, având în vedere că, identitățile deteritorializate şi procesele transnaționale a formațiunilor identitare operează în paralel sau în conjuncție cu statele.

Impactul migrației asupra puterii unui stat este relevată prin efectele mobilității umane asupra a trei dintre aspectele puterii statului**:** *economic, militar şi diplomatic.* Dacă statul are capacitatea de a concepe şi aplica politici eficiente care să exploateze fluxul imigraționist, acesta poate contribui la creşterea puterii statului respectiv.

Confruntate cu fluxuri nedorite şi incontrolabile ale unor populații, statele dezvoltă 3 tipuri de strategii. Un tip de reacție constă în furnizarea subvențiilor financiare şi investițiilor sau stabilirea schimburilor comerciale pentru a îmbunătăți condițiile economice ale statului de origine şi implicit demotivând populațiile să migreze. Acest tip de măsuri nu reduce însă rata emigrării pe termen scurt, chiar dacă ratele mari ale emigrării au fost asociate cu o creştere economică accelerată, cum a fost cazul în Marea Britanie, în secolul XIX-lea sau mai recent în Coreea de Sud, Taiwan, Turcia, Algeria şi Grecia. Asistența economică poate fi un instrument utilizat de către un guvern către un alt guvern pentru a reține în cadrul granițelor naționale posibilii emigranți.

O a doua strategie pentru evitarea unui influx indezirabil de imigranți este folosirea metodelor diplomatice sau a unor măsuri coercitive. Reprezentantul Ligii Arabe la Națiunile Unite a reclamat că migrarea evreilor sovietici către Israel ar fi constituit o amenințare la adresa păcii mondiale, prin deposedarea de drepturi a palestinienilor, vechi locuitori ai Israelului.

A treia opțiune este intervenția armată pentru schimbarea condițiilor politice din statul trimițător. În 1971, un milion de persoane s-au refugiat din cauza războiului civil din Pakistan în India. Mulți dintre oficialii indienii au considerat că prin acest exod omologii pakistanezi intenționau o rezolvare a problemei demografice. Indienii au răspuns acestui exod de pakistanezi trimițând trupe în Pakistan forțând acest stat să accepte refugiații înapoi.

Migrația şi puterea economică

Analiştii preocupați de fenomenul migrației afirmă că statele consideră forța de muncă străină ca un mijloc de maximizare a beneficiilor economice. Statele dezvoltate au conceput o serie de măsuri pentru a atrage forța de muncă înalt calificată, în încercarea de a dezvolta anumite sectoare. Este cazul Statelor Unite, Germaniei, Marii Britanii, care atrag prin diferite facilități forță de muncă înalt calificată în domenii precum tehnologia informației şi telecomunicațiilor. În competiția pentru specialişti înalt calificați, statele perdante sunt cele sărace. În 1987, 30% din forța de muncă din Africa calificată lucra în Europa. Conform studiilor Băncii Mondiale, 70 mii de specialişti licențiați din Africa aleg anual locuri de muncă din Europa de Vest sau America de Nord.

Reacția negativă a societăților față de prezența imigranților este datorată şi costurilor economice generate, deoarece aceştia în general sunt foarte săraci, utilizează resursele statului gazdă şi împovărează bugetul.

În secolele XVIIIlea şi XIX-lea unele guverne europene au folosit emigrația ca modalitate de a minimiza costurile generate de infracționalitate şi sărăcie. Se estimează că, între 1788 şi 1868, Anglia a exilat 160 mii de infractori în Australia pentru a evita păstrarea acestora în închisorile britanice. Din Germania, între 1871 şi 1881, un milion şi jumătate de persoane au emigrat, oficialii justificând permisul acordat acestora de a părăsi Germania prin scutirea fondurilor publice pentru întreținerea unor persoane care reprezentau un pericol social. Deplasarea forțată a populațiilor din perioada interbelică din Europa de Est a pus probleme economice statelor gazdă şi a înrăutățit relațiile dintre state. În 1922 1, 5 milioane de greci şi turci au fost mutați între Turcia şi Grecia, ca schimb de populații, în 1923 guvernul grec, în tentativa de a eleniza Macedonia, a forțat exodul

populației bulgare care s-a deplasat spre regiunile din Bulgaria unde se vorbea limba greacă, iar populația greacă s-a mutat spre sudul Greciei. Cel mai important schimb de populații a fost în Asia de Sud, unde 14 milioane de persoane au fost transferate între India şi Pakistan între 1947 şi 1950, fiecare dintre cele două state găzduind etnia din celălalt stat, majoritară în statul gazdă.

Migrația şi puterea militară

Imigranții calificați pot contribui nu doar la creşterea economică a statului dar şi la întărirea puterii militare a statului, deoarece aceştia pot fi recrutați pentru serviciile de informații sau de apărare ale statului gazdă. Utilizarea exilaților şi a imigranților poate genera valoare adaugată imediată, aşa cum a fost cazul utilizării lui Einstein şi a altor savanți care au contribuit la producerea bombei atomice de către Statele Unite. Utilizarea imigranților în servicul militar este deja o practică obişnuită în SUA, pentru diferite operațiuni militare, armata americană angajează cetățeni străini cu contract privat, aproximativ 4% din combatanții folosiți de SUA sunt străini.

Migrația şi diplomația

Migrația a fost nominalizată drept factor care influențează activitatea diplomatică a unui stat, fiind o modalitate de a păstra identitatea națională coerentă. Indiferent de forma de guvernare, statele acționează în interesul lor național. Interesele naționale şi politica externă sunt condiționate de echilibrul puterii, de poziția statului în sistemul internațional. Alți analişti consideră interesul național al unui stat ca fiind determinat de tipul de societate şi cultură al statului respectiv.

Statele mici din sistemul internațional pot implica diasporele în activitatea diplomatică, prin sponsorizarea unor activități de lobby şi relații publice. În SUA, extinderea NATO a fost susținută de către descendenții americani ai est europenilor, Armenia are un birou pentru dispora în ministerul său de externe, Cipru se bazează pe dispora din Marea Britanie pentru a-şi promova punctul de vedere în conflictul turco–cipriot.

Statele puternice pot utiliza politica de imigrare pentru obținerea diferitelor avantaje. Statele Unite a utilizat refugiații din timpul Războiului Rece ca un instrument psihologic contra statelor din blocul socialist, iar refugiații cu competențe deosebite au fost implicați în activitatea diplomatică[1].

Migrația şi impactul acesteia asupra echilibrului puterii între state

Populația unui stat, alături de resursele naturale, dimensiunea şi poziția geostrategică determinate de teritoriu, puterea economică şi militară sunt factori care se iau în calcul când se evaluează puterea statelor în contextul relațiilor internaționale. Politica de migrație a unui stat este un instrument prin care statele îşi exercită interesele naționale.

Ideea că populația unui stat influențează puterea unui stat este discutabilă, ar trebui ca populația respectivă să fie efectiv mobilizată, ca să poată fi considerată un atuu al puterii acestuia. Multe state dezvoltate au populații îmbătrânite şi au mare nevoie de o infuzie de forță de muncă tânără străină, pentru ca sistemele sociale să fie sustenabile. Astfel de exemple sunt Italia şi Japonia, acesta din urmă devenind foarte permisivă forței de muncă străină după anii `90 pentru a reuşi să mențină echilibrul sistemelor de securitate socială şi al pieței muncii.

Impactul migrației asupra naturii conflictelor din sistemul internațional.

[1] Madeleine Albright, Henry Kissinger sau Zbiegniew Brzezinski, Hans Morgenthau.

Globalizarea, prin consecinţele sale, determină apariţia altor tipuri de ameninţări decât cele tradiţionale, generate de actori non statali, în opoziţie cu entitaţile statale. Au fost descrise trei moduri de interacţiune a fluxului migraţionist cu alţi factori, exacerbând condiţiile care influenţează impactul asupra naturii conflictelor: prin furnizarea resurselor care întreţin conflictele internaţionale, prin existenţa reţelelor crimei organizate şi prin favorizarea condiţiilor care întreţin activităţi teroriste. Gradul în care aceşti factori afectează statele este funcţie de modul de funcţionare a instituţiilor statelor.

Migraţia şi conflictele interne

Migraţia internaţională, existenţa şi accesibilitatea noilor tehnologii şi a pieţii media au permis migranţilor şi descendenţilor migranţilor să fie permanent conectaţi la situaţia din statul de origine dar şi la reţelele de conaţionali din alte state. Diasporele internaţionale pot fi considerate o resursă politică dar şi o sursă de conflicte violente. Un stadiu al Băncii Mondiale a arătat că toate statele care s-au confruntat cu conflicte interne au avut o diasporă numeroasă şi foarte activă, iar posibilitatea de reactualizare a conflictelor este mai mare decât în cazul statelor fără diasporă.

În multe cazuri, mobilizarea disporei a fost cauza unor acţiuni ilegale, în care populaţii migrante au devenit parte a ciclului de violenţă politică care încep cu politicile statului care generează migraţie şi se perpetuează prin mobilizare transnaţională în jurul unui unui conflict sau prin mişcări care provoacă statul. O dinamică similară există şi la populaţiile refugiate. Aşa cum antreprenorii politici pot mobiliza resursele şi suportul politic pentru conflicte în comunităţile imigrante din statele vestice, refugiaţii politici pot fi mobilizaţi în diferite conflicte. Nu toate comunităţile sunt sursă de conflict, dar când acestea devin o ameninţare, produc dileme în legătură cu rolul asistenţei umanitare pentru taberele de refugiaţi, în alimentarea conflictelor.

Conflictele pot crea refugiaţi, dar şi refugiaţii pot crea conflicte[1]. Un conflict internaţional se poate naşte când un stat acordă unui grup de persoane statutul de azilanţi, pe baza presupoziţiei că aceştia sunt victimele statului de origine, acuzând implicit statul respectiv de persecuţia naţionalilor săi. De aceea, s-a spus că sistemul de azil poate crea relaţii antagonice[2]. Opinia Înaltului Comisariat pentru Refugiaţi al Naţiunilor Unite este că, prin acordarea statutului de azilant, un stat nu afirmă implicit o judecată de valoare în legătură cu politica statului generatoare de refugiaţi, ceea ce contrazice definiţia refugiaţilor ca persoane care îşi părăsesc statul din cauza persecuţiei.

Mai mult, statele democrate permit refugiaţilor accesul la canalele media, trimiterea informaţiilor şi a remitanţelor către statul de origine. Motivele umanitare invocate de statul de provenienţă nu sunt suficiente pentru a menţine în anumite cazuri, găzduirea unor lideri importanţi, declarate persoane non grata în statul de origine[3].

Refugiaţii pot fi un instrument în conflictele între state, statul gazdă poate sprijini refugiaţii în continuarea luptei acestora contra regimului din statul de provenienţă[4]. Imigranţii care nu au statut de refugiaţi pot fi sursă de conflict între statul gazdă şi cel de origine. Nu doar diasporele dezvoltă acţiuni ostile contra regimului statului de provenienţă ci şi migranţii din motive economice, mai ales dacă aceştia se află în state democrate iar statul de origine are un regim represiv, totalitar. Activităţile ostile ale imigranţilor pe teritoriul statului gazdă pot fi considerate,

[1] Weiner, Myron, Security, Stability and International Migration, International Security, Vol 17, Nr 3, 1992-1993, pag 91-126

[2] Cum a fost cazul, în 1990, dezbaterii din Congresul american despre acordarea azilului studenţilor chinezi persecutaţi în statul de origine, văzută de China ca o imixtiune în afacerile interne.

[3] Situaţia şahului Iranului căruia i s-a acordat azil politic în SUA din motive medicale, determinând un val de proteste antiamericane în Iran şi luarea unor cetăţeni americani drept ostatici.

[4] Sunt numeroase expemple: sprijinul oferit de SUA refugiaţilor cubanezi dupa intervenţia din Golful Porcilor, contra refugiaţiilor din Nicaragua, sprijinul Chinei pentru khmerii roşii contra Vietnamului, sprijinul statelor arabe pentru palestinieni contra statului Israel, etc

de către statul împortiva căreia sunt îndreptate, amenințări din partea statului de proveniență. Însă statele gazdă democratice nu restrâng actiunile imigranților şi nici nu le controlează, mai ales dacă aceştia au devenit cetățeni cu toate drepturile aferente. Astfel, conflictele se pot internaționaliza.

Refugiații şi imigranții ca risc pentru statul gazdă

Guvernele sunt deseori îngrijorate că grupurile cărora le-au acordat asistență pot să se întoarcă împotriva lor şi nu au uneori receptivitate în a primi refugiații împotriva voinței statului de origine. În mod paradoxal, statele gazdă pot fi mai expuse, dacă oferă mijloace de luptă a refugiațiilor contra statului de origine[1].

Adesea, refugiații au organizat atacuri în statul gazdă făcând alianță cu opoziția sau s-au implicat în activități ilegale precum traficul de droguri sau armament determinând dizgrația migranților de către guvernele statelor gazdă. Palestinienii, croații, armenii, tamilii din Sri Lanka, nord irlandezii au fost priviți cu suspiciune de către autorități şi solicitările lor de azil au fost atent cercetate nu doar pentru a investiga tipul de persecuție exercitat în statul de origine ci şi pentru a elimina potențialele pericole la adresa statului care le-ar oferi azil. Teama de aceştia a fost de multe ori exagerată şi inutilă, dar justificată în contextul actul al intensificării acțiunilor teroriste.

Migranții, risc pentru statul de proveniență

Acțiunile guvernelor din Iran, Irak, Libia demonstrează cum migranții pot deveni un instrument politic pentru a impune anumite condiții statului de proveniență. După invazia din 1990 din Kuwait, Irakul a anunțat o serie de măsuri prin care migranții erau instrumente de obținere a unor obiective politice. Guvernul irakian şi-a declarat intenția de a trata favorabil migranții statelor care nu şi-au trimis trupe în Arabia Saudită, precum India, Bangladesh, Pakistan.

În anii 70, multe state din Asia de Sud s-au confruntat cu valuri de migranți către statele din Golful Persic şi după un timp, autoritățile din statele de origine au recunoscut că întoarcerea forței de muncă migrantă ar periclita echilibrul balanței de plăți, a pieței muncii, aceste state fiind afectate de o rată mare a şomajului. Conflictele apărute după anii `90 în zona Golfului au determinat îngrijorare cu posibila revenire a muncitorilor asiatici acasă. Pentru evitarea consecințelor enumerate şi a instabilității sociale, statele trimițătoare au omis să facă declarații oficiale în legătură cu condițiile de muncă ale concetățenilor aflați în Statele Golfului sau declarații referitoare la securitatea muncitorilor asiatici, iar când muncitorii au fost pe punctul de a fi expluzați din cauza protestelor şi a grevelor, guvernele asiatice au încercat pacificarea conaționalilor lor. În această logică este de înțeles reacția guvernelor de a încerca menținerea cetățenilor lor în acele zone, în vederea conservării securității interne, în loc să contribuie, alături de alte state, la susținerea eforturilor internaționale împotriva agresiunii Irakului.

Bibliografie:

Articole, comunicări ştiințifice

1. *Carrera, Sergio*, The EU Border Management Strategy, FRONTEX and the Challenges of Irregular Immigration in the Canary Islands, CEPS Working Document No. 261/March 2007

[1] Refugiații palestinieni din Liban au devenit o amenințare la adresa securității statului care i-a primit, înarmarea refugiaților afgani în Pakistan a limitat opțiunile Pakistanului de a alege între Uniunea Sovietică şi Afganistan guvernul pakistanez a dorit utilizarea refugiaților afgani pentru a forța retragerea sovieticilor şi stabilirea unui acord, dar guvernul pakistanez a fost pus în dificulate căci un acord cu statul sovietic părea inacceptabil refugiaților afgani.

2. *Carrera, Sergio, Merlino, Massimo,* Undocumented immigrants and rights in the EU addressing the gap between social science research and policy-making in the Stockholm Programme?, Centre for European Policy Studies liberty and security in Europe, decembrie 2009

3. *Rudolph, Chris,* Integrated Immigration and Border Management: Can the European Approach Work in North America? Ph.D. Center for Globalization and Governance Princeton University and School of International Service, 2007

4. *Wendt, Alexander,* Why a World state is Inevitable, European Journal of International Relation, Decembrie 2003, pag 491

5. *Chris Perkins,* Fixing subjectivities: the politics of belonging and achieving the nation,No.12 February 2009, Politics and International Relations Working Paper, www.rhul.ac.uk/politics-and-IR

6. *Weiner, Myron,* Security, Stability and International Migration, International security, Vol 17, Nr 3, 1992-1993, pag 91-126

7. *Adamson, B., Fiona, Demetriou, Madeline,* Remapping the boundaries of state and national identity: Incorporating diasporas into IR Theorizing, European Journal of International Relation, 2007, 13, 489

8. The International Bank for Reconstruction and Development / The World Bank World Development Report, Reshaping Economic Geography, 2009

9. *Hammarberg, Thomas,* "It is Wrong to Criminalize Migration", European Journal of Migration and Law 11 (2009) 383–385

10. *Baldaccini, Anneliese,* Counter-Terrorism and the EU Strategy for Border Security: Framing Suspects with Biometric Documents and Databases, European Journal of Migration and Law 10 (2008) 31–49

11. *Stivachtis, A.,Yannis,* International Migration and the Politics of Identity and Security, Journal of Humanities&Social Sciences, Volume 2, Issue 1, 2008

12. *Kicinger, Anna,* International migration as a non-traditional security threat and the EU responses to this phenomenon, Central European Forum For Migration Research, 2004

13. *Choucri, Nazli,* Migration and Security, Some key linkages, *Journal of International Affairs,* 2002

14. *Vermeulen, Gert,* Mutual Instrumentalization of Criminal and Migration Law from an EU Perspective, European Journal of Migration and Law 9 (2007) 347–361

Lucrări de autori străini

1. *Susan Strange,* The retreat of the state,The diffusion of power in the world economy, Cambridge University Press, 1996

2. *Nye, Joseph, Jr,* Understanding International Conflicts, An Introduction to Theory and History, 2007

3. *Guild Elspeth, Groenendijk Kees, Carrera Sergio,* Illiberal Liberal States, Immigration, Citizenship and Integration in the EU, Ashgate, 2009

4. *van Creveld, Martin,* The Rise and Decline of the State, Cambridge, 1999

5. *Zolberg, Aristide R., Suhrke, Astri, Aguayo, Sergio,* Escape from violence, Conflict and the Refugee Crisis in the Developing World, Oxford University Press, 1989

6. *Kirshner, Jonathan,* Globalization and National Security, Routledge, 2006

7. *Matlary Janne Haaland*, European Union Security Dynamics, In the New National Interest, Palgrave Macmillan, 2006

8. *Balzacq, Thierry, Carrera, Sergio, ed.,* Security Versus Freedom?, A Challenge for Europe's Future, Ashgate, 2006

9. *Patman, Robert G.*, Globalization and Conflict, National Security in a 'New' Strategic Era, Routledge, 2006

10. *Mathias Albert, David Jacobson, Yosef Lapid, ed*., Identities, Borders, Orders, Rethinking International Relations Theory, University of Minnesota, 2001

11. *Willfried Spohn, Anna Triandafyllidou,* Europeanisation, National Identities and Migration, Changes in boundary constructions between Western and Eastern Europe, Routledge, 2003

12. *Patman, G. Robert,* Globalization and conflict. National security in a New strategic Era, Routledge, 2006

PROFILUL ORGANIZAȚIEI HEZBOLLAH ÎN TIMPUL CONFLICTULUI CU ISRAELUL DIN 2006 DE LA ACTIVITATEA DE GHERILĂ LA CULEGEREA DE INFORMAȚII

drd. Cristian Niță
Academia de Informații „Mihai Viteazul" București

Abstract

„From 2000 to 2006 Hezbollah embraced a new doctrine, transforming itself from a predominantly guerrilla force into a quasi-conventional fighting force", a study by the Army's Combat Studies Institute concluded. When Israel and Hezbollah battled for more than a month in Lebanon in the summer of 2006, the result was widely seen as a disaster for the Israeli military. The U.S. Defense Department has dispatched as many as a dozen teams to interview Israeli officers who fought against Hezbollah. The Army and Marine Corps have sponsored a five major games in the last two years, and all of them have focused on Hezbollah, to test how U.S. forces might fare against a similar force.[1]

Keywords*: Hizb'Allah, intelligence, IDF, Imad Mughniyeh*

Hezbollah, Hizb'Allah - *Partidul lui Dumnezeu* – între terorism şi activism politic

Hezbollah nu e doar o mişcare organizată de luptă. Dacă la începutul istoriei sale s-a remarcat exclusiv pentru acțiunea rezistenței islamice, odată cu trecerea timpului şi în lumina rezultatelor obținute, mai ales după războiul de 34 de zile, din iulie 2006, a reuşit să obțină adepți şi pentru platforma sa politică, devenind astfel unul din protagoniştii indiscutabili în redefinirea echilibrelor din Orientul Mijlociu. Este o organizație fundamentalistă şiită, înființată în anul 1982, în Liban, ca reacție la invazia trupelor israeliene în Liban şi sub influența doctrinei iraniene, considerată modalitatea de soluționare a problemelor politice în zonă.

Constituirea sa a fost favorizată de existența celor două comunități principale care formează poporul libanez, *creştin-maronită*, care se consideră deținătoare legitimă a puterii în stat şi *musulmană*, care susține că este frustrată politic. Numeroşi musulmani libanezi de confesiune şiită, adepți ai ideologiei lui Khomeini, au aderat la organizație, care a reprezentat o „*umbrelă*" şi pentru unele grupări radicale şiite.

Inițial, acțiunile au fost îndreptate împotriva trupelor israeliene şi Armatei Libanului de Sud, creată şi finanțată de Israel, în „*zona de securitate*"; ulterior, a acționat împotriva țintelor americane, ale Forței Multinaționale din sudul Libanului, cât şi a organizației rivale Amal. În aceste confruntări, a folosit mass-media, îndeosebi săptămânalul *Al-Ahed (Jurământul)*, postul de radio *Al-Nour (Lumina)* şi postul TV *Al-Manar (Farul)*, prin care a promovat ideea că *Rezistența Islamică* luptă pentru o cauză dreaptă şi a contracarat propaganda Israelului care prezenta organizația drept „*o adunătură de fanatici*".

În anul 1985, după retragerea forțelor israeliene din Liban, Hezbollah şi-a consolidat poziția, a înființat depozite de armament, a recrutat activişti şi luptători, acordând ajutoare umanitare rezidenților din sudul Libanului, în special donații în bani, echipament şi medicamente. Totodată, Hezbollah a format aripa militară *Rezistența Islamică, (al-Muqawama al-Islamiyah)* care, anterior, acționase în cadrul *Rezistenței Naționale Libaneze (RNL).*

Dezvoltarea sa a provocat incidente cu gruparea Amal, generate, în fapt, de conflictul de interese între susținătorii acestora, Iranul şi Siria, pentru controlul părții de sud a Libanului.

[1] Greg Jaffe, „Short '06 Lebanon War Stokes Pentagon Debate. Leaders Divided on Whether to Focus On Conventional or Irregular Combat", *Washington Post*, april 6, 2009

În februarie 1987, în încercarea de impunere în zonă, trupele siriene din Beirutul de Vest au atacat Hezbollah, obligând-o să-şi subordoneze obiectivele intereselor Siriei, respectiv de continuare a acțiunilor teroriste în sudul Libanului; acceptarea liniei stabilite de Siria a permis Hezbollah să-şi mențină statutul de forță militară importantă, guvernul libanez renunțând la intențiile anunțate, de dezarmare a organizației.

Din 17 februarie 1992, după asasinarea şeicului Abbas Moussawis de către armata israeliană, Hezbollah este condusă de şeicul Hassan Nasrallah. În anul 1992, Hezbollah a participat la alegerile din Liban, a câştigat 8 mandate şi a format primul bloc islamic din Parlamentul libanaz, Hezbollah a fost legalizată, devenind partid oficial, fapt ce excludea acuzațiile de organizație teroristă proscrisă; în realitate, a rămas un instrument important al Siriei împotriva Israelului şi SUA. Înainte de 11 septembrie 2001, Hezbollah a fost organizația teroristă responsabilă de uciderea celor mai mulți cetățeni americani, iar raportul comisiei Congresului american de investigare a atacurilor 9/11 face numeroase referințe la colaborarea dintre Al Qaeda şi Hezbollah.

Israelul, SUA, Marea Britanie, Olanda, Canada şi Australia consideră Hezbollahul organizație teroristă.[1] Uniunea Europeană consideră teroristă numai aripa militară a Hezbollah, Al-Muqawama al-Islamiya (Rezistența Islamică) şi nu cea care se ocupă cu activitatea carismatică, educațională şi culturală, în ciuda faptului că Parlamentul European a votat la 10 martie 2005 o rezoluție în care califica organizația drept teroristă.[2]

La sfârşitul anului 2004, postul de televiziune *Al-Manar*[3], cu sediul în Beirut, utilizat de Hezbollah, a fost interzis în Franța şi inclus pe Lista de Excludere a Teroriştilor (TEL), în SUA.

În opinia lumii arabe şi musulmane, Hezbollah este un partid politic, care are tot dreptul să opună o rezistență armată.

Devenind organizație politică, paramilitară şi teroristă, Hezbollah a adoptat modelul iranian de organizare. Dispune de o infrastructură extinsă în Orientul Mijlociu, Europa, Africa, Asia şi America, de ramificații şi compartimentări dificil de identificat, de *filiale* şi *celule* teroriste operaționale, asigurate, constant, cu arme, explozivi şi fonduri.

Ideologia mişcării prin *Manifestul organizației*, publicat în februarie 1985, de către şeicul *Ibrahim al-Amin*, stabileşte orientarea sa iraniană.[4]

Manifestul prevedea: *înființarea nucleului statului Islamic Central al lumii, sub o conducere unică, reprezentată de Ayatollahul Khomeyni; islamul constituia legătura ideologică şi*

---

[1] În ultimii 25 de ani, unul din principalii responsabili ai organizației în planificarea şi executarea atentatelor teroriste a fost Imad Mughniyeh. Asasinarea lui Mughniyeh la Damasc, la data de 12 februarie 2008, a provocat Hezbollahul-ului o pierdere importantă în angrenajul său militar. Imad Mughniyeh, care a fost pentru o lungă perioadă de timp şef de operațiuni al Hezbollah, era suspectat de implicarea în acte de răpire a unor occidentali şi libanezi în anii ′80, inclusiv de răpirea, torturarea şi asasinarea şefului rezidenței CIA de la Beirut, William Buckley, de deturnarea zborului TWA 847 şi de legături cu atacurile cu bombă lansate asupra clădirilor americane şi franceze din Beirut, printre care atentatul împotriva Ambasadei SUA din Liban, lansat în 1983 şi atacul asupra barăcilor infanteriei marine din 1982. Sub conducerea lui Mughniyeh, Hezbollahul şi-a extins foarte mult operațiunile externe prin înființarea de celule în conservare în anumite state din Golf şi detaşarea membrilor de rang înalt în Irak pentru a pregăti unitățile de activişti din cadrul Armatei Mahdi, condusă de clericul radical şiit Moqtada al Sadr. Până la apariția lui Osama Bin Laden ca inamic nr.1 al Statelor Unite, liderul Hezbollah, Imad Mughniyeh, se afla pe locul întâi pe lista celor mai căutați terorişti. Vezi în acest sens, „Car bomb kills Hizbullah chief in Syria", *Guardian*, February 13, 2008, http://www.guardian.co.uk/world/2008/feb/13/israelandthepalestinians.usa. şi „Hezbollah′s New Foreign Military Boss", în publicația bilunară *Intelligence Online*, nr. 582, 20.11.2008

[2] UE consideră teroristă o organizație doar dacă țările membre sunt în unanimitate de acord cu acest lucru.

[3] Difuzarea în noiembrie 2003 de către canalul libanez „Al-Manar", apropiat al Hezbollah, a unui foileton sirian cu caracter antisemit a determinat autoritățile franceze să elaboreze o nouă lege privind libertatea audiovizualului, adoptată pe 9 iulie 2004, ale cărei dispoziții i-au permis Consiliului de Stat, pe baza unui recurs al CSA, să ordone pe 13 decembrie 2004 companiei de televiziune prin satelit Eutelsat să înceteze difuzarea postului Al-Manar.

[4] Hala Jaber, *Hezbollah. Născuți cu răzbunarea-n sânge*, traducere de Mihnea Columbeanu, Editura Antet, Bucureşti, 1998, p. 55.

politică ce unea organizațiile din regiune; musulmanii din Afganistan, Irak, Filipine şi alte locuri erau consideraţi parte inseparabilă şi obligaţie legală a noului centru islamic al lumii; învăţătura militanţilor deriva din Coran şi Sunnah (modelul căilor Profetului), din legile şi edictele emanate de al-Faqih; toţi membrii aveau obligaţia legală să participe la jihad şi să îndeplinească misiunile primite. Manifestul acuza Occidentul că, în colaborare cu Uniunea Sovietică, a declanşat războiul împotriva musulmanilor, iar etichetarea Hezbollahului, ca organizaţie teroristă, urmărea *„reducerea şi deformarea izbânzilor sale în confruntarea cu SUA*". Israelul, considerat *„vârful de lance american în lumea islamică*", trebuia atacat până la eliberarea Libanului şi retragerea militarilor israelieni, nefiind admise deciziile de încetare a focului ori încheierea unor tratate de pace.

Potrivit estimărilor publicaţiei *„Intelligence Digest"*, Hezbollah îşi menţine obiectivul de a deveni principala formaţiune politică libaneză, acţionând pentru îmbunătăţirea imaginii de forţă regională capabilă să se angajeze în probleme complexe zonale. De asemenea, urmăreşte realizarea unui front comun, alături de Hamas şi Jihadul Islamic, pentru a acţiona împotriva obiectivelor israeliene de pretutindeni, cât şi derularea, pe teritoriul libanez şi în alte zone ale lumii, a propriilor activităţi financiare, propagandistice şi informative.

În perspectivă, vizează reconsiderarea personalităţii islamice, *„deteriorată de-a lungul istoriei*"; constituirea unei comunităţi a popoarelor arabe şi islamice într-o *„Umma"*, similară Uniunii Europene şi SUA, deziderat pentru realizarea căruia liderii grupării invocă principiul dreptului la autodeterminare; dispunerea liberă de propriile resurse şi respingerea amestecului Occidentului şi a concernelor internaţionale în gestionarea acestora.

La sfârşitul lunii noiembrie 2009, a fost adoptată noua platformă politică a mişcării, care înlocuieşte documentul său politic fondator, cunoscut sub denumirea de *Scrisoarea Deschisă* din 1985. [1] Noua doctrină a Hezbollah reflectă noile aspiraţii ale organizaţiei, de a fi: o „*mişcare de eliberare naţională*" printre mişcări similare din lume; o „*mişcare de rezistenţă*" [2] la nivel regional - mai ales în ceea ce priveşte legătura cu mişcarea palestiniană; să aibă un rol tot mai mare ca şi „*forţă de apărare naţională*" pentru Liban.

Noul manifest al Hezbollah are un ton mai realist. Mesianismul religios lasă locul teoriei politice şi geopolitice.[3] Liderii Hezbollah se adresează maselor cu un simplu mesaj islamic, plin de speranţă, dar şi liderilor lumii, conducătorilor instituţiilor internaţionale şi ţărilor membre ale Uniunii Europene.

Manifestul defineşte principalele linii directoare ale mişcării, în raport cu provocările ce trebuie gestionate: Hegemonia americană şi trezirea (replica) (capitolul 1); Lumea şi hegemonia americană şi occidentală (capitolul 1.1);Regiunea noastră şi proiectul american (capitolul1.2.); Libanul (capitolul 2);Patria (capitolul 2.1.); Rezistenţa (capitolul 2.2.).În continuare, Hezbollahul conisideră că Israelul, defeinit ca *entitate* reprezintă în continuare o ameninţare externă pentru Liban şi un real pericol pentru ţară din cauza ambiţiilor sale istorice.

Noua platformă evită problema constituirii unui stat palestinian, şi cheamă la eliberarea completă a Palestinei şi restabilirea integrală a drepturilor palestinienilor.[4] Pe plan

---

[1] Cornel Pârvan, „Noua platformă politică a Hezbollah", în publicaţia bilunară *Pulsul geostrategic* nr. 70, 20.02.2010

[2] Noua platformă politică a Hezbollah: *„rezistenţa este un mijloc naţional, necesar şi care va continua cel puţin cât vor continua ameninţările israeliene şi ambiţiile lor privind terenul şi apele noastre, până când nu va exista un stat puternic şi eficace şi va exista un echilibru de putere între noi şi duşman".*

[3] Pietro Longo, „Cel de-al doilea manifest al Hezbollah-ului", www.eurasia-rivista.org, ianuarie 2010

[4] Noua platformă politică a Hezbollah: *„Poporul palestinian, în timp ce este implicat în bătălia de autoapărare şi de luptă pentru recâştigarea drepturilor naţionale legitime din Palestina, în realitate îşi exercită un drept validat şi dovedit necesar de misiunile divine, de legile internaţionale, de codurile civile şi de normele umane. (...) Poziţia noastră vizavi de procesul de negociere şi de acordurile rezultate în urma negocierilor de la Madrid (...) a fost şi va rămâne una de refuz categoric pe principiul că un acord cu o entitate sionistă care se bazează pe recunoaşterea legitimităţii existenţei acestei*

intern, libanez, platforma proclamă aderarea fără echivoc la sistemul politic libanez şi proclamă respectul său în problema „*confesionalismului*" libanez, pentru care adoptă un termen nou „*consocionalism*" (*altawafuqiyyah*).[1]

Noul program politic al Hezbollah reflectă şi preocupările economice ale organizaţiei în ceea ce priveşte o dezvoltare economică armonioasă a tuturor regiunilor ţării, o economie bazată pe sectoare productive, dezvoltarea oportunităţilor pentru crearea de noi locuri de muncă, îmbunătăţirea serviciilor în educaţie şi învăţământ, dezvoltarea construcţiilor de locuinţe pentru populaţie. De asemenea, se proclamă intenţia de reducere a sărăciei, o preocupare socială de altfel permanentă. Se continuă astfel politica tradiţională a organizaţiei, de acordare a unor ajutoare, sub cele mai diferite forme, populaţiei şiite sărace, politică ce a dus la creşterea exponenţială a adepţilor Hezbollah mai ales în sudul Libanului şi valea Bekaa.

Noua realitate politică este reflectată şi de componenţa noului parlament libanez ales în iunie 2009. Mişcarea prooccidentală „*14 Martie"*, condusă de Saad al-Hariri, care reuneşte printre altele Curentul Viitorului al sunnitului Saad Hariri, Partidul Socialist Progresist (PSP) druz al lui Walid Joumblatt şi Forţele Libaneze Creştine ale lui Samir Geagea a câştigat majoritatea mandatelor, adică 71 de locuri în din cele 128 ale parlamentului libanez. Sprijinită de Siria şi Liban şi condusă de Hezbollah, Mişcarea „*8 Martie*", formată din Hezbollahul şiit, mişcarea AMAL şi de Curentul Patriotic Liber (CPL) al generalului creştin Michel Aoun, care era aproape sigură de victorie, a pierdut în mod surprinzător, obţinând numai 57 de locuri. Guvernul de uniune naţională condus de Saad Hariri reflectă reprezentarea politică, Hezbollahul dispune de două fotolii ministeriale, unul fiind cel al agriculturii.

Strategiile folosite de Hezbollah în conflictul cu Israelul

Acţiunile aripii militare Hezbollah, Rezistenţa Islamică (IR), în timpul războiului de 34 de zile cu Israelul au întărit convingerea că Hezbollah-ul este mai mult decât o simplă organizaţie de gherilă.

Hezbollahul s-a pregătit pentru reluarea ostilităţilor cu Israelul din momentul în care Forţele Israeliene de Apărare (IDF) s-au retras din sudul Libanului în mai 2000[2], considerând o confruntare majoră cu Israelul drept inevitabilă. Abilitarea IR de a provoca

---

entităţi şi pe renunţarea în favoarea sa la pământuri şi care a uzurpat Palestina arabă şi islamică este de neconceput. De aceea, cerem, ne aşteptăm şi ne dorim ca toate ţările arabe şi musulmane, la nivel oficial şi public, să poată considera din nou Palestina şi Ierusalimul drept problema lor centrală, prin intermediul căreia toţi se pot uni şi se pot implica în eliberarea abominabilei şi opresivei ocupaţii sioniste. (...)"

[1] *Structura confesională:* musulmani şiiţi – 34%, musulmani sunniţi – 21,3%, creştini maroniţi – 19%, greco-catolici – 4,6%, ortodocşi – 11,7%, druzi – 7,1%. Organizarea unui recensământ e o chestiune delicată în Liban din cauza felului in care s-a modificat echilibrul etnic in ultimii 50 de ani; conform estimărilor, şiiţii i-au depăşit, numeric, pe creştini, devenind - cu peste 40% - cea mai importantă dintre cele 17 comunităţi religioase recunoscute oficial. Conform lui Melhem Chaoul, sociolog şi politolog la Institutul de Ştiinţe Sociale din cadrul Universităţii libaneze, sunniţi sunt neliniştiţi să vadă că aşa-numita clasă mijlocie a şiiţilor se instalează la Beirut, riscând să transforme apartenenţa identitară a oraşului. Căci, în Liban, identitatea confesională este legată de cea teritorială. Or, Beirutul şi oraşele alăturate formează teritorialitatea sunnită cu creştinii greco-ortodocşi. Sistemul electoral libanez este un sistem confesional, în care locurile în parlament sunt împărţite egal între creştini şi musulmani (câte 64), iar în cadrul acestora, în conformitate cu Legea electorală din 2008, între cele 11 confesiuni religioase (de exemplu: sunniţii -27, şiiţii -27; druzii -8, maroniţii-34, grec-ortodocşii - 14, greco-catolicii-8, etc), iar circumscripţiile electorale sunt organizate pe baza împărţirii administrative cu unele excepţii. Diferenţele faţă de sistemele de vot europene sau din alte democraţii, constau în aceea că dreptul de vot este neconfesional (votantul poate da votul său unui candidat de orice confesiune), dar şi multiplu (votantul poate vota câţi candidaţi doreşte, din lista circumscripţiei respective - cunoscut sub denumirea de sistemul de vot în bloc), votarea se face pe un singur formular de vot (tipărit sau redactat de votant).

[2] Mişcarea Hezbollah consideră însă că retragerea israeliană din Liban nu este totală, dacă nu include şi „Fermele Shebaa". Fermele Shebaa sunt situate la frontiera dintre Liban, Siria şi Israel. Israelul consideră că zona aparţine Siriei, însă a fost ocupată de statul evreu în 1967 împreună cu înălţimile Golan. Libanul şi Siria consideră Fermele Shebaa drept teritoriu libanez.

victime în rândul IDF şi de a lansa rachete în Israel în timpul conflictului din iulie 2006 s-a redus la organizarea detaliată şi complexă a ultimilor 6 ani, dar şi la depistarea de către Hezbollah a punctelor forte şi a celor vulnerabile şi a modului de exploatare a acestora în avantajul său.

Strategia Hezbollah a fost aceea de a-şi menține capacitatea de a produce victime în rândul IDF şi de a lansa rachete asupra Israelului, în pofida măsurilor luate de IDF.

Performanțele militare ale grupării Hezbollah pe parcursul conflictului din Liban au luat prin surprindere Israelul şi au modificat radical dinamica de-a lungul aşa numitei Linii Albastre, reprezentată de granița de sud a Libanului. Israelul a fost surprins de utilizarea de către Hezbollah a anumitor categorii de arme şi a unei strategii militare bine articulate. *Armata israeliană a subestimat Hezbollahul şi a ales o variantă greşită de purtare a războiului*, este de părere profesorul Berthold Meyer, care colaborează cu Fundația pentru Cercetarea Păcii şi a Conflictelor din Hessen (Germania) şi s-a ocupat intens de situația din Liban. Pentru organizația Hezbollah, avantajul a constat în faptul că a decis momentul declanşării conflictului şi a fost mai bine pregătită pentru acesta. Este surprinzător însă faptul că serviciul secret israelian Mossad a deținut informații atât de slabe în privința pregătirilor de război ale Hezbollahului. *„După retragerea din sudul Libanului, Mossadul nu a mai putut urmări ce face Hezbollahul acolo”*, afirmă Meyer.

Pentru Hezbollah, acest conflict a reprezentat începutul unei a treia etape în campania sa de două decenii desfăşurată împotriva Israelului, din sudul Libanului. Organizația şiită sprijinită de Iran se află într-o perioadă de tranziție, evaluând noua dinamică din zonă, care a afectat libertatea de mişcare de care se bucură *Rezistența Islamică (IR), ramura armată a grupării Hezbollah*, în regiunea de frontieră.[1]

Liderii militari ai grupării examinează consecințele conflictului cu Israelul şi plănuiesc o nouă abordare militară pentru ca IR să poate dispune, în continuare, de capacități militare relevante, aplanând solicitările interne şi internaționale în vederea dezarmării Hezbollah.

În cadrul conflictului cu Israelul, Hezbollah s-a folosit de nucleul infrastructurii sale militare, stabilit de-a lungul Liniei Albastre şi care cuprindea o rețea complexă şi amplă de buncăre sofisticate şi poziții de tragere, majoritatea localizate la 3-4 km de frontieră. Hezbollahul a asigurat faptul că fiecare rețea de buncăre deține suficiente arme, muniții, alimente, apă şi produse medicale. Detaliile acestei infrastructuri au fost subestimate de IDF.

După retragerea Israelului din Liban, în 2000, Hezbollah a creat o serie de zone de securitate de-a lungul Liniei Albastre, majoritatea în regiuni izolate, cu teren propice, în zone muntoase unde se puteau camufla trupele. Accesul în aceste zone este restricționat, mulți luptători ai grupării Hezbollah păzind punctele de acces.

Aceste zone au fost folosite pentru lansarea de atacuri pe parcursul recentului conflict cu Israelul, care a descoperit rețeaua de buncăre abia după încheierea armistițiului. Conform surselor israeliene, rețeaua de buncăre se afla la 40 de metri sub pământ şi se întindea pe o suprafață de 2 km, cuprinzând poziții de unde se puteau lansa atacuri, camere de control, tuneluri de legătură, facilități medicale, depozite de arme şi muniție, aparate de aer condiționat şi ventilație, băi şi dormitoare, putând adăposti un număr foarte mare de luptători, timp de câteva săptămâni, fără a fi nevoie de aprovizionare.

Rețeaua de buncăre a fost utilizată nu numai ca mijloc de protecție împotriva atacurilor aeriene şi ale artileriei, dar şi pentru a permite luptătorilor Hezbollah să continue să opereze în spatele liniilor inamice, în eventualitatea unei incursiuni a trupelor israeliene în Liban.

Depozite de arme şi muniție sunt răspândite în tot sudul Libanului, în peşteri sau chiar în locuințe. De asemenea, Hezbollah dispunea de platforme camuflate de unde putea lansa atacuri cu rachete, ceea ce indică o atenție foarte mare acordată detaliilor de către strategii Hezbollah. Unele dintre aceste platforme erau pneumatice, putând fi scoase la suprafață

[1] Publicația lunară *Jane's Intelligence Review*, octombrie 2006.

pentru lansarea de rachete şi apoi ascunse, din nou, sub pământ. Alte platforme erau montate pe maşini, permiţând în acelaşi timp deplasarea. De asemenea, pe lângă rachetele obişnuite şi cele cu rază lungă de acţiune, Hezbollah mai dispune şi de rachete anti-navale, lucru care a luat prin surprindere armata israeliană.

Aproximativ 4.000 de rachete au fost lansate asupra Israelului de IR în timpul războiului (probabil doar un sfert din totalul arsenalului cu rachete), majoritatea acestora fiind rachete Katiuşa cu o rază de acţiune de 12 până la 22 km. IR a folosit, de asemenea, rachete cu rază lungă de acţiune pentru prima dată. Acestea au inclus rachete siriene de 220 de mm. Fadjr-3, rachetă de 240 de mm. cu rază de acţiune de 43 de km, Fadjr-5, o rachetă de 333 de mm. cu rază de acţiune de 75 de km, şi Zelzal-2, o rachetă de 610 mm. cu rază de acţiune de 200 km.

Iranul a furnizat mişcării şiite rachete de tip Zelzal-2 cu o rază de 200 de kilometri, însă acestea nu sunt foarte precise, deoarece nu au un sistem de autoghidare. Rachetele de tip Zelzal-2, care pot lovi ţinte de dimensiuni importante, precum comunităţi sau oraşe, sunt echipate cu focoase explozive de până la 600 de kilograme. Rachetele reprezintă o versiune recentă a modelului Zelzal-1, pe care Iranul le-a prezentat iniţial în septembrie 2005, la o paradă militară în Tehran, împreună cu rachetele de tip Shihab-3. Rachetele Katiuşa utilizate de Hezbollah au o rază de 12 până la 22 de kilometri. Ulterior, gruparea a achiziţionat rachete iraniene Fajar-3 şi Fajar-5, având o rază de acţiune de 45, respectiv 75 de kilometri. Hezbollah nu a utilizat aceste rachete până la conflictul din 2006. Mişcarea mai deţine rachete siriene de 22 de milimetri cu o rază de acţiune de câteva zeci de kilometri. Israelul a aflat prima dată că gruparea libaneză şiită deţine rachete capabile să atingă Haifa cu trei luni înainte de retragerea armatei din Liban, în mai 2000. Comandantul serviciilor de informaţii militare a informat în 2004 că Hezbollah deţinea 13.000 de rachete, cea mai mare parte cu o rază de acţiune de 25 de kilometri, circa 500 cu o rază de acţiune de 45 -75 kilometri, şi câteva zeci cu rază de acţiune de 115 kilometri.

În timpul conflictului, IR a divizat sudul Libanului în câteva sectoare, fiecare cuprinzând între 12 şi 15 sate, fiecare sector fiind format, la rândul său, din 2-3 sate. Toate sectoarele menţineau legături strânse de comunicare atât între ele, cât şi cu comandamentul din Beirut, folosind dispozitive sofisticate de comunicaţii, prin fibră optică, care nu permit bruiajul sau interceptarea.

La nivel de sub-sector, luptătorii comunicau prin intermediul staţiilor „*Motorola*”, folosind un limbaj bazat pe denumiri locale şi pe cunoştinţe comune, care nu putea fi descifrat decât de localnici. Dacă era necesar, fiecare sector putea acţiona autonom.

În mare, forţele militare ale IR erau împărţite în două diviziuni, în sudul Libanului: prima era compusă din câteva sute de luptători cu experienţă, instruiţi şi disciplinaţi pentru luptele de gherilă, având vârste cuprinse între 20 şi 30 de ani. Aceştia erau desfăşuraţi în zona de graniţă, unde se afla reţeaua de buncăre, dar şi în alte locaţii din sudul Libanului, funcţionând în echipe de câte 15-20 de persoane, purtând uniformă militară. Aceştia lansau atacuri cu rachete de artilerie, rachete antitanc şi desfăşurau operaţiuni de spionaj. Echipele mai numeroase având între 50-100 de luptători au fost desfăşurate în oraşe mai mari, precum Bint Jbeil.

Potrivit estimărilor unui ofiţer din cadrul Forţelor Interimare ale ONU în Liban, aproximativ 800-1.000 de luptători IR au fost angajaţi împotriva IDF. Fiecărui luptător i s-a dat un număr de cod, iar aceştia comunicau prin intermediul walkie-talkie cu celelalte grupuri în două sau trei sate învecinate utilizând un cod simplu, dar eficient, bazat pe cunoştinţele locale şi personale. Legăturile de comunicaţii dintre luptători şi comandanţii militari importanţi au fost continue de-a lungul războiului.

A doua diviziune era compusă din unităţile de *„protecţie a satelor*”, formate din veterani, la fel de bine instruiţi ca şi forţele de gherilă. Aceştia însă nu erau membri permanenţi ai IR, ci locuiau în sate şi urmau să furnizeze valuri succesive de protecţie în cazul

unei invazii israeliene în teritoriu. Aceştia se bazau pe cunoaşterea perfectă a locurilor pentru a înfrunta inamicul. La fel de bine înarmați ca şi forțele de gherilă, aceştia nu purtau uniforme, fiind însă dotați cu mitraliere, grenade şi lansatoare de grenade, precum şi cu rachete antitanc.

Pe tot parcursul conflictului, Hezbollah-ul a dat dovadă de o foarte mare flexibilitate, disciplină şi rezistență, precum şi de curaj în fața trupelor inamice, ale căror tactici le studiase în amănunt, cunoscând toate punctele slabe ale adversarului. Pe de altă parte, Israelul a subestimat strategia şi puterea militară a Hezbollah, nestudiind strategia adversarului, ceea ce reprezintă un eşec major al serviciilor israeliene de informații, care ar fi trebuit să cunoască la perfecție evoluția Hezbollah, în contextul deselor zboruri efectuate de armata israeliană asupra teritoriului libanez.

În general, în cele 34 de zile de conflict, Hezbollahul a demonstrat capacități informaționale remarcabile, atât în culegerea de informații, cât şi în domeniul contraspionajului. Gruparea s-a concentrat pe îmbunătățirea culegerii de informații din surse umane din Israel prin recrutarea de agenți din interiorul țării, care pot obține informații importante. Iranul a fost, în mod considerabil, implicat în aceste acțiuni, furnizând resurse financiare şi tehnologie avansată pentru a îmbunătăți şansele de reuşită ale aliatului său în orice confruntare.

Dezvoltarea capacităților informaționale ale Hezbollahului demonstrează dorința acesteia de a imita capacitățile sofisticate ale Israelului. Newar a-Saheli, un important comandant al Hezbollah în sudul Beirutului a declarat: „*Încercăm să luptăm contra Israelului cu aceleaşi arme informaționale cu care aceştia luptă contra noastră. Încercăm să dezvoltăm metode de recunoaştere şi să înțelegem ce gândesc şi ce ar putea să facă*".

Conform generalului libanez de brigadă în retragere, Salim Abu Ismail: „*Dacă abilitățile militare ale Hezbollahului - în special, rachetele şi razele de acțiune ale acestora - nu au reprezentat un mister pentru israelieni, abilitățile sale din domeniul informațiilor au fost, cu siguranță, o adevărată surpriză pentru aceştia*".[1]

În plus, unitățile operaționale au fost restructurate, în ultimii ani, pentru a se spori compartimentarea organizației şi pentru a se diminua riscul infiltrării. Nivelul înalt de discreție din cadrul organizației a îngreunat capacitatea de infiltrare a Israelului în structurile interne ale Hezbollahului şi de recrutare a colaboratorilor apropiați comandanților şi liderilor grupării. „*Nivelul de discreție din interiorul Hezbollahului este mult mai ridicat decât în cadrul organizațiilor palestiniene*", a declarat un oficial din cadrul serviciilor de informații ale armatei israeliene (IDF). „*Acest lucru îngreunează şi mai mult activitatea serviciului israelian de informații de culegere de informații exacte referitoare la abilități, metode, instruire, armament şi intenții*."

Concluzii

Un raport al Departamentului de Stat al SUA a calificat organizația şiită sud libaneză Hezbollah drept cea mai eficientă organizație teroristă din lume în anul 2008. Deşi după războiul cu Israelul din iulie-august 2006, Hezbollah şi-a redus prezența militară în sudul Libanului, din punct de vedere tehnic organizația militantă islamistă rămâne deosebit de eficace.[2]

Hezbollah-ul continuă să reprezinte o entitate mult mai puternică decât însuşi statul libanez, cu o triplă dimensiune: politică, militară şi teroristă. Evoluția acestei organizații va depinde de mai mulți factori: de modul în care se va plasa pe scena politică libaneză, acolo unde este un actor politic deja consacrat ca membru al coaliției aflate la guvernare, de integrarea ei deplină în societatea multietnică şi multiconfesională libaneză, de desprinderea de sub tutela

[1] „Hezbollah & Israel: The Secret Battle", în publicația bilunară *Intelligence Online*, nr.530, 08.09.2006.

[2] Sergiu Klein, „Departamentul de Stat: Hezbollah, cea mai eficientă organizație teroristă", agenția de ştiri „Agerpres", 04.05.2009

statelor-sponsori, Iran şi Siria, prin acceptarea autorității instituțiilor statului libanez pe întregul teritoriu al Libanului şi prin depunerea armelor, ca primă şi obligatorie condiție pentru transformarea şi recunoaşterea ei ca organizație exclusiv politică.

Bibliografie selectivă

1. Friedman, George, „Israel, Palestine, Lebanon, Syria: Hopes Meet Reality", în *Geopolitical Weekly*, 20 mai 2008
2. Halevy, Efraim, Omul din umbră. În culisele crizei din Orientul Mijlociu împreună cu omul care a condus Mossadul, Editura RAO, Bucureşti, 2007
3. Jaber, Hala, Hezbollah. Născuți cu răzbunarea-n sânge, Editura Antet, Bucureşti, 1998
4. Kapeliouk, Amnon, „Importanța generalilor în politica israeliană", în publicația *Le Monde Diplomatique*, noiembrie 2007, ediția română.
5. Massoulie, Francois, Conflictele din Orientul Mijlociu, Colecția Secolul XX, Editura BIC ALL, Bucureşti, 2003
6. Roux, Jean-Paul, Istoria războiului dintre islam şi creştinătate (622-2007), Editura Artemis, Bucureşti, 2007
7. Solomovici, Teşu, Mossad, Şin-Bet, Aman. Istoria serviciilor secrete israeliene, Editura Teşu, 2006
8. Troncotă, Cristian, Blidaru, Horațiu, Careul de aşi. Serviciile secrete ale Marii Britanii, SUA, Rusiei, Israelului, Editura Elion, Bucureşti, 2004

DE LA SECURITATEA ENERGETICĂ, LA GUVERNARE DE NIVEL GLOBAL A ENERGIEI
FROM ENERGY SECURITY TO GLOBAL ENERGY GOVERNANCE

Slt. Iulia-Manuela Asandului
Statul Major al Forțelor Aeriene
Prof.univ.dr.ing.Marian Rizea
Profesor asociat, Universitatea „Petrol-Gaze" Ploieşti
Universitatea de Vest Timişoara
Conf.univ.dr.ec. Georgeta Asandului
Inspectoratul General de Aviație/MAI Bucuresti

Abstract: *Next millennium brought besides the globalization benefits a wide range of threats that exceed the national borders, representing a challenge but also an escalation of the potential risks, which meant that this issue be addressed to the international institutions. The struggle for energy resources in the contemporary world remains the main source of crises and conflicts, as long as demand increases faster than supply, and the major oil reserves are located in areas characterized by profound political-economic imbalances and instability.*

Under the term energy security requires not only strengthening state control actually even abolition of the energy market. The shortcomings highlighted throughout this debate are not caused by marketing; by contrast, the energy sector is to be found in areas where state control is often full. The whole debate on the battle for energy - now or in the past – represents nothing but the consequence of the governments' omnipresence and control of natural resources exploatation.

Keywords*: energy, energy resources, reserves*

1. Introducere

Securitatea energetică reprezintă un concept complex politic, tehnic, economic, comercial şi social. Ca o axiomă, securitatea energetică absolută nu există. Ea se poate realiza la un nivel de risc acceptabil, cu un cost acceptabil. Ca o definiție sintetică, securitatea energetică poate fi considerată drept asigurarea continuității în alimentarea cu energie, în diversele ei forme, cu respectarea unor condiții restrictive, pe un orizont de timp dat.

Actualele provocări ale securității energetice globale privesc următoarele aspecte:

- preț ridicat şi volatil al produselor energetice;
- accentuarea decalajului geografic între corelația surselor energetice şi utilizatori;
- creşterea cerințelor şi sporirea importurilor solicitate de consumatorii principali (SUA, Japonia, China, UE) care pot crea potențiale probleme strategice privind accesul la aceste resurse;
- investiții enorme, necesare pentru asigurarea întregului lanț energetic;
- nevoia de a asigura protecție mediului natural şi a lua măsurile necesare pentru prevenirea schimbărilor climatice;
- vulnerabilitatea infrastructurii critice energetice;
- instabilitate politică, dezastre naturale şi alte provocări.

Securitatea energetică a devenit unul dintre aspectele care definesc politica mondială a zilelor noastre. Diminuarea rezervelor low-cost de hidrocarburi, apariția şi creşterea spectaculoasă a noilor consumatori mari de energie precum China şi India şi sub spectrul fundamentalelor schimbări climatice evidențiază faptul că este necesară o reordonare la nivel

global a sistemului energetic existent**.** Această nouă ordonare aduce cu sine multe temeri şi preocupări. Din păcate, până în prezent, cele mai multe dezbateri politice asupra problemelor de securitate energetică sunt tratate cu un caracter destul de „miop". Dezbaterile politice din domeniul energiei sunt preponderent focalizate pe *securitatea aprovizionării*, sugerând că statele din întreaga lume sunt blocate într-o competiție privind accesul la resursele energetice esențiale, care oferă cheia prosperității şi puterea în stat.

Perspectiva câştigător-necâştigător în domeniul securității energetice nu este cu siguranță una nouă. Încă de la începutul secolului XX, când Marea Britanie a contribuit la deschiderea către Orientul Mijlociu prin creşterea producției de petrol, securitatea energetică a fost înțeleasă ca un exercițiu de intrigi şi scheme la nivel geopolitic. Această paradigmă există şi astăzi, definind la nivel analitic predicțiile politice.

Cu toate acestea, lumea s-a schimbat de când *Lupta Globală* pentru petrol a devenit tot mai dură. Piețele de energie sunt din ce în ce mai internaționalizate în natură; iar în cazul petrolului, ele sunt cu adevărat globale. Acestea sunt structurate printr-o largă varietate de actori diferiți, atât publici, cât şi privați. În plus față de guverne, companiile private, adică firmele internaționale de energie, instituțiile financiare şi alții, interacționează prin intermediul tranzacțiilor în cadrul pieței, având astfel consecințe la nivel energetic global. Însă, aceste tranzacții la nivelul pieței, nu apar într-un vid politic. Piețele internaționale şi naționale de energie, mai mult ca oricare alte piețe sunt încorporate în instituțiile care definesc regulile jocului. Politica şi puterea joacă un rol important în ceea ce priveşte modul de organizare a piețelor. Şi fiind dat rolul important jucat de energie în cadrul societăților moderne, atât la nivel de producție cât şi la nivel de consum, energia va fi întotdeauna politizată. Cu toate acestea, concentrarea asupra pieței şi instituțiilor care definesc structura acestora sau o concentrare la nivelul guvernării globale în domeniul energiei, deschide o altă perspectivă asupra securității energetice.

Cel mai important aspect îl reprezintă depăşirea *caracterului miop* al securității energetice, văzută ca un domeniu total determinat de jocurile de tip *zero-sum*. Mai degrabă, energia devine o arenă politică multidimensională, unde aşa cum Joseph Stanislaw nota acum câțiva ani: „Întrebarea este nu cine va pierde bătălia pentru acces, ci mai degrabă modul în care piața va putea satisface nevoile divergente ale jucătorilor individuali şi va încuraja cooperarea, lucru ce a devenit frecvent în ultimii ani."

2. Piețe şi instituții: O perspectivă de guvernare a energiei la nivel global

O abordare a guvernării bazată pe securitatea energetică este fondată pe ideea că o explorare a potențialelor şi limitelor de soluții de energie presupune o cooperare aprofundată şi o înțelegere din partea diferiților actori şi instituții, că aceasta este forma de astăzi a piețelor mondiale de energie. În contrast cu abordările predominante geopolitice în domeniu, o altă perspectivă de guvernare este bazată pe încercarea de a amâna securitatea energetică concepută ca o *cutie neagră*. În centrul acestei abordări stă recunoaşterea faptului că petrolul, gazul şi înlocuitorii lor din surse regenerabile trebuie să fie considerate produse de bază. Chiar dacă ele sunt adesea foarte politizate, explorarea, comercializarea şi consumul acestor produse este predominant organizată de actorii din sectorul privat care interacționează unul cu altul prin intermediul operațiunilor de piață. Altfel spus, nu există state specializate pentru forare, cumpărare, vânzare de petrol şi gaze naturale şi nici companii, chiar dacă nu toate dintre ele sunt pe deplin proprietate privată; nu există guverne care să decidă cu privire la alocarea de capital, tehnologie şi forță de muncă, ci există în primul rând piața. În cazul petrolului, aceste piețe sunt cu adevărat globale; în cazul gazelor naturale, acestea rămân regionale, dar cu un caracter internațional.

Pieţele şi interacţiunile de bază de pe piaţă sunt, totuşi, structurate de instituţii, care pot exercita stimulente sau constrângeri asupra actorilor de pe aceasta. În acest fel, pieţele de energie se aseamănă cu orice altă piaţă. Instituţiile de structurare a pieţelor de energie sunt cu siguranţă foarte politizate, în sensul că acestea sunt create de guverne la nivel naţional şi internaţional. Cu alte cuvinte, o abordare guvernamentală este departe de a neglija rolul statului şi a guvernului în gestionarea problematicii energetice. Dimpotrivă, rolul statelor este crucial în a determina dacă energia este furnizată de piaţă în cantităţi necesare şi la preţuri accesibile; dacă investiţia este sigură prin urmare şi capitalul alocat este utilizat eficient; şi dacă modificările mediului precum emisiile de gaze cu efect de seră sunt în aşa fel gestionate încât preţurile să facă tranziţia către o economie cu emisii scăzute de carbon care pot fi gestionate cu uşurinţă. Acesta este de fapt un punct de vedere în cazul în care o perspectivă de guvernare tradiţionalistă a energiei şi geopolitica lor se intersectează cu adevărat.

Instituţii existe în cadrul pieţelor energetice – În primul rând, există instituţii care consiliază eşecurile pieţei. Un exemplu standard este Agenţia Internaţională pentru Energie (AIE). Aceasta reprezintă mecanismul de intervenţie la urgenţe în cazul unui preţ şocant, gestionează normele privind volumele obligatorii a rezervelor de petrol strategice (SPR) ale ţărilor membre AIE, stabilind reguli comune cu privire la modul de gestionare a acestora, dacă este necesar. Pe piaţa gazelor naturale, mecanismele cu privire la riscurile de aprovizionare pe termen scurt sunt cu siguranţă mult mai complicate şi costisitoare. În plus, natura regionalizată a pieţei solicită abordarea problemei în mod paşnic, nu pe o cale de atac a acesteia: ar fi un şoc la nivel european stabilirea nivelului de stocare a gazului şi a interconexiunilor. Ambele permit consumatorilor europeni stabilirea unei cantităţi tampon în cazul unei disfuncţionalităţi în aprovizionare, datorată, de exemplu, unei dispute între Ucraina şi Rusia privind furnizarea de gaze. Acestea ar permite, totodată, pieţelor de gaze naturale să devină *mai lichide în timp* absorbind Gazul Natural Lichefiat (GNL) importat din alte regiuni ale lumii, favorizând astfel concurenţa gaz-gaz.

În continuare, instituţiile au fost proiectate să practice costuri de tranzacţie mai mici decât a jucătorilor implicaţi pe piaţă. Piaţa mondială de petrol, de exemplu, este caracterizată, în general, de netransparenţă, acest lucru cuprinzând şi lipsa de date fiabile. Ca o consecinţă, participanţii la piaţă acţionează sub influenţa unor informaţii incomplete, ceea ce a dus, de exemplu, în anul 2008, la majorarea preţului petrolului, fapt demonstrat de prezenţa speculaţiilor. AIE şi OPEC au efectuat un exerciţiu de colectare a datelor care vizează abordarea acestei probleme. Un alt exemplu a fost, în ultima vreme iniţiativa Joint Oil Data Initiative (JODI), care are mare potenţial în a face pieţele petroliere mai transparente şi datele mai fiabile. Toate aceste mecanisme şi iniţiative au aceleaşi obiective centrale: reducerea informaţiilor asimetrice şi scăderea costurilor tranzacţiilor. Instituţiile din acest domeniu există pentru a stabili norme şi standarde pentru schimburile de pe piaţa energiei. Acestea includ Organizaţia Mondială a Comerţului (OMC), diferite organisme de comerţ regionale, cum ar fi NAFTA sau Tratatul privind Carta Energiei (TCE), care gestionează dimensionarea contractelor, precum şi acordurile comerciale bilaterale de investiţii care au un impact asupra energiei. Toate acestea, într-o mai mare sau mai mică măsură, stipulează normele de comerţ şi investiţiile în domeniul energiei şi serviciilor, atât pentru piaţa combustibililor fosili, precum şi pentru gestionarea biocombustibililor de pe piaţă. Astfel de cadre de stabilire a unor reguli includ, de asemenea, sisteme de gestionare pentru reglementarea emisiilor de gaze cu efect de seră la nivel global în cadrul procesului UNFCCC şi la nivel regional (cum este în UE sistemul de comercializare a emisiilor – ETS). Acestea chiar cuprind standarde de urgenţă, cum ar fi Principiile Santiago 2008 pentru comportamentul investiţiilor în fonduri suverane (FSI), care sunt adesea alimentate de veniturile din alte resurse. În toate aceste cazuri, petrolul, gazele şi biocombustibilii rămân mărfuri care sunt tranzacţionate pe pieţe, iar acţiunile publice întregesc şi completează aceste pieţe. Este de reţinut faptul, că nu toate

mecanismele şi instituțiile funcționează bine, nici nu formează un cadru instituțional, coerent şi cuprinzător. De fapt, sistemul actual de guvernare a energiei la nivel global, seamănă mai degrabă cu un mozaic de mecanisme de guvernare, caracterizate prin suprapuneri semnificative, dar şi de lacune considerabile.

În acelaşi context putem aborda problematica acordurilor regionale, a comerțului bilateral şi a tratatelor de investiții, care riscă să fie, parțial, în contradicție unele cu celelalte; instituțiile concepute a spori nivelul de acoperire informațională doar pentru o anumită parte din întreaga gamă de tranzacții de pe piața de energie; mecanismele de regularizare a şocurilor de aprovizionare, aceste zone tampon vor duce la eliminarea actorilor cheie; şi reglementările comerciale globale arată că bioetanolul este o consecință a bunelor practici agricole, ceea ce îl face un combustibil strategic, acesta fiind cheia subiectului unor politici protecționiste ale SUA şi UE privind formarea unei piețe globale de biocombustibili.

Cu toate acestea, la nivel global există mecanisme de guvernare energetică şi acestea gestionează interacțiunea structurală în rândul actorilor implicați în finanțare, extragere, prelucrare, comercializare şi schimbul de bunuri de energie la scară internațională. Adoptarea unei guvernări de perspectivă bazată pe energie la nivel global este de anvergură, aceasta fără a lua în calcul implicațiile analitice. În timp ce abordările privind securitatea sunt tot mai dificile datorită apariției unor noi țări asiatice pe piața consumatorilor, rolul puternic al companiilor petroliere naționale a reînviat naționalismul fiind considerate o resursă de amenințare la adresa securității pentru consumatorii din vest. Ca o perspectivă de guvernare ar fi o provocare tendința ca la nivel mondial piețele să funcționeze eficient. Din acest unghi, creşterea din China, de exemplu, nu mai provoacă neapărat hegemonia în SUA, iar domeniului energetic la nivel mondial iar fi necesară mai degrabă o adaptare la complexitatea existentă pe piețele internaționale de petrol pentru a se potrivi cu *noii grei* din societatea de consum. Mai mult, o asemenea perspectivă permite trecerea de la strategiile câştigător-necâştigător la o modalitate de a gândi în termeni de câştigător-câştigător. Pentru a utiliza aceiaşi metaforă ca şi înainte: găzduirea noilor veniți din Asia cere o schimbare în regulile jocului pentru a se asigura că piețele continuă să funcționează bine, cu toți noii veniți. Şi, în final o astfel de perspectivă a guvernării indică unități diferite de analiză cum ar fi jucătorii reali de pe piețele mondiale de petrol şi gaze, care nu sunt în mod necesar state sau companii private deținute de stat, sau instituții financiare de petrol, sau actorii de pe piață-intermediari, comercianții şi autoritățile de reglementare. Cu alte cuvinte, o abordare a guvernării deschide cutiile negre şi solicită ca jucătorii ce acționează în jocul pieței de energie, să spună ce interese au şi modul în care încearcă să-şi maximizeze profitul.

3. Implicațiile politice: Consolidarea Pieței şi a Instituțiilor

Guvernarea se concentrează asupra piețelor de energie la nivel mondial, de asemenea, pe dezbaterile asupra schimbărilor radicale apărute în politică în ceea ce priveşte securitatea energetică. În loc să se concentreze pe geopolitică şi pe puterea în stat, se accentuează rolul piețelor şi instituțiilor, precum şi modul în care acestea pot fi consolidate pentru a promova strategii câştigător-câştigător pe piețele mondiale de energie. Recenta discuție cu privire la strategia Chinei în domeniul petrolului ilustrează un punct de vedere semnificativ de agresiv demonstrând posibilitatea acesteia în cumpărare de active, în ultimii ani acesta fiind un motiv destul de îngrijorător. Alți consumatori, în special europenii şi americanii văd aceste incursiuni ale Chinei în țările producătoare ca o amenințare la adresa securității aprovizionării lor. Analiştii conjugă această paradigmă geopolitică, sugerând ca de obicei că acesta este un răspuns adecvat la provocarea Chinei care vrea să contrabalanseze aceste eforturi. Cu toate acestea, dintr-un anumit unghi al guvernării, acordurile bilaterale care au lovit Petrochina din Africa, Asia Centrală sau oriunde nu constituie o problemă de bază. Petrolul introdus în flux

fie sfârşeşte prin a fi vândut pe piaţa mondială sau transportat înapoi în China, generând astfel o presiune în ceea ce priveşte cererea mondială. Adevărata problemă este că acest petrol nu se mai face *vizibil*. Astfel, revenirea în acordurile bilaterale adaugă o problemă de transparenţă predominantă pe piaţă, care a ajuns să fie dominată de companii de stat. Aceste companii sunt adesea guvernate în mod opac şi nu sunt obligate să prezinte un raport trimestrial privind tranzacţiile de bază. Ca o consecinţă, informaţiile disponibile privind alimentarea cu efective este restrânsă şi transparenţa pieţei suferă, iar cel care deschide cutia pentru speculaţii beneficiază de volatilitate. Politicile care abordează această problemă trebuie să se concentreze pe mecanismele de îmbunătăţire a informaţiilor aflate pe piaţă. În plus, naţionalismul în ceea ce priveşte resursele tinde să fie privit ca o tentativă din partea ţării titularului de rezervă pentru a exercita presiuni asupra naţiunilor dependente de import prin producţia de combustibili fosili. Dintr-o perspectivă de guvernare, adevărata provocare constă în întrebarea dacă semnalele trase asupra preţului sunt traduse în mod eficient de o aprovizionare ajustată în ţările aflate în curs de consolidare şi de aderare la statutul de resurse de extracţie. Acest principiu a fost pus în mod diferit, dar nu se face nici o diferenţă între un stat sau o societate privată de extracţie de ţiţei, atâta timp cât ele fac parte din lanţul global aprovizionare-cerere. Cu toate acestea, ea nu face nici o diferenţă dacă taxa pe profit răspunde la schimbările de pe piaţă într-o rapidă şi eficientă manieră. Aceasta înseamnă o rampă pentru investiţii în cazul creşterii preţurilor şi scăderii producţiei, fapt ce duce la mobilizare de competenţe tehnologice, expertiză şi resurse financiare pentru a explora şi de a găsi noi domenii. Aici, companiile de stat, de multe ori sunt acuzate că pe agendele lor politice nu sunt ţinute din scurt şi la scară suficient de mare posibilităţile de adaptare la schimbările de pe piaţa internaţională, acest lucru făcându-se cu un decalaj mare de timp. Politicile abordează această problemă, concentrându-se asupra mecanismelor care întăresc furnizarea către consumatori şi către alţi participanţi ai pieţei cu informaţii fiabile privind nivelurile planificate şi volumele de investiţii prognozate în ţările producătoare importante. Aceste politici încearcă să comunice producătorilor alegerile energetice pe termen lung ale consumatorilor, pentru ca aceştia să poată pune la punct un plan de investiţii şi o strategie în caz de epuizare. În cele din urmă, apariţia de noi consumatori în Asia este adesea descrisă ca o ameninţare la adresa importatorilor occidentali, reducând cota acestora la rezerva de energie globală. Dintr-o perspectivă de guvernare această problemă nu duce la creşterea riscului de eşec al pieţei.

Având în vedere că nou-veniţii nu sunt integraţi în mecanismele AIE de intervenţie în situaţii de urgenţă, aceştia au început să construiască propriul lor SPRs având în vedere că instrumentele existente pentru atenuarea riscurilor de preţ devin ineficiente în caz de aprovizionare şoc. Un astfel de şoc nu-i va afecta doar pe europeni, dar mai ales ţările în curs de dezvoltare, aşa cum economiile lor tind să aibă o creştere mai mare a consumului de energie, aceştia folosind mai mult petrol pentru a produce o singură unitate de PIB. Politicile care vizează atenuarea riscurilor legate de eşecul pieţei ar trebuie să integreze consumatorii în cadrele existente, de atenuare a situaţiilor de urgenţă, precum şi să alinieze politicile media la SPR.

4. O nouă Agendă de cercetare

O metodă de abordare a guvernării pentru energie la nivel global nu urmăreşte să înlocuiască nivelul de securitate al abordării informaţiei, ci mai degrabă să o completeze. Un cadru de administrare la nivel analitic este mai puternic, fapt subliniat şi de rezultatele imperioase obţinute la un proiect de cercetare Global Energy Governance (Goldthau şi Witte, 2009); terminat acum doi ani, acesta permite analiştilor generarea unor rezultate şi recomandări politice clare. Totuşi, în ciuda activităţii desfăşurate, aceste rezultate sunt neconcludente şi necesită continuarea cercetărilor. Agenda este vastă, dar există câteva

probleme care necesită o atenție specială. În primul rând, datorită faptului că instituțiile relaționează greu la nivel înalt este important de a înțelege în ce condiții aceste instituții pot colabora.

Exemple precum IEA, OPEC până la Agenția Internațională a Energiei Regenerabile (IRENA), împreună cu diverse scheme de comercializare de hidrocarburi par să sugereze că, instituțiile din domeniul energetic s-au format ca răspuns la un anumit moment de criză. În scopul de a merge dincolo de recomandările politice şi pentru a favoriza punerea în aplicare a dinamicii politico-economice care stă la baza apariției unor noi reguli şi instituții în domeniul energiei trebuie să fie în continuare înțeles că lecțiile utile pot fi, fără îndoială, învățate din recentele majorări de prețuri şoc de petrol şi contra-şoc.

În al doilea rând, dinamica reformei cere mai multe analize. Instituțiile care reglementează la nivel mondial energia sunt toate statice şi necesită în mod constant adaptarea la un mediu global aflat în continuă schimbare. Întrebările apărute în acest context, privesc condițiile în care instituțiile de energie se adaptează, modul în care logica internă determină căile de reformă instituțională, crearea unui set de instrumente la nivel conceptual, cum ar fi o nouă economie instituțională, care să prevadă şi să explice schimbările instituționale în energie la nivel mondial. În al treilea rând, după cum s-a subliniat, există la nivel mondial o arenă energetică de guvernare, caracterizată printr-un mozaic al suprapunerilor şi uneori de reguli şi instituții concurente. Cercetările viitoare vor trebui să determine în mai mare detaliu, unde şi cum diferite forumuri instituționale colaborează, modul în care acestea concurează şi ce implicații are acest lucru pentru eficiența şi eficacitatea guvernării energiei la nivel global. În cele din urmă, şi dincolo de tradiționala sferă de analiză a politicii energetice, este imperativ aprofundarea analizei implicațiilor reformei instituționale în agenda de dezvoltare la nivel mondial. Majoritatea obiectivelor în domeniul energiei apar în ajutor şi în dezvoltare, acestea promovând un sistem energetic mai durabil în utilizare, reducerea consumurilor energetice sau transformarea acestei bogății-resursă în creştere economică adevărată, toate necesitând o evaluare a normelor existente a jocului energetic la nivel mondial.

Aceasta cuprinde aspecte cum ar fi guvernarea resurselor sau a potențialelor beneficii economice de utilizare a biocombustibililor pentru dezvoltarea țărilor; de asemenea, se referă la sărăcia energetică şi necesitatea de a utiliza energia spre un viitor cu emisii reduse de carbon pentru a stabili un curs de dezvoltare în ceea ce priveşte durabilitatea aprovizionării cu energie şi utilizarea eficientă. Aici mai este necesară o abordare care să cuprindă înțelegerea pe deplin a nevoilor țărilor în curs de dezvoltare atunci când vine vorba de stabilirea unor norme pentru comerț, investiții şi reglementarea în domeniul energiei la nivel mondial. De asemenea, această abordare, are în vedere stimulentele necesare pentru a încuraja diseminarea cunoştințelor şi a tehnologiei, în special pentru a sprijini țările în curs de dezvoltare în eforturile lor de promovare a resurselor cu emisii scăzute de carbon şi elaborarea unei agende globale de politici publice.

5. Strategia energetică a României

Politica energetică a României este privită tot mai mult ca o problematică interdisciplinară care interacționează cu alte domenii: comerț, mediu, climă, politici sociale şi, nu în ultimul rând, cu securitatea națională.

Strategia energetică a României pentru perioada 2007-2020 a fost aprobată prin Hotărârea de Guvern nr. 1069/2007 şi publicată în Monitorul Oficial nr. 781 din 19 noiembrie 2007. Realizarea ei s-a făcut în concordanță cu Noua Politică Energetică a Uniunii Europene, lansată în luna ianuarie 2007 şi aprobată de Consiliul Europei în luna martie 2007.

Obiectivul general al strategiei sectorului energetic îl constituie satisfacerea necesarului de energie atât în prezent, cât şi pe termen mediu si lung, la un preț cât mai scăzut,

adecvat unei economii moderne de piață şi unui standard de viață civilizat, în condiții de calitate, siguranță în alimentare, cu respectarea principiilor dezvoltării durabile.

Strategia prevede trei obiective strategice: dezvoltare durabilă, competitivitate, securitatea aprovizionării cu energie.

Pentru îndeplinirea obiectivelor prioritare, Strategia energetică a României prevede adoptarea următoarelor tipuri de măsuri:

- *generale*, valabile pentru toate subsectoarele energetice (minier, producere, transport, distribuție şi înmagazinare a gazelor naturale şi produse petroliere, precum şi producere, transport şi distribuție a energiei electrice şi termice);
- *specifice domeniilor*: protecția mediului, eficiența energetică, restructurare/privatizare şi accesarea Fondurilor structurale;
- *măsuri specifice fiecărui subsector*.

La trei ani de la adoptarea Strategiei *energetice a României pentru perioada 2007-2020*, cu referire la *securitatea energetică*, s-au cristalizat următoarele teme în dezbatere:

- necesitatea revizuirii strategiei politicilor energetice, prin axarea acesteia pe securitatea aprovizionării cu energie;
- reducerea dependenței României față de importurile de resurse energetice, iar, în cazul gazului natural, reducerea dependenței de un furnizor unic şi diversificarea surselor de aprovizionare – cu luarea în considerare a criteriilor de *accesibilitate* şi de *disponibilitate*;
- menținerea unui mix echilibrat în privința structurii balanței energetice;
- interconectarea sistemului electroenergetic național cu cele ale celorlalte țări europene, pentru evitarea riscului întreruperii în alimentarea cu energie;
- acordarea unei atenții deosebite momentului în care se iau decizii în privința sistemului energetic național, având în vedere inerția acestuia (intervalul de timp între decizie şi realizarea practică fiind de aproximativ 4-20 de ani);
- stimularea investițiilor în sectorul energetic în scopul modernizării şi eficientizării acestuia (în toate sectoarele de consum pierderile energetice sunt deosebit de ridicate, şi anume de 30-35%!!!) şi, în acelaşi context, urmărirea reducerii impactului negativ asupra mediului;
- crearea unui cadru instituțional propriu pentru sectorul energetic.

6. În loc de concluzii: Decalog strategic energetic

- piața globală are nevoie de resurse energetice;
- dacă nu există stabilitate, nu există piață;
- nu există dezvoltare economică, nu există nici stabilitate;
- fără resurse, nu avem dezvoltare;
- fără infrastructură, nu avem nici resurse;
- nu există bani, nu există infrastructură;
- nu există reguli, nu există bani;
- nu există securitate, nu există reguli;
- nu există strategie, nu există securitate;
- nu există strategie energetică, nu există strategie.

Bibliografie:

[1] Goldthau A., Witte J.M. – *Global Energy Governance: The New Rules of the Game*, Global Public Policy Institute, ianuarie, 2010.

[2] Neguț S.; Leca A.; Papatulică M.; Vlad L.B.; Neacşu M.C. – *Orientări privind securitatea energetică a României.* Proiect SPOS 2008 – Studii de strategie şi politici, Institutul European din România, Bucureşti 2008.
[3] Rizea M.; Rizea E. – *Petrol, Dezvoltare şi (In)securitate*, ediția a II-a, Editura SIPG, Bucureşti, 2008.
[4] Rizea M.; Petrescu S.; Şandru I. – *Securitatea energetică la Marea Neagră – cheia (in)stabilității europene*, Editura ANI, 2008.
[5] Hlihor C. – *Politica de securitate în mediul internațional contemporan: domeniul energetic*, Editura Institutul European, Iaşi, 2008.
[6] Roberts P. – *Sfârşitul petrolului, în pragul unui dezastru*, Editura Litera Internațională, Bucureşti, 2008.
[7] Cutler R.M. – *Noul concept de securitate energetică prin cooperare*. Oil, Gas & Energy Law Intelligence, **5**(4), octombrie, 2007.
[8] Băhnăreanu C. – *Resurse energetice şi mediul de securitate la începutul secolului XXI*, Editura Universității Naționale de Apărare „Carol I", Bucureşti, 2006.
[9] Strategia energetică a României pentru perioada 2007-2020.
[10] www.energie-verde.ro

TERORISMUL, FORMĂ DE LUPTĂ ARMATĂ ASIMETRICĂ?
TERRORISM, AN ASYMMETRICAL FORM OF BATTLE?

drd. Teodor Popa
Inspectoratul Județean de Jandarmi Alba

Abstract:
In the future, the conflicts will probably last a short period of time, in which the forces involved will be relatively reduced and a direct contact will be avoided. They will aim at fighting against the small groups of terrorists, most often fanatics, who will not hesitate to use any kind of weapons, the newest technology or, in the first instance, they will use well-prepared fighters, disposed to the supreme sacrifice.
Regarding the terrorist menace, in order to respond adequately, there must be understood the need of resources, from educational to military ones and this should happen

Cuvinte cheie: *fenomen terorist, asimetrie, războiul terorist, război împotriva terorismului, război asimetric.*

Documentar, asimetria există de sute de ani, în ştiința militară occidentală termenul fiind utilizat de mai bine de două decenii. Instituții importante, precum Institutul de Studii Strategice din Washington sau revista Joint Force Quarterly, de asemenea din SUA, au abordat şi au publicat studii şi ample articole pe această temă. În publicații oficiale ale Departamentului Apărării al SUA, conceptul de asimetrie este menționat şi explicat începând din ultimul deceniu al secolului trecut, ca de exemplu în Joint Doctrine Encyclopedia din 1997, Doctrine for Joint Operations (Joint Pub 3- 0) din 1995, sau mai recent Joint Vision 2020 apărută în anul 2000. În Europa conceptul de „asimetrie" – sub această denumire – este mai puțin vehiculat; totuşi, în studii ale Fundației pentru Cercetări Strategice, ale Centrului European pentru Studierea Conflictelor (FRS) sau ale Centrului Beaumarchais pentru Cercetări Internaționale, toate din Franța, el se regăseşte sub diferite aspecte.[1]

Pentru înțelegerea acestui concept pornim de la semnificația generală a termenului simetrie despre care în Dicționarul Explicativ al Limbii Române, publicat de Academia Română în 1998, se arată la pagina 988, că prin simetrie se înțelege „proprietatea unui ansamblu spațial de a fi alcătuit din regularități; proporționalitate, corespondență, armonie între părțile unui tot, între elementele unui ansamblu; corespondență exactă (ca formă, poziție, etc.) între părțile (opuse) ale unui tot". Abordând dicționarul american Webster's New World Dictionary, publicat în 1995 de Simon & Schuster Inc., New York, la pagina 598 se arată că prin simetrie se înțelege „corespondența părților opuse în ceea ce priveşte mărimea, forma şi poziția", iar în dicționarul francez Nouveau Petit Larousse, ediția 1972, la pagina 992, simetria este definită ca fiind „corespondența poziției, formei, măsurii în raport cu un ax, între elementele unui ansamblu sau între mai multe ansambluri".

Observăm explicațiile paralele şi cu aceeaşi substanță între dicționarele generale, respectiv conferind aceeaşi semnificație termenului. Pe cale de consecință, prin asimetrie se înțelege inversul simetriei în cadrul aceleiaşi corespondențe. Din punctul de vedere al înțelesul militar al asimetriei, în Joint Doctrine Encyclopedia (Enciclopedia Doctrinei Întrunite Inter-categorii de Forțe), termenul "asimetric" este explicat mai pe larg. „Un sistem întrunit între categorii de forțe îşi manifestă puterea într-un atac asimetric, amenințând inamicul dintr-o multitudine de direcții, cu o mare varietate de sisteme de armament".

[1] Gl.lt.dr.E.Bădălan şi Gl.Bg.dr. T Frunzeti - Asimetria şi idiosincrasia în acțiunile militare, C.T.E.A., Bucureşti, 2004, pg.13

Interacțiunea categoriilor de forțe ale trupelor proprii la acțiunile inamicului constituie o modalitate, militară, prin care comandantul forțelor întrunite realizează concentrarea forțelor așa cum consideră la un moment și într-o situație dată. Trebuie menționat că funcție de de acțiunile desfășurate, Forțele întrunite desfășoară atât acțiuni simetrice, cât și asimetrice pentru a valorifica avantajele forțelor proprii și punctele slabe ale inamicului, pentru a menține mobilitatea și libertatea de acțiune în viitor. Întreaga istoria evidențiază letalitatea ridicată a operațiilor asimetrice și marea sensibilitate creată de o asemenea amenințare. Aproape întotdeauna acțiunile asimetrice au putut și pot crea un avantaj decisiv când se valorifică și surprinderea cu forțele care exercită acțiunea.

De reliefat faptul că acțiunile asimetrice ating eficacitatea maximă atunci când sunt desfășurate nu împotriva adversarului pregătit pentru luptă, ci împotriva acelora care se află în așteptare, deplasare, se mobilizează sau sunt în refacere. Iată că în acest fel, forțele vor căuta toate ocaziile pentru a acționa asimetric, împotriva unui inamic care oferă vulnerabilitatea maximă. Exemplificăm prin atacurile aeriene împotriva forțelor terestre aflate în deplasare care încercau să-și întărească dispozitivul din Normandia în vara anului 1944, atacurile navale împotriva transporturilor de trupe executate de SUA împotriva întăririlor japoneze în Insula Guadalcanal în al doilea război mondial etc.

Se poate observa că asimetria produce efecte doar dacă poate genera surprinderea adversarului ea fiind una dintre modalitățile principale de obținere a surprinderii, la toate nivelurile acțiunilor militare: strategic, operativ și tactic. Nefiind considerată de nici o doctrină oficială drept principiu al luptei armate, surprinderea este considerată astfel. De menționat că nici Glosarul NATO de termeni și definiții, AAP-6(U), ediția 1997, nu face referiri la termenul de „asimetrie".

Steven Metz și Douglas V. Johnson II, de la Institutul de Studii Strategice, specialiști americani care au dezvoltat conceptul de „asimetrie în acțiunile militare" menționează că „în domeniul militar și în cel al securității naționale, prin asimetrie se înțelege a acționa, a organiza și a gândi în mod diferit decât oponenții, pentru a fi în măsură să se obțină efectele maxime din avantajele proprii, a exploata slăbiciunile adversarilor, a cuceri inițiativa și a obține o mai mare libertate de acțiune. Asimetria poate fi politico-strategică, militaro-strategică, de nivel operativ sau o combinație a acestora. Ea poate presupune utilizarea unor diferite metode, tehnologii, valori, organizații, perspective temporale sau a unor combinații ale acestora. Ea poate fi realizată pe termen scurt sau lung, poate fi deliberată sau din întâmplare. Poate fi discretă ori urmărită în completarea unor abordări simetrice. Poate avea dimensiuni atât psihologice, cât și fizice". Iată deci că a surprinde prin gândire și execuție, a avea capacitate de anticipare și creație au fost și vor fi condiții ale obținerii victoriei.

Cu totul asimetric este însă războiul împotriva terorismului, care a debutat cu atacurile teroriste de la 11 septembrie 2001 din SUA, de la New York și Washington. În acest conflict, o organizație teroristă, poate cea mai virulentă dar și printre cele mai bine organizată se opune întregii ordinii mondiale, organizată pe principii și norme ignorând și chiar respingând toate valorile democrației. Vorbim despre organizația Al-Qaeda, întemeiată de Osama Ben Laden cu scopul inițial de a lupta împotriva forțelor militare sovietice ce ocupau Afganistanul, alimentată logistic de islamiști fundamentaliști potenți din punct de vedere financiar, și care ulterior retragerii sovietice au pornit un adevărat război împotriva occidentului, în condițiile retragerii sprijinului SUA, dușman declarat al acțiunilor lipsite de orice umanitarism al organizației. De+a lungul anilor, Al-Qaeda se face vinovată de multe atentate teroriste împotriva militarilor și civililor americani și a unor obiective militare și civile americane de pe toate continentele.

Atacurile sunt nediscriminatorii, vizând atât militari cât și civili neînarmați, însă spre deosebire de alte organizații ce urmăresc ca prin activități teroriste să îndeplinească anumite obiective politice sau, și mai simplu, să-și elibereze colegii aflați în închisoare sau să

primească o răscumpărare substanțială, organizația Al-Qaeda nu are de făcut nici un fel de „târg” şi nu acceptă nici o negociere. Ceea ce urmăreşte este distrugerea unei civilizații (cea occidentală), considerată ostilă perceptelor islamului, de aici rezultând necesitatea de a fi eliminată. Mijloacele utilizate de terorişti sunt cu totul asimetrice, începând de la cele mai simple încărcături explozive aflate în autovehicule conduse de şoferi sinucigaşi (ca de exemplu la Dirhan în Arabia Saudită în 1991) şi terminând cu avioane civile deturnate şi folosite, de asemenea, în atacuri sinucigaşe, cu pasageri cu tot, ca în atacurile de la 11 septembrie 2001, când din patru avioane deturnate, trei şi-au atins țintele).[1]

Asimetria există ca o constantă a conflictelor armate de-a lungul istoriei. Asimetria singură nu explică în suficientă măsură modalitățile concrete în care se manifestă fiecare conflict militar în parte. Ea este o proprietate cu caracter de repetabilitate sau de constanță, în majoritatea conflictelor, dar nu spune totul despre intimitatea derulării acestora.[2]

De aici rezultă o concluzie foarte importantă pentru specialiştii în analiză politică şi pentru planificatorii strategici: „ fiecare război, fiecare conflict armat are elemente specifice, de irepetabilitate, care-i conferă o fizionomie proprie, total diferită de conflictele precedente şi de cele următoare”.[3] Specificitatea se corelează cu progresul tehnologic care a revoluționat era actuală a armamentului şi tehnicii militare,eră care a condus şi determinat o altă abordare în modul de ducere a războiului.

După terminarea Războiului Rece şi a unei perioade de aproape cinci decenii marcată de multe confruntări directe, iată că ne aflăm în fața unui nou tip de amenințare, respectiv războiul sau conflictul asimetric.

Vorbind despre conflicte avem imaginea unei stări de neînțelegere, dezacord sau ciocniri de interese antagonice între părți adverse, în general nonviolente, ele putând degenera în acțiuni violente şi chiar în război.

Specialiştii în domeniu apreciază că apariția şi dezvoltarea conflictelor este determinată de trecerea peste anumite limite coroborată cu incapacitatea celor în cauză de a face față unor presiuni de stare, intrarea într-un sector gnoseologic cu spor semnificativ al potențialului de anticipare şi răspuns la situațiile-limită. Pe cale de consecință, abordând logic acest aspect, premisele ar trebui să conducă la diminuarea sau chiar eliminarea tensiunilor, al dezechilibrelor critice şi mai ales a celor care pot degenera într-un mod periculos.

Conflictul ca moment de incertitudine, de dezechilibru-limită, în evoluția unor manifestări a diferitelor tipuri de relații, subzistă ca un inevitabil proces legic, dar modalitățile de soluționare nu trebuie să devină violente sau preponderent violente, ci dimpotrivă.

Asimetria ca manifestare a luptei evolutive există dintotdeauna ca o manifestare legică şi nu ca o invenție neapărat.

„Agresivitatea este, după Konrad Lorenz, aşa-zisul rău care, în realitate, acționează pentru binele speciei. Ulterior apariției studiului său, s-au constata t fenomene care contraziceau această concepție. Agresivitatea intergrupală, adeseori distructivă, sau comportamentul infanticid observat la clanurile de lei şi în grupul unor maimuțe a ridicat un semn de întrebare referitor la explicarea funcției adaptative a comportamentului agresiv”.

Războiul, chiar şi asimetric, ca formă limită de soluționare a conflictului, în mod firesc nu trebuie să reprezinte o necesitate sau prioritate. Este puțin probabil însă ca războiul să dispară ca posibilitate şi fenomen social.

Viitorul ne poate oferi încă forme ale războiului clasic (militar) în variante modernizate, înalt tehnologizate, ieşite din tiparele cunoscute, însă o predicție vis-a-vis de cum va arăta acesta este greu de. „În războiul asimetric, fiecare dintre adversari apelează la

[1] Gl.lt.dr.E.Bădălan şi Gl.Bg.dr. T Frunzeti - Asimetria şi idiosincrasia în acțiunile militare, C.T.E.A., București, 2004, pg.21
[2] idem, pg.22
[3] idem, pg.23

mijloace diferite, la nivelul său, fără să caute să rivalizeze cu celălalt şi, la urma urmei, evitând confruntarea faţă în faţă”[1].

În ciuda viziunilor cu privire la unele caracteristici conflictelor (războaielor) viitorului, tendinţele ne conduc spre asimetrie.

Ultimele conflicte ne-a demonstrat că părţile adverse s-au aflat tot mai puţin într-o relaţie de simetrie, până la sfârşit manifestându-se disoluţia acesteia şi transformare într-una asimetrică. Studiile şi istoria ne arată că între adversari au existat întotdeauna diferenţieri.

De aici rezultă o concluzie foarte importantă pentru specialiştii respectiv că fiecare conflict armat are elemente specifice, de irepetabilitate, care-i conferă o fizionomie proprie, parţial sau chiar total diferită de cele precedente şi pe cale de consecinţă de cele următoare.

Pentru a denumi acest caracter de irepetabilitate şi de specificitate propriu războiului modern termenul cel mai potrivit este cel de idiosincrasie[2] având în vedere manifestarea idiosincratică o acceptăm ca fiind momentul sau forma paroxistică a confruntării asimetrice.[3]

Atât asimetria cât şi idiosincrasia sunt trăsături caracteristice rezultate din acţiunile acelei părţi implicate în război care dispune de mai multă imaginaţie şi iniţiativă, are o gândire creatoare şi vizionară, sau de ce nu avangardistă.. Toate aceste trăsături nu sunt altceva decât rezultatul activităţii umane şi chiar al experienţei pozitive militare. Trebuie înţeles faptul că totul este în continuă mişcare, adaptare, pe fond creativ-inventiv.

Important este că asimetria a decis întotdeauna de partea cui este victoria. Este tot mai greu de conceput că simetria cu concordanţa conceptelor şi planurilor de acţiune, proporţionalitate de toate formele,poate să asigure o victorie în luptă, cu scopuri propuse de războiul asimetric.

Compensarea superiorităţii sau realizarea acesteia faţă de adversar a fost în atenţia conducătorilor din totdeauna.

„Victoria poate fi creată” – spunea Sun Tzî, cu o jumătate de mileniu î.e.n., în lucrarea „Arta războiului”… „Întreaga artă a războiului se bazează pe înşelătorie. De aceea, dacă eşti capabil, simulează incapacitatea; dacă eşti activ, simulează pasivitatea. Dacă eşti aproape, fă să se creadă că eşti departe şi dacă eşti departe fă să se creadă că eşti aproape. Momeşte inamicul pentru a-l prinde în capcană; simulează neorânduiala şi loveşte-l; evită-l acolo unde este puternic. Fă să i se pară că eşti în situaţie de inferioritate şi încurajează-l la înfumurare. Nu-l slăbi nici o clipă, hărţuieşte-l. Atacă-l când şi acolo unde nu este pregătit; acţionează când el nu se aşteaptă la aşa ceva.”[4]

Teoreticianul militar englez B.H.Liddell Hart, inspirat Sun Tzî, apreciază şi recomandă acţiunile indirecte în abordările strategice militare, în rezolvările conflictelor/războaielor asimetrice ale vremurilor noastre. Astfel, el aduce în actualitate o parte a elementelor de artă a războiului recomandate de către Sun Tzî, afirmând ca „cea mai înţeleaptă strategie este să-l cunoşti şi să eviţi punctele tari ale inamicului şi să-i exploatezi slăbiciunile acestuia.

Şi în baza acestor concepte, armata americană şi cu precădere Forţele Aeriene, a depăşit conceptul de strategie indirectă, opusă celui de confruntare frontală, elaborând un altfel de concept, respectiv cel denumit „război asimetric”. Acesta trebuie înţeles ca şi capacitate conferită de tehnologie, de echipamente şi proceduri, care pot oferi posibilitatea de a duce acţiuni precise într-un punct vulnerabil, ales într-un dispozitiv advers pus în inferioritate prin superioritatea calitativă.

---

[1] Jacquest Isnard, Le Monde, 28.09.2001, analyse *La guere asimetrique entre les terroristes et les Etats –Unis.*

[2] Dicţionar Explicativ al Limbii Române – reacţie proprie caracteristică a unor indivizi

[3] Gl.lt.dr.E.Bădălan şi Gl.Bg.dr. T Frunzeti - Asimetria şi idiosincrasia în acţiunile militare, C.T.E.A., Bucureşti, 2004, pg.23

[4] Sun Tzî, *Arta războiului*, Ed. Militară, Bucureşti, 1976, p.24, 33

Războiul asimetric nu trebuie confundat cu înfruntarea dintre țările dezvoltate şi țările sărace, nici cu „războiul zero morți". El trebuie înțeles ca un atu asigurat de tehnologie şi efectul garantat de surprindere. Conflictul/războiul asimetric a existat, iată, de milenii, el aparent se prezintă ca fiind ceva nou, deosebirea fiind dată cel mai probabil de către tehnologizarea de vârf.

Definindu-l într-un mod simplu, războiul (conflictul) asimetric este, un mijloc prin care o forță inferioară, nu întotdeauna, caută să obțină avantaje față de un adversar mai puternic(numeros) sau acela prin care o armată superioară încearcă să obțină rapid victoria, fără pierderi sau cu pierderi cât mai mici. mai evidențiază conflictul prin care se caută evitarea impactului direct, contracararea sau compensarea superiorității de orice natură a acestuia, cu centrul de greutate pe avantajele oferite de slăbiciuni.

Este de menționat că anul 1995, în Doctrina Întrunită a Armatei americane au fost făcute primele referiri oficiale asupra conceptului de asimetrie a conflictelor. Tot în acest sens, în Strategia Militară Națională a SUA au fost făcute mențiuni şi despre domeniile legate de războiul asimetric printre altele fiind terorismul, amenințările cu folosirea armelor de nimicire în masă, războiul informațional, toate acestea fiind arătate ca amenințări asimetrice.

Concretizând conceptul, prima mare dovadă aplicabilitate a conflictelor/războaielor asimetrice s-a evidențiat în primul război din Golf, de atunci încoace punându-se serios întrebarea potențialii adversari se vor confrunta cu marile puteri în condițiile războiului clasic, convențional sau vor adopta şi ei modalități de reacție atipice.

Actualitatea confirmă că viitoarele conflicte determină adversarii să caute şi să pună în aplicare modalități asimetrice de răspuns atacuri asupra sistemelor electronice şi informatice de importanță strategică şi operațională, folosirea altor categorii de arme şi mijloace de luptă letale, terorismul de toate nuanțele, precum şi alte tipuri de amenințări. Pe cale de consecință, activitatea de cercetare științifică în domeniul asimetriei conflictelor/războaielor viitorului a luat amploare, exemplu elocvent fiind studiul „Abordări asimetrice ale războiului", studiu ce a fost publicat în 1999, în revista Joint Strategic Review.

Mai este de menționat că aplicațiile asimetriei urmăresc printre altele şi un impact psihologic major, o confuzie, stări care să-i afecteze adversarului inițiativa, şi să-i paralizeze acțiunile. Ceea ce este foarte important, din punctul de vedere al neutralizării acțiunilor asimetrice, este stabilirea momentului în care acestea for fi inițiate, însă acesta este foarte greu de determinat, cercetările stabilind că cel mai probabil timpii şi locurile pot fi determinate prin acțiuni informative.

Istoria a demonstrat că din cele mai vechi timpuri conducătorii s-au străduit să adopte tactici care să surprindă adversarul. Crearea unei anumite asimetrii voite şi controlate în zona conflictualității a reprezentat şi reprezintă un obiectiv de mare anvergură pentru toate componentele artei militare.[1]

În spațiul confruntării armate, privit din unghiuri diferite, important este de a crea sau evita disproporțiile. Este ceea ce în termeni de specialitate se numeşte „rapoarte de forțe". Actualmente disproporțiile sunt atât de mari, mai ales din punct de vedere calitativ, încât este greu ca predictibilitatea să fie un atu în luarea deciziilor.

Tendința în conflictul armat este ieşirea din simetrie pentru realizarea superiorității. În condițiile tehnologiei de vârf s-a ajuns la o vizibilă disproporționalitate calitativă, coroborată disproporționalitatea cantitativă , astfel că o confruntare directă este tot mai greu de preconizat. Ideea este ca la forțe puține să ai o putere mare, să fii cât mai fluid şi mai eficient în spațiul luptei, fără a apela la confruntarea directă.

O altă condiție a reuşitei este devansarea inamicului din toate punctele de vedere (tehnologic, operațional), punându-l astfel în inferioritate şi ineficiență.

---

[1] Dr. G. Alexandrescu şi Dr. Gh. Văduva, *Terorismul ca formă a acțiunilor asimetrice*, Impact Strategic nr.2/2007, pg.89

Războiul devine din ce în ce mai mult o afacere sau o parte dintr-o imensă afacere, adică un instrument al unei forțe politice şi economice, pumnul care amenință, impune sau avertizează. Acesta a fost şi, probabil, încă mai este raționamentul care conduce la investiții semnificative în programe militare, în crearea de noi arme, care de care mai sofisticate, mai precise şi mai costisitoare.[1]

Războiul terorist şi războiul împotriva terorismului sunt tipuri reprezentative pentru războaiele asimetrice. Ambele sunt războaie, conflicte armate, manifestate în spațiul criminalității, au cursuri imprevizibile, de la acțiuni de mare amploare (vezi bombardarea Afganistanului considerat spațiu pentru baze teroriste), la gherila irakiană sau la acțiunile sinucigaşe ale palestinienilor şi fundamentaliştilor islamici.

Ducerea războiul terorist şi a războiului împotriva terorismului solicită importante resurse de toate tipurile şi vor conduce la noi tipuri de acțiuni, care mai de care imprevizibile. În condițiile coalizării actuale a lumii pentru lupta împotriva terorismului se naşte întrebarea dacă vor fi atacate rădăcinile acestuia, cele care au produs şi mențin fenomenul.

Atacurile teroriste sunt întotdeauna acțiuni asimetrice, constituindu-se în atacuri inițiate sau riposte complexe, foarte temeinic calculate, planificate, demult renunțându-se la improvizații.

Teroriştii atacă omul, adică ființa umană şi instituțiile sale. Dar, prin aceasta, atacă de fapt, statul. Sunt vizate îndeosebi infrastructurile critice, de transport şi comunicații şi cele ale serviciilor publice legate de sistemele de securitate şi de forțele respective, pentru realizarea unor scopuri directe, în spațiul de confruntare, de descurajare şi de inducere a fricii, sau indirecte, în sensul creării condițiilor necesare proliferării economiei subterane şi realizării unor interese financiare ilegale. Ori, astfel de obiective nu pot fi atinse decât prin erodarea autorității statului şi instituțiilor de protecție şi securitate a cetățeanului, proprietății şi legii şi realizarea unui control direct sau indirect, prin toate mijloacele posibile – de la terorism la corupție - , a unor zone-cheie, ce sunt sabotate, prăduite şi folosite în scopuri ilegale şi periculoase. [2]

Asistăm la existența a două mari poluri; unul care concentrează politicile, doctrinele şi strategiile care fundamentează războiul bazat pe rețea, războiul preemptiv şi războiul preventiv, tehnologii iar unul care adoptă strategii de ripostă, cu mijloace mult diminuate calitativ, procurate de regulă ilegal, în condițiile identificării şi valorificării al maxim a vulnerabilităților adversarului. Se mai adaugă motivația puternică, crezul, îndoctrinarea şi mentalitatea neînțeleasă de lumea civilizată, circumscrisă omului cu valori moştenite, cultivate şi inoculate, omul capabil de sacrificiul suprem.

Acestea sunt premisele unei confruntări de tip asimetric, care induce nesiguranță, neliniște, violență, Într-un cuvânt, terorism.

Acest gen de confruntare asimetrică devine foarte periculos, tocmai datorită mijloacelor diversificate şi răspândite acestora în toate mediile de la cele terestre la cele cibernetice.

Războiul terorist, ca războiului bazat pe rețea, a creat disproporționalitate şi asimetrie chiar datorită faptului că nu s-au găsit răspunsuri adecvate la astfel de provocări.

Răspunsurile ar trebui să fie şi ele asimetrice. În condițiile realizării unor alianțe, de urmărire a unor poziții geostrategice avantajoase, cu acces la resurse şi la piețe, forțele ostile modernizării de regulă se întăresc, se reorganizează, se extind şi caută noi forme de acțiune, reprezentativ pentru acestea fiind fenomenul terorist.

La 1 iunie 2002, George W. Bush prezenta, la West Point, noua strategie americană de securitate din acea vreme. Preşedintele american a precizat, că politica de îndiguire şi descurajare din perioada Războiului Rece se încheiase. Atacurile teroriste de la 11 septembrie

[1] idem, pg.89
[2] idem, pg.90

2001 au făcut ca pagina aceasta a îngrădirii şi descurajării să fie întoarsă definitiv, întrucât apăruse o nouă ameninţare, de natură cu totul diferită, iar aceasta necesita un răspuns adecvat, adică un altfel de răspuns. Era o schimbare fundamentală de paradigmă politică şi strategică: de la îndiguire la extindere, de la respingere la coaliţie strategică împotriva unei ameninţări profunde: terorismul. A fost declarat cu acel prilej, Războiul împotriva Terorismului.[1]

Iată că după opt ani de atacare a reţelelor teroriste s-a diminuat pericolul atacurilor repetate ale acestora, dar pericolul este pe departe înlăturat. SUA au reuşit să îndepărteze semnificativ atentatele de tip terorist de vastul lor teritoriu, eficienţa măsurilor luate a fost remarcabilă, dar poate cu prea mari costuri şi ăngrădiri.

Atacuri asimetrice au continuat cu atentatele de la Madrid, Istambul, Beslan, Londra etc, războiul împotriva terorismului a înregistrat primele sale victorii, dar şi suficiente victime. Lupta pe fronturile antiteroriste, se pare că nu are eficienţa scontată, armatele cu organizarea, dotarea şi instruirea lor clasică, nu sunt foarte eficiente, deci se impune o altă abordare.

Se impune tot mai acut transformarea armatelor în structuri suple, capabile să acţioneze în orice situaţie strategică şi să reacţioneze eficient la toată gama de ameninţări specifice acestui început de mileniu, probabil în module capabile să facă faţă războiului de reţea.

Actualmente, formele de război şi modurile de acţiune pot fi extrem de diferite, dar au acelaşi scop - obţinerea efectului strategic scontat

Astăzi, a devenit foarte important pentru armată să înţeleagă legăturile şi interdependenţele dintre strategie, artă operativă şi tactică. Experienţa acumulată în ultimii ani ne-a demonstrat că, în cadrul războiului dus împotriva terorismului, acţiunile desfăşurate la nivel de subunitate sau echipă pot genera efecte strategice. În acest fel, luptătorul s-a apropiat de planificatorul strategic şi implicit, de politician. De când efectele tactice au consecinţe politice, instruirea subunităţilor şi chiar a individului conţine cerinţe politice. [2]

Datorită diverselor forme de manifestare ale terorismului acesta nu are limite. Se poate considera că terorismul, însumat la scară planetară, reprezintă un adevărat război – războiul mileniului – dus prin toate mijloacele posibile.

Războiul terorist şi războiul împotriva terorismului necesită în condiţiile actuale, cu certitudine tot mai multe forţe, noi mijloace şi mai ales tipuri de acţiuni. Toate, nu vor determina decât fragmentarea entităţii sau dimpotrivă la unificarea acestora, chiar dacă acestea se vor realiza în pofida dorinţei inverse a altora. De aici, o întrebare de mare actualitate: se va coaliza, oare, lumea împotriva fenomenului terorist sau va continua să lupte, prin mijloacele de care dispune, împotriva terorismului şi, în acelaşi timp, să producă terorism?[3]

Oricum, atât timp cât prăpastia dintre bogaţi şi săraci se adânceşte , resursele şi pieţele constituie un motiv puternic pentru soluţii mai mult sau mai puţin de eleganţă a luptei economice, lumea va continua să fie conflictuală. Revenind la obiectivele atacurilor teroriste, unul dintre acestea este şi rămâne discreditarea şi erodarea puterii statului democratic precum şi a ş instituţiilor sale. Astfel, un stat poate rămâne neputincios în faţa unor asemenea atacuri neputându-şi proteja populaţia, infrastructurile şi valorile. Din aceste considerente, pe termen lung, astfel de efecte pot fi deosebit de grave.

Acţiunile asimetrice sunt riposte complexe, cu efecte pe termen lung.Mai mult decât atât, aceste riposte pot atrage aversiunea, chiar a societăţilor din ţările care le poartă, mai ales când rezultatele sunt relative.

---

[1] idem, pg.91
[2] idem,pg.92
[3] dr. Gheorghe Văduva – Războiul asimetric şi noua fizionomie a conflictualităţii armate, Ed.UNAP, Bucureşti, 2007, pg.13

În concluzie, vorbind despre conflicte avem imaginea unei stări de neînțelegere, dezacord sau ciocniri de interese antagonice între părți adverse, în general nonviolente, ele putând degenera în acțiuni violente şi chiar în război.

Conflictul ca moment de incertitudine, de dezechilibru-limită, în evoluția unor manifestări a diferitelor tipuri de relații, subzistă ca un inevitabil proces legic, dar modalitățile de soluționare nu trebuie să devină violente sau preponderent violente, ci dimpotrivă.

Asimetria ca manifestare a luptei evolutive există dintotdeauna ca o manifestare legică şi nu ca o invenție neapărat.

Războiul, chiar şi asimetric, ca formă limită de soluționare a conflictului, în mod firesc nu trebuie să reprezinte o necesitate sau prioritate. Este puțin probabil însă ca războiul să dispară ca posibilitate şi fenomen social.

Viitorul ne poate oferi încă forme ale războiului clasic (militar) în variante modernizate, înalt tehnologizate, ieşite din tiparele cunoscute, însă o predicție vis-a-vis de cum va arăta acesta este greu de.

Asimetria a decis întotdeauna de partea cui este victoria. Este tot mai greu de conceput că simetria cu concordanța conceptelor şi planurilor de acțiune, proporționalitate de toate formele,poate să asigure o victorie în luptă, cu scopuri propuse de războiul asimetric.

Războiul asimetric nu trebuie confundat cu înfruntarea dintre țările dezvoltate şi țările sărace, nici cu „războiul zero morți". El trebuie înțeles ca un atu asigurat de tehnologie şi efectul garantat de surprindere. Conflictul/războiul asimetric a existat, iată, de milenii, el aparent se prezintă ca fiind ceva nou, deosebirea fiind dată cel mai probabil de către tehnologizarea de vârf.

Actualitatea confirmă că viitoarele conflicte determină adversarii să caute şi să pună în aplicare modalități asimetrice de răspuns atacuri asupra sistemelor electronice şi informatice de importanță strategică şi operațională, folosirea altor categorii de arme şi mijloace de luptă letale, terorismul de toate nuanțele, precum şi alte tipuri de amenințări.

Terorismul, ca domeniu special al războiului asimetric dar şi ca motiv serios de îngrijorare, este şi rămâne o problemă transfrontalieră capitală, determinat fiind de motivații etnice, religioase, naționaliste, separatiste, politice etc. Aşa cum este el cunoscut, perceput şi totodată după modul previzionar, rămâne principala formă de acțiune asimetrică.

Viitorul, cel mai probabil, pe lângă terorism, se vor manifesta, războaie locale, insurgențe, capturarea de ostatici şi operații de eliberare a acestora, conflicte de intensitate redusă, lupte de guerilă. şi operații diverse care vor necesita tactici, echipamente, efective şi instruiri cu mult diferite de cele convenționale.

Conflictele viitorului vor fi probabil cele de scurtă durată, în care vor fi angajate forțe reduse, se va evita contactul frontal, acestea vor viza combaterea diverselor grupuri mici de teroriști fanatici, care nu se vor da înapoi de la utilizarea inclusiv a armelor de distrugere în masă, tehnologii avansate sau, vor angrena luptători pregătiți în tabere speciale, oricând dispuşi la acte suicidale.

Războiul asimetric poate confrunta de o parte înalta tehnologie, tehnologia informației, politicile, doctrinele şi strategiile care fundamentează războiul bazat pe rețea, războiul preemptiv, războiul preventiv (considerat ilegal), lovirea centrelor vitale ale inamicului, realizarea de alianțe şi coaliții, controlul pieților şi resurselor, dar nu oricum, ci creând un mediu propice pentru aceasta, iar de cealaltă parte se află politicile, doctrinele şi strategiile de ripostă adecvată, pronunțat stratagemică, cu mijloacele la dispoziție sau care pot fi procurate, folosind la maximum vulnerabilitățile societății înalt tehnologizate şi pe cele care pot fi create sau induse.

Referitor la războiul asimetric, în opinia dr. Gheorghe Văduva, acesta pare a fi un război al umbrelor. Viitoarele confruntări se vor derula, mai degrabă sub semnul emoțiilor, percepțiilor decât sub cel al elaborării şi punerii în operă a unor strategii sofisticate.

Conflictele asimetrice constau, în principal, în aceea că protagoniştii au logici şi modalităţi diferite de a înţelege, trata şi folosi războiul sau conflictul. Natura asimetriei se află, de fapt, în logica ei.[1]

Pentru a se răspunde de o manieră adecvată ameninţării teroriste este nevoie de mijloace civile, educaţionale, economice, sociale, politice dar şi militare, deoarece teroriştii sunt tot oameni, cu nevoi, trebuinţe, până la urma urmei sunt un produs al unui sistem, sistem aflat în criză. Deocamdată, după aproape 8 ani de luptă împotriva terorismului, este greu de estimat cât din scopul propus a fost atins.

În viitor, conflictele vor fi, cel mai probabil, cele de scurtă durată, coflicte în care forţele angajate vor fi relativ reduse şi se va evita un contact frontal. Acestea vor viza combaterea grupurilor mici de terorişti, cel mai adesea fanatici, care nu se vor da înapoi de la utilizarea oricărei arme, a unor tehnologii de ultimă oră sau, vor avea ca vârf de lance a acţiunilor luptători foarte bine pregătiţi, dispuşi chiar la actul de sacrificiu suprem.

Sub aspectul ameninţării teroriste, pentru a se răspunde adecvat, trebuie să se înţeleagă nevoia de mijloace, de la cele educaţionale până la cele militare şi aceasta cu atât mai mult cu cât ultimul deceniu a demonstrat că lupta împotriva acestui flagel este departe de a-şi fi atins scopul.

Războiul viitorului va fi cel marcat de variante moderne ale celui clasic, după alte tipare, variante de umbră, de manieră a evita contactul „la vedere”.

Bibliografie:

1. Dr. G. Alexandrescu şi Dr. Gh. Văduva, *Terorismul ca formă a acţiunilor asimetrice*, Impact Strategic nr.2/2007
2. Gl.lt.dr.E.Bădălan şi Gl.Bg.dr. T Frunzeti - Asimetria şi idiosincrasia în acţiunile militare, C.T.E.A., Bucureşti, 2004
3. Dr. Gheorghe Văduva – Războiul asimetric şi noua fizionomie a conflictualităţii armate, Ed.UNAP, Bucureşti, 2007
4. Jacquest Isnard, Le Monde, 28.09.2001, analyse *La guere asimetrique entre les terroristes et les Etats –Unis*
5. Sun Tzî, *Arta războiului*, Ed. Militară, Bucureşti, 1976
6. Doctrine for Joint Operations (Joint Pub 3- 0), ediţia 1995,
7. Joint Doctrine Encyclopedia, ediţia1997
8. Joint Vision ediţia 2020
9. Dicţionar Explicativ al Limbii Române
10. Webster’s New World Dictionary
11. Nouveau Petit Larousse, ediţia 1972

[1] Dr. Gheorghe Văduva – Războiul asimetric şi noua fizionomie a conflictualităţii armate, Ed.UNAP, Bucureşti, 2007, pg.40

REFORMA SECTORULUI DE SECURITATE NAȚIONALĂ A REPUBLICII MOLDOVA: ASPECTE ALE CONTROLULUI CIVIL ASUPRA FORȚELOR ARMATE

THE NATIONAL SECURITY SECTOR REFORM OF THE REPUBLIC OF MOLDOVA: ASPECTS CONCERNING THE CIVIL CONTROL OVER MILITARY FORCES

Drd.Vitalie Varzari
Institutul Integrare Europeană și Științe Politice a
Academiei de Științe a Moldovei

Abstract:

The above article is investigating the paths of communications and interaction between civil society and army in the Republic of Moldova. It is thus assumed that in a democratic society the army cannot function without citizens' support. Consequently, civil society forms human potential and contribute directly to creating the necessary material resources of the armed forces. Citizens support the armed forces position in society, and the army, in turn, demonstrates, conducts, and assures the security of the citizens.

The author of the article suggests that in order Moldovan army and intelligence meet the commitments of, it should be identified channels of communication with civil society and to inform it about the efforts made by the body of military personnel, members of the Defence Ministry should actively participate in regular discussions with the company on issues regarding civil security and national defense.

Keyterms: *Civil society, civil control, national security, army, democratic control*

Securitatea a fost dintotdeauna o funcție-cheie a statului, pe motiv că este vizată, în primul rînd, însăşi supraviețuirea acestuia, dar şi datorită faptului că cetățenii se bazează pe capacitatea şi împuternicirile lui de a oferi securitate. Pentru a îndeplini funcția de asigurare a securității, statul exercită monopol asupra violenței legitime prin intermediul diferitor grupuri armate, în principal, prin armată şi poliție (alte forțe de securitate internă, cum ar fi grupurile de jandarmerie şi paramilitare), plus prin serviciile de informații, iar, mai recent, şi prin cele militare private. Pentru ca astfel de forțe să funcționeze în conformitate cu necesitățile şi interesele societății, paradigma liberal-democrată susține că ele trebuie să fie sub controlul democratic al societății civile. Aceasta este esența însăşi a democrației aplicată în sectorul de securitate. Or, dacă există o ruptură între societate şi armată, persistă riscul ca forțele armate să devieze de la mandatul lor de origine, care presupune protejarea națiunii, a cetățenilor şi a intereselor lor.

Istoria atestă situații cînd forțele armate au fost utilizate pentru a implementa politici nepopulare, intervenind astfel pe plan intern în sugrumarea protestelor democratice din partea anumitor grupuri sociale (etnice, rasiale etc.). În anumite cazuri, în interiorul forțelor armate se identifică o percepție de securitate şi apărare care ar putea fi destul de diferită de cea a cetățenilor, de aceea este foarte important ca forțele armate să fie controlate şi monitorizate de membri ai societății care nu sunt militari, fapt ce ar oferi o siguranță că armata funcționează în urmărirea intereselor societății. Este vorba de civili – persoane care nu sunt membri ai forțelor armate. O astfel de delimitare, destul de simplă, permite să se facă o distincție clară între membrii forțelor armate şi toți ceilalți atunci cînd se aduce în discuție procesul de luare a deciziilor. În acest sens, liderii politici şi părțile interesate, fie ei membri ai executivului, administrației sau de parlament, trebuie să fie civili. În acest sens, aşa cum afirmă experții în domeniul militar, deciziile referitoare la conflictele armate şi la diversele amenințări la adresa securității naționale, care reprezintă problemele cele mai importante cu care o societate se

confruntă, într-o democrație, sunt adoptate de către reprezentanții poporului – Președinție, Parlament, Guvern – care acționează în numele său[1].

Termenul *societate civilă* este utilizat pe scară largă, devenind destul de popular şi în analiza politică, şi în media. Cu toate acestea, este adesea folosit – cel puțin în dezbaterea publică – fără a se defini în mod clar, iar interpretările lui se rezumă, de multe ori, doar la sesizarea unei accepții mai înguste a conceptului mai general de „societate”[2]. Studiile de specialitate atestă un număr mai mult decît impunător de definiții ale termenului de societate civilă, unele chiar contradictorii. Vom alege, prin urmare, una adecvată problematicii pe care o studiem. Definiția pe care o preluăm *infra* a fost formulată, în mod special, cu privire la relevanța societății civile în domeniul apărării şi al sectorului de securitate: „Societate civilă se referă la grupările asociative de voluntariat dintr-o societate şi constituie exprimarea publică a interesului, priorităților, nemulțumirilor şi valorilor pe care aceste asociații se bazează”[3]. Societatea civilă are capacitatea şi trebuie să dețină un rol important, chiar dacă de multe ori indirect, în procesele de reglementare, supraveghere şi control al structurilor de securitate de stat. Expertiza civilă în domeniul securității este larg recunoscută ca element vital în controlul democratic al forțelor armate şi al structurilor de securitate, prin intermediul capacităților sale de monitorizare, de cercetare, recomandare şi dezvoltare a politicilor.

Organizațiile non-guvernamentale (ONG-urile), precum şi alte elemente ale societății civile, reprezintă centre în care se dezvoltă cea mai mare parte a expertizei în domeniul securității. Organizațiile societății civile, deosebit de relevante pentru apărare şi problemele de siguranță, includ: departamente universitare, grupuri privind drepturile omului şi libertățile civile, grupuri pacifiste, precum şi alte grupuri de interese, actori mass-media etc. Responsabilitatea societății civile este esențială în construirea expertizei civile şi a capacităților de a evalua în mod independent deciziile guvernamentale şi de a analiza sau influența prin dezbateri publice domeniul de apărare şi securitate. Aceasta constituie însă numai o parte a ecuației pe care o reprezintă *relația stat – societate civilă*. Este mai mult decît important să se înțeleagă rolul statului în încurajarea şi facilitarea societății civile pentru angajarea ei în domeniul apărării şi al afacerilor de securitate. Care este natura raportului dintre ONG-uri şi stat: parteneriat de cooperare sau relație adversari *versus* oponenți?

În țările membre ale UE controlul civil asupra armatei a devenit o doctrină din cadrul științelor militare şi a celor politice ce plasează responsabilitatea finală pentru luarea unei decizii strategice a țării în mîinile conducerii politice, mai degrabă decît în cele ale unor ofițeri militari. Mai mult, există şi numeroase *think-thank*-uri europene care îşi concentrează întreaga activitatea asupra problematicii militare şi de securitate şi care reprezintă viziunea cetățeanului asupra proceselor de luare a deciziilor în domeniile vizate. Astfel, controlul civil asupra forțelor armate se execută la *două niveluri* – la cel al decidenților politici implicați în procesul de luare a deciziilor privind apărarea şi securitatea şi la cel al societății civile, al experților independenți care urmăresc, evaluează, analizează şi propun recomandări în procesul de luare a deciziilor şi formare a politicilor statale în domeniul securității.

În acest aspect, cazul țărilor în curs de dezvoltare este unul cu o conotație specială. În condițiile în care în sistemul sovietic deciziile politice, şi de multe ori cele economice, erau influențate de viziunea şi doctrina militară a Kremlinului, nu se punea problema relației dintre societate şi militari în elaborarea şi implementarea politicilor militare. Din acest considerent

[1] Mureşan M., Duțu P. Societatea civilă – actor nonstatal major. București: Editura Universității Naționale de Apărare „Carol I”, 2006, p. 128.

[2] Flückiger S. Armed forces, civil society and democratic control: concepts and challenges, February 2008 International Peace Bureau, Geneva, Switzerland // http://www.ipb.org/i/pdf-files/Armed_Forces_Civil_Society_and_Democratic_ Control_ S.Fluckiger.pdf (citat 03.01.2010).

[3] Caparini M., Fluri Ph. Mapping Civil Society in Defence and Security Affairs: An Agenda for Research // http://www.dcaf.ch/civsoc/proj_mapping.pdf (citat 03.01.2010).

în țările ex-sovietice, chiar şi după prăbuşirea URSS, relația civili–militari şi controlul civil asupra forțelor militare nu au fost studiate în mod corespunzător, aspectele în cauză ale securității naționale nefiind onorate cu atenția pe care o merită. În plus, aceste țări nu au experiența şi tradițiile de control civil asupra forțelor militare, iar mecanismul de control civil asupra forțelor militare nu a fost instituționalizat.

Situația este similară şi pentru Republica Moldova, unde, totuşi, se pot remarca unele remanieri în sens pozitiv. Astfel, dacă înainte de anul 1989 armata era un organism închis şi puțin transparent, în pr ezent marea majoritate a problemelor cu care ea se confruntă, cu excepția celor cu specific deosebit, sunt cunoscute de societate şi dezbătute de reprezentanții organizațiilor neguvernamentale, urmărindu-se stabilirea unui climat de încredere reciprocă între sectorul militar şi societatea civilă.

Aceeaşi tendință pozitivă este atestată şi la nivel legislativ. Astfel, de exemplu, în *Legea Republicii Moldova cu privire la apărarea națională* se menționează că în cazul numirii în funcția de ministru al apărării a unei persoane civile, şeful Marelui Stat Major al Armatei Naționale devine concomitent şi comandantul Armatei Naționale[1], iar în *Hotărîrea Parlamentului Republicii Moldova cu privire la aprobarea Concepției reformei militare* un accent important este pus pe asigurarea ştiințifică a apărării naționale, prin constituirea şi dezvoltarea unei baze ştiințifico-teoretice militare proprii. Mai mult, se evidențiază că în scopul asigurării ştiințifice a apărării naționale se impune crearea unor structuri ştiințifice permanente sau provizorii pentru investigații pe probleme concrete, care vor uni eforturile teoreticienilor şi practicienilor, al civililor şi militarilor într-un sistem unitar[2]. O altă problemă abordată în prezenta *Hotărîre* este cea a controlului democratic asupra forțelor armate naționale, în care se subliniază că asigurarea activității structurilor militare în strictă conformitate cu Constituția Republicii Moldova implică perfecționarea controlului democratic asupra Forțelor Armate. Realizarea acestui control de către societatea civilă are la bază următoarele principii:

- alegerea democratică a autorităților publice şi răspunderea lor în fața poporului;
- delimitarea atribuțiilor autorităților publice în domeniul apărării naționale;
- reglementarea legislativă a organizării şi funcționării Forțelor Armate;
- asistența juridică acordată autorităților civile la efectuarea controlului.

După cum se poate observa, constituirea unui *sistem unitar civil–militar de expertiză şi control* este unul din scopurile centrale ale reformei militare în Republica Moldova, reformă ce în primul rînd urmăreşte instituirea unui sistem calitativ nou, eficient şi flexibil de asigurare a securității militare, care ar garanta apărarea suveranității, independenței, unității şi integrității teritoriale a țării şi ar asigura securitatea cetățenilor ei.

Reforma militară a fost demarată cu asistența şi concursul direct al Organizației Atlanticului de Nord. Aderarea țării la *Parteneriatul pentru Pace* al NATO în 1994, semnarea *Programului Individual de Parteneriat* (PIP) în 1995 şi adoptarea *Planului Individual de acțiuni ale Parteneriatului* (IPAP) în 2006, au creat premise favorabile pentru efectuarea reformei militare şi crearea unei baze legislative pentru implicarea societății civile în controlul forțelor armate.

Astfel, toate *Programele Individuale de Parteneriat* (PIP) ale Moldovei cu NATO, revizuite o dată la doi ani, sunt axate pe direcții prioritare ce cuprind:

- controlul democratic asupra Forțelor Armate;

[1] Legea Republicii Moldova cu privire la apărarea națională, Nr. 345-XV din 25.07.2003. În: Monitorul Oficial al Republicii Moldova, nr. 200-203/775 din 19.09.2003 // http://www.army.md/legi/L_345.htm (citat 06.01.2010).

[2] Hotărîrea Parlamentului Republicii Moldova cu privire la aprobarea Concepției reformei militare, Nr. 1315-XV din 26.07.2002. În: Monitorul Oficial al Republicii Moldova, nr.117-119/975 din 15.08.2002 // http://www.army.md/legi/L_1315.htm (citat 06.01.2010).

- controlul asupra armamentelor şi dezarmării;
- protecţia civilă, prevenirea şi soluţionarea situaţiilor de criză;
- planificarea şi desfăşurarea în comun a operaţiunilor de menţinere a păcii;
- pregătirea cadrelor, pregătirea lingvistică şi alte aspecte de activitate militară[1].

Planul Individual de acţiuni ale Parteneriatului oferă un mecanism eficient ce ar organiza pe priorităţi toate aspectele cooperării dintre NATO şi ţările PpP, ar facilita coordonarea asistenţei internaţionale în efectuarea reformelor interne, ar contribui la elaborarea celor mai efective şi eficiente strategii pentru reformele din domeniul militar, controlul civil asupra forţelor armate, fiind o prioritate în acest sens. Ideea principală pe care o sugerează aceste documente este că, de fapt, controlul civil al sectorului de apărare presupune, întîi de toate, o amplă monitorizare a situaţiei, realizată în mod transparent şi coerent în cooperare cu instituţiile şi departamentele nemijlocit responsabile de sectoarele securităţii şi apărării naţionale a statului.

Concluzia care se impune din cele expuse *supra* este că într-o societate instituţia militară nu poate funcţiona fără sprijinul cetăţenilor, or, societatea civilă formează potenţialul uman şi contribuie direct la crearea resurselor materiale necesare forţelor armate. Cetăţenii susţin poziţia forţelor armate în cadrul societăţii, iar acestea, la rîndul său, demonstrează, prin comportament, îndeplinirea corectă a misiunii încredinţate. Cu toate acestea, pentru stimularea solidarităţii, a spiritului de toleranţă şi a încrederii reciproce dintre societatea civilă şi organismul militar, conducerea Ministerului Apărării ar trebui să dezvoltate o politică a „uşilor deschise", informînd permanent societatea civilă, mass-media şi organizaţiile neguvernamentale naţionale şi internaţionale despre activităţile organizate şi desfăşurate la fiecare eşalon militar pentru îndeplinirea obiectivelor strategice ale ţării.

În vederea îndeplinirii obiectivelor asumate de Armata Republicii Moldova şi în scopul identificării unor canale operative de comunicare cu societatea civilă, precum şi pentru informarea acesteia despre eforturile efectuate de corpul de cadre militare, membri ai Ministerului Apărării ar trebui să participe activ la dezbateri periodice cu societatea civilă pe teme vizînd securitatea şi apărarea naţională. Acest dialog, schimb de opinii şi idei ar mări încrederea reciprocă şi ar crea premise pentru găsirea în comun a soluţiilor pentru cele mai stringente probleme cu care se confruntă ţara în domeniul securităţii.

Bibliografie:

1. Mureşan M., Duţu P. *Societatea civilă – actor nonstatal major*. Bucureşti: Editura Universităţii Naţionale de Apărare „Carol I", 2006, p. 128.
2. Flückiger S. *Armed forces, civil society and democratic control: concepts and challenges*, February 2008 International Peace Bureau, Geneva, Switzerland // http://www.ipb.org/i/pdf-files/Armed_Forces_Civil_Society_and_Democratic_ Control_ S.Fluckiger.pdf (citat 03.01.2010).
3. Caparini M., Fluri Ph. *Mapping Civil Society in Defence and Security Affairs*: *An Agenda for Research* // http://www.dcaf.ch/civsoc/proj_mapping.pdf (citat 03.01.2010).
4. *Legea Republicii Moldova cu privire la apărarea naţională*, Nr. 345-XV din 25.07.2003. În: Monitorul Oficial al Republicii Moldova, nr. 200-203/775 din 19.09.2003 // http://www.army.md/legi/L_345.htm (citat 06.01.2010).
5. *Hotărîrea Parlamentului Republicii Moldova cu privire la aprobarea Concepţiei reformei militare*, Nr. 1315-XV din 26.07.2002. În: Monitorul Oficial al Republicii

[1] Moldova – PfP: Programul Parteneriat pentru Pace // http://www.army.md/?action=show&cat=13 (citat 05.01.2010).

Moldova, nr.117-119/975 din 15.08.2002 // http://www.army.md/legi/L_1315.htm (citat 06.01.2010).
6. *Moldova – PfP: Programul Parteneriat pentru Pace* // http://www.army.md/?action=show&cat=13 (citat 05.01.2010).

TENDINȚE ŞI EVOLUȚII GEOPOLITICE ÎN ORIENTUL MIJLOCIU
TRENDS AND GEOPOLITICAL DEVELOPMENTS IN THE MIDDLE EAST

Drd. Ion Panait
Universitatea Națională de Apăare "Carl I" Bucureşti

Abstract:

In the opening years of the 21st century all these factors combined to raise the Middle East conflict to a new height, and to spread its consequences across the globe. The failure of the attempt by Bill Clinton to broker a peace deal between Israel and the Palestinians at Camp David in 2000 (2000 Camp David Summit) led directly to the election of Ariel Sharon as Prime Minister of Israel and to the Al-Aqsa Intifada, characterized by suicide bombing of Israeli civilian targets. This was the first major outbreak of violence since the Oslo Peace Accords of 1993.

Many of the militant Islamists gained military training while fighting against the forces of the Soviet Union in Afghanistan. One of these was a wealthy Saudi Arabian, Osama bin Laden. After fighting against the Soviets in Afghanistan, he formed the al-Qaida organization, which was responsible for the 1998 U.S. embassy bombings, the USS Cole bombing and the September 11, 2001 attacks on the United States.

Keywords:*foreign policy, Middle East, globalisation, geopolitics*

Problemele Orientului Mijlociu au rădăcini istorice, Dimensiunea geopolitică poate fi înțeleasă şi printr-o analiză istorică. Crearea statului Israel în 1948 a reprezentat unul dintre evenimentele care au marcat decisiv sistemul de relații internaționale al epocii postbelice. Acțiunile politico-diplomatice susținute ale sionismului, timp de peste o jumătate de secol, au reuşit în cele din urmă să instituie, după aproape două mii de ani, un nou stat pentru poporul evreu. Problema era însă aceea că teritoriul lui Eretz Israel avusese între timp o istorie divergentă față de destinul diasporei evreieşti răspândită în întreaga lume. După ce făcuse parte din imperiul roman apoi bizantin, Palestina este cucerită în 636, în urma vestitei bătălii de la Yarmuk, de către armata arabă a califului Omar. De acum, ea va face parte din teritoriul Islamului, fiind guvernată de diferite entități politice din cadrul califatelor *umayyad, abbasid, fatimid*, sau care au urmat acestora: imperiul mongol, statul egiptean mameluc, pentru ca din 1516 să intre în compunerea imperiului otoman. În toată această lungă perioadă, populația evreiască din Palestina era nesemnificativă – cuprindea mai degrabă grupuri de savanți din centrele sfinte ale iudaismului. Abia la sfârşitul secolului al XIX-lea, odată cu apariția în Europa a mişcării sioniste inițiată îndeosebi de Theodor Herzl, se pune tot mai mult problema soluționării „problemei evreieşti" prin formarea unui stat care să adune națiunea iudaică. Primul război mondial accelerează lucrurile. Pe de o parte, „declarația" ministrului de externe britanic A. Balfour, din 1917 dădea de înțeles liderilor sionişti că după război Anglia ar accepta formarea unui „cămin național" evreiesc pe teritoriul Palestinei, deşi un astfel de termen nu mai apăruse până atunci în dreptul internațional. Pe de altă parte însă, încă din 1916, Anglia şi Franța hotărâseră, prin acordul secret Sykes-Picot, împărțirea teritoriului Orientului Mijlociu, după înfrângerea otomanilor. Lucru realizat de altfel prin Conferința de la San Remo (1920), când se trasează, destul de artificial, granițele unor noi state, supuse unui sistem de guvernare prin mandat, adică sub exercitarea efectivă a puterii de către puterile învingătoare. Noile state vor fi: Siria, Liban – sub mandat francez, şi Transiordania, Irak – sub mandat britanic. Palestina, în schimb, era condusă efectiv de un guvernator britanic.

Implementarea declarației Balfour în primii ani după război a permis un puternic exod al populației evreieşti înspre Palestina, mai întâi din Rusia şi după 1933 din Germania şi Europa Centrală. Repede organizați, ei întâlnesc însă tot mai mult opoziția şi apoi revolta

populației arabe, astfel că, din 1939, pe fondul izbucnirii celui de-al doilea război mondial, autoritățile engleze limitează drastic imigrația evreiască tocmai în momentul de apogeu al politicilor anti-evreieşti naziste. Încheierea războiului, revelațiile legate de holocaust, sporesc activismul evreu în Palestina şi lupta împotriva puterii britanice. În cele din urmă Anglia renunță la mandatul său, transferând problema la ONU, care, prin rezoluția 181 din 1947 propune împărțirea Palestinei într-un stat evreiesc şi unui arab, Ierusalimul fiind sub un regim internațional. În 14 mai 1948, în chiar momentul retragerii trupelor britanice şi fără să mai aştepte autoritățile ONU, David ben Gurion proclamă în Tel Aviv noul stat Israel, repede recunoscut de SUA şi URSS. În schimb însă, principalele state arabe, reunite din 1945 în Liga Arabă, nu acceptă planul de partajare ONU şi declară război Israelului. Acest prim război israeliano-arab se va termina în 1949 cu o evidentă victorie a evreilor. Mai mult chiar, teritoriul Israelului se va mări de la 56 % din Palestina la 78 %. În schimb statul palestinian nu există: autoritățile palestiniene, împreună cu statele arabe continuă să nu accepte partajarea ONU, deci implicit nu recunosc nici legalitatea Israelului. Până la nimicirea „entității sioniste" însă, teritoriul palestinian rămas este trecut sub o dublă administrare: fâşia Gaza de către Egipt iar Cisiordania şi Ierusalimul de Est de către Transiordania care devine de acum Regatul Haşemit al Iordaniei. În plus, apare şi problema refugiaților palestinieni: aproape jumătate din populație arabă este nevoită să plece din locurile natale; grupați în deceniile următoare în suprapopulate şi insalubre tabere de refugiați din țările arabe vecine, ei vor fi principalul creuzet de unde se vor recruta viitorii militanți, naționaliști iar apoi islamişti.

Până la înfrângerea din 1967, țările arabe vor continua să se considere ca responsabile de problema palestiniană, ele coordonând acțiunile de luptă şi insurecție anti-israeliană. Liderul este acum neîndoielnic Nasser, devenit erou al lumii arabe după eşecul alianței anglo-israeliano-franceze de a recupera Suezul şi de a alunga pe Rais. Este epoca de aur a ideologiilor socialist-arabe: nasseriştii şi ba'thiştii cuceresc puterea în Egipt, Siria, Irak, Alger, Tunis, însă luptele pentru întâietate fac imposibilă împlinirea dezideratului unui mare stat pan-arab. În 1964 Liga Arabă – adică Nasser, formează Organizația pentru Eliberarea Palestinei, dar Siria va privilegia gruparea Fatah, în timp ce regele Hussein al Iordaniei vrea ca el să fie recunoscut ca suveran al tuturor palestinienilor. Irakul, la rândul său, sub Kassem şi apoi frații Aref, îşi are propriile sale scenarii asupra Palestinei. Aceasta va fi de altfel situația până în zilele noastre: grupările şi acțiunile palestiniene vor împlini, de cele mai multe ori, politicile statelor care vor sta în spatele lor – de aici şi caleidoscopul nesfârşit şi aproape imposibil de înțeles al pozițiilor diverse şi deseori antitetice ale opțiunilor palestiniene. Războiul de şase zile va prăbuşi însă orgoliile arabe: Israelul ocupă nu doar Gaza şi Cisiordania ci şi Ierusalimul de Est şi mai ales chiar teritorii arabe: Sinaiul şi înălțimile Golan. Este un moment cheie al întregii istorii a Orientului Mijlociu: de acum întreg teritoriul palestinian intră într-un regim de zonă ocupată militar – cu toate rigorile ce decurg de aici şi, în plus, Egiptul şi Siria sunt direct implicate, şi nu doar prin sentimentala dorință de a arunca pe evrei „în mare". Schimbarea majoră este însă aceea că poporul palestinian îşi va transfera încrederea dinspre statele arabe înspre grupările de rezistență palestiniene, care decid în iulie 1967 să continue singure ostilitățile împotriva Israelului printr-o de gherilă dublată de „un război al poporului de lungă durată". În acelaşi an şeful grupării Fatah, Yasser Arafat, devine preşedintele Comitetului executiv al OEP. Anii care urmează sunt marcați de luptele la granițele cu Israelul şi îndeosebi de numeroasele atentate teroriste făcute de grupările palestiniene. Sunt anii deturnărilor de avioane şi a luării de ostateci operă în special a Frontului Popular de Eliberare a Palestinei, grupare marxistă, condusă de Georges Habache şi Nayeh Hawatmeh şi a Frontului Democrat de Eliberare a Palestinei, condus de Ahmed Jibril, ambele puternic susținute de Siria. Acțiunile lor din nordul Iordaniei, unde populația refugiată palestiniană organizase un adevărat stat în stat, a condus la gravele înfruntări cu armata iordaniană (Amman, 1970) şi la expulzarea liderilor rezistenței palestiniene, inclusiv a conducerii OEP în

Liban. De altfel, în această perioadă, marcată încă de persistența războiului rece şi la nivel de ideologii, toate mişcările palestiniene sunt de stânga. Rolul URSS este puternic, livrând diferitelor grupări ale rezistenței arme şi logistică, ca şi informații şi personal specializat în instruirea de gherilă. Cu tot dezideratul lor comun – înfrângerea Israelului sau cel puțin subminarea puterii sale, grupările sunt puternic marcate de rivalități, între diferiții conducători sau mai ales între diferitele state-patron ce stau în spatele lor. Lupte interne de care Israelul a ştiut întotdeauna să profite, şi pe care uneori a şi reuşit să le provoace, slăbind şi mai mult fragila înțelegere inter-arabă. Este ştiut că cei mai mari duşmani ai lui Arafat, încă din anii ’70 au fost, mai mult chiar decât israelienii, grupările palestiniene rivale, îndeosebi violenta grupare teroristă a lui Abu Nidal, aflat în slujba lui Saddam Hussein (1974-1983), apoi a lui Hafez al-Assad (1983-1987), apoi prezent şi în Liban şi Libia, pentru ca din 1988 să fie din nou la Bagdad, de unde luptă împotriva moderaților din OEP, ucigând de exemplu pe nr. 2 al Fatah, Abu Iyad, în 1991.

Războiul din Golf schimbă din nou datele problemei. Mai întâi, căderea regimurilor comuniste şi în special prăbuşirea economică a URSS va duce la o accentuată limitare a rolului acesteia în Orientul Mijlociu, pe care fostele aliate Siria şi Irak o resimt accentuat. Din 1990, Irakul, în căutarea unei noi identități şi mai ales susțineri financiare după inutilul şi ruinătorul război cu Iranul se va erija tot mai mult în susținător al cauzei palestiniene, concurând cu rivalul său, Siria. De aceea Arafat va deveni un susținător al lui Saddam, opțiune care, după înfrângerea Irakului din 1991 se va dovedi dezastruoasă. S.U.A. şi în parte puterile europene şi Rusia, sporesc presiunile pe lângă O.E.P., de acum compromis şi parțial izolat datorită poziției pro-Saddam, şi în special pe lângă guvernul israelian, pentru a ajunge la o soluție care să satisfacă ambele părți, George Bush afirmând imediat după victoria operațiunii „Furtună în deşert” că o „pace globală trebuie să fie bazată pe rezoluțiile 242 şi 338 ale Consiliului de Securitate şi pe principiul teritorii contra pace”

Războiul din Golf distrusese încă o dată fragilul echilibru ce părea a se instaura prin Conferința Ligii Arabe de la Casablanca din mai 1989, când membrii săi ajunseseră la un acord comun în problema palestiniană şi în acceptarea planului de pace formulat de O.E.P. la Alger în 1988, bazat pe respectarea rezoluțiilor 242 şi 338 şi recunoaşterea dreptului palestinienilor la autodeterminare şi la un stat propriu.

Crearea unui stat în teritorii ar fi rezolvat şi angoasa provocată încă din anii ’70 de faptul că jumătate din populația iordaniană este formată din palestinieni; ea ar fi stabilizat situația în regat, atât securitar cât şi economic. Totuşi, vestita diplomație a regelui Hussein trebuia să țină seama şi de faptul că după alegerile din decembrie 1989 reprezentarea politică a Frăției musulmane a ajuns majoritară - ea era semnul unei evidente atitudini islamiste a populației, care nu putea fi neglijată. O parte din conducerea Mişcării de Rezistență Islamice se află în Amman şi ea este încă adepta unei lupte violente împotriva Israelului. Totuşi, în perioada imediat următoare acordului de la Washington din 1993, Iordania îşi va normaliza relația cu Israelul prin încheierea unui acord de pace, în 26 octombrie 1994. Intransigența siriană va constitui mai apoi, pe măsura deteriorării şi blocării acordurilor de autonomie, o alternativă care ar păstra încă demnitatea arabă şi resursele pentru o presiune eficientă asupra Israelului, pe fondul permanentelor compromisuri ale Autorității Palestiniene – e tot atât de adevărat însă că politica Siriei nu a uşurat cu nimic eforturile lui Arafat, şi prin susținerea violențelor anti-israeliene oferă pretext Israelului să întârzie acceptarea proclamării unui stat palestinian.

Naționalismul arab precum şi ura față de Occident şi Israel au făcut posibilă apariția fundamentalismului islamic şi a terorismului. Trădați de puterile europene pe care le-au susținut în Primul Război Mondial, arabii devin mult mai naționalişti odată cu sfârşitul acestuia. Crearea statului Israel după Al Doilea Război Mondial nu a fost acceptată niciodată

de arabi care au început pe rând să iasă de sub dominația europenilor pe care-i considerau vinovați pentru existența Israelului.

În 1952, Egiptul devenit republică naționalizează Canalul de Suez apoi Irakul răstoarnă monarhia pro-occidentală crescând speranțele arabilor într-o unitate totală. În 1958 se realizează Republica Arabă Unită compusă din Siria, Egipt şi Yemen dar nu durează decât trei ani. În urma Războiului de şase zile din 1967, Israelul recucereşte Malul de Vest de la iordanieni, Înălțimile Golan de la sirieni, Fâşia Gaza de la egipteni şi întregul control al Ierusalimului.

Neavând succes pe calea armelor, arabii apelează la alte forme de luptă: ia naştere terorismul palestinian, iar după războiul din 1973 folosesc pentru prima dată arma petrolului pentru a forța mâna Occidentului, mărind prețul acestuia de patru ori.

În 1979, fundamentalismul islamic dă o nouă lovitură Occidentului, în special Statelor Unite prin răsturnarea şahului Iranului de către discipolii extremistului Khomeini. În acelaşi an, Uniunea Sovietică a invadat Afganistanul. Retragerea acesteia, în 1989, marca începerea controlului fundamentaliştilor sunniți – talibanii - asupra țării, iar mai apoi prăbuşirea Uniunii Sovietice marca independența mai multor țări din Asia Centrală care au devenit islamice.

Fundamentaliştii islamici au înțeles că puterea nu poate fi câştigată mereu nici prin procesul democrației, având modelul Algeriei după alegerile din 1992.

Deşi Războiul din Golf din 1991 a avut sprijinul mai multor țări arabe, urmările acestuia au făcut să crească nemulțumirile[1]. Nemulțumirile s-au accentuat în special după 11 septembrie 2001, moment ce avea să schimbe soarta regiunii şi chiar pe a lumii întregi. Dacă inițial toată lumea a fost solidară cu Statele Unite, ulterior unele voci au spus că acțiunile teroriste au constituit un răspuns justificat la politica externă a acestora. Aceste sentimente anti-americane s-au făcut vizibile în 2003 când Statele Unite au intrat în Irak pentru înlăturarea lui Saddam Hussein. Frica celorlalți lideri din regiune că şi ei pot fi schimbați dacă Statele Unite vor, precum şi deteriorarea condițiilor palestinienilor au alimentat din nou ura fundamentaliştilor.

„*Declarația Frontului Lumii Islamice pentru Jihad împotriva evreilor şi cruciaților*" din 1998, semnată de Ossama bin Laden şi alți lideri ai grupurilor islamiste din Pakistan, Egipt şi Bangladesh încerca să motiveze acțiunile teroriste pe invadarea şi distrugerea peninsulei arabice de către cruciați. Totodată, condamna Statele Unite pentru ocuparea Arabiei, prădarea bogățiilor acesteia, folosirea bazelor militare din zonă împotriva altor state islamice. Semnatarii cereau retragerea trupelor din Arabia Saudită, încheierea bombardamentelor asupra Irakului, încetarea sancțiunilor impuse ca urmare a Primului Război din Golf şi condamnau sprijinul american acordat israelienilor împotriva palestinienilor.

Liderul pakistanez, Pervez Musharraf a susținut războiul antiterorist dar partidul de orientare islamică a câştigat alegerile în țară şi acum Pakistanul are un guvern de această orientare. În alegerile din 2002 şi 2007 din Turcia a câştigat de asemenea partidul islamic.

Fundamentaliştii islamici sunt cei care în 1982 l-au asasinat pe preşedintele Egiptului Anwar el Sadat, care în 1997 au masacrat mai mulți turişti ce vizitau monumentele antice ale Egiptului, care au omorât în Indonezia mai mulți creştini şi au încercat să alimenteze un conflict între India şi Pakistan.

Amintirea cruciadelor occidentale, a colonialismului englez şi francez din teritoriile arabe şi ceea ce ei numesc „imperialismul american" alimentează permanent resentimentele arabilor contra occidentalilor şi evreilor şi fac din Orientul Mijlociu o regiune instabilă, considerată unic teatru de operații militare. După operațiile din Afganistan şi Irak, Statele Unite şi-au creat un coridor strategic de influență înspre China prin Turcia, Irak, Afganistan[2].

[1] David McKeeby, *Focus on Middle East,*18 iunie 2007.

[2] Iranul este, deloc întâmplător, exact statul cel mai susceptibil de o intervenție militară americană şi/sau israeliană, care a rămas singura "veriga lipsă".

Importanța acestui coridor strategic reiese din istoria antică a Imperiului Roman, din cea medievală a imperiilor bizantin, otoman şi țarist şi din cea modernă a britanicilor, ruşilor şi americanilor. Interesul actual diferă însă de cel din antichitate şi evul mediu: acum Orientul mijlociu extins înseamnă petrol, gaze naturale şi posibilități de transport spre Occident; desigur, Rusia şi China au şi ele interes în zonă, fapt care le face să-şi apropie punctele de vedere în politica externă şi să încerce şi alte alianțe zonale, în special cu India.

Importanța strategică, politică şi de securitate a regiunii o dau mai mulți factori de instabilitate existenți la ora actuală, localizați şi studiați în special de Pentagon în Africa de Nord, Levant, Golful Persic, Caucazul de Sud şi Asia Centrală. Experții Pentagonului, subliniind că regiunea e o indispensabilă sursă de energie arată că aici există mai multe „regimuri vagabond" şi unele „state eşuate".

Totodată, Orientul Mijlociu este regiunea în care după Al doilea Război Mondial au avut loc cele mai multe războaie convenționale: războiul pentru controlul Canalului de Suez din 1956, războaiele arabo-israeliene din 1967 (Războiul de şase zile), 1973 (Yom Kippur), 1982 (Israelul împotriva Libanului), războiul dintre Iran şi Irak, războaiele din Irak din 1991 şi 2003, războiul din Afganistan din 2001.

Alți principali factori de instabilitate ai zonei îi reprezintă: existența veşnicului conflict israeliano-palestinian; au avut loc cele mai multe războaie civile: Sudan, Afganistan, Irak, Turcia; este regiunea cu cele mai multe diferende teritoriale: Azerbadjan, Armenia, Georgia; existența statelor care susțin terorismul transnațional: Iran, Irak, Libia, Siria, Sudan; existența pericolului de proliferare a armelor de distrugere în masă în Iran, Irak, Siria; controlul asupra resurselor de petrol; creşterea demografică rapidă şi conflicte privind resursele de apă.

Iranul a reprezentat, până la Revoluția Islamică, unul dintre pilonii strategiei americane de limitare a influenței sovietice în Orientul Mijlociu dar, totodată, a avut şi vocația unui lider regional. După acest eveniment, geopolitica iraniană s-a desfăşurat într-o dublă direcție. Astfel, Iranul devine, pe de o parte, promotorul unor politici islamiste în lumea arabo-musulmană, care să impună guvernări care să se revendice de la principiile islamice. Pe de altă parte însă, Iranul continuă să-şi păstreze aceleaşi deziderate geopolitice etatiste clasice: o poziție dominantă în Golf, stabilirea unor politici de echilibru regionale prin care să fie anulată o destabilizare a poziției iraniene, limitarea influenței sovietice şi, de acum, americane. După 1989, tendința pragmatică va căpăta o tot mai mare pondere în acțiunile Teheranului, în defavoarea imperativelor ideologice; Iranul refuză totuşi să-şi sacrifice caracterul teocratic şi fundamentele islamice, pe care încearcă să le apere printr-o politică de înarmare nucleară.

François Thual aprecia că politica externă şi în general strategiile geopolitice ale Republicii islamice se bazează pe o „dublă articulare": mai întâi pe „*un empirism precaut… al cărui prim obiectiv rămâne securitatea internă şi externă a țării şi stabilitatea frontierelor*", iar apoi pe faptul că „*Iranul se vrea liderul mondial al revoluției islamice, în numele unui <pan-shī'ism> care are ca obiectiv nu numai coordonarea comunităților shī'ite ci de a restaura Islamul shī'it în sânul lumii musulmane în perspectiva unei islamizări generale a lumii*" Această dublă dimensiune ideologico-pragmatică, tipică de alminteri spațiului islamic, pare a fi una dintre grilele în care poate fi citită istoria diverselor entități statale care s-au succedat în ceea ce putem numi, destul de aproximativ, teritoriul persan: „*balanța între ideologie şi pragmatism în deciziile practice ale politicii externe iraniene a fost una dintre cele mai persistente, intrinseci şi dificile caracteristici în întreaga istorie iraniană, din secolul 6 î.e.n., de când s-a format statul iranian, până în zilele noastre*".

Reprezentativă pentru prima tendință este analiza lui E. Abrahamian, care consideră că teoriile şi acțiunile lui Khomeyni trebuie desemnate mai degrabă sub termenul de „populism": „*Teza centrală a acestei cărți este că <populism> e un termen mai apt pentru a descrie pe Khomeyni, ideile şi mişcarea sa, deoarece acest termen este asociat cu adaptabilitate*

ideologică şi flexibilitate intelectuală, cu proteste politice împotriva ordinii existente şi cu soluţii socio-economice ce alimentează opoziţia meselor faţă de status quo. Dimpotrivă, eticheta de <fundamentalism> implică inflexibilitate religioasă, puritate intelectuală, tradiţionalism politic, chiar conservatorism social şi centralitatea principiilor scriptural-doctrinare.<Fundamentalism> implică respingerea lumii moderne, <populism> conotează încercări făcute de naţiuni-state de a intra în această lume"

În realitate, atuurile efective ale Republicii islamice în obţinerea unei fidelităţi musulmane generale faţă de modelul său erau destul de puţine şi de fragile, datorate îndeosebi dublei sale singularităţi în Orientul Mijlociu. Ca urmare, în ceea ce priveşte politica sa de internaţionalizare a revoluţiei islamice, îndeosebi în perioada Khomeyni, Teheranul s-a bazat mai degrabă pe pan-shī'ism decât pan-iranism printr-o activare a comunităţilor shī'ite duo-decimane din lumea musulmană, acţiune văzute ca prima fază a unui proces universal: „*într-adevăr, a converti din nou Islamul la shī'ism însemna a restaura Islamul veritabil şi a-l readuce în această dinamică de puritate originară şi de forţă revoluţionară, contestatoare a întregii ordini sociale şi politice, în vederea unei islamizări generale a lumii*".

Lumea islamică este în fierbere şi expansiune. Globalizarea este percepută ca un proces ce distruge tradiţia culturilor persano-arabe şi islamice. La antipod, orice islamist visează să obţină venituri din ce în ce mai mari din exploatarea „occidentalilor". Dacă noi am colonizat Africa cu mărgele din sticlă şi obiecte din alamă, în prezent Africa a dezvoltat un întreg comerţ, bazat pe turism, şi care oferă occidentalilor „mărgele din sticlă" pe post de suveniruri! Aceasta este lumea pe care am creat-o şi care nu s-a adaptat valorilor democratice occidentale...

Rezervele de petrol descoperite la începutul secolului al XX-lea au intensificat rivalitatea dintre Marea Britanie şi Rusia pentru acapararea puterii în Iran. Pe plan intern s-a conturat o mişcare pentru drepturi constituţionale; în 1906, şahul a acceptat promulgarea Constituţiei, prin care se instituia Parlamentul (Majlis). Conflictul dintre interesele ruseşti şi cele britanice a continuat; în 1907, s-a ajuns la realizarea a unui acord anglo-rus (anulat după primul război mondial), prin care Iranul era împărţit în sfere de influenţă. Perioada de dinainte de primul război mondial a fost marcată de dificultăţi politice şi financiare. În anul 1911, Morgan Shuster, un finanţist american, a fost numit consilier financiar şi trezorier general al Iranului. S-au făcut anumite reforme, dar datorită conflictelor cu ruşii activitatea acestuia nu a dus la rezultatele aşteptate şi, în anul 1920, a încetat. În timpul războiului, Iranul a fost ocupat de britanici şi de ruşi, dar şi-a păstrat neutralitatea. După război, Iranul a fost admis în Liga Naţiunilor ca membru cu drepturi depline. În 1919, Iranul a semnat un acord comercial cu Marea Britanie, prin care independenţa ţării era confirmată formal, dar care de fapt încerca să instituie un protectorat britanic. În anul 1921, Iranul a recunoscut Uniunea Sovietică şi a semnat un tratat cu aceasta prin care sovieticii au renunţat la politica imperialistă promovată de ţarism, au anulat toate datoriile şi concesiunile şi şi-au retras trupele de ocupaţie de pe teritoriul Iranului.

În anul 1941, la două luni după invazia germană în Rusia, forţele britanice şi ruseşti au ocupat Iranul. În 16 septembrie, Reza Shah a abdicat în favoarea fiului său Mohammad Reza Shah Pahlavi. Ulterior trupele americane au intrat în Iran pentru a-i aproviziona pe ruşi cu material de război. La Conferinţa de la Teheran din 1943, Statele Unite, Marea Britanie şi Rusia au semnat „Declaraţia de la Teheran" care garanta independenţa şi integritatea teritorială a Iranului. Însă ruşii, nemulţumiţi de refuzul guvernului iranian de a le asigura concesiuni petroliere, au aţâţat o revoltă în nordul ţării, care a dus la instaurarea (în decembrie 1945) a unor guverne-marionetă în aşa-zisele noi republici, "Republica Populară Kurdă" şi "Republica Populară Azerbaidjan", conduse de lideri aserviţi ruşilor.

După ce tratatul, care fusese încheiat pentru timpul cât a durat războiul, a expirat (în ianuarie 1946), trupele ruseşti nu au părăsit ţara, ceea ce a făcut ca şi americanii şi britanicii

să-şi menţină trupele. Iranul a protestat la Naţiunile Unite. Până la urmă ruşii s-au retras (în mai 1946), după ce au primit promisiunea că li se vor acorda concesiuni petroliere care urmau să fie votate de Parlament. Guvernele instalate de ruşi în nord, lipsite de sprijin popular, au fost înlăturate de armata iraniană în decursul anului 1946; ulterior, Parlamentul a respins acordarea de concesiuni petroliere ruşilor.

În anul 1951, Mişcarea Frontului naţional, condusă de premierul Mosaddeq, un militant naţionalist, a forţat Parlamentul să naţionalizeze industria petrolieră, înfiinţând Compania Naţională Petrolieră Iraniană. Britanicii au instituit un embargo care a dus practic la prăbuşirea industriei petroliere şi a creat probleme economice interne grave; cu toate acestea, Mosaddeq şi-a continuat politica de naţionalizare.

Aflat în conflict cu şahul, Mosaddeq a fost debarcat în 1952, dar a recâştigat foarte repede puterea. Şahul a fugit din ţară dar a revenit curând, susţinut de anglo-americani, care au declarat că sprijină monarhia, şi Mosaddeq a fost scos din funcţie în august 1953. În 1954 Iranul a acceptat ca un consorţiu internaţional, format din companii petroliere britanice, americane, franceze şi olandeze, să opereze în Iran, beneficiile urmând să fie împărţite în mod egal între consorţiu şi statul iranian. Premierii care s-au succedat după 1953 au restabilit ordinea în Iran; în 1957 legea marţială a fost suspendată, după ce fusese în vigoare timp de şaisprezece ani.

În 5 iunie 1963, s-a produs cea mai importantă revoltă religioasă, la scară naţională, condusă de Ayatollahul Khomeini şi îndreptată împotriva aşa-numitei "Revoluţii albe". Instabilitatea politică generalizată s-a manifestat prin asasinarea primului ministru Hassan Ali Mansur şi printr-un atentat nereuşit la viaţa şahului, în ianuarie 1965. Postul de prim-ministru a fost ocupat de Amir Abbas Hoveida, care a rămas la putere până în 1977. În octombrie 1971, Iranul a aniversat 2 500 de ani de la întemeierea Imperiului Persan Ahemenid al lui Cyrus cel Mare, prin serbări fastuoase în deşert, la Persepolis.

Politica prooccidentală a Iranului a continuat în anii ’70, dar în acelaşi timp s-au îmbunătăţit relaţiile, în special pe plan economic, cu ţările comuniste, inclusiv cu Uniunea Sovietică. Relaţiile cu Irakul au devenit încordate spre sfârşitul anilor ‘60 şi la începutul anilor ‘70, înregistrându-se o serie de ciocniri armate de-a lungul frontierei. În aprilie 1969, Iranul a denunţat acordul cu Irakul din 1937 cu privire la controlul asupra râului Arvand Rud (Shatt al-Arab) şi a cerut ca tratatul care dăduse Irakului controlul efectiv asupra acestui curs de apă să fie renegociat. În 1971, Marea Britanie şi-a retras forţele militare din Golful Persic. Temându-se că naţiunile arabe, cu sprijinul Uniunii Sovietice, ar putea umple golul de putere apărut în urma retragerii britanice, Iranul a mărit bugetul apărării şi a devenit cea mai importantă putere militară din zonă. În 1970, Iranul a renunţat la orice pretenţie cu privire la Bahrain, dar a recâştigat controlul asupra a trei dintre micile insule de la intrarea în Golful Persic, care se aflaseră sub ocupaţie britanică, până în noiembrie 1971. Irakul a protestat, expulzând mii de persoane de naţionalitate iraniană. În martie 1973, la scurt timp după expirarea acordului pe 25 de ani semnat în 1954 cu consorţiul petrolier internaţional, Iranul a pus sub controlul Companiei Naţionale Iraniene a Petrolului toate ramurile industriei din ţară; în mai 1973, consorţiul a acceptat să acorde consultanţă în schimbul obţinerii unor contracte de achiziţie avantajoase pe termen lung. La încheierea războiului arabo-israelian, din octombrie 1973, Iranul nu a acceptat să utilizeze petrolul ca armă politică şi nu a participat la embargoul petrolier împotriva Occidentului şi Japoniei. A folosit însă prilejul şi a luat iniţiativa ridicării preţului petrolului, nerespectând acordul de la Teheran din 1971. Veniturile obţinute datorită creşterii preţurilor au fost folosite de Iran pentru a-şi consolida poziţia de creditor pe piaţa externă, pentru a realiza programe interne de modernizare şi dezvoltare economică şi pentru a-şi spori în continuare puterea militară. Este bine cunoscut faptul că în toată perioada în care Mohammad Reza s-a aflat pe tronul Iranului (1941 - 1971) Statele Unite au avut mână liberă în toate domeniile şi acces la toate resursele naturale.

Odată cu Revoluția Islamică din 1979, Iranul a stârnit din ce în ce mai multe îngrijorări pe plan internațional. Fiind vorba despre cel de-al doilea rezervor de petrol al lumii, Iranul a fost tratat de cele mai multe ori cu mănuşi de comunitatea internațională. Însă, de câțiva ani buni, demersurile acestuia de a se impune ca lider regional reuşesc să îngrozească. Ascensiunea Iranului a început să atingă apogeul odată cu invazia americană în Irak.

Prin înlăturarea lui Saddam Hussein, administrația Bush a reuşit să mobilizeze majoritatea şiită din Irak, şi odată cu ea, relațiile dintre şiiții din diferite țări ale Orientului Mijlociu. Într-un context politic prielnic, cei aproape 140 de milioane de şiiți au reuşit să obțină din ce în ce mai multă putere asupra sunniților. Nucleul dur se află fără îndoială în Iran, unde 90% din cele 70 de milioane de iranieni sunt şiiți.

Politica şiiților iranieni de a se impune e simplă: ei sponsorizează atât programele umanitare din zonă, cât şi mişcările militare radicale precum Hezbollah sau Hamas, încercând să amplifice cât mai mult conflictele din Irak, teritoriile palestiniene, Afganistan şi, mai nou, Liban. Mulți cred că prin încurajarea conflictelor, Iranul încearcă să distragă atenția de la programul său nuclear, acum când este clar pentru toată lumea că posibilitățile de negociere s-au epuizat. Timp de patru ani, europenii au negociat cu ambițiile nucleare ale Iranului, însă singurul rezultat concret a fost mai mult răgaz pentru Teheran să avanseze în proiectele de a obține arma nucleară. Încurajând lupta şiiților din diferite țări, Iranul ar putea crea state satelit în jur, fiind convins că şiiții nu îşi vor îndrepta niciodată armele către frații cu aceeaşi dogmă religioasă. În acest context, iese în evidență scopul declarat al preşedintelui iranian de a şterge Israelul de pe harta şi de a determina retragerea trupelor americane din zonă. Politica de negociere a statelor europene nu a dat prea multe roade, iar în plus, Europa ezită când este vorba de a contribui cu soldați pentru a menține pacea în regiune şi a forța dezarmarea Hezbollah-ului, fiul de suflet al Iranului. Ceea ce vrea acum Iranul este să conştientizeze lumea că are un cuvânt greu de spus în fiecare conflict din Orientul Mijlociu[1]. Autoritățile de la Teheran simt o foarte mare plăcere atunci când afirmă că cel de-al treilea război mondial a început, iar Iranul este acum unul din cei mai importanți pioni. În plus, conflictul şi haosul nu îi deranjează. Atât Afganistanul cât şi Irakul par că văd Iranul ca o forță stabilizatoare în regiune. Kharzai şi al-Maliki sunt de părere că rolul Iranului este constructiv. În timpul primei sale vizite în Afganistan, preşedintele iranian Mahmud Ahmadinejad a negat acuzațiile Statelor Unite privind sprijinul oferit de Iran insurgenților talibani. Mai mult, preşedintele iranian a arătat că sprijină regimul de la Kabul, condus de Hamid Karzai.

În februarie 2007, expira termenul de 60 de zile acordat Iranului de către ONU pentru stoparea programului de îmbogățire a uraniului. Uniunea Europeană, SUA, Germania şi Rusia au anunțat că, în cazul în care Teheranul nu va renunța la proiectul de producere a energiei nucleare, Consiliul de Securitate al ONU va lua în discuție aplicarea de noi sancțiuni, mai aspre asupra Iranului.

În august 2007, Agenția ONU pentru controlul activităților nucleare, AIEA, a înaintat raportul privind programul nuclear iranian la Consiliul de Securitate. Agenția Internațională pentru Energie Atomică spune, în raportul prezentat la Viena, că nu a reuşit să se convingă că activitățile nucleare ale Teheranului sunt pur paşnice. Criza privind activitățile nucleare ale Iranului a intrat într-o nouă fază. Măsura luată de agenția ONU pentru control nuclear, de a trimite la Consiliul de Securitate ultimul raport privind Iranul, s-ar putea solda cu o decizie a Consiliului de a impune sancțiuni Teheranului. Statele Unite cred că Iranul vrea să construiască arme nucleare. Statele Unite şi unele state europene doresc de aceea ca Iranul să înceteze toate procedurile de îmbogățire a uraniului. Teheranul susține însă că programul său este numai pentru obținerea de energie nucleară civilă. Ambasadorul american la ONU, John Bolton, a cerut comunității internaționale să mențină presiunea asupra Iranului în privința

[1] Oana Burghelea, *Ascensiunea Iranului*, 2007.

programului nuclear. Bolton afirmă că dată fiind sfidarea de care dă dovadă Iranul[1], problema trebuie discutată de ONU fără întârziere. Preşedintele american George W. Bush a pus Iranul pe aceeaşi treaptă cu Al-Qaida. El a acuzat Teheranul că, la fel ca organizația lui bin Laden, alimentează instabilitatea din Orientul Mijlociu. Soluția de contracarare a Iranului, în viziunea lui Bush, este simplă: câştigarea războiului din Irak. Preşedintele american a explicat că forțele extremiste ar prinde curaj dacă SUA s-ar retrage din regiune, permițând Iranului să-şi continue programul de construire de arme nucleare şi să lanseze ceea ce Casa Albă numeşte „o cursă a înarmării".

Preşedintele Iranului, Mahmoud Ahmadinejad, a criticat din nou statele occidentale pe fondul disputei privind programul nuclear al Teheranului. El declarat că Occidentul nu poate sancționa în vreun fel Teheranul fiindcă lumea are nevoie de Iran. Păstrând tonul sfidător adoptat în ultimul timp, preşedintele Iranului a declarat că țara sa nu va ceda în fața intimidărilor şi umilirii. "Inamicii noştri nu vor reuşi să forțeze Iranul să renunțe la dreptul său de a folosi tehnologia nucleară în scopuri paşnice"- a declarat liderul iranian. Ahmadinejad a avertizat că statele occidentale sunt mai vulnerabile şi vor avea de suferit mai mult decât Iranul. Preşedintele Iranului pare să sugereze că, în cazul unor eventuale sancțiuni, Iranul ar putea da o replică dură Occidentului, reducând exporturile de petrol şi, implicit, determinând scumpirea petrolului pe piețele internaționale.

Bibliografie:

1. David McKeeby, *Focus on Middle East*,18 iunie 2007.
2. Oana Burghelea, *Ascensiunea Iranului*, 2007.
3. Toma Peiu, Este Iranul o amenințare la adresa păcii mondiale?, Internațional, iunie 2007.
4. White House, Office of the Press Secretary. *"Statement by the President on the Attempted Attack on Christmas Day and Recent Violence in Iran."* December 28, 2009.
5. Kampeas, Ron. *"Iran's Crown Prince Plots Nonviolent Insurrection from Suburban Washington."* Associated Press, August 26, 2002.
6. http://www.whitehouse.gov/nsc/nss/2006/.
7. Katzman, Kenneth. *"The Warriors of Islam: Iran's Revolutionary Guard,"* Westview Press, 1993.
8. Kenneth Katzman *Iran: U.S. Concerns and Policy Responses*, April 1, 2010

[1] Toma Peiu, Este Iranul o amenințare la adresa păcii mondiale?, Internațional, iunie 2007.

DEFINIREA ŞI PERCEPEREA CONCEPTULUI "OUT OF AREA" AL ALIANȚEI NORD ATLANTICE
DEFINITION AND PERCEPTION OF NATO "OUT OF AREA" CONCEPT

Natalia Rusu
Expert Independent
Republica Moldova

Abstract:

Today's security threats are global in nature. Hence, a narrow, regional approach will not do. That's why NATO has changed. The problems are now approached functionally, no longer geographically. Action is being taken according to this logic.This functional approach creates a host of new demands for NATO, and it also entails risks. But there is simply no alternative.

An Alliance that would have a purely reactive security approach to security – a kind of "waiting for Godot" – would simply no longer meet its basic security interests. NATO has not only demonstrated that it can act "out-of-area", but that it can make a real difference in doing so. The logic of tackling challenges outside the NATO Treaty area has also been evident in NATO's Partnership policy. Indeed, the entire rationale of this policy is to exert a stabilizing influence beyond NATO member states.

The goal of this paper is to offer a perspective of the evolution of the out of area concept, in line with NATO's general transformation and in doing so to identify the main features of the political and military aspects generating, influenced by or resulted from this process. In approaching this high complexity topic, the authors relied heavily on existing legal texts.

Keywords*:area, global actions, security project, collective defence, collective security*

"NATO must go out of area or out of business…!"[1]

Nu există nici un criteriu internațional de intervenție acceptat şi valabil pentru orice stat în acest moment. NATO totuşi, se va confrunta în viitor cu alegeri politice "dureroase" ce va susține cel puțin prin considerațiile preeliminare ale acestor criterii ca parte al ulterioarelor transformări. Acest set de criterii include o abordare moral- umanitară (cuprinzând războiul echitabil "Just War, Jus ad Pacem, principiile intervenției militare preventive," şi variantele „umanitare"), o abordare politică, o abordare instituțional-structurală şi o abordare "obiectivă". Principalul, este să se ajusteze la criteriul ce evită abordările ad hoc ce nu mai corespund actualelor realități dincolo de spațiu.Cu alte cuvinte, nici un principiu legal şi nici o suveranitate, nu trebuie să apere niciodată pe acei ce comit crime împotriva umanității. Şi de când aceste crime au proprietatea de a se răspândi dincolo de frontiere şi să afecteze în mod negativ securitatea şi securitatea colectivă, comunitatea internațională trebuie să posede de un drept condiționat să intervină în conflictele ce cauzează distrugeri grave.

Apărarea colectivă rămâne a fi nucleul scopurilor Alianței, însă precum e stabilit în Declarația de la Instambul din 28 iunie 2004, amenințările cu care se confruntă NATO, s-au modificat substanțial şi ele parvin dintr-un alt spațiu mai extins decât în trecut.[2]

Sfârşitul Războiului Rece şi ziua de 11 septembrie reprezintă două cumpene cu semnificații majore pentru redefinirea mediului de securitate şi perceperea amenințărilor, de asemenea şi pentru redefinirea rolului NATO pe agenda internațională de securitate. Mediul evolutiv de securitate într-o lume evolutivă a generat dezbateri despre cum NATO trebuie să

1 US Senator Richard G. Lugar, remarks delivered to the Open Forum of the US State Department, August 2, 1993, Washington, D.C

2 Declarația Summit-ului de la Istambul ''Securitatea noastă în era nouă", iunie, 28. http://www.nato.int/docu/pr/2004/p04-097e.htm

înfrunte noile provocări la adresa securității: trebuie NATO să continue să–şi limiteze competența sa în regiunea transatlantică sau trebuie să devină şi mai implicată în ceea ce priveşte provocările de peste spațiu? Cu alte cuvinte, trebuie NATO să stea şi să aştepte, sau trebuie să meargă în întâmpinarea amenințării?

Natura şi scara amenințărilor sunt total diferite de amenințările din trecut. Conceptul Strategic din 1991 recunoaşte transformările radicale ce s-au produs recent în lume şi în particular în Europa. Aşadar, riscurile în adresa securității Alianței au fost caracterizate ca fiind în esență multivariate şi multi-direcționale, ceea ce le face să fie imprevizibile, greu depistabile şi implementarea practicilor dificile. N-a existat practic nici o amenințare directă în adresa integrității şi suveranității teritoriale ai oricărui stat membru. Noul Concept Strategic a avertizat că riscurile către securitatea aliată au fost predispuse mai mult să rezulte din instabilitățile cauzate de dificultățile politice, sociale, economice, inclusiv din rivalitățile entice şi disputele teritoriale, confruntate în multe țări din Europa Centrală şi de Est la acel moment. "Interesele de securitate ale Alianței pot fi afectate de alte riscuri de esență majoră, inclusiv proliferarea armelor de distrugere în masă, stoparea fluxului de resurse, şi acțiuni de terrorism şi sabotaj "[1].

Conceptul strategic din 1999 astăzi a confirmat "apariția noilor riscuri complexe în adresa stabilității şi păcii spațiului Euro-Atlantic, inclusiv asuprirea, conflictele entice, dezastrul economic, ordinea sau haosul politic şi proliferarea armelor de distrugere în masă"[2] . La moment, principalele amenințări în adresa securității internaționale parvin din regimurile criminale şi dictatoriale ce sprijină financiar rețelele internaționale de terorism şi găduiesc rețelele de terrorism la un nivel local, regional şi global. De asemenea, crimele organizate, armele de distrugere în masă, migrația masivă sunt cele mai stimulate provocări pentru statele democratice- atât în spațiul transatlantic cât şi din afara acestuia.

Şocul provocat la 11 septembrie a accentuat că chiar şi marile puteri nu sunt asigurate împotriva atacurilor şi pot fi ținta acțiunilor criminale grave. Pe scurt, un element crucial în evoluția evenimetului din 11 septembrie a fost un atac de natură neconvențională şi imprevizibilă. Peste doi ani şi jumătate mai târziu, la 11 martie s-a produs din nou acel act terorist ce poate să se întâmple oriunde, oricând şi sunt extrem de dificil să le previi. Interesele comune ai Comunității Atlantice pot fi afectate grav de către evoluțiile din afara spațiului prevăzut în Tratat, şi din acest motiv , "acționând dincolo de spațiu" în înfruntarea amenințărilor este o nouă dimensiune a problemei de apărare colective. NATO trebuie să acționeze "global" să se ocupe de amenințările de securitate de unde n-ar izbucni ele. Dar această transformare din focar geografic în cel funcțional înseamnă o abordare complexă şi implică o serie de dezbateri asupra cât de departe , în ce circumstanțe şi aşa mai departe până la aspectele detaliate ale operațiunilor. Noile amenințări cer o nouă modalitate de gândire. Precum a subliniat Preşedintele George Bush, indiguirea şi prevenirea nu mai sunt astăzi efeciente deoarece „pericolele cele mai grave în adresa libertății zac la răscrucile periculoase de radicalism şi tehnologie". Atunci când se întâmplă să se răspândească armele nucleare, biologice şi chimice împreună cu tehnologia rachetelor balistice - chiar statele slabe şi grupările mici pot să atingă puteri catastrofale în distrugerea statelor puternice[3]".

Anii recenți au adus cu ei diferențe în perceperea amenințărilor de bază şi diferite abordări în ceea ce priveşte cum să sesizăm anumite riscuri în cadrul comunității

[1] NATO, "Conceptul Strategic al Alianței stabilit de comun accord de către şefii statelor şi guvernelor membre ai Alianței părtícipând astfel la întrunirea Consiliului Nord-Atlantic", din 8 noiembrie 1991. http://www.nato.int/docu/basictxt/b911108a.htm

[2] NATO "Conceptul strategic al Alianței aprobat de către şefii de state şi de guverne care au participatl a întrunirea Consiliului Nord-Atlantic de la Washington D.C. la 23 şi 24 aprilie 1999", din 8 noiembrie, 1991. http://www.nato.int/docu/pr/1999/p99-065e.htm

[3] Remarcă făcută de Preşedintele SUA George Bush în cadrul Practicii de Apărare a Academiei Militare West Point din SUA, New York, în 2002. http://www.nti.org/e_research/official_docs/pres/bush_wp_prestrike.pdf

transatlantice. Precum au studiat alți autori: "ceea ce separă SUA de Europa, nu este o diviziune în putere. Nici diferențele în stilul de a conduce… ceea ce separă aceste două țărmuri ale Atlanticului este o diferență fundamentală în viziunea mondială[1] ".

Contrar, Jamie Shea susține că "Statele Unite şi Europa au aceeaşi percepție a amenințărilor, dar după atacurile teroriste din 11 septembrie 2001 americanii sunt mult mai pesimiști[2]" , în timp ce Peter Volten a accentuat că "Uniunea Europeană şi Statele Unite au sensuri diferite de în acțiunile de urgență[3]". O abordare pragmatică eventual va domina, declanşată posibil fie printr-un viitor atac terrorist de proporții şi/sau revenită de pe urma evoluțiilor curente în actuala implementare al ESDP, ce va rezulta într-o poziție europeană de revizuire a aceastei chestiuni, de asemenea aprobată de diplomația SUA cu multe eforturi. În ciuda actualelor diferențe, suntem optimişti să sperăm că în sfârşit "acțiunile diferite dar concentrate au ca scop soluționarea aceeşi probleme deseori pusă în discuții"[4]. Bine associate, acțiunile militare, decisive şi directe, prin mijloace diplomației economice par să se identifice probabil cu o soluție rezonabilă.

Ideea ca NATO "să acționeze dincolo de spațiu" în scopul înfruntării amenințărilor politice şi de securitate ale aliaților nu este una nouă. Astăzi, noua țintă este transformarea de la politica de apărare pasivă, într-o apărare mult mai flexibilă şi activă ce poate acționa dincolo de spațiu, dacă şi când este cazul. Art. 4 al Tratatului de la Washington susține consultații între aliați, oricând aceştea simt riscuri în adresa securității lor. Mai apoi, provocarea pentru aliați este găsirea unui numitor comun în situațiile de criză precum sunt atacurile de terorism , conflictele etnice sau alte tipuri de „amenințări asimetrice", cu alte cuvinte , operațiunile nemenționate în art. 5. Se pare că până acum nu exista nici un consens între membri asupra „ dacă" sau "cum " trebuie NATO să acționeze înfruntând aceste amenințări.

Între timp, au fost găsite multe soluții în evitarea blocării procesului de luare a deciziilor (vezi cazul cu privire la embargoul asupra armelor pe teritoriul Mării Adriatice în 1992 şi cel al cererii Turciei pentru asistență supus art. 4, în 2003)[5]. Diviziunea ce s-a întâmplat între aliați, în legătură cu eşecul ajungerii la consens pe problema războiului din Iraq a provocat nu numai indignări pe ambele țărmuri ale Atlanticului, dar şi de asemenea dezbateri asupra noii formule de luare a deciziilor. Propuneri de reexaminare a procesului decisional NATO reflectă două tipuri de interese majore[6]: efectele lente ale procesului de extindere şi perspectivele unui număr mare de impracticabilități asupra planificării şi lansării operațiunilor NATO, în special operațiunile care cer o bună capacitate de reacție în înfruntarea amenințărilor şi utilizarea NFR.

---

[1] Daniel Goure, "The limits of alliances", Lexington Institute, 2004

[2] Jamie Shea, "The Prague Summit: A Strategic Reorientation for NATO?" Netherlands Atlantic Association, Press Center "Nieuwspoort", Hague, 2002. http://www.atlcom.nl/AP/AP200278activities.htm.

[3] Volten, "The Prague Summit: A Strategic Reorientation for NATO?" Netherlands Atlantic Association, Press Center "Nieuwspoort", Hague, 2002. http://www.atlcom.nl/AP/AP200278activities.htm.

[4] Mihai Răzvan Ungureanu , discurs rostit cu prilejul evenimentului " Mediul Internațional de Securitate. O perspectivă a României ", februarie 2005.

[5] În 1992, atunci când NATO a decis să aplice embargoul cu arme în Marea Adriatică împotriva țărilor Fostei Republici Yugoslave, Franța (retrasă din Comitetul Militar în 1996, de asemenea din DPC) a dorit să participe în operațiunile respective. Din acest motiv NATO a transferat decizia CNA, unde Franța a putut să joace un rol. Această practică a stabilit un precedent pentru operațiunile militare ulterioare ale NATO. CNA a stabilit pentru FSBH, a aprobat planul pentru Operațiunea Forțelor Aliate în Kosovo şi a fondat F(S)K pentru conflictele ce urmau, de fiecare dată deoarece Franța dorea să participe la aceste operațiuni. În 2003, când Franța ,Belgia şi Germania s-au revoltat contra asistenței militare Turciei, SUA a modificat procesul decizional în cadrul DPC, unde Franța nu a fost reprezentată să aprobe cererea Ankara pentru asistență prevăzută în art.4. Germania şi Belgia au cedat. Manevra a provocat întrebări dacă SUA şi alți aliați vor încerca să evite sau să slăbească principiul de consensus.

[6] G. Michel, NATO Decision making: Au revoir to the consensus rule?, Strategic Forum, no. 202, August 2003

Există mulți analiști sau politicieni ce abordează problema modificării procesului decizional NATO. Erin La Porte a subliniat după Summit-ul de la Praga: "Totuşi, pentru Alianța NATO, a acționa împotriva amenințărilor asimetrice şi fluide de terorism, ea trebuie să-şi schimbe metoda prin care aceasta decide asupra acționării şi probabil a utilizării abordării complexe în procesul decizional[1] ". Leo Michel declară că regula consensului poate permite Alianței să edifice solidaritatea militaro-politică, dar poate favoriza unei situații a unui stat membru NATO ce va face abuz de regula consensului pentru interes politic, propriu şi limitat[2]. Disputele precum conflictul din Iraq şi nevoile curente pentru o decizie urgentă de a înfrunta crizele şi amenințările fluide – demonstrează necesitatea un proces decizional alternativ. Ira Straus numeşte procesul decisional al Alianței ca " fiind unul demodat, proces de gândire din perioada Războiului Rece" iar acele demonstrații publice de "unitate " şi "solidaritate" nu mai impresionează pe nimeni şi conduce Alianța pe punctul de demisie[3] .

Deşi aceasta a demonstrat să fie de ajutor în crizele de distanță ca cea din Afganistan, potrivit Cancelarului Gerhard Schroeder "… NATO nu mai este principalul loc de judecată, unde partenerii transatlantici discută şi coordonează strategii[4]". Conştient de intensitatea dezbaterilor asupra consensului vs. alte opțiuni decizionale, atât timp cât NATO rămâne o asociație de voluntriat între statele membre suverane, această organizație va opera în baza consensului mult timp. Totuşi, necesitatea esențială pentru misiunile de dincolo de spațiu ar putea cere o soluție de compromis de a crea o procedură decizională una neconsensuală şi separată pentru operațiunile nestipulte de art. 5, variind de la relief umanitar şi asistență în cazuri de dezastru prin susținerea şi salvgardarea păcii. De când NATO părea să-şi piardă din primordialitate în favoarea unei puternice Uniuni Europene, ea ar fi vrut să-şi asume un număr mare de sarcini de securitate precum şi întregul control aupra tuturor operațiunilor şi deciziilor înfruntate, ceea ce ar putea la rând facilita viitoarele coaliții de voluntariat şi capabile în cadrul Alianței.

Dar orice alternativă propusă regulii de consens va determina necesitatea realizării consensului, prim şi primordial. Modificările geopolitice şi apariția unor noi amenințari precum terorismul şi proliferarea armelor de destrugere în masă, a forțat o reapreciere a rolurilor de securitate şi politicii NATO.

''Declarația de la Londra'' a recunoscut astfel, că securitatea oricărui stat este legată inseparabil de securitatea vecinilor acestuia[5]. Probabil acesta a fost primul pas în crearea parteneriatelor. Primul pas important făcut de NATO în redefinirea rolului său în absența unei amenințări clare, a fost Conceptul Strategic din anul 1991. Documentul a reafirmat elementele de continiutate precum scopul fundamental al NATO de colectiva apărare. În plus, acesta stipulează că soluționarea crizelor din afara teritoriilor Alianței este o misiune a forțele militare NATO, şi accentul a fost plasat pe capacitatea de desfăşurare a forțelor militare dincolo de frontierile NATO în răspunderea noilor provocări de securitate.

Conceptul Strategic din anul 1991 a prevăzut o declarație mai clară şi largă a rolului NATO, contribuind la susținerea stabilității şi a păcii pe întreaga regiune Euro-Atlantică, şi chiar dincolo de frontierile acesteia. Acea misiune include parteneriatul cu statele nemembre şi soluționarea crizelor din regiunile unde escaladează conflictul. Acesta cheamă aliații să mențină forțele capabile în distrugerea oricărei agresiuni potențiale, să contribuie la prevenirea conflictelor şi să conducă la operațiunile de răspuns contra crizelor nestinulate în

[1] Erin La Porte, The Prague Summit one year on: the NRF, NATO's transformation and decision-making process, 2004. http://terrorism.pronato.com/NATO.NRF.terrorism.htm

[2] Michel, Leo G. 2003. NATO Decision making: Au Revoir to the Consensus Rule? Strategic Forum, No. 202 (august). National Defense University: Washington, D.C. http://www.ciaonet.org/wps/mil03/mil03.pdf

[3] Straus, Ira. 2003. Atlantic Man: NATO's Crisis. *United Press International.* 12 Febuary

[4] Gerhard Schroeder, Discurs rostit în cadrul a celei 41 Conferințe a Politicii de Securitate desfăşurată la Munich, Munich, februarie 2005.

[5] "Declarația cu privire la renovarea Alianței Nord Atlantice", Londra, iulie 1990.

art. 5[1]. De asemenea s-a reiterat oferta NATO mai flexibilă, însă vagă încă, prezentată la Bruxelless în anul 1994, în a susține după caz, prevenirea conflictelor, susținerea păcii şi alte operațiuni sub autoritatea Consiliului de Securitate ONU sausonform responsabilitățile OSCE.

Un răspuns întemeiat la întrebarea" cât de departe trbuie să acționeze NATO", a fost discutat la Summit-ul NATO de la Praga din anul 2002. Potrivit ultimului comunicat, NATO trebuie sa aibă capacitatea de a gestiona forțele cu reacția rapidă oriunde ar fi necesar, şi să susțină operațiuni la distanțe mari (oriunde şi oricând este necesar de a-şi apăra membrii), inclusiv a unui mediu ce se poate confrunta cu armele nucleare, biologice şi chimice[2]. Implicarea NATO în Balcani, Afganistan şi Iraq a demonstrat că evoluțiile dincolo de frontierele NATO puteau să afecteze semnificativ interesele de securitate ale țărilor membre NATO chiar dacă ele nu s-au implicat într-un atac direct a oricărui membru NATO. Având capacitatea de a interveni peste frontierele sale, nu înseamnă că NATO trebuie să devină polițistul mondial. NATO a devenit un jucător global ce are rolul cheie să garanteze menținerea securității membrilor săi şi stabilitatea zonelor de criză ce ar putea să amenințe securitatea.

Toate aceste modificări progresive în rolul Alianței, s-au reflectat în noile misiuni asumate de soluționarea crizelor, intervenției umanitare şi operațiunilor de menținere a păcii au declanşat un proces de transformare politico-militar al NATO: Consiliul de Cooperare Nord-Atlantic (CCNA), Parteneriatul Pentru Pace (PpP), Consiliul Permanent Comun NATO-Rusia, Comisia NATO-Ucraina, Dialogul Mediteranian, Inițiativa de Cooperare de la Istambul (ICI) , Procesul de extindere. Aceste schimbări nu pot fi separate de politica NATO "dincolo de spațiu". În realitate, acestea exprimă consecințe logice al evoluției NATO de la organizație de bază de apărare colectivă la o organizație de bază de cooperare fundamentată pe securitate, organizație ce activează cu ex-adversari şi alte state nemembre pentru a înfrunta provocările neconvenționale. Există regiuni de importanță strategică pentru NATO. Conflictele din regiune ar putea duce la instabilitatea întregii zone. De asemenea, aceste țări sunt amplasate strategic în susținerea operațiunilor militare din Afganistan. Potrivit lui Marc Grossman, "Aceste țări au fost foarte importante pentru acțiunile din Afganistan. Ele nu împărtăşesc aceleaşi valori democratice pe care le împărtăşim noi, în cadrul Alianței, dar împărtăşesc o perspectivă strategică prin dorința de a participa la susținerea păcii şi prevenirea conflictelor. Şi astfel, ele sunt partenerii noştri iar nouă ni se cuvine să consolidăm cele sus menționate.[3] "

Țările de contact sunt țările ce au contacte informaționale cu NATO, intensificând dialogul individual, mutual asupra chestiunilor de securitate şi împărtăşind experiența sa. Astfel de țări sunt China şi Japonia, Australia şi Nouă Zeelandă, India şi Pakistan , Coreea de Sud şi țările Americii de Sud, în special Argentina. Spre exemplu, în 2002, China oficial a cerut revizuirea dialogului bilateral , pentru a discuta perceperile de securitate, amenințările comune de securitate şi activitățile susținute de NATO în țările din Asia Centrală la sau lângă frontiera cu China. În aprilie, Japonia a anunțat că vrea să-şi continue prezența sa în Afganistan, unde joacă unul din principalele roluri în programul ex-luptătorilor din Afganistan pentru " dezarmare, demobilizare şi reintegrare ", în timp ce Australia a semnat un Acord pentru o cooperare mai apropiată cu NATO cu privire la lupta împotriva terorismului internațional şi a armelor de proliferare în masă. Acesta este un semn de recunoaştere şi de

[1] Activitățile Alianței neprevăzute de art. 5 sunt referite toate la "operațiunile de răspundere la crize dincolo de art. 5".

[2] Declarația de la Praga elaborată de către şefii de state şi de guverne în timpul participării la întrunirea Consiliului Nord Atlantic din 21 noiembrie 2002 de la Praga.

[3] ''Declarația Subsecretarului Grossman despre Extinderea şi Reconcentrarea Misiunilor NATO'', Washington File, 11 noiembrie, 2003.

acceptare că NATO este o organizație cu rol primordial şi de success în proiectarea securității şi dialogului de parteneriat valoros.

Cineva poate să argumenteze că relațiile dintre Uniunea Europeană şi Statele Unite sunt bazate pe rivalitate şi sunt într-o stare de criză. Relațiile între aliații transatlantici s-au deteriorat brusc de la viziunile divergente cu privire la războiul din Iraq. Europa acuză SUA de abordare simplistă a politicii externe care reduce totul în aspectele militare asupra războiului împotriva terorismului. Ambele susțin să fie în concurență, atât timp cât ambele vor să devină jucătorul global şi să acționeze independent. "Diviziunea transatlantică" precum şi despre "golul transatlantic" sunt într-o corelație cu problema dincolo de spațiu. În timp ce ''diviziunea transatlantică'' simbolizează o divizare politică, ''golul transatlantic'' sau ''sentimentul de goliciune '' se referă la capacitatea de proiecatre a forței militare. Problema nu este numai în dezbaterile asupra rolului Europei în capacitatea sa de a se apăra, dar şi a diferitelor abordări în modul de percepere a problemelor de securitate- efectivităților militare vs. diplomației efective şi principiului legalității.

Ideea de ''Identitate Europeană de Securitate şi Apărare'' (IESA) a fost lansată în scopul permiterii distribuirii sarcinilor mult mai balansate între aliații europeni şi americani. În paralel cu inițiativele NATO, în 1999, UE a decis să continue odată cu consolidarea ''Politicii Europene de Securitate şi Apărare'' (PESA) prin stabilirea capacității autonome de luare a deciziilor militare şi să direcționeze operațiuni pe întregul câmp al ''Sarcinelor de la Petersburg'', pe când Alianța în ansamblu n-a luat parte. Fiind o organizație politico-militară, pregătirile de forțe şi capacitățile militare sunt cruciale pentru NATO. Golul între aliații europeni şi SUA generează interesul pentru capacitatea lor de a activa împreună. Dezvoltând capaciățile militare în UE există semnificația de consolidare a pilonului European al NATO şi de o contribuție eficientă ale operațiunile conduse de NATO sau chiar în realizarea cu success a operațiunilor autonome ale UE. Parteneriatul strategic semnat în 2002 între UE şi NATO (Declarația NATO-UE), şi Acordul Berlin Plus din 2003 au indicat să soluționeze definitiv chestiunea compabilității între NATO şi UE. Acele inițiative pot să semnifice că două organizații sunt determinate de a coopera în procesul de soluționare a crizelor şi de a fi pregătite a înfrunta provocările în adresa securității. O diviziune a muncii a unor pot fi văzute în conformitate cu preferințele lor de soft şi hard power, dar calea spre consens pare să fie una lungă.

Summit-ul da la Praga şi Instambul au demonstrat că colaborarea reciprocă rămâne opțiunea valabilă, în pofida faptului că problema aici este nu numai cea a distribuirii sarcinilor, dar şi de distribuire a puterii. Acestea la rândul lor sunt legate cu desfăşurarea acțiunilor NATO dincolo de rază şi ce ajung la o extindere globală în prezent.

Bibliografie:

1. NATO Handbook, NATO Office and Information Press, 2001
2. NATO's Strategic Concept 1991, North Atlantic Council in Rome, Nov. 7-8, 1991
3. NATO's Strategic Concept 1999, North Atlantic Council in Washington, Apr. 24, 1999
4. R. Cohen, M. Mihalka, "Cooperative Security: New Horizons for International Order, The Marshall Center Papers, No.3, 2001
5. John E. Peters, Howard Deshong, "Out of Area or out of reach? European Military support for operations in southwest Asia", RAND, 1995
6. Donald Rumsfeld, "Transforming the Military," Foreign Affairs, vol. 81, no. 3 (May/June 2002), p. 29.
7. Antulio J. Echevarria II, "Rapid Decisive Operations: An Assumption-Based Critique" (Carlisle Barracks, Pa.: Strategic Studies Institute, November 2001)

8. Steven Metz, “Armed Conflict in the 21st Century: The Information Revolution and Post-Modern Warfare” (Carlisle Barracks, Pa.: Strategic Studies Institute, March 2000).
9. Heads of State and Government participating in the meeting of the North Atlantic Council in Prague, Prague Summit Declaration, Prague, November 21, 2002;
10. Lord Robertson, George, Statement to the Press on the North Atlantic Council Decision on Implementation of Article 5 of the Washington Treaty following the September 11 Attacks against the United States, NATO Headquarters, Brussels, October 4, 2001;
11. Grossman, Marc, Briefing at the Italian Ministry of Foreign Affairs, Rome, April 16, 2002;
12. NATO Parliamentary Assembly Report AT-237-CC-00-6, CIMIC and Police: Forcing the Mission Links in Crisis Management, Brussels, 2001;
13. Schmidl, Erwin, The Evolution of Peace Operations from the Nineteenth Century, London, 2000;
14. Akshi, Yasushi, The Limits of UN Diplomacy and the Future of Conflict Mediation, Survival, Vol. 37, No. 4, 1995;
15. Samuel P. Huntington, The Lonely Superpower, Foreign Affairs; Mar/Apr. 1999, p. 35
16. Declarația Summit-ului de la Istambul. “ Securitatea noastră în era nouă ”, June, 28.
17. Daniel Goure, “The limits of alliances”, Lexington Institute, 2004
18. Jamie Shea, “The Prague Summit: A Strategic Reorientation for NATO?”, Netherlands Atlantic Association, Press Center “Nieuwspoort”, Hague, 2002
19. Peter Volten, “The Prague Summit: A Strategic Reorientation for NATO?” Netherlands Atlantic Association, Press Center “Nieuwspoort”, Hague, 2002.
20. Leo G. Michel, NATO Decision making: Au revoir to the consensus rule?, Strategic Forum, no. 202, august 2003
21. Michel, Leo G. 2003. NATO Decision making: Au Revoir to the Consensus Rule? Strategic Forum, No. 202 (august). National Defense University: Washington, D.C
22. Straus, Ira. 2003. Atlantic Man: NATO's Crisis. *United Press International.* 12 febuarie.
23. Gerhard Schroeder, Discurs în cadrul celei de- a 41 Conferințe a Politicii de Securitate de la Munich, februarie 2005.
24. “Declarația cu privire la Alianța Nord Atlantică renovată”, Londra, iulie 1990.
25. Declarația adoptată la Praga de către Şefii de state şi de guverne în cadrul convocării Consiliului Nord Atlantic din 21 noiembrie 2002.
26. Revista NATO ” A radically new Command Structure for NATO”, Vice-Mareșal Aerian Andrew Valance, toamna a. 2003

Surse Internet :

www.nato.int
www.expandnato.org
www.europa.eu.int
www.weu.int
www.un.org
www.osce.org
www.nato-pa.int

Lista de acronime

EAPC / CPEA	Euro Atlantic Partnership Council / Consiliul de Parteneriat Euro-Atlantic
ESDI / IESA	European Security and Defense Identity / Identitatea Europeană de Securitate şi Apărare
ESDP / PESA	European Security and Defense Policy / Politica Europeană de Securitate şi Apărare
EU / UE	European Union / Uniunea Europeană
ICI / ICI	Istanbul Cooperative Initiative / Inițiativa de Cooperare de la Istambul
JFC / CFC	Joint Force Commands / Comandele de Forță Comună
NAC / CNA	North Atlantic Council / Consiliul Nord Atlantic
NACC / CCNA	North Atlantic Cooperation Council / Consiliul de Cooperare Nord Atlantic
NATO	North Atlantic Treaty Organization / Organizația Tratatului Atlanticului de Nord
NRC / CNR	NATO - Russia Council / Consiliul NATO- Rusia
NRF /FRN	NATO Response Force / Forța de Răspuns NATO
OSCE / OSCE	Organization for Security and Cooperation in Europe / Organizația de Securitate şi Cooperare în europa
PCC / ACP	Prague Capabilities Commitment / Angajamentul Capacităților de la Praga
PfP / PpP	Partnership for Peace / Parteneriatul pentru Pace
RMA / RAM	Revolution in Military Affairs / Revoluție în Afacerile Militare
UN /NU	United Nations / Națiunile Unite
UNSC / CSONU	United Nations' Security Council / Consiliul de Securitate al Organizației Națiunilor Unite

NATO ÎNTRE REFORMĂ ŞI NOUL CONCEPT STRATEGIC
NATO BETWEEN REFORM AND NEW STRATEGIC CONCEPT

drd.Ionel Claudiu Pasăre
Academia Națională de Informații „Mihai Viteazul" Bucureşti
Călin Constantin Istrățoiu
Universitatea Națională de Apărare „Carol I" Bucureşti

Abstract:
NATO is the kind of organization that countries want and choose to join – not only because of what it does, but because of what it stands for and because of what its members believe.

The Alliance has an ongoing duty to guarantee the safety and security of its members. Second, it can achieve that objective only if it engages dynamically with countries and organizations that are outside its boundaries. Guarding NATO-Russia relations, it is important to say that partnership is a two way street and, from the Alliance perspective, the door to cooperation with Moscow should remain open at all levels.
Keywords: *NATO, Russia, strategic concept, transformation, Rasmussen*

NATO traversează un proces de transformare de la o organizație de apărare colectivă către una de securitate şi apărare, luând în considerație un spectru lărgit de amenințări şi provocări. Principiul central al alianței militare a fost, de asemenea, modificat de extinderea treptată a rolului forțelor armate, pe baza unei viziuni mai largi a misiunilor şi capabilităților. Noile abordări au generat în mod corespunzător noi misiuni pentru forțele armate, de la diplomația apărării, asistența şi cooperarea în domeniul securității, la măsurile de creştere a încrederii şi a securității, de prevenire şi stabilizare a diferitelor crize subregionale, în Europa şi nu numai. În acest cadru, se va multiplica o nouă generație de operațiuni, subsumate combaterii terorismului, în timp ce altele, cum ar fi managementul crizelor sau diplomația politico-militară, vor dobândi o importanță tot mai mare.

În secolul XXI, noi considerații strategice generează o serie de provocări complexe la adresa securităşii globale. Premisele tradiționale sunt supuse astăzi unui nou test. Atacurile teroriste de la 11 septembrie 2001, au contribuit la crearea unor noi forme de solidaritate interstatală, depăşind inerția sistemului de alianțe şi antagonisme ale Războiului Rece şi demonstrând că insecuritatea, respectiv riscurile asimetrice au devenit globale. Strategiile şi planurile de contraproliferare şi contraterorism, o nouă dimensiune a conceptului desfăşurării forțelor de reacție rapidă, reprezintă axe strategice în viitorul itinerar al NATO. Astfel, în opinia noastră, coordonatele strategice, nu vor avea prin ele însele o pondere determinantă în decizia de admitere, fundamentarea sa fiind realizată la nivelul Alianței pe baza criteriilor politice, economice şi militare. Indubitabil, Alianța a fost proiectată ca un scut de apărare pentru a proteja şi a promova valorile, normele, regulile şi procedurile democratice transatlantice. Atacurile teroriste de la 11 septembrie 2001, au condus la un proces complex de transformare şi reevaluare a organizației, a țărilor membre şi a celor candidate, atât la nivelul aranjamentelor interne cât şi la nivelul interacțiunii lor strategice.

NATO a putut fi, aşadar, percepută şi înțeleasă ca o comunitate de securitate plurală a cărei tradiție de peste o jumătate de secol şi al cărui nivel de instituționalizare democratică

ridicat, o transformaseră, deja, în cel mai bun mijloc de a influența tranziția dificilă la realinierile strategice sistemice post-Război Rece.[1]

Începutul secolului al XXI-lea reprezintă intervalul de timp în care are loc o puternică revoluție în domeniul militar, revoluție generată de descoperirile obținute în cercetarea ştiințifică, de noutățile apărute în organizarea economică şi instituțională, de tendințe manifestate în sfera socialului, politicii, mentalului, etc.[2]

Reprezentanții Pactului de la Bruxelles, ai Canadei şi ai SUA au hotărât, la 9 septembrie 1948, că punerea în practică a tezei „coexistenței paşnice" pe termen lung cu URSS nu era posibilă, impunându-se crearea unei uniuni comune de apărare a Occidentului. Prin Pactul de la Bruxelles, semnat pe 17 martie 1948, Franța, Marea Britanie şi Statele Benelux (Belgia, Olanda, Luxemburg) formaseră o Uniune Occidentală, nu numai pentru a-şi coordona eforturile de redresare economică, ci şi pentru a se dota cu un consiliu militar permanent, însărcinat cu organizarea apărării comune.

După o serie de noi negocieri, care au durat din octombrie 1948 până în martie 1949, acordul a fost semnat la Washington la 4 aprilie 1949.[3]

Definirea viziunii strategice si a obiectivelor atrăgând atenția că un obiectiv strategic prea vag definit sau greu de înțeles si acceptat reprezintă un obstacol în alocarea de resurse si astfel creste riscul ca strategia să eşueze.Stabilirea cursului de acțiune si a misiunilor pentru instituțiile de securitate. Acest process complex cuprinde acțiuni de restructurare a problemei, efectuarea de predicții si definirea unor concepte alternative. În acest stadiu trebuie avută în vedere analiza fezabilității strategiei (existența mijloacelor), a acceptabilității de către actorii principali precum si a riscului.

Definirea si implementarea conceptelor strategice ale Alianței trebuie să se aseze pe realitățile mediului global de securitate.

Mediul global de securitate poate fi analizat în funcție de următoarele tendințe majore: accentuarea proceselor de globalizare si de integrare regională, concomitent cu persistența unor acțiuni având ca finalitate fragmentarea statală, convergența si sinergia eforturilor dedicate structurării unei noi arhitecturi de securitate - de dorit stabile si predictibile - însoțită de accentuarea tendințelor anarhice în unele regiuni, revigorarea eforturilor statelor vizând prezervarea influenței lor în dinamica relațiilor internaŃionale, în paralel cu multiplicarea formelor şi creşterea ponderii intervenției actorilor nestatali în dinamica relațiilor internaționale. Trebuie în
continuare cuantificat impactul acestor modificări si tendințe, dar ele împărtăsesc un climat de securitate şi/sau insecuritate fundamental diferit, ale căror unice oportunități de cooperare sunt însoțite de un domeniu de aplicare fără precedent pentru distrugere.[4]

Alianța Nord-Atlantică – NATO - a început un proces radical de transformare pentru a încerca să se adapteze la cu totul alte amenințări decât cele clasice, ieşind, în sfîrşit, din paradigma tradițională a Războiului Rece

Transformarea presupune schimbarea doctrinelor, structurilor organizatorice, capabilităților militare, instrucției, învățământului militar şi a logisticii, precum şi o schimbare de mentalitate, fiind un proces continuu de adaptare, pentru contracararea rapidă a amenințărilor survenite într-un mediu de securitate foarte dinamic.

---

[1] George Cristian Maior, *„Noul Aliat-Regândirea politicii de apărare a României la începutul secolului XXI”*, Bucureşti, Editura RAO, 2009, p. 70

[2] Constantin Stoica, Emil Hedeşiu, Gheorghe Toma, *„Securitatea internațională sub impactul globalizării: realități, provocări, schimbări”*, Bucureşti, Editura A.N.I., 2007, p. 7

[3] Pierre Milza. Serge Berstein, *„Istoria Secolului XX”*, vol. 2, Editura „AII", București, 1998, p. 45.

[4] Claudiu Ionel Pasăre, George Cristian Maior (coord), *„România în cadrul NATO. Rolul instituțiilor statului în respectarea angajamentelor asumate”*, Bucureşti, Editura A.N.I., 2007, p.12

În timpul evoluției din anii Războiului Rece, NATO a cunoscut şi momente dificile, printre care poate fi menționat cel al retragerii Franței din organismele militare ale NATO. în cadrul Conferinței de presă din 21 februarie 1966, De Gaulle a anunțat intenția Franței de a se retrage din structurile militare ale NATO, şi nu din Alianță, precizând faptul că Parisul nu părăseşte Alianța Nord-Atlantică şi nu are intenția de a denunța Tratatul din 1949; ca urmare, la 26 octombrie 1966, Consiliul NATO hotărăşte transferarea sediului său de la Paris la Bruxelles.

Anul 1967 a reprezentat un moment important în strategia Alianței Nord-Atlantice, deoarece la Reuniunea Consiliului Ministerial din 13-14 decembrie 1967 s-a adoptat noul concept, denumit al „ripostei flexibile", care a fost menținut până în 1991, adică până la dizolvarea Tratatului de la Varşovia.

După dizolvarea organizației Pactului de la Varşovia, şefii de stat şi de guvern ai țărilor membre NATO au dat publicității, la 8 noiembrie 1991, Declarația de la Roma asupra Păcii şi Cooperării, care a deschis calea cooperării cu statele Europei Centrale şi de Est.[1]

Reformarea NATO a presupus o reevaluare a modalităților de realizare a misiunilor sale, implicând o serie de modificări:

- în sens conceptual, implicând necesitatea de a redefini Conceptul Strategic în concordanță cu noile exigențe ale realității, care presupun stabilirea unei noi agende de securitate şi transformarea militară şi politică a Alianței;
- în sens geografic, presupunând extinderea organizației, prin aderarea de noi membri şi orientarea spre Europa de Est;
- în sens funcțional, prin asumarea de noi funcții, care reflectă intenția membrilor NATO de proiectare a forței în afara spațiului de securitate euroatlantic;

În ceea ce priveşte conceptul strategic al Alianței adoptat în anul 1991, trebuia sesizat faptul că acesta a subliniat cooperarea cu foştii adversari, în locul confruntărilor. Securitatea statelor membre a rămas ca un fundament pentru Alianță, dar a fost combinată cu obligaŃia de a lucra pentru îmbunătățirea şi extinderea securității pentru Europa ca întreg. Conceptul strategic din 1991 a fost emis ca un document public, deschis dezbaterilor si comentariilor de către parlamente, specialisti în securitate, jurnalisti si publicul larg.

În anul 1997, liderii NATO au convenit că acest concept ar trebui să fie reexaminat si actualizat pentru a reflecta modificările care au avut loc în Europa, de la adoptarea sa, menținându-se angajamentul de apărare colectivă si legătura trans-atlantică si asigurându-se că strategia NATO este pe deplin adaptată la provocările secolului al 21-lea. Lucrul intensiv a fost întreprins în întreaga Alianță, pentru a încheia revizuirea în timp până la summit-ul de la Washington.

În comun cu toate celelate afaceri ale Alianței, aprobarea conceptului necesită consens pentru substanța şi textul documentului de către toate țările membre ale Alianței. În contextual aderării a noi trei țări membre, reprezentanții din Republica Cehă, Ungaria şi Polonia au fost prezenți de la începutul discuțiilor.

Conceptul din 1999 confirmă că scopul esențial si de durată al Alianței este de a proteja libertatea şi securitatea membrilor săi prin mijloace politice si militare. Se afirmă valorile democrației, drepturilor omului si a statului de drept si îsi exprimă angajamentul de aliați, nu numai pentru apărarea comună, ci si pentru pacea si stabilitatea spaŃiului euro-atlantic.

De asemenea, strategia defineste sarcinile fundamentale de securitate ale Alianței, atât în termini de apărare colectivă, care a fost centrul preocupărilor Alianței de la înființarea sa si în termeni de noi activități în domeniul gestionării situațiilor de criză si de parteneriat astfel încât Alianța să îşi sporească securitatea si stabilitatea din zona euro-atlantică.

[1] Florian Gârz, *Op.cit.*, p. 95 şi *Manualul NATO*, pp. 108-109

Procesul de elaborare a noului concept strategic al NATO a fost lansat prin decizia adoptată de şrfii de stat şi de govern ai statelor member NATO, cu ocazia Summit-ului din aprilie 2009 de la Strassbourg/Kehl. Cu acest prilej, aliații şi-au exprimat hotărârea de a reforma NATO, pentru a îmbunătăți răspunsul acesteia la actualele ameninţări şi capacitatea sa de a se adapta la noile riscuri de securitate.

Transformarea în sens geografic şi funcțional exprimă politica de „dublă extindere" a Alianței, un proces complex care este singular la nivelul continentului european, fiind în strânsă conexiune cu procesul de extindere a Uniunii Europene spre Europa de Est şi Centrală. - în sens structural, printr-o adaptare a Alianței la noile provocări şi riscuri asimetrice la adresa securității, folosind o structură modernă, flexibilă, durabilă şi mobilă. Aceste măsuri au implicat reforma militară şi politică a Alianței, crearea Forței de Răspuns, noua structură a Comandamentului NATO. [1]

Ca parte a transformării sale, NATO clădeşte un parteneriat cu multe țări nemembre ale NATO, în scopul creării unei Europe mai transparente, în care gradul de neînțelegere şi neîncredere să fie redus.

În acest context, putem preciza că după summit-ul de la Bucureşti în cadrul căruia s-a luat decizia de amânare a invitării Georgiei şi Ucrainei, noul secretar general al NATO, Andres Fogh Rasmussen, a declarat că Alianța va continua politica uşilor deschise, pentru că aceasta se bazează pe principiul fundamental că fiecare țară din Europa, are dreptul să decidă singură alianțele în care se află. În acest sens, este clar faptul că semnalul de agreere a fost transmis. Rămâne, doar, ca Ucraina şi Georgia să stabilească singure modul în care vor îndeplini criteriile de aderare, conştientizând faptul că uşa NATO rămâne deschisă pentru statele din Balcani.

Ca un factor de noutate de la preluarea mandatului noului secretar general NATO, putem sesiza declarațiile oficialilor cu privire la a apropiere a NATO față de Serbia. Este un subiect de noutate, având în vedere percepția sârbilor față de Alianță. Rămâne de văzut care vor fi modalitățile diplomatice prin care se vor deschide căi de dialog şi se va pune capăt unei istorii apuse care nu face altceva decât să țină Serbia în afara unei structuri de protecție colectivă care trebuie să facă față noilor provocări al acestui secol măcinat de conflicte mocnite.

Relația NATO-RUSIA, 2010

În cadrul primei vizite la Bucureşti, în calitate de Secretar General NATO, în perioada 6-7 mai 2010, Andres Fogh Rasmussen a declarat că „trebuie să fim conştienți că avem neînțelegerile noastre cu Rusia. În primul rând, problema georgiană". În acest context, oficialul a solicitat Rusiei să respecte obligațiile internaționale şi a insistat asupra respectării pe deplin a suveranității şi integrității teritoriale a Georgiei.

În cadrul aceleiaşi vizite, Rasmussen a declarat că Alianța se pregăteşte să invite Rusia să coopereze la dezvoltarea unui scut antirachetă eficient, sistem care ar avea drept scop dezvoltarea generală a securității în spațiul euroatlantic. Aşadar, se poate observa că NATO doreşte un dialog cu Rusia în ceea ce priveşte probleme importante de larg interes pentru securitatea regională. Rămâne de văzut cum vor fi percepute aceste declarații la Moscova, precum şi care va fi decizia oficialilor de la Kremlin în privința acestor invitații de cooperare şi dialog, venite din partea oficialilor NATO.[2]

Anul 2010 - an decisiv pentru viitorul Alianței

[1] Pasăre Ionel Claudiu, *„NATO în aşteptarea noului concept strategic-Lisabona 2010"*, Sesiunea de comunicări ştiințifice, Universitatea Națională de Apărare „Carol I", aprilie 2010

[2] *www.mediafax.ro*, mai 2010

Conform declarațiilor înalților oficiali NATO, anul 2010 este un an de o deosebită importanță pentru modernizarea Alianței. În cadrul vizitei efectuate la București, la începutul lunii mai a acestui an, secretarul general Andres Fogh Rasmussen a declarat că pe agenda discuțiilor purtate cu președintele României s-a aflat și problema redefinirii conceptului strategic care „va da formă viitorului Alianței". „Deci, încă o dată, protejarea teritoriului a fost și va fi principala noastră misiune, dar am dori ca ea să includă și o modernizare a forțelor noastre, astfel încât să putem răspunde noilor amenințări ale secolului nostru. Ne confruntăm, este adevărat, cu o amenințare crescândă a atacurilor cu rachetă și pentru a ne proteja populațiile în mod eficient împotriva acestor atacuri avem nevoie de un sistem de apărare antirachetă modern și eficient. Sperăm ca în cadrul acestui Summit de la Lisabona să decidem că apărarea antirachetă este o misiune a Alianței. Combinând sistemul de apărare antirachetă al SUA și cel al NATO și creând un sistem de apărare antirachetă modern în cadrul NATO putem oferi o apărare eficientă pentru populațiile noastre, a precizat înaltul reprezentant NATO.

În așteptarea summit-ului de la Lisabona de la sfârșitul acestui an, fostul secretar de Stat al SUA, Madeleine Albright a primit misiunea de a pregăti un grup de lucru pentru elaborarea noului concept strategic. Luna mai a anului 2010 a fost prezentată ca fiind momentul în care, acest document va fi făcut public pentru dezbateri. Acest nou concept strategic va trebui să integreze probleme legate de piraterie și securitatea energetică. După încheierea procesului de consultare, la 1 mai 2010, experții vor prezenta raportul Grupului Secretarului general NATO, iar pe baza raportului Grupului și a reacțiilor inițiale ale Aliaților, Secretarul General va elabora propriul raport privind elementele care ar urma sa fie incluse în Noul Concept Strategic, pe care îl va transmite statelor membre.

În ceea ce privește România, conform declarațiilor ministrului afacerilor externe, Theodor Baconschi, țara noastră va insista asupra importanței articolului 5 din Tratatul NATO, privind indivizibilitatea securității colective, ca punct central al noului concept strategic al Organizației**.**

În concluzie, având în vedere evoluțiile în plan geopolitic precum și faptul că, în general, Alianța se confruntă cu noi amenințări și trebuie să facă față unor noi provocări, summit-ul NATO de la Lisabona din luna noiembrie a acestui an are un rol edificator în ceea ce privește viitorul Alianței și așteptăm cu interes răspunsul la întrebări de actualitate pentru cei care fac parte din această organizație de apărare colectivă și, de ce nu, și pentru cei care încă nu sunt membri ai Alianței dar sunt la ușa rămasă deschisă în urma summit-ului de la București.

Bibliografie:

1. ALEXANDRESCU, Grigore; VĂDUVA, Gheorghe; DINU, Mihai-Ştefan, *Studii de securitate şi apărare*, Universitatea Națională de Apărare, București, 2005.
2. BĂDĂLAN, Eugen, *Sensul transformării*, Editura Militară, București, 2005
3. GÂRZ, Florian, *NATO, Globalizare sau dispariție*, Editura „Odeon", București, 1995
4. LITEANU Traian, ONIȘOR, Constantin, MIHALACHE, Veronica, *NATO. Securitate integrată*, București, Editura A.N.I, 2006
5. MAIOR, George Cristian, *Noul Aliat-Regândirea politicii de apărare a României la începutul secolului XXI*, Editura RAO, București, 2009
6. MAIOR, George Cristian, *Incertitudine. Gândire strategică și relații internaționale în secolul XXI*, Editura RAO, București, 2009
7. ONIȘOR Constantin, OPREA, Gabriel, TEODORU, Ștefan, TOMA, Gheorghe, *Managementul crizelor politico-militare*, Editura A.N.I., București, 2009
8. OPREA, Gabriel, ONIȘOR, Constantin, TOMA, Gheorghe, TEODORU, Ștefan,

Securitate colectivă, comună şi prin cooperare, Editura A.N.I., Bucureşti, 2009
9. PASĂRE, Ionel, Claudiu, MAIOR, George, Cristian (coord) - *România în cadrul NATO. Rolul instituțiilor statului în respectarea angajamentelor asumate*, Lucrare de absolvire, Colegiul Superior de Securitate Națională, A.N.I., 2007
10. TOMA, Gheorghe, *Securitatea națională sub impactul amenințărilor asimetrice: realități, provocări, schimbări,* Editura A.N.I., Bucureşti, 2006;
11. TOMA Gheorghe, LITEANU, Traian, *Evoluția arhitecturilor de securitate sub impactul globalizării*, Editura A.N.I, Bucureşti, 2007
12. Surse internet
13. www.mediafax.ro
14. www.agerpress.ro
15. www.nato.int

CONEXIUNI ÎNTRE DEZVOLTAREA UMANĂ, SECURITATEA UMANĂ ŞI DEZVOLTAREA DURABILĂ

CONEXIONS BETWWEN HUMAN DEVELOPMENT, HUMAN SECURITY AND DURABLE DEVELOPMENT

drd. Marinel-Adi Mustață
Universitatea Națională de Apărare „Carol I" Bucureşti

Abstract

The article is about exploring the potential of three relatively recent concepts in the public awareness: human development, human security, sustainable development. The chalange set by the author is beyound identifying a suitable defintion for each of them but of finding a framework able to tackle the inherent problems they raise in a coherent and satisfactory fashion.

Keywords*: human development, human security, sustainable development*

Prin prezentul studiu autorul aduce în sfera explicitului problema conexiunilor dintre trei concepte fundamentale pentru explicarea situației ființei umane: dezvoltarea umană, securitatea umană şi dezvoltarea durabilă. În cele ce urmează ne-am propus mai degrabă să construim cadrul de punere a problemei decât o definire cât mai riguroasă a celor trei concepte. Dincolo de aspectele problematice pe care fiecare dintre ele le ridică, la fel de problematică ne apare şi abordarea unitară a celor trei concepții. Acest din urmă deziderat ne apare ca fiind o necesitate a interpretării holiste a ființei umane, a depăşirii modului fragmentar, reducționist de modelare a existenței sociale a oamenilor.

1. Dezvoltarea umană

Dezvoltarea umană este un concept larg, care cunoaşte o evoluție permanentă. În literature consacrată subiectului se consideră că sunt dezvoltate acele regiuni şi țări, în care oamenii au libertatea alegerii în ceea ce priveşte cariera, educația, modul de viață, libertatea politică etc. Privită ca un proces în timp, dezvoltarea umană înseamnă crearea, prin intermediul unor acțiuni la nivel de politici, a condițiilor de facilitare a unei dezvoltări umane durabile, cum ar fi educația adecvată, sănătatea, bunăstarea materială, participarea, abilitarea socială şi incluziunea şi instaurarea unui model de creştere economică echitabil din punct de vedere social şi geografic.

Dezvoltarea umană poate fi definită în mod simplu ca un proces de extindere a opțiunilor. În fiecare zi, o ființă umană face o serie de alegeri – de ordin economic, social, politic şi cultural. Obiectivul final al dezvoltării nu urmăreşte crearea unei bogății mai mari sau obținerea unei creşteri mai accentuate, ci extinderea alegerilor pentru fiecare ființă umană[1].

Dezvoltare umană este un proces şi, în acelaşi timp, un rezultat. Ea este, de asemenea, centrată asupra rezultatelor provenite din posibilitățile mai largi de a alege. Dezvoltarea umană, definită în acest mod, reprezintă o noțiune simplă, dar cu implicații vaste.

Mai întâi de toate, alegerile umane se extind atunci când oamenii obțin mai multe capacități şi se bucură de mai multe oportunități de a folosi aceste competențe. Dezvoltarea umană reflectă un echilibru între capacități şi oportunități şi, în cazul în care între ele există un dezacord, se poate ajunge la frustrare umană.

[1] *Human Development Report 2001, Making New Technologies Work for Human Development*, p 13. http://hdr.undp.org/en/media/chapterone1.pdf (ultima accesare 2 mai, 2010)

În al doilea rând, potrivit conceptului dezvoltării umane, creşterea economică este doar un mijloc, deşi unul important, şi nicidecum nu poate fi scopul final al dezvoltării. Venitul constituie o contribuție importantă, atunci când beneficiile lui sunt traduse în viețile oamenilor, însă majorarea veniturilor nu trebuie să fi e un scop în sine. Scopul final al dezvoltării este sporirea capacităților oamenilor[1].

În al treilea rând, dezvoltarea umană, concentrându-se asupra oportunităților de a face alegeri, presupune că oamenii trebuie să influențeze procesul care conturează viețile lor. Cu alte cuvinte, oamenii trebuie să participe la diferite procese de luare a deciziilor, la implementarea acestor decizii şi la monitorizarea lor.

În fine, dezvoltarea umană este o dezvoltare a oamenilor, o dezvoltare pentru oameni şi o dezvoltare realizată de oameni. Dezvoltarea oamenilor implică, de fapt, constituirea şi consolidarea capacităților umane prin intermediul dezvoltării resurselor umane. Dezvoltarea pentru oameni presupune ca beneficiile creşterii să fie traduse în viața oamenilor.

2. Securitatea umană

Deşi sintagma „securitate umană" fusese folosită şi în surse bibliografice anterioare[2], textul care i-a conferit cu adevărat forța necesară pentru a face obiectul dezbaterilor pe tema securității în relațiile internaționale, a fost cel al raportului ONU intitulat *The Human Development Report*[3], publicat în anul 1994. Documentul a constituit un preambul al *World Summit for Social Development*, care urma să aibă loc în martie 1995, la Copenhaga, fiind propusă o agendă de subiecte cheie, printre care securitatea umană era de maximă relevanță.

La momentul respectiv, autorii Raportului au caracterizat situația lumii ca fiind marcată de schimbări majore, de emergența unor noi preocupări ale speței umane şi au explicitat necesitatea ca aceste evoluții trebuie să se reflecte dar şi să fie dirijate de modul în care concepem securitatea. Practic este vorba de o schimbare de paradigmă (dacă anterior a existat una, în sensul unei interpretări globale, unitare şi satisfăcătoare[4]) în interpretarea securității, o discontinuitate care trece în plan secund preocuparea pentru situația statului-națiune, a lipsei amenințărilor la adresa unității şi independenței acestuia şi, aduce în prim-plan, situația oamenilor. Statul, fie el şi în variantele sale contemporane, s-a dovedit a fi incapabil de a rezolva probleme ale indivizilor pe care ar trebui să îi reprezinte, este aşadar nevoie să ne decentrăm de pe acesta, să punem la îndoială premisa ascunsă potrivit căreia securitatea unui stat implică securitatea cetățenilor săi, şi să ne concentrăm asupra situației oamenilor.

Deşi, necesitatea schimbării de paradigmă anunțate este argumentată solid totuşi, apreciem, şi prin aceasta subscriem interpretărilor altor autori[5], potrivit căreia, raportul nu excelează la capitolul rigoare metodologică. Un prim indiciu al acestui fapt îl reprezintă de pildă enumerarea caracteristicilor esențiale ale conceptului (universalitatea, interdependența, uşurința asigurării prin intervenții preventive, centrarea pe oameni) înaintea furnizării unei definiții riguroase a acestuia. În fapt, în legătură cu acest din urmă aspect, autorii raportului recunosc dificultatea unui demers de definire al unui concept care prin semnificațiile sale poate fi pus alături de termeni precum libertatea umană în categoria denumită de W.B Gallie

[1] Ibidem, p 15

[2] M. Glasius, *Human Security from Paradigm Shift to Operationalization: Job Description for a Human Security Worker*, Security Dialogue, 2008; 39; 31.

[3] Disponibil la http://hdr.undp.org/en/reports/global/hdr1994/ (ultima accesare: 19 noiembrie 2009)

[4] Nota autorului. A se vedea lucrarea lui L. Culda, *Dimensiunea epistemologică a interogării existenței sociale a oamenilor*, Bucureşti, Editura Licorna, 2000.

[5] D.Gasper,. Securing Humanity: Situating "Human Security" as Concept and Discourse', Journal of Human Development 6(2), 2005, p 221-223.

drept *concepte esențial-contestate* (essentialy contested concepts)[1]. Şi totuşi, instinctiv, cei mai mulți oameni înteleg ce înseamnă securitatea şi, pentru a susține acest punct de vedere este introdusă în conținutul raportului o casetă text, cu titlul, *Securitatea umană – în accepțiunea oamenilor* (Human security-as people see it).[2]

Cu toate acestea, în Raport se încearcă o definiție a conceptului de *securitate umană* prin explicitarea extensiunii acestuia: siguranța, adăpostul față de amenințări cronice precum foametea, boala sau opresiunea dar şi față de dezechilibre negative (hurtful disruptions) în viața de zi cu zi în cămine, la slujbă sau în comunități.

Asigurarea securității umane presupune înainte de toate asigurarea libertății de acțiune a oamenilor, căci, în noua viziune, securitatea înseamnă responsabilitatea propriei vieți, posibilitatea omului de a-şi purta singur de grijă. Prin aceasta, afirmă autorii raportului, i se conferă conceptului în discuție un caracter integrativ, posibilitatea aplicării sale fiind asigurată de consens, nu de forța armelor.

De fapt, ideea de fond care stă la baza conceptului de securitate umană nu este nouă, ea fiind enunțată şi cu prilejul Conferinței ONU de la San Francisco în 1945, când s-a admis faptul că securitatea durabilă a omenirii poate fi asigurată doar dacă se îndeplinesc cumulativ două deziderate (componentele securității umane), exprimate sugestiv prin sintagmele: *fredoom from fear* (libertatea față de frică) şi *fredoom from want* (libertatea față de nevoi).[3]

Deşi, la lansarea sa, conceptul de *securitate umană* a fost primit în cercurile academice cu mult entuziasm, ulterior, critica *Raportului* analizat în paginile anterioare şi, în special a conceptului de *securitate umană* ,a devenit tot mai negativă. Inițiatorilor li se reproşează în special modul vag în care a fost definit conceptul de unde şi dificultățile în operaționalizarea sa sau posibilitatea deturnării sensului inițial, prin justificarea unor intervenții aşa-zis umanitare, care în esență se foloseau doar de terminologia specifică noii paradigme convenabil de imprecisă. Uneori, criticile sunt nejustificate cum este cazul reproşului pentru neluarea în considerare a violenței fizice sau armate (idei incluse în conceptul de securitate personală).

3. Dezvoltarea durabilă

Interpretarea „standard" dată dezvoltării durabile este cea derivată din concepția prezentată în Raportul Brundtland, *Our Common Future*[4]:

„dezvoltarea durabilă este acea dezvoltare care permite satisfacerea necesităților prezentului fără a compromite abilitatea generațiilor viitoare de a-şi satisface propriile necesități".

Dezvoltarea durabilă se concentrează pe îmbunătățirea calității vieții pentru toți cetățenii Pământului, fără creşterea gradului de utilizare a resurselor naturale dincolo de capacitatea de regenerare a mediului înconjurător.

Dezvoltarea durabilă nu este o idee nouă. Multe culturi de-a lungul istoriei umane au recunoscut nevoia de armonie între mediu, societate şi economie. Noutatea constă într-o articulare a acestor idei în contextul unei abordări globale industriale şi societății informaționale.

Dezvoltarea este de obicei definită în principal în termeni de creştere economică: pe măsură ce țările înregistrază creştere economică spunem despre acestea că se dezvoltă. Atât timp cât populația lumii este în continuă creştere este dificil de imaginat dezvoltarea fără

[1] Asocierea cu opera lui Gallie (W. B. Gallie, Essentially Contested Concepts, Proceedings of the Aristotelian Society, 1956, Vol.56) ne aparține, nefiind explicitată în textul raportului.
[2] *Raport*, p 23.
[3] *Raport*, p 24.
[4] http://worldinbalance.net/intagreements/1987-brundtland.php (ultima accesare 10 mai, 2010)

creştere economică. Problema gestionării efectelor grave pe care activitățile economice le produc asupra mediului înconjurător nu mai poate însă să fie doar un subiect aflat exclusiv pe agenda forumurilor ştiințifice. Principiile ecologiei pot şi trebuie să fie aplicate şi în sfera economicului.

Dezvoltarea durabilă necesită o perspectivă mai largă, atât economică cât şi ecologică, decât majoritatea practicienilor sunt pregătiți să admită, împreună cu un angajament politic pentru a se asigura că dezvoltarea este cu adevărat „durabilă". Implicațiile practice ale unei astfel de poziții sunt importante şi nu pot fi atinse cu uşurință. Este posibil să se realizeze planificarea şi gestionarea utilizării resurselor naturale într-un mod care aduce prejudicii minime proceselor ecologice, fără a pune o frână în calea aspirațiilor umane pentru îmbunătățirea economică şi socială.

În Strategia Națională pentru Dezvoltare Durabilă a României. Orizonturi 2013-2020-2030 sunt identificate următoarele provocări cruciale la adresa dezvoltării durabile a României care constituie totodată şi direcții majore de acțiune:

- schimbări climatice şi energie curată;
- transport durabil;
- producție şi consum durabile;
- conservarea şi gestionarea resurselor naturale;
- sănătatea publică;
- incluziunea socială, demografia şi migrația.

Îndeplinirea acestor obiective strategice va asigura, pe termen mediu si lung, o crestere economică ridicată şi, în consecință, o reducere semnificativă a decalajelor economico-sociale dintre România si celelalte state membre ale UE, acest deziderat fiind îmbinat organic cu preocuparea pentru protejarea mediului înconjurător.

4. Conexiuni

Cele trei concepte propuse spre analiză în prezentul studiu reflectă în implicit şi nivelul actual al interpretărilor de care dispune omenirea despre propria ființare. În primul rând ceea ce surprinde este noutatea preocupărilor din sfera respectivelor noțiuni. Este aproape de necrezut faptul că oamenii au putut crea tehnologii atât de performante dar nu au putut să evalueze impactul acestora asupra mediului înconjurător. La fel de surprinzător este faptul că dezvoltarea economică a putut fi considerată timp de câteva secole un scop în sine fără a se „contabiliza" şi în ce măsură această dezvoltare este utilă oamenilor. De asemenea este la fel de paradoxal cum securitatea națională s-a dovedit a fi un deziderat înşelător în raport cu obiectivul de a asigura securitatea cetățenilor statului.

Toate aceste situații contradictorii încep treptat să fie depăşite sub presiunea infirmărilor pe care vechile concepții ale dezvoltării şi securității le suferă. Studiile sunt încă în stadii incipiente, pre-paradigmatice. De pildă, nu este încă foarte clar raportul dintre securitatea umană şi dezvoltarea umană. În opinia noastră, în primul rând, cele două nu trebuie confundate iar, legătura dintre ele trebuie interpretată ca o interdependență dinamică. În timp ce *dezvoltarea umană* este un concept mai larg prin care se caută identificarea şi valorificarea potențelor ființei umane, *securitatea umană*, vizează asigurarea cadrului necesar manifestării în mod liber şi în siguranță a respectivelor potențe. Succesul sau eşecul uneia atrage după sine succesul sau eşecul în cealaltă căci cele două stări se susțin şi se potențează reciproc.

De asemenea, de remarcat este faptul că cele trei concepte nu alcătuiesc un tot unitar deşi, intuitiv, ele ne apar ca fiind părți ale aceluiaşi întreg, respectiv, buna interpretare a ființei umane. În acest sens apreciem că un concept precum *dezvolatrea socială durabilă* poate fi

acea noțiune liant care pornind de la premise unitare şi necontradictorii poate să acopere gama de preocupări incluse în sfera semantică a conceptelor analizate mai sus.

Prin dezvoltarea socială durabilă avem în vedere în primul rând dezvoltarea ființei umane şi a organizărilor sociale pe care aceasta le întreține în variante funcționale, care nu produc rezultate şi consecințe derivate indezirabile. Dezvoltarea respectivă nu trebuie restrânsă numai la capitolul utilizării resurselor naturale ci în toate domeniile existenței umane. De exemplu, dezvoltarea oamenilor ca „subiecți" ai organizațiilor şi abandonarea concepțiilor care îi consideră pe aceştia drept „forță de muncă" poate şi trebuie să fie o direcție majoră de studiu şi acțiune.

În al doilea rând, avem în vedere necesitatea explorării potențelor ființei umane, a recunoaşterii faptului că acest proces este la începutul său şi că venitul pe cap de locuitor nu este determinant în această întreprindere. În opinia noastră determinată este mai degrabă obținerea bunei interpretări a acestor aspecte, latura materială având la rându-i importanța sa, însă nu exclusivă

Bibliografie:

1. CULDA, Lucian, Procesualitatea socială, Editura Licorna, Bucureşti, 1994
2. CULDA, Lucian, Promovarea securității globale. Repere teoretice, Centrul de studii sociale procesual organice, 2006
3. PĂDUREAN, Mihaela, Preocupări actuale privind problematica dezvoltării urbane durabile în Uniunea Europeană, în http://mmq.ase.ro/simpozion/sec1/S1L8.htm
4. PETRIŞOR, Alexandru-Ionuț, Dezvoltarea durabilă a oraşelor: noi concepte europene, în Amenajarea Teritoriului şi Urbanismului, 2006, anul VI, nr. 3-4
5. PIRNEA, Vasile, Dimensiunea de securitate şi apărare a Uniunii Europene, Editura Centrului Tehnic-Editorial al Armatei, Bucureşti, 2005.
6. SAVA, Ionel Nicu, Studii de securitate, Editura Centrului Român de Studii Europene, Bucureşti, 2005.
7. SHAHRBANOU, Tadjbakhsh, ANURADHA, M. Chenoy, Human Security. Concepts and implications, London: Routledge, 2007
8. SEN, Amartya, Dezvoltarea ca libertate, Ed. Economică, Bucureşti, 2004
9. SOLANA, Javier, A secure Europe in a better world, Thessaloniki European Council, June 20, 2003.

This work was supported by CNCSIS –UEFISCSU, project number 900 PNII – IDEI code1204/2008.

INFLUENȚA TURCIEI ASUPRA SITUAȚIEI DE SECURITATE DIN BALCANI
TURKEY'S INFLUENCE ON THE SECURITY SITUATION IN THE BALKANS

Mihaela Pană
Masterand, Facultateade Ştiinţe Poltice,
Relaţii Internaţionale şi Studii Europene
Universitatea „Lucian Blaga" din Sibiu

Abstract:
The Balkans neighbours an unusualy strong and activ insulator in Turkey which as succesor state to the Ottoman Empire, has historical interests in the region. This could have been a source of instability leading to competitive interventions rather than joint external management.

However, Turkey was very careful and cooperative throughout. It is difficult to judge how mach, this stems from Turkey being, after all, well integrated in the West through decades of NATO membership and how mach is explained by structure, whereby an insulator has in interest in avoiding escalation around itself

Keyterms: *Turkey, Balkans, ONU, NATO, South-east Europe, security, war*

Când ne gândim la „Balcani", identificăm ca poziţie geografică Peninsula Balcanică, centrul de greutate al spaţiului sud-est european, dar nu putem nega faptul că există şi un alt feed-back al raţiunii, acela de a eticheta „Balcanii", ca o esenţializare negativă a acestei parţi a continentului european.

Conceptul de „Europa de Sud - Est" atribuit Balcanilor, apare ca o necesitate de a face loc firescului descriptiv geografic, încercându-se pierderea stigmatului balcanic. Deşi popoarele din zonă „se văd locuind în Europa Sud - Estică, majoritatea occidentalilor se referă la această regiune folosind numele de Balcani, nume care evocă automat războiul etnic, crima şi instabilitatea"[1].

Aşadar, termenul „Balcani" a ajuns să fie sinonim cu războiul, tensiunile interetnice şi interconfesionale, promiscuitatea, sărăcia, întruchipând tot arealul negativ din spaţiul european. Stigmatul balcanic instituţionalizează o psihoză generală: imaginea „butoiului cu pulbere al Europei". Termenul capătă valoare mai mare decât teritoriul pe care îl denumeşte, indubitabil fiind că „spectrul balcanic care bântuie nu este un personaj, ci un nume, un semnificant"[2].

S-a afirmat că războaiele balcanice nu pot avea decât o cauzalitate internă, balcanicitatea. „Balcanii însuşi, ca unitate psiho-fizică, sunt cea mai importantă cauză a stării popoarelor balcanice (...). Spiritul Balcanilor este spiritul vrajbei eterne"[3]. Paradigma balcanică este expresia metodologică a stigmatului aplicat sud-estului de către Europa Centrală şi Occidentală. Mai mult, conceptul/stigmatul „Balcani", depăşeşte treptat nu numai aria geografică de referinţă, ci şi rolurile de stigmate geopolitice, ele căpătând o şocantă cvasigeneralitate, fiind de menţionat aici, definiţia pe care Emil Cioran o atribuie sexualităţii, şi anume „sexualitatea: balcanism al trupurilor"[4].

Analizând viziunea „lumii civilizate" asupra spaţiului sud-est european, poate cea mai nefericită zestre lăsată de amprenta istorică asupra Peninsulei Balcanice rezidă în lipsa de omogenitate demografică incluzând aici aspecte legate de etnie, civilizaţie, valori culturale,

[1] Darie Cristea, *Balcanii: memorie şi geopolitică*, Ed. Economică, Bucureşti, 2005, apud Peter van Ham, *The Rise of the Brand State*, Foreign Affairs, sept.-oct. 2001.
[2] Maria Tudorova, *Balcanii şi balcanismul*, Editura Humanitas, Bucureşti, 2000, p.44.
[3] Hermann Keyserling, *Analiza spectrală a Europei*, Institutul European, Iaşi 1993, p. 275.
[4] Emil Cioran, *Silogismele amărăciunii*, Ed. Humanitas, Bucureşti, 1992, p.90.

limbă, credință. Sub aspect confesional, Balcanii sunt un adevărat mozaic etnic şi religios, fiind spațiul în care se confruntă trei culturi religioase: ortodoxismul, catolicismul şi islamismul. Aici, în zona balcanică „în numele Dumnezeului catolic sau al celui ortodox sau în numele lui Alah au fost săvârşite de-a lungul veacurilor nu pre îndepărtate, cele mai abominabile crime”[1].

Dar nimic din toate acestea nu pot schimba motivul fundamental pentru care Europa, fie ea politică, culturală, centrală sau occidentală, trebuie să se implice tranşant în dezlegarea nodului gordian al crizelor balcanice, şi anume incontestabila apartenență a spațiul balcanic la Europa, apartenență ce imprimă Balcanilor statutul unui complex de securitate regional. În termeni strategici, spațiului balcanic este vital pentru Europa Occidentală în ceea ce priveşte atât aspectul vecinătății imediate dar şi căile de acces pe care le controlează.

Vecinătatea rezidă în interdependența statelor, un exemplu fiind războaiele iugoslave şi criza albaneză care au adus un val de refugiați şi imigranți în spațiul Schengen, precum şi intervențiile internaționale impuse de crimele împotriva umanității şi instabilitatea politică dar şi posibilitatea unui atac militar asupra teritoriului unui stat învecinat cu zona de conflict. Nu trebuie pierdut din vedere că oricând Balcanii pot fi mărul discordiei care poate acutiza contradicțiile dintre Rusia şi puterile occidentale.

Dar regiunea balcanică nu reprezintă doar o vecinătate potențial destabilizatoare, ea fiind şi o punte între Europa Occidentală şi Europa Centrală, spațiul mediteranean, cel ex-sovietic, Orientul Apropiat şi Mijlociu. Balcanii reprezintă cea mai directă dintre căire de acces ale Europei Occidentale şi Centrale către Orientul Mijlociu, unicul traseu important sub aspect petrolier, care permite comunicarea directă cu spațiul Mării Caspice şi Asiei Centrale dar şi unica ieşire a Rusiei la Mediterana.

Concluzia care se desprinde este aceea că Europa în general şi în special Uniunea Europeană au pe lângă o datorie morală şi un interes major cu privire la implicarea lor în Balcani, de aceasta depinzând prezența sau din contră, absența lor din jocurile de putere ale secolului XXI. Poziția şi caracteristicile regiunii balcanice sunt determinante esențiale pentru stabilitatea politică şi militară a Europei, pentru continuarea procesului de integrare europeană dar mai ales pentru viitorul strategic al Uniunii Europene şi al comunității euro-atlantice.

Este demn de reținut că Balcanii aparțin Europei şi îi influențează destinul iar crizele spațiului balcanic sunt şi ale Europei, ea însăşi putând fi privită ca un complex de securitate regional teritorial pe scena marilor puteri.

După căderea Cortinei de Fier, zona Balcanilor s-a confruntat simultan atât cu problemele specifice perioadei de tranziție spre o societate democratică cât şi cu probleme de securitate generate de motive preponderant interetnice. Deşi fiecare țară şi-a ales în mod democratic propria conducere politică, alte elemente componente caracteristice democrației autentice precum libertatea presei, independența justiției şi existența unei societăți civile robuste sunt destul de departe de valorile general acceptate care să asigure un climat de stabilitate, conferind astfel credibilitate la nivel regional şi chiar european.

O imagine de ansamblu asupra zonei balcanice evidențiază existența unui conglomerat de state aflate în stadii diferite de consolidare a procesului democratic. De exemplu, dacă ne raportăm la relația acestora cu Uniunea Europeană şi NATO, trebuie să remarcăm diferențele majore existente între țări precum Grecia, membră cu tradiție a celor două organisme de securitate şi Bosnia Herțegovina, recunoscută de către comunitatea internațională în urma războiului civil din anii ‘90, care, realistic vorbind, pare a avea puține speranțe de aderare la vreunul din acestea, cel puțin în viitorul apropiat.

Între aceste extreme se situează Ungaria şi Slovacia - ambele membre NATO şi integrate în Uniunea Europeană din mai 2004. Urmează România şi Bulgaria care au aderat la NATO

[1] Cristian Ioan Crâmpiță, *Sângeroasa destrămare-Iugoslavia*, Ed. Sylvi, 1994, p. 299.

în 2004 şi la Uniunea Europeană în 2007, secondate îndeaproape de Croaţia. Macedonia a depus mari eforturi, dealtfel încununate de succes, pentru soluţionarea problemelor legate de minoritatea albaneză şi reformarea armatei.

Noul stat Muntenegru se pare că devansează Serbia, deşi ambele se confruntă cu aceleaşi probleme cronice cauzate de fenomenul crimei organizate şi al corupţiei. Albania a devenit deja membră NATO şi poate aspira la Uniunea Europeană înaintea Serbiei, dacă aceasta din urmă se va reîntoarce la naţionalism şi izolare.

În zona Balcanilor, iniţiativele de cooperare regională sunt orientate preponderent spre integrarea statelor nou create şi sprijinirea procesului complex de evoluţie a acestora spre regimuri autentic democratice bazate pe valorile statului de drept şi respectarea drepturilor omului.

Fragilitatea dezvoltării economice creşte riscul apariţiei unor noi confruntări, aparent îngheţate sau soluţionate, pe criterii interetnice sau religioase. Prevenirea eventualelor conflicte în spaţiul balcanic poate fi realizată, cu rezultate notabile, aşa cum s-a dovedit deja, prin intermediul cooperări militare. Este cazul operaţiei Concordia din Fosta Republică Iugoslavă a Macedoniei – FYROM, derulată în 2003 pentru sprijinirea implementării Acordului de la Ohrid[1], contingentul dislocat de Uniunea Europeană însumând aproximativ 350 de oameni. Un alt angajament european pentru stabilizarea Balcanilor de Vest a fost reprezentat de Operaţia Althea, lansată la sfârşitul anului 2004, cu un efectiv de aproximativ 2.000 de militari a cărei sarcină principală viza susţinerea procesului de implementare a prevederilor Acordul de la Dayton, semnate în 1995 şi prin care se punea capăt sângerosului conflict din spaţiul ex-iugoslav.

În acest context trebuie menţionat faptul că angajamentele operaţionale ale Uniunii în spaţiul european au avut la bază şi raţiunile ce privesc determinarea statelor membre de a-şi asuma responsabilitatea ce decurge din proximitatea geografică a zonelor de instabilitate. Cu toate acestea nu se poate vorbi de o cantonare strictă a Uniunii Europene în imediata sa vecinătate, demersurile de natură operaţională, pe componenta militară, fiind orientate şi spre zonele extra-europene, marcate de ample fenomene de instabilitate.

O realitate sensibilă a Balcanilor o reprezintă state din Balcanii de Vest (Albania, Bosnia-Herţegovina, Croaţia, Kosovo, R. Macedonia, Muntenegru, Serbia), privite precum „călcâiul lui Ahile”. După dezmembrarea fostei R.S.F. Iugoslavia, autorităţile din statele nou constituite s-au confruntat (iar fenomenul continuă) pe lângă aspectele majore de ordin etnic şi religios şi cu grupările de crimă organizată, care s-au adaptat rapid colaborând între ele şi devenind extrem de puternice din punct de vedere financiar.

În prezent, Balcanii de Vest continuă să fie o regiune utilizată pentru activităţi specifice crimei organizate (trafic de droguri, persoane, armament). Ţările din această regiune au devenit atât state-sursă pentru traficul de persoane destinate exploatării sexuale şi muncii forţate, cât şi rută de tranzit („ruta balcanică”) pentru imigranţi din alte regiuni ale lumii (Orientul Mijlociu, Asia Centrală şi de SV) către statele Europei Occidentale.

Pe fondul existenţei unor vulnerabilităţi specifice în regiune, a continuat traficul ilegal de armament şi muniţie, acesta reprezentând componenta crimei organizate cu cel mai mare grad de risc pentru securitate şi stabilitate.

Balcanii de Vest rămân „punctul nevralgic”, al zonei, în care mozaicul etnic, aşteptările de aderare, interesele strategice, amprenta marilor puteri şi acţiunile liderilor zonali şi-au dat întâlnire concertând în note disonante spre nemulţumirea sau satisfacţia „auditoriului”.

Poziţia Turciei. Dacă în perioada Războiului Rece, Turcia s-a concentrat în principal pe direcţii care vizau consolidarea legăturilor cu Occidentul pe fondul posibilei ameninţări din partea fostei URSS, ulterior s-au deschis noi oportunităţi şi perspective pentru promovarea

[1] Acordul de la Ohrid a fost semnat la 13.08.2001 şi a pus capăt conflictului armat din Macedonia, devenind o parte importantă a procesului de integrare euro-atlantică a Macedoniei.

intereselor Turciei în Balcani, Caucaz şi Orientul Mijlociu. Practic, după terminarea Războiului Rece, Turcia nu a mai putut fi considerat un *„stat de flanc”*, redimensionarea scenei internaționale poziționând Turcia la intersecția unei noi şi emergente configurații în peisajul geostrategic, care include zone cu conexiuni de natură istorică[1] şi oferă oportunități, în special de natură energetică, pe termen lung. În acest context, Turcia a încercat să-şi redimensioneze dinamica politicii sale externe printr-o amplificare a flexibilității, în scopul exploatării acestei noi şanse diplomatice. În particular, în abordările sale diplomatice, Ankara a vizat stabilirea de noi relații în zonele neglijate anterior, în principal în Caucaz şi Orientul Mijlociu.

Noul mod în care Ankara abordează problematica Orientului Mijlociu nu înseamnă neapărat un semnal privind *„islamizarea”* politicii externe a Turciei sau întoarcerea cu spatele la Occident, aşa cum remarcă unele critici apărute pe scena politică internă şi internațională, ci mai degrabă reprezintă un răspuns la schimbările majore produse după terminarea Războiului Rece în ceea ce priveşte mediul de securitate care vizează Turcia.

Pentru Turcia, Iran şi Siria, problema kurdă reprezintă un punct de interes comun, constituind un factor important care influențează intensificarea legăturilor dintre cele trei state care au minorități kurde pe teritoriul lor, minorități ale căror acțiuni, îndreptate către edificarea unui stat independent kurd, trebuie să fie atent supravegheate.

De asemenea, energia a reprezentat un *„motor”* important care a determinat apropierea Turciei de Iran, țară care este a doua mare furnizoare de gaze naturale către Turcia, după F.Rusă. În luna iulie 1996, Turcia a încheiat cu Iranul un contract[2] pentru furnizarea de gaze naturale, estimat la cca. 23 mld. USD. În perioada următoare, legăturile bilaterale în domeniul energetic au continuat să se extindă. Astfel, în iulie 2007, Turcia şi Iranul au semnat un memorandum de înțelegere pentru transportul unei cantități de aprox. 30 mld. mc de gaze naturale, din Iran şi Turkmenistan, către Europa.

Contractul din anul 2007 a fost puternic criticat de autoritățile americane, îngrijorate de faptul că intensificarea proiectelor turco-iraniene ar putea face ineficiente eforturile americano-turce de cooperare pentru construirea şi dezvoltarea unei infrastructuri de conducte care să permită transportul resurselor de gaz din zona Mării Caspice către Turcia şi, ulterior, către piețele internaționale.

Pe alte direcții, în special în ceea ce priveşte dosarul nuclear iranian, SUA şi Turcia au abordări mult mai apropiate, Turcia opunându-se achiziționării de către Iran a armelor nucleare. În timp ce Ankara nu percepe Iranul ca pe o amenințare militară directă, oficialii turci se tem totuşi că un stat iranian înarmat nuclear ar putea declanşa o cursă regională a înarmării. În această eventualitate Ankara ar putea fi obligată să adopte măsuri compensatorii pentru achiziționarea unui factor de descurajare nucleară propriu, cu scopul de a-şi asigura propria securitate, în perspectiva, deşi puțin probabilă, a răcirii relațiilor cu SUA şi NATO.

Relațiile Turciei cu Siria, s-au îmbunătățit semnificativ în ultimii ani. Apropierea de Siria a fost determinată, în special, de un interes comun cu privire la amenințarea reprezentată de naționalismul kurd. Ca şi în cazul Iranului, apropiere dintre Ankara şi Damasc a creat suspiciuni liderilor de la Washington, Administrația Bush privind cu neîncredere legăturile dintre cele două state. În prezent, Administrația Obama pare să fie mult mai liniştită în acest

[1] Imperiul Otoman, care s-a manifestat ca superputere din 1299 până în 1922, a stăpânit în momentul de maximă creştere *(secolul al XVI-lea)* Orientul Mijlociu, regiuni întinse din nordul Africii, Balcanii şi Caucazul.

[2] Contractul prevede livrarea de gaze naturale iraniene în Turcia pentru o perioadă de 25 de ani şi, având în vedere valoarea şi anvergura proiectului, a avut acordul Washingtonului deoarece nu aducea prejudicii perceptibile eforturilor SUA de a contracara perspectiva dezvoltării strategice a comerțului şi investițiilor iraniene.

sens, iar semnalele privind posibilitatea deschiderii unui dialog SUA-Siria, dezvoltarea relațiilor turco-siriene ar constitui un avantaj pentru SUA.

Angajamentul diplomatic al Ankarei în criza din Liban, din anul 2006, este un alt exemplu privind intensificarea activității diplomatice a Turciei în Orientul Mijlociu. Decizia guvernului turc de a trimite aprox. 1.000 de militari pentru a participa la forța de menținere a păcii a ONU din Liban *(UNIFIL)*, a reprezentat o importantă îndepărtare de la politica tradițională a Turciei privind evitarea implicării profunde în problemele Orientului Mijlociu. Decizia de a participa la misiunea de menținere a păcii a ONU, deşi nu lipsită de riscuri, a avut o serie de beneficii importante pentru Turcia. În primul rând, a permis Turciei să demonstreze că este un jucător regional a cărui influență trebuie să fie luată în considerare. De asemenea, a permis să fie subliniate acreditările europene ale Turciei, care a devenit unul dintre cei mari contribuabili la forța UNIFIL. Gestul a fost apreciat pozitiv, inclusiv la Washington. În cele din urmă, a permis Turciei să demonstreze interesele comune cu statele arabe din regiune.

În ceea ce privește relațiile bilaterale Turcia-Israel, acestea au cunoscut o intensificare constantă începând cu anii '90, cooperarea turco-israeliană vizând în special contracararea influenței Iranului şi Siriei în regiune, ceea ce nu mai reprezintă o stare de actualitate. În prezent pentru a fi privită ca partener de dialog veritabil, de către statele arabe, Turcia pare a fi dispusă să sacrifice, chiar şi numai temporar, politica sa de apropiere – bazată pe evidente interese economice şi militare pragmatice - față de Israel. Relațiile dintre Turcia şi Israel nu vor cunoaşte o îmbunătățire imediată. Tensiunile vor continua, în contextul în care nu se întrevede o depăşire a impasului în procesul de pace israeliano-palestinian[1]. Turcia va continua retorica negativă la adresa Israelului[2] ori de câte ori va considera necesar. Cu toate acestea oficialitățile turce, cât şi cele israeliene apreciază că între cele două state există o relație specială, de parteneriat strategic, relație care nu ar trebui periclitată[3].

Încă un exemplu în ceea ce privește activitatea regională a Turciei îl reprezintă îmbunătățirea relațiilor cu Arabia Saudită şi Egiptul. Forța motrice din spatele acestei cooperări, a fost una strategică, nu una religioasă. Ea reflectă recunoaşterea tot mai mare din partea elitei politice turce că stabilitatea pe granița de sud a Turciei necesită implicarea activă a Ankarei cu vecinii săi din Orientul Mijlociu şi participarea mai activă la eforturile regionale de pace.

Faptul că, în ultimul deceniu, Turcia a reuşit să reducă tensiunile cu cei mai mulți dintre vecinii săi din Orientul Mijlociu şi diversificarea politicii externe a Ankarei se constituie într-un factor pozitiv şi nu ar trebui să reprezinte un semnal de alarmă pentru Occident, în pofida aprecierilor care subliniază îndepărtarea Ankarei de *„valorile vestice”*. Legăturile strânse dintre Ankara şi statele din Orientul Mijlociu poate reprezenta un atu pentru realizarea intereselor Occidentului în această regiune. Pentru a juca acest rol, Turcia trebuie să mențină legături puternice cu Occidentul şi mai ales cu Europa.

Implicarea Turciei în Balcani. Democrația a fost adesea considerată cheia soluțiilor de stabilizare a regiunii balcanice, cu atât mai mult cu cât prin democratizare se asigura implicit un cadru propice dezvoltării multietnice, respectării drepturilor omului şi implicit ale minorităților.

---

[1] Turcia consideră că mişcarea Hamas, care guvernează Fâşia Gaza, trebuie să aibă un rol important în teritoriile palestiniene.

[2] Preşedintele turc, Abdullah Gul, a declarat, la 18.10.2009, că Ankara va continua să atragă atenția Israelului dacă va continua să comită *„greşeli”*.

[3] Pe 12.10.2009, ministrul israelian al apărării, Ehud Barak, a declarat cotidianului „*HA'ARETZ*" că *„Turcia este una din țările cele mai importante din regiune, iar relațiile Tel Avivului cu Ankara sunt strategice şi durează de mulți ani*". La data de 25.10.2009, premierul turc a precizat că parteneriatul strategic dintre Turcia şi Israel a rămas la acelaşi nivel iar în privința relațiilor dintre Turcia şi Iran nu sunt probleme.

Minoritățile etnice şi religioase în spațiul balcanic sunt în general considerate a fi una dintre problemele esențiale ale regiunii, musulmanii fiind îndeosebi în atenția opiniei publice internaționale mai ales în contextul războiului global împotriva terorismului. Cu toate acestea, înlăturarea regimurilor autoritare nu sunt soluții generale, valabile şi suficiente pentru soluționarea conflictelor din Balcanii de Vest. Dimpotrivă, războaiele din Balcani din anii 1990 au redeschis vechi răni naționaliste sau au creat resentimente noi, potențialul de violență acționând ca un catalizator pentru revenirea naționalismului.

Principalii actori activi din punct de vedere politic în Balcanii de Vest, reprezentanți ai lumii islamice au fost şi continuă într-o oarecare măsură să fie Turcia, Arabia Saudită şi Iranul. Turcia are interese în zona Balcanilor de Vest prin prisma legăturilor din punct de vedere religios (activismul islamic) cu Albania, Kosovo, Bosnia şi Herțegovina.

Turcia[1] este cel mai mare stat islamic din spațiulul balcanic şi în acelaşi timp, prin poziția sa geostrategică, este un pivot la confluența unor regiuni de interes pentru politica mondială.

În contextul războaielor etnice şi secesioniste sângeroase din Balcanii de Vest de-a lungul anilor 1990, politica externă turcă față de spațiul balcanic a fost schițată în virtutea minorităților consistente turco-musulmane din această regiune, stabilitatea în Balcanii de Vest devenind o prioritate pentru securitatea Turciei. Anticipând instabilitatea ce va rezulta din potențiala disoluție a Iugoslaviei, Turcia a susținut integritatea teritorială a acestui stat, militând pentru o soluționare paşnică a conflictelor şi adoptând o politică pasivă, a non-intervenției.

Recunoaşterea de către Comunitatea Europeană a statelor independente desprinse din fosta Iugoslavie a determinat Turcia să îşi schimbe poziția inițială de a refuza să le recunoască independența şi în 1992 Ankara recunoaşte toate noile state – ceea ce determină Iugoslavia să rupă relațiile diplomatice cu Ankara. În acest context, un interes deosebit al Turciei, inițial s-a manifestat în relație cu două problematici: statutul Kosovo şi problema Macedoniei (datorită legăturilor istorice, etnice şi religioase ale Turciei cu aceste regiuni).

Politica externă turcă în spațiul balcanic, pe lângă influența factorului islamic, a fost determinată şi de considerente mai largi, precum problema Ciprului, a delimitării apelor teritoriale în relațiile cu Grecia şi a integrării în Uniunea Europeană.

Relațiile cu Grecia s-au tensionat şi depreciat constant în decursul anilor 1990 şi continuă să fie tensionate şi în prezent. Sunt bine cunoscute motivele tradiționalelor dispute greco-turce în ceea ce priveşte delimitarea platoului continental şi partajul unor insule, delimitarea apelor teritoriale şi a spațiului aerian, remilitarizarea progresivă a insulelor estice de către Grecia. La acestea s-au adăugat prospecțiunile petroliere executate de Turcia în M. Egee şi estul M. Mediterane, valul de imigranți ilegali care încearcă să ajungă pe teritoriul Greciei din Turcia, nerecunoaşterea minorității turce din Tracia şi Dodokanez, dar mai ales condiționarea aderării Turciei la UE de soluționarea problemei cipriote.

În ceea ce priveşte reunificarea Insulei Cipru[2], preşedintele R. Cipru promovează ideea negocierilor cu Republica Turcă a Ciprului de Nord (RTCN) în vederea soluționării crizei cipriote. Reunificarea Ciprului ar elimina un important obstacol în calea aderării Turciei la UE şi ar facilita îmbunătățirea relațiilor dintre Ankara şi Atena[3].

Grecia şi Turcia sunt state puternice, ambele concurând pentru rolul de promotor al intereselor occidentale în zonă. Grecia ca şi Turcia, doreşte şi ea rolul de primă putere

[1] Turcia este situată la o răscruce de civilizații, religii şi rute comerciale, are o suprafață de ~781.000 km2 şi ~70 mil. locuitori, fiind mai mare decât orice țară din Uniunea Europeană.

[2] Ciprul a fost divizat în anul 1974, după invazia turcă în nordul insulei. Convorbirile de pace intercipriote au fost blocate în urmă cu cinci ani, după ce ciprioții-greci au respins printr-un referendum planul de reunificare propus de ONU.

[3] Desfăşurarea lentă a negocierilor de aderare a Turciei la UE, sunt rezultatul blocării a opt capitole de negociere la cererea Ciprului.

regională şi a reuşit să se impună ca promotor al securităţii şi stabilităţii în SE Europei, în special în Balcani şi în relaţiile cu statele din regiunea Mării Negre/Caucaz, militând pentru integrarea majorităţii acestora în structurile UE şi/sau NATO.

La nivelul organismelor internaţionale, Grecia se bucură de sprijinul UE, în calitate de stat membru. Atena a reuşit să includă toată gama de diferende bilaterale cu Turcia, atât din perspectivă juridică, cât şi din perspectivă politică, în cadrul negocierilor acesteia pentru aderarea la UE. De cealaltă parte, Turcia beneficiază de sprijinul NATO, cu care are relaţii privilegiate, la baza acestei colaborări aflându-se un set de interese comune, pentru NATO, Turcia reprezentând un pivot al stabilităţii şi cooperării regionale[1], contribuţia acesteia la asigurarea securităţii comune a aliaţilor fiind considerată semnificativă[2].

În ceea ce priveşte deschiderea Ankarei către Bosnia-Herţegovina (BIH), aceasta şi-a găsit un sonor ecou regional. În acest context, ministrul de externe al Turciei, Ahmet Davutoğlu, a întreprins demersuri cu omologii săi din Serbia şi BIH care s-au concretizat în tradiţia de a se întâlnii o dată pe lună într-o "reuniunea de consultare tripartida" Turcia-Serbia-BIH, reuniune care s-a materializat şi în varianta Turcia-Croaţia-BIH[3]. Un aspect demn de luat în seamă, care ar putea influenţa poziţia Turciei faţă de BIH, sunt relaţiile dintre Serbia şi Croaţia, graţie modului fervent în care Croaţia susţine independenţa Kosovo.

Pe de-o parte, Serbia susţine integritatea teritoriala a BIH, dar, pe de altă parte, nu doreşte să fie prejudiciată etnicitatea sârbilor bosniaci din Republica Srpska. Cu toate acestea poziţia Serbiei este fermă cu privire la problemele trebuie soluţionate prin intermediul Constituţiei BIH. Explicaţia cu privire la acest aspect rezidă din însăşi poziţia opiniei publice a Serbiei, care susţine că în cazul Kosovo, sârbii sunt nedreptăţiţi, fapt care impune în compensaţie, fie independenţa Republicii Srpska, fie transformarea acesteia într-un stat unitar confederal. Sub acest aspect, oficiali ai UE au afirmat că progresul privind procesul integrării europene a Serbiei, depinde de capacitatea Serbiei de a coexista paşnic cu Kosovo.

Un semn recent al influenţei tot mai mari a Turciei în regiunea balcanică, îl reprezintă normalizarea relaţiile diplomatice dintre Serbia şi Bosnia şi Herţegovina. După cinci runde de discuţii trilaterale iniţiate de Turcia în octombrie 2009, Serbia a normalizat relaţiile diplomatice cu Bosnia şi Herţegovina, anunţând această decizie pe 09.02.2010, BIH putând desemna în curând un ambasador la Belgrad[4]. Aprobarea ambasadorului bosniac de către Serbia, la îndemnul Turciei, a pus capăt celor trei ani de probleme diplomatice dintre Serbia şi vecina sa.

Ministrul de externe al Turciei, Ahmet Davutoğlu a precizat că Turcia doreşte şă soluţioneze toate disputele din Balcani prin mijloace diplomatice în vederea prosperităţii şi stabilităţii regionale.

Într-un interviu acordat publicaţiei Southeast European Times, expertul balcanic Erhan Türbeder a declarat că Turcia "consideră că este necesară sporirea încrederii între ţările din regiune şi crede că cele mai bune soluţii la problemele regionale pot veni de la alţi actori"[5].

Autorităţile de la Washington urmăresc îndeaproape paşii facuţi de Turcia în Balcani. Deschiderile diplomatice ale Turciei în legatură cu Balcanii sunt susţinute de Washington atâta timp cât nu contravin intereselor SUA. Turcia ar trebui să desfăşoare o politică concentrată pe dialog cu Bruxelles-ul, dacă se doreşte obţinerea de succese cu privire la intenţiile sale faţă de BIH. De exemplu, Turcia consideră ca fiind stringentă organizarea cu

[1] Turcia controlează strâmtorile Bosfor şi Dardanele şi are frontieră comună cu state precum Siria, Irakul şi Iranul.
[2] Turcia a participat activ la elaborarea şi implementarea mai multor politici ale NATO, între care Parteneriatul pentru Pace (*PfP*), Forţa Multinaţională pentru Pace din Sud-Estul Europei, Centrul de Pregătire PfP etc.
[3] Ultima întâlnirea avut loc în zilele de 14-15 ian. 2010 la Zagreb respectiv Belgrad, www.trtromanian.com
[4] www.setimes.com
[5] http://world-countries.net/archives/15345.

prilejul aniversarii a 15 ani de la Tratatul de la Dayton ce a pus capăt războiului din BIH, a unei conferințe internaționale în care să se accentueze situația din BIH şi rolul Turciei ca actor zonal. Pentru organizarea unei astfel de conferințe este important sprijinul Bruxelles-ului, mai ales că misiunile UE sunt în plină desfăşurare în BIH[1].

Cazul Turciei nu mai are nevoie de comentarii: deşi Orientul Mijlociu, Caucazul şi Asia Centrală ex-iugoslavă, reprezintă direcții majore ale politicii Ankarei, aceasta nu poate face abstracție de regiunea care i-a hotărât destinul şi care continuă să o lege de Europa. Spațiu balcanic este şi va rămâne fundamental pentru politica şi statutul de putere regională a Turciei.

Turcia are legături istorice cu Balcanii, comunitățile islamice (Bosnia-Herțegovina, Serbia, Muntenegru, Albania, FRI Macedonia) fiind continuatoarele islamului turcesc de tip hanefi[2]. În condițiile actuale în care Turcia este în NATO şi cu intenția declarată de a se alătura UE, prezenta guvernare de la Ankara doreşte să-şi extindă aria de influență nu numai în Orientul Mijlociu şi Asia ci şi în Balcani. Această regiune este pentru Turcia un spațiu care nu este exploatat la maxim, „puntea de legătură" fiind considerată chiar comunitatea islamică din regiune. De reținut este şi aspectul legat de faptul că Partidul Justiției şi Dezvoltării(AKP), care se află la putere în Turcia este de sorginte islamistă.

Prin această optică de politică externă, Turcia urmăreşte o dezvoltare a relațiilor economice cu statele din regiune, prin implicarea sa în dezvoltarea unor programe de investiții, fapt ce va duce la obținerea de avantaje pe termen mediu şi lung, şi asta, în condițiile în care nu se întrevede pe termen scurt o integrare a Turciei în UE.

Pe de altă parte, Turcia nu este interesată de o implicare puternică dorind pentru moment o tatonare a terenului, astfel încât „să nu deranjeze" actori importanți cu interese în regiune (SUA, UE şi F. Rusă). În acest fel s-ar părea că cea mai puțin aflată în sfera de influență „a celor trei" şi „cea mai vulnerabilă" şi „mai receptivă" ar putea fi BIH, fapt pentru care Turcia optează la început pentru acest front de lucru.

În demersul său pentru integrarea în UE, Turcia s-a confruntat cu opoziția continuă a unor state vest-europene (Franța, Marea Britanie şi Germania), de aceea Ankara pare să folosească situația actuală, pentru a se proiecta pe sine ca o putere regională, cu un rol semnificativ şi în asigurarea unei alternative la tranzitul energetic dinspre zona caspică spre spațiul UE. Din această perspectivă statutul de stat izolat este negat de Turcia prin: gestionarea intrărilor şi ieşirilor din Marea Neagră (Strâmtorile Bosfor şi Dardanele); proiectele energetice Nabucco şi South Stream care se derulează şi pe teritoriul dar şi în zona sa de proximitate; relațiile cu țările vorbitoare de limba turcă din regiunea Asiei Centrale şi Caucazului de Sud; potențarea sa în negocierile privind proiectele energetice care pleacă din jurul Mării Caspice către statele europene, în dorință de a-şi afirma rolul de actor regional în relația cu Federația Rusă.

Interesant va fi de urmărit relația dintre Turcia şi SUA, având în vedere că la 04.03.2010, Comisia pentru Afaceri Externe din cadrul Camerei Reprezentanților a Congresului american a recunoscut drept „genocid" masacrul comis în anul 1915 de armatele Imperiului Otoman împotriva armenilor. Autoritățile de la Ankara şi-au chemat ambasadorul de la Washington pentru consultări. Oare reacția premierul Recep Tayyp Erdoğan, care a apreciat că poziția adoptată de SUA va afecta relațiile turco-americane, va fi cea care va ghida orientarea Turciei în politica sa externă? Implicațiile ar fi prea mari, iar interesele de cele mai multe ori scuză

[1] Comentariile expertul balcanic Erhan Türbeder postate în secțiunea Agenda Balcanilor 18.02.2010, a site-lui www.trtromanian.com.

[2] Hanefi este un islam sunit de tip tolerant cu celelalte religii şi care nu îi obligă pe enoriaşi/credincioşii să respecte cu strictețe regulile din Coran (participarea la rugăciuni în moschei, interzicerea băuturilor alcoolice şi a cărnii de porc, portul ținutei specifice/dishdasha, acoperirea capului de către femei în orice împrejurare, portul bărbii pentru bărbați etc.).

mijloacele, aşa că atât Turcia cât şi SUA vor găsi o cale, de dragul vremurilor prezente şi viitoare.

Bibliografie:

1. Barna Cristian, *Cruciada islamului*, Ed. Topform, 2007;
2. Brzezinski Zbigniew, Marea tablă de şah – supremația americană şi imperativele sale geostrategice, Ed. Univers Enciclopedic, Bucureşti, 2000;
3. Cioran Emil, *Silogismele amărăciunii*, Ed. Humanitas, Bucureşti, 1992;
4. Cristea Darie, *Balcanii: memeorie şi geopolitică*, Ed. Economică, Bucureți, 2005;
5. Crâmpiță Cristian Ioan, *Sângeroasa destrămare-Iugoslavia*, Ed. Sylvi, 1994;
6. Keyserling Hermann, *Analiza spectrală a Europei*, Institutul European, Iaşi 1993;
7. Nițu Nicolae, *Destrămarea Iugoslaviei*, Ed. Topform, 2006;
8. Tătaru Gheorghe, *Considerații analitice privind poziția geostrategică a Peninsului Balcanice, Sinteza evoluției spațiului geopolitic balcanic din antichitate şi până la sfârşitul sec. XX, Stabilitatea spațiului geopolitic balcanic – un capitol sensibil al securității euroatlantice*, Ed. Universității Naționale de Apărare „Carol I", Bucureşti, 2006;
9. Tudoriu Theodor, *Dimensiune balcanică a securității europene*, Ed. Lucrețius, Bucureşti,1999;
10. Tudorova Maria, *Balcanii şi balcanismul*, Editura Humanitas, Bucureşti, 2000.

Alte surse:

http://www.coe.int/aboutcoe/index.asp?page=47pays1europe&l=en
http://www.fisd.ro/PDF/mater_noi/Raport%20Balcani.pdf
http://www.trtRomânian.com/trtinternațional/ro/newsDetail.aspx?HaberKodu=3ad4e7f6-5c8d-412e-913f-077e0eb1aee8
http://www.setimes.com/cocoon/setimes/xhtml/ro/features/setimes/features/2010/02/10/feature-02
http://world-countries.net/archives/15345
http://www.setimes.com/cocoon/setimes/xhtml/ro/keyword/Country/Serbia
http:// www.ziare.com/articole/onu+conflicte.

STABILITATEA GLOBALĂ ŞI VECINII AFGANISTANULUI: PAKISTAN, IRAN ŞI INDIA
GLOBAL STABILITY AND AFGHANISTAN'S NEIGHBORS: PAKISTAN, IRAN AND INDIA

Veronica Ciortea
Masterand, Facultatea de Ştiinţe Politice,
Relaţii Internaţionale şi Studii Europene
Universitatea „Lucian Blaga" din Sibiu

Abstract:

It arguing for a broader involvement of NATO in creating global stability, claimed that the Alliance must choose between maintaining security in Europe and making ''the leap to become a key instrument'', capable of dealing with new, more global threats that go beyond the European borders.

A closer look at NATO operations in recent years suggests that the Alliance has been directly involved in solving issues in areas outside the continent: peacekeeping operations in Afghanistan, trained security forces in Iraq, and provided logistical support and training to the African Union's effort in Darfur.

Without a stable and reliable European home base, the global interpretation of security would lose its reason and purpose.

Keywords*: global stability, Pakistan, Iran, India, NATO, borders, security, peace, dispute.*

NATO a reuşit să asigure libertatea membrilor săi şi să prevină războiul în Europa timp de 40 de ani de război rece. Combinând apărarea prin mijloace militare cu dialogul, Alianţa a jucat un rol indispensabil în efortul de a pune capăt în mod paşnic confruntării Est-Vest. Schimbările spectaculoase aduse de sfârşitul războiului rece în peisajul euroatlantic s-au reflectat în conceptul strategic adoptat de Alianţă în 1991.[1]

De atunci s-au produs însă unele modificări profunde ale situaţiei politice şi de securitate. Pericolelor războiului rece i-au urmat perspective mai promiţătoare, dar nu lipsite de provocări, oportunităţi şi riscuri noi. O nouă Europă beneficiind de o integrare politică se naşte concomitent cu o nouă structură de securitate euroatlantică, în care NATO joacă rolul central. Alianţa se află în centrul eforturilor întreprinse pentru a stabili noi forme de cooperare şi de înţelegere reciprocă în regiunea euroatlantică şi s-a angajat în desfăşurarea unor noi activităţi, favorizând instaurarea unei stabilităţi mai mari.[2]

Rolul Alianţei în aceste evoluţii pozitive s-a sprijinit pe adaptarea totală a activităţii sale la problematica securităţii structurilor şi procedurilor sale. În ultimii zece ani, s-a constatat totuşi apariţia de noi riscuri complexe pentru pacea şi securitatea euroatlantică, riscuri legate de noile politici de oprimare, de conflictele etnice, de marasmul economic, de prăbuşirea ordinii politice si de proliferarea armelor de distrugere in masă.[3]

---

[1] Valasek, Tomas. "Reality Check", *NATO Review*, 3 p, Summer 2006. http://www.nato.int/docu/review/2006/issue2/english/art3.html

[2] Milloy, John C. *The North Atlantic Treaty Organization, 1948-1957: Community or Alliance?* Montreal, Canada, McGill-Queen's University Press, 2006. 272 p. Far More than an Alliance of the Old Kind? Article 2 and the Creation of NATO, pp 9-34. NATO Versus the OEEC: The Problem of Closer International Association in the Western World, pp 35-66. The Limits of the Alliance: The Aftermath of the Wise Men Report, 1956-1957, pp 165-190.

[3] North Atlantic Treaty Organization. Public Diplomacy Division. *NATO Transformed*. Brussels, Belgium, NATO Public Diplomacy Division, 2004. 44 p. http://www.nato.int/docu/nato-trans/nato-trans-eng.pdf

Alianța joacă un rol indispensabil în consolidarea şi păstrarea schimbărilor pozitive apărute recent, şi în confruntarea cu provocările la adresa securității actuale şi viitoare. Alianța trebuie să apere interesele comune de securitate într-un cadru care continuă să evolueze, adesea într-un mod imprevizibil. NATO trebuie să păstreze apărarea colectivă şi să întărească legătura transatlantică, să asigure un echilibru care să permită aliaților europeni să-şi asume o mai mare responsabilitate. Alianța trebuie să-şi întărească relațiile cu partenerii si să se pregătească pentru atragerea de noi membri. NATO. trebuie înainte de toate să mențină voința politică şi mijloacele militare cerute de ansamblul diferitelor sale misiuni.[1]

Scopul esențial al NATO este acela de a asigura libertatea şi securitatea tuturor membrilor săi prin mijloace politice şi militare,în conformitate cu Tratatul Nord-Atlantic şi cu principiile Cartei Națiunilor Unite. Încă de la începuturile sale, Alianța a depus eforturi pentru stabilirea unei ordini juste şi durabile de pace în Europa, bazată pe valorile comune ale democrației, drepturilor omului şi în conformitate cu litera legii.

Acest obiectiv al Alianței a dobândit o nouă semnificație o dată cu sfârşitul Războiului Rece, deoarece, pentru prima dată în istoria europeană de după război, perspectiva îndeplinirii lui a devenit o realitate.

NATO reprezintă legătura transatlantică prin intermediul căreia securitatea Americii de Nord este în permanentă conexiune cu securitatea Europei. Ea este manifestarea practică a efortului colectiv depus de către membrii săi pentru susținerea intereselor lor comune în problema securității.

Principiul fundamental care stă la baza Alianței este un angajament comun față de cooperarea mutuală între statele membre, axat pe indivizibilitatea securității acestora.[2]

Pe scurt, Alianța este o asociere de state libere, unite în hotărârea lor de a-şi menține securitatea prin garanții comune şi prin relații stabile cu alte țări.

Pentru a-şi atinge scopul esențial, de Alianță a națiunilor angajată față de Tratatul de la Washington şi de Carta Națiunilor Unite, aceasta aplică următoarele sarcini fundamentale de securitate:

Securitate: Să asigure unul din fundamentele indispensabile unui mediu de securitate stabil în zona Euro-Atlantică, bazat pe dezvoltarea instituțiilor o țară să nu poată intimida sau constrânge o alta prin amenințări sau prin folosirea forței.

Consultare: Să servească, în conformitate cu prevederile din Articolul 4 din Tratatul de la Washington, ca un forum transatlantic esențial în consfătuirile aliate asupra oricăror probleme care aduc atingere intereselor vitale, inclusiv posibile evenimente care afectează securitatea membrilor, precum şi în coordonarea adecvată a eforturilor depuse în domenii de interes comun.

Descurajare şi Apărare: Să descurajeze şi să se apere în fața oricărui act de agresiune împotriva unui stat membru al NATO, după cum se stipulează în Articolele 5 şi 6 din Tratatul de la Washington.

Şi pentru a întări securitatea şi stabilitatea din zona Euro-Atlantică:

Managementul situațiilor de criză: Să fie gata, de la caz la caz sau prin consens, în conformitate cu Articolul 7 din Tratatul de la Washington, să contribuie la prevenirea efectivă a conflictelor şi să se angajeze activ în rezolvarea crizelor, inclusiv în operațiunile de ripostă în cazul situațiilor de criză.

Parteneriat: Să promoveze, pe scară largă, parteneriatul, cooperarea şi dialogul cu alte țări din zona Euro-Atlantică, având ca scop creşterea transparenței, încrederii reciproce şi a capacității de a acționa în cadrul Alianței.[1]

---

[1] Rupp, Richard E. *NATO after 9/11: An Alliance in Continuing Decline*. New York, Palgrave Macmillan, 2006. 282 p

[2] Rynning, Sten. *NATO Renewed: The Power and Purpose of Transatlantic Cooperation*. New York, Palgrave Macmillan, 2005. 232 p.

Într-una dintre lucrările scrise în vederea pregătirii pentru Summitul NATO de la Riga, Ron Asmus şi Richard Holbrooke, susţinând o implicare mai largă a alianţei în dobândirea stabilităţii globale, sunt de părere că aceasta trebuie să aleagă între menţinerea securităţii în Europa şi efectuarea unui "salt pentru a deveni un instrument-cheie" capabil să facă faţă unor pericole noi, mai globale, care transcend graniţele continentului. Cu toate acestea, aceasta a doua variantă este inutilă deoarece este esenţial pentru menţinerea securităţii Europei ca alianţă să preîntâmpine ameninţările globale. Mai mult, o privire atentă asupra operaţiunilor NATO din ultimii ani va dezvălui faptul că alianţa s-a implicat direct în rezolvarea problemelor cu care s-au confruntat zonele din afara continentului: operaţiuni de menţinere a păcii în Afganistan, forţe instruite de securitate în Irak şi suport logistic şi instruire pentru Uniunea Africană din Darfur. De asemenea, a susţinut operaţiunile de ajutorare în urma tsunami-ului din Indonezia, a livrat provizii victimelor uraganului Katrina în Statele Unite şi a contribuit la evitarea unei crize umanitare majore în urma cutremurului din Pakistan. Toate acestea nu numai că oferă o perspectivă cu privire la o impresionantă gamă de operaţiuni, dar dovedeşte şi faptul că NATO are o rază de acţiune globală. De fapt, în prezent, NATO se limitează numai cu numele la zona nord atlantică.[2]

Relaţiile NATO-Pakistan. După cum am menţionat anterior, Alianţa a lansat o operaţiune la scară largă de ajutorare a Pakistanului ca urmare a devastatorului cutremur care a lovit ţara, în octombrie 2005.[3]

Odată cu această operaţiune de ajutorare, NATO şi Pakistan şi-au extins considerabil relaţiile politice şi cooperarea practică. Dialogul politic dintre ele s-a intensificat, mai ales în ceea ce priveşte obiectivul comun de asigurare a securităţii şi stabilităţii în Afganistan.

În mai 2007, în timpul primei vizite a unui Secretar General NATO în Pakistan, ambele părţi au căzut de acord să organizeze mai des schimburi politice la nivel înalt, un pas înainte spre o cooperare mai strânsă.

În timp ce Afganistanul constituie un punct-cheie al cooperării, NATO şi Pakistanul au dezvoltat schimburi regulate la diferite nivele, inclusiv vizite ale oficialilor şi ale liderilor de opinie, ca şi participarea din partea oficialilor militari pakistanezi la programele de instruire NATO.[4]

Cooperarea în problema Afganistanului. Pakistanul este un vecin-cheie al Afganistanului. Sprijinul Pakistanului în ceea ce priveşte eforturile NATO şi comunitatea internaţională din Afganistan este crucial pentru asigurarea succesului misiunii Alianţei acolo. În acelaşi timp, instabilitatea, extremismul şi terorismul din Afganistan reprezintă un pericol atât pentru Pakistan, cât şi pentru comunitatea internaţională mai largă. După cum a declarat şi Primul Ministru al Pakistanului cu ocazia vizitei la NATO din 30 ianuarie 2007, "Pakistanul îşi ia angajamentul pentru un Afganistan puternic si stabil. Singura ţară care va beneficia cel mai mult, după Afganistan, va fi Pakistanul."

Cooperarea militară dintre NATO şi Pakistan în contextul Afganistanului este reflectată în lucrările Comisiei Tripartite, un forum comun pe probleme militare şi de securitate care reuneşte reprezentaţi ai operaţiunii ISAF aflată sub comanda NATO, Afganistan şi Pakistan.[5]

---

[1] Bell, Robert G. *NATO's Transformation Scorecard.* NATO Review, 3 p, Spring 2005.

[2] Asmus, Ronald D. *Reinventing NATO (Yet Again) Politically.* NATO Review, 3 p, Summer 2005. http://www.nato.int/docu/review/2005/issue2/english/analysis.html

[3] *Security Through Partnership*. Brussels, Belgium, NATO Public Diplomacy Division, 2005. 36 p. http://www.nato.int/docu/sec-partnership/sec-partner-e.pdf

[4] Simon, Jeffrey. *Partnership for Peace; Charting a Course for a New Era*. Fort McNair, DC, Institute for National Strategic Studies, National Defense University, 2004. 17 p. (Strategic forum, no.206). http://www.ndu.edu/inss/strforum/SF206/sf206.htm

[5] *Afghanistan NATO's Top Mission, Commander Says.* FDCH Regulatory Intelligence Database, 2 p, October 20, 2005. http://search.ebscohost.com/login.aspx?direct=true&db=mth&an=32W1242794064

Comisia Tripartită se reuneşte în mod regulat la diferite nivele şi obişnuieşte să facă schimb de opinii şi să discute probleme de securitate de interes comun. Cele 4 domenii principale de cooperare sunt împărtăşirea de informaţii, securitatea frontalieră, contracararea dispozitivelor explozibile improvizate (DEI) şi iniţiativele legate de operaţiunile informative. Un centru de informaţii afgan, ISAF şi pakistanez comun, deschis la Kabul în ianuarie 2007, a dus la îmbunătăţirea coordonării în cadrul Comisiei Tripartite.

NATO întâmpină abordarea constructiva a Pakistanului în ceea ce priveşte securitatea şi stabilitatea în regiune. Problema creşterii culturilor de droguri în Afganistan şi a refugiaţilor au fost, de asemenea, aduse in discuţie în timpul întrunirilor politice la nivel înalt.[1]

Cu toate acestea, relaţiile dintre NATO şi Pakistan se extind dincolo de agenda operaţională a Alianţei în Afganistan. Secretarul General Adjunct al NATO a vizitat Pakistanul de două ori din 2005. S-au organizat, de asemenea, şi vizite ale liderilor de opinie pakistanezi la sediul NATO, unde au fost informaţi cu privire la politica acesteia. Se stabilesc contacte de ordin militar, iar NATO a fost de acord să organizeze cursuri deschise de instruire şi educare pentru ofiţerii pakistanezi. Aceste întâlniri oferă oportunităţi de prevenire a neînţelegerilor şi de promovare a unei culturi de securitate cooperative ce au la bază domenii de interes comun – cum ar fi stabilitatea regională şi lupta împotriva terorismului.

Operaţiunea NATO de ajutorare în urma cutremurului. La 11 octombrie 2005, ca răspuns la cererea Pakistanului, NATO a lansat o operaţiune de sprijinire prin acordarea de ajutor de urgenţă. A trimis pe calea aerului aproximativ 3,500 tone de provizii de importanţă majoră şi ingineri, unităţi medicale şi echipament de specialitate în sprijinul operaţiunilor de ajutorare venite in urma cutremurului devastator.

Se estimează că, în urma cutremurului au murit 80.000 oameni în Pakistan şi aproximativ trei milioane au rămas fără hrană sau adăpost chiar înainte de începutul asprei ierni himalaiene.

NATO a trimis provizii donate atât de membrii săi şi de ţările partenere, cât şi de Înaltul Comisar al ONU pentru Refugiaţi, prin intermediul a două poduri aeriene, din Germania şi Turcia.

În plus, NATO a desemnat ingineri şi personal medical din cadrul Forţei de Răspuns a NATO pentru sprijinirea efortului de ajutorare.

În numai trei luni, NATO a desfăşurat numeroase operaţiuni de ajutorare, printre care se numără construirea de poduri aeriene care au adus aproximativ 3.500 tone de ajutoare în Pakistan prin intermediul a 168 de zboruri.[2]

În timpul misiunii peste 1.000 de ingineri şi personal de sprijin, cât şi 200 cadre medicale au lucrat în Pakistan.

---

[1] De Hoop Scheffer, Jaap. *Jaap De Hoop Scheffer Delivers Remarks at the National Press Club*. FDCH Political Transcripts, 11 p, March 20,
2006. http://search.ebscohost.com/login.aspx?direct=true&db=f5h&an=32V2322399362

[2] Acestea au transportat aproximativ 18.000 corturi, 505.000 paturi, 17.000 sobe/radiatoare, peste 31.500 saltele, 49.800 saci de dormit şi tone de medicamente. Spitalul de campanie NATO a tratat aproximativ 4.890 pacienţi şi a făcut 160 operaţii majore. Unităţile medicale mobile au tratat în jur de 3.424 pacienţi în satele montane izolate; de asemenea, acestea au contribuit în mod semnificativ la programul de imunizare al Organizaţiei Mondiale a Sănătăţii, care a ajutat la prevenirea izbucnirii bolii. În oraşele Arja şi Bagh, inginerii NATO au reparat aproape 60 kilometri de şosea şi au înlăturat peste 41.500 metri^3 de moloz, înlesnind fluxul de ajutoare, comerţ şi asistenţă umanitară pentru locuitorii din vale. Nouă structuri şcolare şi de sănătate au fost terminate şi 13 corturi-şcoală au fost înălţate. Inginerii au distribuit 267 metri^3 de apă potabilă şi au îmbunătăţit un sistem de distribuţie şi stocare permanentă de apă care să alimenteze până la 8.400 persoane pe zi. Inginerii NATO au sprijinit şi armata pakistaneză în Operaţiunea «Winter Race», prin construirea a 110 adăposturi multifuncţionale pentru populaţia ce locuia in munţi. Elicopterele NATO au transportat peste 1.750 tone de bunuri pentru ajutorarea satelor montane izolate şi au evacuat peste 7.650 victime ale dezastrului.

NATO a făcut parte dintr-un efort la scară mai largă de acordare a sprijinului împotriva dezastrului în Pakistan. Armata pakistaneză a furnizat o mare parte din asistență, cu sprijinul NATO, ONU şi al altor organizații internaționale şi state individuale.

Cereri ulterioare de asistență. Pe 27 octombrie, secretarul de externe al Pakistanului Tariq Osman Hyder s-a adresat Consiliului Parteneriatului Euro-Atlantic în cadrul unei şedințe susținute la sediul NATO de la Bruxelles, solicitând asistență suplimentară.

El a susținut că NATO are posibilitatea să furnizeze un management continuu al transporturilor aeriene, al fondurilor, logisticii şi spațiului aerian, rezervoare mobile de combustibil, piese de schimb pentru elicoptere şi aviație tactică, comandă şi control, corturi de iarnă şi saci de dormit.[1]

NATO-Iran. În căutare de noi abordări în ceea ce priveşte războiul din Afganistan, liderii militari şi politici americani sunt de părere că Iranul joacă un rol esențial. În ciuda temerilor cu privire la programul nuclear al Iranului şi a afirmațiilor privitoare la aprovizionarea cu armament a militanților din regiune, Generalul David H. Petraeus, comandantul forțelor americane, susține că Washingtonul şi Iranul ar putea ajunge la o viziune comună în ceea ce priveşte stabilizarea Afganistanului. Partenerii NATO au căutat şi ei să includă Iranul în deciziile privitoare la adoptarea unei strategii în Afganistan.[2]

Cu toate acestea, implicarea Iranului poate fi complicată de relația istorică a acestuia cu vecinul său estic. În primul rând, Iranul este acuzat că a aprovizionat cu arme rebelii talibani de la granița dintre Afganistan şi Pakistan. Aceste afirmații au fost temperate în ultimele luni, dar experții sunt de părere că par să existe o serie de motive datorită cărora o grupare Talibana puternică ar servi intereselor iraniene, mai ales în ceea ce priveşte dezechilibrul forțelor americane. [3]

Legături transfrontaliere. Iranul are legături apropiate, atât culturale, cât şi lingvistice, cu Afganistanul, mai ales cu Tajikii, afgani vorbitori de limba persană din provincia Herat, şi cu Hazara, o minoritate Shiita, situată în centrul şi nordul Afganistanului. Influența iraniană în această regiune datează din trecut, când oraşul Herat a servit drept capitală a Imperiului Persian încă din secolul al XV-lea, şi a rămas un centru al puterii şi culturii iraniene până în 1863. În epoca contemporană, rolul Teheranului a coincis de multe ori cu interesele SUA. Iranul şi-a deschis granițele milioanelor de refugiați afgani din timpul războiului împotriva Uniunii Sovietice din anii 1980. După ce Talibanii au preluat puterea în 1996, liderul suprem al Iranului a denunțat grupul ca un afront adus Islamului, iar uciderea a 11 diplomați şi conducători de tir iranieni in 1998 aproape că a declanşat un conflict militar.

Cu toate că influența Iranului nu a fost întotdeauna bine văzută de unii localnici afgani, expansiunea culturală şi economică a acestuia continuă. Iranul finanțează construcții de

---

[1] În aceeaşi zi, Centrul Euro-Atlantic de Coordonare a Răspunsului la Dezastre al NATO a primit de la Înaltul Comisar al ONU pentru Refugiați o solicitare urgentă de a transporta către Pakistan, înainte de instalarea iernii, articole de adăpost şi de ajutor depozitate în Turcia.
Misiunea de ajutorare a NATO a luat sfârşit, la termen, pe 1 februarie 2006, când tot personalul a părăsit zona afectată de lângă Bagh.
Sediul NATO din Pakistan a fost alcătuit din personal din cadrul Comandamentului NATO al Forțelor Comune de la Lisabona, şi completată de personal din cadrul Comandamentului Suprem al Forțelor Aliate din Europa (SHAPE).

[2] *European Security Group Approves Afghan Deployment.* FDCH Regulatory Intelligence Database, 2 p, December 6, 2005. http://search.ebscohost.com/login.aspx?direct=true&db=mth&an=32W2294819723

[3] "Este adevărat că Iranul îi ajută pe talibani", probabil prin aprovizionarea cu arme şi instruire, afirmă Elizabeth Rubin, expert afgan. Dar, adaugă ea, "per ansamblu iranienii nu vor ca Talibanii să se întoarcă."

drumuri şi clădiri, planifică deschiderea unui nou centru de instruire pentru profesori la Kabul, iar o nouă reţea de cale ferată urmează să unească Afganistanul de Iran.[1]

Interese comune şi oportunităţi ratate. După atacurile teroriste din septembrie 2001, Iranul şi-a manifestat dorinţa de a facilita eforturile americane în Afganistan. Teheranul a colaborat cu ţările occidentale în scopul reconstruirii unui sistem de guvernare post-Taliban, a îmbunătăţit relaţiile cu guvernul afgan condus de preşedintele Hamid Karzai, şi a deportat sute de lideri Talibani şi al-Qaeda care căutaseră refugiu în Iran.[2]

În ciuda divergenţelor menţionate anterior, o mulţime de voci susţin că Iranul ar putea avea un rol pozitiv în obţinerea stabilităţii în ţara vecină răvăşită de războaie, unde violenţa domina iar luptătorii talibani capătă tot mai multă putere.[3]

Părerile experţilor în aceasta privinţă sunt împărţite. În timp ce unii pun la îndoială faptul că problema Afganistanului ar putea constitui un punct de legătură în negocierile dintre Washington şi Teheran, alţii consideră că Afganistanul reprezintă o bază mult mai „fertilă" în cooperarea americano-iraniană decât a constituit-o problema stabilităţii în Irak.[4]

Secretarul General NATO Jaap de Hoop Scheffer consideră că ar fi indicat ca SUA şi NATO să lucreze direct cu Iranul în problema Afganistanului. Remarca sa vine în contextul în care solicitări similare au fost formulate de către conducerea militară şi politică a SUA de implicare a Iranului în a hotărî viitorul Afganistanului. Cu toate că nu este prima dată când SUA dezbate cu iranienii problema Afganistanului, interesele strategice ale tuturor părţilor implicate indică o mai mare cooperare între Iran şi statele din vest.[5]

Jaap de Hoop Scheffer nu este singurul care pledează pentru un rol activ al Iranului în Afganistan. Generalul David Petraeus, comandantul Centrului de Comandă al SUA (CENTCOM) a făcut referire la potenţiala cooperare între SUA şi Iran în problema Afganistanului. De fapt, o parte majoră a strategiei campaniei CENTCOM pentru Afganistan şi Irak (un proiect încă în curs de desfăşurare) intenţionează să reflecte intenţiile preşedintelui american Barack Obama de a trata direct cu iranienii în problemele de interes comun.[6]

Iranul nu a permis ca ideologia sau religia să stea în calea proiectelor sale militare. Corpul Gardienii Revoluţiei Islamice a aprovizionat militanţii talibani şi al Qaeda în

---

[1] *NATO Prepares to Expand Mission into Southern Afghanistan.* FDCH Regulatory Intelligence Database, 3 p, September 15, 2005. http://search.ebscohost.com/login.aspx?direct=true&db=mth&an=32W3074331198

[2] Hillary Mann Leverett, director al afacerilor Iranului şi Golfului Persic în cadrul Consiliului Naţional de Securitate, a afirmat în noiembrie 2007, că tratativele de cooperare dintre Iran şi Statele Unite în ceea ce priveşte al-Qaeda, Irakul, şi în special Afganistanul după evenimentele din 11 septembrie erau în mare parte pozitive. Cu toate acestea, în mai 2003 - la 16 luni după declaraţia lui Bush cu privire la "axa răului" - căile de comunicare cu Iranul s-au închis. Mann Leverett consideră că tratativele eşuate de-a lungul anilor au accentuat neîncrederea dintre Washington şi Teheran şi au ridicat-o la un nivel ce nu mai poate fi depăşit.

[3] Oficiali ai Statelor Unite, NATO şi ONU au luat cunoştinţă de sprijinul acordat de Teheran guvernului de la Kabul. O serie de experţi susţin ca Iranul doreşte stabilitate şi prosperitate la graniţa estica numai din motive comerciale. Acţiunile iraniene continuă să provoace îndoieli cu privire la intenţiile Teheranului. Deportarea refugiaţilor afgani din ianuarie 2009 a fost ultima dintr-o serie de „promisiuni încălcate", după părerea oficialilor de la Kabul.

[4] Mai mult, există experţi care susţin că administraţia Obama ar trebui, spre deosebire de cea anterioară, să trateze negocierile asupra securităţii frontaliere din Afganistan şi Irak – de o importantă vitala pentru Iran – ca parte integrantă a problemei nucleare.

[5] Secretarul General solicita Statelor Unite şi celorlalte state aliate să trateze cu Iranul în ceea ce priveşte reprimarea insurgenţilor jihadişti în Afganistan. Acesta este de părere că SUA şi NATO trebuie să pună bazele unui consens regional care să implice Afganistanul, India, China, Rusia şi chiar Iranul în acţiunea de stabilizare a Afganistanului, deşi nu a indicat ce formă ar trebui să ia un asemenea angajament constructiv cu Iranul.

[6] Deşi cooperarea americano-iraniană în privinţa Irakului a fost instabilă de-a lungul timpului, nu se poate nega că au fost înregistrate progrese în ceea ce priveşte diminuarea implicării miliţiei şiite şi facilitarea unei mai mari integrări sunite în aparatul politic şi de securitate, în schimbul unei considerabile influenţe a Iranului în Irak. În prezent, atenţia militară a SUA se îndreaptă către Afganistan, unde problema insurgenţilor este mult mai provocatoare — şi unde Iranul nu a făcut altceva decât să complice lucrurile pentru Statele Unite.

Afganistan cu sofisticate dispozitive explozibile improvizate pentru folosirea împotriva trupelor americane, şi monitorizează îndeaproape mişcările membrilor al Qaeda care folosesc Iranul pentru tranzitul între Asia de sud şi Orientul Mijlociu. Dacă Statele Unite şi NATO ar putea obține cooperarea iraniană în problema Afganistanului, nu numai că ar putea avea acces la proviziile insurgenților, dar ar putea să obțină o mulțime de informații folositoare împotriva membrilor-cheie talibani şi al Qaeda.

Germania este țara-cheie de luat în considerare în acest sens. Deoarece iranienii au motive istorice de a se îndoi de britanici şi de ruşi (ambii au ocupat teritoriul iranian pentru o perioadă scurtă de timp în timpul celui de-al Doilea Război Mondial), aceştia privesc în mod obişnuit Germania ca pe o poartă europeană preferată de pătrundere în Occident. [1]

Complexitatea diplomatică a tratativelor cu Iranul nu poate fi subestimată, dar trebuie ținut cont de faptul că NATO şi Statele Unite ar fi considerat cu totul neobişnuit să ceară ajutor Iranului în ceea ce priveşte problema din Afganistan cu numai un an sau doi în urmă. De reținut este faptul că există un precedent pentru o asemenea cooperare, şi chiar dacă drumul s-a dovedit a fi plin de obstacole, Iranul şi Statele Unite se îndreaptă către un fel de înțelegere reciprocă asupra Irakului. Din moment ce prioritățile strategice americane se mută de la Irak către Afganistan, Iranul şi țările din Occident au un motiv în plus să reînceapă negocierile.[2]

Relațiile NATO-India

India împărtăşeşte interesul american ca Afganistanul să fie o țară stabilă şi liberă şi a oferit în acest sens ajutoare în valoare de peste jumătate de miliard de dolari guvernului Karzai. Populația indiană este pe bună dreptate alarmată de revenirea în forță a talibanilor din 2005 şi de creşterea accentuată a atacurilor acestora asupra forțelor afgane şi NATO în 2006. New Delhi este pregătit să facă mai multe pentru a ajuta guvernul afgan şi consideră că o mare parte din vină o are Pakistanul prin tolerarea activității talibane la granița sa cu Afganistanul.[3]

Washingtonul urmăreşte să obțină un parteneriat între India şi NATO. Luând în considerare faptul că Alianța se pregăteşte pentru noi misiuni în Africa şi Asia de Sud şi avansează către Oceanul Indian căutând parteneriate globale, India figurează în mod inevitabil pe agenda sa.[4]

Un anunț oficial al NATO spune că desfăşurarea de forțe din Oceanul Indian doreşte să demonstreze capacitatea alianței de a face față situațiilor de criză la scară globală şi să creeze legături strânse cu flotele regionale şi alte organizații maritime.

Această inițiativă reprezintă urmarea Summitului NATO de la Riga din noiembrie 2006, când alianța a hotărât adoptarea unei strategii globale, concentrându-se pe operațiuni

---

[1] Germania este principalul partener comercial occidental al Iranului, relație economică care şi-a păstrat puterea în ciuda numeroaselor sancțiuni primite de Iran de-a lungul anilor. Germanii dețin în prezent cel de-al treilea contingent NATO ca mărime din Afganistan (3.220 trupe) după Statele Unite şi Marea Britanie, şi deja au negociat cu ruşii transportul proviziilor prin zonele din Asia Centrală aflate sub influență rusă. Dacă germanii pot negocia cu ruşii, cu care au o relație polemică, pot la fel de bine să negocieze şi cu iranienii asupra unei rute suplimentare de transport a proviziilor. Mai mult, orice tentativă suplimentară de negociere între europeni şi iranieni ar putea veni în sprijinul strategiei diplomatice a SUA pentru Iran, sporind astfel încrederea în relația acestuia din urmă cu țările din Occident.

[2] Laipson, Ellen B. and others. *Security Sector Reform in the Gulf.* Washington, Henry L. Stimson Center, 2006. 36 p. (Dwight D. Eisenhower national security series). http://www.stimson.org/swa/pdf/StimsonSSRGulf.pdf

[3] North Atlantic Treaty Organization. Public Diplomacy Division. *Working to Bring Peace and Stability to Afghanistan*. Brussels, Belgium, NATO Public Diplomacy Division, 2004.

[4] Smith, Craig S. *NATO Runs Short of Troops to Expand Afghan Peacekeeping.* New York Times, p A3, September 18, 2004. http://proquest.umi.com/pqdweb?did=694787651&sid=1&Fmt=3&clientId=417&RQT=309&VName=PQD

din afara zonei tradiționale de responsabilitate, răspunsul la provocări globale şi asigurarea securității şi stabilității internaționale.[1]

La o primă vedere, s-ar putea spune că India şi NATO sunt situate la poluri opuse. NATO este o alianță militară, iar India este o țară nealiniată cu o politică externă independentă. În consecință, orice parteneriat între cele două se poate dovedi problematic.

India trebuie să ia în considerare următoarea situație: dacă NATO oferă un "parteneriat pentru pace" sau un program similar de cooperare țărilor din vecinătatea sa, precum Bangladesh, Sri Lanka sau Nepal, cum ar reacționa?

NATO a ajuns să aibă o imagine pozitivă despre India şi a lansat o "ofensivă" de atragere a acesteia. Alianța a realizat că India reprezintă o putere în creştere cu capacitați militare puternice. În percepția NATO, India este o democrație cu multe valori în comun cu majoritatea țărilor membre. Cele două împărtăşesc multe temeri legate de probleme de securitate, cum ar fi lupta împotriva terorismului, proliferarea armelor de distrugere în masă, traficul de droguri şi managementul dezastrelor. Acestea sunt motivele pentru care NATO a făcut multe încercări în ultimii ani de a atrage India. Secretarul General Adjunct al NATO, Ambasadorul Rizzo, a vizitat India în 2006, s-a întâlnit cu oficiali ai Ministerului de Afaceri Externe şi a participat la întruniri publice. Ministrul Afacerilor Externe Pranab Mukherjee a discutat cu Secretarul General NATO Jaap De Hoop Schaeffer la Națiunile Unite în 2007. Mesajul lui Schaeffer a fost acela că India şi NATO împărtăşesc valori comune şi temeri legate de securitate şi că o cooperare între cele două ar fi realizabilă. Este de înțeles că răspunsul Indiei a fost unul mut.

Succesul în Afganistan este vital pentru NATO şi ştie că India joacă un rol esențial în reconstrucția acestui stat, cu toate că nu face parte din ISAF. NATO recunoaşte, de asemenea, rolul Indiei în problemele de securitate regională – contraterorism, nonproliferare, securitate maritimă, etc. În consecință, încearcă să atragă India de partea sa.[2]

Este crucial ca India să înțeleagă adevăratele motive din spatele strategiei NATO, iar acest lucru este posibil numai prin stabilirea unui dialog cu aceasta. India nu ar trebui să refuze ideea cooperării cu NATO, mai ales în ceea ce priveşte terorismul şi problemele legate de armele de distrugere în masă.

NATO se transformă treptat dintr-o alianță militară eurocentrică într-o organizație politico-militară globală.[3]

Există păreri care susțin un parteneriat formal între India şi NATO şi implicarea militară a Indiei în Afganistan din diferite motive. Unul ar fi faptul că o colaborare strânsă cu NATO ar transforma India într-un actor global-cheie, asigurându-i un rol important în modelarea cursului viitor al relațiilor internaționale prin abordarea unor probleme de interes global şi regional, ce pot varia de la terorismul internațional până la schimbările de mediu şi securitatea energiei, toate acestea grăbindu-i intrarea pe scena mondială ca o putere demnă de luat în seamă. Un altul ar fi faptul că India nu-şi poate permite să rămână un spectator mut la evenimentele petrecute în vecinătatea sa. Ea continuă să fie victimizată de terorismul transfrontalier provenit din teritoriul pakistanez (mărturie stau atacurile teroriste de la

---

[1] *NATO Handbook.* Brussels, Belgium, Public Diplomacy Division, NATO, 2006. 403 p. The most recent edition of the printed NATO Handbook is dated 2001 (R 341.184 N864n 2001). http://www.nato.int/docu/handbook/2006/hb-en-2006.pdf

[2] *NATO Shifts Afghan Focus to Drug Lords.* New York Times, p A1, July 30, 2006. http://proquest.umi.com/pqdweb?did=1085677461&Fmt=7&clientId=417&RQT=309&VName=PQD

[3] Michael Ruhle, Director adjunct al Unității de Planificare Politică a Secretarului General NATO, în cadrul dialogului recent încheiat între India şi NATO de la New Delhi, a declarat că evenimentele catastrofale de la 11 septembrie au determinat NATO să realizeze că, pentru a putea face față cu succes noilor amenințări la securitate într-o lume în continuu proces de globalizare, este necesar să treacă dincolo de limitările unei comunități transatlantice şi să construiască un cadru de parteneriate între ea însăşi şi statele nemembre din diferite regiuni geografice, cu valori democratice şi interese de securitate similare.

Mumbai). Mai mult, răspândirea influenței talibane la frontiera de vest a Pakistanului amenință să destabilizeze nu numai Pakistanul, ci şi întreaga regiune.

În ciuda acestor domenii aparent comune de cooperare între cele două, există totuşi probleme substanțiale în ceea ce priveşte formarea unui astfel de parteneriat în Afganistan, mai ales din punct de vedere militar.

În primul rând, orice încercare de a trimite trupe indiene în Afganistan se va izbi de o puternică opoziție internă, mai ales ținând cont de faptul că dezastrul cauzat de Forțele indiene de menținere a păcii încă dăinuie în memoria politică a națiunii.

În al doilea rând, din moment ce sentimentul public local din Afganistan în ceea ce priveşte prezența străină a atins cote maxime, prezența trupelor indiene în regiune, chiar dacă acestea nu sunt implicate în operațiuni contra insurgenților, este posibil să îi facă vulnerabili la atacurile teroriste – un cost pe care configurația politică nu şi-l poate permite, mai ales în apropierea alegerilor generale.

În al treilea rând, țară nealiniată, s-ar putea vedea nevoită să-şi alinieze politica externă pentru a corespunde intereselor NATO, care este, înainte de toate, o alianță militară condusă de americani.[1]

În al patrulea rând, este posibil ca India să se confrunte cu probleme în ceea ce priveşte operaționalizarea oricărui parteneriat formal cu NATO. Va fi acest parteneriat o relație ad-hoc ce se limitează la implicarea în Afganistan sau va presupune ca India să devină un membru formal al alianței?[2]

În consecință, orice implicare militară substanțială în Afganistan se poate dovedi a fi contra-productivă si va avea ca scop subminarea şi lezarea intereselor Indiei. Deoarece în prezent nu poate fi vorba de un parteneriat semnificativ între India şi NATO fără a se lua în calcul problemele menționate anterior, cele două pot interacționa la alt nivel. India a pus deja la dispoziția soldaților americani unități de instruire în cadrul Şcolii contra insurgenților şi războiului în junglă (CIJWS) în Mizoram, care se specializează într-un stil de luptă neconvențional, în special război de gherilă. Această facilitate poate fi extinsă şi trupelor NATO. În plus, acestea pot lucra împreună pentru a obține o mai largă cooperare în domeniul împărtăşirii informațiilor.[3]

Bibliografie:

1. Biden, Joseph R. *Meeting the Challenges of a Post-Cold War World: NATO Enlargement and U.S.-Russia Relations:* A Report prepared for the Senate Committee on Foreign Relations. 105th Cong., 1st sess., 1997. Committee Print.
2. Blank, Stephen J. *From Madrid to Brussels: Perspectives on NATO Enlargement.* Carlisle Barracks, PA: Strategic Studies Institute, U.S. Army War College, 1997.
3. Crawford, Timothy Wallace. *Strategic Architecture and the Dilemma of Dual-Modernization: How to Harmonize CFE Reform and NATO Enlargement.* Santa Monica, CA: Rand Corporation, 1997.

[1] S-a relatat că fostul şef al armatei pakistaneze, Generalul Mirza Aslam Beg, ar fi declarat că Pakistanul va "trebui să…obțină o mai mare înțelegere şi cooperare din partea Chinei, Rusiei, Iranului şi altor țări prietenoase din regiune pentru a-şi consolida securitatea națională care este amenințată de politica de încercuire condusă de SUA, India, NATO şi Uniunea Europeană." S-a relatat că fostul şef al armatei pakistaneze, Generalul Mirza Aslam Beg, ar fi declarat că Pakistanul va "trebui să obțină o mai mare înțelegere şi cooperare din partea Chinei, Rusiei, Iranului şi altor țări prietenoase din regiune pentru a-şi consolida securitatea națională care este amenințată de politica de încercuire condusă de SUA, India, NATO şi Uniunea Europeană."

[2] India va trebui să facă față problemei cauzate de lipsa accesului geografic la Afganistan. Mai mult, pare improbabil că SUA va fi de acord să accepte India în cadrul alianței, în contextul în care depinde de Pakistan pentru trimiterea proviziilor către forțele sale din Afganistan, devenind, în consecință, atentă la temerile Pakistanului cu privire la implicarea Indiei în Afganistan.

[3] *NATO Took on Afghanistan Mission.* NATO's Nations and Partners for Peace 48, no.2:85-86 2003.

4. Gompert, David C., and F. Stephen Larrabee. *America and Europe: A Partnership for a New Era.* New York: Cambridge University Press, 1997.
5. Goodby, James E. *NATO Enlargement and an Undivided Europe.* Stanford: Center for Internațional Security and Arms Control, Institute for Internațional Studies, Stanford University, 1997.
6. Haglund, David G., and John G.H. Halstead. *NATO Expansion: Two Perspectives.* Kingston, Ontario: Centre for Internațional Relations, 1997.
7. Larrabee, F. Stephen. *NATO Enlargement and the Post-Madrid Agenda.* Santa Monica: Rand Corporation, 1997.
8. Larsen, Daniel S. *A Comparative Study of Systemic and Domestic Factors Affecting NATO Enlargement to Central Europe.* Monterey, CA: Naval Postgraduate School, 1996.

O EVALUARE A MEDIULUI DE SECURITATE AL EURASIEI
AN ASSESSMENT OF THE SECURITY ENVIRONMENT OF EURASIA

Cristian Agaficioaia
Masterand, Facultatea de Ştiinţe Politice,
Relaţii Internaţionale şi Studii Europene
Universitatea „Lucian Blaga" din Sibiu

Abstract:
Eurasia is a large landmass covering about 52,990,000 km2 (20,846,000 mi2) or about 10.6% of the Earth's surface (36.2% of the land area). Often considered a single continent, Eurasia comprises the traditional continents of Europe and Asia (and Eurasia is a portmanteau of the two), concepts which date back to classical antiquity and the borders for which are somewhat arbitrary. Eurasia, in turn, is part of the yet larger landmass of Afro-Eurasia, whereby Eurasia is joined to Africa at the Isthmus of Suez.

Eurasia is inhabited by almost 4.8 billion people, more than 71% of the world's population. The linkage between the existing security threats in the region and the weak political and economic performance not only reinforces the negative development, it could in fact threaten the very fabric of the states. Many of the mentioned security threats thrive in weak states, such as organized crime and terrorists and as one example environmental security is gravely threatened as these security threats are often seen as minor and all resources focuses on keeping the government in place rather than securing long-term security.

Keywords: *Eurasia, war, security, threats, geopolitics, military*

EURASIA este o masă continentală formată din Europa şi Asia. Poate fi considerat ca un supracontinent, sau ca parte din supracontinentul Africa - Eurasia. De multe ori, Eurasia se referă la o regiune geopolitică care cuprinde statele între definiţiile politice a Europei şi a Asiei, sau state care fac parte din ambele continente (adică, Rusia şi alte state ale fostei U.R.S.S.)[1].

Eurasia - Asia

Asia Centrală · Asia Răsăriteană · Asia Nordică · Asia Sudică · Asia de Sud-Est · Asia de Sud-Vest. Anatolia · Peninsula Arabică · Caucazul · Orientul Îndepărtat · Indiile Răsăritene · India · Levantul · Orientul Mijlociu · Orientul Apropiat · Coroana Pacificului · Siberia

Europa

Europa de Est · Europa de Nord · Europa de Sud · Europa de Vest Balcanii · Regiunea Baltică · Benelux · Insulele Britanice · Caucazul · EuropaCentrală · Zona mediteraneană · Ţările Nordice · Scandinavia

Geografia continentelor şi regională

În ansamblu, Terra are o suprafaţa totală de 510,1 mil. km2, din care uscatul deţine 148,2 mil. km2 (29,05 %) iar suprafeţele marine (oceanice) totalizează 361,9 mil. km^2 (70,95%).

Privită deasupra Polului Nord, Terra îşi dezvăluie gruparea boreală a continentelor din jurul acestui Pol geografic terestru, făcând din micul ocean arctic o adevărată mare

[1] Wikipedia – Enciclopedia liberă ro.wikipedia.org / Eurasia

intercontinental mărginită de Eurasia, Groenlanda, Peninsula Alaska şi Arhipelagul Arctic canadian.[1]

Dintre toate continentele se remarcă masivitatea Eurasiei (de altfel, destul de omogen, ca bloc continental impunător 53.990.000 km^2). De asemenea se poate constata că Eurasia deține peste o treime din suprafața uscatului terestru 36,2% şi peste 70 % din populația Globului(4,8 bilioane de locuitori). Europa 6,77%,Asia 29,63,Africa 20,08 %,America de Nord 16,45 %,Am de S 12 %,Australoceania 6,04%,Antarctica 9,63 %

Tabla de şah Eurasia

Pentru America cel mai mare ,,premiu,, geopolitic este Eurasia. Timp de 500 de ani, scena mondială a fost dominată de puteri şi popoare eurasiatice care s-au luptat între ele pentru a obține dominația regională şi au căutat puterea mondială. Acum o putere ne-eurasiatică deține întâietatea față de Eurasia, iar supremația Americii în lume este dependentă direct de durata şi de cât de activ este susținută preponderenta sa pe continentul eurasiatic.

Evident, această condiție pentru preponderentă este temporară. Samuel P. Huntington, politolog la Harvard, afirmă hotărât: "*O lume fără supremația Statelor Unite va fi o lume cu mai multă violență şi dezordine şi cu mai puțină democrație şi creştere economică decât o lume în care Statele Unite continuă să aibă mai multă influență decât orice altă țară în rezolvarea chestiunilor mondiale. Supremația internațională de durată a Statelor Unite este esențială pentru bunăstarea şi securitatea americanilor şi pentru viitorul libertății, democrației, economiei deschise şi ordinii internaționale în lume*".

În acest context, modul în care America ,,administrează,, Eurasia este hotărâtor. Eurasia este cel mai mare continent de pe glob şi e o axă din punct de vedere geopolitic.[2] Puterea care ar domina Eurasia ar controla două din cele trei zone mai avansate şi mai performante sub aspect economic din lume. Aproximativ 75% din populația globului trăieşte în Eurasia şi o mare parte din bogățiile materiale ale lumii se afla tot acolo –atât în întreprinderile, cât şi în subsolul acestui continent. Eurasia deține aproximativ 60% din P.N.B. şi trei sferturi din resursele energetice cunoscute ale lumii.

În Eurasia se află statele cele mai dinamice şi mai active din punct de vedere politic. După Statele Unite, primele şase mari puteri economice şi primele şase state cu cele mai mari cheltuieli pentru înarmare se afla în Eurasia. Cele două state din lume cele mai dens populate aspirante la hegemonie regională şi influență mondială sunt eurasiatice. Cumulată, puterea Eurasiei o depăşeşte de departe pe cea a Americii. Din fericire pentru America, Eurasia e prea mare pentru a fi o unitate din punct de vedere politic.

Astfel, Eurasia este tabla de şah[3] pe care se dă în continuare lupta pentru supremația mondială. Deşi geostrategia - administrarea strategică a intereselor geopolitice - ar putea fi comparată cu şahul, tabla de şah oarecum ovală care este Eurasia implică nu doar doi, ci mai mulți jucători, fiecare posedând diferite grade de putere.

Intre extremitatea apuseană şi cea răsăriteană se află un vast spațiu de mijloc, puțin populat, în mod frecvent fluid sub aspect politic şi fragmentat organizațional, spațiu ocupat în trecut de un puternic rival pentru supremația Statelor Unite – un rival care odată îşi fixase ca țintă alungarea Americii din Eurasia. La sudul acestui mare platou central-eurasiatic se află o regiune anarhică din punct de vedere politic, dar bogată în energie şi care ar putea fi de mare importanță pentru statele occidentale şi orientale eurasiatice, deopotrivă, incluzând, în zona sa extrem-sudică, un foarte dens populat aspirant la hegemonie regională.

[1] Marian Marin – "Geografia continentelor" – Ed.Universală 2008
[2] www.7 cărți.ro/carte/ Marea tablă de şah
[3] Zbigniew Brzezinski-"Marea tablă de şah

Eurasia, această tablă de şah uriaşă şi de o formă ciudată – care se întinde de la Lisabona la Vladivostok - este decorul în care se desfăşoară ,,jocul,,. Dacă spațiul de mijloc poate fi treptat atras în crescânda orbită de influență a Vestului (unde influența americană este preponderentă), dacă Sudul nu este supus dominației unui singur jucător şi dacă Estul nu se unifică într-un mod care să determine alungarea Americii din bazele sale de pe coastă, atunci se poate spune ca America îşi atinge ținta. Dar dacă spațiul de mijloc respinge Vestul devenind o entitate separată, hotărâtă, şi fie preia controlul asupra Sudului, fie formează o alianță cu principalul jucător răsăritean, atunci supremația Americii în Eurasia se restrânge dramatic. La fel ar sta lucrurile şi în cazul în care cei doi mari jucători din Est s-ar uni în vreun fel.

Fapt este de asemenea că America este prea democratică la ea acasă pentru a putea fi autoritară în afara granițelor sale. Aceasta limitează folosirea puterii Americii, mai ales a capacității sale de intimidare militară. Mai mult, majoritatea americanilor nu simt în general nici o satisfacție deosebită pentru că țara lor a atins noul statut de unica superputere mondială.

La dilemele cu care se confruntă conducătorii americani se adaugă, complicându-le, schimbările din aspectul situației mondiale: folosirea directă a forței este acum supusă mai multor constrângeri decât în trecut. Aşa se face că manevrele, diplomația, construirea de coaliții, cooptarea au devenit ingredientele cheie ale exercițiului reuşit de putere geostrategică pe tabla de şah a Eurasiei.

Exercitarea supremației mondiale a Americii trebuie să acorde atenție faptului că geografia politică rămâne o chestiune decisivă în politica internațională.

În aproape toată istoria politicii internaționale, dominația teritorială a fost focarul conflictelor politice. Nu este nici o exagerare în a spune ca imperativul teritorial a fost mobilul principal ce a guvernat comportamentul agresiv al statelor-națiuni. Şi imperiile au fost construite prin atenta acaparare şi păstrare a unor puncte geografice vitale, precum Gibraltarul, Canalul Suez sau Singapore folosite ca importante puncte de închidere sau bifurcație într-un sistem de control de tip imperial.

Statele-națiuni continuă să fie elemente de bază ale sistemului mondial. Deşi declinul naționalismului au redus conținutul emoțional al politicii mondiale - în timp ce armele nucleare au introdus restricții majore în folosirea forței -, competiția bazată pe criteriul teritoriilor domină încă în chestiunile mondiale, chiar dacă formele sale tind în prezent să fie mai paşnice. Până nu de mult, cei mai importanți analişti ai geopoliticii discutau dacă puterea pe uscat este mai importantă decât puterea pe mare şi care anume regiune a Eurasiei este esențială pentru a câştiga controlul asupra întregului continent.

Unul dintre cei mai de seamă, Harold Mackinder, a declanşat această polemică la începutul secolului, prin conceptele sale, mai întâi acela de ,,zona-pivot eurasiatică (care includea toata Siberia şi o mare parte din Asia Centrală) şi mai târziu acela de *heartland* central-estic European, considerate trambuline esențiale pentru atingerea dominației asupra continentului. El şi-a popularizat conceptual de **heartland**[1] prin celebrul său aforism:

Cine conduce Europa de Est stăpâneşte *heartland-ul*;
Cine conduce *heartland-ul* stăpâneşte Eurasia şi Africa;
Cine conduce Eurasia şi Africa stăpâneşte lumea.

Concentrarea asupra jucătorilor principali şi evaluarea corectă a terenului trebuie să fie punctele de plecare pentru formularea geostrategiei Americii în administrarea pe termen lung a intereselor sale geopolitice în Eurasia.

Sunt necesare două etape de bază:

- mai întâi, identificarea statelor eurasiatice dinamice din punct de vedere geostrategic care au puterea de a produce o posibilă importantă schimbare în distribuția internațională de

[1] www.7 cărți.ro/carte/ Marea tablă de şah

putere şi descifrarea principalelor obiective externe ale elitelor lor politice, ca şi a posibilelor consecinţe ale încercărilor acestora de a-şi atinge acele obiective.

- în al doilea rând, formularea politicilor în vederea contracarării, cooperării sau controlării statelor, astfel încât să se apere si să promoveze interesele vitale.

Jucători geostrategici activi sunt acele state care au capacitatea şi voinţa naţională de a-şi exercita puterea sau influenţa dincolo de propriile graniţe în vederea schimbării actualei situaţii geopolitice într-o măsură care afectează interesele Americii. Din diferite motive – căutarea ,,măreţiei,, naţionale, implicarea ideologică, creşterea puterii economice - unele state chiar caută să obţină dominaţia regională sau o poziţie mondială.

Trebuie acordată o atenţie specială statelor din Eurasia care au astfel de porniri.

Pivoţii geopolitici sunt acele state a căror importanţă decurge nu din puterea sau din motivaţia lor, ci mai degrabă din aşezarea lor sensibilă şi din consecinţele situaţiei lor potenţial vulnerabile pentru comportamentul jucătorilor geostrategici.

Deocamdată e suficient să spunem că în extremitatea vestică a Eurasiei jucătorii geostrategici dinamici şi importanţi sunt Franţa şi Germania. Amândouă sunt motivate de viziunea unei Europe unite, deşi între ele există diferenţe de opinii asupra modului în care o astfel de Europa ar trebui să rămână legată de America. Dar amândouă doresc să formeze în Europa ceva ambiţios de nou, schimbând astfel *statu quo*-ul.

În contrast, Marea Britanie nu este jucator geostrategic. Ea are mai puţine opţiuni majore, nu nutreşte vreo viziune ambiţioasă asupra viitorului Europei, iar relativul său declin a redus şi capacitatea sa de a-şi juca rolul tradiţional de echilibrist European. Opoziţia britanică faţă de participarea la Uniunea Economică şi Monetară, reflectă lipsa de dorinţă a acestei ţări de a-şi identifica destinul cu cel al Europei.

În acest stadium ele nu sunt nici jucători geostrategici, nici pivoţi geopolitici. Toate acestea sunt valabile şi pentru Polonia. Ea este prea slabă pentru a fi jucător geostrategic şi nu poate face decât o singură alegere: să se integreze în Occident. Polonia va rămâne un membru energic şi solidar al Pactului Nord Atlantic şi al organizaţiilor de apărare europeană.[1]

Tot astfel, aproape că nu mai e nevoie de argumente pentru faptul că China este un jucător important. Ea este deja o putere regională importantă şi este posibil să nutrească aspiraţii mai largi, dată fiind istoria sa de mare putere şi viziunea sa că statul chinez este centrul lumii.

Extremitatea estică a Eurasiei prezintă un paradox. Japonia este, în mod clar, o putere importantă în chestiunile internaţionale, iar alianţa America-Japonia a fost deseori - şi pe bună dreptate - drept cea mai importantă relaţie bilaterală a Americii.

In Asia de Sud-Est, Indonezia e ţara cea mai importantă, dar chiar şi în interiorul acestei regiuni, capacitatea sa de a exercita o influenţă semnificativă este limitată de starea de relativă subdezvoltare a economiei sale, de continua instabilitate politică internă, de faptul că este un arhipelag dispersat şi de eventualitatea unor conflicte etnice exacerbate de rolul dominant pe care minoritatea chineză îl are în chestiunile financiare interne.

In contrast, India este pe cale de a-şi stabili statutul de putere regională şi propriile ei vederi ca un potenţial jucător mondial important. De asemenea, se consideră ca un rival pentru China. Este posibil ca India să-şi supraestimeze propriile capacităţi pe termen lung, dar este totuşi, fără discuţie, cel mai puternic stat din sudul Asiei, un fel de hegemon regional.

Ucraina, un nou şi important spaţiu pe tabla de şah care este Eurasia, este un pivot geopolitic deoarece simpla existenţă ca ţară independentă ajută la transformarea Rusiei. Fără Ucraina, Rusia încetează să mai fie un imperiu eurasiatic. Rusia fără Ucraina poate să aspire încă la statutul de imperiu, dar atunci ar deveni un stat imperial cu precumpănire asiatic,

[1] Paul Dănuţ Duţă, Cristian Popa, *Securitatea prin cooperare. Politici de integrare*, vol 1, Sibiu: TehnoMedia, 2007 p.157

pasibil de a fi atras în conflicte - care îl vor slăbi - cu statele central-asiatice ridicate, care la acea vreme ar fi pline de resentimente din cauza pierderii recentei lor independente şi ar fi sprijinite de statele din sud, islamice ca şi ele.

In pofida dimensiunilor sale mici şi a populaţiei puţin numeroase, Azerbaidjanul, cu vastele sale resurse naturale de energie, este şi el de importanţă decisivă din punct de vedere geopolitic. Este buşonul rezervorului ce conţine bogăţiile bazinului Marii Caspice şi ale Asiei Centrale. Independenţa statelor din Asia Centrală poate deveni aproape nesemnificativă dacă Azerbaidjanul ar fi complet subordonat controlului Moscovei.

Turcia şi Iranul sunt angajate în a-şi instaura o oarecare influentă în regiunea Marea Caspică-Asia Centrală, profitând de retragerea puterii ruse. Din acest motiv, ele ar putea fi considerate jucători geostrategici.

Totuşi, atât Iranul cât şi Turcia sunt în primul rând importanţi pivoţi geopolitici. Turcia asigură stabilitate în regiunea Mării Negre, controlează accesul, din această direcţie, în Mediterană, contrabalansează Rusia în Caucaz, încă mai oferă un antidot la fundamentalismul musulman şi serveşte ca punct de sprijin sudic pentru NATO. Turcia şi Iranul rămân rivali în lumea musulmană, atât din raţiuni de putere cât şi din motive ideologice. Caucazul de Sud şi Irakul de Nord reprezintă zone tradiţionale de înfruntarea între turci şi persani; prezenţa forţelor Coaliţiei în Irak contribuie la menţinerea fragilului echilibru de putere în zonă.[1]

In sfârşit, Coreea de Sud este un pivot geopolitic extrem-oriental. Legăturile sale strânse cu America îi dau acesteia din urmă posibilitatea de a ecrana Japonia şi prin aceasta de a o împiedica să devină o putere militară importantă şi independentă-fără o prezenţă americană copleşitoare în interiorul Japoniei înseşi.Desigur,s-ar putea demonstra că Taivanul,Thailanda,Pakistanul sau poate Kazahstanul sau Uzbekistanul ar trebui şi ele incluse în a doua categorie.

Micile puteri ale Eurasiei în disputele geopolitice

Asia Centrală reprezintă o zonă de interese strategice majore pentru SUA, Turcia, China, Rusia, India, Iran, Japonia, Uniunea Europeană, toate având o influenţă nemijlocită în regiune. Prezenţa petrolului şi a gazelor naturale în această regiune face ca interesele marilor puteri actuale să se intersecteze pe un fundal de chestiuni energetice şi de securitate regională. Printre disputele geopolitice şi geoeconomice asupra Asiei Centrale se regăseşte şi cea cum ar fi caracterul nedefinit al rolului Kazahstanului şi Mongoliei în regiune.

Kazahstanul. Printre fostele republici ex-sovietice, Kazahstanul, fiind al doilea producător de petrol după Rusia, este favorizat la capitolul gazoductelor, fiindcă acestea pot trece doar prin Azerbaidjan, ocolind astfel Rusia. Kazahstanul cunoaşte un şir de proiecte în domeniul gazului şi petrolului ca „Aktobe", „Karachaganak", „CPC: conducta Tengiz-Novorossiysk"[2]. Cel din urmă proiect reprezintă o investiţie de 4,2 miliarde USD, prima tranzacţie fiind de 2,6 miliarde USD. Implicaţiile ruse în chestiunea petrolieră din zonă sunt evidente. Interesele SUA în petrolul cazah dar şi cel caspic, determină Moscova să treacă la o strategie politică de supraveghere a petrolului din regiune prin deschiderea unor proiecte comune cu Kazahstanul şi ţările Caucazului de Sud extragere şi transportare a petrolului şi gazelor naturale, astfel încât Moscova să poată avea un rol esenţial în livrarea şi transportarea carburanţilor şi, prin urmare, eficientizarea controlului regiunii, alias minimalizarea influenţei SUA în zonă.

Rusia reprezintă principalul furnizor de carburanţi pentru Europa, deşi Kazahstanul este o concurenţă semnificativă pentru Rusia pe piaţa europeană, conducta de petrol Odessa -

[1] Paul Dănuţ Duţă,Cristian Popa, *op.cit.*, p.118.

[2] Proiectul "Aktobe" cunoaşte ca partener principal CNPC Aktobemunaigaz Oryx
vezi Kazahstan: Major Oil and Natural Gas Projects, în http://www.eia.doe.gov/emeu/cabs/kazaproj.html

Brodi fiind o dovadă[1]. Autoritățile moscovite tind să maximalizeze pârghiile de influență asupra petrolului Kazahstanului, înaintând proiecte în comun de extragere a petrolului şi gazului din țară din 2004 cunoscute ca „*Kumkol (North)*", producerea petrolului fiind stopată din cauza disputelor legale a partenerilor – Turgai Petroleum: Petrokazakhstan (cu 50% din pachetul de acțiuni) şi Lukoil (Rusia – 50 % din pachetul de acțiuni) sau „*Kurmangazy*", ce va demara în 2009, având ca parteneri companiile Kazmunaigaz (50% din pachetul de acțiuni) şi Rosneft/Gazprom (50% din pachetul de acțiuni) .

Strategia Rusiei în afacerile energetice dovedeşte încă o dată tendința acesteia de a-şi păstra influența în regiune şi a deține controlul paritar asupra politicii petroliere a Kazahstanului. Este cunoscută politica proiectelor paralele de conducte de gaze naturale şi petroliere a Rusiei pentru țările Uniunii Europene, ca răspuns la proiectele alternative americane (de ex. Baku-Supsa) de transport al petrolului caspic spre Europa Occidentală şi la tendințele expansioniste petroliere a SUA în zona caspică şi Kazahstan. Astfel, Rusia a demarat în septembrie 2006 negocierile cu Bulgaria şi Grecia pentru construcția conductei de petrol Burgas - Alexandropolis între Marea Neagră şi Marea Egee, care va începe să funcționeze în 2009-2010[2]. Trebuie de menționat că acest proiect a fost început acum 14 ani, dar din cauza prețului avantajos la petrol în Europa, a fost stopat până nu demult, când Grecia şi Bulgaria au simțit considerabil majorarea prețurilor europene la carburanți. Proiectul va permite Rusiei să mențină parțial controlul asupra livrărilor de țiței din bazinul Mării Caspice spre Europa Occidentală. Acest proiect serveşte contrabalansare proiectului Baku - Tbilisi - Ceyhan sprijinit de americani. În aceste împrejurări rolul Kazahstanului devine evident – o alternativă reală de resurse energetice pentru Bruxelles şi Washington în condițiile demarării negocierilor la capitolul petrolier cu cel de întâi. Ieşirea la Marea Caspică permite Kazahstanului să dețină controlul asupra rutelor care vor fi construite pentru Europa Occidentală şi pentru SUA, evitând implicațiile directe ale Rusiei. Kazahstanul posedă 160 de depozite petroliere care estimează circa 2,7 miliarde de tone de petrol.

Kazahstanul mai deține 2,5 trilioane de metri cubi de gaze naturale. Dilema Kazahstanului constă în menținerea relațiilor bune de piață cu Rusia ca cel mai avantajos partener economic şi găsirea partenerilor occidentali în construcția noilor gazoducte spre Europa, fără implicația Rusiei. Evident, că realizarea celei din urmă va influența în mod indirect relațiile economice kazaho-ruse, aidoma relațiilor economice moldo-ruse sau ruso-georgiene cu embargourile impuse vinurilor moldoveneşti şi georgiene[3]. Posibil că din aceste considerente, Kazahstanul acceptă Rusia ca partener egal la proiectele petroliere mai sus menționate. Desigur că situația se poate schimba, dacă Kazahstanul va reuşi să-şi stabilească prioritățile economice în țările Uniunii Europene, demarând negocieri cu privire la investițiile în sectorul energetic şi condițiile de export al produselor agricole. Este cunoscut că Kazahstanul este al şaselea producător în lume de grâu şi capacitatea de producție poate creşte în următorii ani. Alt produs care poate fi exportat atât în Asia Centrală cât şi în UE este lâna, Kazahstanul deținând 236.000 km^2 de teritoriul pastoral. Kazahstanul este puterea cea mică din Asia Centrală, care reprezintă un potențial aliat strategic pentru Rusia şi China în domeniul energetic şi militar.

Kazahstanul este unul dintre cele mai mari state eurasiatice, care se situează la intersecția dintre cele două continente – Europa şi Asia. Partenerii principali economici sunt China, Rusia, SUA şi UE. Parteneriatul economic şi politic cu Kazahstanul oferă priorități

[1] Vladimir Socor, Surge of interest in Odessa-Brody Oil Pipeline, *Eurasia Daily Monitor*, Volum 2, Nr.53, în http://www.jamestown.org/

[2] Vezi: Conducta de petrol între Marea Neagră şi Marea Egee, în http://www.antena3.ro/Conducta-de-petrol-intre-Marea-Neagra-si-Marea-Egee_bss_18834_ext.html

[3] Vezi: Cezar Ioan, Poate câştiga România din „războiul vinului"?, în http://www.business-adviser.ro/editorial.html

mari Uniunii Europene în ceea ce priveşte deschiderea porţilor economice spre China şi India, cele din urmă constituind 3 cincimi din rezervele mondiale de combustibili minerali fosili.

Kazahstanul este o nouă piaţă economică şi energetică pentru UE şi poate oferi acesteia o cooperare în domeniul explorării spaţiului cosmic. Tendinţele economice ale Kazahstanul sunt concentrate la moment asupra creşterii volumului de export în Uniunea Europeană, promovării politicii uşilor deschise pentru investitorii străini primordial în industria constructoare de maşini şi tehnologiilor contemporane. Pentru Rusia, Kazahstanul este partenerul economic la capitolul energetic şi partenerul strategic militar la capitolul tehnologiilor spaţiale şi cosmice, iar politica de bună vecinătate dintre ambele state ar putea suferi schimbări din cauza ambiţiilor politice şi economice ruse de a controla traseul sudic de transport al carburanţilor parveniţi din Kazahstan şi Marea Caspică spre Europa. La capitolul relaţiilor diplomatice cazaho-sine, pe un fundal de politică de bună vecinătate oficializată cu acordul bilateral semnat la 22 decembrie 2002, acestea sunt concentrate, pe trei aspecte:

- politic, ce presupune pentru Kazahstan o mai mare susţinere a Chinei cu privire la poziţia faţă de Taiwan şi în lupta cu separatismul naţionalist şi grupările extremiste din China;
- economic, concentrat asupra politicii şi securităţii energetice, în special, construcţia conductelor de trecere a petrolului din Kazahstan în China;
- de securitate, adică menţinerea securităţii la frontiera dintre aceste două state şi lupta împotriva terorismului. Kazahstanul joacă un rol important în menţinerea securităţii regionale prin intermediul Conferinţei pentru Interacţiune şi Măsuri de Stabilire a Încrederii în Asia[1], iar parteneriatul strategic cu China oferă Kazahstanului o poziţie politică fermă în Asia Centrală. Negocierile pentru proiectele petroliere cazaho-sine au demarat în 1997 cu semnarea acordului bilateral de construcţie a conductei petroliere care ar transporta petrolul crud din Marea Caspică spre China. Există o conductă de transportare a petrolului din Kazahstan spre regiunea autonomă uigură din China, Xinjiang: *Atasu-Alataw* cu o lungime de 962.2 km, finisată în 2005, costurile de construcţie fiind estimate la 700 mln. USD. Kazahstanul joacă un rol primordial în configuraţia energetică din Bazinul Caspic, fiind un partener strategic atât pentru Europa cât şi pentru Asia Centrală.

Mongolia. Spre deosebire de Kazahstan, Mongolia suferă vremuri grele cu o economie aproape prăbuşită după perioada sovietică, Produsul Intern Brut pe locuitor fiind peste 400 USD pe an. Rezervele naturale ale Mongoliei constituie astăzi peste 6000 de depozite minerale, precum şi mari depozite de cupru şi aur.

Rezervele energetice ale Mongoliei sunt explorate de experţii americani, care estimează potenţialul energetic între 4 şi 6 miliarde barili de petrol. Majoritatea depozitelor de petrol descoperite în Mongolia se află la hotar cu China. Astfel, devine prioritar pentru Mongolia să menţină relaţii de bună vecinătate cu China pentru a dezvolta relaţiile economice în sectorul energetic şi de a crea condiţii favorabile pentru explorarea şi extragerea petrolului. În acelaşi timp s-a observat o creştere a atenţiei Washingtonului asupra rezervelor petroliere mongole şi nu este exclus că Mongolia ar putea beneficia în anii următori de mai multe ajutoare financiare americane şi ar putea semna acorduri bilaterale de colaborare în sectorul petrolier cu SUA.

Interesul Washingtonului în Mongolia se datorează şi graniţei foarte lungi cu China şi Rusia. Poziţia geografică a Mongoliei, mărginită cu China şi Rusia, este atu primordial în atragerea investiţiilor străine, în special, a Indiei şi Japoniei, care astfel tind să-şi menţină influenţa economică în Asia. Investiţiile directe străine în Mongolia au început să crească după 1990. Astăzi doar în sectorul miner şi de explorare a petrolului sunt înregistrate 235 de

[1] Conferinţa a fost promovată de preşedintele Kazahstanului Nursultan Nazarbayev în 1992 ca prim pas în dezvoltarea unei organizaţii transcontinentale – Conferinţa pentru Securitate şi Cooperare în Eurasia. Vezi detaliat: Conference on Interaction and Confidence Building Measures in Asia, în http://www.state.gov/t/pm/rls/fs/22786.htm

companii incorporate din 31 de țări străine, investițiile cărora constituie 46% din numărul total a celor din țară[1]. Cei mai mari investitori în Mongolia în acest sector sunt Canada (132 mln. USD), SUA (115 mln. USD) şi Bulgaria (27 mln. USD). Relațiile reci cu Rusia, cuprinse de dispute istorice nemărginite sub influența sovietică şi actualmente de o creştere a naționalismului mongol fac favorabile condițiile pentru extinderea intereselor vitale americane în inima Asiei.

Astfel, Mongolia este țara disputelor geopolitice de mâine în Asia Centrală, care are toate şansele să devină un concurent serios pe piața asiatică în industria mineritului şi cea petrolieră. Într-o nouă configurație de puteri în Asia Centrală, Kazahstanul şi Mongolia ar putea să joace un rol important în politica energetică în următorul deceniu. Criza energetică care se menține atât în Europa cât şi în Asia Centrală creează premizele necesare de investiții în sectorul petrolier din aceste țări. Pe de o parte, implicațiile investiționale a Rusiei şi SUA în chestiunea energetică din Asia Centrală vor decide în următorii ani configurația geopolitică a Kazahstanului şi Mongoliei, iar pe de altă parte tendințele de expansiune economică a Indiei şi Chinei în Asia vor crea noi contradicții economice atât pe piața energetică cât şi pe cea investițională din Kazahstan şi Mongolia. putere în Asia, nu denotă imperativul politic şi economic de mâine al țării.

Bibliografie:

1. Anne Aldis (eds), *Russian Regions and Regionalism. Strength Through Weakness*, Routledge Curzon, London, 2003.
2. Ancel, J. (1936): Manuel géographique de politique européenne. Tome 1. Paris.
3. Paul Dănuț Duță, Cristian Popa, *Securitatea prin cooperare. Politici de integrare*, vol 1, Sibiu: TehnoMedia, 2007
4. Fourcher, M, La République Européenne. Berlin, Paris, 2000
5. Minix, Dean, Sandra M. Hawley, *Global Politics*, Wadsworth Publishing Company, Belmont, 1998.
6. Marian Marin – "Geografia continentelor" – Ed.Universală 2008
7. Herd, Graeme P., „Russia's Demographic Crisis and Federal Instability", in Graeme P. Hered,
8. Koehane, Robert O., Joseph Nye Jr., „Power and Interdependence in the Information Age", *Foreign Affairs*, sept.-oct. 1998.
9. Thurrow, Lester C., „How Today's Economic Forces Will Shape Tomorrow's Future", in Alan Heston (ed.), *Dimensions of Globalization. The Annals of the American Political and Social Science*, Sage, Thousand Oaks, London, 2000.

[1] Vezi: FDI in Mongolia, în http://www.investmongolia.com/index.php?sel=menu&mnl=4_6

CONSIDERAȚII PRIVIND SECURITATEA DUNĂREANĂ
DANUBIAN SECURITY CONSIDERATIONS

Albert Alexandrescu
Masterand, Facultatea de Ştiințe Politice,
Relații Internaționale și Studii Europene
Unviersitatea „Lucian Blaga" din Sibiu

Abstract:
The Danube and the Black Sea constitute the largest non-oceanic body of water in Europe. With enlargement, many of the Danube countries became members of the European Union (EU) and the Black Sea became a coastal area of the EU. As the environmental situation in the region is extremely critical, a strategy is required to rectify it. If this strategy is to be effective, there has to be cooperation between all the countries of the region.

The Danube region has huge economic, environmental and social potential. The countriesinvolved are joining forces to draw on the regions many strengths, but also to tackle pressing issues, not least the need to improve transport and energy connections and reduce the risk of flooding. Given the complex and inter-linked nature of many of the challenges facing the region, cooperation through a coherent integrated framework will produce more effective coordination and results

Keywords: *Danube, Black Sea, regional cooperation, security, geostrategy, geopolitics*

Prin poziția sa geografică[1], prin debitul de apă şi resursele economice ale bazinului său, *Dunărea este cel mai important fluviu european. Deşi, ca lungime şi debit, este* depăşită de Volga, Dunărea are avantajul de a străbate pe orizontală continentul european, din partea occidentală a acestuia până la Marea Neagră.

Din punct de vedere geografic, Dunărea are o poziție relativ egală față de Marea Nordului, Marea Baltică, Marea Adriatică şi Mediterană, vărsându-se în Marea Neagră care permite deschiderea unor căi de comunicație spre Asia Centrală. Aceste aspecte l-au determinat pe cunoscutul om de știință Grigore Antipa să afirme că „*Dunărea are o importanță şi un rol mondial*".

Dezvoltând ideile lui Antipa, se poate aprecia că Dunărea reprezintă astăzi un element esențial în strategiile economice care vizează atât ideea de integrare europeană, cât şi aceea, mai largă, de conexare la Europa a unor importante regiuni din Asia şi Orientul Apropiat.

Din antichitate, Dunărea reprezintă o importantă arteră fluvială, dar şi strategică, de frontieră ce separă lumea mediteraneană greco-romană de cea germanică şi geto-dacă.

Rolul strategic şi militar al Dunării a fost pus în evidență mai întâi de *Imperiul macedonean* care, succesiv sub Filip al II-lea şi Alexandru Macedon, a încercat să-şi asigure controlul gurilor Dunării, iar mai apoi de către *Imperiul Roman*, ce se va menține până în anul 395 d.Hr. şi care va reuşi, pentru prima dată, o sinteză politică şi economică a celor două lumi: orientală şi occidentală, circumscrise Mării Mediterane. Statul roman îşi va canaliza, în primii ani ai erei creştine, expansiunea către nord, peste Dunăre.

Primele acțiuni vizează Dobrogea, aflată de câteva secole în atenția lumii greceşti, iar ulterior, în timpul lui Iulius Cezar, se pregătește o primă tentativă de ocupare a teritoriilor de la nord de Dunăre, abandonate în urma morții lui Cezar şi a regelui dac Burebista, în anul 44 î.Hr.

[1] Alecsandru C. Sobaru, Gabriel I. Năstase, Chiriac Avădanei - coordonatori, *Artera navigabilă Dunăre – Main – Rhin. Strategii europene orizont 2020*, Bucureşti Editura Economică, 1998, cap. 6 – prof. univ. dr. Florina Bran, lector univ. Mihai Oprițescu, pag. 99-105

În timpul lui Octavian Augustus, acțiunea de penetrare în spațiul germanic eșuează, iar granița dintre Imperiul Roman și lumea germanică se stabilizează definitiv pe Dunăre. Pe Dunărea mijlocie însă, s-a înregistrat un anumit succes, creându-se provincia Panonia.

Eșecul roman pe Dunărea mijlocie va fi compensat, un secol mai târziu, când Traian, *prin cucerirea Daciei* (101-106 d. Hr), va integra lumii romane o mare parte a Dunării, până la vărsarea în Marea Neagră. Cucerirea Daciei a făcut din Dunărea inferioară, de la Drobeta până la Pontul Euxin, o axă fundamentală a procesului de romanizare în Europa răsăriteană. Apare astfel ceea ce Vasile Pârvan numește „romanismul dunărean". Prin măsurile luate, romanii au consolidat atât rolul strategico-militar, cât și cel economic al fluviului. Construirea podului peste Dunăre de la Drobeta face din fosta așezare dacică un important centru urban, economic și politic al Daciei romane. Dunărea mijlocie și inferioară încetează a mai fi o graniță statală și, în condițiile integrării ei în statul roman, devine un important factor al romanizării. Prin intermediul fluviului se racordează definitiv cele două zone ale romanității orientale nord și sud-danubiene. Atacurile migratorilor vor determina abandonarea de către Imperiul Roman a provinciilor dunărene, cu excepția Dobrogei, care devine deosebit de importantă din punct de vedere strategic, în condițiile mutării capitalei imperiale la Constantinopole. În anul 602, prin invazia slavă în Balcani, Imperiul roman (de răsărit) pierde și ultimul segment de Dunăre pe care îl mai domină.

Se poate aprecia că Imperiul Roman a încercat pentru prima dată să facă din Dunăre o axă de integrare a spațiilor răsăritene și centrale ale Europei, reușind temporar și o expansiune spre nord.

În prima parte a Evului Mediu, în condițiile mișcărilor teritoriale determinate de migrația popoarelor, Dunărea își pierde în bună măsură rolul său strategic, păstrându-și parțial un rol economic prin porturile comerciale de la Dunărea de mijloc și cea de jos.

Declanșarea *schismei creștine*[1], consecință a existenței a două imperii ce-și disputau moștenirea antichității romane, va diviza Dunărea și va împiedica folosirea acesteia ca pivot al unificării europene.

Dominat de intoleranță și fanatism religios, de interese economice zonale, Evul Mediu nu va găsi pârghiile necesare realizării, prin intermediul fluviilor Dunărea și Rhin, a unei unități a lumii medievale, căutând soluții în sfera militară. Este totuși remarcabil că, în prima parte a Evului Mediu, civilizația creștină se extinde până în nordul Europei, Dunărea încetând să mai fie o zonă frontalieră a civilizație, cum era în antichitate.

Decăderea *Imperiului Bizantin* și ascensiunea puterii otomane a adus în competiția europeană un nou imperiu, care, printr-o politică de forță, într-un secol și jumătate (1389-1526), a ajuns să stăpânească un lung segment al Dunării, din Ungaria centrală până la vărsarea ei în Marea Neagră. Puternica rezistență românească, timp de un secol, va împiedica *Imperiul Otoman* să pătrundă în Europa Centrală, cu importante consecințe economice și politice. Eforturile lumii creștine de a recupera Dunărea otomană vor fi îndelungate și se vor finaliza abia în secolul al XIX-lea, în noi condiții istorice și economice.

Lipsa de interes, vreme de mai multe secole, a Europei Centrale și Apusene față de Dunărea dominată de turci, trebuie înțeleasă prin mutațiile economice intervenite după căderea Constantinopolului, când cercurile economice europene, îndeosebi cele italiene, eliminate din comerțul tradițional cu mirodenii, vor căuta o nouă cale spre Indii, declanșând *epopeea marilor descoperiri geografice* care vor scoate pentru multă vreme din circuitul economic Marea Mediterană și Marea Neagră, cu consecințe directe asupra Dunării. În 1683,

[1] Marea Schismă din 1054 este un eveniment ce a împărțit creștinismul în două mari ramuri, vestică (catolică) și estică (ortodoxă). Anul în care s-a petrecut este 1054, deși tensiunile datau de multă vreme între creștinătatea latină și cea greacă. Principalele cauze au fost dispute asupra autorității papale și inserării clauzei Filioque în Crezul de la Niceea, deși au existat și cauze minore, cum ar fi dispute legate de jurisdicția asupra anumitor regiuni, sau de alte practici liturgice.

o dată cu înfrângerea turcilor sub zidurile Vienei, se deschide complicata problemă („chestiunea orientală") ce urmărea împărțirea teritoriilor deținute de Imperiul Otoman şi revenirea unor puteri creştine pe malurile Bosforului.

În anii următori, prin victoriile de la Buda şi Mohaci, Austria va ocupa Ungaria şi va controla segmentul superior al Dunării mijlocii. În secolul al XVIII-lea, printr-o suită de conflicte militare, Austria şi Rusia încearcă să-şi extindă influența până la Dunărea românească, ca o primă etapă a drumului spre Constantinopol.

Dacă evenimentele din Europa Apuseană din anii de după 1789 au îndepărtat, pentru o perioadă, Austria de la dosarul „chestiunii orientale", Rusia, în schimb, va continua presiunea asupra imperiului semilunii, reuşind, în 1812, să ocupe Basarabia (teritoriul Moldovei dintre Prut şi Nistru) şi să atingă gurile Dunării.

La sfârşitul secolului al XVIII-lea, când Franța republicană va manifesta interes pentru Mediterana răsăriteană şi pentru strâmtori, marile puteri (îndeosebi Anglia) vor redeveni active în Marea Neagră şi la gurile Dunării. Interesul puterilor europene față de Dunăre va creşte o dată cu preluarea controlului acestora de către *Rusia,* în urma tratatului de la Adrianopol (1829). Acest tratat va da o lovitură decisivă prezenței militare a Imperiului Otoman pe Dunărea românească, prin desființarea raialelor Turnu, Giurgiu şi Brăila. Peste câțiva ani (1836-1837), porturile Brăila şi Galați vor obține statutul de porturi libere, ceea ce va duce la dinamizarea schimburilor comerciale la gurile Dunării. În aceeaşi perioadă, Austria devine interesată în controlul navigației pe fluviu, între Viena şi Galați. Interesele economice şi comerciale au o tot mai mare pondere şi Dunărea cunoaşte în această perioadă un fenomen de integrare în circuitul internațional.

În urma războiului Crimeii şi a Congresului de la Paris (1856), Rusia va retroceda sudul Basarabiei, fiind îndepărtată de la gurile Dunării. Prin tratatul de pace, navigația pe fluviu devenea liberă, iar pentru supravegherea acesteia se înființa o Comisie Europeană, cu sediul la Galați, alcătuită din reprezentanții marilor puteri.

De problemele tehnice se ocupa o altă comisie, în care intrau reprezentanții riveranilor – state germane (Bavaria, Würtenberg), Austria, Imperiul Otoman, Serbia şi Țările Române. Congresul de la Paris aducea astfel o modificare fundamentală în statutul navigației pe Dunăre, conferind fluviului, în premieră, o dimensiune europeană. Dunărea apare astfel pentru prima dată ca un factor de cooperare în Europa de Vest şi cea de Est. Se menționează că această nouă abordare a problemei Dunării este legată şi de primele tentative, datând din 1834, de construire a unui canal Dunăre - Marea Neagră.

Deşi la Paris problema Dunării are o importantă dimensiune economică, ea continuă să fie dominată de rivalitatea dintre marile puteri, ceea ce împiedică transformarea fluviului într-un instrument de integrare europeană. Dacă în Evul Mediu ideea de integrare, prin spațiul dunărean, nu a putut fi realizată din cauza divergențelor politico-religioase, în epoca modernă rivalitățile politico-militare au avut acelaşi rezultat.

Problema Dunării revine în atenția marilor puteri o dată cu redeschiderea crizei orientale, în 1875, fiind finalizată prin conflictul ruso-româno-turc din 1877-1878. În urma tratatelor de pace şi a Congresului de la Berlin, Rusia redevine putere dunăreană, iar statutul Comisiei Dunării este rediscutat, hotărându-se includerea printre membrii ei şi a României, precum şi a dreptului acesteia asupra Dunării româneşti.

Marile puteri, îndeosebi Austro-Ungaria, au avut poziții divergente, Viena dorind să-şi asigure o poziție privilegiată în traficul comercial la Dunărea de jos şi să obțină monopolul lucrărilor de modernizare a navigației la Porțile de Fier. De asemenea, Austria a susținut neutralizarea cursului fluviului, dar numai în aval de Porțile de Fier. Pretențiile austro-ungare de dominare a Dunării vor stârni nemulțumirea Rusiei, mai ales în privința neutralizării fluviului. Cea mai importantă prevedere privind regimul Dunării era cea prevăzută în articolul 55: „reglementările privind navigația, poliția fluvială şi supravegherea de la Porțile de Fier

până la Galaţi vor fi întocmite de Comisia Europeană cu asistenţa delegaţiilor statelor riverane şi se vor pune în armonie cu acelea care au fost făcute sau vor fi edificate pentru parcursul din jos de Galaţi".

Austrio-Ungaria reuşea astfel să împartă Dunărea în două segmente: unul ce includea Dunărea mijlocie, inclusiv Porţile de Fier, şi care rămânea sub controlul său exclusiv şi altul ce cuprindea Dunărea românească, aflat sub jurisdicţia marilor puteri reprezentate în Comisia Europeană.

Hotărârile Congresului de la Berlin au nemulţumit statele riverane mici, mai ales România şi Serbia. Contradicţiile în privinţa statutului Dunării primeau o nouă dimensiune: la rivalitatea dintre marile puteri se adăuga rivalitatea acestora cu ţările mici.

În aceste condiţii, în februarie 1883, la Londra, se deschide o nouă Conferinţă a marilor puteri, care lua în discuţie statutul Comisiei Europene a Dunării. Ţara noastră a refuzat să participe ca invitat cu drept de vot consultativ şi a anunţat că nu consideră necesar să respecte hotărârile Conferinţei care, prin extinderea jurisdicţiei Comisiei Europene până la Brăila, încălcau grav suveranitatea de stat a României.

Intrarea ţării noastre în *Tripla Alianţă* (octombrie 1883) a atenuat rivalitatea cu Austro - Ungaria în problema Dunării.

În anii ce urmează, Germania îşi va intensifica legăturile cu România, aceasta din urma înlocuind Austro - Ungaria ca principal partener comercial. Interesul pentru portul Constanţa, ca o cale de pătrundere către strâmtori şi mai departe, spre Orientul Apropiat, va determina Germania să folosească ţara noastră ca o zonă importantă pentru tranzitul mărfurilor sale spre imperiul otoman. Modernizarea braţului Sulina şi crearea canalului navigabil cu acelaşi nume au făcut ca traficul pe Dunăre să rivalizeze cu cel de pe Marea Neagră.

În problema Dunării, până la primul război mondial se conturează o anumită rivalitate între Germania şi Austro - Ungaria, cea dintâi preferând să utilizeze traseul Dunării româneşti şi Marea Neagră pentru legăturile comerciale cu Orientul Mijlociu, în timp ce Viena era adepta drumului comercial via Marea Adriatică şi Marea Egee, în detrimentul Mării Negre.

Dunărea, ca arteră comercială naturală, îşi păstrează importanţa şi după apariţia căilor ferate, datorită costului scăzut pe tona transportată, dar transportul pe Dunăre continuă să fie marcat de dificultăţi de ordin tehnic. Rezolvate doar parţial, cu eforturi tehnice deosebite şi numai în anumite zone cruciale, ca Porţile de Fier şi Dunărea maritimă, acestea au împiedicat, până la primul război mondial, ca fluviul să devină cea mai importantă arteră navigabilă europeană.

În timpul Primului *Război Mondial, Dunărea* a fost folosită de Germania ca mijloc de transport al produselor economice româneşti către Europa Centrală, evidenţiind o posibilă cale de integrare economică între zonele centrale şi răsăritene ale fluviului.

Înfrângerea Puterilor Centrale, în 1918, va impune redefinirea Dunării şi, în acest context, a căpătat contur ideea franceză a Confederaţiei Danubiene, o formulă de integrare economică a statelor dunărene, precum: Cehoslovacia, Ungaria, Austria, Iugoslavia, România şi Bulgaria, sub egida Franţei. Susţinută şi de Ungaria (care, în speranţa redobândirii unei poziţii dominante în zonă, făcuse mari concesii economice Parisului), planul noii Confederaţii a fost imediat contestat de statele învingătoare în război, care vedeau în el un mijloc de refacere a fostului Imperiu Austro - Ungar.

După abandonarea acestui proiect, în 1921 are loc o reuniune la Paris, la care participă Franţa, Italia, Grecia, Belgia, Iugoslavia, România şi Cehoslovacia, care se finalizează printr-o convenţie ce stabileşte statutul definitiv al Dunării. Se hotăra libertatea navigaţiei pe fluviu pentru toate pavilioanele, în condiţii de egalitate deplină pe întregul traseu navigabil dintre Ulm şi Marea Neagră. Supravegherea navigaţiei era realizată prin două comisii:

- *Comisia Internaţională*, care cuprindea reprezentanţi ai puterilor europene învingătoare (Franţa, Italia, Anglia), plus statele riverane;

- *Comisia Europeană a Dunării (*cu sediul la Galați, care supraveghea traseul Dunării maritime) alcătuită din cele trei puteri menționate, plus România.

Noile organisme internaționale reflectau schimbările petrecute după Primul Război Mondial, astfel că din rândul marilor puteri nu mai făceau parte Germania şi Rusia.

Aceste reglementări internaționale se vor menține până la sfârşitul perioadei interbelice, când în Europa Centrală au loc importante modificări teritoriale. Astfel, după anexarea Austriei şi dezmembrarea Cehoslovaciei (1938-1939) şi, dispunând de o puternică influență în Ungaria, Germania devine cea mai mare putere din spațiul dunărean şi european. La 13 august 1938, la Sinaia este semnat un acord între România, Franța şi Anglia, la care vor adera ulterior Italia şi Germania, prin care *țara noastră* obținea controlul asupra Dunării maritime. În aceeaşi perioadă are loc o puternică luptă, în care sunt angrenate marile puteri Anglia, Franța şi Germania, pentru controlul Dunării româneşti. Începând cu 1940, Germania îşi va asigura, până în august 1944, controlul căii navigabile a Dunării, element esențial al efortului militar german în Balcani şi pe frontul de est.

După al Doilea Război Mondial, asistăm la revenirea în forță, în spațiul dunărean, a *Uniunii Sovietice*. În noua situație, cea mai mare parte a cursului navigabil al fluviului se va afla în blocul comunist. Comisia Europeană a Dunării, cuprinzând statele riverane, este dominată de URSS. Asistăm la segmentarea Dunării în două zone, cea austro-germană şi cea dominată de sovietici. În toată această etapă, Dunărea nu va putea avea un rol integrator în economia europeană. În anii următori, se fac eforturi pentru ca Dunărea să devină un fluviu al integrării europene, prin creşterea interesului Republicii Federale Germania (în special după integrarea ei vest-europeană) pentru intensificarea colaborării economice cu țările comuniste dunărene, dar şi prin eforturile României, care, cu sprijinul Băncii Mondiale, va realiza Canalul Navigabil Dunăre - Marea Neagră.

După 1990, eforturile de integrare europeană revin în actualitate, însă instabilitatea din Balcani, generată de dispariția Iugoslaviei, a făcut ca Dunărea să nu poată fi folosită pe deplin ca o axă a integrării europene.

În condițiile politice de astăzi, există reale premise pentru ca Dunărea să asigure o integrare economică a țărilor din est în Uniunea Europeană. Aceasta ar permite o armonizare a economiei continentului, punând pe noi baze complementaritatea economică dintre Europa apuseană şi cea răsăriteană.

Reunificarea Germaniei, precum şi sfârşitul războiului din fosta Iugoslavie reprezintă factori favorabili pentru redefinirea rolului Dunării în Europa. Prin poziția sa geografică, statul german, traversat de Dunăre şi Rhin, cele două fluvii ale reunificării europene, se află în situația de placă turnantă în centrul continentului, în măsură să reia colaborarea şi cooperarea economică atât cu țările din răsăritul Europei, cât şi cu cele din zona Caucazului şi a Mării Caspice.

Având două deschideri către mare, prin Deltă (canalul Sulina) şi prin Canalul Dunăre - Marea Neagră, *România* apare, în răsărit, drept partenerul cel mai important al Germaniei care poate atenua pretențiile Ucrainei de a juca rolul (moştenit de la defuncta Uniune Sovietică) de mare putere la gurile Dunării.

Dunărea este navigabilă pe o lungime de aproximativ 2 588 km (între Sulina si Ulm), din cei 2 850 km, cât măsoară în total cursul fluviului. Astăzi, ea străbate 10 state si asigura comunicarea fluviala între patru capitale europene. În lungul Dunarii si a principalelor sale bare navigabile, sunt amenajate 32 de porturi.

Dunărea străbate România pe o distanta de 1075 kilometri si reprezintă al doilea element natural care configurează geografia României, după Munții Carpați. De aceea, tara noastră mai este definita drept *o țară carpato - danubiană*.

Într-un articol din 1941, *„Hotarul românesc dunărean*”, geograful român Al. Rădulescu atribuie fluviului Dunărea un triplu rol pentru România:

- în primul rând, *rolul de artera de navigație*, cunoscut încă din Antichitate si reluat cu intensitate la începutul epocii moderne;

- *rolul de hotar*: Dunărea desparte aici Europa Balcanic a de Europa Central-Orientala;

- Dunărea a avut *rol de "polarizare politica a statului românesc"*, întrucât navigația libera la gurile Dunării a putut fi asigurata numai de o Românie puternică, interesată în mod direct ca navigația pe Dunăre să fie liberă (de câte ori Rusia sau Turcia au predominat la Gurile Dunării, navigația comerciala pe Dunăre a fost diminuată).

Hotarele României o definesc ca o forma apropiata de cea ideala, de *elipsa*. Existența hotarelor naturale este "o problema geopolitica vitala" (Rudolf Kjellen), deoarece orice stat manifesta două tendințe: să aibă hotare naturale în exterior şi să aibă o articulație organică în interior. Simion Mehedinți sublinia că "frontoanele naturale" care au încadrat dezvoltarea României de-a lungul istoriei sunt, de o parte, muntele şi codrul, de altă parte, Dunărea şi marea.

În esența, concluziile cercetătorilor care au analizat importanța Dunării pentru România şi pentru Europa relevă următoarele:

- navigația pe Dunăre s-a putut face în libertate numai când ruşii au fost îndepărtați de la Gurile Dunării;

- existența statului românesc, chemat să joace rolul de *santinelă europeană*, este intrinsec legată de Dunăre.

Simion Mehedinți marchează această funcție istorica a Dunării, în sensul că existența fluviului ar fi determinat, în mare măsura, întregirea teritorială a statului român în secolul al XIX-lea şi la începutul secolului al XX-lea. Propunând un răspuns la întrebarea "când începe Unirea?", autorul stabileşte următoarele etape în argumentarea acestuia:

- prima etapă, în 1829, când, prin Tratatul de la Adrianopole, teritoriile stăpânite de turci pe malul stâng al Dunării au fost realipite la Muntenia, „generozitatea" marilor puteri de atunci fiind motivată, în primul rând, de dorința Marii Britanii ca navigația pe Dunăre să fie liberă;

- a doua etapă, în 1865, când Basarabia este restituită, deoarece Anglia şi Franța deveneau din ce în ce mai preocupate de "chestia Orientului" şi de înaintarea ruşilor către Bosfor;

- a treia etapa, când Unirea Moldovei şi a Munteniei a fost considerată necesară deoarece, pentru stăpânirea Dunării, era nevoie de o țară mai mare, sub un domn legat prin recunoştința de Franța.

Astăzi, există alte câteva elemente care amplifică importanța Dunării, transformând-o într-o axa comercială majoră a Europei. De exemplu, funcționarea (din 1992) a canalului Rhin-Main-Dunăre, care leagă Marea Nordului cu Marea Neagră, portul Rotterdam cu portul Constanța. Astfel, țările din Europa Centrală pot avea acces direct la Marea Neagră şi de aici la Canalul Suez, pe o nouă rută avantajoasă comercial: Canalul Suez-Europa Centrală via Constanța față de cea veche (cea care traversează întreaga Mare Mediterană şi ocoleşte Peninsula Iberică). În plus, porturile Mării Negre şi cele ale Mării Mediterane Orientale au cea mai favorabila poziție față de Canalul Suez pentru rutele Oceanului Indian şi ale Extremului Orient. Optimizarea Arterei Navigabile a Dunării presupune şi analiza impactului pe care aceasta îl are asupra dezvoltării turismului internațional.

Crearea organismului de cooperare economică regională europeană *Artera Navigabilă a Dunării* corespunde cerințelor strategiei de integrare europeană. Statutul şi rolul României, ca factor de colaborare şi de securitate în zona centrală a Europei, vor fi avantajate. Prin valențele de durată inerente, cooperarea economică regională va constitui una dintre componentele esențiale ale gestionarii Arterei Navigabile a Dunării.

Din punct de vedere economic, întreg estul european este confruntat cu probleme serioase. Relevant geopolitic şi important pentru România este faptul că se conturează tot mai distinct

diferențe nu numai între România si Europa dezvoltată, ci între România şi Europa în curs de dezvoltare (de exemplu, Polonia şi Ungaria).

O analiză a situației României presupune plasarea sa într-un context mai larg, cel puțin zonal. Nu putem studia semnificația geopolitica a factorilor economici românești făcând abstracție de performantele vecinilor noştri. Pot surveni schimbări de situație si ca urmare a unui complex de împrejurări, de pilda, ca urmare a dezvoltarii unor oportunități de afaceri sau descoperirii de noi bazine de materii prime, ceea ce va pune în valoare noi spații.

Un alt aspect, deopotrivă interesant si important, al gestionarii Arterei Navigabile a Dunării îl constituie *toponimia axului navigabil Rhin -Main -Dunare*. Sub auspiciile ECOSOC (Consiliul Economic si Social), în cadrul procesului de globalizare, specialişti din toate statele lumii analizează aceasta problema complexa, în conferințe ONU si sesiuni ale Grupului de Experți ONU pentru denumiri geografice. Toponimia arterei navigabile Rhin-Main-Dunare vizează direct abordarea globala a temelor actuale si de perspectiva, cum ar fi standardizarea din perspectiva cunoaşterii planetei, facilitării deplasărilor în orice zona, preciziei recunoaşterii oricărei regiuni, folosirii oficiale a denumirilor autohtone, necesității utilizării aceloraşi denumiri geografice într-un limbaj universal etc.[1] 60 România ia parte activ la rezolvarea problemelor legate de *standardizarea denumirilor geografice,* urmărind implementarea rezoluțiilor si recomandărilor ONU.

Pentru "vechea" sau "noua" Rusie, pentru Imperiul țarist sau cel sovietic, Basarabia n-a fost niciodată altceva decât un mijloc, nicidecum un scop. Afirmația aparține istoricul Gheorghe I. Bratianu şi este făcută în fundamentala sa lucrare "Basarabia - Drepturi naționale si istorice", publicata in 1943 sub egida Institutului de Istorie Universala "N. Iorga". Descendentul marelui politician întregitor de țară străbate vizionar vremurile relevând acest adevăr atât de simplu: politica Rusiei asupra acestui "petic de pământ" numit Basarabia a rămas de-a lungul sutelor de ani aceeaşi. Actualitatea concluziilor sale de atunci este atât de frapantă încât ne simțim obligați de a le reda publicului larg, în contextul agresiunii crescânde asupra României, asupra Europei, venite dinspre Estul imperial. "*Încă din 1812, politica rusească țintea mult mai departe; ea nu se oprea la Prut decât pentru că aşa o obligau circumstanțele si acest lucru se întâmpla în ciuda ei. Politica rusească nu şi-a modificat obiectivele asupra acestui lucru: a arătat-o foarte bine iarna din 1940-1941, când armatele ei amenințau în fiece clipă să treacă granița Basarabiei pentru a-şi adjudeca în întregime cursul inferior al Dunării şi pentru a stabili astfel o legătură directă cu statele slave din Balcani*", scrie istoricul. "*Ofensiva românească în această direcție n-a fost şi nu va fi niciodată mai mult de un contraatac, doar pentru a rezista încă puțin presiunii constante de amenințare si distrugere exercitate de stepă asupra țărilor cu o veche civilizație, cele care au constituit Europa şi tot ceea ce ea reprezintă pentru progresul umanității*", continua Bratianu. Tocmai intr-un astfel de moment se află şi astăzi România. Ucraina, aceasta excrescență cangrenoasa a "vechiului" imperiu stalinist construieşte un canal în Delta Dunării, furată României de către Stalin la sfârşitul celui de-al doilea război mondial. Problema canalului, ca şi pretențiile asupra Insulei Şerpilor, în spiritul logicii agresivității sovietice, reprezintă controlul strategic pe care intenționează să-l dobândească asupra Gurilor Dunării. Comisia Europeana, protestatară în van, ca şi Departamentul de Stat al SUA, nu pot să se rezume la declarații politice, în momentul în care Moscova, prin Kiev, amenință securitatea noii construcții europene, în care România preia un rol deosebit de important (acelaşi de jumătate de mileniu): de apărătoare a porților răsăritene ale Noii Europe.

[1] Lester Brown, Eco-Economia. *Crearea unei economii pentru planeta noastra*, Bucureşti, Editura Tehnica, 2001.

Basarabia este din nou jucată ca miză de puterile imperiale, care par din ce în ce mai decise să refacă axa Belgrad-Kiev-Minsk-Moscova. "*Basarabia înseamnă Dunărea..., acesta este motivul pentru care problema basarabeană nu constituie o chestiune de interes local, specific românesc, ci de interes european*", afirma G.I. Brătianu.

Nimic nu s-a schimbat, din punct de vedere strategic, în ce ne priveşte direct, faţă de situaţia existentă în iulie 1941 Armata Română trece la recuperarea "*pământului sfânt al Basarabiei*": ruşii stăpânesc "*Republica Moldova*", ameninţă structurile de apărare europene prin Transnistria, îşi menţin (încă) dominaţia asupra zonei Caucazului, cu imensele sale zăcăminte petrolifere dintre Marea Caspica si Marea Neagră, ţintesc rezervele de hidrocarburi din platoul continental al Mării Negre prin Insula Şerpilor, încearcă suprimarea controlului european asupra gurilor Dunării. Ce va mai urma sau ce ar trebui - Doamne fereşte! - să mai urmeze, pentru ca Europa să treacă la acţiune?

Concluzia lui G.I. Brătianu, din anul 1943, este perfect valabila si azi: "*Ar trebui ca înţelegerea acestei înspăimântătoare intenţii expansioniste să fie completă în minţile celor care vor avea sarcina să hotărască, la sfârşitul celui de-al doilea război mondial, soarta statelor şi a naţiunilor*". Dacă atunci lumea civilizată a cedat în faţa intereselor Imperiului sovietic, astăzi ar fi cazul ca istoria sa nu se mai repete. Mai ales dacă dorim ca România să devină cu adevărat o punte către "Noua Rusie".

Dunărea, prin poziţia în contextul european şi prin legăturile menţionate, permite deschiderea unor căi de comunicaţie spre Asia Centrală, fapt care-l determină pe cunoscutul om de ştiinţă Grigore Antipa să afirme că „*Dunărea are o importanţă şi un rol mondial*”. Plecând de la această idee şi adăugând noile cerinţe impuse de dezvoltarea durabilă, dar şi de integrarea europeană, jaloanele dezvoltării regionale în spaţiul dunărean sunt identificate în premisele dezvoltării turismului. Prin analiza economiilor ţărilor riverane, plecând de la considerente istorice şi geopolitice şi finalizând cu elementele specifice ultimului deceniu s-au conturat repere valoroase în elaborarea politicilor şi strategiilor de dezvoltare regională. Între acestea menţionăm:

- Resurse uriaşe de materii prime, stabilitate relativă a regimurilor politice, mână de lucru ieftină şi calificată, pieţe interne în expansiune rapidă, poziţionarea pe singura arteră navigabilă transversală care traversează Europa, decizia TRACECA, constituie principalele caracteristici ale contextului geopolitic.

- Rezervele de petrol joacă un rol important în dezvoltarea rutei de transport dunărene aşa cum rezultă din analiza evoluţiei exploatării zăcămintelor de petrol din Europa; contribuţiei energiei nucleare; conflictelor din lumea arabă; investiţiilor nord-americane şi vest-europene.

- Cadrul de cooperare va fi asigurat de operaţionalizarea Drumului Mătăsii; dorinţa ţărilor din fosta URSS de a-şi consolida independenţa politică şi de intensifica ritmul dezvoltării economice; propunerile privind realizarea unui coridor de transport prin Marea Neagră către portul Constanţa; prezentarea avantajelor economice pentru România şi pentru ţările Caspice şi celelalte state din Europa Centrală şi de Est.

- Dezvoltarea turismului este, în general, însoţită de efecte pozitive aşa cum rezultă din analiza impactului economic. Cu toate acestea, apar şi efecte negative, mai greu de sesizat, dar care pot influenţa negativ zonele şi comunităţile receptoare.

- Evaluarea durabilităţii în turism, la fel ca şi pentru alte industrii, este un demers complex, în care se integrează trei mari categorii de indicatori: economic; social cultural şi de mediu. Aspectele teoretice şi metodologice pe care evidenţierea simultană a particularităţilor din cele trei domenii evidenţiază nevoia unei abordări multidimensionale, în care liniile directoare sunt trasate de acordurile multilaterale ale dezvoltării şi mediului.

- În ţările riverane Dunării (România, Austria, Bulgaria, Croaţia, Germania, Ungaria, Slovacia, Ucraina şi Iugoslavia) numărul total al sosirilor de turişti internaţionali este de

aproape 70 milioane de persoane, rezultând încasări în valoare de circa 40 000 milioane dolari şi reprezintă 17% din totalul încasărilor realizate în Europa.

- Pe baza diagnozei stării actuale, s-a realizat o ierarhizare a țărilor riverane Dunării ținând cont de indicatorii dezvoltării durabile împărțiți pe cele trei sectoare. Pe primele locuri în ierarhie s-au situate Austria şi Germania, urmat, în ordine, de: Ungaria, Croația, Slovacia, Bulgaria şi Ucraina, România, Iugoslavia.

Dunărea rămâne şi astăzi o arteră importantă a vieții economice europene pentru care dezvoltarea turismului înseamnă noi pulsuri aducătoare de prosperitate. Punând cap la cap peisaje dunărene unice, tabloul de ansamblu ne arată o Dunăre etern admirată şi atractivă, izvor nesecat de bogăție pentru vizitatori şi găzduitori.

Bibliografie:

1. Dr. Th. Frunzeti, Dr. Vladimir Zodian, *Lumea 2007,*Enciclopedie Politică şi Militară, Studii strategice şi de securitate, Editura CTEA, 2007.
2. Peter Calvocoressi, *Politica mondială după 1945,* Editura Alffa.
3. National Defense University "Carol I" – Centrul de studii strategice, Bucureşti 2005.
4. Brăilean,Tiberiu, *Euroregiuni si cooperare transfrontalieră*, suport de curs, Iasi, 2005.
5. Procesul de Cooperare Dunăreană; www.danubecooperation

EVALUĂRI ALE CONCEPTULUI „MEDIUL DE SECURITATE”
EVALUATION OF THE CONCEPT "SECURITY ENVIRONMENT"

Georgiana Panainte
Masterand, Facultatea de Ştiinşe Politice,
Relaţii Internaţionale şi Studii Europene
Universitaea „Lucian Blaga” din Sibiu

***Abstract**:*
Internaţionally, security, prosperity and environment are growing ever more interconnected, right down to the level of the individual.
Globalization has opened our borders to trade, communications, and transportation; it is up to all of us, including in North America, to collaborate to ensure that globalization does not at the same time afford criminals, drug traffickers and terrorists increased opportunities to expand their illegal and destructive activities. In this new internaţional situation, no country can afford to try to go it alone.
***Keyterms**: security, globalization, country, peace, people, environment, war, dispute*

Mediul de securitate, amplu monitorizat, analizat şi cu instituţii dedicate pentru previzionarea evoluţiilor acestuia, pare a fi căpătat trăsături care acum două decade păreau derizorii şi nesemnificative în influenţarea acestuia. Lucrarea de faţă intenţionează analiza unor asemenea trăsături, minore în aparenţă, dar cu influenţe majore asupra mediului de securitate internaţional, respectiv repolarizarea politică pe considerente economice, colapsul economic, ca sursă a colapsului societăţilor, şi ambiţiile politice ale unor lideri, ca motoare generatoare de reorientare totală a politicilor tradiţionale ale unor state.

Cu o pleiadă de instituţii internaţionale, regionale şi naţionale responsabile în definirea şi influenţarea mediului de securitate, pacea, securitatea şi stabilitatea mondială par a se afla în mâini bune, capabile să asigure managementul oricărei situaţii de criză sau conflict ce poate apărea pe mapamond. Realitatea crudă a istoriei mondiale, în special perioada ultimilor douăzeci de ani, a demonstrat, pe lângă caracterul lipsit de proactivitate al anterior menţionatelor instituţii, incapacitatea acestora de a stăpâni pe deplin situaţiile de criză cu care societatea internaţională este confruntată. Scuza cea mai des invocată de instituţiile responsabile cu asigurarea securităţii internaţionale este cea a modificării şi transformării continue a mediului de securitate, mult peste limitele previzionate anterior.

Mediul de securitate a fost analizat, definit şi caracterizat în mod constant, seminariile şi conferinţele cu această temă fiind multiple, la toate nivelele (internaţional, regional, naţional, dar şi strategic, operativ şi tactic), marea majoritate a acestora fiind finalizate cu articole sau cărţi tematice, frumos aranjate şi cu concluzii logice, eventual cu propuneri de abordare a trăsăturilor actuale ale mediului de securitate. Ceea ce lipseşte cu desăvârşire din modul de abordare a mediului de securitate actual este rezultatul practic al tentativelor de influenţare pozitivă a acestuia, lucru pe care îl consider a fi nimic altceva decât rezultatul unei superficiale analize a tendinţelor de evoluţie a mediului de securitate internaţional sau lipsa unei motivări suficiente pentru evitarea situaţiilor de criză a căror victime sunt, cel mai adesea, populaţiile sărace şi neimplicate militar ale societăţilor nedezvoltate social şi economic.

Începutul anului 2008 a evidenţiat dependenţa majoră a politicilor externe a majorităţii statelor atât de puterea economică a acestora, dar şi de sursele de materii prime, în special energetice, de care statele respective depind în mod covârşitor. Dacă imediat după sfârşitul Războiului Rece majoritatea statelor aflate sub influenţa URSS au decis reorintarea politică, cu ţinta precisă a intrării în rândul statelor democratice, cu model economic capitalist, după

aproape 20 de ani aspirațiile acestor state s-au împotmolit de realitățile crude ale războiului nedeclarat pentru resurse. Pasul următor a fost acela al repolarizării politice, pe considerente economice vitale supraviețuirii sau evoluției unor state.

Exemplul cel mai elocvent este cel al statelor foste membre ale URSS, marea majoritate a acestora depinzând majoritar (unele total) de resursele energetice ale Rusiei. Bielorusia a fost primul stat care s-a declarat o extensie a Rusiei, dornică de refacerea URSS, ceea ce nu a surprins pe nimeni, dat fiind regimul impus şi susținut de Rusia, acceptat tacit de populație. Surprizele au apărut din partea Ucrainei, partener NATO şi autodeclarat ca intrat în circuitul de integrare în NATO, care ulterior a renunțat la reiterarea dorinței de integrare. Explicația este cea a concluziei dependenței de resursele energetice ruseşti, reieşită în urma sistării de gaze naturale, în iarna 2008-2009. Aceeaşi schimbare de macaz a apărut şi în cazul Moldovei, unde rezultatele alegerilor prezidențiale din 2009, îndelung contestate de opoziția antirusească, a readus țara într-un parteneriat îndoielnic, dar necesar, cu Rusia. Georgia, singurul stat fost membru URSS (în afara statelor baltice, care au debarcat imediat, necondiționat din URSS, luându-şi ca măsură de siguranță integrarea imediată în structuri opuse ca orientare politică şi valori morale celei din care tocmai scăpaseră) care a sfidat Moscova prin declararea intenției de integrare în NATO, a suferit consecințele independenței. Războiul scurt dar hotărât purtat de Rusia a demonstrat că ceea ce se întâmplă în interiorul statelor feste membre URSS încă este important şi trebuie coordonat, dacă nu chiar impus de Moscova. Avantajul Georgiei devenise independența energetică de Rusia, datorită conductei magistrale ce străbate Georgia, aducând resursele din Azerbaijan spre Turcia. Anul 2009 a debutat cu o serie de înțelegeri şi activități comune ale Rusiei cu fostele state URSS bogate în resurse, toate din zona caspică; avantajul acestora displăcea Moscovei, aşa încât, prin presiuni imense, până şi Azerbaijanul a acceptat livrarea unei părți din resursele extrase prin infrastructura rusească, sau chiar Rusiei.

Relația Rusiei cu Uniunea Europeană a devenit în ultimii ani bizară. Dacă fuzionarea unei firme germane, prin intermediul unui fost cancelar german, tocmai retras din viața politică, cu Gazprom, în urmă cu câțiva ani, pentru construirea unei conducte de gaz ce va tranzita Marea Baltică, a mirat comunitatea europeană, realitățile actuale nu mai sunt surprize. UE a realizat dependența de resursele energetice ruseşti, ceea ce Rusia ştia de mai mult timp, dar încă nu apelase la aceste resurse în diplomație. În momentul de față, politica externă rusească în relația cu UE este bazată pe țiței şi gaze naturale. Deşi UE resimte dependența şi caută soluții de independență energetică față de Rusia, aceste soluții sunt unele doar proiecte de lungă durată, iar altele doar vise (precum instalațiile eoliene din Sahara, posibile furnizoare de electricitate pentru UE). Rezultatul este acela al unor tatonări reciproce, amabile din parte UE, datorită lipsei altor alternative, completate cu proiecte îndrăznețe, ce supără Moscova. Competiția între marile proiecte Nabucco şi South Stream, de care părea a depinde independența parțială de resursele ruseşti a UE, pare a deveni un joc fără miză, totul depinzând de orientarea ulterioară a Azerbaijanului, lucru confirmat de retragerea acestui stat din exercițiul NATO din Georgia din luna Mai 2009. Acest stat a avut de ales între promisiunile vestice, pe care şi le dorește traduse în realitate, şi solicitarea frățească a Rusiei de a demonstra de care parte a baricadei se află. Azerbaijanul a făcut ceea ce au făcut şi Moldova, ca şi Armenia, respectiv au acordat prioritate realităților economice. Statele de la estul Mării Caspice au făcut şi ele acest lucru cu ceva timp în urmă, invitând SUA la retragerea trupelor dislocate temporar (pe considerente de asistență în instruirea militară sau facilitare a susținerii războiului din Afganistan).

Aceeaşi repolarizare sau cel puțin reorientare politică, pe considerente economice, este prezentă şi pe continentul african. Țări precum Sudan, Angola şi Ciad, intrate în colaps după Războiul Rece, se agață disperate de principalii beneficiari ai resurselor naturale pe care le posedă, ceea ce a dus nu doar la crize interne (situația tuturor țărilor anterior menționate), da

şi la schimbarea radicală a politicilor externe. În cazul Angolei şi Sudanului, influxul de capital din China a stimulat susținerea la putere a unor regimuri dictatoriale care se bucură de volatilizarea contravalorii țițeiului extras, în timp ce majoritatea cetățenilor suferă de foame, cazul Angolei şi al Sudanului, sau chiar sunt amenințați de exterminare, cazul Sudanului, unde armele ruseşti ajung în mâinile milițiilor susținute mascat de guvern în acțiunea de genocid împotriva populației tradițional africane.

Criza aşa-numită imobiliară ce a debutat în 2008 în SUA a modificat radical mediul de securitate internațional. Atenția globală s-a îndreptat spre estomparea efectelor crizei economice, realizând adevărul celor spuse de secretarul monetăriei SUA John Connaly în 1971, respectiv că "*dolarul este moneda noastră, dar problema voastră*"[1]. Unda de şoc a crizei economice americane s-a extins cu repeziciune pe întreaga planetă, afectând toate categoriile de societăți, atât pe cele din lumea a treia, dar şi pe cele considerate ca fiind dezvoltate. Guvernele majorității statelor au avut de înfruntat o situație de criză economică ce încă mai prezintă riscul degenerării într-o situație de criză a societăților. Populația nemulțumită de reducerea drepturilor sociale s-a revoltat, ceea ce a dus la schimbarea mai multor guverne în Europa, dar şi la trezirea la viață a unor partide socialiste, de mult timp fără adepți fervenți. Starea de generală şi continuă nemulțumire nu este fără substanță, deoarece cetățeni ai unor state dezvoltate, care nu aveau deloc grija zilei următoare, s-au trezit nu doar fără drepturi sociale şi facilități fiscale, dar chiar fără serviciu. Lipsa locurilor de muncă, creşterea şomajului peste cota alarmantă de 10 %, imposibilitatea onorării creditelor imobiliare sau de consum angajate anterior, au dus la agresivizarea manifestărilor de stradă, dar şi la alte urmări ce pot genera reducerea la zero a toleranței pe care cu greu şi în foarte mulți ani societățile dezvoltate au putut să o instaureze. Astfel, terenul pentru apariția xenofobiei şi escaladarea acesteia a fost pregătit, deoarece percepția tuturor a fost că imigranții fură locurile de muncă ale localnicilor[2].

Guvernele majorității statelor au adoptat ca măsuri de avarie reducerea programelor sociale, controlul creditelor acordate de bănci şi stoparea creşterilor salariale. Când aceste măsuri nu au fost suficiente, unele guverne au trecut chiar la micşorarea salariilor, împrumuturi externe, chiar la naționalizarea unor instituții considerate ca fiind esențiale controlului manifestării crizei sau eradicării acesteia. Astfel, s-a ajuns la situații de neconceput, respectiv naționalizarea unor corporații financiar-bancare. Mişcarea de naționalizare, începută în Europa, a traversat imediat Atlanticul, instalându-se în interiorul societății declarate total împotriva acestei forme de proprietate şi influență economică a statului. În SUA s-a încercat motivarea acestora acțiuni ca fiind mai mult de natură semantică[3], decât o naționalizare în sensul cunoscut anterior. Urmarea situațiilor economice dificile cu care se confruntă guvernele este reorientarea prioritară spre problemele interne, ceea ce a dus la diminuarea interesului mondial pentru problemele de criză a unor societăți aflate la limita inferioară a evoluției sociale. Consensul național, specific națiunilor-stat din Europa, a dispărut, apărând curente de critică a oricăror inițiative de ieşire din criză. Guverne precum cel al Italiei emit legi ce contravin flagrant ideii de uniune a căror parte sunt, cum este cazul noii legi de control al imigrației ilegale, cu măsuri aspre chiar şi asupra cetățenilor proprii ce nu acționează unanim xenofob.

Din situația de criză economică, mapamondul întreg este pe punctul căderii într-o criză a societății în general. Modelul democrației capitaliste americane este tot mai des criticat, apar lăudători ai regimurilor de mult apuse (neonazist, socialist-comunist), astfel încât în luna martie 2009 nu mai mira pe nimeni că un fost dictator generator de terorism internațional (este cazul libianului Muammar Quadaffi) avea curajul de a apărea în interviuri, criticând

[1] Benn Steil, *Lessons of the Financial Crisis*, Council Special Report No. 45, pag 24
[2] Jayshree Bajoria, *The Dangers of 'Deglobalization'*
[3] Lee Hudson Teslik, *The Meaning of Nationalization*,

societățile democratice şi făcând apologia regimurilor socialiste în care statul controlează economia. Dacă unui personaj care a generat războiul aşa-numit de 30 de ani din Africa, care în realitate a ținut Libia, Ciadul şi Sudanul în criză şi războaie timp de 40 de ani, îi sunt permise prelegeri de politică internațională, acesta este semnul deschiderii unui nou capitol al degradării valorilor la care societatea internațională tinde.

Mai mult decât orice altceva, mediul de securitate actual pare a fi afectat de ambițiile politice ale unor lideri politici, preşedinți de stat, unii determinați să schimbe caracterul antagonist al relațiilor dintre societăți diferite (pe diferite considerente), alții frustrați de mărimea redusă a recunoaşterii internaționale a personalității lor, alții exploatatori ai diferitelor leit-motive naționaliste aducătoare de voturi electorale viitoare.

În prima categorie se încadrează preşedintele SUA, Barack Obama, care pare să fi schimbat din temelii tradiția politică americană. Deşi inițial schimbarea de care societatea americană avea nevoie nu a fost foarte detaliată, după primele patru luni de activitate la cârma SUA, cel mai puternic preşedintele al lumii a deschis câteva punți ce păreau de netrecut americanului de rând. Începând cu drepturi şi facilități acordate imigranților cubanezi, a trecut la netezirea unui dialog cu națiunea ce era până nu demult pe lista celor cu care nici discuțiile nu aveau sens. Aceeaşi atitudine de conciliere a fost manifestată şi față de unele societăți sud-americane ce nu doar au declarat dar au şi adus prejudicii SUA în ultimii ani, fiind vorba de Venezuela şi Columbia. Până şi controversatul Ahmadinejah al Iranului pare să fi fost impresionat de abordarea de către Obama a relațiilor SUA-Iran, ceea ce a dus temporar la o scădere a declarațiilor acuzatoare ale acestuia, şi pare că va duce la un dialog ce poate ascunde un parteneriat, lucru de neconceput în timpul precedentei administrații americane.

În a doua categorie se încadrează acei generatori de stări conflictuale pe care lumea chiar îi ia în serios, contrar evidentei deraieri mentale a acestora. Amintindu-l doar pe Hugo Chavez, care a ocupat prima pagină a ziarelor şi orele de emisie de vârf a majorității televiziunilor cu acoperire internațională, avem imaginea clară a unui manipulator de mase, apt să se asocieze cu oricine, doar pentru plăcerea opoziției față de SUA. De la naționalismul exagerat, declarațiile acestuia au trecut la atacul verbal la adresa preşedinților SUA (în presă şi declarații) şi al Spaniei (în direct, cu acesta de față, în cadrul unei adunări ce viza alte subiecte), pentru a ajunge la atacul caraghios asupra unor jucării reprezentând simboluri devenite naționale prin intermediul filmelor (cazul jucăriilor reprezentând soldați americani, cunoscuții GI Joe, sau popularul personaj Superman). Tot în această categorie de dictatori oratori scăpați liber pe stradă, dar în deplin control dictatorial al țării pe care o conduc, se află şi Kim Jong-il al Coreei de Nord. Riscul prezentat de acesta este cel al puterii nucleare pe care Coreea de Nord doreşte să o dețină, în special riscurile prezentate de încrâncenarea de a demonstra că națiunea sa poate deveni şi trebuie recunoscută ca o putere mondială. Desigur, orice cititor de bun simț ştie că de la cucerirea acestui teritoriu de către japonezi, toți locuitorii suferă de foame, amintind doar de un singur lucru de bază de care nord-coreeanul de rând este lipsit constant.

Categoria exploatatorilor de leit-motive naționaliste sau de castă, respectiv trib, este vastă, iar urmările acțiunilor acestora sunt devastatoare. O singură aruncare de privire în Africa sub-sahariană demonstrează prețul plătit de populație pentru aviditatea unora pentru voturile ce pot fi obținute în alegeri. Atitudinea încrâncenată a lui Robert Mugabwe de a rămâne la putere a dus şi continuă să accentueze răspândirea holerei în Zimbabwe, iar societatea internațională. ONU şi Uniunea Africană sunt martori impotenți ai dramei populației muritoare de foame şi boală, dar şi ai răspândirii zonale a bolii. Situații asemănătoare sunt frecvente pe continentul african, amintind doar de lunga dramă a Sudanului, în special provinciile Darfur (Nord, Sud şi Centrală). Conflictul secular nord – sud, dintre africanii tradiționali nilotici şi nomazii africani musulmani, este completat acuma cu acela susținut tacit de guvern, respectiv expansiunea aceleiaşi populații musulmane, prin

intermediul miliţiilor Janjaweede, în zonele vestice, respectiv Darfur. Un guvern musulman minoritar subjugă şi privează de drepturi majoritatea africană tradiţională, pe criterii declarate de religie, dar cu fundamente economice. Dimensiunea suferinţei umane este impresionantă, iar întreg efortul internaţional de soluţionare a crizei este amabil împiedicat de guvernul sudanez, beneficiar nu doar al situaţiei expansiunii religioase, dar şi al veniturilor constante şi considerabile provenite din exploatarea ţiţeiului ce ia drumul Chinei, prin conducte construite de chinezi, păzite tot de aceştia, rafinat ulterior pe teritoriul Sudanului, în rafinării chinezeşti.

Situaţii diferite ca amploare şi urmări, dar cu fundament identic al beneficiului la urnele de vot, întâlnim şi în emancipata Europă, unde preşedintele lideri politici ai statelor dezvoltate stimulează tratamentul inegal al ţărilor membre ale UE, pe baza unui naţionalism ieftin, dar care câştigă adepţi. Exemple sunt în Italia şi Olanda, unde s-a ajuns la interzicerea sau restricţionarea prin diverse pârghii a liberei circulaţii, respectiv la generarea ideii de eliminare din UE a ultimelor ţări devenite membre. Deşi probabilitatea apariţiei unui conflict interstatal european este redusă, omogenitatea şi coeziunea UE sunt grav şubrezite, împiedicând implicarea activă a UE în situaţii de criză internaţională pe care le-ar putea cel puţin influenţa pozitiv, dacă nu chiar soluţiona definitiv.

Din analiza succintă a efectelor create de repolarizarea politică pe considerente economice, de colapsul economic, ca sursă a colapsului societăţilor, ca şi de ambiţiile politice ale unor lideri, ca motoare generatoare de reorientare totală a politicilor tradiţionale ale unor state, se poate concluziona importanţa majoră a factorilor anterior menţionaţi asupra mediului de securitate internaţional. Datoria tuturor organizaţiilor internaţionale este de a supraveghea şi corija abuzurile generatoare de crize, dar şi de a preveni efecte negative, asemănătoare celor anterior menţionate, pentru menţinerea unui mediu de securitate stabil şi propice evoluţiei tuturor societăţilor.

Bibliografie:

1. Dunaway, Steven, *Global Imbalances and the Financial Crisis*, Council Special Report No. 44, March 2009, Council on Foreign Relations, NY, USA
2. Steil, Benn, *Lessons of the Financial Crisis*, Council Special Report No. 45, March 2009, Council on Foreign Relations, NY, USA
3. Bajoria, Jayshree, *The Dangers of 'Deglobalization'*, Daily Analysis, March 16 2009, http://www.cfr.org/publication/18768/dangers_of_deglobalization.html?breadcrumb=/thinktank/greenberg/briefs
4. Teslik, Lee Hudson, *The Meaning of Nationalization*, Daily Analysis, March 03 2009, http://www.cfr.org/publication/18672/meaning_of_nationalization.html?breadcrumb=/thinktank/greenberg/briefs

PERSPECTIVE DE EVOLUȚIE ALE MEDIULUI INTERNAȚIONAL DE SECURITATE
PROSPECTS OF DEVELOPMENT OF THE INTERNAȚIONAL SECURITY ENVIRONMENT

Marian Panainte
Mastedand, Facultatea de Ştiinţe Politice,
Relaţii Internaţionale şi StudiiEuropene
Universitaea „Lucian Baga” din Sibiu

Abstract:
Enterprises and governmental agencies have focused on developing and deploying security solutions, which are necessary in the near-term, and generally quite tactical in nature. However, as quickly as the security problems are solved, new ones emerge, or we find that organizational, social, or technical issues challenge the solution just deployed.

A number of socio-economic revolutions combined came about to transform the planet in to a smaller world, interdependent, interactive and providing a glimpse to many of the promise of a prosperous future. Yet, this too was belied for the many when restrictive regimes denied individual freedoms and prosperity was shared only among a very few. A combination of this and other factors led to the serious alienation of many young people around the world without colour or creed, inciting them to violence sometimes in the garb of a religious calling

Keywords: *foreign policy, diplomacy, security, borders, internațional relation, politics*

În evoluția procesului de realizare a securității se constată în ultimii ani o amplificare a eforturilor pentru edificarea stabilității la nivel regional, ca o etapă intermediară a acestuia. Eforturile depuse de comunitatea internațională pentru instaurarea păcii în Balcani, Orientul Mijlociu şi Africa sunt concludente.

Evidentă a fost şi extinderea sistemului de apărare şi securitate al NATO, prin primirea de noi membri, precum şi eforturile Uniunii Europene de a dezvolta un model de gestionare a dinamicii de securitate la scara întregului continent.

În acest context, multitudinea problemelor de securitate pe care statele şi le-au propus să le rezolve a condus la creşterea numărului şi volumului organismelor internaționale. Rezultatele activității lor au fost relevante: s-au diminuat pericolele și amenințările, deşi nu au fost eradicate conflictele armate. Principalele zone de insecuritate au fost incluse în procesele de stabilizare, dar nu întotdeauna rezultatele au fost cele scontate.

Efectele globalizării au început să se resimtă. Economia mondială după o perioadă apreciabilă de reflux s-a revigorat,intrînd acum într-o criză profundă. În schimb, amenințările transnaționale (terorismul, migrația şi traficul de droguri şi materiale strategice, crima organizată), profitând de permeabilitatea frontierelor au mai multe şanse de a se propaga la scară planetară.

Accesul diferențiat al statelor la resurse afectează relațiile dintre acestea. Deşi numărul şi amploarea conflictelor care au la origine dispute teritoriale a scăzut, s-au amplificat şi diversificat modalitățile de rezolvare prin forță a divergențelor de natură etnică şi religioasă.

Progresele științei şi tehnicii cu aplicabilitate militară au condus, pe de o parte, la polarizarea celei mai noi tehnologii în cadrul statelor cu economii dezvoltate, oferindu-le posibilitatea de a pregăti un război de generația a IV-a, iar pe de altă parte, la scăparea de sub control a comerțului cu arme şi mijloace NBC. Labilitatea perioadei de tranziție pe care o parcurgeau până la realizarea unui sistem de securitate stabil se va răsfrânge şi asupra următorilor ani. Motoarele principale ale instabilității vor rămâne aceleaşi.

Dacă nu vor apărea condiții şi circumstanțe sau o concentrare de putere realizată pe baza înțelegerii dintre statele lumii care să diminueze sursele de instabilitate existente, trendul ordinii mondiale nu va conduce către o lume mai sigură. Amestecul de politici şi strategii incoerente şi ezitante în domeniul securității propuse şi dezvoltate de actorii internaționali şi instituțiile specializate nu va putea modifica în bine aspectul actual al mediului de securitate.

Consolidarea globalizării nu va aduce sfârşitul geopoliticii. Şcoli de renume în domeniu anticipează la unison că acest fenomen plurivalent, azi controversat şi contestat, va aduce pe lângă progrese spectaculoase din toate domeniile vieții socioeconomice şi posibilitatea de răspândire şi resimțire a efectelor vulnerabilităților concentrate în diferite părți ale lumii.

Globalizarea, prin procesele care le incumbă la orizont apropiat şi mediu va genera tensiuni multiple care vor influența, nu întotdeauna pozitiv, mediul internațional de securitate. Fragmentarea şi integrarea, localizarea şi internaționalizarea, centralizarea şi descentralizarea sunt doar câteva din situațiile care pot genera insecuritate.

Astfel că globalizarea nu este numai un drum direct şi uşor către pace şi stabilitate, fenomenul în derulare poate crea şi multe momente care să amenințe securitatea existentă la anumite nivele şi perioade de timp. Se creează un nou context de manifestare a puterii deținute de state. Instituțiile regionale şi internaționale, guvernele locale şi actorii nonstatali, în special marile corporații transnaționale şi unele organizații nonguvernamentale vor face uz de instrumentele globalizării pentru a lupta împotriva monopolului statelor națiune asupra puterii.

O parte din putere se transferă către organismele internaționale specializate (ex. lupta împotriva terorismului şi crimei organizate), iar o parte din putere se difuzează către nivelul local.

În marea ordine care se edifică, guvernele naționale şi actorii nonstatali motivați nu numai de probleme economice dar şi de cele ale puterii (dominația în regiune, controlul resurselor, obținerea de avantaje în raporturile cu vecinii) vor da naştere la amenințări directe la adresa păcii şi securității regionale şi internaționale. Mecanismele şi instituțiile internaționale, până la realizarea unei globalizări depline, vor acționa asimetric. Astfel, din punct de vedere economic globalizarea se va realiza într-un ritm mult mai accelerat, având în vedere progresele realizate de instituțiile internaționale numeroase existente şi perspectiva dezvoltării lor. Spre deosebire de acestea, instituțiile şi aranjamentele de securitate vor rămâne pe mai departe atât insuficiente, cât şi vulnerabile la toate schimbările mediului internațional. Dovada o reprezintă incapacitatea actuală a actorilor internaționali de a perfecta şi respecta norme viabile de securitate care să nu genereze conflicte armate de genul celor cunoscute în Serbia, Kosovo, Afganistan şi Irak.

Dezvoltarea unor noi structuri de securitate impune întărirea instrumentelor de cooperare regională pentru a reduce sau chiar anula amenințările existente şi a le preveni pe cele în curs de apariție.

Din această perspectivă, alianțele şi înțelegerile regionale vor rămâne trăsături ale politicii internaționale viitoare, chiar dacă ele se vor adapta noilor circumstanțe.

Deşi este greu de acceptat de către lumea civilizată fenomenul terorist a devenit o realitate cu implicații globale greu de prevenit şi gestionat. El nu se mai prezintă doar ca un gest criminal mărunt produs în disperare de cauză la o anumită evoluție a sistemului social. Acum el s-a consacrat ca o acțiune îndreptată împotriva ordinii de drept, deosebit de violentă, desfăşurată în afara şi contra normelor internaționale.

Cu ajutorul mijloacelor militare şi bazându-se pe elemente de război psihologic terorismul urmăreşte obținerea unor avantaje exclusiv sectare, prevalându-se de aşa-zise percepte religioase, în fond sloganuri scoase din tenebrele istoriei, caută să oprească cursul firesc al societății omeneşti spre libertate şi prosperitate. Ciocnirile dintre teroriști şi forțele de ordine sunt sporadice, uneori spectaculoase desfăşurate în prezența şi cu sacrificiul populației

paşnice. Armamentul folosit este un amestec de cibernetică, high-tech şi mijloace artizanale. Progresul tehnic a pus la dispoziţia unor indivizi asociali capacităţi distructive care, altădată erau destinate doar guvernelor şi armatelor[1].

Astfel, flagelul terorist constituie o ameninţare gravă la adresa securităţii. Reacţia comunităţii internaţionale împotriva terorismului cuprinde întreaga gamă de acţiuni (politice, diplomatice, economice şi militare) fiind îndreptate atât asupra cauzelor, cât mai ales asupra efectelor[2].

Aproape fără excepţie, după 11 septembrie 2001, comunitatea internaţională a format în jurul Statelor Unite ale Americii coaliţia antiteroristă al cărei scop este eliminarea terorismului ca fenomen social. Prima mare reuniune de forţe din istoria omenirii poate fi înţeleasă ca o reacţie de autoapărare a tuturor şi o exprimare a statului de drept aflat în situaţii dificile a fiecăruia, pe fondul eforturilor de înlăturare a cauzelor frustrării lumii civilizate. Alianţa Nord-Atlantică şi-a constituit propriul Plan de Acţiune împotriva Terorismului, pe care l-a aprobat la Summit-ul de la Praga (21 noiembrie 2002)[3].

Dubla lărgire a NATO şi UE a determinat creşterea ariei de atenţie şi luptă organizată cu terorismul, fapt ce va conduce, într-un viitor nu prea îndepărtat, la diminuarea ameninţării de acest gen pe continent. Ameninţarea teroristă afectează într-un grad deosebit de ridicat securitatea României. Simplul fapt că ţara noastră nu a fost până acum scena unui atac sângeros nu putem concluziona că aşa va fi mereu. Atacul terorist de la Madrid, din 11 martie 2004, a afectat în mod foarte serios securitatea românilor. Mai mult ca sigur aceasta nu a fost o întâmplare, ci o ameninţare direcţionată precis spre securitatea noastră naţională. Combaterea ei se impune a fi realizată atât prin eliminarea vulnerabilităţilor interioare, cât şi prin acţiunea directă, în cadrul NATO sau Coaliţiei internaţionale, asupra reţelelor teroriste, oriunde s-ar afla ele.

Mass-media şi lucrările de specialitate prezintă cu lux de amănunte şi uneori analizează sursele de instabilitate de natură politică existente în lume. Nu toate dezbaterile de caz sau comentariile reprezintă ameninţări reale. Dacă vulnerabilităţile unui sistem de securitate fie el naţional sau internaţional, în sensul accepţiunii prezentate în capitolul anterior, sunt destul de concrete, ameninţările sunt mult mai greu de identificat şi definit în contextul politicii internaţionale actuale. Aceasta este consecinţa raportului subiectiv/obiectiv dintre indivizi. Astfel, unui grup de oameni, cu atât mai grav când aceştia sunt factori de decizie, în reprezentările lor, pot să nu aibă un suport real. La fel de periculoasă este situaţia în care datorită mecanismelor democraţiei nu se pot lua decizii majore pentru înlăturarea ameninţărilor evidente.

Diferenţa dintre provocările minore care rezidă din mediul competitiv internaţional şi ameninţările la adresa securităţii naţionale se manifestă într-un spectru care şi întinde de la obişnuit şi rutinar, până la drastic şi fără precedent. Momentul şi locul din acest spectru în care intră un tip de ameninţare, zona elementelor ce lezează securitatea naţională depinde, în cele mai multe cazuri, de decizia politică şi mai puţin de obiectivitatea elementelor constitutive ale ameninţării respective.

Majoritatea ameninţărilor politice sunt îndreptate împotriva ordinii de drept dintr-un stat sau a statutului unui organism internaţional. Aceasta se poate realiza prin: presiuni asupra organelor de decizie în favoarea unei anumite politici; răsturnarea guvernului dintr-un stat sau a organelor de conducere colectivă ale unui organism internaţional; favorizarea şi impunerea secesionismului; distrugerea structurii politice; izolarea politică; suspendarea sau excluderea din structurile de securitate, desfiinţarea organismului de securitate ş.a.

---

[1] Grigore Alexandrescu, *Modele posibile ale noului război*, în Impact Strategic nr. 1-2/2003, p. 135-139.

[2] Cf. UNAp, CSSAS, Terorismul contemporan – factor de risc la adresa securităţii şi apărării naţionale în condiţiile statutului României de membru NATO, Editura UNAp, Bucureşti, 2004.

[3] NATO, *The Prague Summit and NATO's transformation*, Bruxelles, 2009, p. 87-93.

Amenințările la adresa identității naționale implică încercările unui stat „*mamă*" de a întări identitățile similare etno-culturale de pe teritoriul statelor vizate pentru a ieşi din contextul național specific acestora. Scopul propus ar putea fi: sporirea dificultăților guvernului statului-țintă de a guverna; federalizarea împotriva voinței naționale; încurajarea secesionismului; pregătirea terenului pentru anexarea de către statul vecin a unor teritorii.

Amenințările politice pot avea caracter ideologic sau național şi pot fi intenționale şi structurale.

Din categoria amenințărilor intenționale se disting[1]

- generate de natura regimului politic (dictatorial, fundamentalist);
- nerecunoaşterea diplomatică a statului respectiv;
- intervențiile politice specifice din partea unui stat în afacerile interne ale altui stat;
- propagandă ostilă;
- sprijinul multilateral acordat unor grupări politice antistatale;
- crearea de grupări interne, ostile statului național;
- suspendarea sau excluderea din diferite organisme de securitate;
- influențarea elaborării unor recomandări şi rezoluții ale unor organisme internaționale defavorabile pentru statul vizat.

Amenințările structurale derivă din evoluția sistemului social global în care anumite entități pot deveni anacronice în ansamblul relațiilor bilaterale. Ele apar atunci când principiile organizatoare ale două state se contrazic între ele, într-un context în care nu-şi pot ignora existența reciprocă.

Mai nou, amenințările structurale pot avea la baza unele incompatibilității dintre diferite structuri supranaționale şi statele din compunerea acestora. Integrarea în anumite structuri de securitate comporta riscuri de genul:

- transferul de prerogative naționale către structura integratoare; situație care poate fi percepută ca o pierdere de suveranitate;
- impunerea unui sistem de norme comune, nu întotdeauna compatibil cu cel specific național;
- crearea de instituții destinate legăturii cu organismele supranaționale, care funcționează după norme nearmonizate cu legislația statelor pe teritoriul cărora ființează.

La nivelul relațiilor dintre state amenințările de ordin structural pot viza:

- cosuveranitatea asupra unor teritorii;
- subordonarea unor partide organizate pe criterii etnice de pe teritoriul altor state;
- extrateritorialitatea legislativă.

Gama amenințărilor de natură politică se completează permanent cu noi forme şi tehnici. Contracararea acestora este o activitate neîntreruptă, care presupune metode adecvate şi acțiuni tip „*Joint*". Dar, înainte de toate, starea de stabilitate politică caracterizată de o participare politică competitivă şi legiferată, sisteme deschise de recrutare a aparatului executiv şi independență a puterilor din stat reduce substanțial punctele vulnerabile asupra cărora se pot direcționa amenințările. În felul acesta, statul devine credibil, fapt ce atrage interesul şi investițiile străine, ca sursă de dezvoltare economică.

Aspectul amenințărilor sociale şi obiectivele acestora se apropie de cele politice. Nu de puține ori, în istoria omenirii, în cadrul relațiilor dintre state, amenințările externe de natură socială au degenerat până la atacuri la adresa identității naționale, implicându-le, în mod direct, în domeniul politic. Totuşi, majoritatea amenințărilor sociale au sursa în interiorul statelor. Ele se produc pe fondul nemulțumirilor sociale de orice natură. Nerezolvarea sau tergiversarea soluționării conflictelor de muncă, a conflictelor interetnice sau interconfesionale constituie tot atâtea surse de amenințare la adresa securității naționale.

[1] Ion Irimia, *Aspecte ale insecurității naționale*, în Buletinul AISM nr. 2009.

În condițiile în care securitatea socială depinde de capacitatea statelor de susținere a structurilor tradiționale de limbă, cultură, identitate etnică şi religioasă, amenințările acestor valori provin, în cea mai mare parte, din exteriorul statului, putând fi folosite şi căi interioare.

Înțeleasă drept o caracteristică a mediului actual de securitate, creşterea numărului de conflicte de natură etnico-religioasă a determinat abordarea mai atentă a acestui domeniu. Analiza multidimensională a unor astfel de confruntări a condus la elaborarea de către comunitatea internațională a unor strategii şi tactici pentru rezolvarea conflictelor emergente sau în curs de desfăşurare. Principala lor caracteristică o constituie perfecționarea continuă şi adaptarea permanentă la sursele de instabilitate. În felul acesta se caută şi de multe ori se reuşeşte ca sursele de tensiune şi implicit amenințările de natură socială la adresa securității naționale cu implicații directe asupra celei internaționale să se reducă semnificativ.

Într-o economie de piață situația normală a participanților este una de risc şi nesiguranță, generată de competiția care asigură progresul şi prosperitatea națională. Cu toate imperfecțiunile sale, piața este deocamdată cel mai eficient mecanism prin care se obține în mod sigur creşterea productivității, producției, distribuției şi consumului. Pentru realizarea acestora piața elimină actorii ineficienți. În felul acesta nesiguranța generată de jocul pieții este terenul fertil al unui pachet substanțial de amenințări economice. Ele pot îmbrăca diferite forme din care cele mai multe dintre ele nu pot fi considerate amenințări la adresa securității naționale.

Gravitatea conținutului amenințărilor de natură economică şi momentul când acestea devin factori perturbatori ai securității naționale nu pot fi stabilite decât de factorii de decizie politică. Relația de dependență a capacității militare de cea economică decurge din legile şi principiile luptei armate. Din această perspectivă, în situația în care materiile prime strategice depind de import, amenințarea securității aprovizionării poate fi clasificată drept o problemă a securității naționale a statului implicat.

Puterea politică este dependentă de baza economică a statului şi influențează sistemul de relații cu ceilalți parteneri. Declinul economic se poate datora atât unor cauze interne precum incompetența managerială, cât şi unor cauze externe precum apariția unor noi puteri economice rivale. Evidențele istorice prezintă o listă interminabilă de puteri în creştere sau descreştere.

Prin implicațiile politice şi militare, expansiunea economică relativă a unei puteri rivale poate fi percepută ca o amenințare la adresa securității naționale – Paul Kennedy considera: creşterea cheltuielilor militare pentru a contracara puterea în curs de apariție a unui rival n-ar face decât să mărească viteza cu care ar avea loc propriul declin economic.

O altă dimensiune a preocupărilor mai recente este dată de amenințările economice ale stabilității interne în condițiile în care statele urmăresc strategii economice bazate pe maximizarea bogăției printr-un comerț extins. Aceste politici, în timp, duc la niveluri înalte ale dependenței de comerț, pentru a susține structurile sociale create special pe baza prosperității generale. Unele țări se specializează pe vânzarea de materii prime şi sunt dependente de această activitate, altele devin centre industriale şi depind atât de aprovizionarea cu materii prime, cât şi de pieţele de desfacere. Amenințările pot apărea din monopolul asupra unor resurse, situație care poate afecta securitatea națională.

„*Războaiele viitorului nu vor mai fi motivate atât de ideologii sau de conflicte identitare, ci mai degrabă de accesul la resurse*” conchidea fostul preşedinte al României, dl. Ion Iliescu. Epuizarea resurselor de către națiunile sărace, în condițiile menținerii unor ritmuri ridicate de creştere demografică şi a unor creşteri economice modeste va determina mari fluxuri migratoare, generatoare de noi surse de tensiuni şi stări conflictuale, de pericole mari la adresa stabilității şi păcii la nivel global.

Decalajele de dezvoltare nu sunt numai între Nord şi Sud, între țările bogate şi cele sărace. Asemenea decalaje au apărut chiar şi în sânul aceluiaşi stat. Amenințările de natură

economică, devenite riscuri prin politici inadecvate care pot conduce la conflicte nu numai de natură economică.

Amenințările economice pot fi considerate ca un atac la adresa securității în condițiile in care acțiunea externă conştient dirijată duce la pierderi materiale, presiuni asupra diferitelor instituții şi chiar prejudicii substanțiale asupra sănătății şi longevității populației statului țintă.

Până nu demult amenințările militare au fost percepute ca principalul tip de amenințare la adresa securității. Situația este uşor de înțeles deoarece acțiunea de forță era singura care putea determina pierderi ireparabile atât pentru baza organizațională a statelor vizate, cât şi pentru existența populației acestora.

Folosirea forței rupe relațiile pașnice dintre actorii internaționali şi pune capăt recunoaşterii diplomatice. Competitivitatea obişnuită în sectoarele politic, economic şi social este înlocuită de competiția militară cu finalități dramatice. Efectul multiplu, distructiv şi de cele mai multe ori ireparabil al consecințelor amenințărilor militare le-am situat în centrul preocupărilor specialiştilor în securitate. Disproporția de potențial militar existentă este de natură să neliniştească unele state sau grupări de state importante. Canalizarea acumulărilor militare către rezolvarea problemelor istorice deschide dintre state explică accentul disproporționat pus pe componenta militară a securității, chiar şi în perioada actuală în care amenințările din alte sectoare prezintă pericole mai mari şi mai apropiate.

Sectorul militar are o dinamică independentă de dezvoltare, chiar şi în statele în care controlul civil asupra armatei este efectiv. Întrucât capacitatea militară este încă o realitate a cărei existență este determinantă atât de susținerea şi promovarea intereselor statelor în mediul internațional, cât şi intrării securității naționale şi, în cazul alianțelor, comune se poate naşte uşor confuzia semnalelor pe care statele le generează continuu. Teama de înfrângere determină statele să-şi aducă forțele armate la parametrii necesari respingerii efectelor amenințărilor percepute.

Modernizarea forțelor armate poate genera angoase pentru panicarzi. Generațiile noi de arme au invariabil performanțe mai ridicate decât ale celor înlocuite. Observatorii din afară, folosind instrumente de măsură generate de propriile responsabilități, de multe ori le vine greu să facă deosebirea dintre perfecționările menite să aducă „*la zi*” forța militară şi cele să o amplifice.

Cursele înarmărilor sunt surse de amenințare generate de competiția militară deschisă sau disimulată dintre state. Acestea pot acoperi un spectru de la insesizabil la „*periculos*” (aşa cum a fost caracterizată pe timpul războiului rece). O cursă a înarmărilor de mică intensitate poate fi greu ruptă din contextul dorinței firești de menținere a unui *status-quo* militar a fiecărui actor internațional. O asemenea concluzie poate fi trasă în situația în care din PIB se alocă pentru cheltuieli militare, un procent moderat şi constant. Când, dimpotrivă, PIB-ul este afectat de o alocare bugetară militară semnificativă şi în creştere putem aprecia că situația tinde să destabilizeze echilibrul strategic în arealul respectiv, amenințând grav nu numai securitatea statelor din zonă, dar şi pe cea internațională.

Amenințările directe au diferite modalități de manifestare: de la hărțuirea persoanelor şi bunurilor care aparțin unor state aflate în afara frontierelor naționale la raiduri şi incursiuni pe teritoriul acestuia; de la blocadă şi zone de interdicției aeriană sau navală la demonstrații de forță, mobilizări de trupe la frontiere, acțiuni ale forțelor speciale şi a celor de cercetare-diversiune în interiorul statului țintă.

În condițiile noului statut al României de membru NATO o categorie importantă de amenințări militare la adresa noastră o constituie şi amenințările îndreptate, în mod direct, asupra unor aliați sau alianței, în general. Deşi semnalele sunt receptate în mod indirect ele conduc la declanşarea unor mecanisme de apărare şi securitate care aparțin întregului sistem, din care România nu poate să lipsească ca urmare a obligațiilor asumate prin semnarea tratatelor internaționale.

Sursele actuale de amenințare la adresa securității diferă în mod fundamental de cele de la sfârşitul mileniului trecut. Discursul şi acțiunea comunității internaționale se adaptează în mod continuu noilor realități. Provocările nu se rezumă numai la conflictele militare dintre state, ci sunt de natură mult mai complexă. Şi-au făcut apariția alături de actorii statali, actorii non-statali sau parastatali.

Pericolele deşi sunt latente, scăpând de multe ori de sub atenția noastră ele pot genera stări de insecuritate cu urmări grave asupra scoarței Terrei şi locuitorilor ei. Chiar dacă nu sunt explicite ele generează amenințări mult mai difuze şi deci mai dificile de localizat şi combătut cu mijloace tradiționale. Astfel amenințările nu mai pot fi analizate numai din perspectivă geografică ci în primul rând, din perspectivă funcțională. Fiind îndeobşte de natură trans-națională nu pot fi gestionate de o singură țară, sau numai de un grup restrâns de țări.

Este, prin urmare, nevoie de o abordare nouă, integrată, polidisciplinară, care să îmbine atât instrumente politice, economico-financiare, cât şi o strategie de utilizare de tehnologii noi şi structură organizațională adecvată pentru a răspunde în mod conjugat şi eficient unor amenințări asimetrice, caracteristică principală a amenințărilor transfrontaliere.

Gama amenințărilor transfrontaliere este surprinzător de mare, iar ordinea de importanță nu poate fi stabilită decât pentru o perioadă scurtă de timp, datorită vitezei mari de schimbare şi inovație[1] şi datorită existenței disparate şi indistincte a parametrilor predictibilitate. Totuşi, o scurtă prezentare a unor cazuri concrete, se impune.

Terorismul. Combaterea eficientă a terorismului internațional nu are fruntarii. Ea implică utilizarea maximă de instrumente financiare pentru stoparea fluxurilor de fonduri, cooperarea substanțială la frontiere, schimbul fără restricții de informații cu toți partenerii, şi uniformizarea legislației interne şi internaționale.

Corupția şi economia subterană. Noile relații ale lumii generate de cursa pentru obținerea unor facilități politice şi economice sporite şi o îmbogățire cât mai rapidă, manifestate în special în cadrul tinerelor democrații, tind să se generalizeze la scară planetară. Efectele secundare negative ale globalizării în plan economic şi politic oferă destule şanse manifestării fenomenelor de corupție şi dezvoltării pieței „*negre*". Situația generează o sursă de amenințare la adresa stabilității politice, deoarece afectează securitatea economică a cetățeanului, îi anulează dreptul de a participa cu şanse egale la rezolvarea „*problemelor obştei*". Toate acestea îl determină să-şi piardă încrederea în politică. Frustrările se vor transforma în acțiuni asupra ordinii de drept, care pot îmbrăca forme diferite.

Crima organizată, traficul de persoane, droguri şi materiale strategice. Din unele evaluări prezentate la recentele congrese de specialitate desfăşurate la nivel mondial a reieşit faptul că economia interlopă este a doua afacere la nivel mondial[2].

Evenimentele sunt clare în a prezenta locuri pe glob în care criminalitatea transfrontalieră asigură controlul la nivel politic, prin intermediul finanțării campaniilor electorale şi prin corupție. Specialiştii evidențiază ca pe o principală amenințare la adresa securității actuale unificarea a trei piloni la nivel mondial: a) traficul ilicit de orice fel (ființe umane, arme, materiale strategice, droguri, țigări ş.a.m.d.), cu b) criminalitatea şi spălarea de bani în economia subterană, şi c) terorismul. Prezența şi acțiunea concentrată a celor trei elemente amenință să preia controlul în multe locuri din lume.

Amenințări de natură ecologică. Securitatea mondială este un concept generat de relația dintre condițiile de mediu şi interesele de securitate. Aceasta a devenit un catalizator al stabilității sociopolitice cu valențe internaționale. El intervine în ecuația securității în special în momentele critice ale dezvoltării sociale. Astfel, când degradarea mediului coincide cu prezența unei stări de insecuritate a unei regiuni sau țări, amenințarea de natură ecologică îşi

[1] Octavian Dumitrescu, *Fenomenul militar. Evoluții în perspective*, Editura Semn E, București, 2004, p. 65
[2] Iulian Cifu, *Lungul drum de la dialog la cooperare*, Ocasional Papers, nr. 2/2003, Casa NATO, p. 34

face simțită prezența. Apar animozități, inexistente până atunci, dintre locuitorii unor zone diferite sau între grupuri (etnice, religioase), generate de poluare, insuficiența resurselor naturale etc.

Rezoluția ONU 2200/XXI/16.12.1966 stabileşte că statele au dreptul suveran de a-şi exploata propriile resurse din teritoriul național, în funcție de politica națională în domeniul mediului înconjurător şi au datoria de a asigura ca activitățile, exercitate în limitele jurisdicției lor, să nu provoace daune mediului înconjurător din alte state[1]. În caz contrar, caracterul transfrontalier al amenințărilor de acest fel poate fi cauza şi fermentul unor stări conflictuale greu de gestionat.

În concluzie, amenințările de natură ecologică, deşi azi încă li se rezervă un loc secundar ele vor putea fi percepute la valoarea lor reală abia în anii următori când zone mari din Terra vor ajunge de nelocuit.

Amenințări la adresa informațiilor. Spațiul cibernetic (cyberspace) în care circulă informațiile nu mai aparține statelor ci este un bun universal. Orice atingere a acestei zone, invizibile de altfel, dar fără de care progresul nu mai poate fi de conceput, este o amenințare cu valențe universale.

Spre deosebire de amenințările tradiționale, cele la adresa securității informațiilor impune resurse mai puține şi tehnici de contracarare mai uşor de ascuns şi de disimulat. Acestea permit o rată de perfecționare şi diversificare ridicată, dificil de urmărit şi evaluat. De fapt, este motivul pentru care estimările privind amenințările la adresa informațiilor sunt dependente de factorul uman, cu întregul subiectivism şi incertitudine pe care le implică.[2]

Informația este vulnerabilă în toate fazele obținerii, stocării şi difuzării ei. Această servitute poate fi compensată de programe coerente de asigurare a vitalității spațiului cibernetic. Importanța deosebită acordată de americani circuitului liber şi protejat al informațiilor a determinat elaborarea unei Strategii Naționale de Securizare a Cyberspace-ului. Prin aceasta sunt stabilite cinci priorități naționale pentru realizarea scopului propus:

- un sistem de răspuns în caz de perturbare a traficului informațiilor;
- un program național de reducere a vulnerabilităților şi amenințărilor în acest spațiu;
- un program național de pregătire în domeniul protecției spațiului cibernetic;
- securizarea comunicațiilor guvernamentale;
- cooperarea internațională în domeniul protejării spațiului.

În anii care vor urma, importanța spațiului cibernetic va determina conştientizarea protecției lui nu numai de către guverne, dar şi de către firme private şi persoane particulare. Aceasta va conduce la asocierea utilizatorilor în scopul reducerii vulnerabilităților combaterii şi eradicării amenințărilor îndreptate împotriva spațiului cibernetic.

Globalizarea a devenit o realitate de necontestat care se desfăşoară implacabil, sub privirile atente îndreptate din toate colțurile lumii de către cei care o doresc sau o repudiază. Integrarea, deşi se răsfrânge asupra unor spații şi domenii mai restrânse, este un proces controlat, care întruneşte sufragiile majorității cetățenilor statelor semnatare ale acordurilor respective. Globalizarea şi integrarea, cu toate diferențele
dintre ele, sunt două procese obiective ale dezvoltării lumii contemporane. Datorită lor sorții fiecărei națiuni, sunt sau, sigur vor deveni, legate de sorții celorlalte, fapt ce oferă şansa unor oportunități reciproce de progres şi prosperitate economico-socială.

Începutul noului mileniu este, din acest punct de vedere, extrem de promițător şi consacră o nouă dinamică a politicii mondiale în general şi a celei europene, în special. Mai

[1] . European Community Environment Legislation, vol. 3, Chemicals, Industrial Risks and Biotechnology, Office for Official Publications of E.C., Luxemburrg, 1992.

[2] Ion Roceanu, Iulian Buga, *Amenințări riscuri şi vulnerabilități la adresa informațiilor din sistemele de comunicații şi informatice*, în Revista Forțelor Terestre nr. 5-6/2003, p. 42.

sunt, desigur, şi multe necunoscute a celor două procese, integrarea ca şi globalizarea aducând în prim plan, şi ameninţări la adresa securităţii. Percepţia este diferită de cea dominantă din perioada Războiului Rece deoarece şi sursele sunt diferite.

În anumite zone ale lumii printre care şi Europa ameninţarea militară a dispărut, iar cele de natură economică, socială culturală etc. se manifestă în mod diferit, în funcţie de interesele statelor sau grupărilor soci-culturale. Din nefericire, schimbările geopolitice care s-au produs la sfârşitul mileniului trecut au intervenit şi în procesul de renaştere a spiritului naţional şi identităţii confesionale.

Dorinţa de a prezerva valorile de cultură şi civilizaţie specifice, create de-a lungul veacurilor de diferite comunităţi, azi majoritare sau minoritare, generatoare de identitate spirituală este absolut firească şi trebuie încurajată. Percepţia asupra cât este prea mult sau prea puţin în procesul de stimulare a identităţii grupurilor socioculturale creează surse de ameninţare la adresa securităţii. Gestionarea acestora a trecut din patrimoniul naţional în cel internaţional, cu toate avatarurile conceptelor de securitate ce decurg de aici.

Jaap de Hoop Scheffer, fostul secretar general al NATO, în vizită la Bucureşti în luna mai 2004, a precizat că: „*ameninţările definitorii ale acestui secol sunt:terorismul, proliferarea armelor de distrugere în masă şi statele instabile*”, iar pentru combaterea acestora „*trebuie rectificat modul nostru tradiţional de gândire cu privire la securitate*”.

Niciodată în istoria modernă a omenirii nu au existat atâtea elemente de incertitudine. În ciuda numeroaselor ipoteze emise în anii din urmă, puţini sunt capabili să întrevadă ce se va întâmpla pe termen mediu sau lung, iar ipotezele lor să fie veridice. Valorile în creştere ale componentelor noii ecuaţii de securitate conduc la concluzia că am intrat într-o epocă a insecurităţii strategice. Situaţia este cu atât mai complicată cu cât procesul globalizării continuă, ceea ce înseamnă că nimeni nu se poate considera în afara jocului. Nevoia de autoprotecţie a unor state ar putea să provoace un al treilea reflux al democratizării, care să pună capăt celui de-al treilea flux al democratizării. Care sunt statele cele mai ameninţate nu este greu de ghicit, dar nici democraţiile consolidate şi marile puteri nu se pot considera la adăpost.

Din această perspectivă noile ameninţări la adresa securităţii obligă statele membre şi partenere ale Alianţei Nord-Atlantice să lucreze împreună pentru apărarea valorilor comune de democraţie, securitate şi libertate.

Reducerea acţiunilor de combatere a ameninţărilor la adresa noastră şi a aliaţilor numai la tehnicile şi mijloacele specifice militarilor este o eroare cu urmări grave.

Dintre măsurile necesare eliminării acestui neajuns major pot face parte următoarele:

• *Armonizarea politicilor de securitate sectoriale* pe segmentul respectiv;

• *Realizarea unui sistem unic de avertizare timpurie* la care să participe toate componentele securităţii naţionale, parte a unui sistem complex internaţional poate să elimine neajunsurile existente azi. Eficienţa lui va fi asigurată de:

• componenta conceptuală care este materializată printr-un set de documente referitoare la teoriile, tacticile, tehnicile şi procedurile necesare îndeplinirii acestui gen de misiuni, precum şi studierea, înţelegerea şi însuşirea acestora de către personalul implicat.

• componenta acţională implică realizarea entităţilor structurale specifice acestor misiuni – atât în cadrul categoriilor de forţe ale armatei, armelor şi serviciilor, precum şi în afara acestora, respectiv a celor ce aparţin nivelurilor operaţionale superioare -, dotarea acestor forţe cu sisteme de arme, echipamente, aparatură şi materiale corespunzătoare misiunilor ce le revin şi necesare integrării diferitelor componente în sistemele de avertizare timpurie ale alianţelor ori coaliţiilor care pregătesc şi conduc operaţiile multinaţionale. Un specific anume se impune să aibă sistemele antiteroriste de avertizare timpurie datorită necesităţii supravegherii concomitente şi continue a unui spectru foarte larg de domenii în care poate prolifera acest flagel. Sistemele respective trebuie să asigure stocarea unui volum mare de

informații, prelucrarea şi analiza permanentă a acestora şi difuzarea lor în scopul prevenirii şi contracarării acțiunilor teroriste.

• *Cadru legislativ şi funcțional*, specific managementului crizelor care să concentreze atât prevederi ale reglementărilor internaționale, cât şi naționale.

Bibliografie:

1. Grigore Alexandrescu, Modele posibile ale noului război, în Impact Strategic nr. 1-2/2003
2. Iulian Cifu, Lungul drum de la dialog la cooperare, Ocasional Papers, nr. 2/2003, Casa NATO
3. Octavian Dumitrescu, Fenomenul militar. Evoluții în perspective, Editura Semn E, Bucureşti, 2001
4. Hunter, James D., Joshua Yates, „In the Vanguard of Globalization“, Peter L. Berger, Samuel Huntington (eds), *Many Globalizations. Cultural Diversity in the Contemporary World*, Oxford University Press, New York, 2002.
5. Ion Irimia, Aspecte ale insecurității naționale, în Buletinul AISM nr. 2009, 2004.
6. Constantin Onişor, Adrian Marius Dobre, Paul Dănuț Duță Parteneriat pentru Securitate, concept strategic NATO, Ed. Technomedia, Sibiu, 2009
7. Ion Roceanu, Iulian Buga, Amenințări riscuri şi vulnerabilități la adresa informațiilor din sistemele de comunicații şi informatice, în Revista Forțelor Terestre nr. 5-6/2003
8. Cf. UNAp, CSSAS, Terorismul contemporan – factor de risc la adresa securității şi apărării naționale în condițiile statutului României de membru NATO, Editura UNAp, Bucureşti, 2004.
9. NATO, The Prague Summit and NATO’s transformation, Bruxelles, 2009.
10. European Community Environment Legislation, vol. 3, Chemicals, Industrial Risks and Biotechnology, Office for Official Publications of E.C., Luxemburrg, 1992.

CONSIDERAȚII PRIVIND GEOPOLITICA FRONTIEREI
CONSIDERATIONS ON THE GEOPOLITICAL BORDER

Mihai Tudorache
Facultatea de Ştiințe Politice,
Relații Internaționale şi Studii Europene
Universitatea „Lucian Blaga" din Sibiu

Abstract:

The signing of the EU accession treaty on 25 April 2005 virtually paves the way for Bulgaria and România's full-fledged EU membership. After that date, it is just a matter of technical time until the actual accession date of 1st Jan 2007. However, the perspective for the West Balkans is still quite harsh.

The Black Sea region has become a battleground between Atlanticism and Eurasianism, in essence between the West and Russia, as both sides seek to project and defend their influences and strategic interests. Russia has developed into a neo-imperialist power seeking to restore its spheres of dominance, to undermine the emergence of a Wider Europe that includes Ukraine, Moldova, and Georgia, and to prevent the development of an expanded and coherent trans-Atlantic community.

***Keywords**: foreign policy, borders, Black Sea, Russia, EU, NATO, security*

"*Noi trăim aici la o răspântie de drumuri, la o răspântie de culturi şi, din nefericire, la o răspântie de năvăliri şi imperialisme. Noi nu putem fi despărțiți de întregul complex geografic care (…) ne mărgineşte şi ne hotărăşte destinul, între cele două elemente care îl stăpânesc, muntele şi marea. (…) pentru a ne înțelege trecutul, trebuie să înțelegem mai întâi întregul complex geografic, istoric, geopolitic, din care acesta face parte*"[1].

Spațiul, poziția, teritoriul, aşezarea, întinderea, hotarele, caracteristicile geografice şi granițele/frontiera unui stat sunt indicatori de evaluare şi apreciere a mediului de securitate național şi regional, elemente definitorii ale demersurilor investigative şi explicative în domeniul geopolitic. Enumerăm mai jos o parte a acestor încercări, conexe domeniului analizat.

Rudolf Kjellén. Problemele legate de geopolitica frontierelor unei țări pot fi analizate, pornind în primul rând, de la unele concepte cu care se operează. Astfel, termenul de geopolitică a fost acreditat la sfârşitul secolului 19, de către profesorul suedez Rudolf Kjellén, fiind definit ca *geografie politică, „capitol al ştiinței politice"*[2], acela care studiază: *aşezarea, forma şi teritoriile statului*[3]. Kjellén face deosebirea dintre *poziția geografică* – fixă şi determinată prin măsurători fizice – şi cea *geopolitică* – în raport cu statele înconjurătoare, mereu schimbătoare şi cu raportare la mediul politic. Geopolitica studiază impactul aşezării şi poziționării geografice a unui stat asupra politicii sale externe şi interne, precum şi impactul factorului spațial asupra politicii internaționale în ansamblu.

Pretextul şi folosirea spațiului geografic în definirea statelor a generat în istorie stări tensionate şi conflictuale, motivele fiind diverse[4]. Atunci când în dispută se află un teritoriu, în conflict intră idei, percepții despre problema aflată în discuție, decizia liderilor împărtăşind

[1] Gh. I. Brătianu, "Chestiunea Mării Negre. Curs 1941-1942", pag 11-12
[2] Ion Conea, „Geopolitica o ştiință nouă", în lucrarea „Geopolitica elaborată de E.I.Emandi, Gh.Buzatu, V.S.Cucu, Iaşi 1994, p. 28
[3] Eugen Boambă – „Geopolitica frontierei de stat", în „Dinamica mediului european de securitate", Centrul de Studii Strategice de Apărare şi Securitate, Sesiune internațională de comunicări ştiințifice 22-23 noiembrie 2007, Editura Universității Naționale de Apărare „Carol I", București, 2007
[4] Victor Crăciun - „Lumea sub lupă", în „Geopolitică şi românitate", 24 Februarie 2009

şi mentalul colectiv, specific societăţii din care fac parte (ex. – istoria modernă a relaţiilor franco-germane a fost influenţată de percepţia existentă în legătură cu aceste raporturi, percepţie care nu facilita o abordare firească, netensionată a acestei probleme). Transcenderea acestor precepte necesită capacităţi vizionare, de anticipare şi regândire fundamentală în contextul unui moment prielnic, a unei evoluţii care pune în termeni noi problema respectivă.

Friedrich Ratzel. Geograful şi zoologul german Friedrich Ratzel (1844-1904), întemeietorul termenului de geografie politică, porneşte de la raporturile reale dintre politică şi geografie şi ajunge la concluzia că fiecare stat îşi exercită autoritatea asupra unui teritoriu, de pe urma căruia trăieşte. Caracterul statului este determinat, în primul rând, de particularităţile teritoriului şi, apoi, de cele ale populaţiei. Foarte importante sunt întinderea, aşezarea, hotarele, relieful, apele etc. Ratzel „promulgă" o serie de legi prin care statul – ca organism natural – se dezvoltă[1], şi anume:

1. Extinderea spaţiului statului odată cu creşterea culturii sale;
2. Creşterea spaţială a statelor însoţeşte alte manifestări ale dezvoltării lor (forţa ideilor, intensitatea comerţului, activitatea desfăşurată în diferite sfere).
3. Statele se extind prin asimilarea sau absorbirea unităţilor politice având o importanţă mai redusă.
4. Frontiera constituie organul periferic al statului şi în această calitate serveşte drept martor al creşterii, tăriei sau slăbiciunii sale, precum şi al schimbărilor survenite în organismul său.
5. În extinderea sa, statul tinde să înglobeze elementele cele mai valoroase ale mediului fizic înconjurător: linii de coastă, albii ale fluviilor şi râurilor, zone bogate în diferite resurse.
6. Primul impuls de creştere teritorială este primit de statele nedezvoltate din exterior, de la civilizaţiile mai avansate.

Principiul teoriei geopoliticianului german este că „poziţia corijează, supradimensionează sau subdimensionează spaţiul". După cum se exprimă autorul german, „istoria mişcărilor de expansiune arată că pofta vine mâncând". Astfel, poziţia unui stat nu se rezumă doar la caracteristicile geografice (topografie, vecinătăţi naturale, forme de relief etc.). Ea este influenţată de mediul politic, social din momentul in care se face analiza (intr-o anumita epoca). Statele puternice economic sunt state cu un amplasament geografic favorabil, oportun (nu au vecini puternici, au graniţe naturale care permit apărarea, cu pulsiuni culturale puternice determinante), aceştia nu întâlnesc din sens opus pulsari cu intensitate mai mare) şi care pot sa-si extindă in mod natural graniţele. Aşa se explică apariţia marilor imperii, pe fondul unei puteri militare remarcabile, a unei strategii de război, a unui număr de populaţie mare (pentru a putea strânge armata) şi a unei voinţe naţionale de a cuceri alte popoare. De-a lungul istoriei, multe popoare au ajuns sa deţină statutul de imperiu/putere, funcţie de împrejurările politice, de vecini, de creşterea sau scăderea puterii lor, de pierderea anumitor teritorii importante etc. Edificator din acest punct de vedere este cazul Greciei Antice, a cărei dezvoltare şi influenţă în zonă s-au oprit odată cu apariţia unui nou pol de putere – imperiul Roma Antică. Aceeaşi soartă a avut-o Imperiul Roman atunci când a fost obligat sa renunţe la unele cuceriri in favoarea Imperiului Bizantin (care devine o mare putere in zona Balcanilor), acesta din urmă fiind distrus de apariţia altei forţe: Imperiul Otoman[2].

O altă noţiune-cheie a operei lui Ratzel este cea de poziţie ca identitate politico-geografică a statului. Deţinerea unor resurse importante, pe teritorii imense, nevalorificată prin accesul la căile de comunicaţie (ieşire la mare) şi schimb se repercutează asupra poziţiei statului. În demersul său explicativ, Ratzel vorbeşte de „ciclul oceanic", referindu-se la schimbarea valorii unor mări şi oceane în funcţie de mărimea şi importanţa ţărilor din proximitate. În istorie, ciclul oceanic a urmat o linie semnificativă, mutându-se din Marea

[1] Stan Petrescu – „Mediul de securitate global şi regional", Bucureşti, 2005, p.18
[2] http://www.e-scoala.ro/geopolitica/pozitia.html

Mediterană în Oceanul Atlantic şi de aici în Pacific. Importanta mărilor a fost dată de puterile care le-au stăpânit (Marea Mediterana a fost importantă pentru Imperiul Roman, apoi Oceanul Atlantic a căpătat o şi mai mare importanță atunci când s-au făcut marile descoperiri geografice, el fiind dominat de Imperiul Spaniol şi ulterior de Imperiul Englez). SUA au putut deveni o mare putere deoarece au deținut o importantă suprafață de pământ, ieşire la ocean (60% din granițe), putere economică, putere militară, cu alte cuvinte au avut toate atuurile geopolitice. Ele şi-au supradimensionat spațiul într-un mod mult mai subtil, astfel încât putem spune că din anumite puncte de vedere, "conduc" lumea.

Oceanul Pacific reprezintă "oceanul viitorului", puterile care îl vor domina, vor conduce lumea. Pledează pentru această apreciere două tipuri de argumente. Pacificul este locul unei activități susținute şi al unui potențial conflict de interese între cele mai puternice cinci țări ale lumii: SUA, Rusia, China, Japonia, Anglia (în acel moment, această ultimă țară avea posesiuni în Pacific). Miza acestui conflict ar fi reprezentată de poziția strategică, resursele unice şi dimensiunile uriaşe ale Pacificului. De aceea, după părerea autorului german, tocmai aici, în Pacific, se vor confrunta şi stabili raporturile dintre cele cinci țări. Concomitent, în Pacific ar urma să aibă loc şi principala confruntare între statele maritime (Anglia, Japonia) şi cele continentale (Rusia, China). Ratzel consideră că în această confruntare puterile continentale vor avea câştig de cauză, întrucât dispun de resurse mult mai numeroase, precum şi de un spațiu suficient ca bază geopolitică. În acelaşi timp, el anticipează că bătălia pentru Pacific ar putea avea un final catastrofal, care ar marca şi încheierea evoluției ciclice a omenirii.

Faptul ca Rusia nu avea ieşire la Marea Neagră sau la Marea Baltica pentru a putea comunica cu restul lumii, l-a făcut pe Țarul Petru cel Mare să afirme "eu nu caut pământ, ci apă". El a sesizat faptul ca Rusia va fi condamnată la izolare, chiar dacă deține teritorii importante, dacă nu va avea acces la Oceanul Planetar, pentru că este mai important să controlezi drumul spre un teritoriu decât acel teritoriu. Doar în aceste condiții Rusia putea deveni un mare imperiu, putea să-şi supradimensioneze spațiul, ceea ce s-a şi întâmplat[1].

Poziția a „corijat" şi spațiul Germaniei. Fiind un stat subdimensionat în raport cu densitatea populației, înconjurat de vecini puternici şi cu o „foame de teritorii" cu ieşire la mările calde în vederea controlării Europei de Est şi a Orientului Mijlociu (proiectul axei Berlin-Bagdad), Germania şi-a corijat spațiul prin unirea cu Italia fascistă.

Potrivit lui Friedrich Ratzel, spațiul nu este echivalent cu teritoriul. El:

- desemnează limitele naturale între care se produce expansiunea popoarelor, arealul pe care acestea tind să-l ocupe, considerând că el le revine în mod natural.
- modelează adânc existența populației care îl locuieşte.
- condiționează, potrivit lui Ratzel, nu numai limitele fizice de extindere a unei comunități, ci şi atitudinea ei mentală față de lumea înconjurătoare.

Ratzel dă ca exemplu flagrant de discordanță antropogeografică Rusia care, la sfârşitul secolului trecut, avea o suprafață de zece ori mai mare decât Germania şi de 2,5 ori mai mare decât a principalelor state europene luate la un loc, dar populația sa era mai redusă decât cea din Europa Centrală, de pildă. De aceea, în cazul ruşilor cel puțin, „foamea de spațiu" este un „reflex moştenit de la populațiile primitive ale stepei".

- reprezintă semnul cel mai edificator că un popor se află în ascensiune, dar nu înseamnă neapărat şi forța statală, care se află mai degrabă în legătură cu populația, sau, mai precis, exprimă corelația celor doi factori: spațiul şi populația.

Autorul *Antropogeografiei* susține că un stat puternic ar trebui să tindă spre o suprafață de cinci milioane de kilometri pătrați. Un stat aflat în ascensiune va tinde întotdeauna să ocupe poziții naturale avantajoase, prin aceasta înțelegând spații naturale închise – vecinătatea

[1] http://www.e-scoala.ro/geopolitica/pozitia.html

unui lanț de munți, a mării etc. – sau puncte obligatorii de trecere (pasuri muntoase, strâmtori).

Halford Mackinder. Analist atent al relației dintre mediul geografic şi marile tendințe politice, Mackinder consideră că multe dintre evenimentele care au marcat evoluția omenirii au o determinare geografică. În prelegerea „Pivotul geografic al istoriei", prezentată la Societatea Regală de Geografie în anul 1904, Mackinder (1861-1947), proeminent reprezentant al geopoliticii anglo-saxone, a subliniat faptul că istoria universală şi politica mondială sunt puternic influențate de imensul spațiu din interiorul Eurasiei, iar dominarea acestui spațiu reprezintă fundamentul oricărei încercări de dominare a lumii[1]. Zona centrala a continentului euroasiatic conține mari bogății naturale şi are o poziție cheie pentru comunicarea intre si legătura dintre diferite zone ale globului. El identifică pe glob existența unei zone compacte de pământ, situată în centrul Eurasiei şi ocupată astăzi de Rusia. Denumită de autor *„pivot al istoriei mondiale*", zona conferă statului rus o puternică poziție internațională şi un relief geopolitic particular. Rusia ocupă, la scară globală, aceeaşi poziție strategică centrală pe care o deține Germania la nivelul Europei. Poate executa/primi lovituri în/din toate direcțiile.

"Zona pivot se întinde dinspre ținuturile vecine cu Pacificul până în zona cuprinsă, la vest, între Marea Caspică şi Marea Neagră, de la Oceanul Înghețat până la munții şi podişurile care despart zona de nord şi centrală a Asiei de cea de sud. În raport cu această zonă centrală, celelalte părți ale globului apar drept marginale. Ele sunt grupate în statele care alcătuiesc ceea ce Mackinder numeşte *contur interior – inner (marginal) crescent*, un cerc de state situate pe continent (Germania, Turcia, India, China), dar care prezintă un important fronton maritim (oceanic). Sunt teritoriile pe care au înflorit marile civilizații ale Europei, Orientului Mijlociu, Indiei şi Chinei. Urmează *conturul exterior – outer (insular) crescent*, un cerc de state şi regiuni exterior din punct de vedere geografic continentului propriu-zis, cum ar fi Marea Britanie, Africa subsahariană, Australasia, America de Nord[2].

Potrivit lui Mackinder, una dintre cauzele care au provocat – direct sau indirect – războaiele de proporții din istoria omenirii este "*distribuția neuniforma a pământurilor mănoase şi pozițiile strategice diferite de pe suprafața planetei noastre"*. Din suprafața totala a globului, trei pătrimi sunt ocupate de apa. Numai o pătrime revine uscatului, iar din aceasta suprafața doua treimi revin insulei lumii, formata din Europa, Asia si Africa, în timp ce cealaltă treime este formată din America de Nord si de Sud şi din Australia.

Europa, Asia şi Africa sunt subsumate conceptului de *Insulă a Lumii*, cea mai mare masă compactă de pământ a globului, cu populația cea mai numeroasă. Coastele sudice ale Insulei Lumii – întinzându-se din Europa, în jurul Africii, în sudul şi estul Asiei, constituie „Promontoriul lumii", controlat de puterile maritime ale Europei, începând din secolul al 16-lea. America de Nord este privită ca o insulă gravitând în jurul Insulei lumii. Zona-pivot a lumii este denumită *Heartland* (*Inima Lumii*), iar relația ei cu partea maritimă a Europei apare mai strânsă decât cu estul. Explicația este tot de natură geografică, şi anume existența unei întinderi de pământ fără mari bariere naturale între *Heartland* şi Europa Occidentală, care i-a încurajat pe oamenii uscatului să vină mai ales în această direcție. Este vorba nu numai de o schimbare de denumire. *Heartland*-ul este diferit conturat, una dintre cele mai mari modificări fiind includerea în interiorul său a bazinelor Mării Negre şi Mării Baltice, împreună cu râurile care se varsă în ele. Astfel, Europa de Est se află de data aceasta cuprinsă în *Heartland*, care se întinde acum până la o linie situată între Elba şi Adriatica. Dacă țara care ocupă *Heartland*-ul este puternică, atunci cele două mări – Marea Neagră şi Marea Baltică – devin „mări închise", în sensul că sunt controlate de puterea continentală respectivă. Mackinder învesteşte

[1] Paul Dobrescu – „Geopolitica", Editura comunicare.ro, Bucureşti, 2003, p.48
[2] Paul Dobrescu – „Geopolitica", Editura comunicare.ro, Bucureşti, 2003, p.48

Europa de Est cu un rol-cheie în controlul *Heartland*-ului[1]. Europa de Est face legătura între cele două mari puteri ale *Heartland*-ului: Rusia şi Germania. Stăpânirea ei arată şi cine deţine preeminenţa la nivelul *Heartland*-ului în ansamblu, deci cine deţine o poziţie dominantă[2]: *"Cine stăpâneşte Europa de est stăpâneşte inima lumii; Cine stăpâneşte inima lumii stăpâneşte Insula Lumii; Cine stăpâneşte Insula Lumii stăpâneşte lumea"*.

Cheia adevărată a acestei dominaţii este asigurarea controlului asupra "*ariei pivot*" care se întinde de la Europa de est, trece peste stepele şi pădurile siberiene, până aproape de oceanul Pacific.

Teoria zonei pivot – introdusă de Mackinder – este o interpretare cu finalitate strategică a geografiei lumii, un tip special de strategie de apărare, cu impact în plan geopolitic.

România – pivot geopolitic în estul Europei

Procesul de extindere spre est a graniţei UE a fost decis la Maastricht, când s-a anunţat decizia de admitere în uniune a ţărilor central şi est-europene, şi are profunde conotaţii geopolitice (creşterea cu 30% a suprafeţei Uniunii Europene, cu 29% a populaţiei şi cu cel puţin 10% a PIB-ului comunitar). Consiliul European a definit la Copenhaga (1993) condiţiile politice şi economice ale lărgirii Uniunii. În decembrie 1997 au fost acceptate şase state pentru preaderare, alte patru state fiind acceptate pe parcurs. În decembrie 1999, Consiliul European de la Helsinki a decis înscrierea Turciei pe lista statelor candidate. La summit-ul de la Copenhaga (decembrie 2002) s-a hotărât primirea a zece state în Uniunea Europeană: opt est-europene – Estonia, Lituania, Letonia, Polonia, Cehia, Slovacia, Ungaria, Slovenia – şi două mediteraneene: Cipru şi Malta, împingerea datei aderării României şi Bulgariei până în 2007 şi începerea negocierilor cu Turcia în 2005.

Deplasarea Uniunii Europene către est a prilejuit unificarea celor doi versanţi ai Europei, cel care s-a dezvoltat de la început pe linia democraţiei şi economiei de piaţă şi cel a cărui evoluţie în această direcţie a fost întreruptă de cei aproape cincizeci de ani de comunism. Decizia de extindere a UE este urmată de regândirea graniţei de est a uniunii.

François Géré consideră că graniţa de est a Europei este graniţa fixată de imperiile care s-au succedat de-a lungul vremii. Pe timpul Imperiului Otoman, această graniţă se situa la vest de Budapesta, după dezastrul reprezentat de bătălia de la Mohács (1526). Puterea sovietică a fixat-o pe Oder-Neisse, limita occidentală a Poloniei postbelice, sau chiar pe Elba, dacă avem în vedere şi fosta Republică Democrată Germană. Iar puterea euroatlantică, dominată de SUA a plasat-o mult mai spre est, incluzând şi Turcia. Autorul concluzionează: „Graniţa în ciclonul de transformări care au urmat Războiului Rece porneşte din Varşovia până la Istanbul, trecând prin Budapesta."

Pierre Biarnès se întreabă şi el: Până unde se întinde Europa? Care sunt graniţele de est ale Uniunii Europene şi care trebuie să fie? Autorul francez vorbeşte de „graniţe rezonabile", care să îngăduie Uniunii să-şi întărească instituţiile centrale şi să promoveze politici concertate. Concluzia autorului francez categorică: „În această problemă esenţială, trebuie să fie clar şi precis: frontierele Uniunii Europene trebuie fixate într-o manieră definitivă între ţările baltice şi Belarus, între Polonia şi Ucraina, între România şi Moldova, între Grecia şi Turcia şi să se oprească la nord de Marea Mediterană. Nu mai departe." Argumentele cu care operează Biarnès sunt de ordin geografic, politico-tactic sau chiar geopolitic. Includerea Turciei nu poate fi avută în vedere pentru că aceasta ar echivala cu includerea SUA (argument politico-tactic). Obiecţia principală vizează faptul că Turcia nu este, din punct de vedere geografic vorbind, o naţiune europeană. Alain Duhamel precizează: „Turcia a fost recunoscută de cei 15 la summit-ul de la Helsinki, de la mijlocul lui decembrie 1999, drept un

[1] idem
[2] ibidem

candidat cu drepturi juridice, ceea ce este un nonsens istoric şi un precedent periculos. Turcia este cel mai laicizat stat musulman, moştenitorul Imperiului Otoman, are o poziție crucială din punct de vedere strategic. Ea nu este însă o națiune europeană, nu pentru rațiuni religioase, ci dintr-o evidentă rațiune geografică: 95% din teritoriul său aparține Orientului Mijlociu. Atunci de ce nu republicile musulmane din Asia Centrală, de ce nu statele din Maghreb sau Israelul? De ce nu Eurasia sau Eurafrica?“, conchide Duhamel.

UE doreşte construirea unei lumi multipolare. Contraponderea la superputerea americană este încurajarea unor alți poli de putere - China şi Rusia. „A admite Ucraina înseamnă a slăbi într-un mod iremediabil Rusia şi, de fapt, a renunța la ambiția de a construi o lume aşa cum o vrem, multipolară“. În acelaşi timp, problema graniței de est dezvăluie intențiile Europei de a-şi recupera teritoriile. Este vorba despre o graniță politică, geopolitică. Granița este indiscutabil un raport de forțe. Ea se mişcă în funcție de influențele care se exercită asupra sa. Granița de est a urmat raporturile de forțe ale puterilor. Ea a fost şi dincolo de Praga, în timpul Războiului Rece, dar şi pe istmul ponto-baltic, în perioada interbelică. Întotdeauna granițele au fixat interese şi raporturi de forțe. Uniunea Europeană are interes să se mențină la gurile Dunării şi la Marea Neagră şi va reuşi dacă statele riverane vor dori şi vor sprijini acest proces cu propriile dezvoltări.

Geopolitica se concentrează pe determinările şi constrângerile geografice ale istoriei. În noul context se ridică problema graniței (politice) dintre Europa de Est şi Heartland-ul lui Mackinder. Dificultățile de stabilire a graniței nu trebuie să impieteze asupra adevărului potrivit căruia Europa fără Europa Centrală şi de Est nu este întreagă din punct de vedere cultural şi demografic, geografic şi istoric. Europa Centrală şi de Răsărit nu trebuie neglijată în analiza geopolitică pe motiv că nu a avut un parcurs istoric diferit, că nu a urmat evoluția marcat ascendentă a Europei Occidentale, că nici astăzi nu are nivelul de dezvoltare al acesteia.

Conceptul tradițional de granița națională este adeseori extins dincolo de funcția de protecție. Din punct de vedere juridic, granița este o linie ce reprezintă limita până unde se extinde suveranitatea unui stat. Fâşiile de graniță de dimensiuni variate au apărut în perioada statelor-națiuni şi a conflictelor lor militare, precum si pentru a se proteja de posibile incursiuni militare. Ele sunt caracterizate de marginalitate in multe domenii: economia, infrastructura de transporturi, cultura sau densitatea populației se diminuează treptat pornind de la centrul unei țări către granițele ei. Ca rezultat, din sudul spre centrul şi estul Europei, până la Peninsula Scandinavica şi Irlanda, întâlnim nenumărate regiuni de graniță tipice, care, în principiu, suferă de aceleaşi probleme. În general, acestea sunt localizate lângă regiuni de graniță din țara vecină şi se confruntă cu dificultăți asemănătoare.

După cel de al II-lea Război Mondial, marile oraşe, regiunile şi statele Europei au hotărât să trateze problemele legate de frontierele de stat, probleme care evoluaseră în timp şi care erau, deseori, nejustificate din punct de vedere cultural. Consiliul Europei şi Uniunea Europeană au devenit două mijloace pentru a găsi soluții.

Până la sfârşitul anilor ’80, statele şi regiunile situate în partea de est a Europei s-au aflat în afara acestei politici, datorită Cortinei de Fier, multe din granițele țărilor centrale şi est-europene având rolul unei avertizări, semnalând intangibilitatea acestora (termenul de „Cortina de Fier” este extrem de semnificativ).

Din anii 1989-1990, în Europa au fost inițiate numeroase procese. La prima vedere, ele par a fi diferite, dar de fapt sunt apropiate ca şi conținut politic şi economic, şi includ:

- desființarea granițelor interne ale UE prin crearea Pieței Unice;
- deplasarea granițelor interne către granițele externe ale UE, respectiv către granițele cu țări terțe;

- eforturile de a stabili contacte de ordin intelectual, politic şi economic dincolo de noile graniţe ale Uniunii Europene, cu statele nemembre, cum ar fi Elveţia sau Norvegia, cu ţările candidate, sau state nemembre mediteraneene, din est sau din Balcani;
- odată cu noile aderări, multe din frontierele externe au devenit noi graniţe interne, iar noi graniţe externe au apărut în special în estul Europei, dar şi în zona mediteraneană.

Toate regiunile de graniţă (interne sau externe) din Uniune sunt direct afectate de aceste schimbări, căpătând noi obligaţii.

Astăzi, graniţele şi-au pierdut funcţia lor primordială, aceea de a separa statele-naţiuni, deşi încă există diferenţe foarte mari, economice, sociale şi juridice, între regiunile de graniţă din interiorul Uniunii, dar şi la graniţele externe ale Uniunii extinse către est sau zona mediteraneană, situaţie care face cooperarea mult mai dificilă. În multe regiuni de graniţă sau transfrontaliere continuă să existe spaţiul gol din jurul frontierei. Sunt în continuare întâlnite spaţii ce constituie obstacole pentru integrarea europeană. Multe din regiunile de granița din Europa nu sunt separate numai de frontiera naţională, ci, uneori, întâmpină probleme speciale şi datorită particularităţilor geografice: fluvii, mari, oceane, sau zone muntoase.

Statutul periferic al multor zone de granița poate fi transformat într-o situaţie favorabilă, în interiorul UE, când toate barierele economice, sociale, culturale, de ordin juridic, al afacerilor şi al infrastructurii vor fi înlăturate, iar Europa va fi integrată într-o singură şi diversă entitate. Zonele de graniţă de la periferia UE pot fi eliberate de izolare prin crearea de conexiuni mai bune. Pe componentă socio-economică, în Europa localizarea periferică a regiunilor de graniţă în interiorul unei ţări, uneori şi în uniune, duce frecvent la dezechilibre, prin comparaţie cu gradul concentrării economice din regiunile centrale.

Toate marile imperii şi-au pierdut influenţa datorită împrejurărilor politice şi istorice nefavorabile. În prezent, când majoritatea statelor au înţeles că nu mai este atât de important să cucereşti militar un teritoriu, ci să-l stăpâneşti economic (ex. 48 % din tranzacţiile comerciale internaţionale sunt derulate în dolari americani), afirmaţia lui Ratzel rămâne valabilă şi poate fi completată astfel: spaţiul reprezintă nu teritoriul geografic, ci aria de influenţă economică a unui stat. În ceea ce priveşte Europa de est, poziţia statelor ex-comuniste a subdimensionat spaţiul sovietic şi îl va supradimensiona pe cel european, comunitar.[1]

Tripla îngrijorare pentru România – Carpaţii, Dunărea şi Marea Neagră

Peste jumătate din întreaga suprafaţă a Munţilor Carpaţi, prezenţi de altfel în întreaga Europă centrală şi de sud est (Ucraina, Ungaria, Serbia), se regăseşte pe teritoriul actual al ţării noastre. În România, Carpaţii sunt consideraţi „coloana vertebrală a poporului românesc” şi2:

- împrejmuiesc Podişul Transilvaniei
- direcţionează o distribuţie descrescătoare a unităţilor de relief în cercuri concentrice şi în unităţi mai joase: munţi, dealuri, câmpii
- au un mare potenţial de habitat (nu sunt înalţi, se termină în terasă, sunt brăzdaţi de ape, care au o împărţire spaţială simetrică, pornind chiar din centrul munţilor, au multe depresiuni şi multe trecători. Au aceeaşi fizionomie, aceeaşi constituţie geologică, aceeaşi vegetaţie.

De-a lungul istoriei, ei au reprezentat o cetate de apărare, care a oferit totodată şi un mediu prielnic pentru viaţa oamenilor. Transilvania reprezintă astfel “*punct de plecare, sâmbure geopolitic destinat să rodească şi să contureze jur-împrejur de sine o formaţie de*

[1] http://www.scribd.com/doc/6752322/Geopolitica
[2]http://www.preferate.ro/referat-Diverse-Romania-prezentare-monografica--geopolitica--6-1358.html

stat". În terminologia lui Ratzel, Transilvania reprezintă pentru România Mittelpunkt-ul, zona de unde pornesc, cu diverse intensități care măsoară starea de sănătate a statului, pulsarii economici, culturali, demografici, etc.

Carpații îndeplinesc două funcții cu valoare geopolitică incontestabilă[1]:

1. "*o funcțiune în epocile de criză europeană*", de apărare în caz de ofensivă şi de pivot de manevră în caz de ofensivă;
2. "*o funcțiune pozitivă în epocile de liniște*", de armonizare a intereselor sau tendințelor divergente care se întâlnesc în această zonă.

Această formă de relief are relevanță, atât pentru noi, cât şi pentru Europa. Prin urmare, *"liniște, în această parte a continentului european, a fost numai în scurtele epoci când, între imperiile din est, din vest şi din sud, s-a intercalat un stat carpatic, sprijinit pe cetatea Transilvaniei şi comandând până dincolo de Nistru, până în Dunăre şi în defileul ei carpatic, până la țărmul Mării Negre, până în mlaştinile Tisei, cel puțin"*[2].

Un alt element natural important este fluviul Dunărea. Acesta străbate România pe o suprafață de 1.075 kilometri şi marchează configurația naturală a României. Pe teritoriul țării noastre fluviul se varsă în Marea Neagră. De aceea, Gurile Dunării reprezintă un foarte important strategic pentru controlul Mării Negre, al doilea după Bosfor şi Dardanele. Este semnificativ din acest punct de vedere că în istorie, lupta de căpetenie dintre puterile care s-au întâlnit pe acest teritoriu s-a dat pentru stăpânirea Gurilor Dunării. În secolul trecut s-a creat Comisia europeană pentru Gurile Dunării cu scopul de a media conflictul dintre puterile vremii, în special cel dintre Rusia şi Germania. Importanța Dunării pentru întreaga Europă este relevată şi de faptul că din această comisie făceau parte şi țări non-dunărene, de pildă Marea Britanie.

În opinia geografului român Al. Rădulescu, Dunărea îndeplineşte următoarele roluri[3]:

1. de arteră de navigație;
2. de hotar. Dunărea desparte aici Europa Balcanică de Europa centro-orientală căreia îi aparține şi România[4];
3. de "polarizare politică a statului românesc". Libera navigație la gurile Dunării poate fi asigurată de o Românie puternică, singura interesată ca navigația pe Dunăre să fie liberă. Atunci când Rusia sau Turcia au avut preeminență la gurile Dunării, navigația comercială pe Dunăre a fost mult diminuată. România este o țară *"a cărei misiune de santinelă europeană a dovedit de-a lungul istoriei că o poate îndeplini. Din aceste rațiuni geopolitice, Europa are nevoie în această poziție de un stat românesc puternic, întreg, având un țărm la Marea Neagră suficient de întins încât să devină apt pentru paza gurilor Dunării*"[5].

Astăzi, există câteva elemente care amplifică importanța Dunării, transformând-o într-o axă comercială majoră a Europei. Este vorba despre crearea canalului Rin-Main-Dunăre, care leagă Marea Nordului cu Marea Neagră, portul Rotterdam cu portul Constanța. Țările din Europa centrală pot avea acces direct la Marea Neagră şi de aici la Canalul Suez. Apare o nouă rută comercială: Canalul Suez-Europa Centrală via Constanța, care, față de cea veche (cea care traversează întreaga Mare Mediterană şi ocoleşte Peninsula Iberică) prezintă următorul avantaj: scurtează drumul cu opt zile de marş, inclusiv costurile aferente. Alt avantaj: porturile Mării Negre şi cele ale Mării Mediterane Orientale au cea mai favorabilă poziție față de Canalul Suez pentru rutele Oceanului Indian şi ale Extremului Orient[6].

---

[1] idem
[2] V. Mihăilescu, citat în I. Bădescu, "Sociologia şi geopolitica frontierei", pag. 124-125
[3] http://www.preferate.ro/referat-Diverse-Romania-prezentare-monografica--geopolitica--6-1358.html
[4] Ilie Bădescu, "Sociologia şi geopolitica frontierei", p. 100-101
[5] Ilie Bădescu, "Sociologia şi geopolitica frontierei", p. 100-101, p. 103
[6] http://www.preferate.ro/referat-Diverse-Romania-prezentare-monografica--geopolitica--6-1358.html

Marea Neagră este al treilea element geografic important pentru țara noastră. Marea Neagră a are un "hinterland" imens şi important. Ea se află situată la confluența, pe de o parte, a două religii, creştinismul şi islamismul şi, pe de altă parte, a două familii de popoare, slave şi turcice. Ca urmare a acestor două trăsături, o mare putere contemporană, Rusia, şi două puteri regionale, Ucraina şi Turcia, îşi construiesc concepțiile strategice, politice şi economice ținând cont de această mare şi de spațiul adiacent ei. În acest context, importanța Mării Negre pentru România devine evidentă, mai ales dacă ținem cont de cuvintele lui S. Mehedinți că "*țărmul mării reprezintă cea mai favorabilă fațadă pentru orice stat*" [1]. Gheorghe I. Brătianu precizează că România trebuie să cerceteze toate consecințele care decurg din această poziție şi să includă obligatoriu în calculele sale geostrategice două poziții-cheie: intrarea Bosforului şi, în general, sistemul strâmtorilor care duce navigația dincolo de Marea Neagră, şi Crimeea, care *„prin raporturile naturale, prin cetățile ei din timpurile cele mai vechi, prin bastionul maritim înaintat pe care-l reprezintă Marea Neagră este evident o poziție stăpânitoare peste tot complexul maritim de iaci*. Deci, cine are Crimeea, poate stăpâni Marea Neagră. Este evident că această problemă se leagă de interesele statului român, pentru că, *„în definitiv, ce sunt strâmtorile decât altceva decât prelungirea gurilor Dunării"*?[2]

Poziția geopolitică (harta mentală) a României depinde de:

- punctele de interes ale marilor puteri în zona si impactul acțiunii lor asupra funcționării acesteia;
- ierarhia statelor din zonă şi a intereselor lor;
- valorile culturale şi spirituale predominante în zonă;
- relațiile acestor state cu marile puteri;
- viziunea fiecărui stat asupra securității.

Rolul României ca stat de graniță în estul UE

„Geopolitica reprezintă geoistoria prezentului". Această relație este relevantă pentru acele state de dimensiuni mai mici aflate la „vaduri geopolitice ale vremii şi planetei" sau „răspântii geopolitice", unde se adună şi avantajele, şi primejdiile, atuurile, dar şi poftele de a deține asemenea atuuri. În rândul acestor țări se regăseşte şi România. Frontiera unifică, asigură organizarea statului şi este atributul puterii publice. Ea reprezintă un element de siguranță elementară şi pace pentru statele mici.

Puține din țările europene nu au frontiere în discuție, deşi acest fapt nu e de preferat şi mediatizat. Prin acordurile de la Helsinki şi prin Pactul de stabilitate în Europa (Paris, 1995), frontierele europene au fost garantate, aşa cum au fost ele stabilite la sfârşitul celui de al doilea război mondial. Modificările care s-au produs totuşi au avut acordul polilor de putere.

Conceptul de frontieră reprezintă *linia naturală sau convențională care desparte teritoriul unui stat de teritoriile altor state sau de întinderi de apă care nu fac parte din teritoriul său (graniță, hotar*)[3]. Prin frontieră de stat se înțelege linia, reală sau imaginară, trasată între diferite puncte de pe suprafața globului pământesc, care desparte teritoriul unui stat de cele ale altor state, de marea liberă, în înălțime de spațiul cosmic şi în adâncime până la limitele accesibile tehnicii moderne. Frontiera de stat este o categorie istorică care a apărut pe o anumită treaptă de dezvoltare a societății omeneşti, în momentul apariției statului şi va dispare odată cu dispariția acestuia[4].

---

[1] idem

[2] Gh. I. Brătianu, "Chestiunea Mării Negre. Curs 1941-1942", pag. 30-31

[3] Dicționar explicativ al limbii române, Bucureşti, 1975, p. 354.

[4] Eugen Boambă – „Geopolitica frontierei de stat", în „Dinamica mediului european de securitate", Centrul de Studii Strategice de Apărare şi Securitate, Sesiune internațională de comunicări ştiințifice 22-23 noiembrie 2007, Editura Universității Naționale de Apărare „Carol I", Bucureşti, 2007

Conceptul a căpătat o mare importanță odată cu apariția (formarea) statelor naționale, delimitate de frontiere fixe, concrete, măsurabile şi cuantificabile, în scopul protejării statelor[1].

După caracteristicile lor, vorbim de frontiere naturale sau geografice, stabilite în funcție de configurația terenului (dealuri, văi, cursuri de apă, creste montane), frontiere geometrice, delimitate de linii drepte care despart teritoriile statale şi frontiere astronomice, fixate pe meridiane sau paralele geografice. După elementele componente, frontierele se clasifică în: terestre, fluviale, maritime şi aeriene[2].

Stabilirea frontierelor are loc prin două operații succesive: delimitarea şi demarcarea. Fiind un proces legat direct de suveranitate, stabilirea echitabilă a frontierelor şi inviolabilitatea acestora, constituie o problemă deosebit de importantă, deoarece orice încălcare a frontierei sau orice delimitare imprecisă sau inechitabilă poate produce tulburări în relațiile internaționale, pericole pentru declanşarea unor conflicte armate[3].

Demarcarea frontierei se face după ce aceasta a fost, în prealabil delimitată printr-un tratat de frontieră. Elaborarea unui asemenea tratat se face după ample şi minuțioase studii geografice, demografice, etnice, de natură economică, rețele de comunicații, configurația şi natura localităților, ample studii geopolitice, relații politico-militare, geomorfologia zonei etc. Demarcarea se consemnează într-un act (de regulă "proces-verbal"), de demarcație care, împreună cu hărțile de frontieră, fotografiile şi schemele, face parte integrantă din tratatul de frontieră[4].

Zona de frontieră este fâşia teritoriului de stat, alcătuită din localitățile ce au limita comună cu frontiera de stat. În România zona de frontieră este alcătuită din teritoriul comunelor, oraşelor, municipiilor care au, potrivit organizării normative ale teritoriului, limita comună cu frontiera de stat[5].

Deci frontierele reprezintă modul în care fiecare comunitate şi-a marcat prezența într-un teritoriu prin delimitări naturale sau artificiale, mai mult sau mai puțin precise. Teritorialitatea, ocuparea unui spațiu implică trasarea de frontiere, iar statele se clasifică prin ordinul de mărime teritorială şi demografică. Sub acest aspect, România este o țară mijlocie-mică. Frontierele au fost şi sunt surse de neînțelegeri şi conflict, mai ales, când în zonă apar surse de avuții etc. Rezultatul confruntărilor va fi o nouă frontieră. Istoria a cunoscut numeroase procese de retrasare a frontierelor, de dispariție a unor delimitări frontaliere, concomitent cu procesul stabilirii altora noi. Frontierele pot fi rezultatul luptei pentru afirmarea ființei naționale sau a unui raport de putere militară. Frontiera, în ultimă instanță, oricare ar fi originea ei, este solidificarea unui anumit tip istoric, fapt pentru care M. Fucher numea granițele *tipuri înscrise în spațiu*[6].

Astfel, dacă pentru Kjellén *frontiera este limita exterioară a statului, marginea spațiului ocupat de un popor*, pentru Jacques Ancel *frontiera este o izolare politică*. K. Haushofer susține că există *frontiere bune* dar şi *frontiere rele*[7]. Sociologul român Ilie Bădescu consideră că: „fenomenul frontierei exprimă totalitatea proceselor prin care se manifestă o expansiune istorică, fie a unui popor, fie a unei civilizații, fie a unei religii sau ideologii ori, în fine, a unui imperiu. Vorbim în acest caz, de frontiera popoarelor, a

[1] Ionel Cloşcă, Ioan Pahonțu şi Ion Stanca, „Dicționar juridic pentru militari", Bucureşti, 1975, p. 99
[2] idem
[3] Eugen Boambă – „Geopolitica frontierei de stat", în „Dinamica mediului european de securitate", Centrul de Studii Strategice de Apărare şi Securitate, Sesiune internațională de comunicări ştiințifice 22-23 noiembrie 2007, Editura Universității Naționale de Apărare „Carol I", Bucureşti, 2007
[4] Ionel Cloşcă, Ioan Pahonțu şi Ion Stanca, „Dicționar juridic pentru militari", Bucureşti, 1975, p. 99
[5] Buletinul oficial nr. 106 din 7 octombrie 1969. Decretul nr. 678/1969, art. 2.
[6] Michel Foucher, „Front et Frontieres", Paris, 1990, p. 86
[7] Karl Haushofer, „De la Geopolitique", Paris, 1986, p. 62.

civilizațiilor, a imperiilor, ori pur și simplu de frontiere religioase, ideologice, etc."[1]. Geopolitica abordează problematica frontierelor luând în considerare 4 axe de explorare: 1. geneza frontierelor; 2. apariția de bifurcații ale istoriei care ne pun în discuție anumite frontiere; 3. trasarea frontierelor și disputele ce le însoțesc; 4. interacțiunea ce duce la perioade de tensiune sau destindere pe plan național sau mondial[2].

Preocupări majore în acest domeniu au avut de-a lungul timpului Simion Mehedinți[3] (geopolitica statului național), Ion Conea[4], care combate ideea frontierelor naturale considerându-le frontiere politice, (idee vehiculată de unii cercetători străini în privința Carpaților ca frontiere „naturale" pentru alte state), Nicolae Iorga și Gh. I. Brătianu, care au susținut ideea acelui „spațiu de securitate" fără de care niciun stat nu ar putea exista, „spațiu care la noi este cel dat de granițele României Mari, unde coexistă aceeași populație pe un teritoriu unic, cu o religie unică și obiceiuri strămoșești unice"[5].

Revenind la geograful român Ion Conea, acesta opinează că "Geopolitica nu va studia statele în parte, ci jocul politic dintre state", că "Geopolitica va fi știința relațiilor sau – și mai bine - a presiunilor dintre state"[6]. El apreciază explică geopolitica din perspectivă geografică și susține că statele sunt asediate ca urmare a presiunii exercitate la granițe de statele din proximitate. Presiunea (culturală, economică, informațională) exercitată la granițele unui stat este din ce în ce mai acut resimțită pe fondul tendinței dominante actuale de integrare și incluziune. Cele mai multe conflicte sau stări de tensiune decurg, adesea, din creșterea decalajelor de presiune la granița dintre state, care stimulează poftele de agresiune ale statului avantajat de noua situație.

"Obiectul politicii este Statul…Statele sunt acei actori ai istoriei pe care îi numim Anglia, Germania etc. Ele ni se înfățișează ca realități obiective și pline de viață. Aceste realități supraindividuale, care pot fi percepute empiric, ne preocupă aici. Sunt ființele pe care le percepem în perspectivă ca patrie. Monografia mea despre Suedia reprezintă o tentativă de a vădi și de a descrie științific o singură patrie cu tot ce cuprinde. În perspectiva acestui punct de vedere, politica este știința despre patria proprie și despre cea a altora"[7]. Pe harta politică regională, continentală și mondială interesează zonele strategice unde se confruntă interesele țărilor din zonă sau ale marilor puteri[8].

Romulus Seișanu individualizează pentru statele imperialiste că frontierele lor pot fi „extinse sau restrânse, după rezultatele variabile ale politicii lor expansive, fără să aibă o concepție a frontierei naționale ca expresie a teritoriului național. În cazul acesta, frontiera poate să fie o soluție de continuitate în spațiu și în timp, flotantă, variabilă, creatoare de conflicte internaționale"[9].

Într-o lume răvășită de cea mai mare conflagrație militară ce avusese loc până atunci, având de recuperat ani mulți de regres, distrugeri și bulversări economico-sociale, speranțele artizanilor noilor așezări politico-teritoriale se cantonau în domeniul realizării unor instrumente politico-diplomatice care să facă, practic, imposibil războiul sau amenințarea cu

---

[1] I.Bădescu, D.Dungaciu, „Sociologia și Geopolitica frontierelor", București, 1975 p.1
[2] Michel Foucher, „Front et Frontieres", Paris, 1990, p. 86
[3] Simion Mehedinți, „Opere complete2, vol. I, București, Biblioteca Enciclopedică, Fundația Regală, 1943, p. 150
[4] Ion Conea, „Destinul istoric al Carpaților", în revista „Rânduiala", București, Editura „Neam și Țară2, 1941; materialul din această revistă a fost retipărit în lucrarea sa din 1944, Geografie și istorie românească, colecția Luceafărul (pp. 83-110)
[5] „Geopolitica: factor educativ și național", în „Geopolitica și Geoistoria. Revista română pentru sud-estul european , an I, nr. 1, 1941, p. 5
[6] Ion Conea, "Geopolitica. O știință nouă", vol. "Geopolitica", pag.78
[7] Idem, p. 9
[8] http://www.e-referate.ro/ - Viziune strategica asupra geopoliticii
[9] Romulus Seișanu, „Principiul naționalităților", București, Ed. Albatros, 1996, p. 28

folosirea forței. Sancțiunile militare în caz de agresiune neprovocată, prevăzute de pactul Societății Națiunilor (art. 16) erau însă pur teoretice, în contextul procedurii foarte greoaie a aplicării lor. Ele rezultau din recomandările făcute de Consiliu membrilor Societății privitor la efectivele militare navale sau aeriene prin care ar fi contribuit la alcătuirea unei forțe militare internaționale. Aceste recomandări nu erau obligatorii ci morale, iar sancțiunile militare nu se declanșau automat ca ale economiei, în caz de agresiune neprovocată, deci de încălcare a pactului. Juristul român George Sofronie vedea în sancțiunea militară o obligație morală a membrilor Societăților, şi nu una juridică. În acelaşi timp, lipsa unei forțe armate permanente cu caracter internațional făcea şi mai problematică o intervenție militară în numele Societății Națiunilor, având misiunea de a sancționa agresiunea şi a restabili statu-quo-ante[1].

În anii ce au urmat, au mai fost tentative şi propuneri, la nivel internațional, de constituire a unei astfel de forțe militare, toate însă fără rezultat. Despre acest lucru, Viorica Moisuc menționează două încercări de constituire a unei forțe militare internaționale: „la 5 februarie 1932, André Tardieu a propus formarea unei forțe internaționale … pentru a reprima şi de a da un ajutor imediat victimei agresiunii; (…) grupul de lucru anglo-german propunea ca o autoritate internațională care să exercite funcția legislativă şi să fie dotată cu o forță militară care să asigure respectarea legilor“[2].

Frontiera de stat a României a avut o evoluție pe măsura dezvoltării societății, în spațiul de viețuire a neamului românilor. Limite teritoriale au existat din cele mai îndepărtate timpuri, frontiera lor reprezentând rezultatul unui îndelungat proces istoric[3]. În zilele noastre, frontiera României are un traseu bine conturat marcat vizibil cu borne, stâlpi, balize, are o legislație precisă şi este protejată de Dreptul Internațional[4]. Lungimea totală a frontierelor de stat măsoară 3190,3 km din care 1865,7 km pe cursuri de apă (râuri şi fluviul Dunărea), 1036,7 km terestră şi 287,9 km maritimă. Lungimea frontierelor României este repartizată astfel: Republica Moldova: 681,3 km; cu Ucraina: 644,6 km; cu Republica Ungară: 444,8 km; cu Serbia: 544,3 km; cu Republica Bulgaria: 631,3 km; la Marea Neagră: 244 km[5].

Principalele documente internaționale care reglementează regimul juridic al frontierei de stat sunt[6]:

a. pentru frontiera cu Republica Ungară:
   - Tratatul de Pace între România şi Puterile Aliate şi Asociate (semnat la Paris la 10 februarie 1947);
   - Acordul între guvernul României şi Republica Ungaria, privind regimul frontierei de stat româno-ungare, colaborarea şi asistența mutuală în probleme de frontieră (semnat la Budapesta la 28 octombrie 1983);
b. pentru frontiera cu fosta Republică Federală Iugoslavia:
   - Tratatul dintre principalele Puteri Aliate şi Asociate şi Polonia, România, statul Sârbo-Croat Sloven şi Statul Ceho-Slovac, privitor la anumite frontiere (semnat la Sevres, la 10 august 1920);
   - Protocolul privind delimitarea frontierei dintre România şi Iugoslavia (semnat la Belgrad, la 24 noiembrie 1923);
   - Descrierea liniei frontierei pe Dunăre între România şi Regatul Iugoslav (document semnat la Belgrad la 18-19 martie 1933);

[1] Viorica Moisuc, „Istoria relațiilor internaționale”, pp. 111-112
[2] idem p. 112
[3] Sever Neagoe, „Teritoriul şi frontierele în istoria românilor”, Bucureşti, 1995, p. 32
[4] E. I. Emandi, Gh. Buzatu şi V.S. Cucu, „Geopolitica”, p. 364-365
[5] idem
[6] Eugen Boambă – „Geopolitica frontierei de stat”, în „Dinamica mediului european de securitate”, Centrul de Studii Strategice de Apărare şi Securitate, Sesiune internațională de comunicări ştiințifice 22-23 noiembrie 2007, Editura Universității Naționale de Apărare „Carol I”, Bucureşti, 2007

- Convenția între Guvernul Republicii Socialiste România şi Guvernul Republicii Socialiste Federale Iugoslavia privind reconstituirea, marcarea şi întreținerea liniei de frontieră şi a semnelor de frontieră, la frontiera de stat româno-iugoslavă (semnat la Belgrad la 15 decembrie 1976);
- Acordul între Republica Populară Română şi Republica Socialistă Federativă Iugoslavia, privind exploatarea sistemului hidroenergetic şi de
- navigație „Porțile de Fier" (semnat la Belgrad la 8 februarie 1975);

c. pentru frontiera cu Republica Bulgaria:
   - Tratatul între România şi Bulgaria (semnat la Craiova la 7 septembrie 1940);
   - Convenția pentru delimitarea frontierei fluviale pe Dunăre (semnată la 14 iunie 1980);
   - Convenția între Guvernul Republicii Socialiste România şi Guvernul Republicii Bulgaria, privind protecția, întreținerea şi reconstruirea liniei de frontieră şi a semnelor de frontieră, în sectorul de uscat al frontierei de stat româno-bulgare (semnat la Bucureşti la 27 mai 1978);

d. pentru Republica Moldova şi Republica Ucraina - Cu aceste două state guvernul României nu are încheiate documente care să reglementeze regimul juridic al frontierei de stat. Cu statele respective, frontiera urmează traseul celei stabilite cu fosta U.R.S.S. având la bază:
   - Tratatul de Pace între România şi Puterile Aliate şi Asociate (semnat la Paris la 10 februarie 1947);
   - Protocolul referitor la precizarea parcursului liniei frontierei de stat între Republica Populară România şi Uniunea Republicilor Sovietice Socialiste (semnat la Moscova la 4 februarie 1948);
   - Protocolul descriptiv al zonei punctului de întâlnire a frontierelor de stat ale Republicii Populare Române, Uniunea Republicilor Sovietice
   - Socialiste şi Republicii Ungare (semnat la Moscova la 30 iulie 1949).

Sub aspectul geomorfologiei teritoriului frontierei României sunt dintre cele mai avantajoase, în sensul că frontierele naturale sunt dominante în cazul vecinătății cu statele vecine, cu statele C.S.I. (Comunitatea Statelor Independente), 1021,8 km frontiera pe cursul de apă („fluvială"), 31,7 km maritimă şi doar 273,8 km frontieră terestră. Cu Bulgaria situația de asemenea este avantajoasă, frontiera fluvială măsoară 470 km, cea maritimă 22,2 km, față de 139,1 km cât măsoară traseul frontierei terestre. Cu Serbia, domină frontiera naturală pe fluviul Dunărea 325,4 km şi numai 218,9 km frontiera terestră. Numai cu Ungaria avem frontieră terestră dominantă (respectiv 404,9 km), care nu se sprijină pe obstacole naturale puternice, frontiera ce se sprijină pe cursul superior al Tisei („fluvială"), măsurând numai 39,9 km.

Studierea geomorfologiei terenului în lungul frontierei de stat a României şi analiza geopolitică a configurației acesteia conduce către măsuri şi concluzii de natură organizatorică privind paza şi apărarea frontierelor țării. Astfel, într-un anume fel se va asigura sistemul de pază a frontierei în lungul litoralului Mării Negre şi alta va fii structura forțelor chemate să concure la aceasta; de asemenea, cu totul diferită va fi dotarea materială şi înzestrarea trupelor dar şi a forțelor poliției de frontieră „de la mare"; altfel vor fii instruiți militarii destinați pazei şi apărării frontierei litoralului pe timpul sezonului estival şi într-u totul alt mod se va proceda la paza frontierei de pe litoral pe timp de iarnă. O problemă de natură geopolitică deosebit de spinoasă ivită mai ales după anul 1989, la frontierele României este cea a forțării acestora de către grupuri compacte sau persoane izolate, de cetățeni cu precădere de origine asiatică în scopul traversării teritoriului românesc spre țările din Occidentul European, acțiune ce ridică complexe probleme nu doar de natură privind paza şi apărarea frontierei de stat. Misiuni complexe se ridică în prezent, odată cu primirea României în

NATO şi în UE, când practic, frontiera de Est a României este de fapt frontiera organizației Nord Atlantice şi a UE. Securizarea frontierei de Est de către factorii de decizie politico-militară ai României constituie una dintre cele mai importante sarcini ce revin statului nostru, armatei române în cadrul Alianței Nord Atlantice. Cunoaşterea complexelor probleme privind geopolitica şi geomorfologia frontierelor, luarea de măsuri politico-militare pentru securizarea frontierei de stat, cunoaşterea legislației în vigoare a statutului Român, dar şi a regulilor şi normelor de Drept Internațional privind frontierele şi Drepturile Omului, armonizarea legislației autohtone cu cea a Uniunii Europene, sunt tot atâtea probleme care trebuie temeinic cunoscute, însuşite şi aplicate corect, de către cei cărora li s-a încredințat o asemenea nobilă misiune cum este securizarea, paza şi apărarea frontierelor României. Pentru că „suntem ceea ce Nicolae Iorga numea un stat de necesitate europeană, străjuind aici în numele şi interesul întregii Europe..."

Potrivit Strategiei de Securitate Națională a României[1], țara noastră este stat cu o competență specială în zona Estului Europei. Marea Neagră şi zona riverană ei sunt loc al intersectării a două fluxuri strategice: unul reprezentat de relația producător (Orientul Apropiat, zona Caucazului şi a Mării Caspice) - consumator de energie (Occidentul), altul reprezentat de relația producătorul (comunitatea euroatlantică) - consumatorul de securitate (Orientul Apropiat şi zona Caucazului)[2].

Zona riverană Mării Negre este construită în SSNR în termeni de securitate derivați din politica balanței de putere, specifică teoriei realismului în relațiile internaționale. Strategia încearcă să definească acțiunea României ca fiind una care asigură în acelaşi timp obiectivele NATO, SUA şi Marii Britanii (securitate, export de democrație, întreruperea fluxurilor de trafic ilegal, lupta împotriva terorismului, crearea unei contraponderi la spațiul CSI), cât şi pe cele ale UE (prosperitate prin solidaritate şi extindere spre Est, stabilitate prin democrație şi dezvoltare). Ordinea de priorități este însă cea dinspre obiectivele regionale ale SUA înspre cele ale UE, adică abordările şi prioritățile americane sunt mai importante decât cele europene. România se autodefineşte şi îşi atribuie o identitate de margine a Europei, ca spațiu de frontieră şi de trecere (punte) între UE/Europa/SUA (lumea euro-atlantică) şi celelalte spații importante din Orientul euro-asiatic - Caucaz, Orientul Mijlociu etc.[3].

Definirea ca stat de graniță (altminteri, prin raportare la UE, un fapt real, care ar avea beneficiul de a identifica un rol specific pentru România în strategia de securitate a Europei politice), în sine, nu ar fi nocivă dacă prin exagerarea ei şi prin retragerea completă a Bucureştiului din dezbaterea privind definiția şi construcția de destin a centrului, nu s-ar ajunge la dezechilibru şi incoerență în politica externă românească, precum şi la precarizarea poziției şi influenței României în lume. Auto-identificarea obstinată a României ca stat sud-est european sau aflat la marginea Europei se prin decuplarea ei de Europa Centrală este cu atât mai neproductivă şi periculoasă, cu cât Ucraina mizează foarte mult (şi probabil mai credibil) pe dubla sa vocație simultană - central europeană şi pontică. Asumarea de către țara noastră a unui rol proeminent şi cvasi-exclusiv în bazinul extins al Mării Negre (poziție care nu a fost recunoscută de alte puteri regionale-Rusia, Turcia, Ucraina) este urmată şi de minimalizarea problemei Balcanilor de Vest[4].

Amplasarea geopolitică a României influențează politica UE cu privire la relațiile cu Europa de Est, Orientul Mijlociu, Turcia şi Asia. Prin Inițiativa de Cooperare în Sud-Estul Europei (SECI), România are o oportunitate de a-şi demonstra supremația în regiune. Integrarea în Uniunea Europeană a influențat şi relațiile regionale ale României. În

[1] Strategia de Securitate Națională a României, ediția 2007
[2] Analiza Strategiei de Securitate Națională a României - Raport de analiză politică - Institutul „Ovidiu Sincai", Bucureşti, 9 martie 2006
[3] idem
[4] ibidem

consecință, România a impus un regim de vize pentru câteva state est-europene precum Serbia, Muntenegru, Rusia, Ucraina, Belarus şi Turcia. Oficialii consideră că ţara face parte atât din Europa Centrală cât şi din Balcani[1].

Geografic şi geopolitic, România îndeplineşte două funcţii incontestabile[2]:

- o funcţie în momentele de criza europeană, de apărare în caz de defensivă sau pivot de manevră în caz de ofensivă;
- o funcţie specifică în momentele de linişte europeană, de a desfăşura o acţiune de neutralizare, unificare şi împăcare a influenţelor ori tendinţelor divergente care se încrucişează aici.

Vintilă Mihăilescu avertiza că cine luptă pentru întregirea şi consolidarea spaţiului carpatic românesc luptă pentru pacificare de durată a Europei, iar cine susţine trunchierea acestei ţări şi acestui popor, pledează, cu voie sau fără voie, conştient sau subconştient, pentru întoarcerea la vechile imperialisme, adică la frământarea trecutului. Fireşte, cazul pământului şi poporului românesc este numai unul din numeroasele semne după care se poate întrevedea viitorul continentului nostru[3].

Determinarea locaţiei geopolitice a României pe scena democraţiei globale a crescut în perioada actuală datorită intereselor manifestate de puterile lumii şi pentru avantajele economice şi comerciale plasate în acest spaţiu de contact între mai multe civilizaţii şi continente.

Poziţia geostrategică a ţării noastre va impune, într-o perspectivă mai apropiată sau mai îndepărtată, conexarea deplină a acesteia la fluxurile est-vest (energetice, rutiere, economice, comerciale, umane etc.), precum şi la întreaga infrastructură modernă, adiacentă acestora (drumuri, căi ferate, aeroporturi, porturi, căi de transport, energie etc.)[4].

Mediul de securitate regional este reglementat astăzi de graniţele/frontierele tot mai conjuncturale, determinate politic, economic, cultural, istoric, militar, geostrategic. Poziţia geopolitică a statelor este variabilă în timp, uneori chiar pe termen foarte scurt, şi influenţată de factori socio-economici şi politici.

România, ca stat de graniţă pentru UE şi NATO, are, printre altele, un statut de contributor la securitatea euroatlantică, capabil să furnizeze stabilitate şi oportunităţi de dezvoltare statelor extra-comunitare şi/sau nealiate.

Poziţia ocupată de România în arhitectura europeană şi Alianţei Nord-Atlantice valorizează interesele celor două entităţi în plan internaţional. Apartenenţa la un organism/organizaţie internaţională determină schimbarea continuă a locului, rolului şi capacităţii de reacţie a României la noile provocări (a se vedea impactul extinderii zonei Schengen), în vederea implementării noilor tendinţe în materie de politică externă şi internă şi în relaţiile cu statele nepartenere din imediata vecinătate.

România nu poate fi debranşată de la infrastructurile internaţionale şi deconectată de la fluxurile energetice, de transporturi, economice, comerciale, migraţioniste etc. între est şi vest. Ea este şi trebuie să rămână un stat pivot, promovând şi diseminând activ valorile euro-atlantice în zona sa de proximitate.

Bibliografie

1. Gh. I. Brătianu, “Chestiunea Mării Negre. Curs 1941-1942”
2. Eugen Boambă – „Geopolitica frontierei de stat”, în „Dinamica mediului european de securitate”, Centrul de Studii Strategice de Apărare şi Securitate, Sesiune

[1] http://ro.wikipedia.org/wiki/Integrarea_Rom%C3%A2niei_%C3%A En_Uniunea_European%C4%83
[2] http://www.armyacademy.ro/revista3/rev3_art21.html
[3] http://www.armyacademy.ro/revista3/rev3_art21.html
[4] http://www.armyacademy.ro/revista3/rev3_art21.html

internațională de comunicări științifice 22-23 noiembrie 2007, Editura Universității Naționale de Apărare „Carol I”, București, 2007
3. Gh. I. Brătianu, “Chestiunea Mării Negre. Curs 1941-1942”, Bucureşti, 1975
4. Ionel Cloşcă, Ioan Pahonțu și Ion Stanca, „Dicționar juridic pentru militari”,
5. Simion Mehedinți, „Opere complete2, vol. I, Bucureşti, Biblioteca Enciclopedică.
6. Ion Conea, „Geopolitica o știință nouă”, în lucrarea „Geopolitica elaborată de E.I.Emandi, Gh.Buzatu, V.S.Cucu, Iaşi 1994.
7. Victor Crăciun „Lumea sub lupă”, în „Geopolitică şi românitate”, 2009
8. Paul Dobrescu – „Geopolitica”, Editura comunicare.ro, București, 2003.
9. Michel Foucher, „Front et Frontieres”, Paris, 1990.
10. Penea, Zenovia-Doina, *Moneda Euro*, Editura Ştiințificã, Bucureşti, 2000.
11. Stan Petrescu – „Mediul de securitate global şi regional”, Bucureşti, 2005.
12. Kagan, Robert, William Kristol, „The Present Danger“, *National Interest*, 2000.
13. Steger, Manfred B., *Globalization. A Very Short Introduction*, Oxford University Press, 2003.
14. Romulus Seişanu, „Principiul naționalităților”, Bucureşti, Editura Albatros, 1996
15. Analiza Strategiei de Securitate Națională a României - Raport de analiză politică - Institutul „Ovidiu Șincai”, București, 9 martie 2006

CERCETĂRILE GEOPOLITICE ŞI INTERESELE NAȚIONALE
RESEARCH GEOPOLITICAL AND NATIONAL INTERESTS

Diana Tache
Masterand, Facultatea de Ştiințe Politice,
Relații Internaționale şi Studii Europene
Universitatea „Lucian Blaga" din Sibiu

Abstract:
The study of geographic influences on power relationships in internațional politics. Geopolitical theorists have sought to demonstrate the importance in the determination of foreign policies of considerations such as the acquisition of natural boundaries, access to important sea routes, and the control of strategically important land areas.

The study of geopolitics has undergone a major renaissance during the past decade. Addressing a gap in the published periodical literature, this journal seeks to explore the theoretical implications of contemporary geopolitics and geopolitical change with particular reference to territorial problems and issues of state sovereignty . Multidisciplinary in its scope, Geopolitics includes all aspects of the social sciences with particular emphasis on political geography, internațional relations, the territorial aspects of political science and internațional law. The journal seeks to maintain a healthy balance between systemic and regional analysis.

The geopolitical relation is one of the reasons for the nation's diplomatic decision-making, and the national interest is an obvious character of the geopolitics.

Keywords: *geopolitics, security, national security, national interest, globalisation*

Cercetarea geopolitică are la bază dinamica situației internaționale, rapida schimbare a unor conjuncturi, nevoia vitala a statelor de a cunoaşte la timp aceste prefaceri din imediata vecinătate şi din lume, pentru a afla răspunsuri potrivite. Obiectul geopoliticii îl constituie "potențialul statelor". Acesta este rezultanta însuşirilor tuturor factorilor constitutivi pentru un stat: a teritoriului, a neamului, a populației, a economiei acestuia, a structurii sociale, a modului cum e guvernat, a mediului său politic. Cercetarea geopolitică nu este, deci, numai geografică, ori numai economică, ori numai politică, ci este concomitent geografică, demografică, economică, socială, culturală, politică"[1] .

De aici decurg şi alte trăsături ale cercetării geopolitice. Cercetarea de acest gen "este de natură informativa", întrucât urmăreşte lămurirea faptelor în individualitatea lor şi rezultă din nevoia de a face față consecințelor pe care le pot avea evenimentele care se produc în străinătate pentru un stat sau altul. "*Ea este cercetare, nu analiză teoretică*", cu alte cuvinte urmăreşte să surprindă situația de la un anumit moment dintr-o țară şi nu să facă teoria statului în genere. Destinatarii acestor cercetări sunt conducătorii unui stat: prin urmare, rezultatele sunt naționale, nu în sensul lipsei de obiectivitate, ci datorită alegerii şi analizei temelor respective din perspectiva statului pentru care se face cercetarea. Întrucât statele sunt realități istorice, iar rezultatele cercetării cu privire la ele îşi pierd actualitatea, cercetarea geopolitică este continuă, "*reluată întruna, aşa cum e refăcut zi de zi buletinul meteorologic. Cercetarea geopolitică năzuieşte să realizeze un echivalent pe plan politic al acestor buletine.*"

S-a discutat mult în literatura de specialitate dacă geopolitica trebuie să aibă o finalitate practică, dacă ea poate furniza informații şi evaluări orientative factorilor de decizie politică. Am putea spune că finalitatea a reprezentat una dintre cele mai sensibile probleme în

[1]Anton Galopentia, "*Geopolitica*", Editura Nemira, Bucureşti, 2005, pag.107.

toată dezbaterea pe marginea geopoliticii de-a lungul vremii. Firește, este dificilă astăzi tentativa de a recupera un sens aplicat al geopoliticii, după ce aceasta a fost asociată cu o practică istoricește condamnabilă. Nu ni se pare întemeiată nici poziția care reclamă un statut strict academic pentru geopolitică, așa cum l-ar fi avut geografia politică, cel puțin în viziunea întemeietorului său, Fr. Ratzel. Caracterul academic al geografiei politice și al geopoliticii în fazele sale de început ține mai mult de statutul disciplinei: acela de fundamentare, de delimitare și de stabilire a identității proprii. Faptul că o ramură a geopoliticii, cea germană, a trăit experiența cu totul nefericită a apropierii de nazism nu ar trebui să inhibe efortul de fixare a finalităților practice. Academismul fad nu oferă perspective reale de dezvoltare acestei discipline.

"*Este necesar să descriem schimbările care au loc în climatul politic. Trebuie să explicăm aceste prefaceri în mediul nostru politic, astfel încât să le putem evalua și categorisi pentru utilizarea lor ulterioară și în cele din urma, bazându-ne pe analizele noastre asupra evenimentelor și a prefacerilor pe care le prefigurează, putem spera să prevedem în timp orice alte procese similare care urmează să aibe loc în viitor și cum aceste prefaceri politice vor afecta viața noastră*"[1].

Dean Minix și Sandra Hawley apreciază pe bună dreptate că, în mijlocul unei furtuni politice în lume, ar fi nepotrivit să scoatem o harta pentru a vedea încotro ne îndreptăm. Datoria specialiștilor demni de acest nume este, dimpotrivă, să arate și să convingă că diverse crize și tensiuni nu îndeamnă și nu pot fi echivalate cu haosul, dezordinea și dezorientarea. Ei chiar imaginează un asemenea buletin care să surprindă meteorologia politică a unor zone fierbinți, precum Balcanii, Orientul Mijlociu, regiunea Asia-Pacific.

Pe teritoriul patriei noastre se întâlnesc două importante testamente din direcții opuse: cel al lui Petru cel Mare (care afirma *„eu nu caut pământ, ci apa”*) și cel al lui Friedrich Liszt (autorul care indică *direcția de expansiune pentru Germania: pe cursul Dunării*). Ideea lui Petru cel Mare de a căuta apă era cât se poate de fondată dacă avem în vedere imensitatea Rusiei și totuși imposibilitatea ei de a comunica cu Oceanul Planetar (printr-o zonă accesibilă, nu prin nord unde de regula navigația este anevoioasă, iar poziția geografică defavorabilă). Din acest punct de vedere România este amplasată geografic foarte bine (are ieșire la mare) și mai mult este o țară carpato-danubiano-pontică, fapt pentru care a fost secole de-a rândul subiect pentru tendințele expansioniste ale unor state din jur.

Situația României este și mai drastică dacă pe lângă cele două testamente amintite mai luăm în considerație și afirmațiile celor doi unguri Andrey Korponay și Paul Vida, cu privire la umplerea bazinului Transilvaniei cu unguri. Acest fapt ar atenta la existența noastră ca stat, Transilvania fiind *mittelpunktul* țării.

Anton Golopenția, geopolitician român, concluzionează că, asemnea, buletinelor meteorologice care sunt publicate în fiecare zi și care ne arată situația probabilă, tot așa ar trebui publicate și cercetarile geopolitice. Specialiștii în relații publice vor deveni un gen de meteorologi politici, deoarece schimbările din mediul politic trebuie cunoscute și înțelese pentru a le putea valorifica ulterior.

Noțiunea de interes național are o sferă largă de acoperire, având totuși, în ultimă instanță, două componente: una ce cuprinde unele priorități din domeniul politicii interne a oricărei țări și cealaltă care conține anumite imperative ale politicii externe a oricărui stat.[2]

Conceptul de “interes național” al unui stat este o temă predilectă în teoria relațiilor internaționale și în consecință și în știința politică. La cel mai restrâns nivel, interesul național este ușor de definit: toate statele caută să-și mențină autonomia politică și integritatea

[1] Dean Minix și Sandra Hawley, *Global Politics*, pag. 8, apăruta în 1998.

[2] Discurs rostit la Adunarea solemnă de la Ateneul Român, inițiată de Alianța Civică cu prilejul Aniversării a 80 de ani de la Marea Unire din 1918, *Interesul național și clasa politică din România în secolul al XX-lea*, Șerban Rădulescu-Zoner.

teritorială. Odată ce aceste două imperative au fost asigurate, interesele statelor pot lua forme diferite. Astfel statele "gândesc şi acţionează în termenii interesului definit ca putere[1]". Acest concept, interes definit ca putere, este o categorie "obiectivă şi universal valabilă, deşi nu se poate spune că are ataşat un înţeles fix pentru totdeauna[2]".

Pentru a da soliditate acestui concept, putem completa modelul nostru cu abordarea făcută de autorul american Kenneth Waltz care menţionează că "*a spune că un stat acţionează conform interesului său naţional înseamnă că acesta, după ce a examinat necesităţile sale de securitate, încearcă să acţioneze în concordanţă cu ele, iar o alegere eficientă necesită considerarea scopurilor statului în relaţie cu situaţia sa prezentă*"[3]. Această completare a fost necesară în vederea stabilirii unei relaţii între interesele unui stat şi circumstanţele în care acestea pot fi atinse. Astfel, în cazul României, în administraţiile trecute au mai existat idei de politică externă asemănătoare cu cele de acum, ele nefiind însă luate în seamă nici intern nici extern deoarece situaţia internaţională (acţiunea altor state) nu favoriza un asemenea curs.

În consecinţă putem afirma că, inclusiv, pentru România, obiectivele politicii externe sunt diverse şi anume: securitatea, bunăstarea, prestigiul, susţinerea unor formule de organizare politică etc. Factorii care influenţează acţiunile statelor pot fi şi ei împărţiţi în: externi (distribuţia internaţională a puterii, evoluţiile regionale, percepţia ameninţărilor) şi interni (selecţia elitelor, afinităţii ideologice, coerenţa politică şi socială, economie, cultură), iar primilor li se va acorda prioritate[4].

Problematica interesului naţional stă în continuare în atenţia analiştilor, sociologilor, politologilor etc., atât din ţara noastră, cât şi din străinătate. Interesul naţional este expresia cea mai generală a cerinţelor sau necesităţilor vitale ale unui stat. Aceste cerinţe/necesităţi nu au o calitate morală. Nu sunt bune sau rele. Ele derivă din însăşi existenţa unui stat naţional şi din statutul său de suveranitate. Guvernele nu au nevoie de o justificare morală pentru a acţiona pe baza intereselor naţionale. În mod obişnuit, interesul naţional are drept componente: interese legate de supravieţuirea fizică (prezervarea/apărarea fiinţei naţionale), a independenţei şi integrităţii teritoriale (a suveranităţii naţionale), securitatea naţională, drepturile statului/prestigiul/rolul şi statutul său internaţional, bunăstarea/dezvoltarea economică şi socială (resurse, pieţe, tehnologie, acces, etc.), stabilitatea politică şi regimul/sistemul politic. Interesul naţional este un concept politic: componentele obiective şi subiective ale interesului naţional. Statele îşi schimbă obiectivele/interesele în funcţie de schimbările care se produc la nivelul factorului politic, schimbarea capacităţilor şi schimbarea percepţiei unui mediu internaţional dinamic (în contextul căruia se schimbă distribuţia puterii şi raporturile de putere).

Interesul naţional poate primi formulări diferite (motivaţii, obiective) în raport cu o serie de determinări, factori. Marile Puteri, de exemplu, introduc între obiectivele de interes naţional elemente conforme statutului lor internaţional. Astfel, Federaţia Rusă consideră orientarea de întărire a CSI şi de control asupra „vecinătăţii apropiate" ca o cerinţă a interesului său naţional. SUA, la rândul lor (în Strategia de Securitate Naţională), se angajează să transforme lupta împotriva terorismului internaţional şi a proliferării armelor de distrugere în masă, lupta pentru apărarea drepturilor omului sau liberului acces la „economia mondială", în obiective ale interesului naţional. În UE, Franţa – factor dinamic de coagulare a Politicii Comune de Securitate şi Apărare – menţine dezvoltarea forţei independente nucleare între obiectivele de interes naţional în domeniul apărării.

---

[1] Hans J. Morgenthau, *Politics Among Nations: The Struggle for Power and Peace*, Alfred A. Knopf, New York, 1978, pg. 5

[2] Stephen M. Walt, "International Relations: One World, Many Theories," *Foreign Policy*, Spring 1998, 29-46

[3] Kenneth N. Waltz, *Theory of International Politics*, Random House, New York, 1979, pg.134

[4] Dr. Theodor Frunzeti, Dr. Vladimir Zodian, *Lumea 2007*, Ed. ECTEA, pag.257

O problemă spinoasă a epocii contemporane rezidă tocmai în impactul pe care îl au globalizarea şi regionalizarea asupra intereselor naţionale, cu atât mai mult cu cât există o relaţie directă şi evidentă între interesele naţionale, statele naţionale şi identităţile naţionale. În lumea multipolară, interesele naţionale ale superputerilor îşi subordonează, mai mult sau mai puţin automat, interesele de bloc şi interesele „actorilor minori", „sateliţilor", puterilor de nivel mediu etc. Destrămarea URSS-ului şi a Pactului de la Varşovia au marcat, indiferent de o serie de speculaţii academice ulterioare, tocmai falimentul „intereselor hegemonice".

Armonizarea intereselor a devenit, în anii din urmă, soluţia evitării conflictelor de proporţii în viaţa internaţională, fiind o metodă prin care membrii comunităţii internaţionale pot să pună de acord interesele lor fundamentale cu realităţile timpului. În acest sens, se remarcă, de altfel, şi o tendinţă de legiferare a unor noi norme de drept internaţional care includ şi operaţii de menţinere sau impunere a păcii sau de gestionare a conflictelor, operaţii greu de acceptat, de pildă în secolul al XIX-lea. De aceea, strategiile curente de promovare a intereselor fundamentale ale statelor şi naţiunilor trebuie să aibă în compunerea lor tot mai multe şi mai diverse metodologii de negociere, dialog şi armonizare de interese.

În pofida apariţiei a numeroşi actori noi şi puternici pe scena internaţională, se poate aprecia că statul naţional continuă să fie încă cel mai important „jucător" în arena mondială. Statele reprezintă încă elementul fundamental al sistemului internaţional actual. Studierea relaţiilor internaţionale necesită, în mod firesc, descifrarea intereselor naţionale ale statelor. Sintagma interes naţional îşi are originea cu mult în urmă şi este asociată cu apariţia statului naţional în secolele XVII-XVIII. Giovani Botero, la 1589, pare a fi fost primul care a folosit acest concept.

Termenul este greu de surprins într-o definiţie unanim acceptată, ca orice concept utilizat politic. Elementul central pentru definire îl constituie ideea de interes. Interesele reprezintă orientări selective, relativ stabile şi active spre anumite domenii de activităţi. Ele presupun organizare, constanţă şi eficienţă, în structura lor intrând elemente cognitive, afective şi volitive. Hans Morgenthau[1] afirma că ceea ce numim, în general, interes naţional e format dintr-un „sâmbure tare", prezent în orice împrejurare şi un „învelis" format din elemente variabile ce se modifică în funcţie de împrejurările istorice. La rândul său, James Rosenau[2] înţelege prin interes naţional „tot ceea ce este mai bun" pentru o societate naţională.

Conform Strategiei de Securitate Naţională a României[3], interesele naţionale sunt definite ca acele stări şi procese bazate pe valorile asumate şi promovate de societatea românească prin care se asigură prosperitatea, protecţia şi securitatea membrilor ei, stabilitatea şi continuitatea statului.

Interesele naţionale de bază sunt următoarele[4]:

- ✓ Apărarea patriei. Aspectul se referă la protecţia fizică a cetăţenilor unui stat naţional şi la păstrarea integrităţii teritoriale a acestuia.
- ✓ Libertatea (promovarea valorilor) se referă la păstrarea sistemului politic al statului şi, ceea ce este mai important, la libertatea de a alege propria formă de guvernare şi propriile instituţii politice (stabilirea legitimităţii sau difuzarea valorilor fundamentale ale naţiunii).
- ✓ Bunăstarea economică. Este vorba de capacitatea unui popor, unei naţiuni de a-şi asigura hrana, habitatul, cele necesare unei vieţi prospere.

[1] Hans Morgenthau, *Politica intre naţiuni*, Editura Polirom, 2004

[2] James Rosenau, *Many Damn Things Simultaneously: Complexity Theory and World Affairs*, Conference on Complexity, Global Politics, and National Security, RAND Corporation, 1996.

[3] Strategia de Securitate Naţională a României, Bucureşti, 2007

[4] Mihail Vasile-Ozunu, Studiu de securitate şi apărare, curs, Bucuresti, Editura Fundaţiei România de Mâine, 2007, pag. 26

✓ Ordinea mondială. Se referă la interesul unei naţiuni de a stabili şi de a păstra un mediu (o conjunctură) internaţională politică şi economică în care să se poată simţi în siguranţă.

Interesele naţionale nu derivă din factori externi, ci din opţiunile politice si, de aceea, voluntare, ale elitei la putere. Interesele naţionale sunt[1]:

- menţinerea integrităţii, unităţii, suveranităţii şi independenţei statului român;
- garantarea drepturilor şi libertăţilor democratice fundamentale, asigurarea bunăstării, siguranţei şi protecţiei cetăţenilor României;
- dezvoltarea economică şi socială a Ţării, în pas cu dezvoltarea contemporană, reducerea susţinută a marilor decalaje care despart România de Ţările dezvoltate europene;
- realizarea condiţiilor pentru integrarea României ca membru al NATO şi UE. România trebuie să devină componentă, cu obligaţii şi drepturi depline, a celor două Organizaţii, singurele în măsură să îi garanteze un statut de independenţă şi suveranitate şi să îi permită o dezvoltare economică, politică şi socială similară ţărilor democratice;
- afirmarea identităţii naţionale şi promovarea acesteia ca parte a comunităţii de valori democratice; valorificarea şi dezvoltarea patrimoniului cultural naţional şi a capacităţii de creaţie a poporului român;
- protecţia mediului înconjurător, a resurselor naturale, a calităţii factorilor de mediu, la nivelul standardelor internaţionale.

În apărarea şi promovarea intereselor sale naţionale, România va respecta principiile dreptului internaţional, va dezvolta spiritul de dialog şi cooperare cu toate organizaţiile internaţionale şi statele interesate în realizarea stabilităţii şi securităţii.

Obiectivele de securitate naţională a României stabilesc orientarea efectivă şi reprezintă reperele de bază ale acţiunii practice, sectoriale, a diferitelor instituţii ale statului, astfel încât îndeplinirea lor coerentă, corelată şi interdependentă să garanteze şi să conducă la realizarea şi afirmarea intereselor fundamentale ale ţării.

Strategia de Securitate Naţională a României[2] fixează următoarele obiective:

- păstrarea independenţei, suveranităţii, unităţii şi integrităţii teritoriale a statului român, în condiţiile specifice ale aderării la NATO şi integrării ţării în uniunea europeană;
- garantarea ordinii constituţionale, consolidarea statului de drept şi a mecanismelor democratice de funcţionare a societăţii româneşti, prin: asigurarea libertăţilor democratice ale cetăţenilor, a drepturilor şi îndatoririlor constituţionale, a egalităţii şanselor, perfecţionarea sistemului politic şi dezvoltarea modalităţilor de realizare a solidarităţii sociale, aprofundarea reformei în justiţie, întărirea autorităţii instituţiilor statului, consolidarea mecanismelor de respectare şi aplicare a legii;
- relansarea economiei naţionale, combaterea sărăciei şi a şomajului, perfecţionarea mecanismelor economiei de piaţă şi a disciplinei financiare;
- dezvoltarea societăţii civile şi a clasei de mijloc;
- asigurarea stabilităţii sistemului financiar-bancar şi a echilibrului social;
- modernizarea instituţiilor de apărare naţională, în conformitate cu standardele NATO;
- optimizarea capacităţii de apărare naţională, în conformitate cu standardele NATO;
- îmbunătăţirea capacităţii de participare la acţiunile internaţionale pentru combaterea terorismului şi a crimei organizate;
- îmbunătăţirea stării de sănătate a populaţiei şi protecţiei copilului, dezvoltarea instituţiilor de educaţie, cercetare şi cultură;
- reforma administraţiei publice şi dezvoltarea regională, în corelaţie cu practicile şi reglementările europene;

[1] Strategiei de dezvoltare a României din 2001
[2] Strategia de Securitate Naţională a României, 2007

- armonizarea relațiilor interetnice şi edificarea statului civic multicultural, având drept garanții ale securității participarea socială, integrarea interculturală şi subsidiaritatea în actul de guvernare;
- acțiuni diplomatice şi o politică externă creativă, dinamică şi pragmatică, bazată pe respectarea tratatelor şi acordurilor internaționale la care România este parte, a obiectivelor şi principiilor cartei ONU;
- diversificarea şi strângerea legăturilor cu românii care trăiesc în afara granițelor țării;
- participarea activă la acțiunile de cooperare internațională pentru combaterea terorismului şi a crimei organizate transfrontaliere;
- dezvoltarea relațiilor de bună vecinătate şi a unei conduite participative pe plan regional, pentru consolidarea stabilității şi reglementarea crizelor;
- asigurarea securității ecologice;
- implicarea societății civile în realizarea obiectivelor strategiei de securitate.

Realizarea acestor obiective va produce modernizarea structurală a societății româneşti şi va accelera rezolvarea marilor probleme cu care aceasta se confruntă, va realiza şi va proteja interesele naționale, va asigura securitatea națională a țării şi a cetățenilor ei.

Interesele naționale sunt puse în practică prin programele de guvernare ale claselor politice din România, de regulă asumate de executiv şi preşedintele țării. Pentru realizarea şi satisfacerea acestora, agențiile abilitate execută cercetări, pe diferite domenii, inclusiv cele geopolitice, securitatea națională fiind unul din pilonii statului suveran şi independent, chiar dacă în prezent suntem membri cu drepturi depline în diferite organizații internaționale. La nivel geopolitic, principala modalitate de promovare a intereselor naționale este politica externă.

"*Politica externă a României are drept obiective fundamentale protejarea intereselor sociale şi economice ale cetățenilor români, precum şi promovarea şi protejarea intereselor economice, politice şi militare ale României, în relația cu actori internaționali. Ea se aplică în concordanță cu poziția geostrategică şi profilul României ca membru activ şi responsabil al comunității internaționale. De asemenea, politica externă trebuie să ia în considerare participarea activă la construcția instituțională şi culturală a Marii Europe*".[1]

Prioritățile de politică externă ale României sunt materializate în programul de guvernare, fiind împărțite pe domenii de interes.

În actualul context internațional caracterizat de tendințe multipolare, marcat de criza economică şi financiară şi de diversificarea riscurilor, Uniunea Europeană poate deveni unul din polii cei mai activi în construcția noii ordini internaționale şi în identificarea răspunsurilor corecte la noile provocări globale, inclusiv la declinul care afectează creşterea economică.

Obiectivul primordial legat de asumarea unui profil solid ca membru al Uniunii Europene presupune implicarea sporită a României în politicile fundamentale ale UE (cu accent special pe domeniile energie, agricultură, dezvoltare regională, migrație, mediu).

România va urmări patru priorități în cadrul UE[2]:

- consolidarea PESA/PESC (dotarea UE cu capacități civile şi militare eficiente, consolidarea prezenței UE în misiuni de gestionare a crizelor, stabilizare şi reconstrucție post-conflict, coordonarea UE şi complementaritatea acesteia cu NATO);
- substanțierea Politicii Europene de Vecinătate, care devine nu doar un vehicul pentru propagarea valorilor şi standardelor UE în zonele răsăritene, dar şi un instrument de promovare a unei abordări strategice, cuprinzătoare şi flexibile a regiunii Mării Negre;
- strategia (externă) în domeniul energiei, care va trebui să se potențeze reciproc cu o veritabilă politică energetică comună, menită să sprijine eficiența energetică, diversificarea resurselor şi a rutelor de transport şi liberalizarea acestui sector;

[1] Programul de guvernare al Alianței DA, 2005
[2] Preluare de pe: http://www.mae/politicaexterna.ro

❖ strategia (externă) în domeniul migrației; România își propune să contribuie la consolidarea capacității UE de a oferi răspunsuri credibile la probleme fundamentale, precum atragerea de forță de muncă extra-comunitară acompaniată de politici de integrare socială și economică, combaterea migrației ilegale cu evitarea constituirii unei „fortărețe UE".

România depune toate eforturile pentru ridicarea restricțiilor privind libera circulație a forței de muncă de către toate statele membre ale Uniunii. Obiectivul în această privință se referă la perspectiva că, până în 2012, majoritatea statelor membre să elimine aceste restricții în ceea ce privește libera circulație a lucrătorilor români[1]. De asemenea, se va insista pentru realizarea angajamentelor specifice, pentru aderarea la spațiul Schengen, în 2011.

Un rol activ și influent al României înseamnă și consolidarea profilului național prin participarea consistentă la PESA, inclusiv printr-o abordare echilibrată în ce privește resursele alocate pentru activități UE, respectiv NATO. Susținerea implementării Strategiei Europene de Securitate conform Raportului de implementare, elaborat de Comisia Europeană în 2008, este, de asemenea, esențială. În 2009 urmează a fi elaborată o strategie națională privind dezvoltarea dimensiunii civile a contribuției României la gestionarea crizelor.

O Uniune Europeană eficientă și activă în plan global va permite României să își apere și să își promoveze mai bine interesele și viziunea la nivel global. Ca stat membru, România este decisă să sprijine eforturile comune de consolidare a prestigiului și influenței UE ca actor internațional major.[2]

Asigurarea securității energetice a statelor membre și adoptarea pașilor necesari creării unei politici energetice comune sunt, de asemenea, obiective esențiale, pe care România este decisă să le susțină pentru consolidarea poziției UE pe scena internațională. Din această perspectivă, a devenit esențială dezvoltarea unor trasee alternative de transport al hidrocarburilor, precum și diversificarea surselor de aprovizionare, inclusiv prin realizarea de parteneriate durabile cu statele furnizoare din Asia Centrală, nordul Africii și din alte regiuni. 2009 va trebui să marcheze progrese în realizarea proiectului Nabucco.

Pentru completarea profilului său strategic, țara noastră va accentua eforturile de promovare în cadrul UE a temelor majore de politică externă a României: problematica regiunii extinse a Mării Negre și substanțierea Sinergiei Mării Negre, continuarea extinderii UE, prin înregistrarea de progrese în negocierile cu Croația și Turcia, susținerea perspectivelor europene ale statelor din Balcanii de Vest, ale Republicii Moldova și Ucrainei, stabilizarea vecinătății europene și apropierea ei de UE, inclusiv prin valorificarea Parteneriatului Estic.

Calitatea de membru al Uniunii Europene oferă României posibilitatea unor relații bilaterale cu valoare adăugată, pragmatice și diversificate pe domenii de cooperare sectorială. Din această perspectivă, rămâne esențială dezvoltarea parteneriatelor bilaterale cât mai dinamice cu state europene precum Franța, Germania, Spania, Marea Britanie, Italia, Austria, Ungaria. MAE va acționa și pentru intensificarea relațiilor cu statele care au aderat recent pe măsura potențialului strategic și de acțiune comună în spații și pe teme de interes reciproc.

Politica regională va avea un puternic caracter pragmatic, bazat pe beneficiile care pot fi obținute din proiecte politice realiste, pe termen mediu și lung, construite împreună cu partenerii din regiune și care să valorifice cât mai eficient statutul României de membru al UE și al NATO.

MAE va continua să acorde o atenție deosebită **Balcanilor de Vest.** România este ferm angajată, atât bilateral, cât și în plan comunitar, în procesul de stabilizare a Balcanilor de Vest și susține puternic parcursul țărilor din regiune către UE și NATO. O componentă principală a politicii pentru Balcanii de Vest va viza, în continuare, sprijinirea eforturilor Serbiei de angajare ireversibilă pe traseul european.

[1] http://www.mae.ro/poze_editare/2009.03.24_Priorități_2009.pdf
[2] http://www.mae.ro/

În privința Kosovo, România nu a recunoscut Declarația Unilaterală de Independență. Această poziție denotă consecvență în promovarea unei politici externe bazate pe necesitatea respectării principiilor dreptului internațional. România își îndeplinește cu responsabilitate angajamentele ce decurg din statutul de stat membru al UE şi va continua participarea la misiunea EULEX.

Regiunea Mării Negre rămâne o zonă de interes strategic. Situată în proximitatea Heartland-ului, al cărui control face obiectul unui joc politic diplomatic economico-militar extrem de complex, Marea Neagră a devenit, în special după 11 septembrie 2001 dar mai ales odată cu extinderea NATO din 2002 un spațiu de complicată întrepătrundere a frontierelor geopolitice şi geoeconomice[1] şi un cadru de afirmare a noii comunități euro-atlantice. De fapt, noua configurație a Mării Negre se anunța încă din anii '90 când s-au trasat primele proiecte ale *pipe-line*-urilor care vor transporta resursele energetice 69 ale Estului-semiperiferie către zona euroatlantică calificată, sau, cu termenul lui Wallerstein, centrul sistemului mondial modern.

Astăzi, harta politică a zonei Mării Negre este influențată de o fostă superputere, Rusia, şi două puteri regionale Ucraina şi Turcia. Ca succesoare a URSS, Rusia este în continuare un factor major în regiunea Mării Negre. După o foarte lungă perioadă de timp când Moscova era cel mai important actor în Marea Neagră, aceasta caută să-şi mențină rolul de pivot pe care l-a jucat odată în construirea şi menținerea „arhitecturii Războiului Rece al țărmurilor". Concepția neo-imperială a Rusiei în Marea Neagră își are originea în epocile țaristă şi sovietică dar mai ales în nevoia de a contracara expansiunea în regiune a SUA şi UE. În acest sens, preşedintele rus Vladimir Putin a manifestat permanent un interes sporit pentru flota rusă din Marea Neagră, care în pofida uzurii morale din ultimii 15 ani reprezintă o forță semnificativă de care trebuie să se țină seama[2]. Declarațiile preşedintelui rus de genul „bazinul Mării Negre şi al Mării de Azov se află în zona rusă de interes strategic"[3] or „ Marea Neagră oferă Rusiei acces direct la cele mai importante rute globale de transport"[4] nu fac decât să sublinieze faptul că Rusia nu doreşte să-şi abandoneze pozițiile deținute în Marea Neagră.

Generic, interesele României față de regiunea Mării Negre au fost în mod oficial formalizate în Strategia de Securitate Națională. Fiind un stat de graniță al UE şi NATO, România își propune să contribuie prin inițiativele sale regionale la crearea unui climat de securitate, stabilitate şi prosperitate în zona Mării Negre. Din 2005 şi până astăzi, interesul constant al politicii externe româneşti a fost acela de a stimula o implicare „puternică" şi „productivă" a structurilor euro-atlantice în zona Mării Negre. În acest sens, România a pledat pentru dezvoltarea unei strategii europene şi euro-atlantice, identificând 3 imperative imediate: extinderea responsabilităților UE în stabilizarea regiunii, creşterea contribuției şi consolidarea prezenței NATO şi, nu în ultimul rând, desfăşurarea unor capacități operaționale americane în regiune. Pe acest fond, consolidarea prezenței regionale a UE, a NATO, dar şi a Statelor Unite ar fi condus la dezvoltarea unui nou format de gestiune şi modelare a dinamicilor din spațiul Mării Negre. Aşa cum se precizează şi în Strategia de Securitate

[1] Ilie Bădescu, *Tratat de geopolitică*, Ed. Mica Valahie, 2004.

[2] La dezintegrarea Uniunii Sovietice, flota rusă din Marea Neagră avea un număr de nave de război (inclusiv submarine) care varia, conform estimărilor specialiştilor, între 300 şi 635, iar numărul personalului asociat cu această flotă era estimat la 47.000 – 70.000 oameni; până în 1995, flota rusă rămăsese cu aproximativ 48.000 oameni, 14 submarine, 31 nave de suprafață, 43 nave de patrulare şi de coastă, 125 de avioane de luptă şi 85 de elicoptere; echipamentul acoperit de prevederile Tratatului CFE o divizie pentru apărarea coastei, având 175 de tancuri, 450 transportoare blindate, 72 de piese de artilerie; în compunerea flotei era inclusă totodată o brigadă de infanterie marină cu 50 de tancuri, 218 transportoare blindate şi 45 de piese de artilerie; (vezi *Russian Black Sea Fleet* în www. Global security.org);

[3] CDI Russia Weekly, 18 septembrie 2003;

[4] CDI Russia Weekly, 18 septembrie 2003

Națională, aceste inițiative ar fi protejat interesele de securitate ale României la Marea Neagră, un spațiu văzut în primul rând ca un focar de instabilitate, un veritabil „poligon de experimentare a noilor riscuri şi amenințări de securitate“ asociate fenomenului de criminalitate transfrontalieră: terorismul internațional; migrația ilegală, traficul ilegal de droguri şi ființe umane care tranzitează Marea Neagră, având ca destinație o serie de state europene, inclusiv România; traficul ilegal de armament care alimentează o serie de conflicte locale (în Balcanii de Vest sau Orientul Mijlociu).

Fiind o țară de graniță plasată la frontiera estică a UE şi a NATO, toate inițiativele regionale ale României au reprezentat o rețetă de export a stabilității pentru a nu importa instabilitate. Consolidarea păcii în imediata sa vecinătate răspundea şi unui interes european, din simplul motiv că, într-o lume în care securitatea este interdependența, problemele „de dincolo“ devin mai devreme sau mai târziu şi problemele „noastre“. În această logică, România devine un actor cu interes imediat în reconfigurarea acestei regiuni.

Totodată, o Românie care se implica activ în stabilizarea regiunii, participând la controlul amenințărilor imediate, precum drogurile, traficul de armament şi traficul ilegal de persoane, ar fi avut un efect imediat asupra consolidării identității şi rolului său la nivelul structurilor euro-atlantice: „O Românie consolidată la frontiera orientală a UE este o Românie care aduce servicii Uniunii înseşi... Dacă România ratează acest obiectiv, de a fi o țară care face un joc major la Marea Neagră, îşi va rata propria consolidare în cele două structuri pentru care ne-am bătut: UE şi NATO. O țară care joaca un rol important la Marea Neagră legat de Ucraina, legat de Moldova, legat de Georgia, legat de Armenia şi Azerbaidjan este o țară care aduce o contribuție de soliditate şi UE, şi NATO. Noi nu putem rata acest obiectiv, nu putem invita pe altcineva să facă acest joc strategic în Marea Neagră[1]“.

Totodată, România îşi propunea să stimuleze un veritabil „moment euro-atlantic“ în Marea Neagră, în sensul formării unui echilibru (o balanță a puterii) care să favorizeze opțiunea democratică şi occidentală a statelor din regiune. Traian Băsescu îşi asuma mandatul într-un context de maximă oportunitate strategică – triumful „revoluțiilor colorate“ din Georgia (2003) şi Ucraina (2004). În acest sens, politica externă a României a împrumutat o viziune formulată de către administrația George W. Bush după 11 septembrie 2001: America este interesată să contureze la nivelul sistemului internațional „o balanță a puterii în favoarea libertății“. La fel, şi România şi-a propus să creeze în regiunea Mării Negre un raport de forțe în favoarea statelor cu orientare euro-atlantică. Din 2005 şi până astăzi, România a urmărit permanent coagularea unui „concert regional informal“ de state cu orientare prooccidentală (care să reunească statele membre NATO, riverane Mării Negre – Turcia, România, Bulgaria, dar şi Georgia şi Ucraina – ale căror elite îşi exprimaseră dorința să se integreze în Alianță) şi care să creeze în interiorul instituțiilor specifice acestui spațiu o masă critică şi o platformă de sprijin al agendei şi intereselor de securitate euro-atlantice.

Incapacitatea politicii externe românesti, de după 2005, de a obține sprijinul Turciei pentru inițiativele sale privind Marea Neagră a produs eşecul acestora. Să luăm, spre exemplu, un alt proiect semnificativ al României privind Marea Neagră – Forumul Mării Negre. Pe parcursul dezvoltării sale s-a intenționat ca acesta să fie prezentat şi transformat într-un for politic, altfel, o dimensiune deficitară la nivelul formatelor regionale existente în arealul Mării Negre, dominate de instituții de cooperare preponderent economice. „Până în prezent toate organizațiile de la Marea Neagră, precum OCEMN (Organizația Cooperării Economice a Mării Negre) şi GUAM (Georgia, Ucraina, Azerbaidjan şi Moldova), nu au avut succes în rezolvarea problemelor şi în dezvoltarea unei viziuni politice referitoare la modul în care vor fi depăşite problemele. Este clar că niciuna dintre aceste probleme nu vor fi rezolvate dacă nu se iau decizii politice“[2]. Forumul Mării Negre s-a dorit un format de instituționalizare politică

[1] preşedintele Traian Băsescu, într-o serie de interviuri din februarie 2005, prioritățile sale de politică externă.
[2] preşedintele Traian Băsescu, în mai 2006, Forumul Mării Negre

a statelor Mării Negre, în speranța formalizării unui spațiu de dezbatere, interacțiune și interdependență a elitelor regionale pe problemele Mării Negre. Încă de la lansarea sa la București, la 5 iunie 2006, Forumul a fost boicotat de către Moscova și chiar de către Turcia, nici unul dintre state nefiind reprezentat la nivel înalt. Un alt episod reprezentativ a fost Summit-ul OCEMN de la Istanbul din 25 iunie 2007, când președintele Băsescu a propus creionarea unui mecanism de consultări între OCEMN și Forumul Mării Negre (o sinergie între formatele existente în regiune). Rezultatul? În textul declarației summit-ului nu se face nici măcar o referire minimală la Forumul Mării Negre. Presa turcă a relatat ulterior că Rusia și Turcia le convinseseră pe toate celelalte 11 state membre OCEMN să voteze împotriva României (dintre care două aveau identitate euro-atlantică – Grecia și Bulgaria). „Obiectivul Forumului Mării Negre pentru Dialog și Parteneriat, acela de a oferi un cadru politic de cooperare a statelor din această regiune, rămâne încă un deziderat", concluziona președintele Traian Băsescu în ianuarie 2008. De-altfel și UE, în documentul care oficializează viziunea sa asupra Mării Negre, amintește într-un sens marginal de Forumul Mării Negre, considerându-l util pe dimensiunea neguvernamentală și a societății civile, preferând să interacționeze pe cea politică cu instituțiile consacrate.

Politica externă va urmări ca, prin proiecte concrete, sectoriale, să realizeze obiectivele Sinergiei Mării Negre și, în general, să disemineze valorile europene în regiune. Problemele diverse cu care se confruntă regiunea Mării Negre nu pot fi abordate fără implicarea constructivă a Rusiei și Turciei. De aceea, se va urmări să coopteze parteneri din aceste două state în inițiativele politice și practice de cooperare în regiunea Mării Negre[1].

Bibliografie:

1. Anton Galopenția, *"Geopolitica"*, Editura Nemira, București, 2005
2. Dean Minix și Sandra Hawley, *"Global Politics*", aparută în 1998
3. Hans J. MORGENTHAU, Politics Among Nations: *The Struggle for Power and Peace*, Alfred A. Knopf, New York, 1978
4. Stephen M. WALT, "*Internațional Relations: One World, Many Theories*," Foreign Policy, Spring 1998
5. Kenneth N. WALTZ, *Theory of Internațional Politics*, Random House, New York, 1979
6. Dr. Theodor Frunzeti, Dr. Vladimir Zodian, *Lumea 2009*, Ed. ECTEA
7. Hans Morgenthau, Politica intre națiuni, Editura Polirom, 2004

PROBLEME DE ORDIN GEOPOLITIC ALE SPAȚIULUI OCUPAT DE STATUL ROMÂN

[1] http://www.mae.ro/

GEOPOLITICAL PROBLEMS OF THE SPACE OCCUPIED BY THE ROMANIAN STATE

Cornel Matei
Masterand, Facultatea de Ştiinţe Politice,
Relaţii Internaţionale şi Studii Europene
Universitatea „Lucian Blaga" din Sibiu

Abstract:

Taking advantage of the country's geographical and geostrategic position after 1918, basically at the cross-roads and interaction of the Central-European, Balkan and East-European countries (Austro-Hungary, Turkey and the Slav states, and Russia and Ukraine, respectively), Românian geopolitics would focus on the national factor, on the nation and the national state.

After the collapse of communism (1989), România found itself in a changed geopolitical space. To the south-west, neighbouring Yugoslavia was breaking up and the most important neighbour - USSR - met with a similar fate in 1991. For first time in the past 200 yars (since 1792), România no longer had a common border with the Russian empire. The creation between the rivers Prut and Dniester of the Republic of Moldova (with an area of 33,700 sq.km. and a population of 4.4 million, mostly Românians', which proclaimed its independence on August 27, 1991, an independence recognised by România on the same day, caused the emergence of a second Românian state on Europe's map. In a crisis-ridden area, after 1989 Românian has imposed itself as a factor of balance, stability and concord. Postcommunist România's unabated option has been integration into the European structures, a decision backed by all the forces making up the Românian political spectrum.

Keyterms: *Romania, geopolitics, Eurpoe, people. Borders, Balkan*

Geopolitica este o disciplină din sfera ştiinţelor ce studiază impactul aşezării şi poziţionării geografice a unui stat asupra politicii sale externe şi interne, precum şi impactul factorului spaţial asupra politicii internaţionale în ansamblu. Noţiunea de geopolitică a apărut ca idee şi, desigur, ca termen, la sfârşitul secolului al XIX-lea, fiind introdusă în uz de către politologul suedez Rudolf Kjellen în 1899, deşi fundamentele noii ştiinţe au fost puse de geograful german Friedrich Ratzel, cu doi ani mai înainte, în lucrarea Geografia politica, şi avea să se definitiveze conceptual odată cu evenimentele ce au marcat veacul XX, mai exact în timpul şi după Primul Război Mondial. Pretextul şi folosirea spaţiului geografic în definirea statelor este însa veche de când lumea, generând conflicte şi bătălii, chiar şi atunci când motivaţia era iubirea[1], credinţă ori ambiţia.

În acest mod se explică şi marile năvăliri şi războaie, iar apariţia imperiilor şi decăderea lor, adică, aşa cum spunea Dimitrie Cantemir, accentuând principiile conturate de Niccolo Machiavelli, creşterea şi descreşterea lor, reuşind să sintetizeze într-o expresie extrem de sugestivă întregul mecanism al politicii gândite pe criterii geografice.

Conceptul de romanitate, ca postulat al unui nou neam, a început să fie uitat puţin mai devreme decât termenul de geopolitică, pe la începutul secolului al XIX-lea, dar şi în acest caz vechimea termenului este sinonimă cu formarea neamului nostru pe pământul bătrânei Europe.

Spaţiul românităţii, istoric recunoscut, reprezintă o arie întinsă ocupată la începuturi de către strămoşii noştri traco-daco-geţi, care, în condiţiile dovedite de specialişti, avea să fie

[1] ca în cazurile nemurite de literatură al lui Paris şi al Elenei ori al lui Tristan şi al Izoldei

definit prin două subdiviziuni distincte: Dacia, la nord de Dunăre şi romanitatea sud-dunăreană / orientală, răspândită până dincolo de Munţii Haemus, până la Adriatică.

Un spaţiu geografic imens şi un neam numeros, a cărui soartă avea să se contureze limpede în cele trei ţări carpato-danubiano-pontice: Ţara Valahiei / Românească, Ţara Moldovei, Ţara Ardealului / Transilvaniei, structuri administrative şi politice provenite prin coagularea mai vechilor unităţi statale atestate sub nume de cnezate / voievodate şi ţări: Ţara lui Gelu, a lui Glad, a lui Menumorut, Ţara Barsei, a Lovistei, a Maramureşului, a Bihariei, Ţara Vrancei, a lui Dobrotici, a Basarabilor s.a.m.d.[1]

La sud de Dunăre a existat o prima România, Imperiul lui Petru şi Asan, dar şi aşezări comunitare care au păstrat mai mult denumirea graiului decât a „ţărişoarei" respective: Moscopolea, Tarnova, Istria, Meglenia, Gramostea şi alte zeci de denumiri care toate defineau spaţiile geografice în care vieţuiau vorbitorii unor graiuri şi dialecte ale limbii romane.[2]

Întinsele spaţii au fost reconstituite în primul rând lingvistic, mari savanţi în discipline cheie ale problemei – istorici, lingvişti, geografi, etnografi, sociologi, folclorişti – formulând concluzii ştiinţifice care, coroborate, dau o categorică imagine interdisciplinară privind romanitatea, originea, evoluţia, continuitatea daco-romană, megleno-romană, macedo-romană / aromană, istro-romana, dintre acestea patru doar două ramuri de frăţietate păstrându-şi fiinţa până astăzi. Astfel încât romanitatea orientală şi mediteraneană supravieţuieşte in multe ţări, cu distincţia ei naţională.

În Bulgaria, Serbia, Croaţia, Macedonia, Grecia, Turcia, Slovacia, Slovenia, Ungaria, alăturându-se acestor comunităţi istorice cazurile aparte ale romanilor din Ucraina, existenţi în patru zone distincte - Transcarpatia, Cernăuţi, Sudul Basarabiei / Bugeacul, Regiunea Odessa şi ale celor din Basarabia/ Republica Moldova, şi ea supusă unei deteriorări structurale prin apariţia „statelor în stat", respectiv a unei regiuni a găgăuzilor şi a unei „ţări" Transnistrene.

Am dovedit, în mai multe cercetări anterioare faptul că, pe lângă cele 22 de milioane de români, trăitori intre hotarele de astăzi ale României, în întreaga lume se mai afla încă 13 milioane de fraţi şi originari din România. Dintre aceştia peste un milion, aflaţi în întreaga lume sunt la origine aromâni. Menţionăm că această cifră cuprinde şi numărul altor etnici originari din România, care cunosc limba şi au avut contact cu civilizaţia, spiritualitatea şi cultura noastră.[3]

Trebuie adăugat că acest total cuprinde un număr impresionant de români care se află în lume în situaţii incerte: la rude şi în căutare de lucru, în vacanţe prelungite, ascunşi din motive juridice etc. Odată cu aderarea ţării noastre la Uniunea Europeană este tot mai dificil să avem o situaţie clară a celor care lucrează în Europa, ştiut fiind că numai un mic procent dintre aceştia pleacă pe baza de contracte şi permise de muncă.

Totodată trebuie menţionat că datele privind numărul românilor pentru unele ţări, cum ar fi Spania, Italia, Grecia, Germania fluctuând în funcţie de sezon, fiind mai mari în perioada muncilor agricole şi a activităţilor în construcţii, moment în care populaţia stabilă a României înregistrează scăderi considerabile. Vom vedea în ce măsura criza economică va forţa pe numeroşi etnici români aflaţi în căutarea unei sorţi mai bune nu se vor întoarce în ţară. Nu ne preocupă în aceste pagini sintetice problema distinctă a comunităţilor româneşti din lume, care necesită o altă tratare în raporturile privind romanitatea şi geopolitica.

Factorul geopolitic este un element determinant mai întâi în ceea ce priveşte constituirea romanităţii şi in consolidarea ei istorico-lingvistică, în cristalizarea şi structurarea normelor civilizatorii comune, a profilului sau etnic şi etic, a unităţii de credinţă şi de spiritualitate, a tradiţiilor şi obiceiurilor şi nu în ultimul rând un aspect definitoriu în crearea unei culturi

[1] Mihai Stratulat, *Situaţia României*

[2] I Bădescu, "*Idei politice româneşti*", în special capitolul dedicat ideii poporaniste (Editura Mica Valahie, 2003)

[3] Cloval, P., Geopolitică şi geostrategie – Gândirea politică, spaţiul şi teritoriul în *secolul al XX-lea*, Editura Corint

temeinice, a unor valori ştiinţifice şi artistice care vin să întregească patrimoniul universal. Pe acest fundament s-a sedimentat viaţa social-istorică a romanilor nord şi sud-dunăreni.

Iar acest factor geopolitic determinant înseamnă de fapt oportunitatea ca aceste doua ramuri ale romanităţii să se fi dezvoltat, în existenţa lor bimilenară şi asiguratorie în durata timpului, într-un spaţiu aflat la interferenţa dintre lumi, ca un uriaş pod de legătură între occident şi orient, într-un spaţiu care a cunoscut numeroase frământări, dar şi aportul civilizator al altor neamuri migrând din afunduri de lume către zonele mai puţin populate ale Bătrânului Continent.[1]

Şi nu trebuie să se uite că, atunci când România a fost la grea cumpănă, deşi dăduse un impresionant tribut de sânge în cea de-a doua Conflagraţie Mondială, fiind considerată a patra putere între armatele angajate in luptă, făcând posibila înfrângerea fascismului şi instaurarea păcii cu o jumătate de an mai devreme, nu a avut susţinerea cuvenită, fiind „oferită" pe tava sovieticilor, fără să se ţină în vreun fel cont de dorinţa reală a poporului sau de meritele sale pe câmpul de luptă.

Minţile înfierbântate ale reprezentanţilor marilor puteri au aruncat România într-o grea şi neagra epoca, iar pentru spălarea acelei răni şi pentru răscumpărarea greşelii făcute, Europa, iată, netezeşte astăzi calea românilor - chiar şi fără a o recunoaşte deschis şi fără putinţa de a şterge definitiv acele momente - spre frăţietatea romanică şi europeană. Rezistând dincolo de toate împotrivirile istoriei, de atâtea ori nedrepte din cauza imperiilor care ne înconjurau şi ne râvneau bogăţiile, neamul nostru a ieşit biruitor şi păşeşte cu încredere şi siguranţa în viitorul pe care îl merită, ca membru al Uniunii Europene.

Am trăit visul de a fi deopotrivă Porţile Orientului şi Porţile Occidentului, prin aceasta înţelegând nu un joc dublu, ci o percepţie justă a rolului nostru în geopolitica acestui continent si a lumii, iar cei care supralicitează, ori dimpotrivă, minimalizează această stare de fapt sunt în eroare. Poziţia noastră intre statele lumii şi ale Europei trebuie reconsiderată cu luciditate.[2]

Acum, când se desăvârşeşte unitatea geopolitică şi în primul rând cea economică a continentului, căutăm să punem şi noi umărul la edificarea acestui nou „imperiu" european, care să ne asigure lepădarea de negura trecutului, de orice natură neprielnică şi dobândirea poziţiei noastre binemeritate în structurile Uniunii Europene.

Aşa cum afirmam mai sus, de-a lungul istoriei acest spaţiu al romanităţii a cunoscut o serie de modificări, cele două ramuri urmând destine diferite: ramura sudica a intrat în componenta diverselor state din Balcani, in vreme ce ramura nordică alcătuind un stat unitar puternic, cu pierderi şi recâştigări teritoriale şi de populaţie, ajungându-se prin jertfele de sânge din Primul Război Mondial la hotarele recunoscute pentru România, decise prin Tratatul de la Trianon. România îşi împlinea visul, rând pe rând, la 27 martie / 9 aprilie, odată cu revenirea la Patria-Mamă a Basarabiei, apoi la 15/28 noiembrie a Bucovinei şi la 1 Decembrie 1918, prin readucerea în întregul ţării a Transilvaniei, înfăptuindu-se Marea Unire.

Au urmat doua decenii în care România a urcat categoric între ţările dezvoltate ale Europei, căpătându-şi renumele de Belgie a orientului, iar capitala ţării, Bucureştiul, fiind numit Micul Paris, ca o recunoaştere a importanţei sale culturale în primul rând. Statisticile din 1938 consfinţesc categoric această ascensiune, întreruptă brusc de stăpânii demenţi ai Europei, Stalin şi Hitler, care au dezlănţuit cel de-al Doilea Război Mondial, crezând că vor decide soarta lumii. Au pierdut şi ei, şi demenţialele lor ideologii, timpul vindecând rănile Europei, biruind idealul de comunitate unitară.

România, in pofida contribuţiei ei la istoria evenimentelor, mai exact la reducerea proporţiilor dezastrului, în ciuda unor inimaginabile jertfe de sânge si a unor chinuitoare eforturi materiale, nu numai că nu a beneficiat de recunoştinţa celor alături de care a luptat,

[1] Traian Brăileanu, "*Teoria comunităţii omeneşti*", Editura Albatros şi Clusium, Bucureşti, 2000
[2] Nicu Ionel Sava – Statul, frontiera şi spaţiul critic în geopolitica europeană.

dar a pierdut importante teritorii: Basarabia, Bucovina şi Cadrilaterul, după ce intre 1940 şi 1944 i se răpise şi Ardealul.

Avea să treacă, apoi, prin 45 de ani de comunizare forţată, fiind lăsată în sfera de influenţă a Uniunii Sovietice tocmai de către puterile occidentale care au beneficiat cel mai mult de pe urma eroismului nostru şi care ar fi trebuit să ne apere, în lumina adevărului istoric şi ca stat aparţinător teritoriului şi civilizaţiei europene.[1]

În ceea ce ne priveşte credem că problema romanităţii astăzi ar trebui să fie tratată cu mult mai multa seriozitate şi să se facă după un proiect care să cuprindă următoarele:

- Aşezarea graniţei de Răsărit pe Nistru, prin revenirea Basarabiei la Ţara-Mamă, producându-se schimburile teritoriale între Transnistria şi Bugeacul străbun al Basarabilor-Basarabiei. Existenţa românilor in afara acestui perimetru devine la fel de firească ca şi aceea a ruşilor, a ucrainenilor, rutenilor, lipovenilor în statul România.

- Crearea Ministerului Minorităţilor din România şi al Românilor de Pretutindeni, menit să coordoneze, adecvat şi echilibrat, pe baza unor programe realiste şi de perspectivă, această problematică, ale cărei accente dramatice nu pot şi nu mai trebuie neglijate. Prin relaţii generale şi bilaterale, bazate pe reciprocitate, se pot astfel stabili principii privind drepturile, avantajele, priorităţile care interesează deopotrivă pe românii din lume si pe minoritarii din România, aşa cum de altfel stipulează legislaţia Uniunii Europene.[2]

Aceasta forma moderna de coordonare ar trebui să existe şi în statele vecine, îndeosebi în Ucraina, Ungaria, Serbia, Bulgaria, în legătură cu care au existat de-a lungul istoriei probleme teritoriale şi unde există încă situaţii delicate privind drepturile românilor la învăţământ in limba maternă, la păstrarea limbii şi credinţei străbune, la afirmarea in plan cultural etc.

- Elaborarea unei politici unitare privind tratamentul românilor şi solicitarea, pe baza acestei structuri de stat, a respectării, fără diferenţieri, a drepturilor românilor, pentru a se elimina situaţiile in care se aplica politici diferenţiate de la o comunitate la alta, chiar in cadrul aceluiaşi stat. Si, pentru a da un exemplu concret, avem in vedere comunitatea romanilor din Voievodina, faţă de care oficialităţile au un comportament in general corect, in vreme ce românii din Valea Timocului sunt supuşi unei politici de deznaţionalizare, refuzându-le până şi dreptul de a se ruga in limba lor maternă, şi asta in vreme ce, in Banatul românesc, sârbii se bucura de absolut toate drepturile, de la învăţământ in limba maternă la oficierea liturghiei in limba sârba etc.

Atuurile şi slăbiciunile geopolitice ale României

Poziţia geografică

Întemeietorul de drept al geopoliticii, suedezul R. Kjellen, face deosebirea dintre poziţia geografică şi poziţia geopolitică. Prima este fixă, cea de-a doua mereu schimbătoare. Poziţia geografică poate fi determinată cu exactitate prin măsurători fizice, cea geopolitică înseamnă "poziţia unui stat în raport cu statele înconjurătoare", deci implică raportarea la un mediu politic care nu ţine neapărat de statul respectiv, dar de care acesta trebuie să ţină seama. Geograful român I. Conea dezvoltă distincţia introdusă de Kjellen între poziţia geografică şi poziţia geopolitică, aducând precizarea că o poziţie geopolitică nu se defineşte prin sau în funcţie, de exemplu, de Dunăre, de Tisa, sau de Nistru, ci "prin, sau în raport cu, formele şi

[1] Cloval, P., *Geopolitică şi geostrategie – Gândirea politică, spaţiul şi teritoriul în secolul al XX-lea*, Editura Corint, 2001.
[2] Ilie Bădescu, "*Idei politice româneşti*", Editura Mica Valahie, Bucureşti, 2003

conținuturile politice pe care le îmbracă fața pământului, în general, şi fața pământului jur-împrejur de tine, în special”[1].

Pentru ca deosebirea dintre cele două poziții să fie evidentă, I. Conea face o comparație deosebit de plastică: “fața politică a pământului este ca o tablă de şah pe care jucătorii mută mereu piesele, dându-le mereu alte poziții şi funcții”. Mutările cele mari au loc ca urmare a unui complex de împrejurări, spre exemplu, ca urmare a apariției de noi centre de materii prime, ceea ce pune în valoare noi spații.[2] Chiar şi cu aceste mutări mari, subliniază autorul român, călătoria pozițiilor geografice nu are loc mereu în aceeaşi direcție sau fără întoarceri, ci, mai degrabă reprezintă o mişcare de du-te vino pe anumite direcții şi între anumite limite.

Poziția geopolitică

Atunci când, în spațiul public românesc se vorbeşte de poziția geopolitică a României, se face o confuzie între aceasta, a cărei primă trăsătură este mobilitatea, şi poziția geografică, al cărei caracter fix îi dă celui care vorbeşte şi un sentiment de auto-mulțumire. Aşa se ajunge, spre exemplu, la situația ca, după cum relevă V. Pasti, “locul în Europa” să fie considerat, în dezbaterile publice în mediul intern sau internațional, un drept natural, mai degrabă o problemă de prestigiu, iar nu o problemă care trebuie gândită în parametrii atingerii unor obiective comerciale, economice, politice sau culturale.[3] Tot ca urmare a acestei confuzii între poziția geografică şi cea geopolitică, abordările sunt de cele mai multe ori de factură clasică, sunt luați în calcul numai factorii imobili, fără să fie luate în calcul noile dimensiuni care intră în ecuația puterii, cum ar fi voința politică, strategia coerentă de dezvoltare şi puterea economică, trăsăturile guvernării, intensitatea pulsarilor economici, culturali, demografici, informaționali pe care statul reuşeşte să îi trimită la graniță şi, mai departe, în exterior. Precizarea lui I. Conea potrivit căreia mişcările geoppolitice mari nu sunt fără întoarcere, ci reprezintă o mişcare de du-te vino între anumite limite, poate constitui un motiv de optimism pentru țara noastră, în sensul că poziția geografică va constitui întotdeauna un avantaj, indiferent de mişcările care ar avea loc. De aici încolo, interesant este de analizat, pe de o parte, importanța factorilor externi care ne pot aduce într-o poziție avantajoasă la un moment dat, pe de altă parte, modul în care, în acest moment, suntem pregătiți să răspundem unei eventuale situații externe favorabile.[4]

Acest proiect despre România îşi propune să analizeze, din perspectivă geopolitică, tocmai aceşti factori interni, adică modul în care reuşim să ne facem interesanți din punct de vedere geopolitic şi geostrategic şi argumentele cu care ne punem în valoare punctele tari. In zilele noastre, are loc un proces de mutare dinspre geopolitică înspre geoeconomie, specialiştii vorbesc de cronopolitică, ca o recunoaştere a faptului că ceea ce contează acum este viteza de reacție, modul în care, sub presiunea timpului, reuşeşti să îți pui în valoare factorii clasici ai puterii, precum teritoriul, populația, resursele naturale. În acelaşi timp, în cursul despre populație, am subliniat faptul că, în analiză, factorii clasici ai puterii nu trebuie ignorați, că aceştia pot irumpe în contemporaneitate cu o forță uneori ieşită din comun.

Ca atare, pentru a vorbi de atuurile şi slăbiciunile geoppolitice ale României după 1989, am prezentat două probleme, problema populației şi cea a situației economice, pentru a analiza, din perspectiva teoriei lui Ratzel cu privire la *mittelpunkt*, pulsarii economici şi demografici pe care *mittelpunkt*-ul îi trimite la graniță. Analiza nu este făcută în sine, ci este plasată într-un context mai larg, zonal. De exemplu, nu putem să analizăm situația României din punct de vedere demografic fără să o plasăm în contextul țărilor din jur, sau să studiem

[1] “O poziție geopolitică”, în “Geopolitica şi geoistoria. Revista română pentru sud-estul european”, martie/aprilie 1944.
[2] Elena Zamfir, *Cultura relațiilor internaționale*
[3] “România în tranziție. Căderea în viitor”.
[4] Năstase, A., *Bătălia pentru viitor*, Editura New Open Media, Bucureşti, 2000.

importanța geopolitică a factorilor economici fără să ne uităm unde ne situăm, din acest punct de vedere, în comparație cu vecinii.

Cercetările geopolitice şi finalitatea politică a statului

Înainte de a trece la analiza propriu-zisă, supunem atenției o abordare deosebit de interesantă a relației care există între centrele de cercetare şi centrele de decizie, în cazul disciplinei noastre, între cercetările eopolitice şi finalitatea politică a statului. În acest sens, există autori care consideră că există două niveluri la care se manifestă geopolitica: la nivel inconştient, adică evenimentele politice sunt influențate de realitățile spațiului, fără ca elita politică a statului să conştientizeze acest lucru; atunci când geopolitica se manifestă conştient, politica unui stat se adaptează la conjunctura spațială, adică se constituie în doctrină politică[1].

Motivul pentru care distincția ni se pare de interes se datorează faptului că, în ultimii ani, în România, geopolitica nu a acționat, în cele mai multe cazuri, decât inconştient. Lucru care poate să aibă consecințe serioase, mai ales în contextul în care vecinii devin din ce în ce mai conştienți de propriile atuuri pe care încearcă să le folosească în avantaj propriu.

Abordarea de care am amintit îi aparține lui M. Popa-Vereş, unul dintre coordonatorii volumului "Geopolitica", apărut în 1940 la editura "Ramuri" din Craiova. Studiul, intitulat[2]

Dacă poziția geografică a unei țări este fixă, stabilită de forțele naturii şi exprimata după anumite repere naturale (unități de relief, ape, etc.), poziția geopolitică este variabilă în timp, uneori chiar pe termen foarte scurt, funcție de modificarea anumitor factori socio-economici si politici. Poziția geografică a țării noastre o ştim cu toții, dar poziția geopolitică a României care o fi oare?

Pornind de la faptul că, geopolitica este considerată harta mentală a lumii, un stat pentru a-si identifica poziția geopolitica trebuie să-şi elaboreze o astfel de hartă în care să-şi prefigureze evaluările privind poziția şi rolul său, raportul de forte cu vecinii, contextul regional în care acționează mediul internațional şi coordonatele sale de bază.

În acest context, când stabilim poziția geopolitică a unui stat trebuie sa avem în vedere ca, de fapt construim un tablou al forțelor prezente şi active în diferite grade pe scena / zona analizată, pentru a repera obiectivele majore, țintele profunde ale actorilor globali si modul în care mijloacele fiecăruia sunt implicate prin geostrategii concepute pentru a se putea apropria de scopurile fixate. Pentru identificarea poziției geopolitice a României trebuie sa ținem cont caracteristicile care ne ajuta sa stabilim poziția şi locația geopolitică a statului; să analizam riscurile şi vulnerabilitățile zonei în care ne aflăm, pentru ca în final să putem evalua avantajele şi dezavantajele poziției geopolitice.

Atunci când însă stabilim locația geopolitică a unui stat trebuie să avem în vedere :

- punctele de interes ale marilor puteri în zona analizata si impactul acțiunii lor asupra funcționării acesteia;
- ierarhia statelor din zona si a interesele lor;
- valorile culturale si spirituale predominante în zona;
- relațiile acestor state cu marile puteri;
- viziunea fiecărui stat asupra securității.

Determinarea locației geopolitice a României pe scena democrației globale a crescut în perioada actuala datorita intereselor manifestate de puterile lumii si pentru avantajele

[1] O. Serebrian, "Va exploda estul? Geopolitica spațiului pontic", pag. 67.

[2] "Schemă, privind cercetările geopolitice sub aspectul intereselor naționale, prezintă o densitate ideatică similară celorlalte studii despre care am vorbit şi care sunt prezente în volum, "Geopolitica, o ştiință nouă", a lui I. Conea, şi " Însemnare cu privire al definirea preocupării geopolitice, al lui A. Golopenția. Potrivit autorului, există două orientări fundamentale în cercetările geopolitice. Năstase, A., *Bătălia pentru viitor*, Editura New Open Media, Bucureşti, 2000

economice si comerciale plasate în acest spațiu de contact între mai multe civilizații şi continente.

Aşadar, în ce zona geopolitică plasăm România? pentru ca scena geopolitica europeana actuala pare sa fi intrat în plina perioada de reconfigurare.

Răspunsul la aceasta întrebare îl regăsim în cartea - *Geopolitica - XXI. Fundamente*, astfel:

Europa Centrală cuprinde țările: România, Polonia, Germania, Austria, Slovacia, Croația şi Ungaria;

Europa de Sud - Est cuprinde țările: România, Slovacia, Ungaria, Croația, Albania, Moldova, Bulgaria, Grecia, Iugoslavia, Bosnia – Herțegovina;

Europa Balcanică cuprinde țările: România, Bulgaria, Croația, Macedonia, Albania, Grecia, Turcia;

Zona bazinului Mării Negre cuprinde țările: România, Bulgaria, Turcia, Georgia, Rusia, Ucraina, Moldova.

Din aceste variante propuse putem observa că, în trei din patru opțiuni suntem legați de Bulgaria, care a fost şi partenerul nostru în drumul spre integrarea în structurile europene.

Cele mai multe din domeniile geopolitice moderne încă prezente în vocabularul politic internațional, sunt in majoritatea lor reflexele juridico-diplomatice ale eforturilor de rezolvare a chestiunii imperiul central – european şi răsăritean.[1]

Faptul ca prin poziția geopolitica a României se joaca in fapt o mare carte europeana ce nu a fost din păcate înțeleasa decât de România, lucrurile părând a se repeta si astăzi. Insa România isi va depăşi acest statut, dovedindu-se mai degrabă spațiul care împacă, anihilează si sintetizează influentele, tendințele si interesele divergente si nu doar cele care le suporta. In cat putem vorbi de statutul geopolitic al României in termenii unui spațiu critic al continentului european in oricare dintre variantele sale de identificare geopolitica respectiv România Balcanica, sud-est Europeana sau central Europeana, reuşeşte de fiecare data sa constituie acel element geopolitic care trebuie de fiecare data luat in calcul.

Cu alte cuvinte in secolul XIX in Balcani, la începutul sec. XX, in S-E si Europa centrala pentru perioada interbelica, nimic viabil nu s-a putut înfăptui in politica acestor regiuni fără implicarea României, încât aceasta adevărată ecuație geopolitica românească tradusă in termeni politico-puri ar însemna politica unei regiuni bine definite.[2]

Ca o soluție foarte importanta pentru rezolvarea multora dintre probleme ar fi o implicare mai mare a societății civile. Mă gândesc aici si la faptul ca, înainte de toate, trebuie lămurit ce anume este societatea civilă si care este reprezentativitatea ei, pe ce palier, economic, social si cultural. Pentru ca exista şi o aşa-numită societatea civila profitoare, preocupată doar cum sa pustiasca fondurile, in acest caz ale romanilor de pretutindeni, ca lăcustele holdele tarii. Ideea de baza este ca exista valori româneşti inestimabile si ca trebuie căutate pârghiile pentru că politicul sa răspundă unor nevoi de baza si sa răspundă unui lucru care exista peste tot in romanitate: potențialul uman extrem de valoros, de cele mai multe ori ignorat in totalitate in calculele si analizele autorităților.

Finalul este energizant dar concluziile dezbaterii nu sunt îmbucurătoare: trăim o drama adâncă de peste sase decenii, nerezolvata nici după aproape doua decenii de la schimbarea regimului comunist. Problema romanilor de afara suntem de fapt chiar noi înşine. Pe agendele oamenilor politici nu exista noțiuni ca interesul național, neamul - care este considerat o poezie - si cred ca de aici încep de fapt problemele. Oamenii noştri de ştiință nu mai emit idei vizavi de limba romana si evoluția ei. Mass-media nu se preocupa de acest subiect. Exista riscul ca ignorarea romanilor sa se instituționalizeze in România, fapt pe care noi trebuie sa îl

[1] Robert Cooper – Ordine şi haos în secolul XXI. Destrămarea națiunilor.
[2] Marin, V., *Geopolitica – XXI. Fundamente*, Editura Tipona, Braşov, 2002

denunțăm. Sistemul educațional ar trebui restructurat pentru a învăța copii incă de pe băncile scolii cu ce probleme se confrunta întreaga națiune romana.

Sa "bombardam" toate instituțiile de decizie si sa denunțăm public actul de indiferenta intitutionalizata fata de aceasta problema. Este o datorie de conştiința cetățeneasca, națională. Cred ca in primul rând trebuie rezolvata chestiunea cetățeniei, care a fost aşa de prost abordata pana acum. In fond, după cum bine s-a spus, cetățenii din Basarabia SUNT cetățeni români. Nu ei si-au retras cetățenia si nu ei trebuie sa o solicite intr-o maniera chinuitoare. Este datoria statului român sa le-o ofere, de fapt sa le recunoască acest drept natural, neîntârziat.

Bibliografie:

- Nicu Ionel Sava – Statul, frontiera şi spațiul critic în geopolitica europeană.
- Mihai Stratulat – Situația României.
- Robert Cooper – Ordine şi haos în secolul XXI. Destrămarea națiunilor.
- Elena Zamfir – Cultura relațiilor internaționale.
- Cloval, P., Geopolitică şi geostrategie – Gândirea politică, spațiul şi teritoriul în secolul al XX-lea, Editura Corint
- Cloval, P., Geopolitică şi geostrategie – Gândirea politică, spațiul şi teritoriul în secolul al XX-lea, Editura Corint, 2001
- Marin, V., Geopolitica – XXI. Fundamente, Editura Tipona, Braşov, 2002
- Năstase, A., Bătălia pentru viitor, Editura New Open Media, Bucureşti, 2000
- Năstase, A., Bătălia pentru viitor, Editura New Open Media, Bucureşti, 2002
- Ilie Bădescu, “Idei politice româneşti”, Editura Mica Valahie, Bucureşti, 2003
- Cloval, P., Geopolitică şi geostrategie – Gândirea politică, spațiul şi teritoriul în secolul al XX-lea, Editura Corint, 2001
- Ilie Bădescu, “Idei politice româneşti”, Editura Mica Valahie, Bucureşti, 2003
- Traian Brăileanu, “Teoria comunității omeneşti”, Editura Albatros şi Clusium, Bucureşti, 2000
- I Bădescu, “Idei politice româneşti”, în special capitolul dedicat ideii popraniste (Editura Mica Valahie, 2003)

CONSIDERAȚII PRIVIND EXPLOATAREA POZIȚIEI GEOPOLITICE A ROMÂNIEI
CONSIDERATIONS FOR OPERATION OF ROMÂNIA'S GEOPOLITICAL POSITION

Adrian Marius Dobre
Facultatea de Ştiinţe Politice,
Relaţii Internaţionale şi Studii Europene
Universitatea „Lucian Blaga” din Sibiu

Abstract:
If a country's geographical position is fixed, determined by the forces of nature and expressed as certain natural landmarks (relief units, water, etc.), geopolitical position varies in time, sometimes very short-term, depending on the certain socio-economic and political modification. The geographical position of our country we all know, but which is the România's geopolitical position?

Starting from the fact that geopolitics is considered the world's mental map, a state to find its geopolitical position must to prepare such a map to prefigure the evaluations of his role and position, balance of forces with neighbors, regional context in which acts of internațional environment and its basic details. In this context, when determine a state's geopolitical position must keep in mind that, actually we build a picture of the forces present and active in various degrees on the analysis area/stage, to spot the major objectives, deep targets players and the way how everyone involved by means geo political strategies designed to approach the goals could be set.

Keywords: *geopolitics, România, Black Sea, NATO, Russia, EU*

Relațiile cu Ucraina: cooperare tensionată

Relaţiile României cu Ucraina poartă amprenta memoriei colective care păstrează amintirea pierderilor teritoriale din 1940 şi tratatului bilateral din 1997, care a stârnit controverse la nivelul clasei politice şi opiniei publice. Pe agenda relaţiilor româno-ucrainene se aflau şi proiectul de construire a canalului Bâstroe, chestiunea delimitării zonelor economice exclusive şi a platoului Mării Negre[1] şi problematica respectării drepturilor minorităţii româneşti din Ucraina.

Soluționarea diferendelor legate de zona Mării Negre a fost abordată din perspectiva relațiilor bilaterale, în cadrul vizitelor prezidențiale efectuate de Traian Băsescu în Ucraina și de Viktor Iuscenko în România. Rezolvarea diferendelor româno-ucrainene ține de disponibilitatea regimurilor politice de la Kiev și București, precum și de interesele pe care cele două state le au în zona Mării Negre.

Pentru Ucraina, finalizarea canalului Bâstroe ar însemna accesul direct la Marea Neagră pentru navele sale, situație care nu ar fi favorabilă României, care percepe taxe pentru a permite accesul pe canalul Sulina. În plus, partea română susține că lucrările de amenajare pentru Bâstroe afectează ecosistemul din Delta Dunării. După vizita lui Traian Băsescu la Kiev din februarie 2006, cele două părți s-au angajat să coopereze în cadrul Comisiei mixte prezidențiale româno-ucrainene. Peste un an şi jumătate, bilanțul cooperării cu Ucraina era negativ, ucrainenii nu încetaseră operațiunea de construire a canalului Bâstroe, iar preşedintele Iuscenko a declarat, la sfârşitul unei întrevederi cu Băsescu, că în problema Bâstroe „este vorba despre teritoriul suveran al Ucrainei, unde statul ucrainean are dreptul

[1] litigiu moştenit de la fosta URSS, care datează din 1967.

propriu de a desfăşura o activitate suverană“. Replica de la Bucureşti a venit în 2008, când Băsescu a făcut mai multe afirmații controversate cu privire la Ucraina. La 31 martie, preşedintele a declarat că „politicienii care au semnat Tratatul cu Ucraina în 1997 şi-au dat țara pe nerăsuflate“, iar la 16 aprilie a afirmat ca în statul vecin există cereri, „nu la nivelul conducerii“, „ca Transnistria să revină Ucrainei, dar uită să vorbească despre sudul Ucrainei, care ar trebui să revină Moldovei“.

În paralel cu acțiunile inițiate la nivel bilateral, România a apelat fără succes la organizațiile internaționale (demers început în 2003). Printr-o rezoluție adoptată la 13 iunie 2008, părțile la Comisia Internațională pentru Protecția Dunării (ICPDR) „au constatat că Ucraina nu a respectat prevederile Convenției Espoo, în special prin adoptarea în ianuarie 2008 a deciziei de a continua lucrările fără îndeplinirea obligațiilor asumate în cadrul ICPDR, Espoo şi al altor convenții“. O decizie asemănătoare a fost formulată şi de Comitetul de Verificare de la Aarhus privind accesul publicului la informație şi participarea la decizii pe probleme de mediu, care „a constatat continua încalcare de către Ucraina a obligațiilor sale, precum şi absența măsurilor pentru implementarea deciziei II/5b din 2005“ (care condamna proiectul ucrainean). Conform ultimelor declarații făcute de responsabilii de la Kiev în octombrie 2008, Ucraina intenționează să reia lucrările la canalul Bâstroe.

Potrivit lui Bogdan Aurescu, agentul României în procesul de la Haga, miza conflictului pentru delimitarea platoului continental al Mării Negre o constituie resursele de gaz aflate în adâncul apelor, iar accesul la aceste resurse este condiționat de hotărârea adoptată la Haga.

La 5 noiembrie 2008, Aurescu a precizat că „*zăcămintele nu sunt chiar atât de serioase în termeni absoluți, ele însă sunt importante pentru România, pentru că 100 de miliarde metri cubi de gaz natural înseamnă că nu vom avea nevoie de gaz din Federația Rusă sau din orice altă parte vreme de 18–20 de ani. Pentru Ucraina, care importă în jur de 60 de miliarde de metri cubi de gaz şi are un consum de 80 de miliarde de metri cubi de gaz, aceste zăcăminte sunt mai puțin importante din punct de vedere relativ*“.

La începutul lui februarie 2008, instanța de la Haga a comunicat o decizie favorabilă României. La nivel multilateral, relațiile României cu Ucraina pot fi analizate din perspectiva identității „de membru responsabil al comunității europene şi al celei euro-atlantice, activ în rezolvarea problemelor de interes global şi regional“, iar interesele pe care le asumă statul român sunt interesele NATO sau ale UE. Astfel, cu prilejul Summit-ului NATO desfăşurat în aprilie 2008 la București, România a susținut acordarea statutului de MAP[1] pentru Ucraina.

Pe 3 martie 2009, Serghei Ilnitki, ataşatul militar al Ucrainei la București, a părăsit în grabă România, fiind suspectat de implicare în acțiuni de spionaj. În aceeaşi zi, la Kiev, ministrul ucrainean de externe, Vladimir Ogrizko, a fost demis după ce parlamentarii opoziției i-au reproşat înrăutățirea relațiilor cu Rusia. Totodată, preşedintele Traian Băsescu şi-a anulat vizita programată în Ucraina cu o săptămână în urmă.

Relațiile cu Republica Moldova: controversa identitară şi raporturile cu Rusia

Republica Moldova este singurul stat vecin cu care România nu a încheiat un tratat bilateral, iar analiştii folosesc termenul „*îngheț*“ pentru a descrie raporturile dintre cele două state. Autoritățile de la Chişinău îşi considerau legitimitatea amenințată de pretențiile de „frate mai mare“ ale României, iar cel mai important motiv al discordiei era identitatea „moldovenească“ construită după 1994 de regimurile de la Chişinău şi condamnată de București.

Pe agenda relațiilor dintre România şi Republica Moldova se afla şi conflictul din Transnistria, iar evoluția raporturilor dintre București şi Chişinău, în acest context, nu poate fi

[1] Membership Action Plan.

analizată fără a lua în considerație poziția Rusiei.

Relațiile Chișinăului cu Moscova s-au încordat la începutul lui 2005 pe fondul inițiativei Kremlinului de a soluționa conflictul din Transnistria pe baza Planului Kozak[1].

Spre deosebire de Rusia, România este adepta unui plan de soluționare a conflictului transnistrean prin menținerea integrității teritoriale a Republicii Moldova. Pe parcursul primei vizite la Chișinău a actualului președinte al României au fost reluate și discuțiile cu privire la încheierea unui tratat politic de bază[2] între cele două state. La câteva zile de la vizita lui Basescu la Chișinău, președintele Voronin a declarat că „*Moldova cheamă Uniunea Europeană, SUA, Ucraina și România... să se implice în negocierile*“ cu privire la soluționarea conflictului din Transnistria. Declarația președintelui de la Chișinău era un răspuns la cererea Bucureștiului de a include România în formatul de negocieri pentru rezolvarea conflictului transnistrean. Voronin a acceptat chiar reluarea discuțiilor cu privire la chestiunile istorico-lingvistice, iar la 6 martie (data la care s-au desfășurat alegerile parlamentare în Republica Moldova) a declarat la BBC că „*s-a înțeles cu domnul Băsescu să pună punct discuțiilor istorico-lingvistice care n-au rost și nici perspectivă*“.

Istoria relațiilor cordiale dintre România și Republica Moldova a fost scurtă, iar peste aproximativ un an Chișinăul a reacționat dur atunci cand Traian Basescu a declarat că „*am rămas singura țară, singurul popor încă separat... România este încă separată în două țări*“.

Un „război“ economic dus de Moscova[3] și reconsiderarea relațiilor cu Rusia, transformată în „partenerul strategic“ al Republicii Moldova în urma unei întâlniri a lui Voronin cu Putin la Moscova, la 8 august 2006, au reconfigurat fundamental relațiile cu România.

Pe 27 noiembrie 2006, Voronin a revenit la politica agresivă la adresa Bucureștiului, susținând că „*România vrea să împingă Republica Moldova în Uniunea Europeană*“. În același timp, președintele de la Chișinău a reluat negocierile cu Moscova pentru soluționarea conflictului transnistrean.

În 2007, Chișinăul a refuzat să permită deschiderea a două consulate românești[4] și a acuzat un diplomat român că ar fi facilitat obținerea vizelor pentru România. Ca răspuns la acțiunile Chișinăului, Băsescu a cerut, după câteva luni, „*simplificarea la maximum a procedurilor de dobândire a cetățeniei române*“.

Neînțelegerile au continuat și în 2008 și au avut ca subiect principal „identitatea moldovenească“, reafirmată de regimul de la Chișinău după reapropierea de Rusia.

Voronin a acuzat de mai multe ori România de „tendințe imperialiste“ și a susținut că, în 2009, Moldova sărbătorește 650 de ani de existență, iar România 170 de ani.

În 2008, Băsescu a susținut că tratatul cu Republica Moldova „*nu-i o prioritate... Nu vedem de ce ne trebuie un tratat care să vizeze frontiera de stat romano-moldovenească*“. Declarațiile dure având ca subiect identitatea Republicii Moldova nu au făcut însă subiectul discuțiilor de la ultima întrevedere dintre cei doi președinți, din august 2008, care nu a adus soluții concrete pentru îmbunătățirea relațiilor dintre cele două state. Pe agenda întâlnirii dintre cei doi președinți nu s-au regăsit referiri la tratatul bilateral care ar trebui încheiat între cele două state.

Relațiile cu Georgia: interesele României și interesele Occidentului

[1] document din 2003 și care prevedea federalizarea Republicii Moldova și acordarea unui statut egal pentru Transnistria, situație care ar fi blocat activitatea parlamentului de la Chișinău și ar fi permis separarea regiunii nistrene de statul moldovenesc

[2] care reprezintă condiția semnării tratatului privind frontiera de stat

[3] importurile rusești de carne, legume și vin din Republica Moldova au fost întrerupte în martie 2006

[4] deși la finalul unei întâlniri Voronin–Băsescu, de la 17 ianuarie 2007, cei doi președinți anunțaseră că cele două consulate vor fi deschise peste două săptămâni.

Contextul în care apare preocuparea României pentru relansarea relațiilor cu Georgia este legat de evoluția relațiilor statului român cu NATO şi UE şi de raporturile pe care cele două organizații le au cu acest stat.

În 2003, Georgia a fost integrată în Politica Europeană de Vecinătate (PEV), situație care a intensificat demersurile UE pentru democratizarea regimului politic, securizarea frontierelor externe ale Uniunii, soluționarea conflictelor înghețate din Abhazia şi Oseția de Sud, asigurarea securității energetice şi crearea unor noi rute de tranzit prin Caucaz pentru resursele energetice din bazinul Mării Caspice sau Asia Centrală.

Pe fondul luptei împotriva terorismului, SUA au devenit mai active în Caucazul de Sud, regimul Saakasvili a fost cel mai important destinatar al ajutorului extern american, iar negocierile cu privire la aderarea Georgiei la NATO s-au intensificat, ajungându-se la etapa acordării MAP[1].

În relațiile România–Georgia pot fi identificate două tipuri de interese pe care le asumă statul român: interese directe (actor regional important şi asigurarea accesului la rutele energetice din bazinul caspic sau Asia Centrala) şi interese asociate calității de membru al structurilor euro-atlantice (soluționarea conflictelor înghețate, prevenirea proliferării nucleare şi lupta împotriva terorismului).

În 2005, România a aderat la Noul Grup de prieteni ai Georgiei (care include şi Cehia, Lituania, Letonia, Estonia, Bulgaria, Suedia şi Slovacia) pentru a sprijini statul georgian „în procesul de integrare în structurile nord-atlantice şi europene".

Contactele privilegiate România– Georgia au atins cel mai înalt nivel cu prilejul Summit-ului NATO de la Bucureşti din 2008, când statul român a susținut acordarea statutului de MAP pentru Georgia.

În timpul ostilităților ruso-georgiene, din august 2008, președinția de la Bucureşti a emis un comunicat în care „*a reafirmat necesitatea respectării suveranității şi integrității teritoriale a Georgiei*".

Spre deosebire de România, preşedinții Țărilor Baltice şi Poloniei au semnat o scrisoare comună în care „*au condamnat cu tărie acțiunile forțelor militare ruseşti împotriva suveranității şi independenței*" Georgiei, chemând „NATO şi UE să se opună politicii expansioniste şi revizioniste în Estul Europei".

În august 2008, diplomația românească a intreprins prima vizita oficială la Tbilisi după încheirea conflictului ruso-georgian (şefii de stat din Polonia, Ucraina şi Țările Baltice s-au deplasat la Tbilisi în timpul conflictului).

Politica externă a României la Marea Neagră

Generic, interesele României față de regiunea Mării Negre au fost în mod oficial formalizate în Strategia de Securitate Națională, document supus dezbaterii publice în vara anului 2006. Fiind un stat de graniță al UE şi NATO, România îşi propune să contribuie prin inițiativele sale regionale la crearea unui climat de securitate, stabilitate şi prosperitate în zona Mării Negre.

Din 2005 şi până astăzi, interesul constant al politicii externe româneşti a fost acela de a stimula o implicare „puternică" şi „productivă" a structurilor euro-atlantice în zona Mării Negre. În acest sens, România a pledat pentru dezvoltarea unei strategii europene şi euro-atlantice, identificând 3 imperative imediate: extinderea responsabilităților UE în stabilizarea regiunii, creşterea contribuției şi consolidarea prezentei NATO şi, nu în ultimul rând, desfăşurarea unor capacități operaționale americane în regiune.

Pe acest fond, consolidarea prezenței regionale a UE, a NATO, dar şi a Statelor Unite ar fi

[1] ultimul demers înaintea dobândirii statutului de membru.

condus la dezvoltarea unui nou format de gestiune şi modelare a dinamicilor din spaţiul Mării Negre. Aşa cum se precizează şi în Strategia de Securitate Naţională, aceste iniţiative ar fi protejat interesele de securitate ale României la Marea Neagră, un spaţiu văzut în primul rând ca un focar de instabilitate, un veritabil „poligon de experimentare a noilor riscuri şi ameninţări de securitate“ asociate fenomenului de criminalitate transfrontalieră: terorismul internaţional, migraţia ilegală, traficul ilegal de droguri şi fiinţe umane care tranzitează Marea Neagră, având ca destinaţie o serie de state europene, inclusiv România; traficul ilegal de armament care alimentează o serie de conflicte locale (în Balcanii de Vest sau Orientul Mijlociu).

Fiind o ţară de graniţă plasată la frontiera estică a UE şi a NATO, toate iniţiativele regionale ale României au reprezentat o reţetă de export a stabilităţii pentru a nu importa instabilitate. Consolidarea păcii în imediata sa vecinătate răspundea şi unui interes european, din simplul motiv că, într-o lume în care securitatea este interdependentă, problemele „de dincolo“ devin mai devreme sau mai târziu şi problemele „noastre“. În această logică, România devine un actor cu interes imediat în reconfigurarea acestei regiuni. Totodată, o Românie care se implica activ în stabilizarea regiunii, participând la controlul ameninţărilor imediate, precum drogurile, traficul de armament şi traficul ilegal de persoane, ar fi avut un efect imediat asupra consolidării identităţii şi rolului sau la nivelul structurilor euro-atlantice.

Totodată, România îşi propunea să stimuleze un veritabil „moment euro-atlantic“ în Marea Neagră, în sensul formării unui echilibru (o balanţă a puterii) care să favorizeze opţiunea democratică şi occidentală a statelor din regiune, într-un context de maxima oportunitate strategică – triumful „revoluţiilor colorate“ din Georgia (2003) şi Ucraina (2004).

În acest sens, politica externă a României a împrumutat o viziune formulată de către administraţia George W. Bush după 11 septembrie 2001: America este interesată să contureze la nivelul sistemului internaţional „*o balanţă a puterii în favoarea libertăţii*“. La fel, şi România şi-a propus să creeze în regiunea Mării Negre un raport de forţe în favoarea statelor cu orientare euro-atlantică.

Din 2005 şi până astăzi, România a urmărit permanent coagularea unui „*concert regional informal*“ de state cu orientare prooccidentală[1] şi care să creeze în interiorul instituţiilor specifice acestui spaţiu o masă critică şi o platformă de sprijin al agendei şi intereselor de securitate euro-atlantice.

Incapacitatea politicii externe româneşti, de după 2005, de a obţine sprijinul Turciei pentru iniţiativele sale privind Marea Neagră a produs eşecul acestora. Să luăm, spre exemplu, un alt proiect semnificativ al României privind Marea Neagră – Forumul Mării Negre. Pe parcursul dezvoltării sale s-a intenţionat ca acesta să fie prezentat şi transformat într-un for politic, altfel, o dimensiune deficitară la nivelul formatelor regionale existente în arealul Mării Negre, dominate de instituţii de cooperare preponderent economice. „*Până în prezent toate organizaţiile de la Marea Neagră, precum OCEMN (Organizaţia Cooperării Economice a Mării Negre) şi GUAM (Georgia, Ucraina, Azerbaidjan şi Moldova), nu au avut succes în rezolvarea problemelor şi în dezvoltarea unei viziuni politice referitoare la modul în care vor fi depăşite problemele. Forumul Mării Negre s-a dorit un format de instituţionalizare politică a statelor Mării Negre, în speranţa formalizării unui spaţiu de dezbatere, interacţiune şi interdependenţă a elitelor regionale pe problemele Mării Negre*„.

Încă de la lansarea sa la Bucureşti, la 5 iunie 2006, Forumul a fost boicotat de către Moscova şi chiar de către Turcia, niciunul dintre state nefiind reprezentat la nivel înalt.

Un alt episod reprezentativ a fost Summit-ul OCEMN de la Istanbul din 25 iunie 2007, când România a propus creionarea unui mecanism de consultări între OCEMN şi Forumul Mării Negre (o sinergie între formatele existente în regiune). Rezultatul? În textul declaraţiei

[1] care să reunească statele membre NATO, riverane Mării Negre – Turcia, Romania, Bulgaria, dar şi Georgia şi Ucraina – ale căror elite îşi exprimaseră dorinţa să se integreze în Alianţă.

summit-ului nu se face nici măcar o referire minimală la Forumul Mării Negre. Presa turcă a relatat ulterior că Rusia şi Turcia le convinseseră pe toate celelalte 11 state membre OCEMN să voteze împotriva României (dintre care două aveau identitate euro-atlantică – Grecia şi Bulgaria). De-altfel şi UE, în documentul care oficializează viziunea sa asupra Mării Negre, aminteşte într-un sens marginal de Forumul Mării Negre, considerându-l util pe dimensiunea neguvernamentală şi a societății civile, preferând să interacționeze pe cea politică cu instituțiile consacrate.

„Axa“ si parteneriatul strategic cu SUA

Politica externă românească a încercat o abordare oarecum curajoasă pentru relațiile externe ale României – „*consolidarea parteneriatului cu SUA şi Marea Britanie*“ prin construirea unei axe Washington–Londra–Bucureşti, în care statul român avea rolul unui „factor de stabilitate“ prin poziția geografică (între sferele de influență ale Vestului şi cele ale Rusiei).

Totuşi, în relațiile cu Marea Britanie, inițiativa „Axei“ a rămas fără ecou. Un prim obiectiv pe care diplomația românească şi l-a propus în direcția consolidării parteneriatului strategic cu Statele Unite era acela al prezenței militare active a forțelor americane la Marea Neagră, prin instalarea de baze militare în zonă.

Acest lucru s-a realizat la 6 decembrie 2005, când Condoleezza Rice, secretarul de stat al Statelor Unite, a semnat la Bucureşti aşa-numitul *Acord de Acces*, care reglementa staționarea forțelor americane pe teritoriul României. Acordul, intrat în vigoare la 21 iulie 2006, a vizat cateva amplasamente[1] ce urmau a fi utilizate de forțele americane.

Prezența Statelor Unite la Marea Neagră a fost consolidată prin încheierea unor acorduri similare cu Bulgaria, în aprilie 2006: poligonul de la Novo Selo, bazele aeriene Bezmer şi Graf Ignatievo, de lângă Plovdiv, urmau să fie folosite de americani. Pe fond, însă, rolul parteneriatului strategic cu Statele Unite reflecta un anumit tip de filozofie pe care politica externă a României o afirma explicit, în special în inițiativele şi politicile sale față de regiunea extinsă a Mării Negre: poziționarea României, ca aliat nemijlocit al puterii care domina sistemul internațional – America. Aceasta era de fapt şi logica de ansamblu asumată de Strategia de Securitate a României. A declarat-o chiar generalul Constantin Degeratu, cel care a coordonat efortul de elaborare a acestui document. În viziunea sa, politica externă a României trebuia să pornească de la premisa că Statele Unite „*se află într-o situație fără egal şi fără precedent*“; iar statele mici de tipul României, care nu pot avea în sine un impact sistemic, îşi puteau construi strategii care să se fundamenteze pe cele mai importante tendințe din spațiul relațiilor internaționale.

Securitatea noastră depinde de abilitatea de a descifra evoluția probabilă a situației internaționale şi de capacitatea de a ne înscrie productiv pe coordonatele acestor tendințe“. În aceasta logică trebuie înțeleasă şi deja uitata axă Bucureşti–Londra–Washington.

O a doua componentă majoră în interiorul parteneriatului strategic cu SUA, promovată activ, după 2005, a fost internaționalizarea Mării Negre. Totodată, România devine din ce în mai preocupată de tema securizării infrastructurilor de transport care aprovizionează Europa cu energie, mai ales în contextul în care conductele de gaze şi țiței traversau o serie de state afectate de aşa numitele conflicte înghețate. Instabilitatea produsă de aceste conflicte şi criminalitatea transfrontalieră puteau compromite integritatea infrastructurilor de transport, periclitând aprovizionarea cu energie a Europei.

În viziunea politicii externe româneşti, singura soluție o reprezintă internaționalizarea Mării Negre, ceea ce presupune sprijinul statelor europene şi mai ales al SUA, pentru a face

[1] baza aeriană de la Mihail Kogălniceanu, baza de antrenament Babadag, zona de antrenament Cincu şi zona de antrenament Smârdan.

zona mai sigură după modelul Mării Mediterane: „Mediterana a fost o zonă de conflict până când s-a reuşit internaţionalizarea ei şi aşezarea definitivă a Flotei a VI-a americane în Marea Mediterană. În momentul de faţă, Marea Neagră este o mare controlată de Federaţia Rusă.

Securitatea energetică

Pe acest fond, a avut loc o amplă ofensivă diplomatică pe parcursul anilor 2005, 2006 şi 2008, în încercarea de a impune viziunea României pe agenda instituţiilor euro-atlantice.

La Summit-ul NATO de la Riga (noiembrie 2006), România a propus implicarea Alianţei în securizarea rutelor de transport de energie, fie că este vorba despre rute terestre, de infrastructuri portuare sau de rute maritime. Însă rezultatele summit-ului au fost mult sub aşteptările diplomaţiei noastre, în special din cauza faptului că Alianţa a rămas destul de divizată pe acest subiect. S-a recunoscut că interesele de securitate ale statelor membre pot fi afectate de subminarea fluxului resurselor vitale, iar Consiliul a fost invitat să se consulte în scopul definirii acelor zone în care NATO îşi poate aduce contribuţia pentru a proteja interesele de securitate ale aliaţilor. Episodul Riga a arătat, la acel moment, faptul că agenda României care viza implicarea NATO în securizarea infrastructurii energetice de pe teritoriul unor state nemembre NATO, aflate în imediata vecinatate a Rusiei şi într-o zonă de maxim interes strategic pentru aceasta, nu putea fi susţinută politic la nivelul Consiliului Nord-Atlantic. Şi asta mai ales pe fondul scepticismului unor state din „vechea Europă“, în special Franţa, de a susţine propuneri atât de „avangardiste“ într-o regiune foarte sensibilă pentru interesele Rusiei. Într-o conferinţă de presă, de la finalul summit-ului, preşedintele Franţei, Jacques Chirac, a declarat că „*nu am susţinut niciodată extinderea NATO pe probleme care nu reflectă vocaţia sa primară (apărarea colectivă). NATO trebuie să se ocupe de asta, şi nu de altceva*“.

Agenda diplomaţiei româneşti prezentată la Riga a fost reluată la Summit-ul NATO de la Bucureşti, în aprilie 2008. Poziţionarea summit-ului a asigurat agendei României privind Marea Neagră o vizibilitate fără precedent. Diplomaţia românească a plusat din nou pe platforma de la Riga, pledând pentru implicarea NATO în securizarea infrastructurii energetice din spaţiul extins al Mării Negre: „*Expertiza Alianţei în reforma sectorului de apărare, a managementului crizelor şi securitatea maritimă pot fi folosite pentru a oferi asistenţă în protejarea infrastructurii energetice şi a căilor de comunicaţii maritime*“. Ce a obţinut România după Summit-ul de la Bucureşti? Declaraţia finală semnala importanţa regiunii Mării Negre pentru securitatea euro-atlantică şi erau salutate progresele făcute în consolidarea mecanismelor şi iniţiativelor regionale. În esenţa sa, însă, mesajul Declaraţiei de la Bucureşti nu aducea nimic nou, nu facea decât să reafirme un mesaj similar celui cuprins în Declaraţia Summit-ului NATO de la Istanbul din 2004, adică dintr-o vreme în care România nu era atât de înverşunată în a-şi promova agenda Mării Negre.

Pe de alta parte însă, pe componenta de securitate energetică asistăm la un oarecare progres în măsura în care Summit-ul de la Bucureşti a definit tipul de activităţi pe care Alianţa şi le poate asuma: schimbul de informaţii, proiectarea stabilităţii; avansarea cooperării regionale şi internaţionale; sprijinul protecţiei infrastructurii energetice critice. Se mai preciza faptul că acţiunile NATO în aceasta zonă vor completa eforturile instituţiilor specializate ale comunităţii internaţionale. Şi totuşi, obiectivul României, acela de a vedea NATO în Marea Neagră asumându-şi misiuni de securizare energetică[1], este foarte departe de a se realiza. Chiar presupunând că va exista suficient consens pentru o operaţiune NATO în Marea Neagră, similară celei desfăşurate în Mediterana (*operaţiunea Active Endevour*), există o ţară care se va opune – Turcia.

[1] fie că vorbim de rute terestre sau rute maritime

Turcia este, în baza Convenției de la Montreux (1936), gardianul strâmtorilor. Ea este cea care decide cine intră în Marea Neagră. O eventuală prezență a NATO (deci şi a SUA) în regiune ar putea fi percepută de către Rusia drept politici de suma zero, ultimul lucru pe care Turcia îl doreşte. Interesant este ca, de-a lungul timpului, Rusia şi Turcia au colaborat constant în a respinge o eventuală extindere a operațiunii NATO din Mediterana în Marea Neagră. Observăm, în fapt, o reală convergență de interese între Rusia şi Turcia, în cel mai pur spirit de contrabalansare împotriva amenințării, în sensul respingerii în concert a oricărei inițiative UE, NATO sau a Statelor Unite de natura să le afecteze status-ul geopolitic regional. De altfel, Turcia a fost întotdeauna adepta gestionării problemelor de securitate specifice Mării Negre în formule care să reunească exclusiv statele din regiune.

Or, agenda diplomației româneşti, care doreşte internaționalizarea Mării Negre, propune, în esență, modificarea raportului de forte. Dimpotrivă, Turcia consideră că formulele operaționale la care participă exclusiv statele litorale, de tipul Black Sea Harmony sau BLACKSEAFOR, ca fiind structuri suficiente pentru gestiunea problematicilor de securitate şi a riscurilor asimetrice din arealul Mşrii Negre.

Concluzii

Relațiile bilaterale promovate după 2004 sunt caracterizate de apropierea Bucureştiului față de regimurile venite la putere pe fondul „revoluțiilor colorate“ (preşedințiile din Georgia şi Ucraina), care încearcă să promoveze reforme democratice. Totodată, pe fondul unor acțiuni şi declarații controversate, venite atât de la Kiev şi Chişinau, dar şi de la Bucureşti, divergențele în relațiile bilaterale cu Ucraina şi Republica Moldova s-au menținut.

Obiectivele asumate de diplomația românească au rămas nerealizate în relațiile cu Ucraina nu doar din cauza lipsei de disponibilitate a Kievului de a pune în aplicare înțelegerile convenite cu partea română, situația agravându-se pe fondul declarațiilor controversate ale preşedintelui Băsescu din martie–aprilie 2008.

În relațiile cu Republica Moldova, discursul prezidențial de la Bucureşti, care evoluează de la formula recunoaşterii independenței la cea a unei atitudini paternaliste formulate adeseori ca replică la declarațiile dure ale preşedintelui Voronin, a readus raporturile dintre cele două state la starea de „îngheț“.

Rusia influențează relațiile dintre România şi statul moldovean, „războiul economic“ împotriva Republicii Moldova fiind instrumentul ideal pentru a o menține în sfera sa de influență, în absența unei alternative oferite de UE.

Lipsa de disponibilitate a autorităților de la Bucureşti de a semna un tratat privind frontiera de stat cu Republica Moldova poate fi interpretată drept o intenție de a nu asuma riscul unui act cu o importanță simbolică deosebită (renunțarea de către România la Basarabia).

Bucureştiul afirmă practic două coordonate de politică externă în relațiile bilaterale: cooperarea din perspectiva calității de membru al comunității euro-atlantice şi gestionarea unor probleme care privesc exclusiv raporturile României cu vecinii (situație în care apar divergențe).

Bibliografie:

- ANCEL, J.: Manuel géographique de politique européenne.Tome 1. Paris, 1936
- ACADEMIA ROMÂNA (ed.) (1983): Geografia României. Vol. I. Bucureşti.
- BOIA, L. (2001): România, țară de frontieră a Europei. Bucureşti.
- Birgit, M “Globalisation and identity” Oxford, Blackwell,1999

- BRUNET, R./REY, V. (1996), Géographie Universelle. Europes Orientales, Russie, Asie Centrale: Berlin / Reclus, Paris.
- CONEA, I. (1967): Cu privire la „teritoriul nucleu” de formare a poporului român. In: Studii şi Cercetări de Geologie, Geofizică şi Geografie, Geografie, XVI, 1, S. 3–14.
- Hen, C Léonard, J. “Uniunea Europeană - un memento complet asupra integrării europene”, Ediția a 10-a, C.N.I. Coresi, Bucureşti, 2002
- Moldoveanu, M. Noile dimensiuni ale integrarii subregionale si Regionale, In “Tribuna economica”, nr. 21, 26, 27, 1995
- Rădulescu, N.-A. (1938): Poziția geopolitică a României. In Revista Geografică Română. Vol. I, 1. Cluj-Napoca, S. 5–35.
- SĂGEATĂ, R. (2008): Geopolitică, Ed. Universității Lucian Blaga. Sibiu.
- SĂGEATĂ, R. (2003): The State Frontiers of România – between Internațional Treaties and Diktat. In “Europe between Millenniums. Political Geography Studies”, IGU Political Geography Commission

- www.e-scoala.ro/geopolitica
- www.ictf.org/pubs/globalisation
- www.ideas.repec.org
- www.imf.org
- www.ziua.net/docs/6834.html
- www.ecb.int

GEOPOLITICA ŞI INTERESELE NAȚIONALE
GEOPOLITICAL AND NATIONAL INTERESTS

Cătălin Pascu
Masterand, Facultatea de Ştiințe Politice,
Relații Internaționale şi Studii Europene
Universitatea „Lucian Blaga" din Sibiu

Abstract:

Internațional developments in the last decade has seen key mutations with profound consequences in Europe and worldwide.

The end of the Cold War and East-West tensions have not led automatically to increase the security of nations, but allowed the manifestation of latent conditions in which conflicts, long suppressed aspirations and found vigorous expression in the world and especially in Europe

***Worls adn internațional relation are infinitely more complex than before. It** is a paradox that today, when the Cold War ended and the European continent has a real chance to integrate the values of democracy and market economy, respect for fundamental human rights, security began to be again a very controversial issue, maybe even more than before. But this is the truth and must accept it.*

Keywords: *geopolitics, country, nation, internațional relation, security*

Apariția conceptului de „securitate geopolitică"

Instituirea geopoliticii ca disciplină academică este un produs secundar al primei conflagrații mondiale. Imensul număr de morți, incredibilele distrugeri, consecințele politice de neimaginat cu doar un deceniu în urmă – toate acestea au îndemnat teoreticieni din felurite domenii să încerce să ofere o explicație pentru cauzele dezastrului care părea că va pune punct civilizației cunoscute şi să caute în zonele Filosofiei, Istoriei ori Dreptului mijloacele evitării unei catastrofe similare.

Declanşarea celui de-Al Doilea Război Mondial a limitat, dacă nu chiar a pus capăt, unor asemenea speranțe, dar a constituit totodată momentul în care geopolitica se îmbogățește şi se complică simultan prin ceea ce a devenit cunoscut drept prima dezbatere a domeniului. Liberalismul ce a stat în spatele primei abordări a fost provocat şi etichetat drept „idealism". Prin opoziție, adepții noii direcții se etichetează singuri drept „realişti". Prin vocea lui E. H. Carr, ei cheamă la abandonarea utopismului, iar prin Morgenthau definesc tânărul domeniu de studiu ca înscriindu-se în sfera politicului, fie şi doar prin privilegierea forței explicative a factorului „putere", dacă nu prin toate cele *Şase Principii*[1].

Războiul mondial fiind în desfăşurare, Walter Lippmann oferă o imagine asupra securității tributară acestei realități atât de dramatice. „O națiune este în siguranță în măsura în care nu este în pericol, dacă dorește să evite războiul, de a trebui să își sacrifice valorile cardinale şi că este capabilă, în caz că este provocată, să şi le păstreze printr-o victorie într-un asemenea război."[2] În condițiile date, este normal ca Lippmann să interpreteze securitatea ca referindu-se la stat şi la valorile acestuia, la capacitatea sa de a le apăra. Să notăm însă şi câteva nuanțe

[1] Textul lui Carr a apărut în 1939 şi reeditat în 1946. E. H. Carr (1939), *The Twenty Years' Crisis:1919-1939. An Introduction to the Study of International Relations*, London: Macmillan. În ceea ce privește cartea lui Morgenthau, prima ediție din cele şapte de până acum, dintre care cinci în timpul vieții autorului, a fost publicată în 1948. Hans J. Morgenthau (2007), *Politica între națiuni. Lupta pentru putere şi lupta pentru pace*, Iaşi: Polirom, p. 44-55.

[2] Walter Lippmann (1943), *U.S. Foreign Policy: Shield of the Republic*, Boston: Little, Brown, p. 51

suplimentare, pe care le consider necesare studiului de față. Lippmann scrie un articol despre politica externă americană în perioada de început a războiului. Statele Unite au avut, o bună perioada de vreme înainte de implicare, posibilitatea de a-şi alege poziția față de conflagrație şi combatanți, putând astfel să evite participarea. Atacul de la Pearl Harbor poate fi considerat drept o „provocare" pe care America a primit-o. Merită reținută această idee de alegere între politici, valorile pe care trebuie să le apere statul, atitudinea față de provocare (voi discuta ulterior interpretarea provocării), precum şi ideea de păstrare a valorilor în caz de victorie.

Războiul Rece care a urmat victoriei Națiunilor Unite împotriva puterilor Axei a definit, la rândul său, orientarea acestor preocupări, ce au început să fie înglobate într-un subdomeniu, cel al Studiilor de Securitate. Confruntarea globală pentru putere în termeni militari şi ideologici, dar mai ales factorul nuclear şi incredibila sa capacitate de distrugere, toate acestea au contribuit la întărirea perspectivei hobbesiene asumate de realişti. Pentru ei, lumea este împărțită-n state care luptă pentru supraviețuire şi putere. În afara spațiilor delimitate teritorial care sunt statele nu există nici o autoritate de natură a impune ordinea. Şcoala realistă nu lasă loc la îndoieli cu privire la ce anume trebuie de, de fapt, asigurat, iar Kenneth Waltz o exprimă cât se poate de clar. „În anarhie, supraviețuitea este scopul cel mai înalt. Statele pot căuta să-şi îndeplinească alte finalități, cum ar fi liniştea, beneficiul sau puterea, doar dacă supraviețuirea este asigurată."[1]

Explicația pentru această preferință este simplă. „Securitatea este, în ultimă instanță, cea mai importantă dintre nevoile umane fundamentale. Dacă eşti ucis de cineva, imediat încetezi de *a* mai *avea* nevoi."[2] Schimbând referențialul problemei şi trecând la nivelul statului, potrivit preceptelor realiste, vom obține din formula de mai sus a Susanei Strange una echivalentă cu cea a lui Waltz: orice entitate, biologică sau socială, încearcă să supraviețuiască.

Problemele teoretice cu care s-au confruntat Studiile de Securitate în această perioadă nu sunt nici pe departe atât de simple precum poate să apară din această sumară prezentare. Încă din 1952, Arnold Wolfers complicase, de fapt, problema, introducând o dimensiune subiectivă. Potrivit definiției sale „securitatea, în sens obiectiv, măsoară absența amenințărilor la adresa valorilor dobândite, iar într-un sens subiectiv, absența temerii că asemenea valori vor fi atacate."[3] A vorbi despre o dimensiune subiectivă înseamnă, de fapt, a introduce factorul uman, cu toate limitele sale, în explicația generală. Ca să dau un exemplu pentru relevanța sa pentru Studiile de Securitate, voi aminti de celebra problemă a „percepțiilor greşite", enunțată de Robert Jervis, sesizarea şi interpretarea inadecvată de către decidenți a unei situații putând avea consecințe extrem de dramatice în gestionarea unei crize.[4]

Folosirea sau nu a dimensiunii subiective în conceptualizarea şi problematizarea securității nu este o alegere lipsită de semnificație chiar în interiorul unei singure şcoli de gândire - importanța acordată individului marchează una dintre cele mai importante diferențe dintre realism şi neorealism. Cel care introduce, în 1959, ceea ce va deveni cunoscută drept „problema nivelului de analiză" este chiar viitorul „patriarh" al realismului structural, Kenneth Waltz, prin *Omul, statul şi războiul*.[5] În 1979, două decenii mai târziu, în *Teoria*

[1] Kenneth N. Waltz, (2006), *Teoria politicii internaționale*, Iaşi: Polirom, p. 177.
[2] Susan Strange (1997), *State şi piețe*, Iaşi: Institutul European, p. 61.
[3] Arnold Wolfers (1952), "'National Security' as an Ambiguous Symbol", *Political Science Quarterly*, 67 (4), p. 485
[4] V, în acest sens, Robert Jervis (1988), „War and Misperception", *Journal of Interdisciplinary History*, 18 (4): 675-700 sau, într-o discuție mult mai largă, Robert Jervis (1976), *Perception and Misperception in International Politics*, Princeton, NJ: Princeton University Press.
[5] Kenneth N. Waltz (2001), *Omul, statul şi războiul*, Iaşi: Institutul European. Waltz foloseşte termenul de „imagini". Problema nivelului de analiză a fost formulată în acești termeni în 1961 de J. David Singer, care vorbeşte însă doar de palierele statului şi al sistemului. J. David Singer (1961), „The Level-of-Analysis Problem in International relations", *World Politics*, 14 (1): 77-92.

politicii internaţionale, Waltz, interesat fiind de structurile politicii internaţionale, respinge din acest motiv relevanţa nivelurilor inferioare celui internaţional, afirmând că aceste abordări ar constitui teorii reducţioniste, el fiind interesat doar de cele considerate „sistemice".

Remarcăm preferinţa generală pentru studierea preocupărilor de securitate ale statului precum şi relevanţa nivelului sistemic în această perspectivă tradiţională de esenţă realistă, formată în perioada Războiului Rece. Este însă greu de determinat un specific al acestor abordări, conceptului lipsindu-i o sferă clară de aplicare. „Poate părea paradoxal, dar securitatea nu a fost un concept analitic important pentru cei mai mulţi cercetători din domeniul securităţii. În perioada Războiului Rece, studiile de securitate au fost făcute mai ales de cercetători preocupaţi în aspectele militare ale statalităţii (*military statecraft*). Dacă forţa militară era relevantă pentru o problemă, atunci problema era considerată ca fiind de securitate; iar dacă nu, atunci era considerată ca aparţinând aspectelor secundare ale politicului (*low politics*).

Securitatea era considerată un drapel de fluturat, o etichetă de aplicat, dar nu un concept care să fie folosit de cei mai mulţi specialişti în studiile de securitate."[1]

Barry Buzan, probabil cel mai cunoscut şi influent cercetător al Studiilor de Securitate, încearcă folosirea acestei imprecizii a definiţiei în trecerea de la un nivel de analiză la altul. El observă ambiguitatea termenului de „securitate", în opinia lui aceasta putând fi localizată la nivel individual, statal şi sistemic, "şi identifică atât un motiv de comportament, cât şi o posibilă condiţie universală. Odată extins în acest cadru mai larg, ambiguitatea, care-i afectează utilizarea la nivel naţional, devine mai degrabă o calitate decât un dezavantaj. Ideea de securitate cuprinde atât dinamica conflictului, cât şi a armoniei, şi exact lărgimea sferei acoperite îl face atât de folositor atunci când este aplicat sistemului internaţional ca întreg."[2] Imprecizia termenului este astfel transformată într-un avantaj explicativ.

Securitatea internaţională este definită – potrivit lui Buzan – în funcţie de trei elemente principale. El postulează mai întâi că statele trebuie să fie considerate obiecte de referinţă, dat fiind faptul că ele constituie cadrul ordinii şi cea mai înaltă formă de guvernare. În al doilea rând, condiţiile sistemice în care evoluează statele, ce influenţează cât de sigure sunt/se simt statele, unele în raport cu altele, vor determina securitatea internaţională. Securitatea fiecărui stat va fi o problemă care nu poate fi luată în considerare decât în raport cu ale celorlalte. În al treilea rând, securitatea este nu doar o problemă de relaţionare, ci şi una care nu poate cunoaşte decât rezolvări temporare – însăşi natura anarhică a mediului în care evoluează statele defineşte o natură competitivă a relaţiilor dintre acestea.[3]

Sintetizând, Războiul Rece a privilegiat abordarea realistă a problematicii securităţii. În această perspectivă, statele, obiectele de referinţă luate în considerare, trebuie să-şi asigure păstrarea valorilor cardinale, dintre care prima este supravieţuirea, iar instrumentul militar este cel chemat să îndeplinească această sarcină. Anarhia sistemului, natura egoistă a statelor şi competitivitatea presupusă dintre acestea fac din securitatea internaţională o problemă deosebit de delicată, întrucât căutarea individuală a securităţii duce, prin spirala înarmării şi neîncrederii, la creşterea insecurităţii în sistem. Cunoscută drept „dilema securităţii", această perspectivă, formulată în 1950 de John Herz, este probabil cea mai bună exprimare a ideii realiste despre securitatea internaţională şi dificultatea gestionării ei[4].

La nivel teoretic, gândirea realistă este provocată, la mijlocul anilor '70, de curentul instituţionalist, care se inspiră din tradiţia liberală interbelică pentru a studia o lume din ce în

[1] David A. Baldwin (1997),„The Concept of Security", *Review of International Studies*, p. 9.
[2] Buzan (1984), "Peace, Power and Security: Contending Concepts in the Study of International Relations", *Journal of Peace Research*, 21 (2), p. 111.
[3] Barry Buzan (1991), „Is International Security Possible?", în Ken Booth (ed.), *New Thinking about Strategy and International Security*, London: Harper Collins Academic, p. 34
[4] John Herz (1950), "Idealist Internationalism and the Security Dilemma", *World Politics* p.157

ce mai plurală şi mai interdependentă. Legate de o mulțime de fire ontologice, epistemologice şi metodologice, neoliberalismul (unul din numele acestui curent) şi neorealismul (impactul *Teoriei politicii internaționale* a lui Waltz se vede inclusiv prin delimitarea taxonomică față de restul abordării) îşi împart „sferele de influenţă" ale cercetării din Relațiile Internaționale. Neoliberalismul se concentrează mai cu seamă asupra aspectelor *soft*, iar neorealismul asupra celor *hard* ale politicii. În acest sens, se încearcă o descriere mai precisă a Studiile de Securitate prin modul în care le era concepută misiunea. Astfel, în 1988 Joseph Nye şi Sean Lynn-Jones încercau o încadrare a preocupărilor Studiilor de Securitate în aria relațiilor militare internaționale. „Acestea sunt probleme generale, precum cauzele războiului şi ale alianțelor, precum şi cercetări orientate politic asupra amenințărilor, militare şi de altă natură, cu care se confruntă anumite țări. Domeniul include cercetare teoretică fundamentală asupra cauzelor conflictului şi războiului în sistemul internațional, dinamicile şi rezultatele conflictului, natura şi perceperea amenințărilor, precum şi eforturile de a ameliora şi rezolva conflictele cauzate de asemenea amenințări. Analiza problemelor de strategie nucleară, controlul armamentelor şi descurajarea, descurajarea convențională şi strategia convențională, studiul organizațiilor militare şi ale relațiilor civil-militare, precum şi istoria militară sunt părți cunoscute domeniului. Dimensiunile economică, sociologică şi psihologică, precum şi răspunsurile instituționale date dilemei securității, sunt de asemenea importante."[1] Ei precizau însă şi diferența specifică față de alte discipline: „Un subiect care este doar vag legat de problemele politice centrale ale percepției şi gestionării amenințării între state suverane vor fi privite drept periferice. Tactica tancurilor intră în categoriile ştiinței militare, iar scăderea fondului piscicol în cea a ştiințelor mediului, nu a studiilor de securitate internațională."[2]

În aceeaşi direcție, pornind de la descrierea oferită de Nye şi Lynn-Jones, Stephen Walt afirmă că „studiile de securitate pot fi definite drept *studiul amenințării, folosirii şi controlului forței militare*. Explorează condițiile care fac probabile folosirea forței, modurile în care folosirea forței afectează indivizi, state şi societăți, precum şi politicile specifice pe care statele le adoptă pentru a se pregăti, a preveni sau a se implica în război."[3] El afirmă însă şi că puterea militară singură nu defineşte problematica securității, drept care „studiile de securitate mai includ ceea ce câteodată este numită «conducerea unui stat» (*statecraft*) – de exemplu, controlul armamentelor, diplomația, managementul crizelor. Aceste probleme sunt în mod clar relevante pentru interesul central al domeniului, pentru că se sprijină direct pe probabilitatea şi caracterul războiului."[4]

Geopolitica după sfârşitul războiului rece

Pe parcursul celor patru decenii şi jumătate ale războiului rece s-a consolidat metodologic şi instituțional o mai veche disciplină: teoria relațiilor internaționale. Preocupările teoreticienilor au vizat înțelegerea naturii sistemelor internaționale, a tipurilor de interacțiuni dintre actori, a elementelor care configurează puterea etc. Aceste preocupări intelectuale, care depăşeau cu mult granițele conceptuale ale istoriei diplomatice specifice secolului al XIX-lea, erau orientate spre a oferi soluții politicienilor şi administrației. În contextul războiului rece a apărut o ramură specială a relațiilor internaționale, sovietologia sau kremlinologia, realizată în institute specializate în studierea regimurilor de tip comunist.

[1] Joseph S. Nye, Jr., Sean M. Lynn-Jones (1988), „International Security Studies. A Report of a Conference on the State of the Field", *International Security*, 12 (4), p. 6-7.
[2] ibidem
[3] Stephen M. Walt (1991), „The Renaissance of Security Studies", *International Science Quarterly*, 35 (2), p. 212.
[4] ibidem p. 213

Producția sovietologiei, americane mai ales, este impresionantă cantitativ. Privită din perspectiva încheierii bipolarismului americano-sovietic, marea ei problemă a fost aceea că nu a fost capabilă să prevadă colapsul rapid al sistemului sovietic, să identifice elementele reale care ar putea determina sfârşitul războiului rece. Problema cea mai importantă pentru teoreticienii relațiilor internaționale nu este că nu au prevăzut dramaticele evenimente din 1989-1991, ci că nu a prevăzut posibilitatea ca acestea să aibă loc[1]. Am ales pentru a ilustra eşecul sovietologiei un pasaj din cartea finalizată în august 1988 a unuia din cei mai importanți cercetători ai spațiului sovietic, Zbigniew Brzezinski: „Este probabil ca problema tranziției post-comunismului să devină cea mai interesantă soluție politică şi intelectuală cu privire la ceea ce astăzi mai este cunoscută drept lumea comunistă. Va fi, după toate probabilitățile, dilema dominantă ce va confrunta peste câteva decenii (s.n.) acea parte a lumii, evidențiind nu numai soluții analitice dar şi practice"[2]. Acest pasaj indică faptul că înainte cu un an de prăbuşirea regimurilor comuniste în Europa de Est, puterea sovietică era încă privită ca fiind reformabilă, dar foarte durabilă.

„De ce a căzut comunismul?" a fost una din cele mai frecvente întrebări la care a încercat să răspundă abundenta istoriografie post-război rece. Literatura existentă până în acest moment a propus patru mari explicații pentru colapsul comunismului sovietic: 1) criza economică; 2) pierderea legitimității politice; 3) dezintegrarea produsă de naționalism şi 4) pierderea încrederii elitelor[3].

Multitudinea de răspunsuri rezultă din cine răspunde la întrebare. Pentru americani comunismul a căzut deoarece Statele Unite prin politica lor au câştigat războiul. Dar care politică? Politica de „îndiguire" a lui Truman, cea de apărare identificată prin numele lui Richard Nixon şi Henry Kissinger, politica drepturilor omului asociată cu Jimmy Carter şi Zbigniew Brzezinski, politica lui Ronald Reagan de a înfrunta „imperiul răului" sau lupta CIA? Pentru Vatican nu există nici o îndoială: Papa Ioan Paul al II-lea şi Biserica Catolică, în Polonia mai ales, au jucat un rol crucial în căderea comunismului[4]. Pentru Rusia post-comunistă dezintegrarea URSS este rodul glasnost-ului şi perestroicii inițiate de Mihail Gorbaciov.

Răspunsul la problema cauzelor determinante ale sfârşitului Războiului Rrece variază în funcție de paradigma/teoria în care se înscrie respectiva interpretare: competiția politică, lipsa încrederii în ideologia comunistă, falimentul economic al sistemului comunist etc. Spre exemplu, marxismul analitic[5] explică sfârşitul comunismului prin faptul că birocrația sovietică s-a împărțit în două clase (politică şi administrativă), iar ruperea relației dintre aceste două clase conducătoare a determinat pierderea puterii pentru ambele.

Spre deosebire de interpretarea colapsului comunismului prin teoria dinamicii claselor sociale, o altă parte a specialiştilor în ştiințele socio-politice explică evenimentele din 1989-1991 din Europa Centrală şi de Est prin factorul „cultură politică"[6]. Interpretarea culturală porneşte de la constatarea faptului că organizațiile anti-comuniste ale anilor `80 din blocul sovietic erau prea slabe numeric şi prost organizate şi cu toate acestea au reuşit să învingă masiva birocrație politică şi aparatul militar. O încercare de răspuns la această „enigmă" vine

[1] Richard Ned Lebow şi Thomas Risse-Kappen, eds. International Relations Theory and the End of the Cold War, New York, Columbia University Press, 1995

[2] Zbigniew Brzezinski, Marele eşec. Naşterea şi moartea comunismului în secolul douăzeci, Dacia, Cluj-Napoca, 1993, p.248

[3] Tom Mayer, "The Collapse of Soviet Communism: A Class Dynamics Interpretation", p. 758-812 în Social Forces, March 2002, 80

[4] Adam Michnik, "Reflections on the Collapse of Communism", p. 119-126 în Journal of Democracy, no.11.1 (2000)

[5] Tom Mayer, loc. cit., p. 793-795

[6] J.C. Sharman, "Culture, Strategy, and State-Centered Explanations of Revolution, 1789 and 1989", p.1-24, în Social Science History, vol.27, no.1, Spring 2003

de la Jacques Lévesque[1] care arată că declinul leninismului şi a elitelor intelectuale sovietice, în paralel cu „social-democratizarea" acestora au constituit condiţii importante ale ascensiunii la putere a lui Gorbaciov şi a reformelor iniţiate de acesta. Dacă explicaţia raţionalistă pune decizia Uniunii Sovietice de a abandona Europa de Est pe costurile mari ale menţinerii în situaţia de satelit a statelor zonei, Lévesque arată că Gorbaciov şi echipa sa erau convinşi de importanţa naşterii unei noi ordini internaţionale, în care URSS să joace un nou rol politic şi moral. Conform noii identităţi social-democrate, nu mai era acceptabilă folosirea forţei pentru menţinerea intactă a graniţelor imperiale, aşa cum s-a întâmplat în 1956 în Ungaria şi 1968 în Cehoslovacia. Colapsul comunismului reformist din Germania a condus la eşecul politicii internaţionale ale lui Gorbaciov.

Majoritatea analiştilor au căzut de acord asupra cauzei declanşatoare a schimbării internaţionale: eşecul lui Mihail Gorbaciov în efortul de a restructura sistemul intern şi circumstanţele internaţionale. Există însă şi puncte de vedere care îi atribuie un rol cel puţin egal şi lui Ronald Reagan, liderii celor două superputeri contribuind reciproc la transformarea sistemului internaţional[2].

Deşi găsesc explicaţii multiple cauzelor prăbuşirii, ei ajung la un consens: după 1989, creşte incertitudinea asupra prezicerii principalelor evenimente, prin urmare, cresc interpretările divergente.

Data sfârşitului războiului rece variază în diverse lucrări consacrate sfârşitului bipolarismului: alegerile din iunie 1989 din Polonia, începutul exodului est-german în august, decizia ungurilor din septembrie de a deschide graniţa cu Austria, căderea Zidului Berlimului, dispariţia URSS, etc.

În ciuda disparităţii punctelor de vedere asupra cauzelor determinante ale colapsului comunismului, studiile de securitate apărute după 1989 sunt congruente asupra a trei mari teme. Prima este aceea că puterea militară a scăzut în importanţă în relaţiile internaţionale. A doua temă comună studiilor de securitate este aceea a nevoii de a regândi relaţiile internaţionale şi securitatea naţională. În sfârşit, studiile de securitate internaţională insistă asupra necesităţii de a include problemele interne şi riscurile asimetrice pe agenda securităţii naţionale[3].

Scenarii pentru Europa

În efervescenţa care a urmat destrămării ordinii bipolare, una dintre temele esenţiale a fost cea a „viitorului Europei", în sens politic, economic, militar. Prezentarea succintă a diferitelor scenarii şi proiecţii în legătură cu identitatea europeană este utilă pentru înţelegerea modului în care a avut loc dezbaterea despre „Europa Centrală", precum şi evoluţia statelor din această zonă[4]:

- Europa integrată, în care Germania şi Franţa militează pentru accelerarea integrării interne în interiorul Uniunii Europene, realizându-se paşi în această direcţie prin Tratatele de la Maastricht, Amsterdam, Nisa. La începutul anilor '90 a existat puţină preocupare pentru situaţia din Europa de Est.

[1] Jacques Lévesque The Enigma of 1989: The USSR and the Liberation of Eastern Europe, University of California Press, 1997, p.10

[2] Vezi Michael Cox (ed.), Rethinking the Soviet Collapse. Sovietology, the Death of Communism and New Russia, London and New York, 1998; Jeremi Suri, „Explaining the End of Cold War: a New Historical Consensus?" p. 60–92 în Journal of Cold War Studies, Vol. 4, No. 4, Fall 2002, p.62

[3] David A. Baldwin, "Review Article: Security Studies and the End of Cold War" p. 117-141 în World Politics, vol.48, no.1, 1996

[4] Vezi în acest sens: Cristoph Bertram, Europa în balanţă, Clavis, Bucureşti, 1996; Jean-Marc Ferry, La question de l'Etat européen, Gallimard, Paris, 2000; Mihai E. Ionescu, După hegemonie: patru scenarii de securitate pentru Europa de Est în anii'90, Scripta, Bucureşti, 1993

• Scenariul unui proces de fragmentare, de renaționalizare a politicii strategice şi întoarcere la echilibrul de puteri. Această viziune era motivată mai ales de teama revenirii la o politică hegemonică a Germaniei după unificarea acesteia, ipoteză infirmată de politica integraționistă a Berlinului.

• Europa cetățenilor, promovată de federaliştii europeni, dar care nu țin cont, spun adversarii lor de imposibilitatea substituirii referinței simbolice la națiune cu una bazată pe solidaritatea socială şi reprezentarea politică. Nu există nici o unitate culturală europeană de la Atena lui Pericle la Bruxelles-ul lui Delors.

• Europa statelor, a Patriilor după formula lui de Gaulle, de la Atlantic la Ural, pentru constituirea unei "mari puteri", un nou bloc geopolitic, nu numai geoeconomic.

• Europa regiunilor înțeleasă de unii ca o germanizare dificil de acceptat de alți parteneri

• Europa banana – sudul Angliei, zona Benelux, Valea Rhinului, nordul Franței, sudul Germaniei, nordul Italiei - similară pentru unii cu Europa regiunilor: un centru propulsor al diverselor periferii marginale, regiunile bogate trecând peste barierele statelor, pentru a se agrega într-un centru propulsor al Europei. Această variantă este cunoscută într-o altă variantă ca Europa „nucleului dur": sunt regrupate toate statele care sunt de acord cu integrarea pe o anumită problemă, în timp ce alte state se alătură în funcție de capacitățile şi interesele lor. Acest model a determinat apariția teoriei integrării în „cercuri concentrice", integrarea în valuri a unui număr mic de state, pentru ca acestea să poată fi integrate cu mai mare uşurință.

• Europa agregată subsistemic, în echilibru dinamic, în competiție una cu alta: un centru franco-german, care la nord integrează zona Baltică şi un sud cu un grad minor de agregare, fragmentată, în aria mediteraneeană, care are nevoie de Statele Unite pentru a-şi asigura securitatea strategică, şi care domină zona comercială a Mediteranei;

• Germania constituie Mitteleuropa, iar în acesta caz Franța s-ar orienta major spre statele latine şi Marea Britanie şi care ar putea solicita, din motive de echilibru o puternică prezență americană în Europa;

• Un directorat franco-germano-britanic asupra problemelor europene.

În centrul dezbaterilor despre organizarea europeană se află problema rolului statului, a suveranității naționale. Detractorii construirii „Marii Europe" - foştii comunişti sau dreapta radicală -, prezintă statul-națiune ca o entitate indispensabilă, legătură cu democrația efectivă. Euroscepticii acuză „tehnocrația de la Bruxelles" dar, susțin apărătorii federalismului, atacurile sunt eronate deoarece puterea europeană este în fapt deținută şi exercitată de state. Social, tehnocrația nu este „bruxelleză", ci național-comunitară. Dacă există un deficit de democrație europeană, acesta este pentru că guvernele naționale nu asigură în întregime un cadru democratic (absența controlului cetățenilor asupra maşinăriei politice, autonomizarea executivelor, puterea excesivă a tehnocraților există mai întâi în cadrul democratic național).

O foarte argumentată demonstrație a punctului de vedere federalist este dată de Romano Prodi în O viziune asupra Europei. Prodi crede că doar la nivel supranațional european se poate face față cu succes problemelor cu care se confruntă în mod individual statele europene. Construcția europeană este necesară pentru că statele şi-au pierdut o bună parte din suveranitatea lor reală, iar aceste pierderi împiedică micile state, în primul rând în cazul politicilor economice, pentru a avea suficientă putere pentru a-şi recupera instrumentele fundamentale ale suveranității. De aceea este necesară consolidarea instituțiilor comune: formarea unei autentice politici externe europene, pentru ca europenii să poată fi buni mediatori ai conflictelor regionale, extinderea diplomației economice; politici comune în privința imigrării şi a dreptului de azil; crearea unui spațiu social comun în interiorul căruia să se realizeze o uniune economică eficientă.

Bibliografie:

- David A. Baldwin, „The Concept of Security", Review of Internațional Studies, 1997
- Buzan, "Peace, Power and Security: Contending Concepts in the Study of Internațional Relations", Journal of Peace Research, 21 (2), 1984.
- John Herz, "Idealist Internaționalism and the Security Dilemma", World Politics, 1950
- Jacques Lévesque The Enigma of 1989: The USSR and the Liberation of Eastern Europe, University of California Press, 1997
- Walter Lippmann, U.S. Foreign Policy: Shield of the Republic, Boston: Little, Brown, 1943
- Tom Mayer, "The Collapse of Soviet Communism: A Class Dynamics Interpretation", în Social Forces, March 2002
- Adam Michnik, "Reflections on the Collapse of Communism", Journal of Democracy, no.11.1, 2000.
- Negut, S./Săgeată, R.: România in the new architecture of Europe.In: România. Space, Society, Environment. Bucharest, 2006.
- Joseph S. Nye, Jr., Sean M. Lynn-Jones , „Internațional Security Studies. A Report of a Conference on the State of the Field", Internațional Security, 12 (4),1988
- Săgeată, R.: Geopolitică, Ed. Universității Lucian Blaga. Sibiu, 2008
- Simileanu, V.: România. Tensiuni geopolitice. Bucureşti, 2003
- Susan Strange (1997), State şi piețe, Iaşi: Institutul European, p. 61.
- Stephen M. Walt, „The Renaissance of Security Studies", Internațional Science Quarterly, 35 (2), 1991
- Kenneth N. Waltz, Teoria politicii internaționale, Iaşi: Polirom, Quarterly, 67 (4), 2006
- Arnold Wolfers (1952), "'National Security' as an Ambiguous Symbol", Political Science

„REVOLUȚIA GEOPOLITICĂ": "NOUA IDENTITATE PENTRU REGIUNEA MĂRII NEGRE"?
GEOPOLITICAL REVOLUTION": "THE NEW IDENTITY FOR THE BLACK SEA?

Ovidiu Chebac
Facultatea de Ştiinţe Politice,
Relaţii Internaţionale şi Studii Europene
Universitatea „Lucian Blaga" din Sibiu

Abstract:
The Black Sea region stands out as a region where realpolitik once more has come to the fore.

This inland sea is situated at the crossroads of two aspiring regional powers, Turkey and Russia, with Ukraine in the North and EU and NATO members România and Bulgaria in the West.

Recognising these shifting patterns is important, not least since, in the words of James Sherr, „changes in the pattern of East–West or North–South relations are immediately felt and it iscritically important that local actors recognize these shifts when they occur." This project maps drivers that currently affect the shifting geopolitics of the Black Sea region: Turkey and Ukraine as competing transit routes for Eurasian gas export, Ukraine's attempts to sustain a foreign policy for European integration versus the increasing Russian 'pull', and the partial melting of the 'frozen conflicts' and renewed great power engagement in South Caucasus. Each of these factors will – together or separately – determine how the regional dynamics of the Black Sea unfolds.

Keyterms: *Black Sea, geopolitical revolution, borders, Central Europe*

Conceptul geografic

Ca şi în cazul dimensiunii politice a Europei Centrale nu există o unanimitate de păreri cu privire la extensia lui geografică. Viziunea clasică asupra regiunii, în perioada evului mediu, este legată de întinderea Sfântului Imperiu Roman de Naţiune Germanică. Astfel, limitele fizice tradiţionale erau fluviile Rin (la vest), Pad, Dunăre (la sud) şi Vistula (la est), Marea Baltică (la Nord), Marea Adriatică şi Munţii Carpaţi (la sud-est). În componenţa respectivă, Europa Centrală, definită ca Mitteleuropa includea principatele germane, nordul Italiei, Ţările de Jos, Boemia, Ungaria şi, uneori, prin extensie, Polonia, coincizând la est cu limita dintre catolicism şi ortodoxie[1].

După Pacea din Westfalia, limitele geografice ale Europei Centrale au început să se modifice, astfel că Ţările de Jos şi nordul Italiei n-au mai fost incluse în Europa Centrală, în schimb Polonia a devenit o parte integrantă a regiunii. În urma războaielor napoleoniene, conceptul a început să se stabilizeze la teritoriul Confederaţiei Germanice şi a Imperiului Habsburgic, ulterior a Puterilor Centrale după 1871 (până în 1915, acest concept include şi Italia)[2].

Totuşi, au existat şi o serie de autori care au negat existenţa unei Europe Centrale geografice, afirmând că tranziţia dintre vestul şi estul continentului s-ar face fără o etapă intermediară. Este cazul autorului austriac Erwin Hanslik, care susţinea în perioada Primului Război Mondial că estul continentului începea imediat pe linia oraşelor Trieste, Viena, Praga,

[1] Atlas To Freeman's Historical Geography, Edited by J.B. Bury, Longmans Green and Co., Third Edition, 1903 in http://www.lib.utexas.edu/maps/historical/central_europe.html
[2] Paul Robert Magocsi, Historical Atlas of Central Europe (History of East Central Europe), Vol. 1, University of Washington Press, Seattle, 2003

Breslau (Wroclaw), Königsberg. De asemenea, celebrul autor englez Halford Mackinder considera că nu există o entitate separată în centrul continentului european, concepția sa fiind legată de existența unei mase continentale eurasiatice continue. Istoricul francez Joseph Aulneau se raliază acestor concepții, susținând că doar ambițiile războinice de cucerire puteau justifica un asemenea concept.[1]

După 1919, se produce o transformare în întreaga structură a zonei. De obicei, geografii germani considerau Europa Centrală drept entitatea dintre extremitatea vestică a continentului (Franța, Marea Britanie, Țările de Jos) şi extremitatea estică (Rusia). Prin contrast, geografii britanici consideră spațiul statelor succesoare de după 1918, drept Europa de Est (concept preluat şi de americani), situând Europa centrală mai degrabă în regiunea Germaniei de la Weimar sau chiar ignorând complet existența unei astfel de entități[2].

Un concept important din punct de vedere geografic este cel al lui Karl Haushofer. Personalitate emblematică pentru şcoala geopolitică germană, acesta considera că Germania este îndreptățită de poziția sa geografică să domine centrul Europei şi apoi să se îndrepte spre răsărit în căutarea spațiului vital (Lebensraum). Crearea unor state tampon între Germania şi Rusia este considerată o atitudine agresivă din partea puterilor învingătoare din Primul Război Mondial, menită să încercuiască statul german. Acest concept a determinat apropierea Germaniei de Uniunea Sovietică în scopul eliminării acestui spațiu şi instaurării dominației germane, sub forma sa nazistă[3].

Un studiu francez scris de Ernest Lémonon în 1931 considera, pe aceeaşi linie deschisă de şcoala anglo-saxonă, că Europa Centrală era compusă din Austria, Ungaria, Cehoslovacia, Polonia, România, Iugoslavia şi Italia, excluzând țările baltice şi Germania[4].

Geograful francez Emmanuel de Martonne, în volumul Europa Centrală publicat în 1930 include Germania şi Polonia din varianta sa de Europă Centrală din care fac parte şi Austria, Elveția, Ungaria, Cehoslovacia şi România[5].

Publicistul german Giselher Wirsing considera în 1932 Europa Centrală sau „Europa de Mijloc" (Zwischeneuropa) ca fiind zona dintre Marea Baltică, Marea Adriatică şi Marea Neagră, în care includea Polonia, Cehoslovacia, Ungaria, România, Iugoslavia, Bulgaria, Albania şi țările baltice. Reprezentant al orientării naziste din Germania, el exclude voit Austria, ca țintă imediată a Anschluss-ului.

Jacques Ancel prezintă în 1936 o variantă mai restrânsă a Europei Centrale pe care o intitulează Habsburgia, din care fac parte Austria, Cehoslovacia, Ungaria dar şi România şi Iugoslavia (state succesorale).

Cea mai cuprinzătoare definire geografică interbelică a spațiului central-european aparține, în opinia noastră, românului N. Al. Rădulescu, care în 1938, în articolul „Poziția geopolitică a României", publicat în Revista Geografică Română, identifica trei zone distincte: (a) zona centro-occidentală sau germanică (Germania, Austria, Elveția, Liechtenstein); (b) zona centro-orientală (Polonia, Cehoslovacia, Ungaria, România); (c) zona balcanică (Iugoslavia, Bulgaria, Grecia, Albania)[6].

În perioada postbelică, o primă considerație este exprimată de istoricul francez Fernand Braudel, care încearcă să reconstituie spațiul central-european din spatele Cortinei de Fier. El este cel care a lansat, la mijlocul anilor 60, celebra butadă „Europa Centrală este marginea

[1] Karl Sinnhuber, "Central Europe: Mitteleuropa: Europe Centrale: An Analysis of a Geographical Term" in Transactions and Papers (Institute of British Geographers), No. 20. (1954), p. 16.
[2] Okey, loc. cit., p. 104.
[3] Paul Dobrescu, Geopolitica, Editura Comunicare.ro, Bucureşti, 2003, p. 88-89.
[4] Judt, loc. cit., p. 18
[5] Giblin et Yves Lacoste, Géo-histoire de l'Europe médiane. Mutations d'hier et d'aujourd'hui, Éditions La Découverte, Paris, 1998, p. 5-7).
[6] Dănuț-Radu Săgeată, Dragoş Baroiu, Granițele de stat ale României – între tratatele internaționale şi dictatele de forță, Editura Princeps Edit, Iaşi, 2004, p. 16-17.

occidentală a Europei de Est şi cea răsăriteană a Europei de Vest”[1], sugerând un posibil centru în zona Germaniei şi a Berlinului, împărţite între cele două sfere de influenţă politico-ideologică.

Conform istoricului polonez Oskar Halecki, Europa era împărţită în patru regiuni geografice şi culturale: Europa occidentală, Europa central-occidentală, Europa central-răsăriteană, Europa răsăriteană. Europa central-răsăriteană nu ar constitui, însă, o unitate istorică, în ciuda experienţelor comune ale popoarelor din regiune, fiind constituită din Boemia, Moravia, Polonia, Ungaria, partea de nord şi nord-vest a Peninsulei Balcanice (locuită de bulgari, sârbi, croaţi şi sloveni). Germania era considerată parte a Europei central-occidentale, în timp ce România era trecută la Europa de est, alături de Rusia[2].

O viziune tranşantă este exprimată de strategul american Zbigniew Brzezinski, care consideră că în Europa Centrală sunt toate statele „la est de Germania şi la vest de Rusia”[3]. E drept că, până la destrămarea Uniunii Sovietice în 1991, el suprapune conceptul Europei Centrale cu cel al Europei de Est, caracteristic perioadei Războiului Rece.

Cunoscutul scriitor şi gânditor cehoslovac Milan Kundera aprecia şi el în 1984 că Europa Centrală este „aşezată geografic în Centru, cultural în Vest şi politic în Est”[4]. Această viziune justifică, în accepţiunea scriitorului, apetenţa ţărilor din regiune pentru lumea occidentală.

Imediat după 1990, conceptul a fost clarificat în analizele geografilor occidentali, prin separarea RDG, alipită Germaniei de Vest, şi a Rusiei de termenul „Europa de Est”. Astfel, spaţiul intermediar reîncepea să fie numit „Europa Centrală”[5].

Publicistul maghiar Csaba G. Kiss revine, la începutul anilor 90 la concepţia germană şi indică teritoriile dintre Marea Baltică, Marea Neagră şi Marea Adriatică ca formând Europa Centrală[6]. Fără îndoială că această definiţie putea fi acceptată mai uşor, de exemplu de către mediile poloneze, care au dorit includerea vechiului spaţiu al Ducatului Lituaniei în definiţia central-europeană (incluzând teritoriile din prezent ale Belarusului, Lituaniei şi Ucrainei[7]).

Conform definiţiei politologului american de origine germană Karl Deutsch, relaţiile dintre ţările unei regiuni pot fi evaluate dacă luăm în calcul şase factori: (a) numărul de interacţiuni; (b) consistenţa interacţiunilor; (c) compatibilitatea valorilor de bază; (d) importanţa contactelor; (e) păstrarea contactelor; (f) rapiditatea contactelor. Conform acestei definiţii putem identifica următoarele sub-regiuni central-europene: (1) Mitteleuropa sau nucleul central-european, format din fosta RDG, Cehia, Slovacia, Polonia, Ungaria, Austria, Slovenia şi Croaţia; (2) Europa de Sud-Est, formată din România, Bulgaria, Republica Moldova şi părţi din Ucraina; (3) Balcanii, incluzând Serbia, Muntenegru, Albania, Macedonia, Bosnia şi Herţegovina, partea europeană a Turciei; (4) euroregiunea baltică, formată din Estonia, Letonia şi Lituania, coasta de sud a Finlandei[8].

În concluzie, putem considera, în momentul actual ca făcând parte din aşa numita Europă Centrală, şi considerându-se astfel, o serie de state post-comuniste, dar nu numai, cum ar fi Austria, Germania, Polonia, Cehia, Slovacia, Ungaria, Slovenia, Croaţia, Bosnia şi Herţegovina, Serbia, Muntenegru, Albania, Macedonia, România şi Bulgaria[9]. Totuşi, aşa

[1] Mureşanu, loc. cit.
[2] Oskar Halecki, The Limits and Divisions of European History, Londres, Sheed & Ward, 1950
[3] Zbigniew Brzezinski, Europa Centrală şi de Est în ciclonul tranziţiei, Editura Diogene, Bucureşti, 1995, p. 216
[4] Milan Kundera, „Tragedia Europei Centrale”, in Babeţi, Ungureanu, 1997, op. cit., p. 222.
[5] Alan Dingsdale, „New Geographies of Post-Socialist Europe” in The Geographical Journal, Vol. 165, No. 2, July 1999, p. 151.
[6] Alan Dingsdale, „New Geographies of Post-Socialist Europe” in The Geographical Journal, Vol. 165, No. 2, July 1999, p. 151.
[7] Puşcaş, op. cit., coperta 4.
[8] Ionel Nicu Sava, loc. cit., p. 108, 110.
[9] Political Map of Central Europe, 2001 in http://www.lib.utexas.edu/maps/europe/central_europe_pol01.jpg

cum afirma un cunoscut politolog francez, Europa Centrală rămâne un concept mai degrabă politic decât geografic, fiind definit mai ales prin prisma locului celui care emite afirmația[1].

După abandonarea tăcută a identității sud-est-europene („balcanice") la începutul anilor `90 definirea României ca stat central-european a devenit o regulă unanim acceptată în mediul politic, diplomatic şi academic. O încercare de schimbare a poziționării geopolitice a României îi aparține lui Traian Băsescu, în calitate de Preşedinte al României. Efortul de statuare teoretică a noii identități regionale româneşti, din perspectiva prezidențială, poate fi circumscris temporal la sfârşitul anului 2004, în mesajele sale privind obiectivele prezidențiale şi în prima parte a anului 2005.[2]

Cea mai vizibilă caracteristică a politicii externe româneşti de după instalarea administrației Traian Băsescu este orientarea sa accentuată înspre relații (numite „strategice") cu SUA, Marea Britanie şi cu NATO. Noul atlantism al politicii externe româneşti - pentru că orientarea spre stabilirea de relații privilegiate cu Statele Unite ale Americii şi cu Marea Britanie este o constantă a demersurilor României - se distinge printr-o serie de particularități[3].

Astfel, definirea „Axei Washington-Londra-Bucureşti" s-a făcut în pripă şi nu fără contrarierea partenerilor de Axă, care s-au trezit incluşi într-o construcție cu scopuri neclare pentru ei. În viziunea Preşedintelui României, Axa descrie un parteneriat special, ale cărei elemente sunt următoarele: i) acțiune ofensivă pentru democratizarea şi stabilizarea politică a zonei Europei de Est şi a spațiului Mării Negre; ii) acțiune conjugată pentru combaterea terorismului şi a amenințărilor asimetrice; iii) stabilizarea economică a zonei Mării Negre şi iv) cooperarea militară preferențială în interiorul, sau în afara cadrelor existente (NATO sau Parteneriatul pentru Pace), atât între membrii Axei – vezi amplasarea în România de baze americane- cât şi între aceştia şi țările din zonă.

Marea Neagră şi zona riverană ei sunt văzute de Preşedintele Traian Băsescu ca loc al intersectării a două fluxuri strategice: primul, care uneşte producătorul de energie (Orientul Apropiat, zona Caucazului şi a Mării Caspice) şi consumatorul de energie (Occidentul), cel de-al doilea care trasează o relație între producătorul de securitate (comunitatea euroatlantică) şi consumatorul de securitate (Orientul Apropiat şi zona Caucazului).

Zona riverană Mării Negre este percepută de Preşedintele României în termeni de securitate derivați din politica balanței de putere, specifică teoriei realismului în relațiile internaționale. El încearcă să definească acțiunea României ca fiind una care asigură în acelaşi timp obiectivele NATO, SUA şi Marii Britanii (securitate, democrație, întreruperea fluxurilor de trafic ilegal, lupta împotriva terorismului, crearea unei contraponderi la spațiul CSI), cât şi pe cele ale UE (prosperitate prin solidaritate şi extindere spre Est, stabilitate prin democrație). Ordinea de priorități este însă cea dinspre obiectivele regionale ale SUA înspre cele ale UE, adică cele americane sunt mai importante decât cele europene.

Conform lui Traian Băsescu, România trebuie să joace un rol activ în cooperarea cu statele din zona caucaziană, în soluționarea conflictului din Transnistria şi a celorlalte

[1] Michel Focher, „Fragmente de Europa: unificări şi fragmentări" in Babeți, Ungureanu, 1997, op. cit., p. 101 şi Droz, op. cit, p. 20.

[2] Victor Roncea, (coord.), Axa. Noua Românie la Marea Neagră, Ed. Ziua, 2005

[3] SUA sunt importante pentru politica externă a României, aşa cum este ea formulată în doctrina Băsescu, nu doar dintr-un calcul strategic, care are de-a face cu asigurarea securității şi eliminarea pericolelor asimetrice, ci şi din rațiuni de superioritate şi preeminență geopolitică a americanilor asupra UE în zona estică a Europei. În seara zilei de 26 mai 2005, preşedintele Traian Băsescu a avut o discuție cu mai mulți jurnaliști români. În discuția care a avut loc atunci, Traian Băsescu, întrebat de "Axa Washington-Londra-Bucureşti", şi de ce nu este adeptul unor relații la fel de apropiate cu partenerii tradiționali Franța şi Germania ar fi răspuns, râzând: "Decât să sug... la mai mulți licurici mai mici, mai bine sug... la un licurici mai mare", în Gabriel Stănescu, "Axa lui Băsescu şi sexul oral", "Gardianul", 19 august 2005

"conflicte înghețate" – Abhazia, Nagorno-Karabakh, Osetia de Sud. Apoi, România trebuie să acționeze ca un fel de "ancoră" a Uniunii Europene pentru statele din vecinătatea sa estică (Ucraina, Moldova) dar, în acelaşi timp, ca gardian al UE pentru spațiul respectiv, rol evocat clar în discursul susținut cu ocazia semnării de către România a Tratatului de Aderare la UE în 25 aprilie 2005 la Luxemburg.

Definirea României ca stat cu competențe speciale în zonă are o semnificație aparte, dacă o asociem cu poziționările anterioare ale României. Vorbind des despre "politica estică" a României, preşedintele Traian Băsescu a deplasat-o dinspre o logică unificatoare şi civilizatoare – integrarea în UE - spre o definire a unei identități de margine a Europei, ca spațiu de frontieră şi de trecere (punte) între UE/Europa şi celelalte spații importante - Caucaz, Orientul Mijlociu etc.

Definirea, în sine, poate părea neimportantă, dar din ea derivă modul în care acest aspect al politicii externe se leagă de celelalte proiecții externe ale României şi de modul în care ele funcționează coerent. Definirea insistentă a României ca stat din sud-estul Europei sau aflat la marginea Europei poate să se transforme într-o strategie perdantă prin obstinația cu care România se proiectează în afara centrului geografic şi civilizațional al continentului, tot mai mult echivalat cu Uniunea Europeană.

Estul Europei sau frontiera UE pot să însemne la fel de bine periferia Europei. Această decuplare a României de Europa Centrală este cu atât mai neproductivă şi periculoasă, cu cât Ucraina mizează foarte mult (şi probabil mai credibil) pe dubla sa vocație simultană - central europeană şi pontică. România operează din nou în termeni exclusivi când se raportează la cele două spații, în loc să le urmărească în acelaşi timp, asumându-şi pe deasupra şi un rol pe care nu i l-a impus nimeni. În loc de şi-şi, suntem în logica lui ori-ori, lucru care ne văduveşte de oportunități şi ne creează probleme suplimentare.

Preşedintele Traian Băsescu a revenit la imaginea „României ca placă turnantă", discurs care era frecvent folosit în prima parte a anilor '90. De fapt, sintagma „plăcii turnante" ascunde imprecizie în ceea ce priveşte obiectivele de politică externă. În epoca globalizării, țări precum România nu mai au cum juca rol de placă turnantă, mai ales atunci când sunt integrate într-un mare bloc politic, economic şi militar. Posibila echivalare cu situația Marii Britanii este forțată şi fără fundament.

În planul acțiunilor concrete de politică internațională ale României pentru a da conținut noii identități regionale menționăm constituirea Forumului Mării Negre, care a avut loc la Bucureşti (iunie 2006). În legătură cu acest Forum sunt de menționat următoarele aspecte: i) inițiativa se suprapune peste acțiunile Organizației pentru Cooperarea Economică la Marea Neagră care, de la înființarea ei la Istanbul în 1992, a cunoscut o evoluție ce i-a adăugat o certă dimensiune politică; ii) Rusia l-a boicotat, trimițându-şi doar ambasadorul de la Bucureşti; iii) deşi Forumul a fost construit în ideea unui summit al şefilor de stat, Turcia şi Bulgaria au fost subreprezentate, ca o reacție de dezinteres; iv) constituirea unui Fond Mutual al Mării Negre, care ar trebui să contribuie la stabilizarea politică şi economică a regiunii, anunțată încă din anul 2002, dar reluată în anul 2006 nu-şi arată efectele până în acest moment; v) Forumul Mării Negre, aşa cum a fost proiectat inițial, a fost abandonat, în mod tacit, de către diplomația românească în urma eşecului de la Bucureşti. Forumul Mării Negre a devenit formatul de promovarea a unor politici în sfera cooperării interguvernamentale şi non-guvernamentale, dar nu este acea structură capabilă să determine soluționarea problemelor cu adevărat importante ale regiunii (conflictele înghețate şi rețelele de transport ale energiei).[1]

Reprezintă cu adevărat tezele prezidențiale o „revoluție geopolitică" prin „descoperirea Mării Negre"? Din punct de vedere istoric merită menționat faptul că tema Mării Negre a fost prezentă, ca un subiect secundar sau terțiar încă din perioada interbelică. După 1989 au existat

[1] site-ul http://www.blackseaforum.org/

încercări de inserare în regiune, amintite deja (Cooperarea Economică la Marea Neagră, proiectul Traceca, inițiativa constituirii cooperării trilaterale în Caucazul de Sud, Balcanii de Est şi la Nordul Mării Negre în 1997, reprezentarea NATO în democratizarea şi stabilizarea Caucazului de Sud în 2003).

„Revoluția geopolitică" pe care retorica prezidențială o anunțase la sfârşitul anului 2004 a fost treptat-treptat abandonată, ca urmare a confruntării cu realitățile internaționale. La Washington şi Londra anunțul de la Bucureşti privind integrarea lor pe „axă" nu a trezit nicio reacție de exaltare, în timp ce de la Berlin şi Paris cancelariile diplomatice s-au cerut lămuriri suplimentare ambasadelor, pentru a constata dacă nu s-au produs erori pe fluxul informațiilor. Destul de rapid evaluările occidentale au ajuns la concluzia că „Axa Washington-Londra-Bucureşti" şi cu derivațiile sale este un produs pentru consum electoral în România. Desigur, regiunea extinsă a Mării Negre trebuie să reprezinte un obiectiv strategic atât pentru Uniunea Europeană cât şi pentru Statele Unite, dar modul în care a fost pusă în discuție „noua identitate regională a României" nu a făcut decât să trezească nedumeriri în mediile diplomatice şi în cele academice specializate în chestiuni internaționale.

Chestiunea oleo şi gazaductelor dinspre regiunea Mării Negre către Europa Centrală poate constitui un studiu-şcoală pentru efectele unui tip sau altul de politică regională. Statele Unite şi Uniunea Europeană încearcă să elimine dependența de resursele energetice controlate de Federația Rusă prin crearea unor rețele alternative la cele existente sau proiectate. Proiectul Traceca este unul dintre acestea. În paralel însă, Moscova a adoptat o strategie de „virusare" a proiectelor occidentale prin susținerea unor trasee energetice similare cu cele susținute de occidentali, dar care să fie controlate de companii ruseşti.

În prima schiță de strategie a Uniunii Europene în legătură cu problema Mării Negre, document intitulat „Sinergia în regiunea Mării Negre"[1] un loc important îl ocupă problema energiei şi a rutelor de transport spre Europa ale acesteia. Bruxelles-ul este interesat, în această variantă a documentului, de dezvoltarea programului său mai vechi INOGATE (Interstate Oil and Gas To Europe pipelines) - conductele de gaze şi petrol interstatale spre Europa, dar şi noile proiecte de oleoducte Baku-Supsa, Baku-Tbilisi-Ceyhan, gazoductul Baku-Tbilisi-Erzerum, inversarea sensului oleoductului Brody-Odessa şi extinderea lui până în Polonia prin Ucraina. Nu sunt ocolite nici noile proiecte de oleoducte în construcție Constanța-Omisalj-Trieste, Burgas-Vlore şi Burgas- Alexandroupolis. Este avută în vedere şi o nouă conductă între Grecia şi Turcia, cu o eventuală extensie în Italia. Este însă demn de menționat faptul că aceste trasee sunt doar amintite în Anexele documentului.

Gazoductul Nabucco, ce ar fi trebuit să asigure independența României față de gazele ruseşti, prin aprovizioneze cu gaze naturale din Iran şi Turkmenistan, transportate pe traseul Turcia-Bulgaria-România-Ungaria-Austria pare a fi, în acest moment, un proiect eşuat. Ungaria pare a adopta punctul de vedere rusesc, urmând să contribuie la realizarea gazoductului Blue Stream, al Gazprom, alternativ la proiectul Nabucco.[2]

---

[1] Black Sea Synergy - A New Regional Cooperation Initiative, http://ec.europa.eu/world/enp/pdf/com07_160_en.pdf

[2] În octombrie 2002 s-a semnat la Viena acordul de cooperare între companiile BOTAS (Turcia), BULGARGAZ (Bulgaria), TRANSGAZ (România), MOL (Ungaria) şi OMV ERDGAS (Austria) privind proiectul de realizare a unui nou culoar de tranzit al gazelor naturale din regiunea Mării Caspice şi a Asiei Centrale către țările din centrul şi vestul Europei (NABUCCO), practic, ocolind Federația Rusă. Gazoductul Nabucco va trece prin Turcia, Bulgaria, România, Ungaria şi Austria ar urma să fie construit de companiile Botas, Bulgargaz, Transgaz, MOL şi OMV. Proiectul Nabucco, în valoare de 4,6 mld. €, estimat a fi terminat in anul 2011 (daca lucrările ar începe în 2008) constituie un exemplu concret de implicare economică a UE la Marea Neagră. Gazoductul Blue Stream, al companiei ruse Gazprom, are ca punct de plecare Turcia, urmând sa tranziteze Bulgaria, Serbia şi vestul Ungariei.

Totuşi, proiectul Nabucco va putea fi realizat doar în urma implicării semnificative a Statelor Unite şi Uniunii Europene.

Proiectul conductei Constanța-Trieste nu a depăşit încă faza acordurilor dintre statele care ar urma să-l susțină (România, Serbia, Croația Slovenia şi Italia). Operaționalizarea conductei Constanța-Trieste nu are, în acest moment, o perspectivă foarte clară. Situația este complicată de faptul că, în ciuda dorinței Comisiei Europene de a adopta o politică energetică unitară, unele state membre ale Uniunii (Bulgaria, Grecia, Italia, Ungaria) preferă să încheie acorduri directe cu marile companii ruseşti, pentru aprovizionarea din surse energetice aflate sub controlul direct sau indirect al Moscovei (în 2007 s-a semnat memorandumul privind construirea conductei petroliere Burgas - Alexandroupolis - supranumită "Oleoductul Ortodox"-, între Rusia, Bulgaria şi Grecia, în care partea rusă va deține 51% din acțiuni).

Fără a insista asupra unei teme care merită o analiză aparte menționăm doar că problema traseelor energetice ar trebui să constituie un exemplu pentru cooperarea sinergică între două regiuni, Europa Centrală şi bazinul extins al Mării Negre, între care România poate avea rolul de punte, dacă nu se va poziționa exclusivist într-una din cele două arii geopolitice.

Dacă analizăm retrospectiv istoria națiunii române începând de la revoluția din 1848 ajungem la concluzia importantă că destinul nostru istoric a fost intrinsec legat de Europa Centrală. La momentul 1848 revoluția din Transilvania a fost direct conectată la mişcările națiunilor central-europene. Instaurarea monarhiei de Hohenzollern la Bucureşti a însemnat racordarea la valorile politice ale spațiului central-european, nu a celui balcanic aflat sub influență turcă sau a celui estic de inspirație rusească. Acordul secret din 1883 dintre România şi Austro-Ungaria consfințea această orientare. Neutralitatea din 1914 şi intrarea în război în 1916 alături de Antanta reprezenta consonanța cu orientările dominante dintr-o Europă Centrală nu doar non-germană, ci şi anti-germană ale națiunilor care doreau reorganizarea regiunii după principiul naționalităților. Mica Înțelegere constituie expresia apartenenței la acea Nouă Europă Centrală anti-revizionistă, pro-franceză şi pro-engleză, formată din statele succesoare ale imperiilor defuncte. Desigur, perioada comunistă a însemnat anularea oricăror pretenții central-europeniste din partea României.

După 1989 România a încercat din răsputeri să fie acceptată în „clubul central-european", dar decizia Occidentului de a se „orientaliza democratic" a diminuat miza unui asemenea efort, din moment ce Grupul Vişegrád nu putea pretinde apartenența exclusivă la NATO şi Uniunea Europeană. Summitul NATO de la Madrid (1997) constituie momentul maximei influențe a identității geopolitice a central-europenismului. Dacă la Madrid acceptarea în NATO a avut şi semnificația unei reparații istorice a Occidentului către o parte din națiunile capturate de Stalin la sfârşitul conflagrației mondiale, următoarea decizie de extindere a Alianței Nord-Atlantice, luată la Praga, a fost expresia raționalității geo-strategice, din perspectiva unor schimbări radicale în tipurile de amenințări la adresa securității internaționale. Lărgirea Uniunii Europene a fost, în fapt, o acțiune care intră în logica unificării politice a vechiului continent precum şi a încercărilor sale de a influența profilul proceselor de globalizare. Aici, identitatea central-europeană nu a mai putut revendica un rol proeminent, fiind redusă, inevitabil, la una dintre multiplele identități regionale. În acest proces România a încercat să-şi joace abil avantajele geopolitice, poziționându-se ca un actor central-european dar care poate avea un rol semnificativ în stabilizarea Balcanilor de Vest şi în efortul de democratizare a statelor din regiunea caucaziană. Această din urmă componentă a politicii internaționale a României s-a manifestat, până acum, mai mult la nivelul retoricii publice, rămânând a fi găsite resursele pentru o astfel de operațiune.

Bibliografie:

1. Blouet, Brian, Geopolitics and Globalization in the Twentieth Century, Reaktion Books, London, 2001.
2. Asmus, Ronald, Konstantin Dimitrov, Joerg Forbrig, O nouă strategie euro-atlantică pentru regiunea Mării Negre, Editura IRSI „Nicolae Titulescu" 2004.
3. Fontaine, Pascal, Construcția europeanã din 1945 pânã în zilele noastre, Institutul European, Iaşi, 1998.
4. Henderson, Conway H., Internațional Relations. Conflict and Cooperation at the Turn of the 21st Century, McGraw-Hill, Boston, 1999.
5. Huntington, Samuel, Ciocnirea civilizațiilor şi refacerea ordinii mondiale, Antet, Bucureşti, 1997.
6. Lacoste, Yves, Dictionnaire de géopolitique, Flammarion, Paris, 1993.
7. Malița, Mircea, Zece mii de culturi, o singurã civilizație, Nemira, Bucureşti, 1998.
8. Paz, Reuven, „Middle East Islamism in the European Area", Middle East Review of Internațional Affairs, vol. 6, nr. 3, sept. 2002.
9. Prodi, Romano, O viziune asupra Europei, Polirom, Iaşi, 2001.
10. Schlosstein, Steven, The End of the American Century, Congdon and Weed, New York, 1989.
11. Toynbee, Arnold J., Studiu asupra istoriei. Sintezã a volumelor VII-X de DC Somervell, Humanitas, Bucureşti, 1997.
12. Comunicarea Comisiei Europei către Consiliu şi Parlamentul European, COM (2007) 160 FINAL, Bruxelles

ACCESUL LA RESURSELE ENERGETICE
THE ACCES TO RESOURCES

MONALISA Stanimir,
Absolvent master, Facultatea de Ştiinţe Politice,
Relaţii Internţaionale şi Studii Europene
Universitatea „Lucian Blaga" din Sibiu

Resursele energetice, în special petrolul şi gazele naturale, au constituit şi constituie motiv de cooperare, dar şi de confruntare şi dispute între actorii oricărei epoci istorice.

Încă din cele mai vechi timpuri, triburile migratoare au căutat teritorii bogate în resurse naturale necesare traiului. Mai apoi, marile imperii au căutat să-şi extindă influenţa asupra zonelor bogate în resurse, pentru a-şi putea menţine şi consolida puterea. Al Doilea Război Mondial a consacrat, prin Germania, conceptul de susţinere a efortului de luptă prin cucerirea de noi spaţii deţinătoare de resurse importante în economia conflagraţiei.

Odată cu sfârşitul conflagraţiei mondiale şi reconstrucţia economică, problematica resurselor energetice a căpătat noi valenţe. Astfel, energetica internaţională a fost reglementată prin înfiinţarea Organizaţiei Ţărilor Exportatoare de Petrol (OPEC), stabilirea de cote de producţie, fixarea preţurilor la bursele de la New York şi de la Londra etc.

În prezent, poziţionarea unui stat şi rolul acestuia în ierarhia internaţională şi în „ecuaţiile" de putere nu se mai bazează doar pe forţa lui armată. Astfel, marile conflicte militare ale secolului XX au fost înlocuite cu „războaie" mai puţin violente, duse pentru dominaţie economică, tehnologică, informaţională etc. Războiul economic este acum o constantă a derulării relaţiilor dintre state şi constituie un instrument mult mai eficient pentru atingerea unor scopuri strategice. În cadrul acestuia, competiţia pentru accesul, controlul şi distribuţia hidrocarburilor nu a scăzut în intensitate ci, dimpotrivă, este din ce în ce mai acerbă, spectrul epuizării acestora accentuând şi mai mult această luptă.

Sfârşitul secolului XX şi începutul secolului XXI – dominate de revoluţia ştiinţifică şi tehnologică şi de extinderea economiei mondiale – pun într-o lumină nouă şi abordările referitoare la putere pe scena internaţională, la adaptare, modernizare şi dezvoltare economică. Puterea tehnologică, forţa economică a statelor şi grupărilor de state a trecut pe primul plan, stabilind regulile unei competiţii ce face tot mai puţin apel la războiul clasic. În acest context, accesul la resursele energetice devine o prioritate absolută în epoca recentă şi în perspectivă, pe termen scurt şi mediu.

Pe scena internaţională, trendurile economice şi politico-militare sunt interdependente şi fără îndoială că există o legătură, nu numai corelativă dar şi cauzală, între deţinerea, aprovizionarea, cererea şi utilizarea resurselor energetice, răspândirea lor geografică şi accesul la ele, afacerile regionale şi globale privind securitatea. Toate „jocurile petroliere recente" se derulează pe spaţii geopolitice, în contextul unor noi remodelări locale, regionale şi globale.

SUA, puterea mondială dominantă din punct de vedere politic, economic şi militar, consumă circa o cincime din producţia mondială. Economia UE se situează aproape la acelaşi nivel cu cea americană, iar China şi India vin puternic din urmă. Toate sunt încă dependente, într-o măsură mai mare sau mai mică, de importurile de resurse energetice. Federaţia Rusă, deşi dispune de rezerve uriaşe de resurse energetice, în special gaze naturale, nu poate emite pretenţii de economie dezvoltată, dar caută să obţină avantaje din competiţia pentru resurse a celorlalţi actori.

Prin urmare, marile puteri caută să obţină controlul asupra celor mai însemnate resurse energetice ale planetei şi implicit asupra preţurilor lor. Cele mai importante rezerve de resurse

energetice sunt localizate în zona Golfului şi reprezintă 63% din rezervele mondiale cunoscute. Din acestea 25% aparţin Arabiei Saudite şi 10% Irakului. O cantitate similară (7% din rezervele mondiale) se află în Asia Centrală şi Caucaz. Cea mai mare parte aparţine Kazahstanului. În contextul luptei pentru resurse, Europa de Sud-Est, mai puţin importantă din punctul de vedere al rezervelor de petrol şi gaze naturale, constituie un nod strategic pe traseul conductelor ce vor aproviziona SUA şi Europa Occidentală în viitorul apropiat.

În ultimii ani, în peisajul petrolier, se remarcă câteva tendinţe: tendinţa de reorganizare a pieţei mondiale pe blocuri şi alianţe energetico-economice, ce se confruntă cu cea de liberalizare completă a lor; tendinţa de modificare a sistemului de cote petroliere şi de fixare a preţurilor; tendinţa Federaţiei Ruse de a constitui un nou centru de preţuri de referinţă pe piaţa mondială etc.

Cele mai importante spaţii geopolitice unde marii actori ai scenei internaţionale, în problemele privind energia şi securitatea, se află atât în relaţii de cooperare, cât şi de concurenţă sunt: Orientul Apropiat şi Mijlociu, Caucaz, Asia Centrală.

Aşa-numita „armă energetică" a căpătat tot mai multă importanţă în politica economică internaţională în ultimii ani. Deşi nu are o fundamentare teoretică foarte consistentă, în practică acest instrument este adesea utilizat de „verigile" lanţului deţinător – exploatator – producător – transportator – distribuitor – consumator. Scopul primordial al celui care o foloseşte este de a-şi impune voinţa şi a influenţa comportamentul celorlalţi actori în scopul atingerii propriilor interese.

Odată cu încheierea Războiului Rece şi cu dispariţia lumii bipolare, mediul internaţional de securitate s-a transformat profund, devenind mult mai fluid, complex şi instabil. Modificările de orice natură produse într-o parte a lumii se propagă cu efecte pozitive sau negative în cealaltă parte a globului. Globalizarea a înregistrat progrese notabile, iar revoluţiile în tehnologie, exploatarea spaţiului cosmic şi a mediului informaţional s-au amplificat. Fundamentul acestui nou mediu îl reprezintă valorile democraţiei, securităţii internaţionale, drepturilor omului, cooperării şi aspiraţia către libertate.

Concomitent, centrul real de greutate al disputelor şi competiţiilor pentru întâietate s-a mutat din sfera militară spre sfera economică şi se derulează pe spaţii geopolitice, iar remodelările mediului de securitate local, regional şi global depind în mare măsură de resursele energetice. Pe primul plan au trecut, acum, forţa tehnologică şi cea economică a statelor şi grupărilor de state, stabilind regulile unei competiţii care face tot mai puţin apel la paradigma războiului clasic.

Economia mondială de astăzi, în special economiile statelor puternic industrializate, depinde încă de petrol şi gaze naturale, ca resurse centrale de energie, chiar dacă au apărut şi altele, cum ar fi energia nucleară, gazele lichefiate şi sursele alternative de energie[1].

Toate aceste schimbări îl îndreptăţesc pe Shintaro Ishihara să afirme că *„secolul XXI va fi un secol al războiului economic"*[2], în care resursele energetice vor constitui un element de securitate sau de insecuritate pentru cei care le deţin, controlează sau utilizează.

Prin urmare, în epoca recentă şi în perspectivă, accesul şi controlul asupra celor mai însemnate resurse energetice ale planetei şi, implicit, asupra preţurilor lor devin o prioritate absolută, pe termen scurt şi mediu. Pentru asigurarea unei dezvoltări economice constante, în următorii 50 de ani, în Statele Unite ale Americii, Uniunea Europeană, China, India etc. resursele de petrol şi gaze se vor dovedi în mare măsură insuficiente. Astfel, pe lângă

[1] Nicolae Dolghin, Geopolitica. Dependenţele de resursele energetice, Editura U.N.Ap., 2004

2 Shintaro Ishihara, citat de C. Fred BERGSTEN, „*Japan and the United States in the New World Economy*", în Theodore RUETER (editor), The United States in the World Political Economy, New York: McGraw-Hill, 1994, p 175.

explorarea surselor alternative de energie se înregistrează şi repoziționări geoeconomice decisive în regiunile unde sunt plasate principalele zăcăminte de petrol şi gaze[1].

Momentul definitoriu pentru debutul schimbărilor pe piața resurselor energetice în secolul XX îl reprezintă începutul Primului Război Mondial, când Primul Lord al Amiralității, Winston Churchill, a luat o decizie importantă: înlocuirea cărbunelui, ca sursă de energie a navelor marinei britanice, cu petrolul. Scopul acestei schimbări era acela de a realiza o flotă mai rapidă decât cea germană şi presupunea ca Marina Regală să se bazeze nu doar pe cărbunele din Țara Galilor, dar şi pe surse nesigure de petrol din Persia. Securitatea energetică devenea astfel, brusc, o problemă de strategie națională. Afirmația lui Churchill („siguranța şi certitudinea în domeniul petrolului constă în varietate şi doar în varietate”[2]) indică soluția-cheie pentru securitatea energetică a statelor: diversificarea resurselor energetice.

Începând din momentul deciziei lui Churchill, securitatea energetică a reprezentat în mod constant o problemă importantă şi continuă să fie şi astăzi. Însă subiectul trebuie regândit în contextul în care paradigma securității energetice din ultimele trei decenii devine tot mai complexă. Acest subiect capătă consistență prin faptul că presupune abordarea relațiilor dintre state şi a modului cum ele interacționează cu privire la problematica resurselor.

În lumea dezvoltată, definiția uzuală pentru securitatea energetică reprezintă disponibilitatea unor surse suficiente de alimentare la prețuri acceptabile; însă există şi alte interpretări ale acestui concept. Țările exportatoare de energie se concentrează pe securitatea cererii pentru exporturile lor, deoarece acestea din urmă reprezintă sursa de bază pentru bugetele proprii. Pentru unii specialişti, securitatea energetică reprezintă producerea energiei necesare în propria țară şi o dependență cât mai redusă de importurile externe. Ea vizează trei dimensiuni: asigurarea unor surse alternative de aprovizionare, identificarea unor rute energetice alternative şi securizarea surselor şi rutelor de transport existente[3]. Marii actori ai pieței energetice au percepții diferite asupra securității energetice. Pentru SUA, termenul înseamnă în primul rând reducerea dependenței de resursele din Golful Persic. Europa poate avea securitate energetică doar în condițiile în care Rusia se obligă să asigure hidrocarburile necesare.

Toate aceste manifestări şi schimbări determină exprimarea anumitor tendințe în sectorul petrolier: reorganizarea pieței mondiale pe blocuri şi alianțe energeticoeconomice, ce se confruntă cu cea de liberalizare completă a lor; modificarea sistemului de cote petroliere şi de fixare a prețurilor; căutarea de noi alternative şi noi surse pentru consumul din ce în ce mai mare; tendința Federației Ruse de a constitui un nou centru de prețuri de referință pe piața mondială etc. Oricare ar fi deznodământul actualei competiții pentru resurse energetice, în următorii ani este posibil să ne aşteptăm la distorsiuni majore ale pieței, la valuri şi oscilații ale prețurilor.

În lumea de azi, caracterizată de globalizare şi repoziționări geoeconomice, accesul diferențiat la resurse afectează profund relațiile dintre state. Economia mondială depinde încă de petrol ca resursă centrală de energie. Globalizarea se afirmă tot mai mult ca un proces ireversibil, iar unul din efectele sale – accentuarea integrării economice – favorizează, de asemenea, competiția/ cooperarea pentru putere, lupta pentru resurse, căi de comunicații şi piețe de desfacere.

Mediul de securitate local, regional şi global depinde din ce în ce mai mult de interesele şi proiectele energetice ale marilor puteri. În prezent, există un echilibru al relațiilor Est-Vest, în sensul în care Vestul este principalul consumator de resurse energetice estice, iar Estul consumator de securitate, asigurată preponderent de către Vest.

---

1 Paul CLAVAL, *Geopolitică şi geostrategie*, Editura Corint, București, 2001, p. 46.

2 Daniel YERGIN, „*Ensuring energy security*”, în revista ‚Forreign Affairs, vol. 85, nr. 2, 2006, p. 69.

3 Cristian BĂHNĂREANU, *Resursele energetice şi mediul de securitate la începutul secolului XXI*, Editura Universității Naționale de Apărare „Carol I”, București, 2006, p. 35.

În condițiile industrializării şi intensificării activităților de transport la nivel mondial, domeniul energetic a dobândit o importanță majoră pentru orice economie a lumii. În felul acesta, lupta pentru controlul resurselor energetice se conturează tot mai pregnant drept principalul motor al relațiilor internaționale[1], în care marile puteri caută să obțină controlul asupra celor mai însemnate resurse energetice ale planetei şi, implicit, să influențeze procesul de formare a prețurilor lor.

Competiția pentru acapararea resurselor schimbă raporturile de forțe între state şi ar putea conduce, după opinia unor experți, chiar la declanşarea unui conflict deschis[2]. Această stare de fapt creează premisele pentru ceea ce săptămânalul german Der Spiegel a definit drept „noul război rece".

La baza acestei ipoteze stau trei observații. Economia mondială se dezvoltă în ritm vertiginos. Acest boom economic nu are însă perspective solide, deoarece resursele energetice pe care se bazează această creştere (în cea mai mare parte petrol şi gaze) se reduc tot mai mult. În consecință, cursa pentru acapararea materiilor prime – cele mai solicitate fiind uraniul şi cuprul, care şi-au dublat prețul în ultimii ani – a răsturnat echilibrele geopolitice, deschizând calea erei conflictelor energetice.

În această nouă eră, Europa este zona cea mai dezavantajată. Pe vechiul continent asistăm la două tendințe: creşterea cererii şi scăderea producției.

Diferența trebuie să fie importată de pe alte continente, în condițiile în care statele care pot creşte producția sunt puține: Arabia Saudită, Iranul, Irakul, Emiratele Arabe Unite, Qatarul, Rusia şi câteva țări de la Marea Caspică.

Conform previziunilor analiştilor, până în anul 2020 cererea globală pentru petrol se va mări cu 35 de milioane de barili pe zi (peste 40%), iar cererea de gaze naturale cu 1,7 trilioane metri cubi pe an (60%). În acelaşi timp, spre țările din zona Asia-Pacific va fi exportat de şase ori mai mult petrol[3].

Problema energiei aduce în centrul atenției petrolul şi gazele naturale ca resurse energetice cu ponderea cea mai ridicată în totalul consumului energetic.

Piața globală a petrolului este una extrem de rigidă. Se pompează circa 85 de milioane de barili pe zi, şi această cantitate este doar o parte din rezerva mondială. *„Trăim în era capacităților de producție de moment"*, afirmă David Fyfe, expert în rezervele de petrol la Agenția Internațională pentru Energie de la Paris. Orice întrerupere sau posibilă întrerupere a aprovizionării determină perturbări ale activității comercianților şi creşterea explozivă a prețurilor. Evenimente precum uraganele din Golful Mexic, luptele de guerrillă în Nigeria, spectacolele politice în America Latină, insurgența din Irak au dus la propulsarea vertiginoasă a prețurilor[4].

Presa internațională foloseşte tot mai frecvent termenul de „*petropolitică*"[5], care tinde să substituie concepte mai vechi precum geopolitică sau interese strategice. Petropolitica se referă, în primul rând, la îndrăzneala de care dau dovadă țările bogate în resurse energetice, care, în condițiile unor prețuri ridicate şi ale unei cereri foarte mari, îşi pot permite să sfideze marile puteri. Analistul american Thomas Friedman, editorialist al cotidianului *New York Times*, a definit recent „*prima lege a petropoliticii*", potrivit căreia prețul barilului şi dezvoltarea unui stat democratic se mişcă în direcții opuse în cazul țărilor bogate în țiței. Bunăstarea adusă de petrol nu serveşte la dezvoltarea economică a unor state autoritare, nici la democratizarea lor.

---

1 *Piața petrolului va creşte cu peste 40%,* Agenția Rusia la zi, 31.10.2005.

2 Elisabetta BURBA, „*Noul război rece*", în publicația săptămânală Panorama , 11-17.05.2006.

3 *Piața petrolului va creşte cu peste 40%,* Agenția Rusia la zi, 31.10.2005.

4 Christopher DICKEY şi Maziar BAHARI, *„De ce Iranul „pompează" prețul petrolului*", în publicația săptămânală Newsweek, 15-21.05.2006.

5 Jaqueline PRAGER, loc. cit.

Clasamentul mondial al țărilor din punctul de vedere al rezervelor de țiței și gaze naturale indică faptul că există câteva regiuni, respectiv țări care concentrează o mare parte a acestor resurse energetice. Astfel, conform datelor furnizate de „*Oil Gas Journal*", pe primul loc din punctul de vedere al rezervelor mondiale de petrol se află Arabia Saudită, urmată de Canada[1], Irak, Kuweit și Emiratele Arabe Unite. Țările de la Marea Caspică (Kazakstan, Turkmenistan, Uzbekistan) au împreună aproximativ același volum al resurselor de petrol ca și Norvegia, situându-se pe locurile 14 și respectiv 16 la nivel mondial[2].

În ceea ce privește gazele naturale, cele mai mari resurse le deține Rusia, urmată de Iran și Qatar. Țările de la Marea Caspică ocupă locul cinci în lume, cu o pondere de 5% în totalul rezervelor mondiale de gaze naturale.

La nivel global, Rusia este un important producător de țiței și gaze naturale. Ca urmare, este foarte probabil ca marii consumatori de energie să stabilească relații strânse și puternice de cooperare cu Federația Rusă, precum și cu țările producătoare de țiței și gaze naturale din regiunea caspică, o regiune alternativă pentru producție. Se anticipează că în următorii 25 de ani o mare parte a consumului de energie va fi acoperit din această regiune. Rezervele din Asia Centrală sunt considerate resurse alternative pentru acoperirea cererii de energie tot mai mare a lumii[3].Dacă cineva ar încerca să localizeze pe hartă marile zone de tensiuni și de conflict din zilele noastre, ar constata că acestea coincid, de cele mai multe ori, cu teritoriile unde se află principalele zăcăminte mondiale de țiței. Zonele cele mai disputate sunt: Orientul Apropiat și Mijlociu, Caucazul, Asia Centrală și Marea Chinei de Sud, unde sunt plasate principalele zăcăminte de petrol și gaze ale lumii[4].

Accesul la principalele resurse energetice a devenit o prioritate absolută pentru marile puteri economice, care sunt și mari puteri militare. În următorii 50 de ani, pentru SUA, Uniunea Europeană, Federația Rusă, China, India, Japonia, problema vitală o reprezintă resursele de petrol și gaze necesare economiilor lor. Dacă China și India consumau în 1990 doar cinci procente din producția mondială de petrol, la sfârșitul lui 2005 ele au ajuns să consume 11 % dintr-o producție mai mare[5].

Accesul diferențiat la resurse afectează relațiile dintre state cu consecințe dintre cele mai distrugătoare. Asistăm la o accentuare a dezastrelor naturale, epuizare a resurselor energetice, creștere demografică corelată cu reducerea resurselor de apă și hrană, încălzire a climei etc., fenomene ce continuă să influențeze stabilitatea și securitatea globală.

„Prăbușirea" unor state din cauza proastei guvernări, condițiilor economice precare, tulburărilor sociale etc., răspândirea conflictelor de tip etnico-religios, precum și inconstanța relațiilor transatlantice rămân o realitate a mediului de securitate actual ce impune dezvoltarea unor noi parteneriate, a unor noi forme de cooperare regională și locală.

Un fapt de necontestat al secolului XXI îl reprezintă dependența din ce în ce mai mare a economiilor lumii de resursele energetice. Economia mondială depinde încă de petrol ca

---

1 Nisipurile bituminoase din provincia canadiană Alberta dețin echivalentul a 1.600 miliarde de barili de petrol, o cantitate care ar putea depăși întreaga rezervă de țiței rămasă la nivel mondial. Guvernul Albertei estimează acum că se pot exploata profitabil circa 174 de miliarde de barili. În anul 2003, Departamentul Energiei al SUA a fost de acord cu estimarea și a inclus-o în rezervele certe ale Canadei, ceea ce a propulsat Canada pe locul al doilea în ierarhia țărilor bogate în petrol. (Tim APPENZELLER, „*Sfârșitul petrolului ieftin*", în revista ‚National Geographic, România, iunie 2004, p. 43).

2 Aproximativ 75% din rezervele mondiale de țiței și gaze naturale sunt deținute de țările din Orientul Mijlociu, Europa, Rusia și Asia Centrală.

3 Hilmi GULER, „*Turcia a devenit coridor energetic*", în Turkish Daily News (Turcia) din 13 iulie 2006.

4 În Golful Persic sunt localizate 63 la sută din rezervele mondiale cunoscute (25% din acestea aparțin Arabiei Saudite, 10% Irakului, 7% Iranului etc.). În Caucaz și în Asia Centrală (Kazahstan) sunt 7% din rezervele mondiale, iar în Rusia 5%. În ceea ce privește gazele naturale, Rusia deține primul loc din rezervele mondiale, fiind urmată de Iran.

5 Radu SOVIANI, „*Cine scumpește petrolul*?", în cotidianul Curierul național, nr. 4746, 25.09.2006.

resursă centrală de energie, iar lupta pentru resurse domină geopolitica secolului XXI[1]. Problema resurselor prezintă multe fațete, deficitul acestora având un rol important în declanşarea sau amplificarea unor conflicte, de polarizare şi/sau de catalizare a forțelor. Exemplele mai recente sunt cele din Cecenia, Angola, Irak, Sudan. Competiția pentru hidrocarburi pare a domina începutul de mileniu, cu polarizarea atenției pe statele Golfului, bazinul Caspic, Siberia de Est şi de Vest, Africa de Vest, Asia de Sud-Est, nordul Americii de Sud, Canada etc. Interesant este faptul că şi competițiile şi conflictele internaționale se concentrează în spațiile respective.

Resursele energetice şi de materii prime sunt, în general, limitate şi repartizate neuniform pe întinderea Terrei. De altfel, există şi o lege a rarității resurselor, care constă în aceea că volumul, structura şi calitatea resurselor economice şi bunurilor se modifică mai încet decât volumul, structura şi intensitatea nevoilor umane. Spectrul epuizării în următorii ani a resurselor energetice a făcut ca o parte însemnată a politicilor externe, dar şi a celor de putere, să fie preocupată, pe de o parte, de accesibilitatea conductelor şi terminalelor, viitoarele trasee ale rutelor energetice, parteneriate etc.[2], iar, pe de altă parte, de identificarea celor mai eficiente căi de utilizare şi a posibilităților de substituire a acestor resurse, diminuarea dezechilibrelor de mediu determinate de exploatarea, condiționarea, prelucrarea şi utilizarea resurselor. Poziția unei țări în sistemul economic şi politic internațional depinde, de multe ori, de capacitatea sa de a produce petrol şi gaze naturale, de controlul pe care îl exercită asupra rezervelor de resurse energetice.

Amplificarea gradului de interdependență a țărilor privind valorificarea acestor resurse duce la noi şi complexe probleme cu privire la necesitatea asigurării accesului tuturor statelor la ele[3]. Cu toate acestea, marile puteri caută să obțină controlul asupra celor mai însemnate resurse energetice ale planetei şi, implicit, asupra prețurilor lor. Astfel, în ultimii ani, în peisajul petrolier, se remarcă câteva direcții: tendința de reorganizare a pieței mondiale pe blocuri şi alianțe energetico-economice, ce se confruntă cu cea de liberalizare completă a lor; tendința de modificare a sistemului de cote petroliere şi de fixare a prețurilor; tendința Federației Ruse de a constitui un nou centru de prețuri de referință pe piața mondială. Iată cum problemele energetice devin probleme de securitate, iar securitatea alimentării cu energie a devenit o preocupare comună a marilor actori ai acestei competiții dinamice. Un studiu al ONU[4] făcea următoarea apreciere: „Importanța energiei pentru industrie în ansamblul său şi rolul vital al petrolului ca sursă de energie şi ca produs indispensabil pentru activitățile militare par a fi contribuit la transformarea problemelor energiei într-un element fundamental al securității".

Pe scena internațională, tendințele economice şi politicomilitare sunt interdependente şi fără îndoială că există o legătură (nu numai corelativă, dar şi cauzală) între deținerea, aprovizionarea, cererea şi utilizarea resurselor energetice, răspândirea lor geografică şi accesul la ele, afacerile regionale şi globale privind securitatea.

Distribuția geografică

Resursele energetice sunt distribuite extrem de inegal pe suprafața planetei. Majoritatea statelor avansate economic dispun de prea puține hidrocarburi pentru a putea

1 Dolghin, Nicolae, *Geopolitica. Dependențele de resursele energetice*, Editura U.N.Ap., Bucureşti, 2004, p. 5.
2 Dolghin, Nicolae, op. cit., p. 6.
3 Balaban, Constantin-Gheorghe, *Resursele energetice – obiect al unor ample dezbateri internaționale*, în Impact Strategic, nr. 1[18]/2006, Editura U.N.Ap., Bucureşti, 2006, p. 27.
4 Anastasiei, Traian, *Considerații privind corelația „securitate - economie*", în volumul Seminarului cu participare internațională al CSSAS „România - membru al Alianței Nord-Atlantice", 3-4 iunie 2004, Ed. U.N.Ap., Bucureşti, 2004, p. 102.

susține o economie şi un consum în creştere susținută, iar statele mai puțin dezvoltate, mai ales cele din Orientul Mijlociu, posedă din abundență astfel de resurse. De altfel, este cunoscută opinia unor analişti că resursele energetice se găsesc acolo unde „nu trebuie" şi în posesia „celor care nu le merită"[1].

După unele estimări, cele mai mari rezerve mondiale de hidrocarburi se găsesc în: zona Golfului Persic; Federația Rusă – Siberia; zona Mării Caspice – Asia Centrală; America de Sud – Venezuela – bazinul râului Orinoco; SUA şi Alaska; Canada – New Found Land. Alte rezerve mai puțin importante se află în Marea Nordului, nordul Africii etc.

Loc regional	State/Regiuni	Petrol (mil. barili)	Gaze naturale (mld. m^3)
1	Canada	178,792	56,577
2	Statele Unite ale Americii	21,371	192,513
3	Mexic	12,882	15,985
Total America de Nord		213,046	265,075
1	Venezuela	79,729	151,395
2	Brazilia	11,243	11,515
3	Ecuador	4,630	0,345
Total America Centrală şi de Sud		103,364	250,838
1	Norvegia	7,705	84,260
2	Marea Britanie	4,029	18,750
3	Danemarca	1,328	2,786
Europa de Vest		14,989	189,255
1	Rusia	60,000	1.680,000
2	Kazahstan	9,000	65,000
3	Azerbaidjan	7,000	30,000
Total Europa de Est şi fosta Uniune Sovietică		79,224	1.964,090
1	Arabia Saudită	266,810	241,840
2	Iran	132,460	971,150
3	Irak	115,000	111,950
Total Orientul Mijlociu		743,411	2.565,400
1	Libia	39,126	52,650
2	Nigeria	35,876	184,660
3	Algeria	11,350	160,505
Total Africa		102,580	485,841
1	China	18,250	53,325
2	India	5,848	38,880
3	Indonezia	4,301	97,786
Total Asia şi Oceania		35,936	391,645
TOTAL MONDIAL		1.292,550	6.112,144

Sursa: PennWell Corporation, Oil & Gas Journal, Vol. 103, No. 47, December 19, 2005, www.eia.doe.gov/emeu/international/ reserves.html.

După cum se poate observa din tabelul de mai sus, marile rezerve de hidrocarburi sunt concentrate în state/regiuni mai puțin dezvoltate, care nu au regimuri democratice, frământate de numeroase dispute, crize şi conflicte, zone unde marii consumatori energetici ai zilelor noastre se confruntă şi cooperează în procesul de acces, control şi exploatare a acestor resurse.

1 Dolghin, Nicolae, op. cit., p. 5.

Astfel, în regiunea Golfului se află peste 70% din rezervele petroliere ale lumii. Arabia Saudită dispune de 25% (circa 262 miliarde de barili) din rezervele mondiale, Irakul de 10% (112,5 miliarde barili), bazinul Caspic şi Asia Centrală de 7%, iar Federația Rusă de circa 5% (60 miliarde barili). În domeniul gazelor naturale, clasamentul resurselor este condus de Federația Rusă cu peste 47.000 de miliarde m^3, urmată de Iran cu 24.000 miliarde m^3, Qatar cu 17.000 miliarde m^3, Arabia Saudită şi Emiratele Arabe Unite cu 6.000 miliarde m^3 fiecare.

Bibliografie:

1. Chomsky, N. - *Hegemonie sau supraviețuire. America în căutarea dominației mondiale,* Editura Antet, Bucureşti 2003.
2. Frunzeti, T. - *Soluționarea crizelor internaționale*, Editura Institutul European, Bucureşti, 2006.
3. Held, D., ş.a. - *Transformări globale. Politică economie şi cultură*. Editura Polirom, Iaşi, 2004
4. Moştoflei, C. – *Elemente pentru reconsiderarea paradigmei securității, în contextul extinderii Uniunii Europene.* Sesiunea internațională de comunicări ştiințifice, Universitatea Națională de Apărare, Bucureşti, 2006.
5. Paul, V., ş.a. - *Centrele de putere ale lumii. De la unipolaritate la multipolaritate*, Editura Ştiințelor sociale şi politice, 2003.
6. Peter Calvocoressi, Politica mondială după 1945, Editura Alffa;
7. SMFN, Marea Neagră – Spațiul de confluență a intereselor geostrategice, Editura CTEA, Bucureşti 2005;

COORDONATE FUNDAMENTALE ALE COOPERĂRII INTERNAȚIONALE
FUNDAMENTAL COORDINATES OF INTERNATIONAL COOPERATION

Dr. Dan Ionescu
Universitatea Națională de Apărare „Carol I" Bucureşti
Aurel Stănescu
Facultatea de Ştiințe Politice,
Relații Internaționale şi Studii Europene
Universitatea „Lucian Blaga" din Sibiu

Abstract:
The article presents a brief history of the UN evolution, of the International Humanitarian Law evolution and developed the importance of its compliance with UN intervention.

Numerous armed conflicts have demonstrated that the tools to protect victims, especially civilians, are not sufficient, the necessity for drafting and adoption of new rules, in accordance with existing realities always being a priority for international politics.
International law is and will always be a consensus as that depends on the consent of participating States. Its contribution to creating peace is as great as the members of the system allow.

Keywords: *energy, acces to energy, strategic options*

Definire consensuală[1] a dreptului internațional umanitar al conflictelor armate

Dreptul internațional umanitar[2] al conflictelor armate reprezintă ansamblul normelor de drept internațional, de sorginte cutumiară sau convențională, destinate a reglementa în mod special problemele survenite în situații de conflict armat internațional şi fără caracter internațional.

Dreptul internațional umanitar al conflictelor armate , în înțelesul prezentat anterior, se divide în două ramuri de bază:

- Dreptul conflictelor armate (dreptul **războiului** propriu-zis). Se mai numeşte şi Dreptul de la Haga, datorită faptului că principalele reguli sunt cuprinse în convențiile adoptate la conferințele de pace de la Haga din 1899 şi 1907 şi în Convenția privind protecția bunurilor culturale din 1954, adoptată tot la Haga (însoțită de un regulament de aplicare şi un protocol)

- Dreptul internațional umanitar (dreptul **umanitar** propriu-zis). Se mai numeşte şi Dreptul de la Geneva datorită adoptării principalelor izvoare ale acestuia în capitala Elveției, respectiv cele patru convenții din 1949 şi cele două protocoale adiționale din 1977. Cuprinde regulile prin care se urmăreşte realizarea protecției victimelor conflictelor armate: răniți, bolnavi, naufragiați, prizonieri, persoane civile, populație civilă, etc.

Constituirea Națiunilor Unite nu a fost prima tentativă de creare a unei organizații pacifiste internaționale.

Deşi Hugo Grotius (1584-1645)[3] a fost considerat întemeietorul dreptului internațional modern şi iezuitul spaniol Suarez (1548-1617) şi dominicanul de Vitoria, au venit pentru a

[1] Facem distincția că nu există o definire unilateral acceptată şi aceasta se constituie prin tratate pe temă dat fiind conținutul complex şi tipologia poli-originară

[2] „Dreptul umanitar – apreciază reputatul jurist elvețian Michel Veuthey – nu este totuşi un substitut al păcii; el rămâne scutul umanității în fața provocărilor sângeroase".

[3] Pentru că pacea - şi antonimul său, războiul - sunt interacțiuni, este logic, precum şi motivat istoric, să credem că strategiile de pace încearcă să influențeze tocmai aceste raporturi. (...) [Există](...) două experimente mari şi

crea prima codificare legală de proporţii a păcii şi războiului. Toţi cei trei de mai sus, dar mai ales Grotius, au contribuit la constituirea dreptului internaţional modern, ridicându-l pe fundamentul dreptului natural la statutul unei ordini a relaţiilor inter-statale dintre statele teritoriale în curs de dezvoltare.

Declaraţia de la Paris privind Drepturile Maritime din 1856 a provocat naşterea dreptului internaţional umanitar. Aici s-a văzut pentru întâia oară[1] că individul posedă anumite drepturi elementare, care nu pot fi mediatizate, ci respectate de către stat.

În anul 1863, Henry Dunant, împreună cu un mic grup de genevezi , înfiinţează Comitetul Internaţional de Ajutorare a Răniţilor, viitorul Comitet Internaţional al Crucii Roşii, care va juca un rol hotărâtor în dezvoltarea dreptului internaţional umanitar . Aceştia reuşesc să convingă guvernul elveţian să organizeze o conferinţă internaţională, în anul 1864, la Geneva, la care au participat 12 state. Rezultatul acestei conferinţe marchează naşterea dreptului internaţional umanitar, respectiv adoptarea şi semnarea în acelaşi an a primei convenţii de drept umanitar – "Convenţia pentru ameliorarea soartei militarilor răniţi din forţele armate în campanie" . Acest tratat de 10 articole răstoarnă convingerea de până atunci că războiul şi dreptul sunt două contrarii ireconciliabile şi susţine, dimpotrivă, că dreptul poate acţiona chiar şi în război şi poate reglementa, în unele domenii comportamentul combatanţilor. De aici înainte, personalul sanitar şi religios, ambulanţele, spitalele vor fi recunoscute ca neutre şi protejate şi respectate de către beligeranţi. De asemenea, răniţii şi bolnavii vor fi adăpostiţi şi îngrijiţi, indiferent cărui beligerant îi aparţin. Este adoptat şi semnul distinctiv, de protecţie, al crucii roşii pe fond alb .

Un pas semnificativ în această direcţie se constituie şi declaraţia de la Petersburg din 1868 este primul document internaţional care stabileşte anumite limite de folosire a unor tipuri de arme.

În anul 1899 , la prima conferinţă de pace de la Haga, principiile convenţiei din 1864 au fost adaptate la războiul maritim, adoptându-se o a doua convenţie de drept umanitar, pentru protejarea răniţilor, bolnavilor şi naufragiaţilor din forţele armate pe mare. Această convenţie a fost reafirmată şi dezvoltată în anul 1906.

Tot la Haga, în anul 1907 , la cea de-a doua conferinţă de pace, a IV-a convenţie definea categoriile de combatanţi care au dreptul la statutul de prizonier de război şi care beneficiază de un tratament specific pe toată durata captivităţii lor. În 1929, la Geneva, sunt dezvoltate şi reafirmate primele două convenţii (cele din 1864 şi din 1907) şi este adoptată o nouă convenţie cu privire la tratamentul prizonierilor de război.

Având încă proaspete în memorie enormele pierderi de bunuri materiale şi vieţi omeneşti din Primul Război Mondial, politicienii pledaseră pentru o înfiinţarea unei alianţe a naţiunilor care să împiedice declanşarea unor alte războaie. Preşedintele american Woodrow Wilson a chemat lumea în celebrele sale 14 puncte de la 8 ianuarie 1918 la o asociere generală a naţiunilor care să garanteze autonomia politică şi integritatea teritorială atât a statelor mari cât şi a celor mai mici deopotrivă.

Cât de revoluţionară a fost ideea unei răspunderi colective pentru pace şi securitate reiese mai ales dacă ne gândim că, în conformitate cu teoria dreptului popoarelor, până la Primul Război Mondial, războaiele, chiar şi cele de agresiune - atâta vreme cât erau declarate în mod formal -, nu erau considerate imorale, ci ultimul mijloc legitim al politici.

Statutul Societăţii Popoarelor de la 1919/20 obliga membrii acesteia să respecte integritatea teritoriului şi autonomia politică a tuturor statelor membre. Statele membre

---

importante în această direcţie: dreptul internaţional şi conceptul organizaţiei internaţionale. Dreptul internaţional a apărut cel mai târziu la 1625, când Hugo Grotius şi-a publicat cele „Trei Cărţi despre Legea Războiului şi a Păcii".

[1] mai apoi la prima Convenţie a Crucii Roşii de la Geneva din 1864 şi mai ales în cadrul Acordului de la Haga privind Reglementarea Războaielor pe Uscat din 1907

trebuiau să-şi rezolve conflictelor pe calea justiției internaționale. Ele au convenit să nu treacă la măsuri combatante decât la cel puțin trei luni de la pronunțarea sentinței judecătoreşti. Pactul Briand-Kellog din 1928, semnat de toate statele importante, a impus o atitudine generală de desconsiderare a războiului."[1]

Faza clasică a dreptului internațional s-a apropiat astfel de sfârşit. Războiul şi pacea nu se mai aflau pe poziții egale; mai mult, Constituția Societății Popoarele chema la luarea „tuturor măsurilor potrivite de a păstra pacea popoarelor“ (Articolul 11). Dezvoltarea dreptului internațional a cunoscut în cele ce au urmat noi şi noi succese, de la proiectul Protocolului de la Geneva din 1924 şi până la Pactul Kellogg din 1928, care ridica renunțarea statelor la război la rangul unui instrument de politică națională. Acest pact a avut o însemnătate mai degrabă principială decât de practică politică, mai ales că renunțase la legătura, amintită în Protocolul de la Geneva, dintre renunțarea la violențe şi soluționarea paşnică a conflictelor.

Apariția mişcării pacifiste, ce a însoțit procesul de democratizare pe parcursul secolului XIX, a revendicat din ce în ce mai mult renunțarea la principiul războiului şi înlocuirea acestuia cu instrumente mai paşnice, precum arbitrajul. Această mişcare a provocat, chiar dacă nu direct, dar în mod cert, instituționalizarea, la finele secolului XIX, a Curții Permanente de Arbitraj, prima procedură ce avea să soluționeze conflictele prin mijloace eminamente non-violente. Mai apoi, la sfârşitul Primului Război Mondial au fost luate şi măsurile politice decisive, chiar dacă incomplete, de limitare a „libertății de declarare a războaielor“. Înainte de a porni la război, statele trebuiau acum să se supună unor proceduri de arbitraj şi să respecte perioadele de aşteptare.

Pentru menținerea păcii şi securității internaționale, statutul Societății Popoarelor a creat un sistem colectiv de securitate duplicitar care, pe de o parte, era menit să împiedice izbucnirea unui război prin procedura de soluționare paşnică a conflictelor, dar care, pe de cealaltă parte, prevedea şi un mecanism de sancționare în vederea încheierii războaielor în desfăşurare.

„Totuşi, din pricina lipsei unei definiții clare a termenului „agresiune“, exista multă nesiguranță în ceea ce privea premisele aplicării de sancțiuni în general şi limitele obligațiilor militare contractuale în special (...). Practica sancțiunilor aplicate de Societate a rămas aşadar izolată la un singur caz: în războiul din Abisinia din 1937, Consiliul a aplicat un embargo împotriva Italiei, care şi-a ratat însă scopul - terminarea agresiunii italiene.

Încă de la invazia japoneză din nordul Chinei de la începutul anilor treizeci, Societatea Popoarelor nu s-a implicat în nici un fel, neputând astfel, mai ales că Japonia a şi ieşit în 1933 din Organizație, să împiedice izbucnirea războiului dintre japonezi şi chinezi din 1935. Agresiunea sovietică asupra Finlandei a dus, într-adevăr, în decembrie 1939, la excluderea URSS din Organizație, Societatea Națiunilor eşuase însă deja definitiv în funcția sa de sistem colectiv de securitate: în septembrie 1939 începuse cel de-al Doilea Război Mondial.“[2]

Societatea nu a putut astfel niciodată deveni o organizație cu caracter universal. La data de 18 aprilie 1946, la cea de-a 21-a Adunare, Societatea a fost dizolvată.

Atrocitățile comise de-a lungul celui de-al Doilea Război Mondial au fost motivul pentru care, sub conducerea Statelor Unite, Carta Națiunilor Unite a interzis, în Art. 2, alin. 4, nu doar războiul, ci şi utilizarea forței militare, înlocuind toate acestea cu mecanismele de reglementare prevăzute în Capitolele VI şi VII.

[1] Hartmut Krüger, Einleitung; în: Charta der Vereinten Nationen, Reclam Stuttgart 1982, p. 3

[2] din: Sven Gareis/Johannes Varwick, Die Vereinten Nationen. Aufgaben, Instrumente und Reformen; Bundeszentrale für politische Bildung Schriftenreihe Band 403, Bonn 2003, p. 96-97

Eşecul final[1] al Societăţii prin catastrofa care a fost cea de-a doua conflagraţie mondială nu a dus în mod necesar şi la convingerea că ideile şi normele care au stat la baza Societăţii sunt utopice sau redundante. Mai mult, prin cel de-al Doilea Război Mondial, necesitatea unui sistem colectiv de securitate a fost încă o dată subliniat în modul cel mai dramatic.

Carta a fost considerată, şi pe bună dreptate, un „moment de răscruce“ în istoria dreptului internaţional[2]. Aceasta interzice războiul de agresiune în mod expres, considerându-l ca cea mai gravă crimă internaţională, implicit o violare a scopurilor şi principiilor sale.

Prima consecinţă este aceea că statele nu mai dispun de "jus ad bellum" (dreptul de a face război) şi nici de "facultas bellandi" (calitatea de beligerant), pentru că cel care recurge primul la forţă armată este considerat agresor şi nu beligerant. Iată de ce, chiar noţiunea de "război" este din ce în ce mai rar utilizată în dreptul internaţional, înlocuindu-se cu noţiunea de "conflict armat".

După 1945, în convenţiile adoptate se foloseşte această noţiune care răspunde mai bine realităţilor contemporane şi normelor juridice internaţionale în domeniu, având în vedere că violenţa se manifestă încă între relaţiile dintre state.

Cel de-al doilea război mondial, fundamental deosebit de războaiele precedente prin mutaţiile profunde în metodele şi mijloacele de luptă, numărul victimelor, a declanşat intense eforturi din partea statelor, din partea CICR în mod deosebit pentru revizuirea convenţiilor umanitare. Astfel, în anul 1949 s-au desfăşurat la Geneva lucrările conferinţei diplomatice pentru elaborarea convenţiilor internaţionale destinate să protejeze victimele de război, la care au participat 63 de state, între care şi România. Conferinţa a avut ca rezultat adoptarea celor 4 convenţii[3] care sunt valabile în prezent şi la care, ulterior, au aderat aproape toate statele

Prezervarea existenţei umane s-a extins, în cursul secolului XIX, asupra întregii politici. Această pretenţie a înlăturat principiul egalităţii între război şi pace, ridicând pacea la rangul de stare primară a politicii internaţională şi de-legitimizând, într-un final, uzul de forţă în cadrul sistemului internaţional.Acest proces al democratizării, pornit de Revoluţia Franceză şi continuat într-un ritm relativ lent pe parcursul secolului XIX, devenit accelerat în secolul XX şi nefiind un proces încheiat, se reflectă în mod clar asupra evoluţiei dreptului internaţional.

După cel; de-al doilea război mondial, un obiectiv fundamental al statelor a fost acela de a exclude definitiv războiul din viaţa internaţională. Astfel, Carta ONU impune statelor obligaţia de a se "*abţine în relaţiile lor internaţionale de a recurge la ameninţarea cu forţa sau la folosirea ei fie împotriva integrităţii teritoriale ori independenţei politice a vreunui*

[1] Hartmut Krüger a făcut un bilanţ privind activitatea Societăţii Popoarelor în domeniul central al menţinerii păcii: „Misiunea principală, de împiedicare a unor noi războaie, nu a putut fi îndeplinită de Societatea Popoarelor. Nici una din strădaniile sale de limitare a procesului de înarmare, ba chiar de dezarmare totală, nu au avut nici un fel de succes Prevederile din statutul Societăţii, prin care se dorea împiedicarea diplomaţiei secrete - una dintre cauzele care au dus la izbucnirea Primului Război Mondial -, stipulau prezentarea publică a tratatelor internaţionale, iar în cazul în care acestea încălcau regulile statutului, ele trebuiau considerate în mod automat nule. "

[2] Ceea ce s-a observat mai puţin a fost însă faptul că această Cartă, deschizând noi drumuri, a întors spatele şi unor modalităţi specific juridice de soluţionare a conflictelor, sub forma Curţii Internaţionale de Justiţie şi a arbitrajului, orientându-se către mecanismele politice de reglementare, vezi cele ce au fost puse la dispoziţia Consiliului de Securitate. Reglementarea conflictelor, aşa cum a fost prevăzută în Carta Naţiunilor Unite, trebuie aşadar discutată în contextul Organizaţiei internaţionale, şi nu a dreptului internaţional

[3] Aceste convenţii sunt:

- Convenţia pentru îmbunătăţirea soartei răniţilor şi bolnavilor din forţele armate în campanie.
- Convenţia pentru îmbunătăţirea soartei răniţilor, bolnavilor şi naufragiaţilor din forţele armate pe mare.
- Convenţia privitoare la tratamentul prizonierilor de război.
- Convenţia privitoare la protecţia persoanelor civile în timp de război.

stat, fie în orice alt mod incompatibil cu scopurile Națiunilor Unite". Acest principiu a fost reluat ulterior în numeroase documente internaționale, reafirmat şi dezvoltat.

Carta ONU, în acelaşi timp, permite folosirea forței armate pentru exercitarea dreptului la legitimă apărare individuală sau colectivă, pentru sancționarea unui agresor şi pentru exercitarea dreptului la autodeterminare.

Tratatul, expresie a acordului de voință între state de a avea, modifica sau stinge norme juridice, el este izvorul principal al D.I.U. Până în prezent au fost elaborate peste 250 de tratate internaționale.

Dacă inițial caracteristica generală a tratatelor o reprezintă faptul că ele conțin clauza „si omnes" – (convenția se aplică numai dacă şi adversarul este parte la ea), şi „clauza de reciprocitate" (neaplicarea de către una din părți a unor norme de purtare a războiului dezleagă cealaltă parte de obligația respectării lor), după 1949, toate părțile contractante s-au angajat „să respecte tratatele şi să facă să fie respectate în toate împrejurările"

După 1949, au avut loc în lume numeroase alte conflicte armate care au demonstrat că instrumentele de protecție a victimelor, îndeosebi populația civilă, nu sunt suficiente, ivindu-se necesitatea elaborării şi adoptării unor noi reguli, în conformitate cu realitățile existente. Astfel, în perioada 1974 – 1977 a avut loc la Geneva o conferință diplomatică pentru a discuta două proiecte de protocoale adiționale[1] la convențiile de la Geneva din 1949. şi deşi doar cele 102 state reprezentate la această conferință l-au adoptat, în prezent, la aceste protocoale adiționale au aderat majoritatea statelor.

Cooperarea şi răspunderea internațională

Dreptul internațional a încercat să inaugureze instituții de reglementare internațională a conflictelor, în mod analog la cele constituite în interiorul statelor. Aceste instituții s-au aflat în centrul atenției la ambele Conferințe de la Haga, pe timpul Societății Popoarelor şi la începuturile Organizației Națiunilor Unite

Existența a aproximativ 300 de tratate internaționale, cuprinzând peste 4000 de reguli ce privesc dreptul internațional umanitar, duce evident la concluzia că integrarea acestora, în instruirea militarilor şi în conducerea operațiunilor se va face diferențiat, pe nivele ierarhice.

În România, demn de menționat sunt, printre altele, prevederile Legii 80/1995 – Statutul cadrelor militare (care obligă la neexecutarea ordinelor contrare D.I.U.) şi ale Regulamentului disciplinei militare (obligativitatea comandanților de a da ordine, conforme cu legile şi obligațiile războiului).

Prevederile dreptului internațional umanitar pot fi implementate mult mai uşor în procesul de instruire dacă sunt mai întâi interpretate şi conştientizate de către militari. Ei trebuie să, înțeleagă şi faptul că pentru îndeplinirea standardelor de interoperabilitate cu forțele N.A.T.O., comportamentul trebuie să mențină alinierea la cerințele mondiale în domeniu.

Se adaugă cooperarea fructuoasă cu Comitetul Internațional al Crucii Roşii şi Asociația Română de Drept Umanitar, cât şi cu Ministerul de Externe, Ministerul Justiției, Învățământului sau Internelor şi Reformei Administrative; sau societatea Națională de Cruce Roşie şi Institutul Român pentru Drepturile Omului.

Răspunderea morală a statelor este o formă a răspunderii internaționale a statelor (satisfactio) determinată de prejudiciul moral (insultă, tratament necorespunzător, încălcarea uzanțelor internaționale etc.) cauzat altui stat printr-o faptă contrară dreptului internațional.

[1] .-Protocolul adițional I la convențiile de la Geneva din 1949 cu privire la protecția victimelor din conflictele armate internaționale;

-Protocolul adițional II la convențiile de la Geneva din 1949 cu privire la protecția victimelor din conflictele armate fără caracter internațional.

Repararea prejudiciului constă într-o satisfacție sub forma exprimării de scuze datorate de statul autor față de statul lezat, prezentarea de onoruri sau promisiuni că actele ilicite nu se vor repeta.[1]

Uneori, răspunderea morală se poate concretiza chiar prin aplicarea unor sancțiuni funcționarilor ori cetățenilor care au săvârşit fapta, sau în plata unor sume de bani ca despăgubiri punitive. De exemplu, pentru gravele violări ale dreptului umanitar în cel de-al doilea război mondial, Germania a acceptat să plătească despăgubiri victimelor lagărelor naziste, atât pentru daunele materiale cât şi pentru cele morale provocate. De asemenea, este posibil ca satisfacția să fie exprimată şi prin declararea faptei ca ilicită de către o instanță internațională.

Rezultă că răspunderea morală nu are numai o funcție reparatorie din punct de vedere moral, ci, prin reafirmarea normelor încălcate, şi o funcție de promovare a respectării dreptului internațional.

Răspunderea politică[2] (politico-juridică) a statelor este o formă a răspunderii internaționale a statelor, care presupune suportarea de către statul autor a unor sancțiuni, care pot fi concretizate într-o gamă care variază de la simpla cerere de a pune capăt actului ilicit şi până la sancțiuni dure, chiar cu folosirea forței armate, în cazul actelor de agresiune. Se pot lua inclusiv măsuri reparatorii pentru aducerea situației la starea anterioară actului ilicit. Formele concrete ale răspunderii politice se prezintă în diverse moduri: condamnarea şi alte luări de poziții de dezaprobare; moțiuni şi rezoluții ale organizațiilor internaționale care pot merge până la decizia de suspendare sau de excludere din organizație a statului autor; încetarea sau suspendarea totală sau parțială a tratatelor pentru încălcările lor substanțiale; întreruperea relațiilor economice şi a comunicațiilor; ruperea relațiilor diplomatice; folosirea forței armate aeriene, navale sau terestre în scop demonstrativ sau chiar operații militare[3] în baza deciziei Consiliului de Securitate.

Încălcări ale dreptului internațional umanitar şi acte ce favorizează aceste acțiuni pe plan internațional

Războaiele care au avut loc în diverse zone ale globului între anii 1955 şi 2003 au făcut aproximativ 5,4 milioane de morți, de trei ori mai mult decât cifrele oficiale date publicității până în prezent[4].

Discuțiile pentru stabilirea unui tratat internațional eficient privind comerțul de arme convenționale progresează cu extremă lentoare, din cauza intereselor personale şi tacticilor de amânare folosite de unii dintre cei mai importanți comercianti de arme[5].

Potrivit raportului, realizat împreuna cu alte 11 ONG-uri în cadrul campaniei „Controlul armelor“, circa 2,1 milioane de persoane au fost ucise şi alte zeci de milioane rănite, obligate să îşi părăsească locuințele sau să trăiască în sărăcie, începând din decembrie 2006, când comunitatea internațională a recunoscut „necesitatea de a reglementa comertul cu arme“.

---

[1] Sunt cunoscute, de exemplu, acțiunile oficiale ale statului german prin care a cerut scuze pentru atrocitățile comise în cel de-al doilea război mondial.

[2] Pentru detalii privind răspunderea penală în dreptul internațional, a se vedea, pe larg, Grigore Geamănu, „Dreptul Internațional Contemporan”, Editura Didactică şi Pedagogică, Bucureşti, 1965, pagina 791 şi următoarele

[3] Sunt de notorietate, în acest sens, acțiunile întreprinse în ultimul deceniu de Adunarea Generală a ONU, Consiliul de Securitate, alte organisme şi organizații internaționale, chiar comunitatea internațională în ansamblul ei. Măsurile împotriva Irakului sau cele din Iugoslavia, ori Angola şi Somalia sunt doar câteva exemple. De asemenea, sunt semnificative pozițiile luate de ONU, Uniunea Europeană, Consiliul Europei şi Organizația pentru Securitate şi Cooperare în Europa față de gravele violări ale dreptului umanitar şi drepturilor omului în conflictul derulat în Cecenia (Federația Rusă).

[4] Studiul, realizat de British Medical Journal (BJM) in 13 tari, releva faptul ca aproximativ 3,8 milioane de persoane au fost ucise doar in conflictele din Vietnam, informeaza AFP

[5] Afirma intr-un comunicat organizatia Oxfam, care da publicitatii un raport intitulat „Dying for action“

Coaliția lansează un „apel urgent“ pentru încheierea rapidă a unui acord, înainte de reuniunea de lansare a negocierilor formale pentru un tratat care să reglementeze comerțul cu arme „Lumea nu isi poate permite sa mai astepte, iar tratatul trebuie incheiat cel tarziu pana la sfârşitul lui 2012“, adaugă comunicatul[1], ai cărui autori pledeaza pentru un text „solid“, pentru a limita fluxul de arme si munitii si pentru a „împiedică vânzările de arme care aduc sărăcie, **conflicte, infracționalitate şi încălcări ale drepturilor omului**“.

Raportul precizeaza ca cei 2,1 milioane de morti, victime directe sau indirecte ale conflictelor armate, sunt majoritatea civili, uciși în special în Afganistan, Somalia, Sudan şi Sri Lanka.

Infracționalitatea a provocat moartea mai multor persoane decât anterior, America Latină şi Africa subsahariană fiind zonele cele mai grav afectate. „Violenta armata costa zilnic 2.000 de vieti“, se subliniază în comunicat[2]. Toate documentele anterioare, bazate pe diverse materiale de presa sau recensaminte oficiale, au diminuat cu mult piederile de vieți omenești, atât în rândul civililor cât şi al combatanților.

Acelaşi lucru se pare că se întamplă şi în cazul războiului din Irak, numărul civililor uciși în această țară făcând obiectul unor puternice contestări, anumite cercetări dezvăluind că bilanțul morților ar fi de zece ori mai ridicat decât cel dat publicității de armata SUA.Studiul publicat de BMJ apreciaza că în Bangladesh, într-o perioada de 50 de ani, şi-au pierdut viața 269.000 de persoane, în timp ce în Zimbabwe au murit 141.000. Pentru Sri Lanka, estimarea reală a pierderilor de vieți omeneşti este de 215.000, față de 61.000 cât era oficial. Studiul citat[3] mai arată că şi conflictele din Bosnia, Georgia şi Laos s-au soldat cu mult mai multe pierderi de vieți umane decât se recunoştea până în prezent. Cea mai neagră perioadă din istoria recentă este cea cuprinsă între 1965-1974, când au fost înregistrate aproximativ 205.000 decese pe an din cauza conflictelor militare.

Conflictul din Kosovo s-a soldat cu moartea a 13.472 de persoane intre 1998 si 2000, a anuntat o organizatie neguvernamentala cu sediul la Belgrad, Fondul pentru Dreptul Umanitar (FHP)[4]. Acest bilanț include atât victimele conflictului care a durat din februarie 1998 până în iunie 1999, cât şi pe cele ale violențelor comise în Kosovo dupa retragerea, în iunie 1999, a forțelor armate ale Belgradului şi desfăşurarea unei forțe NATO şi a unei misiuni ONU. Raportul nu include insa şi persoanele ucise în urma bombardamentelor aeriene lansate de NATO timp de 11 săptămâni, pe teritoriul Serbiei şi Muntenegrului, care în acel moment formau o federație, pentru a obliga Belgradul să-şi retragă forțele din Kosovo. Organizația neguvernamentală a anunțat că, „în cazul a 8.879 de victime, identitatea şi circumstanțele morții lor au fost confirmate din cel puțin două surse independente“. In plus, FHP a precizat că nu are „informatii complete cu privire la 4.593 de victime“. Organizația s-a bazat pe ajutorul familiilor victimelor şi pe informațiile divulgate la Tribunalul Penal Internațional pentru fosta Iugoslavie şi în instanțele locale în procesul de strângere a datelor privind victimele conflictului din Kosovo.

Mai mult de 2.100 de civili au fost uciși în Afganistan, din cauza intensificării confruntărilor si a extinderi acestora, a anuntat un oficial ONU.[5]. El nu a precizat daca

[1] ATT

[2] „Trebuie să schimbăm sistemul actual în care nu există niciun control mondial eficient asupra comerțului cu arme şi în care comercianții de armament fără scrupule pot cu atât de mare uşurință să trimită arme în cele mai rele zone de conflict din lume“, a declarat Jeremy Hobbs, director general al Oxfam International

[3] BMJ

[4] „FHP a stabilit, pe baza numelor, că numărul total de victime este de 13.472, dintre care 9.260 sunt albanezi, 2.488 sârbi şi 470 aparțin altor comunități naționale din Kosovo, iar în cazul altor 1.254 de victime nu a fost determinată apartenența etnică” a anuntat FHP in comunicat, citat de AFP

[5] “Potrivit estimarilor ONU, peste 2.100 de civili au fost omorati in conflicte armate in 2008, ceea ce reprezinta o o crestere cu 40% fata de 2007” "", a declarat John Holmes, coordonatorul ONU pentru situatii de urgenta, care a

majoritatea victimelor civile au fost provocate de militanții talibani sau de atacurile americane lansate în Afganistan, unde violențele au ajuns la cel mai ridicat nivel de la înlăturarea de la putere a talibanilor, în 2001. Aceştia şi-au reconsolidat forțele şi, în pofida celor aproximativ 90.000 de soldați din cadrul forțelor internaționale, zona lor de atac s-a extins, iar forța atacurilor a crescut din 2008. Conflictul armat este din ce în ce mai caracterizat de atacurile sinucigaşe cu bombă, de explozibili artizanali, răpiri şi atacuri aeriene, toate acestea crescând numărul victimelor din rândul civililor.

„Securitatea este esențială vieții indivizilor, colectivităților şi statelor. Practic, orice domeniu al vieții individuale şi sociale are nevoie de securitate[1]" şi prin această paranteză am considerat necesar să subliniem necesitatea existenței şi respectării unui element de distincție internațional, care să protejeze (cu deziderat final de a asigura) viața individului care se transformă sub mai multe aspecte în victimă colaterală, sau suportă consecințe[2] ca urmare a conflictelor armate.

Dreptul internațional este şi va fi mereu un drept **consensual**, care depinde de **acceptul** statelor participante. **Aportul** său la crearea păcii este pe atât de mare **pe cât o permit membrii** sistemului. Doar aceştia pot decide dacă şi în ce măsură dreptul internațional poate instaura pacea.[3]

Dezvoltarea ulterioară a dreptului internațional prin formularea unor noi principii şi norme, la fel ca şi contribuția științei din domeniu, a fost marcată în primul rând de încercarea de a face din drepturile omului legi valabile la nivel internațional. În fond, acestea erau menționate şi în statutul Națiunilor Unite: în Preambul, la articolul 1, alin. 3, şi în articolul 13 al Cartei. Ele au fost proclamate de Națiunile Unite la 10 decembrie 1948, în Declarația Universală a Drepturilor Omului. Transformarea lor în legi internaționale s-a petrecut însă de abia în 1976, când cele două „Pacte privind drepturile omului " - drepturile civile şi politice, precum şi drepturile economice şi sociale - au intrat în vigoare. Cel puțin în ceea ce îi privea pe semnatarii acestor Convenții, drepturile omului deveniseră în sfârşit norme legale, chiar dacă doar statele erau cele care puteau veghea la îndeplinirea lor.Limitările rezultate din acest fapt au fost, prin urmare, considerabile, mai ales în ceea ce privea implementarea măsurile practice de veghere asupra respectării drepturilor omului. Considerabil a fost însă şi progresul realizat prin aceste Convenții.

Acest progres este dovada clară a existenței unei conştiințe juridice universale, care penetrează structura verticală a sistemului internațional şi care relativizează principiul suveranității statale. Prin acest progres, individul a devenit subiectul politicii, devenind posesorul unor drepturi reale, ce nu pot fi minimalizate sau limitate de autoritatea statală.

Drepturile omului sunt o expresie a faptului că, în ciuda tuturor diferențelor socio-culturale, există unele interese de bază, comune tuturor oamenilor. Faptul că aceste drepturi cer să fie articulate, dovedeşte renaşterea politică a omenirii şi arată că s-a format cel puțin o normă politică fundamentală, care pretinde să fie respectată pe tot cuprinsul lumii. Formularea acestora şi ridicarea lor la rangul de normă internațională reprezintă una dintre cele mai importante realizări ale dreptului internațional şi ale specialiştilor din domeniu. Schimbarea normelor transformă şi conştiințele, influențând astfel, chiar dacă în mod indirect şi de durată, comportamentele. Aceasta este contribuția pe care o au întru instaurarea păcii.

---

lansat apelul pentru stangerea a 604 milioane de dolari pentru Afganistan pentru 2009, a transmis Reuters, preluat de NewsIn

[1] I.N. Sava

[2] Limitarea accesului la servicii medicale, malnutriție, tratament inuman, traume fizice şi psihice, etc.

[3] Ernst-Otto Czempiel: Friedensstrategien, Systemwandel durch Internationale Organisationen, Demokratisierung und Wirtschaft, Paderborn 1986, p. 64-71, 80-81

Totuşi, nu putem discuta de un real progres în raport cu realităţile prezente, cu faptul că există încă diferite categorii de potenţiale victime de război, că dreptul internaţional umanitar are un caracter lacunar[1].

Mai mult decât atât, în numeroasele conflicte armate din ultimii ani (conflictul din Golf, din ex-Iugoslavia, Afganistan, din unele foste state sovietice) sau evidenţiat imperfecţiuni ale modalităţilor de tragere la răspundere a celor vinovaţi. Statele, CICR sunt preocupate în continuare de reglementarea situaţiilor neacoperite prin instrumentele aplicabile în prezent şi fac eforturi mari pentru ca dreptul umanitar să reprezinte realmente un mijloc de protecţie a tuturor victimelor.

Bibliografie:

1. Michel, Veuthey, „Guérilla et droit humanitaire", Genève, 1983.;
2. Stelian, Scăunaş, „Răspunderea internaţională pentru violarea dreptului umanitar", Editura All Beck, Bucureşti, 2002;
3. Ion, Dragoman, „Dreptul internaţional umanitar în regulamentele militare ale României", în RRDU, nr. 3-4/2000;
4. Grigore, Geamănu, „Dreptul Internaţional Contemporan", Editura Didactică şi Pedagogică, Bucureşti, 1965;
5. Culegere de tratate internaţionale, „DREPTUL DE LA GENEVA" – Centrul de drept internaţional umanitar – Ploieşti, 2006;
6. Decizie nr. 298/2007 - privind aprobarea Strategiei naţionale a României de aplicare a dreptului internaţional umanitar;
7. D.I.U., 3/2008 - Manualul instruirii personalului Armatei României în dreptul internaţional umanitar - Centrul de drept internaţional umanitar – Ploieşti, 2008;
8. Ernst-Otto Czempiel: Friedensstrategien, Systemwandel durch Internationale Organisationen, Demokratisierung und Wirtschaft, Paderborn 1986;
9. Sven Gareis/Johannes Varwick, Die Vereinten Nationen. Aufgaben, Instrumente und Reformen; Bundeszentrale für politische Bildung Schriftenreihe Band 403, Bonn 2003;
10. Hartmut Krüger, Einleitung; în: Charta der Vereinten Nationen, Reclam Stuttgart 1982;
11. http://www.icc-cpi.int/;
12. http://www.icty.org/.

[1]Michel Veuthey – "… Aplicarea sa rămâne o mărturie unică a raţiunii şi a speranţei de a stăpâni forţa şi îndurarea în faţa aberaţiei ucigătoare"

SISTEMUL DE INDICATORI "EARLY-WARNING" AL O.N.U.
THE INTERNATIONAL EARLY WARNING PROGRAMME

Alexandra Stroe
Facultatea de Ştiinţe Politice,
Relaţii Internaţionale şi Studii Europene
Universitatea „Lucian Blaga" din Sibiu

Abstract:
The International Early Warning Programme first proposed at the Second International Conference on Early Warning in Bonn, Germany, improve resilience to all types of natural hazards ranging from droughts, wildfires and floods through typhoons, hurricanes and landslides to volcanic eruptions and tsunamis.
This programme can be an effective warning system only through regional cooperation that respects the principle of open, free and unrestricted exchange of observational data and ensures the establishment of an effective response plan that is activated when warnings are issued.
Keywords: *Hyogo Framework, EW system, United Nations*

Problemele de bază cu care statele şi lumea în general se confruntă sunt inundaţiile, seceta, incendiile, furtunile, tsunami-urile, cutremurele şi alte tipuri de riscuri naturale care afectează tot mai mult lumea.

În deceniul 1976-1985, un număr foarte mare de oameni au fost afectaţi de dezastre - aproape de 1 miliard. Dar in ultimul deceniu, 1996-2005, au fost afectati de două ori mai multi oameni, aproximativ două miliarde şi jumătate.[1] Această tendinţă nu trebuie lăsată să continue.

Dezastrele distrug bunuri preţioase, mijloace de subzistenţă, şi scad nivelul de dezvoltare a ţărilor sărace. Cunoştinţele există, insă trebuiesc puse in practică.

Un lucru pozitiv ce trebuie mentionat este tendinţa de scădere a numărului de persoane ucise în caz de catastrofe. Cu câteva decenii în urmă, în peste zece ani, 1956-1965, un total uimitor de 2.7 milioane de oameni au murit datorita catastrofelor. În următoarea perioadă de zece ani, valoarea totală a scăzut la 1,9 milioane, iar în următorele doua decade numarul deceselor a ajuns la peste 1 milion şi respectiv la 0,5 milioane de decese. În ultimul deceniu, 1996-2005, totalul a fost de 0.9 milioane de morti.

Mesajul general este foarte clar: decesele în dezastre s-au redus semnificativ în ultimii 50 de ani, în ciuda creşterii rapide a populaţiei din aceasta perioadă şi o creştere semnificativă a numărului de persoane afectate de catastrofe pe care am amintit-o anterior.

Principalul motiv pentru care rata mortalităţii a scăzut este lipsa de pierderi masive de vieţi în inundaţii şi secetele care au avut loc în ultimii ani. De exemplu, se estimează că China a pierdut 2 milioane de persoane în inundaţiile din iulie 1969 şi că India a pierdut 1,5 milioane de persoane în perioadele de secetă şi foamete din 1965, 1966 şi 1967.

Marile inundaţii şi secete cu siguranţă continuă să apară ca întotdeauna, dar in ziua de astazi statele sunt mult mai bine pregătite, cu *sisteme de avertizare timpurie şi sisteme de reacţie* care permit evitarea pierderilor. Datele sugerează că sistemele de avertizare timpurie şi de reacţie rapida au salvat vieţile a peste 3 milioane de persoane în ultimii 40 de ani.

[1] EM-DAT: The OFDA/CRED International Disaster; Database, www.em-dat.net , Université Catholique de Louvain - Brussels - Belgium

Această lecție ar trebui aplicata tuturor pericolelor naturale, fie acestea mari sau mici, precum şi in oricare colț al lumii.[1]

Peocupările O.N.U. pentru sistemul E.W.

O.N.U. acorda o mare importanta dezvoltarii acestor *sisteme de avertizare timpurie şi sisteme de reacție.* Exista un plan puternic de acțiune reprezentat de Planul Cadru de Acțiune de la Hyogo, care a fost aprobat si adoptat de către guverne, ONU şi organizațiile de specialitate in 2005 la Conferinta Mondiala pentru Reducerea Catastrofelor, desfăşurată în Japonia. În cadrul acestui plan, sistemul de avertizare timpurie este identificat în mod clar ca un domeniu prioritar de acțiune.

Sistemul ONU de avertizare timpurie reuneşte mai multe organizații din sistemul ONU:

- Strategia Internațională pentru Reducerea Dezastrelor (ISDR),
- Organizatia Meteorologica Mondiala (WMO),
- Organizatia Națiunilor Unite pentru Educație, Ştiință şi Cultură (UNESCO),
- Programul Alimentar Mondial(WFP),
- Programul de Mediu al ONU (UNEP),
- Comitetul German pentru Reducerea Dezastrelor şi alte structuri.

Strategia Internațională pentru Reducerea Dezastrelor (ISDR) este un sistem de parteneriate compuse dintr-o gamă largă de actori. Obiectivul general al Sistemului ISDR este de a genera şi spriji miscarea globala de reducere a riscurilor în caz de catastrofe .

ISDR are ca parteneri Guvernele, sistemul Națiunilor Unite, organisme regionale, instituții financiare internaționale, actori non-guvernamentali.

Functionarea Strategiei se bazeaza pe o platformă globală pentru reducerea riscului in caz de catastrofe, platforme nationale, platforme regionale, platforme tematice, Grupul de Sprijin al ISDR, Sistemul ISDR, Comitetul ştiințific şi tehnic, şi Secretariatul ISDR .[2]

Programul Alimentar Mondial a dezvoltat deja HEWSweb - Humanitar Early Warning Service - reunind în cadrul unei platforme web o cantitate mare de informații disponibile de la instituțiile tehnice cu privire la fiecare dintre tipurile de dezastre naturale.

"O treime din mai mult de 100 de milioane de oameni care asistă Programul Alimentar Mondial sunt dintre cei afectati de dezastrele naturale."[3]

Organizatia Meteorologica Mondiala îşi propune să reducă la jumătate numărul de decese datorate catastrofelor legate de apă în următorii 15 ani, prin îmbunătățirea sistemelor de avertizare in cazul evenimentelor produse de vreme şi apa, prin evaluarea riscurilor, detectarea pericolului, creşterea gradului de conştientizare şi educarea in ceea ce priveste prevenirea dezastrelor naturale a comunităților din zonele de risc.

„Aproximativ 90 la suta din toate dezastrele naturale sunt de origine meteorologica sau hidrologica. ”[4]

Organizatia Voluntarilor Națiunilor Unite (UNV), accentuând nevoia de antrenare în zonele de potențial dezastru, a stabilit o serie de propuneri pentru a consolida eforturile de pregătire şi de reacție, inclusiv legislație pentru a încuraja constituirea organizațiilor de voluntari, implicarea acestora în dezvoltarea sistemelor de avertizare timpurie şi atragerea

[1] A treia Conferinta Internationala de Early Warning, Bonn, Germania, 27-29 March 2006 http://www.ewc3.org/upload/downloads/Opening_Address_Egeland.pdf
[2] http://www.preventionweb.net/english/hyogo/isdr/
[3] James T. Morris, Directorul executiv al Programului Alimentar Mondial.
[4] Michel Jarraud, Secretarul General al Organizatiei Meteorologice Mondiale

persoanelor cu stimulente, cum ar fi scutirea de impozite şi concedii speciale pentru voluntari.[1]

Principala structura care se ocupa de realizarea unui sistem eficient de avertizare timpurie este **ISDR**. Aceasta vizează construirea comunitatilor rezistente în caz de catastrofe, prin promovarea creşterii gradului de conştientizare a importanței de reducere a dezastrelor ca o componentă integrantă a dezvoltării durabile, cu scopul de a *reduce pierderile umane, sociale, economice şi de mediu ca urmare a riscurilor legate de catastrofe naturale, tehnologice şi de mediu.*

Plecand de la premisa că pericolele naturale pot ameninţa orice zona, ISDR se bazează pe parteneriate şi are o abordare globală a de reducere a dezastrelor, încercând să implice fiecare individ şi fiecare comunitate spre realizarea obiectivelor de reducere a pierderilor umane, obstacolelor socio-economice şi daunele de mediu cauzate de dezastre naturale.

Pentru a atinge aceste obiective, ISDR promovează patru obiective, ca instrumente necesare pentru obtinerea reducerii dezastrelor:

1. Creşterea gradului de conştientizare publică pentru a înțelege riscurile, vulnerabilitatile şi reducerea dezastrelor la nivel global

Cu cat mai multe persoane, organizații regionale, guverne, organizații neguvernamentale, entitățile Națiunilor Unite, reprezentanți ai societății civile şi alții, cunosc riscurile, vulnerabilitatile şi modul de a gestiona impactul dezastrelor naturale, cu atat mai multe măsuri de reducere a efectelor în cazul catastrofelor vor fi puse în aplicare în toate sectoarele societății. Prevenirea începe cu informare.

2. Obținerea angajamentelor din partea autorităților publice de a pune în practică politici şi acțiuni de reducere a dezastrelor

Cu cat mai mult factorii de decizie de la toate nivelurile se angajeză la politicile şi acțiunile de reducere a dezastrelor, cu atat mai devreme comunitățile vulnerabile la dezastre naturale vor beneficia de aplicarea politicilor şi acțiunilor de reducere a dezastrelor. Acest lucru necesită, în parte, o bază de date prin care comunitățile sunt pe deplin informate şi participă la inițiative de gestionare a riscurilor.

3. Stimularea parteneriatelor interdisciplinare şi intersectoriale, inclusiv extinderea rețelelor de reducere a riscurilor

Cu cat entitățile active în reducerea dezastrelor fac publice informațiile despre cercetarile şi practicile lor, cu atat mai folositor va fi sistemul global de cunoştințe şi experiența va progresa. Prin dezvaluirea unui scop comun şi prin eforturi comune putem asigura o lume mai rezistenta la impactul dezastrelor naturale.

4. Îmbunătățirea cunoştințelor ştiințifice cu privire la reducerea dezastrelor. Cu cât ştim mai multe despre cauzele şi consecințele riscurilor catastrofelor naturale, tehnologice şi de mediu asupra societăților, cu atât mai mult suntem capabili să fim mai bine pregătiți pentru a reduce riscurile. Aducerea împreună a comunitatii ştiințifice şi a factorilor de decizie politică le permite să contribuie şi să se completeze reciproc.[2]

ISDR combină punctele forte ale multor actori-cheie, prin inter-agenții Task Force privind reducerea dezastrelor (IATF/DR) şi inter-agenții secretariale ISDR (UN/ISDR).

IATF/DR este organismul principal pentru dezvoltarea unei politici de reducere a dezastrelor. Acesta este condus de Sub-secretarul general pentru probleme umanitare ONU şi este format din 25 de organizații UN, internaționale, regionale şi ale societății civile. El se întruneşte de două ori pe an la Geneva, Elveția. Grupurile de lucru aduc raportare la specialişti şi organizațiile IATF/DR despre aspecte de interes comun şi relevanță globala

[1] http://www.un.org/apps/news/story.asp?NewsID=13077&Cr=natural&C
[2] http://unisdr.org/eng/about_isdr/isdr-mission-objectives-eng.htm

pentru reducerea dezastrelor, cum ar fi variațiile climatice, sistemul de indicatori pentru avertizare timpurie, analiza vulnerabilitatilor şi riscurilor, incendii şi secetă.

UN/ISDR este punctul de focalizare în cadrul sistemului ONU si are scopul de a promova legături şi sinergii, coordonarea activităților de reducere a dezastrelor în domenii socio-economice, umanitare şi de dezvoltare, precum şi de sprijin integrarea politica. Aceasta serveşte ca un centru de informare internațional privind reducerea dezastrelor, dezvoltarea de campanii de sensibilizare şi producătoare de articole, reviste şi alte publicații şi materiale promoționale legate de reducere a dezastrelor. Sediul ONU/ISDR se află în Palatul Națiunilor de la Geneva. Acesta isi conduce programele externe prin intermediul unităților sale regionale, în Costa Rica şi Kenya.[1]

Sistemul Early Warning

O.N.U. a lansat pentru prima data pe 19 ianuarie 2005 planuri cuprinzătoare pentru un sistem global de avertizare timpurie cu scopul de a reduce numărul deceselor datorate dezastrelor naturale, combinând transmiterea rapidă a datelor cu antrenarea populațiilor din zonele de risc într-o strategie despre care expertii spun ca ar fi salvat zeci de mii de vieti în ultimul tsunami din Oceanul Indian.

"Acest nou program va ajuta aduce siguranța, securitatea şi pacea minții",[2]

Acest sistem îmbunătățeste capacitatea de adaptare la toate tipurile de dezastre naturale, de la seceta, incendii, inundații pana la taifunuri, uragane şi alunecări de teren şi chiar erupții vulcanice şi tsunami.

Astfel in cadrul Conferinței Mondiale privind Reducerea Dezastrelor, care a avut loc la 18 - 22 ianuarie 2005 în Kobe, Hyogo, Japonia, a fost adoptat un cadru de acțiune pentru 10 ani, 2005-2015, cu scopul dezvoltarii capacității de rezistență a națiunilor şi comunităților în fața catastrofelor. Cadrul de actiune are la baza urmatoarele 5 prioritati:

- Statele trebuie sa se asigure că reducerea riscului de dezastre este o prioritate națională şi locală, cu o bază solidă instituțional pentru punerea în aplicare, aceasta deoarece țările care dezvolta cadrul politic, legislativ şi instituțional pentru reducerea riscului de dezastre şi care sunt capabile să dezvolte şi să urmărească progresele înregistrate prin intermediul unor indicatori specifici şi măsurabili de avertizare timpurie au o capacitate mai mare de a gestiona riscurile în caz de catastrofe în toate sectoarele societății.
- *Trebuiesc identificate, evaluate şi monitorizate riscurile în caz de catastrofe şi sporirea sistemului de avertizare timpurie.* Punctul de plecare pentru reducerea riscului de dezastru, precum şi pentru promovarea unei culturi de rezistență la dezastru constă în cunoaşterea pericolelor şi vulnerabilităților fizice, sociale, economice şi de mediu în caz de catastrofe cu care cele mai multe societăți se confruntă, precum şi a modului în care pericolele şi vulnerabilitățile se schimba pe termen scurt şi lung, urmate de măsurile luate pe baza cunoştințelor respective.
- Utilizarea cunoştințelor, inovatiilor şi educației pentru a construi o cultură de securitate şi capacitatea de adaptare la toate nivelurile. Dezastrele pot fi reduse substanțial dacă oamenii sunt bine informați şi motivați printr-o cultură de prevenire a dezastrelor şi de rezistență, care, la rândul său necesită colectarea, elaborarea şi difuzarea cunoştințelor şi informațiilor relevante privind riscurile, vulnerabilitățile şi capacitățile.
- Reducerea factorilor de risc care stau la baza producerii dezastrelor. Riscurile producerii catastrofelor legate de schimbarea socială, economică, condițiile de mediu şi de

[1] http://unisdr.org/eng/about_isdr/isdr-mission-objectives-eng.htm
[2] Sálvano Briceño, Directorul Strategiei Internaționale ONU pentru Reducerea Dezastrelor (ISDR), la Conferința Mondiala privind Reducerea Dezastrelor (WCDR) din Kobe, Japonia.

utilizare a terenului, precum şi impactul catastrofelor asociate cu evenimente geologice, meteorologice, hidrologice, variaţii climatice şi schimbările climatice, trebuiesc abordate în planurile şi programele de dezvoltare a sectorului, precum şi în situaţiile post-dezastru.

- Consolidarea pregătirii pentru un răspuns eficient la toate nivelurile în caz de catastrofe duce la scaderea substantiala a pierderilor.

Dupa cele enumerate anterior se poate trage concluzia ca dezvoltarea capacităţii de rezistenţă a naţiunilor şi comunităţilor în faţa catastrofelor necesita un sistem bine definit de indicatori de avertizare timpurie, sistem care este construit pe o mare baza de date.

Sistemul indicatorilor de avertizare timpurie are la baza urmatoarele principii:

- ✓ este centrat pe oameni, fiind uşor de înţeles pentru cei in situatii de risc,
- ✓ ia în considerare caracteristicile demografice, de gen, culturale şi mijloacele de existenţă ale populatiei ţintă,
- ✓ cuprinde îndrumări privind modul de a acţiona la avertismente şi operaţiuni de sprijin eficient,
- ✓ sistemele de informaţii, ca parte a sistemelor de avertizare timpurie, se actualizeaza si revizuiesc periodic, cu scopul de a asigura acţiuni rapide şi coordonate în caz de urgenţă,
- ✓ trebuie sa fie integrat în politica guvernamentală, in procesele decizionale şi in sistemele de management de urgenţă atât la nivel naţional cat şi local,
- ✓ este supus unor teste periodice şi evaluări de performanţă,
- ✓ coordonarea şi cooperarea între toate sectoarele relevante şi actorii din lanţul de avertizare timpurie pentru a realiza un sistem de avertizare timpurie pe deplin eficient.[1]

Concluzii şi aspecte critice

Eficientizarea sistemelor de avertizare este o investiţie necesară şi împreună cu ajutor umanitar şi o mai bună pregătire, au redus numărul oamenilor care au murit de foame, salvand 2 milioane de vieţi în ultimii 20 de ani.

Acest sistem de avertizare timpurie are multe lacune şi deficienţe, acestea fiind demonstrate de experienţele cu tsunami-ul din Oceanul Indian, uraganele din Golful Mexic, foametea din Niger, şi alunecarile de teren din Filipine. Dar, de asemenea, trebuie subliniat si faptul că s-a făcut un progres mare in domeniul sistemului de avertizare timpurie, şi că mari capacităţi sunt disponibile în întreaga lume.

Sistemul de avertizare rapidă este foarte important atât în cazul dezastrelor naturale, cât şi în situaţii de urgenţă complexe. Frecvent acestea sunt legate între ele, luând în calcul şi vulnerabilitatea celor săraci şi slabi.

Având în vedere tendinţele în creştere ale catastrofelor, sistemul de avertizare timpurie şi răspuns rapid trebuie îmbunătăţit şi actualizat permanent pentru a reduce cauzele riscurilor dezastrelor.

Planul Cadru de Acţiune de la Hyogo trebuie folosit pentru a ghida acţiunile statelor şi ale ISDR în facilitarea eforturilor comune pentru îmbunătăţirea sistemelor de avertizare timpurie.

Sistemul de avertizare rapidă multi-risc trebuie sa reprezinte un nou mod de gândire şi sa asigure faptul că factorii de stabilitate ai mediului, bazati pe intelepciunea şi cunoştinţele locale sunt construiti în planuri de actiune în caz de catastrofe.

Pentru realizarea unui progres substanţial trebuie să se ia masuri pentru:

- conştientizarea populaţiei din zonele de risc asupra cauzelor dezastrelor şi implicarea acestora activă în dezvoltarea sistemelor lor de avertizare timpurie;

[1] http://www.unisdr.org/

- angajamente politice intre guverne pentru protecția populatiei prin sisteme de avertizare timpurie;
- sprijin internațional şi fonduri pentru a ajuta țările să-şi dezvolte propriile sisteme de avertizare timpurie şi să fie parte a sistemului global.

Pot exista si dificultăți de răspuns care sa invalideze sistemele de avertizare timpurie. În ceea ce priveşte incapacitatea de a traduce o avertizare într-un răspuns, există trei argumentele invocate:

- avertizarea nu face posibilă definirea unui program de acțiune.
- atunci când avertizarea se depune la politicieni, aceasta primeşte, in cel mai bun caz, atentie limitata, asta daca nu este ignorata; lipsa de interest de către politicieni se spune că este datorată, pe de o parte, nepotrivirii în timp între datele alegerilor şi actiunile preventive si, pe de alta parte, absentei unei sugestii de atiune in ceea ce priveste avertizarea.
- in anumite cazuri, situatia este cunoscuta de mult timp, dar nu a fost pus in aplicare nici un raspuns.

Un sistem eficient de avertizare poate exista doar prin intermediul cooperării regionale, care respectă principiul schimbului deschis, liber şi fără restricții de date observaționale şi asigură stabilirea unui plan de răspuns eficient care va fi activat atunci când avertismentele sunt emise, subliniand nevoia unui flux de informații mai amplu, precum şi importanța educației comunitare pentru pregătire în caz de catastrofe.

Bibliografie:

1. A treia Conferinta Internationala de Early Warning, Bonn, Germania, 27-29 March 2006, http://www.ewc3.org/upload/downloads/ Opening_Address_Egeland.pdf
2. http://www.unisdr.org/
3. http://www.un.org/apps/news/story.asp?NewsID=13077&Cr=natural&Cr1=disaster
4. http://ec.europa.eu/external_relations/ifs/publications/articles/book2
5. http://www.preventionweb.net/english/hyogo/isdr/
6. http://unisdr.org/eng/about_isdr/isdr-mission-objectives-eng.
7. http://www.atentie.info/meniu/articol
8. EM-DAT: The OFDA/CRED International Disaster; Database, www.em-dat.net , Université Catholique de Louvain - Brussels - Belgium

OMUL – SUBIECT AL SECURITĂȚII
HUMAN – SECURITY SUBJECT

Bogdan Ionescu
Facultatea de Ştiințe Politice,
Relații Internaționale şi Studii Europene
Universitatea „Lucian Blaga" din Sibiu

Abstract:
Human rights, human development and human security form increasingly important, partly interconnected, partly competitive and misunderstood ethical and policy discourses. Each tries to humanize a pre-existing and unavoidable major discourse of everyday life, policy and politics; each has emerged within the United Nations world; each relies implicitly on a conceptualisation of human need; each has specific strengths.

The paper tries to identify respective strengths, weaknesses, and potential complementarity. It suggests that human security discourse may offer a working alliance between humanized discourses of rights, development and need.

Keywords: *security; individual security ; human security ; human rights*

Omul, ca element fundamental al societății, reprezintă sursa şi resursa oricărei forme de organizare societală. Omul transcende toate granițele dintre domeniile şi nivelurile sistemului social. În acest caz, ceea ce ar trebui să fie subliniat în studiile de securitate, însă nu în exclusivitate, este tocmai securitatea individului sau, aşa cum o denumesc unii specialişti, *securitatea umană*. Analiza securității umane implică analiza unor dimensiuni interrelaționate, centrate pe ideea de drepturi ale omului şi care, în fapt, sunt chiar câteva dintre dimensiunile conceptului de securitate: politică, economică, socială, culturală şi ecologică.

Dimensiunea militară, una dintre dimensiunile „clasice" ale securității, este mai puțin vizibilă la nivelul individului uman, manifestându-se pregnant de la nivelul statal spre cel global. Cele cinci dimensiuni, ce reprezintă subsisteme ale sistemului global, sunt legate prin relații specifice. De exemplu, dimensiunea ecologică este legată de cea economică prin resurse, cea economică de cea socială – prin forțele sociale, cea socială de cea politică – prin formele de alianță politico-socială şi, în fine, cea politică de cea culturală – prin ideologie.

Analiza de securitate, centrată doar pe aceste subsisteme, este incompletă fără a lua în calcul *dimensiunea psihologică a vieții sociale*, ce transcende toate nivelurile şi dimensiunile securității, chiar şi pe cea militară. Realizarea securității vizează realizarea unei stări în care este percepută absența riscurilor, pericolelor şi amenințărilor la adresa existenței, valorilor şi intereselor indivizilor umani (în orice formă de constituire), astfel că, prin existența intereselor şi valorilor divergente, aceştia se vor simți într-o profundă stare de disconfort şi insecuritate.

Toate sensurile existenței umane sunt construite prin definiții rezultate din experiența perceptivă a indivizilor. Starea de securitate totală presupune atingerea unui nivel în care percepția absenței riscurilor, pericolelor şi amenințărilor să fie absolută, ori acest lucru este îngreunat atât de uriaşa varietate a valorilor şi intereselor oamenilor care, adesea, intră în contradicție, creând temeri asupra securității individuale, grupale, naționale, statale, suprastatale, cât şi de evoluția umanității, ce determină schimbarea a ceea ce noi considerăm risc, pericol şi amenințare.

Despre securitate, va trebui întotdeauna să începem prin a reaminti că, în mod principial, în istoria instituțională a regimurilor democratice și, cu atât mai mult, a celor nedemocratice, ea constituie mai întâi și simultan monopolul și obiectivul aparatelor statale

de represiune. Ea se identifică atunci cu siguranța lui – dupa cum amintește chiar denumirea acestor aparate, însărcinate mereu să inspire frica și uneori să instituie domnia terorii. Iată de ce, în Romania lui Ceauşescu, poliția politică purta numele de Securitate, iar inițialele KGB[1] denumesc "Comitetul pentru Siguranța Statului".

Astăzi, dezvoltarea umanității necesită a fi abordată ca un proces al gamei de opțiuni a oamenilor printre cele pe care le prețuiesc. Această extindere se cere a fi bazată pe consolidarea capacităților de bază a oamenilor, precum aceea de a putea citi şi scrie, de a avea cunoştințe, de a fi sănătos şi bine hrăniți, de a avea adăpost şi de a fi mobili, precum şi de a avea un viitor asigurat. Pornind de la afirmațiile mai sus menționate putem constata că dezvoltarea umanității nu poate fi realizată fără asigurarea securității umane.

Securitatea umană implică de obicei o condiție în care oamenii îşi pot exercita opțiunile în siguranță şi libertate, fără teamă că oportunitățile de care se bucură astăzi vor fi pierdute sau retrase mâine. Securitatea înseamnă că beneficiile pe care le-au atins oamenii în extinderea oportunităților lor şi perfecționarea capabilităților sunt protejate de aranjamentele curente sociale, economice, politice. Securitatea se bazează pe o acceptare socială largă – bazată pe instituții durabile – a drepturilor şi obligațiunilor oamenilor[2].

Securitatea a fost abordată ca un concept multidimensional, legat nu doar de arme şi de utilizarea lor, ci şi de tot ceea ce priveşte siguranța ființei umane: societate, economie, mediu, alimentație ş. a. Securitatea umană este o problemă universală . Ea priveşte populația de pretutindeni, din țările sărace, înainte de toate, dar şi din țările bogate. Multe din amenințările existente sunt comune tuturor popoarelor, putând menționa în acest sens violările drepturilor omului, crima, drogurile, poluarea şi şomajul. Intensitatea acestora diferă de la țară la țară, de la regiune la regiune, însă, în ansamblul lor, toate aceste amenințări sunt reale şi în continuă dezvoltare. Securitatea priveşte modul în care individul este integrat în societate, de câtă libertate dispune pentru a-şi exercita dreptul la opțiune într-o multitudine de posibilități.

Componentele securității umane sunt interdependente. Cînd securitatea populației este în pericol în orice colț al lumii, toate națiunile pot fi implicate într-un fel sau altul. Foametea, epidemiile, poluarea, traficul de droguri, terorismul, tensiunile etnice, dezintegrarea socială nu mai sunt evenimente izolate, limitate în cadrul frontierelor naționale. Consecințele lor se pot extinde în plan regional şi chiar global.

Securitatea este un drept fundamental al ființei umane. Ea reprezintă o stare în care pericolele şi condițiile care ar putea provoca daune fizice, psihice sau materiale sunt controlate într-o manieră care permite apărarea sănătății şi bunăstării indivizilor şi ale comunității umane. Securitatea este rezultanta unui echilibru dinamic între diferitele componentele ale mediului de viață dat.

Securitatea individului sau securitatea umană în sens restrâns, după alți autori, are drept scop să asigure integritatea fizică a individului împotriva oricărei forme de violență, ce rezultă sau nu dintr-un conflict.

Prin definiție, securitatea este o nevoie fundamentală a ființei umane. Ea constituie o preocupare omniprezentă a oricărei comunități umane. De aceea, cea mai mare parte a indivizilor caută să obțină securitatea prin toate mijloacele. Ameliorarea securității în calitate de obiectiv explicit poate constitui o forță mobilizatoare considerabilă.

Securitatea individului este mai mult decât absența riscurilor şi amenințărilor la adresa integrității fizice sau psihice a unei persoane sau a alteia.

Aceasta este o stare în care pericolele şi condițiile care pot provoca atingere unei ființe umane sunt controlate în aşa fel încât individul este apărat sub toate aspectele. De aceea, se poate

[1] Komitet Gosudarstvenoi Bezopasnosti

[2] V. Bobiuc, *Securitatea României o perspectivă europeană. StrategiiXXI. Viitorologie. Geopolitică. Strategii operaționale.* București, 1997, pag. 86

aprecia că securitatea umană este o resursă indispensabilă a vieții cotidiene ce permite individului şi comunității să-şi înfăptuiască nestingherit aspirațiile şi idealurile.

Totodată, securitatea individului se poate considera ca fiind o stare ce rezultă din echilibrul dinamic ce se stabileşte între diferitele componente ale mediului de viață dat. Ea este rezultatul unui proces complex în care ființa umană interacționează cu mediul său ambiant. *„Prin mediu ambiant, se înțelege nu numai mediul fizic ci, în egală măsură, mediul cultural, tehnologic, social, politic, economic şi organizațional”*.

În concluzie, securitatea individului presupune controlul adecvat al pericolelor nu absența lor totală, ea antrenând cu sine o senzație de bunăstare, de linişte şi fără teama zilei de mâine.

Punerea individului uman şi a populațiilor în centrul preocupărilor internaționale constituie, de fapt, o nouă orientare a politicii de ajutor în sprijinul dezvoltării umane. Acum, bunăstarea individului, pe lângă rolul jucat de factorul economic, începe să fie asociată şi cu alți factori, cum ar fi: longevitatea, sănătatea, accesul la educație sau la un nivel de viață adecvat, creşterea posibilităților de alegere a fiecăruia, implicarea activă în viața politică şi socială.

Accentul pus pe individul uman şi pe populația căruia acesta aparține, indiferent de rasă, religie, etnie etc., a condus la o cristalizare a manierei de definire a conceptului de *„securitate umană globală”*.

Într-o accepțiune relativ largă, securitatea umană globală vizează nu doar un evantai al amenințărilor la adresa individului şi a populației căreia acesta aparține, ci semnifică preocuparea tuturor factorilor responsabili statali şi nonstatali de a asigura binele ființei umane în totalitatea sa. În acest context, se au în vedere toate tipurile de amenințări ce pot afecta, semnificativ, consistent şi pe o perioadă de timp mare, ființa umană fizic, psihic, material, dar şi dezvoltarea acesteia liberă şi durabilă.

Securitatea umană globală reprezintă o preocupare constantă a ONU care, prin organismele sale specializate, acționează în direcția instaurării acestei stări benefice ființei şi comunității umane internaționale. În acest context, obiectivul fixat de ONU, în termeni de securitate, este o lume liberă de frică.

Totodată, se recunoaşte că pe lângă amenințarea militară există şi alte pericole grave ce planează asupra securității umane. Printre acestea se numără: violarea sistematică a drepturilor omului într-o serie de state ale lumii; interdicția ca organizațiile umanitare să ajute populația aflată în condiții precare de existență; încălcări repetate ale dreptului umanitar internațional; dezvoltarea criminalității transnaționale, inegalitatea şanselor în ceea ce priveşte accesul tuturor la educație, îngrijiri de sănătate, protecție socială etc.

Există o serie de surse ale insecurității.. Printre acestea, potrivit studiului lui Julliette Voinov-Kohler, se află: securitatea economică (şomaj); securitatea utilizării (accesul la muncă, sărăcie, munca copiilor); securitatea alimentară (accesul inegal la hrană); protecția sănătății (existența unor boli grave, accesul diferit şi diferențiat la asistență medicală); securitatea mediului (poluarea apei, solului, aerului, tăierea pădurilor, catastrofe naturale); securitatea personală (violența fizică, violența domestică, abuzul asupra copiilor, probleme specifice sexului, demnitate umană, droguri etc.); securitatea culturală (atingerea adusă sistemului de valori, discriminare, opresiune); securitate politică (conflicte interstatale, libertatea de expresie, tortură, represiune, violarea drepturilor omului). Prin urmare, se poate aprecia că securitatea umană globală vizează nu numai un larg evantai de amenințări ci încearcă să asigure binele ființei umane în integralitatea sa.

Noile vulnerabilități, riscuri şi amenințări cu care se confruntă astăzi omenirea impun, la începutul acestui secol, ca, în mod obligatoriu, conceptul de securitate să se articuleze în jurul principiilor securității internaționale, al securității naționale şi al securității umane. Această relație va permite satisfacerea simultană a nevoilor globale, statale, ale popoarelor şi

ale persoanelor. Securitatea va reprezenta întotdeauna un concept în curs de dezvoltare şi tehnologizare de către om în general pentru binele şi propriul său interes.

Securitatea umană, fără a se substitui totuşi securităţii naţionale, accentuează importanţa considerării securităţii statului nu ca un scop în sine, ci mai degrabă ca un mijloc de a garanta securitatea populaţiei. Securitatea umană şi securitatea statului sunt, mai degrabă, două concepte complementare, în măsura în care primul reprezintă un mijloc de realizare a celuilalt. Din această perspectivă, securitatea umană completează politicile specifice privind securitatea statului, drepturile omului şi dezvoltarea umană.

Securitatea umană necesită, contracararea unei largi game de ameninţări la adresa oamenilor. Astfel, este nevoie ca individului să i se asigure:

- un venit minim;
- accesul la hrană de bază;
- protecţia minimă atât faţă de boli şi de un stil de viaţă nesănătos, cât şi faţă de deteriorarea mediului şi dezastrele naturale;
- ocrotirea în raport cu violenţa fizică, oricare ar fi sursa acesteia;
- protecţia în ceea ce priveşte degradarea relaţiilor şi valorilor tradiţionale, de violenţă etnică şi de sex;
- un mediu de viaţă bazat pe respectarea în societate a drepturilor omului.

În conformitate cu conceptul dezvoltării umane există patru componente de bază: *egalitatea* cât priveşte accesul echitabil la oportunităţi; durabilitatea cât priveşte responsabilitatea pentru generaţiile viitoare ca şi cele pe care le posedă generaţia de acum; *productivitatea* privind investigaţiile în resursele umane şi în crearea acelui mediu macroeconomic care ar permite persoanelor să-şi atingă potenţialul maxim; *simţul deciziei* – în sensul că oamenii trebuie să atingă un nivel de dezvoltare individuală care le-ar permite să exercite opţiuni bazate pe dorinţe proprii, dintr-un cadru mai larg al oportunităţii existente[1].

Axarea atenţiei asupra dezvoltării umane reflectă tendinţa spre o reorientare principală a scopurilor, în conformitate cu care se adoptă reforme sociale în lumea contemporană. Omul şi necesităţile sale vitale se consideră fundamentale, ca o valoare supremă, pe când factorii materiali, veniturile băneşti sau majorarea consumului nu mai reprezintă o condiţie centrală, fundamentală, ci doar un mijloc de asigurare a dezvoltării umane durabile.

Securitatea înseamnă că beneficiile pe care le-au atins oamenii în extinderea oportunităţilor lor şi perfecţionarea capabilităţilor sunt protejate de aranjamentele curente sociale, economice, politice. Ea se bazează pe o acceptare socială largă – bazată pe instituţii durabile – a drepturilor şi obligaţiunilor oamenilor[2].În ideologia activităţii contemporane trecerea la o nouă înţelegere a securităţii umane a avut loc la începutul anilor ’90 a sec. XX-lea odată cu sistarea războiului rece şi a confruntărilor ideologice între supraputeri. Pericolul exterminării atomice a omenirii a slăbit şi noţiunea securităţii umane ce s-a deplasat din domeniul militar în sfera umanitară – cea a vieţii şi demnităţii.

În plan metodologic, introducerea categoriei „securitate umană” este indiscutabil un factor pozitiv, deoarece categoria dată apare ca o caracteristică integrală în cadrul căreia sunt uniţi parametrii ce reflectă atât aspectele obiective, cât şi cele subiective ale vieţii sociale ale omului. Securitatea a fost abordată ca un concept multidimensional, legat nu doar de arme şi de utilizarea lor, ci şi de tot ceea ce priveşte siguranţa fiinţei umane: societate, economie, mediu, alimentaţie ş. a. Astfel abordările teoretice au culminat cu o iniţiativă la nivel global cu un puternic suport şi o substanţială contribuţie a savanţilor care au lansat conceptul de securitate umană, definitoriu pentru viaţa şi demnitatea fiinţelor umane, idee ce va marca, cu

[1] B. Buzan. *Popoarele, statele şi teama.* Chişinău, Cartier, 2000, p.386

[2] V. Bobiuc**.** *Securitatea României o perspectivă europeană. StrategiiXXI. Viitorologie. Geopolitică. Strategii operaţionale.* Bucureşti, 1997, R. –2, p. 86

siguranță, sensul evoluției societății globale în secolul XXI. Conceptul de securitate umană din perspectiva dezvoltării durabile pune în evidență următoarele sale caracteristici:

Securitatea umană este o problemă universală . Ea privește populația de pretutindeni, din țările sărace, înainte de toate, dar şi din țările bogate. Multe din amenințările existente sunt comune tuturor popoarelor, putând menționa în acest sens violările drepturilor omului, crima, drogurile, poluarea şi şomajul. Intensitatea acestora diferă de la țară la țară, de la regiune la regiune, însă, în ansamblul lor, toate aceste amenințări sunt reale şi în continuă dezvoltare.

Componentele securității umane sunt interdependente. Cînd securitatea populației este în pericol în orice colț al lumii, toate națiunile pot fi implicate într-un fel sau altul. Foametea, epidemiile, poluarea, traficul de droguri, terorismul, tensiunile etnice, dezintegrarea socială nu mai sunt evenimente izolate, limitate în cadrul frontierelor naționale. Consecințele lor se pot extinde în plan regional şi chiar global.

Securitatea umană se asigură mai uşor prin măsuri de prevenire decât prin intervenții ulterioare. Este mai puțin costisitor să acționezi asupra amenințărilor, pericolelor, atunci când acestea apar, decât după ce s-au permanentizat.

Securitatea priveşte modul în care individul este integrat în societate, de câtă libertate dispune pentru a-şi exercita dreptul la opțiune într-o multitudine de posibilități.

Conceptele „dezvoltare durabilă" şi „securitate umană" sunt înrudite, interdependente, dar nu identice. Desigur, între dezvoltarea umană şi securitatea umană există o interconexiune: progresul dintr-un domeniu extinde posibilitățile pentru progresul celuilalt, şi *vice versa*. Cât priveşte conceptul securității umane, ca şi în cazul altor noțiuni fundamentale (precum libertățile omului), este mult mai uşor de a depista lista securității, decât existența ei. Securitatea umană s-a aflat întotdeauna în atenția opiniei internaționale începând cu declarația Universală a Drepturilor Omului (1948): „Orice om are dreptul la viață, la libertate, şi la securitate personală"(Art.3) ; „Orice persoană, în calitatea sa de membru al societății, are dreptul la securitatea socială; ea este îndreptată ca prin efortul național şi colaborare internațională, ținându-se seama de organizarea şi resursele fiecărei țări, să obțină realizarea drepturilor economice, sociale şi culturale indispensabile pentru demnitatea sa şi libera dezvoltare a personalității sale" (Art. 22)[1].

Problema securității umane are două aspecte: *în primul rând* ea implică lipsa unor pericole precum foametea, îmbolnăvirile, represaliile; *în al doilea rând*, implică protejarea individului contra unor evenimente nedorite ale vieții cotidiene (îmbolnăvirile, accidente la locul de muncă, în societate). În această linie se înscrie şi dinamica actuală a Uniunii Europene, în efortul de a asigura un spațiu comun de securitate, atât în interiorul, cât şi în exteriorul frontierelor sale, prin asumarea unui rol activ în domeniul prevenirii conflictelor şi gestionării crizelor, promovării drepturilor omului, a democrației şi statului de drept. În acest scop, Uniunea Europeană trebuie să fie în măsură să pună în aplicare întregul spectru de instrumente de care dispune, incluzând activitățile politice, diplomatice, militare şi civile, comerciale şi de dezvoltare.

Pornind de la aceste considerente constatăm că prin securitatea umană se subînțelege un fenomen cu multe componente: securitatea economică, securitatea alimentară, securitatea ocrotirii sănătății, securitatea ecologică, securitatea personală, securitatea publică, securitatea politică.

Elementele structurale menționate ale securității umane, sunt deosebit de importante pentru om în orice țară, în orice situație socială, dar problemele de securitate ale prezentului se cer formulate şi soluționate din perspectiva viitorului.

Pentru contemporaneitate noțiunea de „dezvoltare durabilă" a devenit noțiunea cheie în elaborarea noilor paradigme de supraviețuire a omenirii, în trasarea noilor căi de gestionare

[1] *Declarația Universală a Drepturilor Omului* (1948, 10 decembrie)

a sistemelor sociale[1]. Sistemul de securitate națională de tip democratic reprezintă condiția funamentală pentru o bună guvernare şi pentru garantarea libertății şi prosperității individului. Determinarea instituțiilor securității naționale să lucreze eficient şi responsabil, concomitent cu menținerea libertăților civile este, însă, o sarcină ambițioasă şi provocatoare.

De ce fel de securitate avem într-adevăr nevoie? Credem cu tărie că doar o securitate care se fundamentează pe nevoile reale ale populației şi pe cooperare internațională poate întări cu adevărat legătura dintre pace, dezvoltare şi democrație.

Instituțiile din sectorul de securitate pot ocaziona percepții contrare scopului pentru care au fost create, dacă entitatea ultimă pe care ar trebui să o apere şi promoveze – individul – se simte amenințată în numele unor scopuri mai importante. Ne referim, desigur, la securitatea națională, societală, grupală, regională sau internațională...

Pentru orice societate democratică, înțelegerea şi gestionarea violenței teroriste ridică o problemă limită: respectarea libertăților membrilor săi, dificil de restrâns în mod legitim, chiar în lupta împotriva terorismului. Aceasta poate fi breşa prin care scopul major al teroriştilor poate fi atins! La nivel tactic, dimensiunea prevalentă a unui atac terorist, deci şi al efortului de prevenire şi diminuare a efectelor, este cea fizică... Oroare şi groază! Mai subtil şi mai greu de luptat este însă pe plan strategic, acela al şubrezirii simbolice a suportului valoric al societății democratice, pe care amenințarea unui atac terorist o generează prin consecințele sale anticipative – adică prin restrângerea legitimă a libertăților cetățenilor ei.

Statele nedemocratice nu au această problemă de rezolvat – reprimă violența cu aceleaşi mijloace.... Violența şi democrația trimit la accepțiuni ale forței şi ale dreptului care se exclud reciproc. Democrația se bazează pe respectarea drepturilor şi libertăților prestabilite şi acceptate de către majoritatea membrilor comunității. Utlizarea forței, respectiv încălcarea acestor libertăți, nu constituie *a priori* un mijloc de acțiune individuală sau colectivă legitimă.

L*egitimitatea îndeplinirii misiunilor* serviciilor de informații presupune instituirea unor mecanisme care să implementeze garanțiile juridice referitoare la protejarea drepturilor şi libertăților fundamentale ale cetățenilor. Recomandarea 1713 din 23 iunie 2005 a Adunării Parlamentare a Consiliului Europei privind *Controlul democratic al sectorului de securitate în statele membre* fixează criteriile generale ale oricărui astfel de mecanism de control: *legalitatea* – care presupune existența unui cadru legal limpede în domeniu şi monitorizarea respectării acestuia, *legitimitatea* – adică protecția drepturilor fundamentale ale omului şi respectarea standardelor de bună guvernare şi *eficiența operațională* - pentru care serviciile ar trebui să dispună de resurse suficiente, utilizate optim, iar direcțiile lor de activitate ar trebui să derive din scopurile definite de reprezentanții liber aleşi ai cetățenilor.

Eficiența sectorului de securitate națională se cuantifică, în valoare reală, în securitate umană. Conchidem că legislația românească în materie de securitate trebuie să țină seamă de aceste jaloane fundamentale şi suntem convinşi că societatea civilă nu poate decât să salute şi să sprijine traducerea lor în termenii textelor de lege[2]. În ceea ce priveşte existența problemelor care împiedica eficientizarea activitatii institutiilor de securitate cât si perfecționarea mecanismelor de control democratic civil remarcăm următoarele aspecte principale:

a. *Dimensiunea democratică:* Deşi au fost adoptate legi ce permit controlul democratic civil, nu există garanții că normele şi mecanismele de control democratic civil sunt aplicate;

---

[1] Teodor N. Țîrdea. *Securitatea ca noțiune fundamentală a noosferologiei. Progresul tehnico – ştiințific, Bioetica şi Medicina: probleme de existență umană.* Materialele conferinței a VI –a ştiințifice internaționale. Chişinău, 2001, p. 20 – 23

[2] http://www.audieripublice.ro/UserFiles/File/securitatenationala/Depozitii/Depozitie_Romeo%20Raicu_deputat.pdf.

b. *Dimensiunea morală*: Blocarea legii lustrației, lipsa unor dezbateri sau condamnări legale privind vinovăția unor ofițeri de securitate pentru încălcarea drepturilor fundametale ale omului afectează încrederea în instituțiile securității naționale şi a instituțiiile statului, în general;

c. *Dimensiunea economică*: eficiența şi eficacitatea muncii instituțiilor de securitate, duplicarea sarcinilor, risipa de resurse, cadrul legislativ deşuet - ce împiedică îndeplinirea misiunilor actuale ale instituțiilor de securitate în contextul noilor provocări ale globalizării dar destul de lax pentru a permite încălcări ale drepturilor omului.

Libertatea şi securitatea sunt două deziderate sociale care nasc tensiuni şi dezbateri aprinse atunci când democrațiile îşi proiectează politicile de securitate națională. În viziunea lui Hobbes, cetățeanul încheie cu statul un contract social: el cedează o parte din drepturi în schimbul protecției asigurate de către stat. De aceea statul are obligația să întrețină un sistem de securitate (armată, poliție, jandarmerie şi servicii de informații) pentru a-şi respecta obligația contractuală față de cetățeni. Există însă îngrijorarea că aceste instituții pot declanşa lovituri de stat sau pot încălca drepturile şi libertățile cetățeneşti. În consecință, în procesul de consolidare a democrației a existat o tendință de a îngrădi puterile instituțiilor militarizate prin instituirea unor mecanisme de control civil.

Pe de altă parte, drepturile şi libertățile cetățeneşti au fost codificate în documente internaționale precum Declarația universală a drepturilor omului sau Carta europeană a drepturilor omului şi preluate în aproape toate Constituțiile şi legislațiile naționale. Cu toate acestea, respectarea acestor drepturi civile reprezintă, mai degrabă, un deziderat care trebuie realizat zi de zi. Dacă un individ este amenințat, atunci atât securitatea grupului din care face parte, cât şi a altor comunități relaționate este amenințată. Dacă toate grupurile societale doresc să realizeze şi să conserve starea de securitate, atunci ele trebuie să pornească de la asigurarea securității individuale, pe baza principiului conexiunii intrinseci a umanității.

Aşadar, analiza de securitate ar trebui să pornească de la securitatea oamenilor, nu a statelor sau a grupărilor de state, întrucât individul uman este baza tuturor formelor de organizare socială.

Bibliografie:

1. V. Bobiuc. *Securitatea României o perspectivă europeană. StrategiiXXI. Viitorologie. Geopolitică. Strategii operaționale.* Bucureşti, 1997
2. B. Buzan. *Popoarele, statele şi teama.* Chişinău, Cartier, 2000
3. Declarația Universală a Drepturilor Omului. (1948, 10 decembrie)
4. Teodor N. Țîrdea. *Securitatea ca noțiune fundamentală a noosferologiei. Progresul tehnico – ştiințific, Bioetica şi Medicina: probleme de existență umană.* Materialele conferinței a VI –a ştiințifice internaționale. Chişinău, 2001
5. http://www.audieripublice.ro/UserFiles/File/securitatenationala/Depozitii/Depozitie_Romeo%20Raicu_deputat.pdf.

HARTA INSECURITĂȚII UMANE
THE HUMAN INSECURITY MAP

Aurel Stănescu
Facultatea de Ştiințe Politice,
Relații Internaționale şi Studii Europene
Universitatea „Lucian Blaga" din Sibiu

Abstract:

The article presents the risk factors and threats that are sticking points to human security.The indicators that are used here are showing that although some threats seem to be local, in nature they have an impact at a global level.

Many threats are common to all states, but there are situations in which cases the human insecurity trembles in the balance. Those critical points may influence social realities in all states around the world.

Starting with wars, there are many isolated or interacting factors involved in the damage to state and human security.

Keywords: *security; individual security; human security ; human rights.*

Securitatea umană este o problemă universală. Ea priveşte populația de pretutindeni, din țările sărace, înainte de toate, dar şi din țările bogate. Multe din amenințările existente sunt comune tuturor popoarelor, putând menționa în acest sens ***violările drepturilor omului, crima, drogurile, poluarea, şomajul, etc***. Intensitatea acestora diferă de la țară la țară, de la regiune la regiune, însă, în ansamblul lor, toate aceste amenințări sunt reale şi în continuă dezvoltare.

Componentele securității umane sunt interdependente. Când securitatea populației este în pericol în orice colț al lumii, toate națiunile pot fi implicate într-un fel sau altul. ***Foametea, epidemiile, poluarea, traficul de droguri, terorismul, tensiunile etnice, dezintegrarea socială*** nu mai sunt evenimente izolate, limitate în cadrul frontierelor naționale. Consecințele lor se pot extinde în plan regional şi chiar global.

Securitatea umană se asigură mai uşor prin măsuri de prevenire decât prin intervenții ulterioare. Este mai puțin costisitor să acționezi asupra amenințărilor, pericolelor, atunci când acestea apar, decât după ce s-au permanentizat.

Securitatea se bazează pe o acceptare socială largă – bazată pe instituții durabile – a drepturilor şi obligațiunilor oamenilor[1] şi s-a aflat întotdeauna în atenția opiniei internaționale începând cu declarația Universală a Drepturilor Omului (1948)[2]

Imposibilitatea unei persoane de a-şi satisface o nevoie este puncul de plecare pentru mari disconforturi şi in cele din urmă lipsuri, apariția insecurității indivizilor, maselor etc.; concluzia inerentă, va fi generarea de conflicte.

Un studiu realizat la comanda agenției de apărare europeană identifică principalele tendințe pe plan mondial, in următorii 20 de ani. Raportul[3], având 32 de pagini şi mai multe anexe, a fost prezentat marți miniştrilor apărării din țările UE, reuniți în Finlanda. Pentru a afla cum va fi lumea în 2025, Institutul de studii de securitate al UE a trecut prin sită peste

[1] V. Bobiuc. *Securitatea României o perspectivă europeană. StrategiiXXI. Viitorologie. Geopolitică. Strategii operaționale.* Bucureşti, 1997, R. –2, p. 86

[2] „Orice om are dreptul la viață, la libertate, şi la securitate personală" (Art.3) ; „Orice persoană, în calitatea sa de membru al societății, are dreptul la securitatea socială; ea este îndreptată ca prin efortul național şi colaborare internațională, ținându-se seama de organizarea şi resursele fiecărei țări, să obțină realizarea drepturilor economice, sociale şi culturale indispensabile pentru demnitatea sa şi libera dezvoltare a personalității sale" (Art. 22)

[3] "O viziune pe termen lung a nevoilor şi capacităților de apărare europene"

700 de rapoarte realizate de agenții specializate, centre de cercetare şi organisme internaționale.

Rezumatul următor puncteaza cele ***10 mari provocări*** mondiale identificate de autorii raportului.

Îmbătrânirea populației mondiale Îmbătrânirea populației nu se manifestă doar în țările foarte avansate. China, spre exemplu, va face față acestei provocări.[1].Prin comparație, India va ajunge din urma China ca număr al cetățenilor, însă va avea o populație mai tânără. În Rusia, scăderea populației ar putea atinge 10% în următorii 20 de ani. Populația activă se va micşora puternic, iar presiunile asupra sistemului de pensii vor creşte considerabil. Actuala Uniune Europeană va cunoaste acelaşi proces. În schimb, Statele Unite vor fi singura țară puternic industrializată care va scăpa acestei tendințe, în principal datorită imigrației. Nu numai că populația americană va creşte, dar structura sa activă, între 24 şi 60 de ani, se va eroda foarte puțin. Africa şi Orientul Mijlociu vor cunoaşte boomuri demografice. Populația va creşte cu 43%-48% în Africa subsahariană şi cu 38% în regiunea Africa de Nord-Orientul Mijlociu, în timp ce nivelul de dezvoltare va ramâne foarte scăzut.

Creşterea delocalizărilor. Delocalizarea producției sau a serviciilor care solicită fortă de muncă masivă va lua amploare. Această tendință, care reprezenta în 2002 o valoare de un miliard de dolari, va ajunge de 20 de ori mai mare anul viitor. Fie că vor deschide filiale într-o țară străină, fie că vor încredința producția unei firme străine, companiile din țările dezvoltate vor recurge cu atât mai mult la delocalizările pe care progresul tehnologic, în special în sectorul tehnologiei informației sau comunicațiilor, le vor facilita[2]. În acelaşi timp, cele trei mari puteri economice, SUA, UE şi Japonia, vor menține în interiorul granițelor sectoarele cele mai legate de cercetare şi dezvoltare. Europa va rămâne competitivă în sectoarele industriale-cheie, precum telecomunicațiile, industria automobilistică şi aeronautică. Totodată, nu este exclus ca Republica Chineză să recupereze întârzierile din IT, biotehnologie şi aeronautică, domenii de cercetare prioritare pentru Beijing. În 2025, cele mai mari cinci puteri economice ale planetei vor fi SUA, China, Japonia, India şi Germania.

Petrolul şi cărbunele, indispensabile. În 2025, presiunea asupra resurselor de energie va fi chiar mai puternică decât astăzi. Cererea la nivel mondial va fi cu 50% mai mare, iar țările în curs de dezvoltare vor determina două treimi din această creştere. Petrolul[3] va rămâne resursa energetică cea mai căutată şi va reprezenta, ca şi astăzi, consumul total de energie. Consumul de cărbune va creşte în țările emergente, precum China sau India, care îl folosesc pentru producția de electricitate. Energia nucleară va intra în declin în Europa, ca alegere politică, dar se va dezvolta în Asia. Aceste evoluții vor determina creşterea emisiilor de poluanți în atmosferă. Impactul asupra schimbărilor climaterice se va face simțit substanțial după 2030. Creşterea temperaturilor şi scăderea precipitațiilor vor viza, în special, regiunile aride şi semiaride, precum Orientul Mijlociu, Africa, nord-vestul Chinei şi Asia Centrală.

O lume mai interdependentă. În 2025, lumea va fi mai interdependentă şi mai interconectată, dar în acelaşi timp mai diversa şi mai inegală. Deci, mai instabilă şi mai conflictuală. În absența unui sistem politic internațional stabilit clar, precum confruntarea Est-Vest din timpul Razboiului Rece, mondializarea va continua să fie factor dominant. În absența unei puteri hegemonice, niciun stat nu va fi în măsură să dicteze singur regulile jocului. Capacitatea lumii occidentale de a avea un cuvânt de spus în afacerile internaționale va fi pusă în discuție, din moment ce procentajul demografic şi economic al ei se vor reduce la nivel

[1] "Rapiditatea acestei evoluții va crea probleme sociale considerabile şi va încetini dezvoltarea economică a Chinei", estimează raportul

[2] Raportul avertizează ca acest lucru va alimenta tensiunile sociale şi tendințele protecționiste

[3] Potrivit raportului, resursele energetice vor fi "foarte probabil suficiente", iar datorită importanței rezervelor sale, Orientul Mijlociu va continua să joace un rol central în materie de hidrocarburi, în ciuda petrolului din Marea Caspică sau Golful Guineei.

mondial. Occidentul va defini din ce în ce mai greu calendarul internațional, motiv pentru care vor trebui găsite noi forme de cooperare internațională. Acest sistem multipolar ar putea favoriza cooperarea multilaterală şi concurența între marile puteri pentru a accede la resursele energetice, pe piețe şi în sferele de influență.

Statele Unite, putere contestată. SUA îşi vor menține statutul de superputere, dar fără să reuşească neaparat să-şi mențină poziția hegemonică pe care a ocupat-o după Războiul Rece. Veritabilă excepție în lumea dezvoltată, populația americană va creşte, mai ales sub efectul imigrației hispanice. În 2025, SUA va avea o populație preponderent hispanică, o societate practic bilingvă. Nevoia pentru un rol crescut al statului ar putea creşte, din cauza terorismului sau a imigrației ilegale. Inegalitatea în distribuirea bogăției va continua să se mărească. În viitor, experiența Irakului ar trebui să conştientizeze SUA cu privire la limitele pe care le au, în termen de mijloace şi influență. Opinia publică americană va rămâne în opoziție cu opinia mondială în privința anumitor subiecte-cheie, precum Protocolul de la Kyoto, războiul preventiv, rolul ONU şi ajutorul social. Evoluția relațiilor SUA-China, între rivalitate şi interdependență, va fi unul dintre parametrii-cheie ai viitoarei ordini mondiale. Securitatea aprovizionării energetice va continua să structureze strategia americană, care va da mai multa importanță Africii şi Americii Latine, în detrimentul Orientului Mijlociu.

Noi maladii. Explozia demografică şi urbană, asociată cu degradarea mediului şi încălzirea planetei ar putea conduce la dezvoltarea "noilor boli", provocate de noi tulpini virale[1] Răspândirea masivă a bolilor şi impactul lor puternic asupra dezvoltarii economice nu vor putea fi stopate decât prin noi vaccinuri şi tratamente preventive. În fiecare an, arată experții, au început să apară noi agenți patogeni, precum gripa aviară sau SARS.

Africa si Orientul Mijlociu, in vrie. Aceste doua regiuni vor ramane instabile cronic, cu numeroase riscuri de exacerbare a evolutiilor demografice, climaterice si economice. In anumite cazuri vor exista doi factori de agravare: polarizarea economiei pe materii prime si persistenta conflictelor.Se prevad cresteri substantiale ale productiei petroliere in Africa subsahariana, in special in Angola si Nigeria, dar si in lumea araba, unde va avea loc o crestere cu 74% a extractiilor petroliere si o triplare a productiei de gaz natural pana in 2030. Absenta unei revolutii "verzi" in Africa subsahariana va antrena in schimb o dependenta tot mai mare fata de exterior. Mai mult ca niciodata, conflictul israelo-palestinian va servi drept catalizator si multiplicator al tensiunilor regionale, in contextul dilemei crescande dintre democratizare si silamizare."Al-Qaida poate fi un fenomen tranzitoruiu, insa jihadismul continua sa creasca", afirma raportul, insistand asupra puterii tot mai mari a religiei siite. PIB-ul Chinei se va tripla pana in 2025 si va face din aceasta economie a doua ca importanta in lume, dupa SUA. Dar pentru a beneficia de o crestere durabila, China va trebui sa infrunte problema mediului[2].

India va deveni in 2025 a patra putere economica mondiala. Aceasta democratie va continua politica sa de "discriminare pozitiva" pentru a promova castele inferioare. Pe plan international, India merge pe drumul Statelor Unite, pentru a contrabalansa emergenta Chinei si fundamentalismul musulman. In America Latina se vor impune Mexicul, sustinut de SUA, si Brazilia.Rusia, mai bogata, dar mai slabaIn 20 de ani, vaste teritorii ale Eurasiei se vor afirma ca subansamble regionale. Toata Asia Centrala va privi mai mult spre Beijing si mai putin spre Moscova, in timp ce Moldova, Ucraina si Belarus, ca si intreg sudul Caucazului vor fi atrase de UE si NATO. Rusia va redeveni o tara bogata, gratie resurselor sale petroliere si de gaz. In 20 de ani, PIB-ul sau il va echivala pe cel al Frantei si Italiei impreuna, in vreme ce

[1] [1].Raportul mai avertizează cu privire la resuscitarea bolilor din trecut sau răspândirea la nivel extins a maladiilor regionale.

[2] 800 de milioane de chinezi vor trăi la oraş, China va produce 19% din emisiile de dioxid de carbon, iar trei sferturi din apele sale vor fi poluate.

astazi este inferior PIB-ului Frantei.Dar Rusia va face fata unor probleme esentiale. Scaderea populatiei, din cauza mortalitatii crescute si natalitatii reduse, se va accelera.

Inegalitatile vor creste intre anumite regiuni bogate si altele „delasate". Acestea din urma se vor confrunta cu probleme specifice lumii a treia, parasite de tineri, care vor cauta de munca in orasele prospere. Actualul regim, de "democratie autoritara", se va intari.Europa, supusa concurenteiEuropa va fi supusa din ce in ce mai tare efectelor globalizarii economice. Baza sa industriala se va reduce, ceea ce va antrena somajul in anumite sectoare. Ea va putea mentine o pozitie puternica in sectoare valoroase precum chimia, produsele farmaceutice, telecomunicatiile, tehnologiile energetice din surse regenerabile, cu conditia de a ramane performanta in inovatia tehnologica. In domeniile biotehnologiei si nanotehnologiei, concurenta SUA si Chinei se anunta foarte dura.Aceste schimbari vor interveni pe fondul imbatranirii populatiei active, ceea ce va necesită reforme radicale ale sistemelor de securitate socială, piețe de muncă şi sisteme educative. Populația totală a țărilor actualei UE (25 de membri) va creşte la 470 de milioane de locuitori în 2025, dar cea a Germaniei, Italiei şi Spaniei va scădea.

Imigrația va continua la ritmul de 600.000-1.000.000 de persoane pe an. Europa va continua să fie una dintre regiunile cele mai sigure şi mai bogate, însă în vecinatate situația va fi tensionată. Violențele politice, religioase şi etnice din Orientul Mijlociu ar putea conduce la prăbuşirea regimurilor pro-occidentale; sărăcia din Africa va menține presiunea imigrațională.

Alți factori majori de ***insecuritate*** sunt ***schimbarea climatică, concurența pentru resursele energetice*** şi tendința elitelor puternice de a menține ***securitatea prin mijloace militare***[1]**.**

"Criza financiară, venind la un timp aşa de scurt după criza de hrană şi cea de combustibil, va afecta cel mai probabil persoanele defavorizate din țările în curs de dezvoltare", a declarat preşedintele Băncii Mondiale (BM), Robert B. Zoellick, într-un raport de pe site-ul BM.

Desființarea unui numar mare de locuri de muncă va accentua sărăcia, va spori numărul de îmbolnăviri şi va duce la creşterea numărului de oameni care nu se pot alimenta în mod adecvat în țările în curs de dezvoltare. Acest lucru va influența negativ sistemele de securitate socială, care nu vor mai face față, arăta raportul anual de evaluare a securității la nivel mondial redactat de un ONG britanic, (ORG) şi citat de NewsIn.

"Impactul direct al crizei este mai puțin dramatic în sectoarele financiare ale țărilor mai sărace", a declarat directorul Developement Prospects Group, Uri Dadush[2] în raportul BM.

Toate acestea vor alimenta probabil nemultumirile la scară largă şi vor conduce la apariția unor mişcări sociale radicale şi violente, care vor fi controlate recurgând la forța, arată raportul. Deja, există indicii privind accentuarea tulburărilor sociale în China şi a rebeliunii maoiste în India.

"Ne confruntăm cu cea mai mare criză economică de două generații încoace", a comentat autorul raportului, Paul Rogers, consultant ORG şi profesor la Universitatea Bradford. "Fie răspundem că o comunitate globală, fie ca un grup restrâns de țări bogate şi puternice".

Potrivit raportului ORG, țările bogate s-au concentrat până în prezent asupra măsurilor destinate să intensifice cooperarea în domeniul financiar, ceea ce este irelevant pentru țările mai sărace. "În schimb, ar trebui să se profite de ocazie pentru a introduce reforme economice

[1] Apreciaza raportul Oxford Research Group.

[2] "Dar fără îndoială şi acestea vor fi lovite de scăderea exportului (pentru piața globală este aşteptat un declin de 2,5% în 2009), de reducerea remitențelor trimise de muncitorilor emigrați şi de scăderea prețului pentru bunuri, care vor a afecta țările exportatoare de mărfuri" a adăugat Dadush

fundamentale, care să anuleze diviziunile săraci/bogați, ce s-au adâncit atât de mult în ultimele trei decenii", a spus Rogers.

În aceeaşi ordine de idei, Justin Lin, Director Economic la BM, a afirmat într-un discurs ținut în octombrie la Institutul Corean de Dezvoltare din Seul că „este foarte important ca toate țările să se alinieze pentru a face față crizei într-un mod coordonat". Acesta a adăugat că „indiferent care vor fi detaliile efortului multicultural, ideea este că scala problemelor cere o mare creativitate. Nu putem fi constrânşi de structurile instituționale şi de abordările construite pentru lumea de dinaintea globalizării financiare".

„Alegerea pe care o vom face în următoarele cateva luni va determina dacă lumea devine mai paşnică sau mai puțin paşnică în următorii zece ani", a conchis Rogers.

Vom evidenția puncte şi zone în care omenirea se confruntă cu apogeul insecurității-conlictul armat[1]; determinat de varii rațiuni, acesta produce pierderi de vieți omeneşti în continuă creştere deşi datele statistice supun atenției în special conflictele care sunt generatorul a peste o mie de decese.

Până la mijlocul anului 2008, autorii raportului[2] au identifcat 14 conflicte soldate cu cel puțin 1.000 de morți: cinci în Africa, patru în Asia, două în America, două în Orientul Mijlociu şi unul impotriva "extremismului mondial", astfel de evenimente urmând a fi alimentate în următorii 10 ani.

Detalii privind harta conflictelor[3]

Vom evidenția succint şi alte ***conflicte*** care, sub aspect primar sunt caracterizate ca tensiuni interne, conflicte locale (sau interne). Ele sunt generatoare de victime cu un număr în creştere şi au capacitatea de a se transforma în conflicte regionale, dând astfel o notă largă pentru insecuritatea din zonele respective.

- Războiul Afgan[1,],

[1] Niciodată să nu va gândiți ca războiul, fie el cât de justificat, fie el cât de necesar…nu reprezintă o crimă "(Ernest Heminguey).

[2] , Arată Raportul Anual de Evaluare a Securității la nivel mondial redactat de un ONG britanic, (Oxford Research Group) şi citat de NewsIn

[3] Războaiele majore - 1000 + de decese pe an Alte conflicte

- Conflictul Israeliano-Palestinian [2],
- Războiul Civil Algerian (1992-prezent),
- Conflict Separatist al Bascilor(1958-prezent)[3,]
- Războiul Civil Birmanez (1948-prezent),
- Războiul Civil din Burundi (1994-prezent),
- Războiul Civil din Columbia(1964-prezent),
- Al Doilea Război Congolez[4] (1998-prezent),
- Al Doilea Război din Cecenia,
- Războiul din Fâşia Gaza (2008-2009),
- Coaliția de conflict din Irak (1992-2003),
- Conflictul în curs de desfăşurare între Israel şi Siria în Liban,
- Războiul Civil din Cote d'Ivorie (19 septembrie 2002-prezent),
- Conflictul din Kashmir[5] (1991-prezent),
- Războiul Civil Liberian,
- Războiul Civil din Nepal (13 februarie 1996 - prezent),
- Conflict de Nord din Liban (2007),
- Conflictul din Irlanda de Nord (1969-prezent),
- Rebeliunea Musulmană în Filipine de Sud (1969-prezent),
- Războiul Civil din Rwanda (1994-prezent),
- Războiul civil din Sri Lanka (1983-prezent),
- Războiul Civil Sudanez (1983-prezent),
- Razboiul impotriva terorismului-oficial începutul 7 octombrie 2001,
- Războiul Civil Ugandez,
- Războiul de Independență din Bougainville (1989-prezent),
- Războiul din Bangladesh - (1975-prezent),
- Insurgența din Laos (1975-prezent),
- Rebeliunea din Naga[6] (1952-prezent),
- Rebeliunea din Mizo (28 februarie 1966-prezent),
- Rebeliunea Tripura (1979-prezent),
- Revolta din Assam (1980-prezent),
- Rebeliunea Bodo(1980-prezent),
- Rebeliunea din Papua de Vest (1965-prezent),
- Revolta din Aceh (la mijlocul anilor 1980-prezent),
- Ambon etnice Violența (1999-prezent),
- Violențele sectare Sulawesi (1998-prezent),
- Al Doilea Război Iranian (1979-prezent)[7,]
- Rebeliunea kurdă din Irak (1991-prezent),
- Revolta din grupurile de kurde din Turcia (1984-prezent),

---

[1] Parte a Americii în lume-al doilea război la nivel european privind terorismului

[2] Cu risc ridicat de a deveni un război regional

[3] Unele operațiuni au avut loc în Franța, obligând Paris şi Madrid să coopereze. Aproximativ 800 de decese sunt atribuite pentru campania ETA.

4 Acesta este un război regional cunoscut sub numele de „Războiul Marilor Lacuri" susținut de Rwanda, Uganda si Burundi, de armatele din Angola, Zimbabwe şi Namibia;Conform estimărilor, numărul de morți în acest războieste peste un milion, majoritatea civili.

[5] Cu risc ridicat de a deveni un război regional

[6] India

[7] Război de gherilă

- Revolta din Caprivi[1] (august 1999-prezent),
- Conflictele Nigeriene (1991-prezent),
- Răscoala din Etiopia (1973-prezent),
- Boombardamentele Ruse din Georgia (septembrie, 2002),
- Rebeliunea musulmanilor şiiţi din Irak (1991-prezent),
- Războiul civil din Somalia (starea de anarhie) (1991-prezent),
- Conflictul Tribal din Yemen (19 decembrie 2001),
- Războiul civil din Angola (1975- 4 aprilie 2002),
- Revolta din Mexic (1994 - prezent),
- Războiul Civil Congo-Brazzaville (1997-2000),
- Războiul din Timorul de Est (1975-1999),
- Rebeliunea Egipteană (1992-2000),
- Războiul Civil şi de intervenţie din Guineea-Bissau (1998-1999),
- Tentativă Haiti Lovitură de stat - (17 decembrie 2001),
- Ocupaţia israeliană din sudul Libanului (1982-2000),
- Războiul din Kosovo (1998-1999),
- Războiul Civil din Madagascar (iunie, 2002-7 iulie 2002),
- Războiul Civil Peruvian (1980-2000),
- Războiul civil din Sierra Leone (martie, 1991-2002),
- Războiul civil din Tadjikistan (1992-1997).

Pe lângă aceste ***ameninţări*** la adresa securităţii şi stabilităţii mondiale trebuie să evidenţiem şi riscurile sau ameninţările previzionate[2] pentru a ajuta la completarea imaginii unui tablou al direcţiilor din care elementele de ***insecuritate***, prin efecte sinergice, vor afecta securitatea individului.

Centrul american pentru analize navale a identificat 46 de ţări, însumând 2,7 miliarde de locuitori, care se confruntă cu un risc crescut de conflict armat, şi alte 56 de ţări, cu o populaţie totală de 1,2 miliarde de locuitori, care riscă ***instabilitate politică***.

Raportul, care se bazează pe estimările FAO[3], subliniază că 37 de ţări se confruntă în acest moment cu crize alimentare provocate de creşterea cererii în ţările în curs de dezvoltare, creşterea preţului energiei, utilizarea culturilor agricole pentru biocarburanţi, scumpirea îngrăşămintelor şi speculaţiile de pe piaţă.

Raportul subliniază ***15 factori de risc***, de la apă şi energie, la crima organizată sau etică, ce instigă la violenţă. Potrivit textului, ***lumea este vulnerabilă*** în faţa instabilităţii sociale şi a violenţelor, în special din cauza:

- preţului energiei şi al alimentelor,
- a guvernelor neperformante,
- schimbării climatice,
- diminuării rezervelor de energie şi hrană,
- deşertificării
- migraţiei

Potrivit textului, în ultimii ani, consumul mondial a depăşit producţia, iar factorii aflaţi la originea scumpirii alimentelor par să se manifeste pe termen lung. În aceste condiţii, autorii documentului recomandă noi abordări în agricultură, de exemplu, o irigare mai bună, cercetări

[1] Namibia

[2] Raport întocmit de Millenium Project care este o reţea mondială de instituţii din peste 100 de ţări, creată la iniţiativa Federaţiei asociaţiilor ONU.

[3] Agenţia ONU pentru Alimentaţie şi Agricultură

genetice, pentru a pune la punct specii care rezistă mai bine la secetă sau acvaculturi.[1] Pe plan demografic, populația mondială va creşte de la 6,7 miliarde de persoane în prezent, la 9,2 miliarde în 2050, după care, la scurt timp, va atinge un maxim de 9,8 miliarde, pentru a coborî în cele din urmă la 5,5 miliarde în 2100, potrivit previziunilor ONU. Tot în acest sens, experţii avertizează asupra faptului că lumea va avea nevoie de o cantitate dublă de hrană în 2013, ceea ce va presupune un consum mai mare de apă, pământ şi îngrăşăminte. Şi apa se numără printre problemele importante cu care se confruntă omenirea. Raportul arată că 700 de milioane de persoane sunt afectate în prezent de penuria de apă, adică dispun de mai puțin de 1.000 de metri cubi pe an. Acest număr ar putea creşte de la trei miliarde de persoane până în 2025, din cauza creşterii economice mondiale, a schimbării climatice şi a creşterii cererii de apă. În ceea ce priveşte energia, cererea mondială s-a putea dubla în următorii 20 de ani.

Despre fenomenul ***schimbării climatice***, experţii avertizează că Africa va fi continentul cel mai grav afectat, deşi este regiunea care contribuie cel mai puțin la acest factor. Sudul continentului ar putea pierde 30% din culturile de porumb până în 2030. În pofida acestor previziuni sumbre, raportul pentru anul 2008 al Millennium Project, subliniază că „progresele ştiinței, tehnologiei, educației, economiei şi administrației par să permită lumii să funcționeze mai bine decât în prezent".

Riscul țărilor de a ajunge în ***imposibilitate de plată, frământările sociale*** dar şi ***relațiile internaționale tensionate*** apasă greu în 2010 asupra stabilității pieţelor mondiale, iar deciziile politice vor avea un impact neaşteptat de puternic asupra situației economice globale. Deşi criza financiară a trecut, efectele acesteia vor continua să se facă simțite şi dincolo de 2010, iar „deciziile luate de politicieni şi situațiile neprevăzute riscă să afecteze mai mult ca niciodată echilibrul extrem de fragil al pieţelor mondiale"[2].

Imposibilitatea de plată reprezintă cel mai mare risc pentru pieţele globale prin ajungerea în imposibilitate de plata a țărilor greu afectate de criza economică. Zvonurile că Dubaiul, Ucraina şi Grecia ar putea ajunge curând în această situație au făcut înconjurul lumii, iar țările vizate vor fi supuse în continuare unor presiuni politice şi economice imense, chiar dacă cele mai multe state îşi vor relua în 2010 creşterea economică.

Printre țările trecute pe rista celor cu risc maxim din cauza datoriei publice se numără Portugalia, Ialia, Irlanda, Grecia şi Spania, dar şi Marea Britanie.

Un moment crucial pentru perspectivă se concretizează a fi alegerile programate să aibă loc în 2010 şi aici regăsim cele pentru Congresul american, alegerile parlamentare din Marea Britanie şi Brazilia, dar şi cele din țările europene aflate în curs de dezvoltare. În Statele Unite vor fi puse la bătaie toate cele 435 de locuri în Camera Reprezentanților şi o treime din scaunele senatoriale, pe data de 2 noiembrie. În Marea Britanie[3], alegerile din Ungaria, Letonia, Ucraina, Polonia, Cehia şi Slovacia ar putea de asemenea să aducă o serie de schimbări politice cu impact direct asupra mediului economic.

Frământări sociale, populism şi naționalism reprezintă un continuu aspect ce determină fragilitatea securității umane. Deşi criza financiară nu a produs mişcări sociale importante în anul 2009, experţii sunt de părere că tensiunile vor creşte în 2010, pe măsură ce pachetele de stimuli economici se apropie de sfârşit iar concedierile şi scumpirile continuă. Frământările sociale vor ridica probleme grave în China, în mod deosebit, însă nimeni nu se va putea feri de aceste efecte ale crizei economice şi măsurilor luate de guverne, din

[1] „Preţul alimentelor de bază s-a dublat în lume" , se arata în raport. „Preţul cerealelor, de exemplu grâul sau orezul, a crescut cu 129% începând din 2006. În condițiile în care aproape trei miliarde de persoane trăiesc cu mai puțin de doi dolari pe zi, un conflict social mondial pe termen lung pare inevitabil, în lipsa unor politici mai serioase privind alimentația, în lipsa unor progrese ştiințifice notabile şi a unor schimbări alimentare", avertizează autorii documentului.

[2] Potrivit Reuters

[3]Premierul laburist Gordon Brown ar putea pierde alegerile în fața conservatorilor conduşi de David Cameron, iar pieţele se tem de un parlament fără o majoritate clară.

Thailanda şi America de Sud sau Iran, până în Marea Britanie. În ansamblu, politicienii sunt nevoiți să ia măsuri nepopulare, stârnind nemulțumirea maselor, pe care încearcă apoi să le echilibreze cu măsuri populiste, cum ar fi reducerea bonusurilor primite de bancheri. ***Naționalismul*** ar putea fi şi el revitalizat, în special în țări sărace ca Africa şi America de Sud, unde exista chiar riscul ca statul să-i exproprieze pe investitorii străini.

În 2010, China va depăşi Japonia, devenind cea de a doua economie mondială, statut ce îi va permite să influențeze decisiv evoluția întregii planete în următorii 10 ani şi poate chiar pe parcursul întregului secol. Presiunile internaționale asupra monedei chineze vor creşte în 2010, însă Beijingul nu are de gând să-şi pericliteze creşterea economică permițând aprecierea bruscă yuanului şi nici nu apreciază insistențele SUA şi ale Uniunii Europene. În acelaşi timp, Statele Unite consideră menținerea unei monede chineze slabe o măsură protecționistă şi o amenințare directă la adresa propriei reveniri economice.

Discuțiile pe marginea ***programului nuclear*** al ***Iranului*** continuă să rămână un important factor de risc[1], mai ales pentru piețele energetice, iar situația devine cu atât mai complicată pe fondul instabilității sociale declanşate de alegerile prezidențiale de anul trecut. Coreea de Nord rămâne total imprevizibilă, existând aici scenariul unui război, dar şi al morții dictatorului Kim Jong-il, ce ar putea declanşa reunificarea cu Coreea de Sud. În acelaşi timp, analiştii cred că al-Qaida şi aliații săi încearcă să declanşeze un conflict armat între India şi Pakistan, iar atacul eşuat asupra unui avion cu destinația Detroit, în ziua de Crăciun, arată că Statele Unite se află în continuare în vizorul teroriştilor.

Componentele securității umane sunt interdependente. Când securitatea populației este în pericol în orice colț al lumii, toate națiunile pot fi implicate într-un fel sau altul. Foametea, epidemiile, poluarea, traficul de droguri, terorismul, tensiunile etnice, dezintegrarea socială nu mai sunt evenimente izolate, limitate în cadrul frontierelor naționale.

Insecuritatea poate fi provocată prin agregarea unui set de factori care, la prima vedere, nici nu au o legătură directă, evidentă. Totuşi, în anumite condiții, aceşti factori, agregați, generează insecuritatea individului; consecințele lor se pot extinde în plan regional şi chiar global.

Indiferent că evidențiem conflicte mari sau minore, interne sau internaționale, sau că relevăm situații ce țin de prezent cu implicații fururiste, este cert ***-trăim într-o lume nesigură*** din toate punctele de vedere: personal-individual, social, economic, medical, ecologic, educațional, politic, etc.

Dezvoltarea umanității nu poate fi realizată fără asigurarea securității umane. Securitatea umană implică de obicei o condiție în care oamenii îşi pot exercita opțiunile în siguranță şi libertate, fără teamă că oportunitățile de care se bucură astăzi vor fi pierdute sau retrase mâine. Securitatea înseamnă că beneficiile pe care le-au atins oamenii în extinderea oportunităților lor şi perfecționarea capabilităților sunt protejate de aranjamentele curente sociale, economice, politice. Securitatea se bazează pe o acceptare socială largă – bazată pe instituții durabile – a drepturilor şi obligațiunilor oamenilor.[2]

Pacea[3] lui Immanuel KANT este dezirabilă în toate stadiile problematizării şi în toate nivelurile; ea invită permanent la adaptare pentru identificarea celor mai potrivite soluții constructive pentru prevenirea sau înlăturarea amenințărilor directe sau indirecte.

Omenirea are mijloacele (resurse, experiență, organizații instituționalizate, etc) pentru a urmări permanent realizarea sau menținerea securitatății globale şi implicit umane cu

[1] Potrivit raportului Millenium Project

[2] A se vedea: V. Bobiuc**.** *Securitatea României o perspectivă europeană. StrategiiXXI. Viitorologie. Geopolitică. Strategii operaționale.* Bucureşti, 1997, R. –2, p. 86

[3] „Pacea Perpetuă nu este nici o idee goală, ci un lucru practic care, prin soluția sa treptată, vine întotdeauna mai aproape de realizare sa finală ..."

condiția general valabilă ca indivizii[1], națiunile, societățile transnaționale şi organizațiile mondiale adopte o atitudine prioritară deciziilor ce au implicații în acest sens.

Bibliografie:

1. V., Bobiuc, *Securitatea României o perspectivă europeană. StrategiiXXI. Viitorologie. Geopolitică. Strategii operaționale.* Bucureşti, 1997;
2. Lee, Roger A. "Noi şi războaiele recente.Conflicte în lume".25 august 2002;
3. Kohn, George C. Dicționar de Război., New York:, 1986;
4. Marley, David F. Războaiele din cele două Americi: O cronologie a conflictele armate, în Lumea Nouă, 1492 până în prezent. Santa Barbara, California: ABC-CLIO, 1998;
5. Langer, William L., O enciclopedie de istorie universală,5th edition,Boston;
6. Banci, Arthur S., Politice Handbook of the World, 1994-1995, 5th ed.,Binghamton, NY: CSA Publications, 1995;
7. Http://news.bbc.co.uk/2/hi/europe/6537751.stm;
8. Http://www.historyguy.com/current_conflicts/index.html;
9. Http://www.pcr.uu.se/database/definitions_all.htm # inten;
10. Http://ochaonline.un.org/humanitariannegotiations/;
11. Http://en.wikipedia.org/wiki/List_of_ongoing_conflicts.

[1] „Acolo unde ignoranța este stăpânul nostru, nu există posibilitatea unei păci reale”Dalai Lama